

Elisabeth Koren

Brev hjem 1859–1867

Utgave ved Øyvind T. Gulliksen

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no
Oslo 2023

Elisabeth Koren: *Brev hjem 1859–1867*

Utgave ved Øyvind T. Gulliksen, Det norske språk- og
litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo 2023

Basert på transkripsjoner av originalbrev i Luther College Archives, Decorah, Iowa,
USA.

ISBN: 978-82-8319-732-7- (bokselskap.no), 978-82-8319-733-4 (epub), 978-82-
8319-734-1 (mobi)

Filene er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere
nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

Forord

(Else) Elisabeth Hysing (1832–1918) giftet seg med presten (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910) i august 1853. Samme høst reiste de til Washington Prairie, et jordbrukssamfunn noen få kilometer sør-øst for småbyen Decorah i staten Iowa. Her ble Vilhelm prest for et stort antall norske innvandrere som hadde etablert seg som bønder vest for Mississippi. Vilhelm og Elisabeth tenkte først at de bare skulle være der noen få år, til de norsk-amerikanske menighetene var godt etablert, men de ble boende på Washington Prairie livet ut.

Elisabeth Koren skrev mange brev hjem til familien i Norge. [53 brev fra 1853 til 1858 ble utgitt i 2021](#). I dette andre bindet er det brevene fra årene 1859–1867 som utgis, i alt 93 brev. De fleste av brevene er stilet til foreldrene, faren Ahlert Hysing og (ste)moren Elisabeth Frechland, men det er også noen brev til Elisabeths søsken. Gjennom fire av de åtte årene som brevene dekker, raser en grufull borgerkrig. Den slår selvsagt inn her og der, slik spørsmålet om slaveri gjør det, men det er hjemmet, barna, mannens prestegjerning, og familien i Larvik som hun aldri skal se igjen, som fyller alle brevene.

Elisabeth Korens brev utgjør en viktig del av den sjanger som vi betegner som Amerikabrev. Det er den største enkeltsamling av slike brev vi har etter en norsk innvandrer i USA. Les mer om Koren og brevsamlingen i [forordet](#) og [innledningen](#) til [Brev hjem 1853–1858 \(Koren 2021\)](#).

*

Brevene er skrevet på svært tynt papir, med ørliten, sirlig og tett skrift. Elisabeth brukte sjelden avsnittsmarkering, det er her lagt til avsnitt og noen få komma for å lette lesingen. Sentrale setninger fra brevtekstene er brukt som overskrift til brevene. Brevnummereringen fra 54 til 146 samsvarer ikke alltid med nummer på brev slik de ligger ordnet i arkivet på Luther College. Det viste seg at enkelte brev, eller deler av brev, hadde blitt sortert feil. Det er rettet opp i denne utgaven.

Elisabeths vakkende ortografi, uvanlige sammenskrivninger og inkonsekvante stavemåter av navn er beholdt. For eksempel skriver hun ofte «Minesotah» for

Minnesota, «Kosconong» for Koshkong, «Painted Creek» for Paint Creek, og «Schmid»/«Schmit»/«Schmith» for Schmidt.

Enkelte ord, uttrykk og (person)opplysninger er kommentert i noter.

*

Brevene er transkribert og kommentert av Øyvind T. Gulliksen. [n1](#) NSLs tilsynsfører for prosjektet har vært Hans H. Skei. Ellen Nessheim Wiger har stått for redigering, ferdigstilling og publisering.

Det norske språk- og litteraturselskap
November 2023

«The Koren Parsonage». Maleri av Herbjørn Gausta ca. 1880–1889.

Eier: Vesterheim Museum, Decorah, Iowa.

Brev 54: 1. januar 1859

«Det skal gaa dem, der er i St. Louis nu, meget godt»

*Little Iowa Præstegaard,
Nytaarsdag 1859.*

Kjære Fader!^{k1}

Et glædeligt Nytaar, min kjære Fader! Gud give det maa blive et godt, velsignet Aar for dig i alle Maader. Gud skee Tak for hver gang han har ladet os høre gode Efterretninger fra hindanden og Tak kjære Fader for alle de Breve^{k2} du har glædet mig med. Det begynder saa smukt det nye Aar, deiligt blankt Solskin, godt Slædeføre og ikke koldt; der er visst en stor Menighed forsamlet paa østprairien^{k3}, hvor Vilhelm^{k4} er idag. Jeg er netop kommen ind fra en Spadseretour med Henriette^{k5} og Lina^{k6} nu, det er saa glat, saa Lina kan ikke gaa, men bliver trukket paa en Kjælke med Kasse paa, det er sadan Glæde naar vi skal ud og gaa og endnu mere naar vi skal kjøre og den Fornøjelse har vi ofte havt i Vinter, Henriette sidder i Dumpen og morer sig med at see paa Træerne, der «reise hjem igjen», som hun siger. Vi har havt en usædvanlig deilig Vinter hidindtil, ligesiden midt i November, har vi havt uafbrudt og fordetmeste godt Føre, saa har det som oftest været stille og Vinden er den værste Plage her om Vinteren, kun enkelte Dage har det været stærkt koldt, saa dette er ganske vidst den behageligste Vinter vi har oplevet her; ifjor var den næsten for mild og et elendigt Føre.

Saa godt som i Vinter har vi aldri havt det før, jeg synes vi har levet godt og vel før ogsaa, men der har dog altid været slemt nok med et og andet. I lang Tid maatte vi kjøre Vand lang Vei, den Ulæmpe var vi dog fri for i fjor Vinter ogsaa, men for Veed har vi altid havt det noget vanskeligt og næsten aldri havt nogenlunde tør Veed. Nu var der ikke mere at tage her på Præstelandet uden at skade den unge Skov, saa

blev det da bestemt at Menigheden skulde skaffe, og dette har de ogsaa meget beredvillige gjort, saa vi i Vinter har kunnet glæde os ved god, tør Veed, saa det nu er bleven ordentlig en Fornøielse at lægge i Ovn, istedenfor at det før var baade Plage og Tidsspilde. Ja, hvor godt vi har havt det i Vinter, vi har alle sammen været saa friske. Børnene har næppe havt en ordentlig Forkjølelse. Saa har vi, hva der jo saa meget bidrager til Hygge i Huset, brave, milde Folk,^{k7} vi har næsten altid været temmelig heldige i saa Henseende, men saa villige, venlige og jævne har vi ikke havt dem paa engang før.

Der er en snild Menighed dette, jeg synes de vise sin Velvillie med deres Præst paa alle Maader. Pængetrangen er lige stor om ikke større, alligevel har Vilhelm aldrig faaet saa stort Juleoffer som iaar, det kom derav at Ofringen var saa almindelig; alle sammen, Unge og Gamle, Koner og Piger, de laante Penge for at ofre og flere Koner beklagede sig for mig over, at de vilde saa gjerne have offret Præsten lidt, men var ikke i stand til at faa saa mange Center skrabet sammen. Trods de trange Tider har vi dog aldri levet saa godt med Mad og Drikke som i Vinter; vi er formelig bleven overøst med Foræringer av alle slags Madvarer. Ferskt Kjød har vi hele Tiden havt. Kunde jeg huske alt hvad vi fik da sidste Menighedsmøde blev afholdt, vilde jeg fortelle dig det. Det var som der skulde været Marked, jeg husker kun diverse Høns, hvoriblandt et Par af Shanghae Slægten,^{k8} som vi nu gjør det 5te Forsøg med, to gange har Rovdyr spist dem op for mig, og to gange raadnede æggene istedenfor at blive til Kyllinger, saa fik vi en kvart af en Oxe, Smør, en ung Griis, og et levende Faar af en stakkels syg Enke, som Vilhelm ofte besøger, den er til stor Fryd for Børnene og løber efter dem som en Hund, den er vandt til at faa Mais eller Salt af dem hver gang de er ude. Henriette syntes hun var flink i dag, da hun turde holde Maisaxet medens den spiste, Lina er ikke saa bange av sig, men faar sig en Ridetour paa Sauen af og til.

Du veed Høsten slog saa Feil her, saa vi næppe fik det Halve af hvad vi pleie at faa og det er saa meget, som vi behøve til Huset og Udsæd. Nu har mange af Menigheden baade her og paa Painted Creek forenet sig og foræret os saa meget Hvede, at vi nu har rundelig hvad vi behøve, er dette ikke hyggeligt? Det viser dog megen velvillie. Havre og Poteter forære de os ogsaa, dette sidste er især velkomment, det blev meget lidt deraf, de raadnede de fleste Steder og man venter at de snart kommer til at koste 1 Dollar Bushelen^{k9} (2 Skpr.) Nogle betale ogsaa sin Præsteløn i Hvede, Havre og deslige. Du seer kjære Fader, at er det end smaat med Pænge, saa er det sandelig ikke smaat med Mad og Drikke, og det vil glæde dig ogsaa at see hvor snilde de ere mod oss. Vilhelm faaer ogsaa andre Presenter undertiden, en syg Kone forærede ham et Par bløde fine Uldstrømper. Strax før

Juul fik han et pent Skierf, som en anden sygelig Kone havde strikket til ham, saa naar han nu ogsaa faaer det store Reiseskjerf fra Moder bliver han godt forsynet.

Vilhelm er da nu begyndt at have dette Kald alene, det er som du kanske husker, 6 Kirker og saa Little Turkey, Painted Creek, og Turkey River at besøge, hver 4 gange aarlig og saa Missionsreiser i Minnesota. Jeg synes det er prægtigt, som det nu er, Vilhelm reiser jo meget ofte, idetmindste en gang om Ugen, foruden Søndagen, til en eller anden Kirke og saa dessuden meget om i Bygden, men han er ikke saa langt borte og som oftest hjemme om Aftenen, og saa er her nu Gudstjæne her i Kirken omtrent hver 3dje Uge. Jeg troer Vilhelm synes han har endnu mere at bestille nu end før, da reiste han saa idelig og kunde umulig betjene nogen af Menighederne saaledes, som han gjerne vilde, og nu kan du vide hvor meget det er at arbeide for i en saa vidstrakt Menighed, som denne, der høilig kunde tiltrænge to Præster.

Det er frygtelig med Drukkenskab her i landet, Aviserne er fulde av Klager derover og det er frygtelig for alle de Forbrydelser; man kan ikke tage en Amerikansk Avis i Haanden uden at see, ofte flere, lange tætte Spalter med Overskrift: «Et Capitel om Mord». Vilhelm har den Sorg at det i den sidste Tid ogsaa har begyndt at tage til med Drukkenskab her i Menigheden. Med Guds Hjælp kan han nu faa gjort noget derved, som det var før Kaldet blev delt, ville han maaske næppe faaet noget ordentlig at vide derom engang.

Den 4de og 5te Februar venter vi to tydske Præster hid, de har mældt sig hid til en Conferents med Vilhelm om Fridrichsen^{k10} om hvem vi fremdeles høre alt annet end godt desværre; de ønske nok bare at de var fri for ham i den lille Menighed, hvor han har forpligtet sig til at være til Vaaren, ogsaa disse to Præster, der nok ikke har deres Menigheder saa langt fra en af Vilhelms, kom her for at tale med ham da han var der; de høre da til den Synode, der har ordineret Herr F. og skjønne vel nu, at de har ladet sig narre af ham; hvad de egentlig vil her, ved jeg ikke; prøve at retfærdiggjøre sig, formodentlig.

Vi har faaet en Gut i Huset nu, som tænke paa [at] reise til St. Louis og studere.^{k11} Han er alt 21 aar gammel. Vilhelm troer han har gode Evner, han er ellers nylig kommen, og Vilhelm været saa lidet hjemme i den Tid, saa han ikke kjender ham videre endnu. Gid det maatte være en brav Gut og at han ikke maatte tabe modet. Han taler meget godt engelsk, meget bedre end norsk og det lille han kan, har han ogsaa lært i dette Sprog. Han bliver her ialfald for det Første til han kommer ind i Læsningen, saa faaer vi see hvordan det senere vil falde sig at have ham her i Huset; det var nu hyggeligere ikke at have ham her, men dette er jo en viktig Sag,

saa vi faar ikke bare see paa vor egen Hygge. Det er en meget stille Person, forresten lader han til at være meget villig og forekommende og har ikke saa gal Folkeskik heller. Bliver han ved at være, som han nu er, saa skal han ikke genere os synderlig; han sidder i Pige-kammerset og læser om dagen, Pigerne opholde seg bestandig i Kjøkkenet, der her jo er varmt som et andet Værelse, forresten spiser han inde med os og er inde af og til, han skulde jo ogsaa lære lidt Levemaade. Det skal gaa dem, der er i St. Louis nu, meget godt, lidt modløse i Førstningen, saa gav det sig. –

Det sidste Brev fra 5. November var ogsaa kun netop en Maaned gamelt, det er rigtig morsomt. – Tak for Blomsterfrøet, jeg havde ikke noget af den slags saa du kan vide det er velkomment, er det rigtige vellugtende Nelliker jeg har faaet Frø af, eller «Chinasilke». Jeg vilde saa gjerne have af de første, om ikke af andre end de smaa velluktende Fjærnelliker, som du havde en Deel af, jeg har saa faa vellugtende Blomster; Guldregn vil jeg ogsaa meget gjerne have Frø af; til saadant trænger min Have meget. Jeg husker ikke om jeg har bedet dig om Levkøifrø til Sommeren igjen, hvis ikke kommer jeg nu og beder dig om lidt, jeg fikk ikke noget og de trives saa deiligt.

Gyldenlakkene mine, her i stuen, trives godt, de staa i Knop, et Par Morgener har Bladene været litt stive, men det har ikke skadet dem. Jeg sænder dig indlagt Frø om du skulde have lyst til at prøve at saae det. Vilhelm brakte mig Frukten fra en Kone paa Painted Creek der dyrkede den i sin Have. Moden seer den ud som et guulgrønt middelstort glat Stikkelsbær og er indesluttet i en Kapsel, hvori de hele Vinteren kunde holde sig friske. De smage godt, baade friske og syltede, især hvis man da vil sætte lidt Citronsaft til, de har lidt Annanas Smag. De maa saaes temmelig langt fra hinanden, da de ofte breder sig, flere Fod udover Jorden og er omtrent en Fod høie; en 3–3½ Maaned efter Frøet har begynt at spire, er gjerne Frukten Moden. De voxer ogsaa vildt her; en Plante kan give en mængde Frukt. Jeg fant en Beskrivelse af den i et Amerikansk Agerdyrknings Skrift, hvor der ogsaa omtales en Art deraf der hører hjemme i Italien og Sydeuropa, «Physalis Alkekengi», men er meget større.

Jeg undrer om det ikke gikk an at sænde nogle Pindslelilie-zvibler med Jensens, [k12](#) hvis det var paa en Tid, som det gikk an at tage dem op. Jeg undres hvordan det vil gaa med mit Havestel til Vaaren! Endu en ting som jeg gjerne ville bede om at faa med Jensen var en god ABC eller let Læsebog til Henriette, der bliver kanske ingen anden Leilighed til den Tid hun skulde begynde, at faa en saadan hjemmefra. Nu er alt dette Ark fuldt og jeg har ikke skrevet det Halve af hvad jeg vilde; nu skal jeg

fortsætte til Moder, saa vil du af hendes Brev see hvad jeg ellers havde at fortælle dig. Beed for mig kjære Fader at jeg maa lære at paaskjønne Guds store Godhet og Naade med os, og være glad og tilfreds, hvorledes han nu end vil gjøre det for os. Det er 17. Januar nu, jeg slutter dette. Vilhelm reiste til Stavanger settlementet imorges. Kjærlige Hilsner og ønsker for det nye Aar fra ham og Børnene.

Din Leis. [k13](#)

Brev 55: 18.–19. januar 1859

«Couleurede Bomuldsstrømper»

Little Iowa Præstegaard,

18de Januar, 1859

Kjære Moder!^{k14}

Tak for dit sidste Brev, det kom som du tænkte en 5–6 Dage før Henriettes^{k15} Fødselsdag – om 2 Dage er Lina^{k16} alt 2 Aar, da er Vilhelm^{k17} ogsaa hjemme og kan hjælpe os at høitideligholde den, saa skal de smaa Kopper frem og Lys i den lille Stage og flere saadanne smaa Fornøielser, en Kjøretour skal de ogsaa faa, vil bare Føret holde saa længe, det er saa mildt nu. Gud ske Tak for saa friske og flinke, som de er. Har I Lyst til at see deres 4 og 2 Aars Høide, saa ligger der Maal indeni. Jeg har ikke noget norskt Maal.

Nu jeg taler om Maal kommer jeg til at huske noget, jeg har tænkt at bede om, nemlig om du vil sænde mig et Pæglemaal eller Halvpægle^{k18} do., hvis Jensen^{k19} tager Skjærfet med, jeg har ofte ønsket at have et norskt Maal. Du er saa snild og spørge om der er noget jeg ønsker at faa, kjære Moder, 2 Porcelains Dukkehoveder skulde det være morsomt at faa. Jeg tænkte paa at give Børnene en ordentlig Dukke til Jul, men saa længe jeg ikke kan faa annet enn Paphoveder, er det bedst de lade sig nøie med sine Filledukker, lidt Karri vilde jeg ogsaa gjerne have. Jeg har ikke kundet faaet noget her og endnu en Ting, lidt couleuret rødt og hvidt eller saa, Bomulds Strikkegarn, jeg kan ikke faa noget saadant, ikke engang couleuret Twist; couleurede Bomuldsstrømper kan jeg faa og de er saa billige at det lønnede sig ikke at strikke, var de lidt stærkere, men da de er meget daarlige og Henriette bliver saa stor nu, ville jeg gjerne bede om at faa lidt saadant Garn; hvidt kan jeg faa, men bare hvide Strømper er nu heller ikke godt.

Jeg bliver ofte afbrudt i min Skrivning, da jeg nettop havde taget Pulten frem i Fredags, kom Clausen fra St. Ansgar, [k20](#) og med han en Amerikaner Mr. Owen, de reiste igjen Lørdag morgen. I gaar stod Bordet dækket hele Dagen for Veedkjørere, Folk fra Painted Creek, der kom og forærede os 10 tønner Hvede fra Menigheden der, og andre der skulde tale med Vilhelm. Som vi skulde spise Middag i dag, kom der 3 Mend med Veed, de havde ogsaa Hvede med, neppe havde de spist, saa kom der en Mand langt nede fra Turkeyriver, han havde et Læs med til os, sagde han og det var da Hvede, Havre og Mais fra den lille Menighed der. Det er for meget, for alt det vi faaer; igaar havde Vilhelm en Kalvesteg og en Hane med, idag var her en Mand med en Hare og Partridge, [k21](#) imorgen skal vi have Hare-ragout, igaar havde vi Hønsepostei, vi lever alt for godt. –

Det er deiligt her, hvor der idelig kommer saa mange Folk, der skal spise her, at have en Pige, som ikke seer suurt dertil og fordi hun ofte bliver forstyrret i det Arbeide, og det er ikke liden Hæft mangan Gang; saaledes er Gro, hun er lige venlig bestandig endogsaa nu, Anne er reist og den unge 13 Aars Pige, som vi nu har, naturligviis ikke kan være til saa megen Hjælp som hun. Det er en Søsterdatter af Oline, vores første Pige. Det er smaat nok med Foreldrene, der meget ba os om at tage hende i Huset, bliver vi nu gjensidig tilfredse, kan jeg haabe at beholde hende ialfald til hun er confirmeret og det vilde være et stort Gode. Hun skal have noget Klæder, men ellers ingen Løn for det Første og saa maa jeg læse og skrive med hende; det lader til hun bliver brav, syer ogsaa noksaa pent, i Vinter vil det nok gaa.

Børnene er jo saa vidt store, vi faa nu see hvordan det vil gaa til Sommeren, naar Haven kommer til, mange Folk ofte og desuden – det er saa som du lader til at tænke æfter dit sidste Brev – sidst i Mars vil Gud igjen skjænke os et lidet Barn; herom kunde jeg gjerne skrevet før, siger du vidst, og jeg synes nok ogsaa nu det er seent jeg fortæller det; jeg tænkte først at gjøre det, da jeg sidst skrev, men da forekom det mig at være saa langt frem til den Tid, og jeg mente da det giver dog kanske Anledning til lidt ængstelse, og da er det bedst ikke at fortælle det saa længe i Forveien. Du er saa langt borte, de hører ikke saa jævnlig fra dig, osv. Jeg har maaske ikke gjort Ret heri, men ialfald i en god Mening. Gud ske Tak! Jeg har hele Tiden været meget frisk og er det fremdeles, saa med Guds Hjælp vil alt ogsaa denne Gang gaa godt og vi igjen kunne glæde os ved et sundt friskt barn. Hvilket gode at have friske velskabte Børn! De steller i Legestuen sin nu som de kalder det ene Hjørne i Stuen, hvor de har deres smaa Stole, Kassen hvor Dukkene sover og deres Bliktøi etc., hængende paa Væggen. Henriette laver Maden, og har betroet sin Dukke til Lina at bysse. «'kal jeg ha alle begge to?» siger Lina, meget fornøiet

med en Tul i hver Arm. Det er naragtig at høre paa den moderlige Tone hvori Henriette altid taler til Lina.

Nu skal jeg snart ud og spadsere med Børnene og faa Vilhelm ogsaa med, tænker jeg. Henriette er ude og underhandler med Mons om at trække hende heelt til Kirken paa den lille Kjælken og at det skal gaa saa fort, saa fort. En saadan Spadsertour ender gjerne med en Runde nede ved Stald og Fjøs. Sauen skal have lidt Mais, der er 5 Smaagrise, som altid jage Lilliken, at more sig over, saa skal vi høre om der er æg, Hønsene er saa flinke i Vinter og skaffe os friske hver dag. Desuden er der ogsaa en liden Kalv fra før Juul, som ogsaa skal betragtes; vi har 3 Køer nu. De vare saa billige i Høst og vi vilde kommet til at undvære Melk længere Tid i Vinter; Folk heromkring har sjælden mere end de selv behøve og uden Melk, trives hverken Børnene eller jeg, derfor købte vi en Ko, og nu kan Børnene faa saa meget de lyster. Jeg lader dem faa alt det de vil af Melk, jeg troer ikke de kan faa noget bedre; om Sommeren drikker de ikke saa meget, naar det er varmt, vil de heller have Vand.

Det er rart at ikke Lina bliver feed, en saa fortræffelig Apetit, som hun har, men det hverken *er* hun, eller har hun været. Henriette var baade høiere og federe i hendes Alder. Der er Vilhelm og beder mig tage paa Børnene om lidt, saa vil han være med os. Vilhelm har stor Fornøielse af den lille Hysingungen, som han kalder Lina, jeg undres om hun kommer til at ligne nogen i Særdeleshed. Det er en stor Fryd for hende at komme op paa Vilhelms Værelse, saa hver Middag gaar de op for at bede ham komme og spise, saa kommer Vilhelm ned igjen med dem bægge paa Ryggen. Hvilken deilig Kjøretour vi havde igaar, vi reiste ud lidt før Solen gik ned og kom hjem i Maaneskin. Nu faaer jeg nok tage mit Tøi paa.

Den 19de. God Morgen, kjære Moder! Om en Times Tid skal Gutten til Byen og have dette Brev med. Hvor hyggeligt det er nu, som Vilhelm er saa jævnlig hjemme; nu kan vi ogsaa holde Morgenandagt; før kunde det kun blive en enkelt Gang imellem. Hvorledes var det den Dag, da det sidste Brev hjemmefra kom, jeg husker her var saa mange Mennesker? Jo, det var alle Confirmanderne, det er sandt. De pleier jo at mødes i Kirken, men da var det sidste Gang, saa Vilhelm talte med hver enkelt alene. Stuen var fuld af Pigerne, Kjøkkenet af Gutter; de havde netop drukket Kaffe og spist Smør og Brød og var alle gaaede, undtagen vores gode Ven Ola Bækken og hans Datter, der spiste her til Middag, da Gutten kom fra Decorah og jeg blev overrasket ved at faa Brev hjemmefra; jeg havde ikke ventet saa snart igjen.

Det smagte godt efter at vi var blevne alene den Eftermiddag, at læse de kjære Breve som Gudske Lov bragte gode Efterretninger; jeg maatte vente længe nok før jeg kunde komme dertil, først skulde vi spise Middag, Vilhelm blev tracteret med en, som han sagde, glimrende Lundefisk, det var første Gang den Ret blev spist her i Huset, men den sidste blir det ikke. Jeg troer aldrig noget har smagt Vilhelm saa godt, det skulde være det første Glas Lemonade vi drak her i Landet, engang medens vi boede paa Skaarlia, da Vilhelm kom hjem med en eneste Citron i Lommen, det Glas der blev lavet af den, glemme vi nok ikke. Gid nu det næste Brev maa indeholde ligesaa gode Efterretninger. Nu er maaske Boyes^{k22} de som oftest kommer hjemme? Skade at fru B er saa døv. –

Der kommer 3 Veedkjørere igjen, de skynder sig med at benytte Føret der truer med at ville gaa. Jeg faaer nok ud at skaffe Middagsmad til dem. Det er langfarende Folk. Vi er begyndt at blande lidt Klid og dette saakaldte Midling, det er grovt Hvedemeel, i Melet naar vi lage Brød. Jeg hørte at saadant Brød skulde være saa godt for Maven; det smager meget godt, bedre end finere, til daglig og baade hæves bedre og er lettere at stege. Jeg kan faa frisk god Gjær i Decorah til alle Tider nu, naar jeg saa vander den ud faaer jeg deilige Tvebakker. –

Jeg maa slutte nu, Gutten venter og jeg skal ud til Middagsmaden. Mange Hilsner fra Vilhelm og fra Børnene, som sidde her, og syer meget flittig. Lina snurper sine Filler samme til runde Kugler. Henriette rynker. Lev vel, kjære Moder, Gud give Du maa have det godt og være frisk i dette Aar. Hvordan leve Wrigthes^{k23} nu? Hils dem venligt. Ligeledes de i Kjøbenhavn.

Din Leis.^{k24}

Vilhelm siger at her nu er Porcelains-dukkehoveder at faa, saa det behøver du da ikke at sænde.

Brev 56: 20. januar 1859

«Her er det ikke meget der behøver at minde os om at vi bo i Amerika»

*Little Iowa Præstegaard,
20. Januar, 1859*

Min kjære Fader!^{k25}

I forgaars Aftes fik jeg det prægtige lange Familiebrev; tak for det kjære Fader og Gud ske Lov, at Alt stod vel til hjemme. Vilhelm^{k26} bragte det med sig da han kom hjem til Spisetid, træt og lemster efterat have redet omkring til forskellige af sine Menighedslemmer den hele Eftermiddag paa det slemme haarde Føre og saa enda gjort en Omvei for at høre efter Brev; men saa havde vi os en deilig Aften efterat vi havde spist og smaa-Tullene havde faaet sig et Kys fra Bedstepapa og alle hjemme og var gaaet ind for, som Henriette^{k27} sagde «at drømme om alle dem i Herregaarden^{k28} og de røde og hvide Uldstrømper Lina^{k29} skulde faa». Vilhelm hvilede sig på Sofaen medens jeg læste Brevene høit for ham og vi passiarede om hvad I skrev.

Hvilken prægtig Overraskelse Stin^{k30} beredede dig Juleaften, kjære Fader! Hvilken Glæde det maatte være for ham og hvor morsomt at han selv kunde være Vidne til den. Ja, Gud være takket for al den Glæde, du har af Stin og fordi han er frisk og rask. Med Guds Hjelp vil det ogsaa engang gaa bedre med Thom!^{k31} Mig beredet den kjære Broder Stin da ogsaa en stor Overraskelse ved at sænde mig sit Portrait, du kan vide hvor glad jeg blev ved at faa det, jeg kjændte ham slet ikke igjen, ikke før jeg længe havde seet paa det og sammenholdt det med det jeg havde; hvor forandret det store Skjæg har gjort ham og hvor vakker han er.

Det er glædelig at vide at du har en af dine Ungdomsvenner i Nærheden igjen, kjære Fader, og det er da vist til megen gjensidig Hygge. Jeg er glad ved at see at mit Brev kom rigtig frem til Juul og at I morede Eder over Tægningerne, jeg frygtede at det maaske kunde havt samme Skæbne, som Stins, der var afsendt paa samme Tid, men havde været mere end 2 Maaneder paa Veien, fordi det var gaaget med Bremerpakket.^{k32} At her Aar for Aar vil blive livligere og vi oftere faa nære Venner at see, seer det vistnok ud til, vi kommer til at bo saa temmelig i Centrum eftersom de mange ledige Præstekald i Minnesota, etc., med Guds Hjælp engang blive besatte, men hvormange Forandringer nu end Jernbanen vil bringe, saa troer jeg ikke du behøver at frygte at den vil bringe os mere i Berørelse med Yankierne, hvortil vi ganske ingen Lyst har; jeg har ofte glædet mig ved at vores Bolig ligger saaledes afsides og ikke lige ved Landeveien.

Er det ikke gruelig hvorledes Tilstanden her i Amerika er for Tiden og hvor frygtelig hurtig den forværres; hvorledes de frygteligste Forbrydelser hører til Dagens Orden, uden at blive straffede, en saadan Lovløshed, Congressen sammensat af bare Kjæltringer, at af 30 Millioner Mennesker kun 5 Millioner bekjænde sig til noget av de christne Samfund? Gud forbarme sig! Hva skal Enden blive? Det seer i Sandhed ud til at Præsidentens Spaadom om Republikkens snare Opløsning, snart vil gaa i Opfyldelse, alt viser jo at Folket ikke kan regjære sig selv. Det er jo virkelig som Dr. Sihler^{k33} (en af Missouri Synodens Præster) siger i en Opsats, jeg læste i *Der Lutheraner*,^{k34} idag at i Rusland er en Hund sikrere paa sit Liv end et Menneske er her i dette prisede, frie Amerika. De store ledende Aviser klagede vistnok, men ikke som de skulde; saaledes som Præsidenten bliver nedrevet og behandlet i Bladene, det er utroligt. Det er godt at bo saa afsides og kun erfare alt dette sørgelige gennem Aviserne, her er det ikke meget der behøver at minde os om at vi bo i Amerika. Gud give at det nu ikke maatte blive til Alvor med den krig og Elendighed, som synes at true Europa. Da slipper vort kjære Norge vel ikke heller. Jeg havde min Fornøielse i en Sogning, som spiste Middag her forleden; han vilde nu vide om det blev Ufred igjen, var saa ivrig og interesseret efter at faa vide hvorledes Sagerne stod og spurgte saa pudsigt hvilke forunderlige Ideer de gjøre sig; det er nu den almindelige Mening at der kun er een Keiser, han boer i østerig og har alle Kongerne under sig.

Vilhelm prædiker i Decorah idag, der har han nu ogsaa Kirke og det vel den bedste af de han prædiker i, men desverre, den tilhører ikke Menigheden, de har kun leiet den foreløbig, til de selv faaer sig en bygget. Det har lange Udsigter med at faa Kirkebygningerne i en nogenlunde sømmelig Stand, saaledes som Menighedernes økonomiske Stilling er nu for Tiden, et Par gode Aaringer vilde vel gjøre meget,

men de er saa faae om hver Kirke, saa det tager Tid alligevel. Vilhelm skal prædike i Vestre Kirke^{k35} i morgen saa jeg ikke venter ham hjem i Aften, med mindre han maa hjemom for at bytte Slæden om med en Ridesadel, det seer det ud til. Siden Juul har det hele Tiden været saa, at han har havt Tjeneste baade Søndag og Mandag og ellers reist meget om i Menigheden, men hvor meget hyggeligere det er som han nu har det! Han har nylig været en liden Tour oppe i Jensens tilkommende Menigheder,^{k36} og skal nok atter der op, naar det gaar an for Førets Skyld.

Præstegaarden, der var da ikke, som Bestemmelsen var og Rygtet sagde, færdig, men de har nok været at undskylde, da en heel stor Muursteensbygning blev ødelagt ved Regnveir, og saa blev det for koldt til at brænde mere.^{k37} Kjælderen og første Etage staar færdigmuret og hvad der er gjort, er pent, men da de vel havde læst Korens Svar paa de Raad de havde bedet om og seet paa hans udkast til Husets Indretning, somlede de Altsammen bort, hvoraf da Følgen er at mange Smaating som vilde gjort det meget hyggeligere, ikke var blevne udførte, imidlertid faaer han sig dog vist en af de bedste Boliger, som nogen af Præsterne have haft fra først af. Har du hørt noget om naar han^{k38} agter at reise? Nu har han idag forhaabentlig udfundet hvor i Verden hans tilkommende Præstekald ligger.

De tydske Præster, som jeg vist sidst omtalte, havde meldt sig hid, ventede vi da forgjæves. Vilhelm fik Brev fra dem, hvor de fortæller at de ganske nylig havde været paa Veien, men enten de nu ikke huskede, eller havde misforstaaet hva Vilhelm havde sagt dem, nok af det, de troede vi boede i Sydpolen istedenfor i Nordpolen og da de kom efter denne Feiltagelse, var det for seent at naa hid til rette Tid. De la'er nu Vilhelm fastsætte dem en ny Termin til at komme, men at de vil reise 50 Miil i det Føre vi nu har, er ikke trolig, det lader dog ellers til at det er dem magtpaaliggende at faa lettet deres Hjærter med Hensyn til Fredriksen, fra hvem vi fremdeles intet hører.

Præsten Claussen i Minnesota^{k39} har derimod nylig været her; Vilhelm var indom hos ham paa Veien til Jensens Menigheder for at faa ham til at komme og forrette Altergang for os. Det var morsomt at se ham igjen, han var saa venlig, lod til at være i godt Humeur, spøjte endog med Børnene; han finder sig vist ellers meget ensom deroppe, det tvivler jeg ikke paa; jeg troer han besøgte os oftere, hvis ikke den Gêne var, at han ikke selv har Hest og det vel ikke er saa godt at faa nogen til at skydse sig helt hid; Menigheden er saa snild at skydse ham frit bestandig, det er ogsaa aldeles nødvendig, siger Vilhelm, det skal være vanskelig at finde nogen mere upraktisk end Clausen er, og vilde ikke være raadeligt at lade ham og en Hest

alene paa Landeveien. Nu har han nok ellers lært at kjende Veien mellom sine to Menigheder, men til os eller noget andet Sted var ikke at tænke paa. Jeg har nylig læst Lektor Johnsons Skrift om Barnedaaben,^{k40} som vi fik laane hos Clausen, og syntes det var en Glæde at læse det Vidnesbyrd. –

Nu skal jeg ud med Børnene og spadsere omkring paa Sletten ved Sørlandsskoven, det er det eneste Sted hvor det er praktikabelt at gaa, jeg tænker det er forbi med det gode Føre, vi nu saa længe har havt før i Vinter og med vaare Slædetouere, idag skal Børne[ne] faa more sig med Snebolde. Henriette staaer her og græder for Pigen har lagt et Stykke Veed i Ovn, som hun havde bedet at ingen maatte røre, for det var «smaa røde Blomster opi noget grønt», paa det. «Du Mama, er Bedstepappa en Valders»? spurgte Henriette forleden, da jeg fortalte om dig og alt hjemme, om «den deilige Haven», som Henriette altid kalder din Have, jeg troer hun forestiller seg den som et lidet Paradiis. «Fortæl om alt det hjemme, Mama; «Tælle Bedstepapas Have», heder det hver Dag og fra Henriette: «Naar skal vi reise til Norge, Mama»? Ja, naar skal det ske?

For nogen Tid siden havde Vilhelm et Møde med Frankianerne, jeg har jo ofte omtalt dette Parti for dig, Vilhelm siger de er halv pietistiske og halv methodiske; de har naturligviis altid haft meget at beskyldte Vilhelm for og flere Omstændigheder gjorde at han nu troede bedst for sin Menigheds Skyld at faa et offentlig Møde med dem, hvori de da kunde komme frem med alle deres Beskyldninger. Der var en Masse Mennesker fra alle Kanter til Stæde. Den som førte Ordet for Frankianerne var deres forrige Præst, Johannesen,^{k41} den nuværende Asbjørnsen, «han Peer»^{k42} som han almindelig kaldes, holdt sig forsiktig tilbage saa meget han kunde. Johannesen havde da en heel lang skreven Afhandling hvori han da beskyldte Vilhelm for at lære sine Confirmander, at Bønnen ikke er noget Naademiddel, at han lærte at *Ingen kan blive omvændte*, desuden blev der talt om Lægfolks Ret til at prædige og om ugudelige Præsters Ret til at være Prester. Det var af en Prædiken, som Vilhelm havde holdt for 3 Aar siden, at han beskyldte ham for at han lærte at ingen kan blive omvænde.

[n2](#)

Han fortalde da hvad han kunde huske af denne Prædiken og Asbjørnsen traadte fram og sagde hvad han erindrede deraf, hvoraf det pudsigt nok paa det tydeligste viste sig, hvilket Sludder denne Beskyldning var. Resultatet af dette Møde vil du let kunde tænke dig; Vilhelm og hans Menighed var nogsaa vel tilfredse derved og Frankianerne naturligviis ogsaa, men da de af alle Kræfter skulde ruste sig til et nyt Møde synes de vel ikke deres Seier var fuldkommen nok. Vilhelm vil vist ikke

opfordre dem til flere Møder, der er jo intet Udkomme med slige Mennesker, der staar der og snakke op og ned og svare aldrig paa et direkte Spørgsmaal. Vilhelms Menighed var meget utaalmodige over Johannes[en] og alt hans usammenhængende Snak og begynte tydelig at give deres ærgrelse Luft, saa Vilhelm flere Gange maatte tysse paa dem. «Det er godt at høre kæm som staar og lyg her», sagde en gammel Mand høit nok til at blive hørt af de Omkringstaaende da han syntes Johannesen blev altfor urimelig. Da altsammen tilsidst engang var forbi, var der en af Frankianerne der var meget Vred, som kom hen til Vilhelm og sagde: «Det er endnu noget jeg skulde snakket med Dig om, du laug for 2 Aar siden». Du faar snakke til de andre, gav Vilhelm til svar, hvorpaa Manden henvendte sig til Klokkeren. –

Vores «Præsteknop», som Brandt^{k43} kalder dem, om hvem jeg sidst fortalte, er her da fremdeles og bliver vel ogsaa ved sit Forsæt at gaa til St. Louis, lader det til. Han er jo gammel og kan lidet, men der er ikke godt at raade han derfra, naar han har Lyst, er flittig og gjør Fremgang, desuden er han meget tænksoam og en alvorlig christelig sindet Gut. Der skal Mod og Udholdenhed til for en Saadan og falder vist tungt nok ofte; han trivedes nok meget bedre bag Huggestabben, siger han. Det holder nok haardt ofte at holde Modet ved lige for dem der nu er i St. Louis.

Lev vel, kjære Fader, og modtag mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm og dine smaa Børnebørn. Gud give du og alle hjemme nu maa være friske. Her er vi alle saa flinke; jeg kan ikke være taknemmelig nok for den gode Helbred jeg har. Gud give at naar du nu næste Gang hører fra os da maa blive Glædet med gode Efterretninger.

Din Leis^{k44}.

ⁿ³

Hvor deiligt det er at kjænde Gyldenlakduft. Vilhelm gaaer og seer og nu pusler med disse Blomster som det skulde være dig.

Brev 57: 6.–27. februar 1859

«Jeg haaber der bliver liden eller ingen Emigration fra Norge iaar»

*Little Iowa Præstegaard,
6te Februar 1859*

Min kjære Broder!^{k45}

Hvilken deilig Overraskelse du beredede mig igaar, kjære Stin!^{k46} Jeg kan ikke takke dig nok derfor; havde du været her igaar og seet den Glæde, du forskaffede os, saa tænker jeg du havde været tilfredsstillet. Jeg troer aldri jeg kan lære at kjende din Haand, ved at see Udskriften paa dine Breve, saaledes stod jeg da ogsaa dennegang og dreiede og vændte Brevet i Haanden, da Vilhelm^{k47} kom ind: «Her er et Brev til dig, som jeg ikke skjønder hvem det er fra, det er vidst ikke fra Ulrik Tornøe (fra hvem han daglig venter Brev): «Mon det skulde være fra Hartvig Lasson»,^{k48} sagde Vilhelm, og stod og besaae det paa alle Kanter, medens jeg gik inn i Sovekammerset, for at hænte noget, med den Bemærkning, at det dog er naragtig hvorledes man altid staaer saa længe og seer udenpaa et ukjendt Brev, før man omsider beslutter sig til at aabne det.

Jeg havde netop vændt mig om for at gaa ind igjen da Vilhelm kom sturtende og raabte: «Nei, kom, skal du see, kan du sige mig hvem det er»? «Nei, hvem i alverden kan det være, det maa være en af dine Venner – men jeg synes jeg skulde kjende det ogsaa». «Kjender du ikke din egen Broder», sagde Vilhelm nu, og nei virkelig om jeg strax kjendte dig igjen, kjære Stin.

Jeg troede jo nok du maatte være en Deel forandret, især ved det store Skjæg, men saa meget, det havde jeg ikke tænkt, jeg maatte see meget længe paa det og sammenholde det med det jeg har før ogsaa, for jeg synes, jeg kunde kjende dig.

Noget der havde glædet mig mere kunde du da ikke sændt mig. Hvilken udmærket smuk Fotograf det ogsaa er. Er den taget i Arendal?» Ogsaa i den Kunst er nok Fremskrittene store hjemme. Det var nu heller ikke det mindst glædelige at see hvilken vakker Ungersvend min kjære Broder er bleven, ja, vær forsigtig med Pigehejterne, du!

Hvor morsomt det var at faa dit Portrait paa den Maade, det var kommen utdmærket vel frem, men jeg tænker, du blir skuffet ved ikke at høre noget om dens Ankomst, da jeg sidst 20. Januar skrev hjem, det kom deraf at det var gaaet over Bremen med Paket, det var stemplet fra New York 28 Januar og jeg havde det her 5 Februar, saa du seer det tog mere end det dobbelte af den sædvanlige Tid, der nu næppe er en Maaned. Var det dig selv som havde strøget over Ostende og skrevet Bremen under? I det nye Aar koste Brevene 36 istedenfor 46 cent, mon der er en lignende Forandring hjemme?

Gid der var en Anledning her i Nærheden til at faa en Photographi af Børnene, men i Decorah er det desværre kun Daguerrotypister og jeg har ingen Leilighed.^{k49} Mon jeg kan glæde mig til at faa den anden Photographi til Sommeren med Jensen,^{k50} det skulde være deiligt, tusind Tak for den ogsaa, det var rigtig snilt af dig. Henriette^{k51} og Lina^{k52} bliver ikke kjæd af at bede om at faa se dit Portrait. De staa her nu ogsaa at bede om at see paa «Onkel Stin med Skjæget, ikke bare Onkel Stin», ham har de seet saa mange Gange, forsikre de. Jeg har deg her vel forvaret i en æske i min Pult og nu skal jeg føie dem og mig selv ogsaa. Du ved Henriette har store Tanker om dig og betragter dig som en ganske aparte Onkel.

Det er Søndag idag og Vilhelm ikke hjemme, han kommer først hjem sidst i Ugen da han skulde besøge den lille Little Turkey Menighed, som han besøger 4 Gange om Aaret. Igaar og forgaars ventede vi forgjæves paa to Tydske Præster der havde meldt sig hid, de kunde formodentlig ikke komme frem for det slæmme Føret; nu i Nat sneede det til Glæde for Vilhelm, rimeligviis træffer han dem idag, og jeg er ikke saa ganske sikker paa om de maaske ikke skulde komme hjem i Aften, skjøndt det vilde være meget ubekvemt for Vilhelm, der skal være ved en anden af sine Kirker imorgen.

Du taler om Fredriksen, det var netop om ham disse Tydske Præster vilde tale, formodentlig prøve at rætfærdiggjøre at de have ordineret en saadan Person, vores Kirkeraad vilde nemlig ikke have noget med ham at gjøre, ialfald^{k53} nøiere Undersøgelse og Betænkning, herover fandt han sig stødt og reiste til en tydsk Synode, der modtog ham med aabne Arme og udendvidere ordinerede ham; saa reiste han da til disse smaa Menigheder, der havde skrevet efter ham fra Texas,

hvor han et Par Aar var Præst, skjøndt han ikke var ordineret. Det varede ikke længe førend han og hans Menighed bleve uenige og Fredriksen reiste sin Vei til et andet ganske lidet Settlement hvor han nu er Præst og hvor de nok have forpligtet sig til at holde ud med ham til Vaaren, men da tænker jeg de betakker sig for at have ham mere, baade som Præst og Klokke, efter hvad vi af og til hører. Fra Herr Fredriksen selv hører vi intet og vil blive fri for hans Besøg i Fremtiden, haaber jeg.

Den 27. Februar. Siden jeg begyndte at skrive til dig har jeg havt Brev hjemmefra og faaet vide at du fik dit ønske om at tilbringe Julen hjemme opfyldt og hørt om den storartede Gave, hvormed du overraskede Fader Juleaften. Du kan tro jeg blev baade forundret og glad ved at høre herom, hvor deilig for dig at kunde forskaffe Fader denne Glæde og dem alle sammen den Behagelighed og Hygge, som det maa være at have faaet Gulvtæppe i Dagligstuen og saa at du kunde være tilstede og selv see Faders overraskelse og Glæde. Har du havt en saa glad Juleaften før? Det er da ogsaa en Glæde at vide at det gaaer dig saa godt, saa du kunde være istand hertil. Ja, Gud være takket, kjære Stin, at han har ladet din Helbred være god og ladet det gaa godt for dig! Gid du maa faa dig en hyggelig chef og komme i en behagelig Egn ikke længere hjemmefra end at de kunne faa den Glæde at see dig af og til, nar det Arbeide, du nu er ved, er færdig. Du har jo en heel Armee at have Tilsyn med. Tækkelige unge Damer lader det ogsaa til er en af de betingelser du sætter for at det skal være som du ønsker det, der hvor du kommer hen, saa det haaber jeg du ogsaa vil finde. Vær nu forsigtig og see dig vel for, saa vi kan have Glæde af dig i det Stykke ogsaa, skjønner du. Er der ingen af de unge Damer i Laurvig,^{k54} som finder Naade for dig? Hvor meget selskabeligere du er bleven end da jeg var hjemme. Du baade dandser og lader til at more dig ved Selskaber, efter hvad de hjemme skriver, det gjorde du ikke før, og savner maaske heller ikke saadant nu, naar du maa undvære det og det var da ingen Skade. Er Ole Schrøders Kjæreste en tækkelig Pige? Hils Schrøders fra mig. –

Har du ikke Lyst til at gjæste Amerika? «Det er ogsaa et Land at gjæste», svarer du maaske, saaledes som det gaaer til i alle Henseende, og jeg skal vist være den sidste, der ikke vilde give dig Ret heri, jeg skal vist ikke bede nogen reise til Amerika undtagen Præster, med dem er det en anden Sag og dem vilde jeg hjertelig gjerne bede. Jeg haaber der bliver liden eller ingen Emigration fra Norge iaar. For dig ellers, som Ingenieør, kunde det vel være af megen Interesse at gjæste Amerika og saa paa samme Tid sin kjære Søster og hendes Familie, ikke sandt?

Ja, ja, havde vi Penge, saa kunde vi tale herom. Nu har de været saa ulykkelige at finde Guld i den nye stat Kansas ogsaa og alle fæle Guldraseri forstyrrer Hovederne

paa Folk ogsaa heromkring. Der er flere Unggutter her i Menigheden, som taler om at reise til Vaaren og smaa Partier er allerede reist fra Decorah, ja Familiefædre rømt fra deres Koner ogsaa. For all den Ulykke disse Guldminer anstifter!

Ja, besøgte du os saa skal jeg love dig, at der ikke vilde være meget som vilde minde dig om America. Vort Huus ligger ogsaa saa skjult at ingen kan see det. Ak ja, om det var Guds Villie at vi engang skal sees igjen, kjære Stin! Jeg skal hilse dig meget fra Vilhelm og dine smaa Niecer. Lina er begyndt at blive undselig for Fremmede nu, saa hun vilde vel stå med bøiet Hoved og see paa dig mellem øienhaarene, halv undseelig og halv skjælmsk, som hun pleier. Hun sidder nu og synger «Kom Kalv, kom Ku, kom Kya, kom alle de levende Dya». Det er Gro, vores Valdrespige, der har været Budeie i sin Tid, som har lært hende det. Det er en av Børnenes Fornøielser at faa hende til at lokke for dem. Lev vel kjære Stin! Gud velsigne dig og lade ogsaa dette Aar gaa godt for dig.

Din hengivne Leis.^{k55}

Brev 58: 3. mars 1859

«Jeg er vel ligesom den vigtigste Person nu for Tiden»

*Little Iowa Præstegaard,
den 3die Marts, 1859*

Kjære Moder!^{k56}

Jeg havde ikke ment, kun at skrive saa kort til dig dennegang, men da jeg nu imorgen kan faa Bud til Byen, vil jeg ikke lade det ubenyttet, da det kun gaaer sjælden i dette Veir og Føre, saa jeg vil heller skrive saa langt jeg kan og allerførst takke dig for dit lange Brev, kjære Moder. Gudskelov, fordi I alle var friske. Gud lade det fremdeles være Tilfælde. Den Efterretning kan jeg ogsaa glæde dig med, vi har været saa friske i Vinter allesammen, dette pludselige Vaarveir vi fik, bragte en almindelig Forkjølelse over det hele Huus, nu er den ogsaa over. Jeg (for jeg er vel ligesom den vigtigste Person nu for Tiden) er mærkværdig frisk og rask; jeg har rigtig en god Helbred.^{k57} Jeg er meget friskere end for 2 Aar siden og det tilskriver jeg at jeg denne Vinter har kunnet være jævnlig ude og faa megen Motion, medens jeg for 2 Aar siden næppe var ude af Døren i flere Maaneder, saa koldt og saadant Uføre var det.

Sidst i næste Uge skal her være Medhjælpermøde og da tænker jeg Anne,^{k58} Brandts^{k59} Søster, følger med sin Mand og bliver her med det samme. Hun vil helst komme i god Betids og har ikke vanskelig for at være hjemmefra nu. Er jeg ikke lykkelig, som har et saadant menneske som jeg kan faa i Huset baade en Stund før og en Stund efter, under slige Omstændigheder? Det er saa godt at være saa rask, saa holder Sindet sig ogsaa saa frisk og seer alt roligt imøde. Og jeg haaber nu at Vilhelm^{k60} med Guds Hjælp kan sænde et godt Brev med glade Efterretninger hjem næste Gang. Maatte det være Hans Villie!

Nu skal du høre hvorledes vi har det idag; i Formiddag skinnede Solen lidt, men nu sneer og stormer det ude. Vi har nylig spist Middag, Kalvekarbonade og Vælling, Vilhelm er ovenpaa, Børnene glæder sig over to smaa River, som Mons sidder og arbejder til dem. De har faaet bægge Skafterne ind og gaaer og leger med, Gro bager Fladbrød, eller rettere Tyndbrød, vi er bleven saadanne Tyndbrød Spisere, det smager Vilhelm saa godt om Aftenen. Imorgen skal jeg faa baget mig op en deel Tvebakker, dem er jeg saa glad i, især naar jeg ikke er frisk og pleier at være hældig med dem. Jeg vander altid ud Gjæren efter fru W.s Anvisning.^{k61}

Thomas, den Gut, som er her og læser med Vilhelm, holder som sædvanlig til i Pige-kammerset. Naar vi skulde have en saadan Gut i Huset har vi være[t] hældige, han er hvad han lod til, beskeden og meget forekommende og opmærksom. Bliver han her til Sommeren, skal han faa gjøre lidt Nytte i Haven; jeg undres hvordan det vil gaa med Havestellet iaar? Ja den Tid, den Sorg! Hvor godt et rummeligere Huus vil komme med nu.

Gud ske tak at du synes du bliver stærkere og bedre! Du tænker på en Danmarkstour, gid det maatte blive til Hygge og Glæde. Jeg tænker du rigtig fryder dig ved Gulvtæppet, for Tæppets egen Skyld ogsaa; hvor hyggeligt det gjør et Værelse synes jeg; hvor glad jeg er over alt det Gode jeg faar høre om Stin.^{k62} Du spørger hvem Viggo og Lilliken er. «Vige» er opkaldt efter Behrens's Hund og den var igjen opkaldt efter Olaf Trygvesons Hund. «Lilliken», kjænder du ikke den? Det er Diminutiv af Liden, forstaar du, og saaledes heder en liden smuk, sort, krølhaaret Hund med hvide Labber og hvid Haledusk, som Henriette^{k63} fik forærende, da hun var en 8–9 Maaneder. Hunden er af samme Alder og saa stor som en stor Kat. Du maa endelig ikke glemme den, for den hører med til Familien og er alles, men især Linas,^{k64} Yndling, ligesom den ogsaa har kastet sin Kjærlighed paa hende, som den jo har seet opvoxte. Den taaler slet ikke at nogen Fremmed giver sig af med hende og naar Vilhelm leger med hende, kommer den ogsaa altid hen for at see om alt gaaer ærlig til, lader man, som man vil gjøre hende Fortræd, slikker den, logrer eller bjæffer og holder et Hures.^{k65} Lina skulde males med Lilliken. En Ting har hun altid sin Nød med den for, den vil saa gjerne nappe fra hende naar hun har noget, Kage, Maisbrød, eller noget den liger. Lina pleier gjerne krybe op paa et Bord naar hun kan komme til, saasnart Lilliken kommer ind og har den taget noget fra hende, sætter hun den i Skammekrogen.–

For nogen Tid siden var Clausen fra St. Ansgar^{k66} her og med ham en Amerikaner, en takkelig Mand, som ogsaa boer der. De var kun en Aften her. Her har jævnlig været, saa mange Mennesker i den sidste Tid, Folk i Menigheden som har havt et

og andet ærinde, de kommer som oftest, saa de bliver her og spise Middag; de er meget velkomne og Vilhelm synes han lærer Folkene bedre at kjænde herved, men et Tidsspilde er det baade for mig og for Pigen og for Vilhelm da ogsaa. Det er ingen Sag nar man har en saa snild Pige som Gro er, der ikke seer suurt til alle de uvæntede Middagsgjæster. Det gaaer nok saa godt med den unge Pige jeg fortalte vi havde faaet, Mia, som Lina kalder hende. Det faaer være nok for denne Gang.

Jeg syr flittig om Dagen, Linned til baade mig og Børnene og nu var alt det Smaatøi, som jeg havde syed af gammelt Lerred efter Vilhelm og brugt til Henriette og Lina, udslidt, saa deraf maatte ogsaa syes nyt. Mange Hilsner fra Vilhelm og Børnene.

Din Leis^{k67}

Brev 59: 25. april – 22. mai 1859

«Jeg bar ham selv»

*Little Iowa Præstegaard,
Anden Paaskedag 1859*

Min kjære Fader!^{k68}

Nu er jeg Gud ske Lov! saa flink igjen, at jeg selv kan fortælle dig hvor lykkelig jeg er i den lille Gutten vores og om al vor Glæde over ham; og naar nu Vilhelms^{k69} Brev snart kommer frem, saa ved jeg, der vil blive Glæde hjemme ogsaa; Kunde vi kun takke Gud ret for al hans store Godhed og Naade mod os!

Igaar, Første Paaskedag, blev lille Gutten døbt og heder nu «Alert Hysing».^{k70} Henriette^{k71} og Lina^{k72} var ogsaa med i Kirken for at see den lille «Boren», som Lina kaller ham, blive døbt. Det var det deiligste Veir, en af de første smukke Vaardage; lille Gutten var sød og snild, sov næsten hele Tiden. Jeg bar ham selv. To av Korens bedste Venner fra Painted Creek, som kom til os Paaskeaften, var Faddere, ellers var her kun en Familie fra Decorah den Dag og saaledes var det bedst for mig, som ikke er saa meget stærk endnu; frisk er ~~hun~~^{jeg} Gud ske Tak, det er bare Kræfterne som ikke rigtig er komne endnu.

Men nu maa jeg fortælle dig om lille Alert, Vilhelm fortalte nu vist ikke hverken hvordan han saa ud eller noget om ham; det kunde han forresten godt gjort for han var, som Vilhelm udtrykte sig, «saa tydelig» da han var bitte liden. Du kan nok vide at vi bleve dobbelt glade, havde jeg nær sagt, ja at vi syntes det var meget glædeligt at det var en liden Søn, og du skulde bare see for en flink liden Gut det er. Han er saa stærk og trivelig, meget større end de andre to har været, jeg troer ikke Lina var større da hun blev døbt, skjøndt hun var dobbelt saa gammel, hun saae ogsaa saa liden og fin ud hun, med sit lille, blege Ansigt. «Hvor han ligner Lina», sige de

Fleste som har seet Gutten. «Ligner han ikke mig da?», spørger Henriette ganske bedrøvet, jo det gjør han ogsaa, han kommer vist til at ligne baade Hysing og Koren Slægten. Han har vakre blaa øine, saa mørke som de kunne være, nu for Tiden idetmindste, brunt Haar over hele Hovedet, en pen liden Mund og Næse, lidt aflangt Ansigt og saa rund og pen, – aa det er en prægtig liden Gut og det vilde du ganske vist ogsaa synes, kjære Fader!

Kunde jeg faa se dig med han paa Armen. – Han seer alt sikkert paa os og leer til os, snild og rolig er han ogsaa, baade Nat og Dag. Han har ogsaa havt det saa godt hele Tiden, jeg har været frisk og saa har han havt det gode, lune Værelse, som vores Sovekammer er, til at være i. Du kan tro der er Glæde paa Henriette og Lina over «lille Boren». Lina vil saa gjerne staa og klappe ham og Henriette er altid færdig med sit; «Vær forsigtig Lina. Du maa bare klappe saa sagte for han har ikke Been, det er bare *Rusk* i ham». De vil saa gjerne faa vugge og bysse ham, kommer med deres smaa Stole for at sidde der og faa ham paa Skjødets. Lina stod og vilde bysse for ham nu paa den Betingelse at: «Nu maatte ikke du lee Mama, naar jeg synger, sov saa sødt du liten Tin'». Hun kan tale alt og udtale alle Bogstaver undtagen «g» efter «n», det høres saa pudsigt, da hun ellers taler saa rent: «Manne Ganne, Manne Tin,» osv. Hun skarrer saa paa «R»-et, og sætter det til enten det skal være der eller ei. Naar hun raaber paa Henriette er det Henriettere med en Mængde Snurrer, lille Gutten kaller hun Ralert, han har alt mange Navne, lille Bedstepapa. Vilhelm morer sig med at kalde ham lille Rectoren. Du skulde seet Børnene da de kom ind for at see lille Gutten første Gang, Lina kom i fuldt Fiirsprang, raabende «Mama, mama», men standsede pludselig meget forundret med at see det lille «Dukkebarn som baade havde Næse og øine».

Henriette blev staaende ved Døren, ganske bevæget og saae sig om op i Taget og i alle Kroge, da vi spurgde hvad hun saae efter, svarede hun ganske sagte: «Engelen». Hun har altid troet, at hun var hos Gud før hun kom til Papa og Mama, som hun udtrykker sig. I Vinter engang spurgde hun mig om der ikke kom en Engel flyvende fra Himmelen med de smaa Børn? Jo det mente jeg da. «Han har dem vist under Vingerne sine», sagde Henriette, «har ikke de smaa Børnene ogsaa Vinger, smaa pene hvide Vinger, Mama»? Jo, det har de vist. «Hvor henne er de nu da, har Engelen taget dem med sig»? «Ja». Henriette sad stille lidt og sagde derpaa meget fornøiet: «Ja, de har vist en stor Comode i Himmelen, hvor de gemmer alle Vingerne». Og nu troer hun da at i denne store Comode har Engelen hennes, Linas og Ahlerts Vinger og passer paa at de er snille Børn, saa de engang kunde faa dem igjen. Men at ingen af os havde seet denne Engel, det skjønnede hun ikke, «han

maatte vist have stukket lille Gutten ind gennem Vinduet og givet ham til Anne,^{k73} at hun skulde skynde sig at klæde ham paa». –

Idag har vi 22de Mai, det er næsten en Maaned siden jeg begyndte paa dette Brev, jeg har skrevet nogle Linier nu og da, ikke den behageligste Maade, hverken for den som skal skrive, eller den som skal læse det skrevne; lille Ahlert, Vaaraanen, Haven, en af Pigerne, som ikke har været frisk, alt tilsammen har gjort at jeg ikke før har kundet sænde Brev hjem, maatte du kun ikke komme til at vænte forlænge. Et Gode er at der dog ved at det er gaaet saa langsomt med min Skrivning og det er at jeg nu kan fortælle dig, at jeg er blevet saa udmærket frisk og rask, det gik saa hurtigt da jeg først begyndte at komme mig og nu føler jeg mig friskere og stærkere end jeg har gjort siden Lina blev født, og seer bedre ud ogsaa nu end jeg har gjort siden den første Tid jeg kom her til Landet, siger man. Jeg har jo ikke været syg i de sidste 2 Aar, men dog ikke saa frisk og stærk som før. Mit Been har ikke været saa bra siden jeg fik ondt i det, som nu, jeg gaaer ganske annerledes let nu. Børnene er saa udmærket friske, løber ude fra Morgen til Aften, de har hver sin lille Rive og har meget travlt i Haven, hvor de har et Blomstersted; jeg undres hvordan det kommer til at see ud i det, senere hen, de har saaet alle slags Blomsterfrø deri og planter den ene Dag fuldt med Markblomster som de næste Dag rykker op for at sætte Løvkviste i stedet.

Vilhelm har ikke været rigtig frisk i den senere Tid, det var ren Overanstængelse, den anstrængende Anexreise strax før Paaske i det frygtelige Veir og Føre og saa Paasken, var for meget, nu synes jeg Gudske Lov han er bedre. Det er Vilhelm, som har saaet det meste af Urtesagerne iaar, du kan ogsaa tro han synes han var flink, da han havde sat al Charlotteløgen, han plantede og jeg sad og saae til om han gjorde det rigtig; jeg blev saa flink at jeg saaede alle Blomsterbedene til selv, men det er en meget seen, kold Vaar vi har, saa det gaaer smaat i Haven. Rosentræene staar saa fulde af Knopper, det skal blive morsomt at faa see en Haverose igjen.

Hører du ikke om Jensen^{k74} snart tænker paa at komme? Tænk at Duus,^{k75} Dietrichson^{k76} og Munchs^{k77} virkelig ere reiste hjem igjen. Vi havde intet hørt om Munchs Reise før for ganske nylig, da Fru Preus^{k78} skrev det til mig; han faaer høre ilde derfor, kan du nok tænke. Næste Vaar reiser rimeligviis A. C. Preus ogsaa hjem, til mange andre rimelige Grunde kom desværre nu en endnu vigtigere, hans Kones Helbred er saa daarlig,^{k79} saa han maa prøve hvad en Søreise kan gjøre. Ottesen^{k80} har modtaget Kosconong Kald og flytter dit næste Vaar. Præsten Larsen bliver Professor i St. Louis,^{k81} og – ja Munch kommer jo snart hjem saa faaer du tale med ham, gid baade han og hans Kone nylig havde besøgt os, saa kunde du

faaet god Besked. Tak kjære Fader for dit Brev fra Marts, jeg fik det da Ahlert var 14 Dage gammel, netop som Vilhelm skulde reise til Anexerne, det kom til en beleilig Tid. Hvordan mon nu det seer ud i Europa? Du kan tro vi længes efter Newyorkerblade. Gud bevare Norge og alle vore kjære der! Tak for Blomsterfrøet ogsaa, gid jeg kunde more dig med at sænde noget herfra, [14](#) men jeg har ingen sjældne eller for dig udkjændte Blomster, maaske med undtagelse af en Markblomst, som jeg forgjæves prøver at faa Frø af.

Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm og Børnene. Henriette fik dit Portrait ned fra Væggen for lidt siden og gik hen til Vuggen med det for at Bestepapa ogsaa kunde faa see lille Ahlert, du kunde ikke see ham naar du var saa høit paa Væggen, mente hun. Ak ja, gid du kunde see den lille Gutten saa frisk og sød som han ligger her og sover! Gud velsigne dig min kjære Fader! Lev vel.

Din Leis. [k82](#)

Brev 60: 29. mai 1859

«Jeg læser igrunden for meget Aviser»

*Little Iowa Præstegaard,
29de Mai 1859*

Kjære Moder!^{k83}

Nu har I vel for en Tid siden faaet Vilhelms^{k84} brev og glædet Eder over den lille Søn, som Vorherre har skjænket os og Gud ske Tak fordi jeg ogsaa nu kan bringe Eder saa gode Efterretninger at Vilhelm og Børnene er friske, jeg er blevet saa flink igjen, og lille Ahlert,^{k85} han trives, troer jeg, bedst af os alle sammen. Jeg skrev i Faders Brev, at han havde et lidt aflangt Ansigt, ja det var dengang, nu er det nok ikke aflangt længere, han er bleven ordentlig tyk og feed, en deilig liden Stegegris, siger Vilhelm; han har en hvid Kjole som jeg syede til Lina^{k86} da hun var 6 Maaneder, paa idag, og den er slet ikke for stor. Hvor deiligt det er at han er saa frisk og trivelig, han har ikke feilet det mindste, ikke behøves Barnepulver, det bedste er at han er saa rolig og snild baade Dag og Nat. Han begynder alt at *snakke*, kan ligge og pludre saa længe, naar vi svarer ham, er saa blid, vænder Hovedet og seer efter os, naar vi gaaer fra ham, jeg troer han begynder at kjænde mig nu.

Ja, det er Stads med den lille Gutten og den 22de Marts^{k87} kan du tro var en Glædesdag, saa meget mere som jeg var saa meget længere syg (begyndte saa smaat Søndag Aften) og ogsaa meget daarligere end før har været Tilfælde. Lille Gutten blev veiet, men da skulde du seet Henriette,^{k88} hun kunde vist ikke tænke sig andet end at hvad der skulde veies, ogsaa maatte koges og steges, saa da hun saa at vi kom ind med Vægten og virkelig vilde veie ham, begyndte hun at skrigte og dandse omkring i Værelset, som hun var afsindig. Han veiede 11¼ lb,^{k89} men Pundene paa den amerikanske Vægt er lidt mindre end paa den norske. Jeg har slet ikke brugt Svøb dennegang, det skulde jo snart blive Sommer og før har jeg kun brugt det fordi jeg troede, det var varmere. Det troer jeg ikke nu længere, jeg synes disse lange Uldskjorter med meget brede Linninger er fortreffelige.

«Anne Kone»^{k90} som Børnene kalde hende, du kjender jo hende, var hos mig til Gutten var 3 Uger gammel, meget snild og omhyggelig, som sædvanlig, hun var ordentlig ganske stolt af Gutten og formanede mig til endelig at begynde tidlig at give ham Mad for min egen Skyld, ikke fordi hun troede Barnet vilde trænge til det og det gjør han heller ikke, jeg har forgjæves prøvet at give ham Mad, det er heller slet ikke nødvendigt endnu, jeg skal nok være forsigtig; det første Pigen gjør om Morgenen er at koge ølost til mig, den gjør mig saa godt, især da Gutten var mindre, for da faldt han undertiden paa at gjøre Nat til Dag, eller at vaagne Kl. 3–4 om Morgenen, han var blid og snil, men jeg fik jo ikke sove.

Der vankede mange Foræringer medens jeg holdt Sengen. Smør, æg, Haner, Prairiehøns, Kalvekjød og Kager. Fra en familie i Decorah fik jeg en stor god Bagerkage og en Krukke deilig syltede Tranebær, og fra en anden, Sitroner og Apelsiner,

Det er Søndag Eftermiddag nu, jeg skriver dette, Børnene er ude med Pigerne og plukker Blomster, Henriette har altid et Glas fuldt af Markblomster, som hun hver halve Time omtrent bytter Vand paa, Ahlert sover naturligviis, og Vilhelm har Gudstjeneste ude i Stavanger-settlementet, og her paa Sofaen ligger Fru Engel Preus^{k91} og sover. Du seer altsaa at jeg har Gjæster og det er jo hyggeligt nok, men stakkel Fru Preus, hun er syg og seer saa elendig ud, saa det var ondt at see hende igjen. Hun har været syg siden hun var her ifjor, fik en liden Pige for 5 Maaneder siden, derefter Koldfeber og nu er hendes Bryst saa daarligt, der er vist megen Grund til at være ængstelig. Barnet, maatte vennens fra og Doktoren vilde have hende ud at reise, derfor er hun nu fulgt med sin Mand^{k92} der skulde besøge sine Misionsmenigheder Vester. De overraskede os Tirsdag Aften, vi vidste at Preus skulde komme omtrent paa den Tid, og nu kom baade han, hans Kone, en Søn paa 5½ Aar, Martin Clausen som er der i Huset for at lære noget og en Skolelærer. De havde tænkt at reise Dagen efter og jeg havde alt Chokoladen færdig, da Preus kom ind til mig og sagde at han troede han gjorde rettest i at lade sin Kone hvile en Dag over. Næste Dag var det øsende Regn. Fredag var Veiret heller ikke godt nok for Fru Preus til at tage ud i, og Tiden for knap til at tage ud, naar de skulde reise mageligt, saa hun blev her igjen og venter nu Hester efter sig fra St. Ansgar en av de første Dage. Til Vaaren reiser de til Norge igjen. Gud give saa at Reisen maatte hjælpe hende.

De første Dage i Juli skal der være Kirkeindvielse hos dem, og dertil er vi, det vil sige, jeg og Børnene, stærkt inviterede, ligesaa til Springprairie. Vilhelm vil gjerne at jeg skal komme ud og reise i Sommer, men jeg er ikke rigtig vis paa om det bliver

af, det er ikke godt at reise med saa mange Smaa, især til Kosconong, hvor der jo kommer mange Fremmede. Skulde jeg ikke faae bedre af denne Reise end af den ifjor, saa blev jeg hellere hjemme; mange Penge koster det ogsaa. Jeg vilde meget hellere reise senere efter den værste Varme, men da kan Vilhelm ikke være med, i October skal han til Coonprairie, hvor Synoden skal holdes den gang.

Skulde I nu komme til at synes at det varer længe inden I faaer Brev igjen, saa er Reisen forhaabentlig Skyld deri. Med Sommeren kommer Gjæster, for nogen Tid siden havde vi Visite af Broder af Herman Preus,⁴⁹³ han er Agronom, og af *Emigrantens* Redacteur. Preus var her kun en Aften da han skulde videre til St. Ansgar, hvor han har kjøbt Farm, men Solberg blev her et Par Dage, han er nok saa hyggelig og roses af alle, som et meget «bra» Menneske.

Tak for det sidste Brev, kjære Moder, og for alt det du vil strikke for os, du kan tro det kommer vel med ogsaa foruden den Fornøielse at faa det hjemmefra, det bliver mange at strikke og sy til nu, tænk alt 3 smaa Børn. Bruger de ogsaa hjemme nu smaa Kobberspidser paa Børneskotøi? Børnene har faaet saadane, de er vist meget fortræffelige, for Tærne gaar Støvlerne saa snart i Stykker. –

Mon du nu er i Kjøbenhavn naar du faaer dette Brev? Gid du maatte faa en behagelig reise og tilbringe din Gebursdag glad og tilfreds der. Hils venlig alle Bekjendte der. Om jeg læser Aftenbladene? Ja, det gjør jeg med megen Fornøielse saa gamle, de ere. Jeg læser igrunden for meget Aviser paa anden Læsnings Bekostning, frygter jeg for. *Kirketidenden* holder Vilhelm ikke, men vilde nok gjerne. Er du ogsaa begyndt at pleie Blomster, gid jeg hadde noget sjældent Blomsterfrø at sænde. Jeg hadde stor lyst til at faa mig nogle smukke Potteblomster, jeg seer aldrig Blomster i Vinduerne her, hverken i Byerne eller nogensteds. Jo vist har vi æbletræer, 11 Stykker og Kjærner har jeg ogsaa sat. Det er saaet mange rare Sager i Haven iaar, «Orange osage» (Hækkefrø), Rød og hvid Tjørn, Viscosa, Tomatos og *Tobak*. Det er en gruelig kold, seen Vaar dette, saa regnfuld og koldt at Maisen har Frosset mere eller mindre overalt, her slipper vi godt for Frost da det ligger saa høit. Snittebønnerne er ganske sorte. Ege og æbletræerne har ogsaa frosset.

Idag, 2de Juni, øsregner det, Vilhelm gaaer ude i Regnklæder med en Jernrive og karer i Jordan rundt om Huset og i Gaarden, Mons spadserer bagefter og saaer Græsfrøet, der er saaet Kløverfrø imellem Hækkene og Gjærdet rundt Haven. Vi lægger i Ovnen hele dagen og Vilhelm spadserer med tyk Ydderfrakke. I begyndelsen af Mai var der saa hedt at vi maatte koge i Sommerkøkkenet og en lignende Hede kan vi jo vente hver Dag. Vi har dog sluppet ganske godt for

Forkjølelse alligevel. Gid Sommeren nu snart maatte blive sommer for Alvor, det seer vist ellers smaat ud med alting. Det maa da have været en mærkverdig Vinter hjemme iaar, Gud give en god Sommer, for nu bliver det vel en slem Dyrtid igjen.

Du spørger hvad jeg kalder et stort Juleoffer, Vilhelm fik omtrent 60 Dollar sidste Juul, det meste han har faaet. Nu har vi spist Middag og det færsk Fisk. Vilhelm fik fat paa den i Byen igaar. Du kan tro Henriettes Ansikt straaledede nu, hun skjænkede Kaffe for Vilhelm. Hun har godt Lag til at være Barnepige, hun sidder ofte saa længe af Gangen i sin lille Gyngestol med Ahlert paa Skjødets og «stuller» ham som hun siger. Lina staaer her og vil saa gjerne sætte Laaget paa mit Blækhuus, naar jeg saa siger at hun ikke maa gjøre det, skulde du have seet det lille blide Ansikt hun sætter op og «Bare for Morosyl, Mama».

Gudske Lov for den glædelige Efterretning indeholdt fra Stin.^{k94} Nu maa jeg nok slutte, om mit Brev nogenlunde skal komme afsted. Mange kjærlige hilsener fra os alle.

Din Leis^{k95}

Brev 61: 29. juli 1859

«Hvor jeg gaaer, seer jeg noget som minder mig om mine Kjære hjemme»

Little Iowa Prestegaard

29de Juli 1859

Min kjære Fader!^{k96}

Naar du nu saa seent faaer Brev fra meg dennegang kjære Fader, sa troer du maaske Grunden er at jeg er i Wisconsin, det er dog ikke Tilfælde, jeg har været hjemme i god Ro i hele Sommer, men er ikke kommet længere med min Skrivning for det. – Aftenen før Vilhelm^{k97} reiste til Kosconong, fik vi det kjære Brev hjemmefra, skrevet sidste Mai, det var gaaet saa hurtigt. Det var saa morsomt, det kom da Vilhelm ønskede saa at det Brev, som skulde fortælle os at I havde faaet Ahlerts Fødsel at vide, skulde komme førend han reiste. Du kan vide hvor morsomt det var ogsaa at læse om eders Glæde herover. Vilhelm takker dig meget for Brevet.

Nu er alt lille Ahlert^{k98} kommen saa vidt at han sidder her paa Gulvet paa Filletæppet med Puder omkring sig og kan holde sin Rangle selv. Henriette^{k99} og Lina^{k100} ligger og leger for ham med Deres Dukker, som han altid smiler saa blidt til, men de er meget bange for at lade ham faae Fat i dem, da han river og rusker saa i alt hvad han faaer Fingre i og vil gnave paa Hovederne.

Ja, Kassen er lykkelig og velbeholden kommen os i Hænde og jeg vilde gjerne fylde hele Brevet med Tak fra os allesammen til dig og de andre for al den store Glæde I have forskaffet os og forskaffer os hver Dag; du kan ikke tro hvor jeg synes det er godt, hyggeligt, morsomt, jeg ved ikke alt, at see alle disse Ting hjemmefra, ligesaamange Beviser paa al eders Kjærlighed og Tanke for os.

Her ligger det lille Tæppet paa Gulvet, Børnene gaaer her med deres Dukker og Billeder, paa Vægger hænger Hallingmanden, Ahlerts store Fornøielse, henne i Hylden staaer Bøgerne, som jeg saa meget glæder mig til at læse; hvor jeg vender mig hen og hvor jeg gaaer, seer jeg noget som minder mig om mine Kjære hjemme. Du kan tro Henriette og Lina vare fornøiede over at Bedstepapa selv havde skrevet til dem i de smaa Bøger. Hver Søndag faaer de dem ned at see paa. Mandag morgen bærer Henriette dem omhyggelig indpakkede i Papir op paa Studerværelset hvor de da ligger til næste Søndag. De har faaet saa for meget, en Deel har jeg gjemt, er alt vel saa skal de faa det paa Juletræet. Ja tak, tak for al den glæde kjære Fader!

Jeg faaer vel gaa lidt tilbage i Tiden nu, saa Du kan faa vide hvorledes vi har haft det siden jeg sændte mit sidste Brev, kort før Pindsen. Begge de Helligdage var jeg en liden udflugt med Vilhelm til Vestre Kirke og Calmar, vi var buden i Bryllup til Anne Ringstad, [k101](#) hvis Datter var Brud den Dag, Ahlert var med naturligviis, de andre to hjemme, det var førstegang jeg havde været nogen Nat fra Henriette. Det bedste ved hele Touren var at komme hjem igjen og see Børnenes Glæde. Ahlert var saa urolig paa hele Touren, han sov rigtignok naar vi kjørte, for det meste da, thi da vi reiste hjem om Aftenen, skreg han saa at Vilhelm maatte gaae med ham medens jeg kjørte Hestene; desto uroligere var han da vi kom frem, jeg kunde ikke være i Kirken med ham nogen af Dagene, saa det var ikke stor Fornøielse jeg havde af den Tour, træt blev jeg, det er vist, skjönt der var nok af dem der hjalp mig at holde Ahlert. Og jeg som slet ikke tænkte det mindste paa at han skulde blive urolig, jeg var saa vandt til at han altid var snild; paa den Tour var det første Gang at vi hørte ham skrige ordentlig.

Vi var ogsaa uhældige med Veiret, den ene Dag blæste det saa stærkt og varmt, og da vi reiste de 6 Miil til Calmar var det saa hedt at vi var ganske syge; to Mand maatte tage Fat i Vilhelm da han gik af Vognen; han kunde næppe staae da han begyndte paa Prædiken, men kom sig saa lidt. Kirken i Calmar er af Steen og derfor kjølig. Vi spiste Middag hos Brudgommens Foreldre, pene gamle Folk fra Ringerike, og reiste saa hjem efter at være beværtet med Lemonade og Lefser, en pudsig Sammensætning, ikke sandt? Jeg foretrak Gamlemo'ers gode øl, det var det jeg levede af paa den Udflugt, naar det er saa varmt mister jeg al Apetit, men øl kan jeg drikke, det har jeg vænt mig til siden i Vaar, da jeg skulde samle Kræfter igjen. Du skulde seet Ahlert efter den Tour, skjönt der ikke skinnede en Solstraale paa ham, var han dog bleven som en Indianer over Næsen og det halve Ansigt, saa gik Huden af og han blev lige hvid og lige snild igjen.

Alt dette gjorde at jeg fik mindre Mod paa Wisconsinreisen, han var liden at reise med endnu, saa bægge de andre Børn og først og sidst den stærke Varme; det ene med det andet, gjorde at jeg blev hjemme, saa gjærne som jeg vilde have besøgt Fru Linka Preus, [k102](#) især i denne Tid, og hjærtelig glad var jeg ogsaa siden den Beslutning, frygtelig hedt var det og Henriette blev syg 2 Dage efter Vilhelm var reist og var fremdeles syg, men dog bedre da han 14 Dage efter kom tilbage. Clausen i Minnesota [k103](#) kom hid og reiste i Følge med Vilhelm. Preus [k104](#) og Clausen [k105](#) var kommen fra St. Ansgar et Par Dage før, men han skyndte sig hjemmover strax for at tage imod sine Gjæster, især da hans Kone [k106](#) var saa daarlig at han lod hende blive igjen i St. Ansgar til Paaskemødet var over.

Saa reiste de da. Pigerne gjorde Huset reent og jeg havde nok med Børnene da, som du veed. Henriette blev syg, jeg ved ikke hvad der egentlig manglede hende, hun gik oppe hele tiden, men var saa mat, havde af og til Feber, urolig om Natten og blev saa bleg og mager, kunde sidde lange Tider saa stille og hensunken ligesom sandsfraværende, jeg var rigtig ængstelig over hva det vilde blive til. Vilhelm kjændte næppe Barnet igjen da han kom. Gud ske Lov! Nu er hun kommet sig saa godt igjen, spiser godt og seer saa meget bedre ud. Længe før jeg væntet fik jeg Brev fra Vilhelm om at sænde ned til Mississippi en stor Arbeidsvogn til Jensens [k107](#) Tøi, og 2 Caleshevogne der kunde romme ham selv, Jensen med Frue [k108](#) og Søster, [k109](#) Clausen og Preus der skulde til St. Ansgar igjen og hente sin Kone og Søn. Mons og Thomas fik det da travlt med at gaae hver paa sin Kant, jeg fik mig bestilt et Faar, lagede lidt Kage, kogte Rhabarbragrød og saa Tirsdag Aften strax før Solen gik ned, kom alle mine Gjæster, ja Vilhelm overraskede os lidt før ved at komme i al Stilhed spadserende ind ad Hoveddøren, han var gaaet af for at faa en Gjenvei. De kom rigtig paa en heldig Tid, her er altid penest i Solnedgangen, og de havde rigtig god Grund til at udbryde, som de gjorde, den ene efter den anden, «Nei, hvor her er deiligt, hvor her er nydelig».

Samme Aften reiste Preus og Yankee Kudsken, den følgende Dag, Clausen, saa kom Tøiet og vores Kasse, kunne du saa været her da den blev aabnet og set Børnenes Jubel. Jensens var her halvtredie Uge, Vilhelm var med ham nogle Dage og førte han ind i hans Menighed, fik Menighedsmøde istand og mange Ting ordnet. Damerne var imidlertid her hos mig. Præstegaarden er jo ikke færdig, men nu drives der paa af al Magt, imidlertid er det leiet Logis til dem, et lidet Huus, som de faaer for sig selv, i Rushford, Begyndelsen til en By, 7 Miil fra Præstegaarden. Det er rigtignok stor Forskjæl for de Præster der nu kommer over og tidligere. Jeg vil nu ikke tale om Magelsen, [k110](#) han er jo kommen til fuldt ordnet Kald, møbeleret Huus og alt, men sammenlign bare Jensen og os. Han behøvede ikke at sætte sig i

nogen Gjæld for at reise hertil, den Hjælp han fik af Menigheden bragte ham frit lige til hans Præstegaard, fri Skyds faaer han, ialfald i den første Tid. Der er nu stor deilig Hvedeager paa Præstelandet hvoraf Jensen skal have Halvdelen tærsket og færdig til at bringe paa Møllen, og til Høsten kan de flytte ind i et godt Muurstedshuus med 5 Værelser, Kjøkken, Spiskammer, Gang, etc. Du ser Menigheden har havt godt af at vente saa længe paa Præst. De har lært at gjøre lidt Opofrelse. Nu lyste ogsaa Glæden ud af Ansigterne paa dem, da de fik deres Præst. Gud give det.

Ja, tak, tak kjære Fader for det og for alt godt. Gud lade dig have det saa godt som jeg beder om. Et Kys fra lille Ahlert.

Din Leis^{k111}

Brev 62: 31. juli 1859

«Dølen har jeg moret mig med at læse i»

*Little Iowa Præstegaard,
31de Juli, 1859*

Kjære Moder!^{k112}

Mon du fremdeles er i Kjøbenhavn? Inden dette naaer deg er du maaske i Ro hjemme igjen, det glædede mig meget at see at Reisen var bleven af og Lina,^{k113} som ogsaa blev med, hun morer sig vel prægtig. Før jeg skriver om andet, maa jeg aller først takke dig Tusinde Gange for alt hvad du har sændt os, hvilken Mængde den Kasse indeholdt, det var ingen Ende paa at pakke ud, her saa ud som et Varelager da det omsider var gjort; Borde, Stole, Sofabedækket; jeg slog mine Hænder sammen, da jeg Talte 16 Par Strømper og alt dette har du strikket! Og saadane pene, rigtig lækre Strømper, især de hvide og de røde strikket hele Veien med vrangt og ret; hvor det skal pryde og varme Smaatullene mine deiligt til Vinteren, da kommer alle 3 at gaa med Strømper af dit Arbeide. Ahlert^{k114} skal bruge af de røde du sændte med Munch. Jeg synes du har været udmærket flink til at passe Størrelsen, allesammen passe eller er for store til Henriette,^{k115} ja de største kan hun vist bruge om flere Aar, nu er de alle for store til Lina, men til Vinteren kan hun godt bruge de mindste. Alle Bomuldstrømperne ere til Henriette og saaledes var det bedst. Lina havde arvet efter Henriette, som jeg derimod ikke havde fornyet, fordi du fortalde at du strikkede, men 6 Par! Nei, det var formeget, ja jeg synes vi har faaet saa for meget af Alt.

Tak for alt Garnet og Tak for Filletæppet, baade du, Christiane^{k116} og Lina, det var noget Nyt at see for mig og noget jeg synes meget godt om; det er alt taget i Brug til naar Ahlert imellem ligger eller sidder lidt paa Gulvet; jeg bestemte ellers strax da jeg saa det at det til Vinteren skal ligge under Vilhelms^{k117} Arbeidsbord, det er saa

koldt paa Gulvet deroppe og det maa da vist være godt og varmt, jeg er saa glad i det. Jeg har saa mange, mange Tak til dig fra Vilhelm for det deilige store Reiseskjærf, hvor det skal blive prægtig til Vinteren og saa Tak fra Børnene for de smaa Skjærf thi de er jo ogsaa fra ddig.

Du kan tro jeg blev glad ved at see de to Bøger, Martin Luther og Paul Gerhard, som jeg ofte har ønsket at faa læse. Jeg er ikke kommen saa vidt endnu, Vilhelm læser den Første og siger «Du kan tro dette vil interessere Dig». *Dølen*^{k118} har jeg moret mig med at læse i. Der er meget i den saa kvikt og morsomt skrevet, synes jeg. Her var saadan Dølelæsning en Dag, A.C. Preus,^{k119} Clausen,^{k120} Jensen^{k121} og Vilhelm, alle læste vi i *Dølen*. Tak for Boldte, for Urstabel, for Eau de Cologne, Sæbe, Røgelse, den skal blive deilig og hjemlig at kjænde til Vinteren, for Bogstavspillet, som Henriette er begyndt at lære Bogstaverne efter, til stor Moro for hende; hun burde kanske alt være videre kommet nu, men i Vaares var jeg saa lidet skikket til at beskjæftige mig dermed og da saa Sommeren kom, vilde det kun været en Plage for hende; nu, vi er i Ro igjen, vil jeg gjøre Alvor af at begynde med hende, baade at læse og sy, hun trænger til noget ordentlig Beskjæftigelse nu.

Tak for Pennene som I saa betænksomt sændte, det var rart jeg kunde glemme at bede derom, Fjærpenne bruges saa lidt her, er ikke gode og saa gruelig dyre. Du seer jeg er alt begyndt at skrive paa det nye Papir, derom bad jeg med Forsæt ikke, da jeg vidste jeg nu kunde faa her, Vilhelm havde ogsaa kjøbt nu han var i Chicago, men det er ondt at læse paa, saa det er godt for Eders øine at vi har faaet dette.

Tak for alt Carryen, den er jeg meget fornøiet over at have, Vilhelm er en stor Ynder deraf, vi har alt prøvet den baade med Faar og Høns. Tak for «Have-» [og] «Sylte og Salte» Bogen. Jeg haaber den Sylte og Saltebogen skal komme mig til nytte, især den Første. Jeg kan ikke regne op alle de forskjellige Ting jeg har at sige Tak for, gid du kunde seet Børnene da Kassen blev udpakket. Lina^{k122} sagde i et Væk «Nei, aa pent, er det ossaa mit?» til hver ny Ting som kom frem, og saa «Aa snille de er i Norge, Mama!» Henriette er mere stille og ikke saa gruelig snakksom af sig, men hun stod ganske fortabt over alt hvad hun saae, da hun fik Billedbogen, begyndte hun at see i den og glemte alt andet til Dukkene kom frem, de var ikke af deres Hænder den hele Dag og gik til Sængs med dem om Aftenen. Den gamle brodere[de] Kjole har jeg ogsaa faaet, den faaer vist Henriette faa, ja jeg ved ikke rigtig endnu. Lillie-rødderne satte jeg strax, men seer endnu ikke noget til denne, nogle af dem saa dog saa friske ud.

Sig Fa'er Tak for alt Frøet, jeg har saaet lidt af hvert. Ræsten gemmer jeg til Vaaren, om det skulde gaa uhældigt nu det er saa seent, gid idetmindste Marsviol,

Nellik og Gyldenlakk vilde komme op. Fader, sænde mig Nellik og Havenelliker, de sidste kom ikke op, som saa meget andet iaar, de andre staaer derimod pent, mon det er Fjærnelliker?^{k123} Det bliver et daarligt Aar for min Have iaar, Vaaren og den første Deel af Sommeren var saa seen og kold, saa Melonene, der ialmindelighed er modne midt i August og før, ikke er større end Poteter. Augurkene er vi netop begyndt at spise af, Bønnene frøs, Kaalen bliver vist ikke til noget, Tomater. Og jeg er bange Viscosa^{k124} ikke heller blive modne, de kom saa gruelig sent op.

Kjender du Tomater? Jeg seer de staaer omtalt i Syltebogen, her sylter man dem med Sukker, som skal være godt, det havde jeg lyst at prøve. Tomater er meget yndet her, spises raa ogsaa, jeg kunde ikke koge dem. Meloner lærer «Mangaar» mig ogsaa at sylte, det maa jeg da prøve, saa meget mere som det ikke seer ud til at blive mere Frugt iaar end ifjor, fik vi enda saadan Masse Bjørnebær, som da. Af Bringebær fik jeg en liden Smule, Fru og hr. Jensen, Børnene og jeg gik den ene Gang efter den anden i Skoven efter Bringebær, men forgjæves.

Men nu kommer jeg paa hvad jeg vilde fortælle om Haven vores. Harene har spist saa af ærter og Salat saa vi ikke har faaet meget deraf. En Deel af Blomsterfrøet kom saa daarlig op, men det har nesten altid været saa her, det kan see saa daarligt ud med Blomsterne til en Tid, strax senere naar den stærke Dug faller, voxer alt saa utroligt, saa nu seer det nok saa frodigt ud i Haven. Levkøiene er smukke iaar som altid. Dette er et ligesaa slem Ugræsaar som ifjor, jeg lader alle de store Gange voxer til med Græs, ligesaa Gaardspladsen og det Stykke mellem Huset og de store Træer, saa er det kun Gangene mellem Blomsterbedene at holde rene.

Dette var nu ikke noget gunstigt Billede af Haven i Aar; derimod staaer det meget bedre paa Aager og Eng end ifjor. Her paa Præstegaardens Land, bedre end nogensinde, igaar kom det desværre et sterkt Uveir som har lagt ned Havren og vist skadet baade Mais og Hvede. Poteter staaer meget godt og kommer alt godt i Stak, (i Huus kommer jo ingenting her) bliver det vist et ganske godt Aar. I morgen kommer Høstemaskinen og med sine to Mænd og 5 til at binde, saa det skal da ikke staa længe paa at faa Hvede og Havre ned. –

Til Høsten skal der være Synode, men ikke som først bestemt hos Stubs,^{k125} da Fruen^{k126} venter en Liden til den Tid, hos Brandt^{k127} er samme Forhindring, hos H. Preus^{k128} ligesaa, saa skal den holdes i Nærheden af Brodal,^{k129} han har ikke Plads til at have den hos sig, saa Vilhelm maa nedover til Wisconsin engang til i Høst. Larsen^{k130} har mældt sin Familie hid til mig medens han og Vilhelm er paa Synoden, saa da kan jeg vente Besøg af Fru Professorinden^{k131} med sine to smaa

Døttre, sin Søster og Brødre, ialfald den yngste Broder, en Gut paa 12 Aar der kom over i Sommer og følger dem til St. Louis, hvor hen de reiser lige herfra. Kommer saa ogsaa Fru Jensen^{k132} og hendes Svigerinde,^{k133} faar jeg Gjæster nok. Har vi ikke havt mange Gjæster siden Mai? Clausen fra Minnesota har været her to Gange, Clausen i St Ansgar,^{k134} jeg husker ikke hvor ofte. A.C. Preus 4 Gange, hans Kone^{k135} 2, saa Jensens; medens de var her, kom Preus tilbage fra St Ansgar med sin Kone og Søn, fulgt af Clausen og hans ældste Søn, en Gut paa 12–14 Aar, der var her medens Clausen fulgte Preuses, i Torsdags dro de ogsaa hjemover igjen, og nu tænker jeg vi bliver alene igjen i lang Tid. Stakkels Fru Preus, hun er daarlig, lidt havde maaske Reisen kvikket hende, men Hosten var slem og den kolde Nattesved. Gud give det maatte blive til Bedring med hende! Det er godt for hende at hun har en saa udmærket flink Pige, saa flink at hun for Exempel nu styrede Huset, Børnene og alt medens alle Præsterne var der.

Jeg som endnu ikke har talt noget om Børnene! Det pleier ikke at være min feil, ikke engang om lille søde Ahlert. Du kan ikke tro hvor sød han er, ja nu skal jeg skrive lidt til Marie^{k136} og Lina og glæde dem med at fortælle vidt og brædt om dem. Gjennem Jensens fik jeg Hilsen fra Cathrine Backer, som de havde truffet i Quebec, hun er udholdende til at reise, Søsungen maa vel have givet sig da. Naar du har Anledning saa hils baade hende og Blehrs og Wrightes, hvordan gaar det nu for dem mon? ^{u5}Der raaber Henriette «Papa kommer». Det er Søndag og Vilhelm har været paa østprairien. Der er lille Gutten ogsaa vaagen, saa nu skal han faa være med og møde Papa. Kjære Moder, Gid du naa maa have havt rigtig godt af din Reise. Mange Hilsener til alle gode Venner og først og sidst, Hilsner og Tak til dig fra Store og Smaa her.

Din Leis^{k137}

Brev 63: 26. september – 9. oktober 1859

«Jeg begynder at blive saa amerikansk med min Madlavning»

*Little Iowa Præstegaard,
26 September 1859*

Kjære Moder!^{k138}

Tusinde Tak for dit Brev, fordi du skrev saa langt og udførlig, saa jeg nu har faaet god Besked om din Sommerreise. Gud ske Lov at den gik godt og behagelig og bragte eder vel hjem, dig med forøgede Kræfter. I havde da ogsaa godt benyttet Tiden, og Lina^{k139} synest vist hun har havt en deilig Sommer. Af mine gamle Venner Betzy og Ida Birkerod saa du vel ogsaa; er ingen af dem gifte? Har ikke Mathilde Smidt havt Bryllup endnu? Hvor hyggeligt for dig at du ogsaa fik besøge Spendrups. Dog, jeg skulde vel heller skrive om os og alt her end om Kjøbenhavn? Ved at lese igjennem Linas Brev blev Erindringen om den Tid, jeg var der, saa levende hos meg og Lysten til *nu* at gjensee mange Ting, Thorvaldsens Museum, Malerisamlinger og mere, stor. Nu synes jeg det skulde være noget andet at see dette, dengang var jeg jo bare et Barn, jeg troer dog ikke at jeg havde saa lidet udbytte af hvad jeg saae den gang heller. –

Nu sidder jeg her i vores Sovekammer, det er Aften. Børnene sover sødelig efter at have løbet ude Størsteparten af Dagen i det deilige Veir, Vilhelm^{k140} skal prædike imorgen og er gaaet op paa sit Værelse igjen efter at have læst for os.

Her er ikke mindre en 3 Snedkere i disse Dage, saa jeg haaber Arbeidet vil gaa raskt og [at] det gjøres fornødent, skal det blive færdigt og tørt førend Larsens^{k141} kommer. Det er vores Dagligstue, der nu omsider skal faa tætte Vægge, de blive rappede, Taget skal hvidtes, var nu kun Gulvet malet, saa var alle mine ønsker

opfyldte, men dertil bliver det nu ikke Tid, vi kan ikke undvære Værelset til det blev tørt, saa jeg faaer haabe paa en anden Leilighed dertil. Havegangen og Kjøkkenet skal have en lignende Reparation, og ikke paneles som vi mente, men er blevne fraraadet.

Jeg er meget glad over denne Reparation, uden den kunde vi ikke brugt vores Dagligstue i Vinter, ialfald kun i smukt stille Veir. Nu er det gamle Huus omtrent i samme Forfatning som det nye for 2 Aar siden og der er næsten lige saa knap Tid at faa Alt færdig i, nu som dengang, heldigviis venter jeg nu kun nogle Damer og ikke det samtlige Præsteskab og desuden er jeg vel ogsaa nu lidt mere vant til at have Gjæster end dengang; da Clausen var den eneste, saa godtsom da – der gjæstede os. Her kan maaske blive fuldt Huus dennegang ogsaa førend Præsterne drage til Synoden, dersom bægge Præsterne Clausen^{k142} og Jensen^{k143} med sine Damer kommer indom her. Den Vogn der bringer Vilhelm ned til Mississippi bringer Fru Professorinden,^{k144} hendes to Børn, Søster og Broder med tilbage; de bliver her vist en 12–14 Dage, tænker jeg. Larsen skriver som han mener at blive her nogle Dage efter Synoden. Den skal holdes paa Coon Prairie, men jeg haaber Fru Stub^{k145} bliver forskaanet for Gjæster. Det er Trusteesenes Skyld at denne Reparation ikke er gaaet tidligere for sig, Vilhelm er plaget med næsten bare udugelige Trustees fortiden, heldigviis skal der snart vælges nye, jeg haaber med bedre Udfald, det er ogsaa dem som har med Indsamlingen af Præstelønnen at gjøre. –

Nu er det Eftermiddag, Formiddagen er gaaet hen med at ordne og gjæmme alt mit Blomsterfrø, saa spiste vi Middag – Roastbeef – jeg synes jeg begynder at blive saa amerikansk, engelsk, med min Madlavning, med Bisquits, Kager etc. Siden har lille Ahlert^{k146} siddet foran mig i Rørstolen med Puder omkring sig og stelt med sit Legetøi, medens jeg har syet paa smaa lyserøde Forklæder eller Trøier, hvad jeg skal kalde dem, med lange ærmer, jeg vil ikke have ham bararmet og barhodet i Vinter. Nu tager han sin Eftermiddagsluur og jeg benytter da den Tid til at skrive lidt.

Henriette^{k147} og Lina^{k148} løbe her udenfor i Haven og plukke Egenødder, hvoraf der iaar er en utrolig Masse. Nu er der en Jubel, Vilhelm kom derud og har gjæmt sig bak Træerne for dem; det er en af deres stadige Fornøielser at faa ham til at gjæmme sig for dem. Nu nylig gik her en Pige fra mig med en Deel Uld, jeg vil have spundet. Tak for Persico,^{k149} Opskriften jeg vilde gjerne benytte den, men har hidtil forgjæves spurgt derefter i Decorah, i Madison kan jeg rimeligviis faa den. Det var prægtige daglig-Strømper for Henriette, saadanne som de Persico-farvede

du gav hende, jeg vilde gjerne spare lidt paa de andre røde, have dem til penere Brug og saa kan de gaa i Arv. De røde ensfarvede og de hvide er passe til Lina og de fra Marie^{k159} kortere, og virkelig er der er Par til lille Gutten min ogsaa, det lagde jeg ikke strax Mærke til. Det mindste Par Dølestrømper vil han snart kunne bruge. «De Dølestrømpene maa du gjerne gi til Ahlert, er netop passe til for ham!», sagde Vilhelm. Han er nu forsynet med Strømper, jeg har nylig faaet forærende af en ung Kone 4 Par pene blaa og hvide strikede Uldstrømper til ham, hendes eget Arbeide. Dem bruger han nu, førend han voxer fra dem, han har saadane gode, tykke, smaa Stolper.

Det var en lang Strømpepassiar og jeg kom ganske fra hvad jeg vilde sagt. Ved du hvad der er noget af hvad de Norske tage sig mest nær af her? Det at de ikke beholder deres friske røde Ansigtifarve: «En bliver graa og bleik strax her», sagde den Pige som var her nu. «Jeg var saa raulet og fiin, da jeg var hjemme, ja jeg var saa rau at det ljuste ta Kjaka mine lang Vei, men naa er det forbi naa», lagde hun til med Suk. Jeg syntes hun var rødmusset til Overflod fremdeles.

Den 9de October. Jeg kan saa ikke skrive hvor gjerne jeg end vil. Den Forstyrrelse i Huset, mange Folk, her har i denne Uge været 2 Snedkere, 2 til at rappe og en Maler, gjør nu sit til at hæfte mig, men Ahlert har været den slemmeste. Han har faaet sin første Tand, og dette er det vel der har gjort ham urolig, han har næsten ikke villet sidde alene, maattet være paa Armene bestandig og meget vaagen om Natten, men egentlig syg har han dog ikke været, Gud ske Tak!

Det er Søndag og Vilhelm er i Calmar. Ahlert sover, Henriette er ogsaa faldt i søvn, hun er bleven forkjølet og har Feber, men haaber det ikke har noget at betyde, Gro ligger ogsaa idag, gid nu det ogsaa snart maa gaa over, jeg beholder den Pige i Vinter ogsaa. – Lina sidder ved siden af mig og seer i Andersens Eventyrbog, hun synes nok det er underligt hverken at have Henriette eller lille «Boren» at lege med. Nu er hun flink igjen og seer frisk ud, siden jeg skrev hjem sidst har hun ogsaa været syg nogen Tid. Jeg ved ikke heller hvad det manglede hende, den sidste Tid, hun ikke var frisk; baade spidste og sov hun godt, men blev mere og mere mager, saa let, – Gutten var ligesaa tung –, ordentlig gjennemsigtig synes jeg, saa havde hun ogsaa et saa aparte blidt Væsen bestandig. Jeg kunde ikke andet end være ængstelig for hende og glad nu, hun begynder at blive uskikkelig, igjen; jeg mente det maaske kunde være Orm, men kunde ikke komme til Vished derom. Der har været og er fremdeles megen Sygelighed blandt Børn i Sommer, Kighosten har været saa slem, den væntede jeg saavist Lina skulde faae.

Nu er det Aften, det varede ikke længe før Ahlert afbrød mig i Eftermiddag, han sover ikke meget roligt nu heller. Vilhelm er kommen hjem efter først at have været hos nogle unge Folk her i Nabolaget og hjemmedøbt deres lille Søn. Gud bevare ham for dem, de har ogsaa to Smaapiger som Henriette og Lina, og glædede sig nu ved denne lille Gutten. «Mama,» sagde Henriette i Aften da hun havde læst sin Aftenbøn, som hun pleier, «Mama er det ikke noget mere?» «Jeg ved ikke», svarede jeg hende, «er det noget mere du vil bede om?» «Den lille Gutten hos Anthon», svarede hun, «du, skal jeg ikke bede Gud om han maa blive frisk igjen?»

Idag var der atter en gammel Kone som havde foræret Vilhelm et Par Strømper; lange stadselige, kunstig strikkede, saadane som Bønderne bruge eller brugte til Knæbukser, gode og bløde er de ogsaa. Igaar var her en Kone og sagde at de vilde forære os et Faar, nu havde hun hørt at vi ventede Gjæster og vilde derfor spørge hvad Dag vi helst vilde have det.

Var der megen Frugt hjemme iaar? Her blev der heller ikke iaar andet end Bjørnebær, saa jeg har ikke mere Syltetøi og Saft end jeg gjemmer i Tilfælde af Sygdom. Der blev ikke mange Viscosebær modne, heller ikke en eneste rigtig god Melon her i Haven, begge Dele kom saa sent op paa grund af den sildige Vaar. Nu God Nat –

Jeg faar ikke megen Ro om Natten i denne Tid, saa det er nok ikke værd at gjøre Aftenerne forlange. Her er trangt her i Sovekammeret nu kan du tro, det skal smage godt at kunne tage Stuen i Brug igjen. Næste Gang haaber jeg at faa bedre Tid og Leilighed til at skrive. Lev vel kjære Moder. Kjærlige Hilsener fra store og smaa og

din Leis.^{k151}

Nu har jeg faaet Persico under et andet Navn.

Brev 64: 20. november 1859

«Jeg sidder den meste Tid med lukkede øine og tænker mig hjem igjen»

Little Iowa Præstegaard

20 November, 1859

Min kjære Christiane!^{k152}

Nu endelig kommer jeg saa vidt som til at begynde paa Brev hjem; og takke for det fra October. Det kom saa hurtigt frem og Tiden er nok ogsaa gaaet saa hurtigt for mig, saa jeg ikke egentlig havde ængstet mig over at det varede længer end sædvanligt, og Gud ske Tak det stod ogsaa vel til hjemme, maa bare Thom^{k153} være blevet ganske frisk igjen, han har vist været meget daarlig, hils ham kjærligst fra mig. Hvor hyggeligt det har været at Stin^{k154} har været saa meget hjemme, nu haaber jeg I faae den Glæde at faa ham hjem til Julen; nu er den Tid alt snart forhaanden og dette bliver mit Julebrev, maatte det finde alt vel i den kjære Herregaard. Mon baade Johan^{k155} og Marie,^{k156} Mens^{k157} og Christine^{k158} og Svigermama^{k159} skal tilbringe Julen hos Provstens. Der bliver da livligt.

Jeg tænkte nok Mens ikke væntede længe førend han giftede sig, Christine er vist sød, jeg hører ikke andet end godt om hende. Frøken Neuberger^{k160} og Jensens^{k161} havde seet og kjændte hende af Omtale. Og Hanna, som snart skal være Brud? Hils hende endelig kjærligst fra mig og Daae ogsaa, jeg skal vist tænke paa dem 4de Juledag. Gud give det maa blive en Glædesdag for dem! Det er godt hun ikke kommer længere bort. Hils Lotte og hele Familien paa Wormnes og Haugen, er Sigvart frisk nu? Jeg synes det er godt at Nicolaysen er gift. Lotte er vist stærk, nu har hun maaske været inde og besøgt de unge ægtefolk. Maatte nu hendes Knæ være godt igjen og Tante frisk! Gusta Hammer vilde jeg gjerne kjænde, det var vist hyggeligt at have hende i Besøg.

Hvilket prægtigt langt Brev du glædede mig med sidst. Du faaer have Taalmodighed med mig, jeg har saadan Lyst til at Snakke lidt om alt hvad Du skriver. Den stakkels Fru <Guorignes> ; hvilket Liv hun maa føre, det maa da være nogle haardhjærtede Mennesker, hendes Familie, ja der er vel Feil paa bægge Sider, men Stakkel hvor ondt jeg har af hende. Fortæl mig om Du faaer høre hvordan det gaar hende. Hils Treschows og gratulerer Fritz som Student, nu er han maaske alt i Brüssel, hvordan gaar det for Familien Treschow at maatte sænde ham ut i Verden paa egen Haand? Hvor det maa være ondt og hvor mange Bekymringer og ængstelse en Søn maa skaffe naar den Tid kommer. Jeg sidder og seer paa lille Gutten min, [k162](#) som ligger her paa Sofaen og sover saa godt. Hvor underligt at tænke seg ham voxe op til Mand, det er ikke saa rart med Smaapiger – Gud bevare ham for sig!

Stakkels Hvistendals smaa Moderløse Børn! Er der mange Smaae? Er de blevet rige Folk, alle Archers Sønner? Det lader saa synes jeg, de som er hjemme bestiller vel ingenting. Nu har Du og de andre maaske travlt blant andet med Benedictes Kjole, det var en underlig Idée; maa hun endnu bruge Krykker Stakkel! – Jeg beundrer Stins Fingerfærdighed, hvor nydelig den lille Nøgle var, den kom heel frem og du skal have Tak som sændte dem, jeg skulde have stor Lyst til at see ham skjære, jeg skjønner ikke hvordan han kan faa noget saa fint til. –

Men jeg faar vel see at rive mig løs fra alt det, som Gjennemlæsningen af dit Brev har bragt mig til at tænke paa, alt hjemme staar saa levende for mig iaften, jeg kan næsten ikke skrive, jeg sidder den meste Tid med lukkede øine og tænker mig hjem igjen, jeg tør ikke tænke længere nu ellers kan jeg ikke skrive. «Naar skal vi reise hjem til Norge, Mama», spørger Henriette [k163](#) saa ofte. Der bliver nok ikke Tale derom saalænge Forholdene er som nu og sandelig, jeg kunde ingen rigtig Glæde eller Hygge have af en Reise hjem, saalænge Trangen til Præster er saa stor her; det samme vilde vist du sige, var Du her. Du skulde blot seet det Røre her var i Menigheden da Kaldsbrevet fra Chicago kom og Vilhelm [k164](#) skulde bestemme sig. Saadan Sorg som der var paa mange Koner. – Det troer jeg vist om Præsterne reiste tilbage til Norge og Menighederne blev ladt Præsteløse, saa reiste ikke faae af de der kunde, ogsaa hjem.

Præsten Muus, [k165](#) kom netop til Synoden. Hans Kone [k166](#) skal ligne Dig saa, siger Vilhelm. De havde Pige med sig. Han havde skrevet til Prof. Larsen [k167](#) om at leie Logis for ham bestaaende, jeg husker ikke hvor mange Værelser, Kjøkken, Pige-kammer etc. De har vel faaet lære at stille deres Fordringer lavere nu, tænker jeg. De bo meget avsides, dog ikke saa meget som vi i den første Tid. –

Det er Søndag idag, vi har nylig tændt Lys, Ahlert falt i søvn i Mørkningen og ligger nu paa Sofaen og sover, jeg har en Pige som hjælper mig at sy i denne Tid, hun sidder her og studerer *The Missionary*. Henriette og Lina [k168](#) sidder nu paa hver Side af mig. Lina tegner, Henriette klipper. Hvor voxent de vist ofte taler, disse to, det falt mig ind nu. Lina sagde til Henriette: «Nu skal du øieblikkelig faa det jeg har klippet Henriette, vænt bare en liden Stund». Her har du ogsaa et Exempel. Jeg havde netop vasket Gutten en Morgen, saa kom Vilhelm og væltede Fadet der stod paa Gulvet og alt Vandet udover. Strax efter kom Lina ind, blev staaende ved Døren, da hun saa denne ødelæggelse og begyndte meget høitidelig, «Aa fy 'Kamme». Henriette: «Du maa ikke sige fy skamme, Lina, det var Papa som gjorde det, han gjorde det ikke med noe Villie, han kunde ikke gjøre for det, Stakker, ogsaa var han bare lidt uforsigtig». Saa som Henriette kan spørge og ville vide nøie Beskjed om alting og huske paa alting, det er næsten utroligt. Hvor ofte jeg ønsker at kunde trylle Tæppet med dem alle 3 paa, midt paa Dagligstugulvet, hjemme, [k169](#) naar de ligge der og lege med Ahlert, du skulde bare see hvor glad han er, hvor øinene hans spille, ja hele den lille Person med; og saa hjærtelig som de leer allesammen, det er skikket til at bringe en i rigtig godt Humeur.

Vilhelm er i Painted Creek, har snart været borte en Uge, Tirsdag Aften venter jeg ham hjem. Torsdag skal han have Confirmation, Fredag Altergang og Lørdag afsted til Turkeyriver og saa ikke mere Annex-reiser i Vinter, haaber jeg. Du frabeder Dig Tak for flere af de Ting der kom med Kassen, ja jeg vidste nok jeg gik sur deri, men en Ting har jeg vist ikke sagt Tak for, og det er for Strømperne, dem har du jo strikket, jeg har dem paa mig og de passer saa godt og er meget prægtige. Du, den røde Hue som du sændte Henriette bruger hun fremdelses, uden at jeg nogensinde har forandret den; den er rigtig nok ikke peen længer, men god nok til at bruge naar hun springer omkring herudenfor. –

Nu har jeg lagt lille Ahlert ind i Vuggen hans. Henriette og Lina ligger hver med sin Dukke i Armen. Lina i den «tore Sennen», det bad hun om i Morges, hele Huset er til Køis for længe siden og jeg faaer nok gjøre ligesaa; imorgen skal en 3 Aars gammel Oxe slagtes, det er første Gang vi faaer Kjød af eget Slagt, det er en travl Tid denne, jeg skal more mig med at lave Sylte og Medisterboller imorgen. Faaer jeg Tid at skrive mere naar de andres Breve er færdige, skal jeg vist benytte den, men Brevet skulde snart afsted for at komme hjem til Juul. –

[n6](#)

Nei, jeg fik ikke Tid, sying og slagtning heftede mig saa, nu er det stel forbi og det er bra, saa slipper jeg at maatte tænke saa meget paa den Maden. Kunde du besøge

os, saa skulde du vel blive tractered. Naar dette Brev naaer dig, skrive vi vel 1860. Gud velsigne dig og gjøre det godt for dig i det Aar ogsaa, min kjære Søster. Gid du maa kunde glæde mig ligesaa ofte med Brev i dette Aar. Tak for alle dem. Tante Christiane skal have baade Kys og gode ønsker for det nye Aar fra alle Børnene. Vilhelm hilser hjærtelig.

Din Leis. [k170](#)

Brev 65: 24. november 1859

«Saa længe det er Guds Villie at vi skal være her i Landet»

Little Iowa Præstegaard

24de November, 1859

Kjære Moder!^{k171}

Det, der er igjen af Aftenen vil jeg benytte til at skrive lidt til dig kjære Moder; Ahlert^{k172} narrede mig for den gode, lange Aftenstund, jeg havde lovet mig, til min egen Disposition, men til Gjengjæld var han saa aparte sød og livlig og til saa megen Fornøielse for os allesammen. «Gutter er mere urolige end Smaapiger» heder det jo, og det faar jeg da sande, saa muntre og ustyrlige har aldrig Henriette^{k173} og Lina^{k174} været. Ahlert kan dog aldrig være stille, husker op og ned, frem og tilbage bestandig, sidder han paa Gulvet, saa ligger han hvert øieblikk paa Næsen, fordi han vil have fat paa alting og rækker saa længe efter det til han falder, saa ager han baglængs til han bliver kjed af det, da lægger jeg han paa Ryggen og lader ham ligge og sparke til han bliver for utaalmodig og maa reises op igjen; han er nok saa snild nu til at sidde paa Gulvet, især naar Henriette og Lina vil lege med ham eller naar jeg lader to smaa Katunger komme ind, de er til stor Fornøielse, saavelsom hans tro Ven Lilliken; det er morsomt at see hvorledes denne lille Hunden, nu passer paa ham, ligesom den før gjorde med de andre; den taaler det ikke at en Fremmed kommer nær til Ahlert, men stiller sig i Veien for dem og snapper ad dem; den holder saadan Vagt over ham. Det skal være godt naar Ahlert kommer til at krybe, Henriette blev altid siddende stille, da hun sad paa Gulvet, saa paa mig og væntede at jeg skulde give hende igjen det hun mistede, skeede ikke det, begyndte hun tilsidst at græde; ikke saa Ahlert, han anstrænger sig til det

yderste for at faa sit Legetøi igjen, men da han ikke skjønner at age sig fremover, lykkes det kun sjældent.

Det har været Confirmation i Kirken her idag, en 50 Børn. Det har været roligere her i Huset end ved sidste Confirmation. Her er 3 Gutter der have saa langt hjem, ellers ingen. Vi har den første Snee nu, men det er ikke Koldt saa jeg frygter Vilhelm^{k175} maa af sted i Buggy igjen, naar han nu paa Lørdag skal til Turkeyriver. De spørger saa i Anexerne om det ikke er mulig at Præsten kan komme der lidt oftere. Vilhelm er bekymret for Painted Creek især og bange for at de tilsidst blive modløse over ikke at faa nogen Præst; nu sidst han var der, var de dog ivrig beskæftiget med at bygge Præstegaard – et efter Forholdende her stort og godt Huus, og det var jo godt Tegn paa at de vel vænte Taalmodig.

Efter hvad I sidst skrev er der ikke meget Haab om at Boye kommer og at han, der nu engang er Præst hjemme, ikke vil forlade sin Virkekreds for den her, det synes jeg var saa rimeligt. Jeg er nu ingen Ven af nogen Flytning, allermindst af at en Præst skal forlade sin Menighed for en anden, naar han ikke var nødt dertil, og haaber ogsaa at vi maa blive her saa længe det er Guds Villie at vi skal være her i Landet. Det er ogsaa en snild Menighed denne, de øvrige Præster er nok ogsaa glade i den kan jeg forstaa, den har gjort ikke faae Opofrelser, bidraget rigtig til Universitetsfondet,^{k176} 4000 Dollar, været den første til at bidrage til en Synode-casse osv., den maa vist være let at lede, jeg synes Vilhelm faar dem til alt hvad han beder eller foreslaar dem. –

Nu er det atter Aften og stilt og rolig i Huset efter at Børnene er bragte til Sengs, jeg har netop været inde hos dem, medens de læste sin Aftenbøn. Lina kan «'lettes ikke læse uden Mama hører paa hende». De har været med mig henne og see til en Nabokone idag, meget lykkelige over deres nye Skjærf, nye Flætter^{k177} har de ogsaa faaet, hvide og røde af samme Schattering som Skjærfene, strikkede, som jeg har foret; det var saa meget billigere end at kjøbe Tøi og sy. Ahlerts er blaa og hvid og saa har han en liden brun Pelds, Kufte eller hvad jeg skal kalde det, foret med det gamle Silketøi som jeg havde med og med blaa Pyntebaand. Da jeg skulde gjøre noget Nyt, synes jeg det var bedst at gjøre noget han kunde bruge, naar han kommer til at gaa. Henriette og Lina har graa Peldse med blaa Baand, nu ved du hvordan de seer ud og kan tænke dig dem en vakker Solskindsdag, Henriette og Lina hjalp Maria at trække Ahlert, Sauen spadserende bagefter og Lilliken i Forveien.

Jeg har nylig været i Decorah og gjort Indkjøb til Vinteren. Jeg skulde blant andet have mig en Vinter Daglig Kjole, men en god Ulden Kjole fandtes der ikke i

Decorah. Kjøbmændene er ikke godt forsynede iaar, de har været forsigtige i denne Pengetrang; jeg hører ogsaa den Pige som er her nu og hjælper mig med Syning, siger at de klage over ikke at kunde faa saa gode uldne Varer her som de vare vante til i de østlige Stater; jo længer man kommer Vest desto dyrere bliver alt.

Her var en Mand fra Minnesota idag, hvor der jo er noget senere bebygget end her, han maatte give 7 Dollar for en Tønde Salt, medens vi giver omtrent 2 Dollar. Sypige og Slagting passe sig ikke meget godt sammen, men jeg maatte tage hende medens hun var at faa. Nu er vi færdige med alt Slagtestel og har kun Talgkokning og Lysesøbning igjen. 2 Svin og en 3 Aars gammel Oxe slagtede vi til Huusbrug iaar; det er saa trangt i Kjælderen, vi fik saa mange Poteter; jeg tænker ogsaa paa at lave noget Potetesmeel, naar det bliver bedre Tid end nu; jeg kan kun faa en Slags Meel af Mais, passende til Rhabarbragrød og saadant og det er temmelig dyrt.

I Sommer spiste vi en ny slags Grød af Tomater, den er god, ligner baade æble- og Stikkelsbærgrød af Smag. Iaar lavede jeg Sylten efter den Saltebog du sendte mig, Flesket var saa grulig fedt og Hovederne saa store, saa den Maade var meget nem. Men al denne Slagting og Syning sinker min Skrivning betydelig, og dette Brev bringer Eder Nytaars istedenfor som jeg havde haabet, Julehilsen. Ja Gud give Dig en glad Juul og at du med Glæde maa kunde begynde det nye Aar; maatte vi ogsaa i det kunne bringe hinanden saa gode Efterretninger som i dette.

Fra Vilhelm skal jeg hilse og takke dig for Gerhardts, [k178](#) jeg undrede mig nok over at den Bog var fra Marie. [k179](#) Alt hvad der ikke er Mærke ved, er fra Fa'er og Mo'er, skrev Christiane, [k180](#) nu laa der Mærke fra Marie i Bogen ved Bogmærket, deraf den Feiltagelsen. Det pene lille strikkede Tørklede vil jeg nok ikke glemme at takke for og for Røgelsen, mon det ikke er Dig som har sendt den? Vi fryde os saa ved den hjemlige Duft. –

Du mener Henriette har Orm – jeg ved ikke, hun har været saa udmærket frisk og flink siden jeg sidst skrev; jeg kan heller ingen Forskjæl mærke hos hende ved Ny og Næ. Fortalde jeg ikke at hun mistede alt sit Haar? Nu kommer det igjen saa tykt og hurtigt, hun seer ud som en Gut for Tiden. Gud give dette Brev nu maa finde alt vel hjemme og vi snart igjen faa gode Efterretninger fra vore Kjære!

[n7](#)

Henriette, Lina og lille Ahlert hilse og sige Glædelig Juul. Naar vil de vel kunde bringe sin Julehilsen muntlig? Lev vel kjære Moder.

Din Leis. [k181](#)

Nu har jeg da faaet Fat i Persico og farvet baade Garn og Tøi, Børnenes grønne Vinterkjoler var bleven saa stygge, saa farvede jeg dem rødbrune med Persico, min Plaids-Kjole er blevet til to røde Kjoler for Henriette og Lina. Nu har jeg kun Silkekjolen og den pene klare igjen. Den lysegrønne ligger og venter paa Henriette.

Brev 66: 4. desember 1859

«Den paatænkte Flytning til Chicago»

Little Iowa Præstegaard

4de December 1859.

Min kjære Fader!^{k182}

Hvor længe det er siden jeg nu skrev til dig, kjære Fader, ikke siden Vilhelm^{k183} var paa Synoden, troer jeg, – Tiden løber altid for hurtigt for mig – jeg har saaledes endnu ikke berettet dig hvorledes det er gaaet med den paatænkte Flytning til Chicago, som du vist længes efter at høre, efter hvad Du skriver; men førend jeg fortæller herom vil jeg takke dig for dette sidste kjære Brev, som ogsaa bragte mig gode Efterretninger fra mine Kjære, nu da Toms^{k184} Sygdom med Guds Hjælp lykkelig var overstaaet; hvor godt det var at han fik komme hjem og at Stin^{k185} fik være saa meget hjemme, maaske tilbringer han nu ogsaa Julen i gamle Herregaarden. «Fortæl mig lidt om Herregaarden og alle Bedstepappas Værelser Mama», beder Henriette^{k186} saa ofte. Det staar for hende som noget lyst, glædeligt, at hun engang skal faa reise til Norge, «hjem igjen» som hun udtrykker sig.

De stakkels smaa Prairiekylingerne, maatte det kun ikke være forlænge førend de kommer til at reise hjem igjen. At vi, til den Tid med Guds Hjælp engang kommer, rimeligviis bliver her i Iowa, ialfald ikke kommer at flytte til Chicago, vil vist glæde dig at høre. Vilhelm kom da, som jeg ventede, hjem fra Synoden med Kaldsbrev fra Chicago. Ingen af Præsterne turde raade ham i denne Sag, han selv ikke heller, saa Afgjørelsen, kom for en stor Deel til at bero paa Udfaldet af det Menighedsrådet, som i den Anledning blev sammenkaldt. Der var meget Røre blant Menigheden i den Anledning, og Graad og Sorg blant Konerne. Af de 80 Mand der var tilstede paa Mødet, var der kun 20, som turde raade Vilhelm til at blive her, men alle ønskede det, den 21de der gav Vilhelm samme Raad, var Professor Larsen,^{k187} der

var tilstede paa Mødet og saaledes læste Stemningen blant Menigheden at kjænde. – En Mand græd og sagde det var Skam at de ville tage Præsten fra dem, reiste han, saa ville de ingen Fred faa for Sectererne osv. kort sagt, der var almindelig tilfredshed over at Vilhelm ikke vilde modtage Chicago Kald. Havde der strax været en anden Præst at faa til denne Menighed, havde det været en anden Sag, da havde Vilhelm vist kommet til at reise herfra, det er som jeg vist skrev sidst, saa nødvendig at der kommer en der er kjendt med Forholdene til Chicago – men at lade denne store vidt adspredte Menighed omgivet af Secterene paa alle Kanter være præsteløse, ialfald kun betjent nogle faa Gange om Aaret, det kunde dog ikke gaaet an.

Vilhelm havde i mange henseender havt lyst til at komme til Chicago, han vilde faaet en samlet Menighed, med kun en Kirke, Tid til at Studere etc., men ogsaa mange Leielser med «the reverend brother Paul Andersen & Company», indbilder jeg mig. Det er ogsaa et Par Settlementer inde i Landet et Stykke Jernbanevei fra Chicago, at betjene, i et af disse skulde Præsten med sin Familie opholde sig den hedeste Tid af Sommeren. Alt dette var nu bra nok og jeg haaber inderlig at de snart maa faa en Præst til Løn for deres store Opofrelser for at opnaa dette; der er nu tale om H. A. Preus, [k188](#) men det er temmelig længe siden jeg havde Brev fraa Fru Preus, [k189](#) og naar ikke hun skriver, saa ved vi ikke stort om hva der foregaar brandt Præsteskabet i Wisconsin.

Jeg vil slet ikke rose Præsterne for at være flinke til at skrive til hinanden, nei da er Præstefruerne meget flinkere, jeg faaer ikke greie paa nogen Ting naar Vilhelm faar Brev, skjønt Ottesen [k190](#) af og til skriver saa mange og saa lange Ark, men det er nok mesteparten theologiske Afhandlinger, det ikke noget for mig at blive klog af. Jeg er vel fornøiet med at blive her; de siger nok at der ikke er usundt i Chicago, men saa sundt som her er jeg nu vis paa at der ikke er, saa jeg ved ikke om den Forandring ville være gavnlig for Vilhelms Helbred; for Børnene troer jeg nu det i enhver Henseende er bedst at være her. Jeg vilde faaet det mere letvindt, kunnet have penere Huus, men det ville næppe opveiet alle de Savn vi vilde føle. Møie med Tjenestefolk, som jeg hidtil har sluppet saa godt for, vilde vel jeg, ligesaa lidt som andre, slippe i en stor By.

Du ser, jeg har Grunde nok, hvorfor det er bedre at være her – de store americanske Byer har jeg desuden altid havt Skræk for. Menigheden fortjener sandelig ikke heller at miste sin Præst. Folk er virkelig saa velvillige og snilde mod os paa mange Maader. Du maa høre alle de Foræringer vi fik forrige Uge; 20 quails, 4 Prairiehøns, en stor fedet Kalkun, en ditto Gaas, 4 Haner og 1 Krukke deilig

Honning af en Mand der havde fundet et Træ med vilde Bier i Skoven, vi har jo ogsaa selv nylig slagtet, saa jeg maa nok ønske koldt Veir for at kunde bevare alle disse Herligheder, gid jeg kunde sænde dig dem, der er vel ikke mere Vildt at faa i Larvig nu end da jeg var hjemme. Det Kolde Veir har vi da ogsaa faaet nu og det til gavns; vi koser os dobbelt ved vores lune Stue ved at huske paa hvordan det var ifjor i lignende Veir.

Det har været Menighedsmøde i Kirken idag, Tirsdag. Vilhelm siger han har aldrig nogen sinde frosset saa og det skjøndt Kirken nu er næsten ordentlig indredet, saa vi skulde haabe den kunde lade sig opvarme. Trods denne klingende Barfrost og Storm var der mange Folk og fra de længst bortliggende Punkter; men jeg havde ikke midt sædvanlige Middagselskab, kun 5.

Jeg spørger Vilhelm hvad jeg kan fortælle dig fra Synoden? Jo, Muus^{k191} er velkommen, men med ham er de ikke fornøide, han er altfor pietistisk, forresten var den vigtigste Gjenstand for Synodens Forhandlinger om Lægmandenes Ret til at prædike. Preus blev fremdeles Formand, han har nu besluttet sig til at blive her, han kunde vel ikke bære over sit Hjærte at slaa Haanden af alle disse Præsteløse Menigheder og skal nu være Præst i La Crosse Wisconsin. Hans Kone er nok desværre daarlig fremdeles. Med Jensen^{k192} gaar det godt, han er nok godt likt. Vilhelm længes efter at høre fra Boye. Kjændte de Trangen her, siger Vilhelm, saa kom de, især naar de ikke har nogen fast Menighed. Nu er Larsen i sin nye Virksomhet til stor glæde for alle 8 norske Gutter som nu er i St Louis, der tales om et Seminariet skal bygges i Decorah, om 3 Aar haabe de at faa det i Gang. –

Nu gik Henriette og Lina^{k193} til Sængs, jeg skulde kysse og hilse Bedstepapa saa mange Gange fra dem og fra lille Ahlert,^{k194} jeg maa ikke glemme ham, gid du kunde see hvor frisk og livlig han seer ud. Gud give dig en glad Juul og et godt velsignet nyt Aar min kjære gode Fader, tak for alle dine kjære Breve i dette Aar. ⁿ⁸Gud give mig en saadan Glæde i det nye ogsaa. Mange kjærlige hilsener fra Vilhelm. Hils Stin og Thom kjærligt. Jeg faaer ikke skrevet til dem. Gud velsigne dig kjære Fader, din Datter Leis. Venlig hilsen til alle Venner. *Dølen* har jeg min store Fornøielse af, det skulde være morsomt at faa Fortsættelsen, naar der engang giver Leilighed.

<...> ⁿ⁹

Brev 67: 26. januar 1860

«Jeg tænker om det at dø, Mama»

*Little Iowa Præstegaard,
26. Januar 1860*

Min kjære Fader!^{k195}

Et glædeligt Nytaar, min kjære, gode Fader! Gud give det maa blive saaledes for Dig, som jeg og vi alle saa inderlig ønske. Vilhelm^{k196} og Børnene sender dig tusinde kjærlige Hilsner og gode ønsker for det nye Aar. Maatte vi nu ogsaa faa den Glæde at høre at det var begyndt saa godt for dig og vore Kjære hjemme, som for os her.

Vi har det saa godt i alle Maader, ere friske, Børnene er snilde, Henriette^{k197} er et meget lydigt og snilt Barn nu, jeg har maaske ikke skrevet videre om det, men siden jeg var syg saa længe den Vinter, Lina^{k198} blev født, har vi ikke haft saa lidet Møie med hende til sine Tider, hun var saa heftig og vi vidste ofte ikke rigtig hvordan det var bedst at tage hende. Riset har ikke været sparet, det er vist, men vi mærkede snart, at vi kom langt længere med det Gode og haabede at det skulde jo blive bedre naar hun blev forstandigere. Saaledes har det ogsaa gaaet i Høst og i Vinter har vi bare haft Glæde af hende og Gud give det fremdeles maa blive Tilfælde. Lina er mere sagtmødig og har været lettere at lede. Henriette er flink til at stave, hun kan ikke læse rent endnu, jeg har ikke drevet saa stærkt paa, men hun leser det vel førend Vinteren er til ende; ab, ab, ba ba, etc. kjedede hende saa, hun sad bare og gabte naar vi skulde til dermed, saa jeg holdt snart op dermed og begyndte paa Enstavelsesordene, da gik det let og siden har Læsningen kun været hende til Fornøielse.

Forleden dag græd hun de tungeste Taarer, hun vel endnu har fældet. Det var en Eftermiddag i Mørkningen, hun havde siddet ganske stille en Stund, da sagde hun til mig: «Jeg tænker om det at dø, Mama, hvem vilde du helst skulde dø først, Du og Papa, eller jeg og Lina? Jeg vilde helst Lina og jeg skulde dø først, ellers havde vi ingen Papa og Mama mere, og hvem skulde da passe paa os? Vilde Gro og Maria være hos os?» Nei, forklarede Vilhelm hende, de maatte reise naar de ikke mere fik nogen Penge; men du og Lina skulde faa komme til Norge. «Vilde nogen følge os did da?» spurgde hun saa, «og saa kunde de ogsaa dø, Bedstepapa, Bedstemama og alle sammen hjemme i Norge», og Barnet gred saa saart og lod sig ikke trøste igjen før Vilhelm tok hende paa Skjødets og taledes med hende om det Sted, hvor der ingen Død er. –

Nu løbe de ude alle 3, ja Ahlert^{k199} sidder da i sin Vogn og dasker paa den med en Kjæp, de glæde sig over dette deilige Veir, vi have, det har været en mærkverdig Vinter dette, først havde vi en deilig Indiansk Sommer, der om jeg husker ret, varede hele November. I December var det af og til en meget kold Dag og en liden smule Sne, saa Vilhelm paa en Maade kom frem med Slæde, saa den første Uge af Januar var det frygtelig koldt, koldere end den Vinter, Vilhelm var syg; nu kunde vi ogsaa annerledes staae imod Kulden, vi har baade nok saa varmt Huus, især dette gamle efter Reparationen, og prægtig tør Veed. Nu siden den Kulde gav sig har vi havt fuldkommen Aprilsveir uafbrudt, det har næsten ikke hverken regnet eller sneet, hverken i Høst eller Vinter, saa Brønde og de smaa Kilder giver op flere Steder, vi har heldigviis endnu Vand. Føret er fælt, haardfrussen Søle og Vilhelm sukker efter Snee, et Føre som dette, gjør naturligviis hans Arbeide mange Gange tungere. Han var ikke frisk, stærkt forkjølet nogen Tid, saa han ikke kunde prædike hverken Nytaarsdag eller 2de Januar. Det gik dog, Gud ske Lov!, over igjen, saa han Hellige 3 Kongers Dag kunde udføre sine Forretninger igjen.

Børnene og jeg har passet godt paa og benyttet Slædeføre til Kjøretoure, saa ofte det har ladet sig gjøre; sidste gang var jeg med Vilhelm i Decorah for at prøve den nye Slæde, Vilhelm har nemlig faaet en pen Bredslæde foræret af en af Menigheden i Decorah. Han har lært at kjænde en amerikansk Præst dernede, Reverend Adams, Congregationalist er han nok. Vilhelm besøger han en times Tid naar han er i Byen for at lære engelsk. Undervisningen indskrænker sig nok til lit Læsning og forresten Conversation; det er ikke godt for Vilhelm at faa Tid til at tage nogen ordentlig regelmæssig Information. Han kom nu nylig fra Byen med Breve fra vores Professor og det længe forventede fra A. Boye. Saa længe han ikke skrev opgav ikke Vilhelm Haabet om at faa han herover, men nu maa han det dog, desværre. Vilhelm bliver melancholsk naar han tænke paa vores Kirkes Fremtid

her! – Det gaar godt med de norske Elever nede i St. Louis. Larsen^{k200} er meget vel fornøiet med dem, men med dem vil det naturligtvis tage lang Tid. Chicago Menighed har endnu ikke faaet Præst. H. Preus,^{k201} til hvem den henvændte sig, er kommen overens med den og sin egen Menighed om at skrive til Norge efter Præst, det Kald som da ingen faar, beholder han; saa det har lange Udsigter for Chicago.

Nu skal Præsten Clausen i Minnesotah gifte sig.^{k202} Vielsen skal foregaa her i Kirken paa Tirsdag. Jeg ved ikke andet om den tilkommende Frue paa *Norwegian Ridge*, end at hun heter Britta Olsdatter. Det skulde rigtig glæde mig for Clausen om det maa blive en brav Kone, han faaer; et saa melancholsk Liv, som jeg synes han maa have ført her i Landet. Jeg troer dog næppe han er ganske af samme Mening, han vandrer op og ned paa Gulvet, er ganske udenfor alt hvad der tildrager sig i Verden; det skulde undre mig om han ved at der har været Krig i Europa! –

I Aften skulde du seet Ahlert, saa overgoven har jeg ikke før seet ham, munter som han er; jeg ved ikke hvor han har faaet de livlige skjælmske øinene han har, fra – Der er Stads med ham, især med ham og Vilhelm, det er ogsaa en kjæk liden Gut, seer saa frisk og sund ud. Det skal være godt naar han kommer til at gaa, han kan aldrig sidde rolig, saa det kan være trættende nok at passe ham ofte; men han kommer næppe at gaa tidligere end de andre to.

Den 28de. Vilhelm faaer sig rigtig en kold 12 Miils Ridetour, det er Søndag og ride [er] den eneste Maade at komme frem paa. I Morgen predike han 14 Miil herfra og kommer forhaabentlig igjen i Morgen Aften paa samme Tid, som vi kan vente Claussen og hans Brud. Jeg undres hvorledes det vil gaa mine Lillier etc. denne Vinter. –

Igaar gik vi omkring i Haven og paa Marken med Børnene som om det skulde været en Aprildag, idag blæser det fælt, men er fremdeles klart. Det lyser af Prairiebrand over den hele Horizont, hver Aften, skjøndt det brændte saa stærkt i Høst. Det er godt ikke at være udsat for den, som er Tilfælde med os nu.

Tak for dit Julebrev, kjære Fader, det kom Lillejuleaften, saa Juleaften, da Børnene hadde lagt sig og Vilhelm gik op for at berede sig til Morgendagen, havde jeg den Glæde i god Ro at kunde gjennemlæse de kjære Breve som jeg kun saa flygtig havde kundet gjennemløbe. Gid jeg nu faar høre at Stin^{k203} har været hjemme i Julen. Hils ham kjærligt fra mig. Det var glædeligt at du fik beholde Herr. Hartman. Gud velsigne dig min kjære Fader, gid alt maatte staa vel til hjemme.

Din datter Leis.

Brev 68: 27.–31. januar 1860

«Der kommer Gro med Grøden»

Little Iowa Præstegaard, 27de Jaunar 1860

Kjære Moder![k204](#)

Et glædeligt Nytaar og mange kjærlige ønsker fra os Alle, kjære Moder! Gud give at dette Aar maatte bringe os ligesaa ofte gode Breve fra vore kjære som det forløbne. Tak for dit sidste Brev, det var saa hyggeligt at faa det prægtige store Julebrev Lillejuleaften, saa expedit var ikke jeg, mit Julebrev kom vel først i det nye Aar. Tak for godt Raad for Børnene, gid du ogsaa kunde give mig Raad for hva jeg skulde gjøre om det skulde hænde at en af dem fik Strubehoste.

Ahlert[k205](#) skræmte os saa en Nat kort efter Nytaar, han havde havt lit Snue den Dag, men var rolig og snild og sov trygt til Kl. 11. Da vognede han saa gruelig hæs og med en fæl pibende Lyd i Halsen. Hvor angst jeg blev, Gudske Lov at Vilhelm[k206](#) var hjemme, jeg ved ikke jeg nogen sinde har været saa angst, det kom saa pludselig paa og jeg tænkte strax paa Strubehoste, saameget mere som der 10–12 Miil herfra er død 4 Børn af denne Sygdom i Vinter, de sidste 2 smaa Sødsken, de begravede Vilhelm 4de Juledag; Kighoste har der ogsaa været hos næsten alle Familier i det sidste Aar. Lille Gutten vores var meget urolig en Stund, jeg tænkte paa at give ham Brækpulver, da blev han igjen roligere og laa som i en døs. Vilhelm gik med ham paa Armen til Kl. 1. Senere var han temmelig rolig og havde ikke mere den fæle Hoste og Gud ske Tak! Om Morgenen vognede han sød og blid, men var temmelig forkjølet nogle Dage. Jeg gav ham en Talgklud paa Brystet den Nat og har altid Brækmiddel i Huset. Mon ikke Tandberg kunde give mig Raad? Iglær paa Halsen til en duelig Læge kan blive hæntet, siger Doktorbogen, men ingen af Delene findes her. Gud bevare de kjære Børnene vores af sin Naade og hjælpe os til

villig at give Gaven tilbage om saa skulde være hans Villie. De ere alle raske nu og har været temmelig fri for Forkjølelse i Vinter. –

Hele denne Dag har jeg tilbragt med at gjøre Guttens Kjoler og Skjorter korte, jeg mente det var godt og varmt at lade dem være lange saa længe det gik an, men nu hindrede de ham i at krybe. Nu kan han bruge de mindste Dølestrømperne, men de skal kun paa til Stads, det er gruelig hvor Klæderne fare ilde ved den Kryben paa Gulvet, det faaer nu ikke hjælpe, de maa dog have udmærket godt deraf. Jeg maa ikke glæmme at berette fra Henriette^{k207} at hun har syet et Forklæde til Linas^{k208} Dukke, baade sømmet og rynket og at hun kan klæde alt sammen paa baade sig selv og Lina om Morgenen, dette skulde jeg fortælle til «Alle dem hjemme i Norge», naar jeg skrev. Hun sidder nu og syer sammen smaa Stykker Tøi til et Dukketæppe, Lina staver lit «<...> siger Per» osv.

Der er alt Vilhelm, han har overhørt en Deel Skolebørn idag – og nu skal vi strax ind og spise til Aften – Maisgrød – Vilhelm er en Ynder af den. Lad mig see hva jeg kunde beværte med om du nu var her i Aften: Friskt Brød, nykjærnet Smør, ganske friske æg, godt røget Kjød, Tunge og Rullepølse ogsaa om du skulde behage Knadost vilde du vel ikke have og min eneste hvide Ost er for færsk endnu, saa Ost kunde jeg ikke byde, men maaske Maisbrød eller varme Bisquits vilde smage? Jeg husker jeg skrev sidst at vi brugte saa meget Roastbeef, jeg mente Beefsteg paa Risten. Der kommer Gro med Grøden.

Den 31de. Jeg maa slutte dette Brev i al hast i Aften, imorgen skal det afsted. Igaar Aftes kom da Claussen med sin tilkommende Kone^{k209} og kort efter Vilhelm, der den Dag havde redet over 20 Miil med Vinden imod sig, samt holdt Gudstjæneste. I Formiddag blev Claussen viet og reiste efter at have spiiet Middag; jeg likte godt hans kone, hun lod til at være en jævn, naturlig, frisk, stærk og bred Vossepige, med et tækkeligt Ansikt og snakker sit Vossemaal saa «Dølen»^{k210} vilde glæde sig ved at høre det. Og har ingen Yankee-nykker; jeg haaber Claussen vil være snild mod hende, hun er 25, han 50. Kort efter de var reist drog Vilhelm afsted, han skulde til Little Turkey og vilde prøve at kjøre, det vilde blevet en gruelig lang kold Ridetour. Et Par Timer efter han var reist blev vi overrasket ved at see han komme tilbage igjen, han havde kjørt sin Vogn i Stykker og det var da for seent at prøve at komme frem til Hest. Heldigviis fik han Bud til Menigheden med en Mand og sandt at sige var jeg vel fornøiet med at Hjulet gik i Stykker, thi vi havde ikke før tændt Lys, saa kom Præsten Jensen^{k211} kjørende, han fortæller at vi kan vændte St Ansgar Clausen^{k212} i Aften eller i Morgen. Det er morsomt at see Jensen igjen, han seer saa godt ud og er vist glad han er kommen hertil, er saa interresseret i alt, i

Modsætning til Claussen. [k213](#) Eivind Ellertsen, en prægtig gammel Mand og en af Jensens mest agtede Menighedslemmer, der har skydset ham hid, siger at Menigheden er særdeles vel fornøiet med Jensen. De har haft det uhyggelig med Logis, som var deres egen Skyld, siger Vilhelm. Naa bor de i en liden By hvor Vilhelm strax vilde havt dem til at flytte hen og har det nok saa godt, hans Kone er kjæk, det har Søstrene ikke været! Jeg maa skynde mig. Lev vel kjære Moder.

Din Leis. [k214](#).

Brev 69: 7. april 1860

«Jeg er begyndt at ride»

*Little Iowa Præstegaard,
Paaskeaften, 1860*

Kjære Moder![k215](#)

Det varer saa længe inden jeg faaer skrevet hjem dennegang, gid I nu ikke maa ængste eder derover. Børnene har ikke været rigtig friske, vist kun Forkjølelse der nu er næsten over igjen. Høst og Vaar, da jo disse pludselige Temperaturvexlinger er stærkest, pleier vi sjælden at slippe for lidt Forkjølelse, Gud skee Tak, at det kun er blevet derved; i dette sidste Aar har her været saameget Sygelighed blant Børn.

Dennegang begyndte det med Opkastning og Upasselighed, først Lina,[k216](#) saa Henriette,[k217](#) saa jeg, saa Ahlert,[k218](#) den ene Dag efter den anden, saa det saa ud som vi skulde have spist noget, vi ikke taalte. Henriette og Lina er flinke igjen paa lidt Snue og Hoste nær, Ahlert er ogsaa Forkjølet og derfor gretten, han har saa travlt med den lille Munden sin og havde Feber en Dag. Saa det maa vel snart komme flere Tænder; han har endnu ikke mere en 4 Tænder, det er lidet for et Aars gammelt Barn. Det har seet ud – ja, jeg har i lang Tid indbildt mig at jeg kunde see og føle baade den 5de og 6de. Hvor lidet der skal til førend det tager paa en saadan liden en. Han er bleven smal paa Armene og meget lettere i den korte Tid; saa kommer de sig nu ogsaa hurtigt igjen. Jeg syntest Lina og Ahlert var omtrentt lige tunge, forleden Dag veide vi dem. Lina veide 29 Skaalpund, Klærne fraregnede, Ahlert 26 Pund amerikansk Vægt,[k219](#) og den var jo noget mindre end den norske. Var det ikke meget lidet for et Barn paa Linas Alder?

Et par Uger før Ahlert fyldte Aaret, gik han alene; det var tidligere end de andre; strax han kunne reise sig, begyndte han at gaa omkring uden at holde sig noget,

befattede sig ikke med først at gaa langs Stolene; derfor vraltede han ogsaa meget usikkert i Begyndelsen, dumpede ofte ned igjen, men det anfægtede ham ikke, han var strax paa Benene igjen og vraltede videre balancerende med Armene hen til den Stol eller hva han hadde sat sig til Maal. Naar han saa lykkelig og vel var kommen derhen, saa han saa frydefuld hen til os og klappede sig paa Hovudet. Han vilde gaa og staae bestandig, jeg syntes det saa saa usikkert ud efter at jeg ønskede han vilde krybe paa fire i stedet, men da han selv har lært sig baade at reise sig og gaa uden vaar Hjelp, maa han selv være stærk nok. Nu tripper han saa fort og begynder at gjøre dygtig Ugang for Henriette og Lina inne i deres Legestue, som de kalder det ene Hjørne af Havegangen; her har de deres Legetøi og mange Billeder klistret paa Væggen, det ene af dem, en Hund, har Ahlert kastet sin Kjærlighed paa, flere Gange revet den af og staaer og dasker paa den og siger vov, vov. Han siger «bæ, mø» og grynter eftersom han leger de Dyr, Lyden passer til, ellers troer jeg ikke han forstaar andet ved alt sit Pludder, end Papa, Mama og Kaka. «Bua» siger han saa glad naar han seer den lille Træhest han fik til Juul og gaaer hen og tager den. Idag gik han for første Gang alene ude og du kan tro han saa sig vel for og stansede ved den mindste Fliis. Naar nu Havedøren kommer op, bliver han vist ikke til at holde inde. Det er prægtigt at der baade er pen Græstørv og deilig Skygge rundt Huset. Var det ikke Tilfælde maatte jeg holde Børnene inde, midt paa Dagen.

Pleier ikke Børn paa Henriettes Alder at kunde sy og strikke? Jeg er ikke begyndt ordentlig med nogen af Delene med Henriette endnu. Hun kan sy lidt Agtersting, sørger meget over at «ingen hjemme» kan faa see det pene Duketæppe hun har syet, men det er omtrent alt. Hun har slet ikke havt Lyst i den senere Tid, Læsningen har optaget hende saa aldeles og derpaa har hun drevet med Iver og Lyst, det er vist. Naar hun ikke løber ude, saa læser hun; ud vil hun ogsaa gjerne og hun som voxer saa stærkt har vist godt af at være ude saa meget som muligt og med Haandarbeidet faaer vi tage Fat for Alvor til Vinteren har jeg tænkt, og mere os saa smaat med at sy og strikke, naar det er Styggeveir i Sommer. Er dette rigtig tænkt mon?

Christiane^{k220} spørger om jeg er flittig til at Spadsere, aa ja, jeg har ikke været saa flink til at gaa siden før Lina blev født, som jeg nu er. Men nu skal du høre og forundre dig. Jeg er begyndt *at ride*. Det troede jeg ikke at jeg nogensinde mere skulde komme paa en Hesteryg. Vilhelm^{k221} har bestandig talt om at hvor morsomt det skulde være om jeg kunde følge med ham ut og ride og talt om at kjøbe en Sadel; jeg har gjort mange Indvendinger herimod, men forleden Dag kom han hjem med en Sadel og nu maatte jeg daa forsøge. Jeg er bleven en saadan Stakkar i de sidste Aar, bange for det mindste galt der er paa Færde, ængstelig ved at gaa

hvor der ikke er slet og ret Vei og mere saadant Tøv, jeg vilde nok ikke nu fortjene Navn af «Wunderfrau» paa en Reise som den vi havde hertil. Dette var en af Hovedgrundene hvorfor Vilhelm vilde jeg skulde ride, han mener jeg maa see at blive kjæk igjen som før, og at dertil vil Ridning være en god Hjælp. Jeg har kun forsøgt det engang endnu, og det var med Skræk og Bæven; jeg bad saa vakkert om at komme ned igjen, og det var meget nær ved jeg var bleven føiet ogsaa, imidlertid, Vilhelm gik ved Siden af og Hoppen der er en udmærket Ridehest gik saa dovent og forsigtig som jeg kunde ønske, og saa, inden jeg havde redet rundt herudenfor et Par Gange, var jeg nok da saa modig og troer vist at jeg vil have særdeles godt deraf. –

Hvilket Veir igaar Aftes. Torden, Lynild, Storm og Regn. Vilhelm maatte tage ind til en Americaner og kom først i Formiddag. Nu har jeg badet Smaabørnene. Det er saa morsomt at see Ahlert bade sig. Han pladsker saa Vandet farer omkring, holder vi Armene, saa bruger han Benene, dypper hele Ansigtet ned i Vandet og har sin store Fornøielse.

I Sommer skal vi have ny Pige, Gro skal gifte sig snart, hun har da ogsaa snart været her i 2 Aar. Jeg havde gjerne beholdt hende længere, hun er saa venlig og snild bestandig. Den anden Pige, der nu skal gaa til Confirmation beholder vi. Hun er ikke noget videre flink, men snild med Børnene og hendes Forældre, der skal reise bort og er temmelig fattige, har bedet meget om at vi vilde beholde hende. –

Hvilken Storm og hvilken Præriebrand her var for et Par Dage siden. Vilhelm og Gutten var ude for at hjælpe med Slukningen hele Formiddagen, Vilhelm kom hjem saa sort som en Skorsteinsfeier. Det er ikke Spøg naar Prairiebranden gaar under en saadan Storm. Vi har været saa fri for den de sidste Aar, dennegang var det begyndt at brænde i en Halmhaug der for 3 Uger siden var afbrændt og som da snart naaede det tørre Græs. Hele Settlementet var paa Benene. En Stald brændte og en Deel Gjørdefang for vores Nabo, hvis Skov den gik gennem, hele Natten kunde vi see tørre Træstubber brende i hans Skov. –

Du siger, du sørger over tilstanden i Danmark, ja det kan jeg nok vide – At det rige, oplyste Danmark ikke skal have en bedre Regjering! Det smukke Fredriksborg Slot som nu ligger i Ruiner, [k222](#) men sandelig, hvis de Beretninger som *Emigranten* har indeholdt efter *Dagbladet* om Slottets bygning osv. er sande, som de vel maa være, saa var det et sørgeligt Minde om Skaandeløst Grusomheder der nu er lagt øde. Hvilket Tab dog at miste alle de Skatte det indeholdt! Kirken med sit Sølvalter, Riddersalen med sit udskaarede Loft, er blandt de Ting jeg tydeligst husker paa min første Kjøbenhavnstour. –

Vi har faaet flere nyttige og nødvendige Ting istand i den sidste Tid. Først og fremst et Linnedskab op paa Gangen hvor der netop var som afmaalt en Plads til et saadant, det var godt at faa, du kan tænke det var besværligt at have alt sit Dækketøi etc. nedpakket i en Koffert; saa har vi faaet en Barnevogn, et simpelt ovalt Bord og en Sofabænk af aller smukkeste Slags, som jeg skal klæde ind med Tøi, alt dette for et Sviin og 2 Dollar. Sofaen og Bordet staaer paa Gjesteværelset, hvor Vilhelm siden i Vinter har havt sit Studerværelse, i det andet er Gulvet saa gruelig koldt, og det er ogsaa saa lidet, det er da nu vores Gjesteværelse. Jeg maa ikke glæmme at berette at jeg nu omsider har faaet mig en Morter og den er meget god. [n10](#)Du seer vi begynde at komme os. Naar nu Ahlert bliver ganske bra for Forkjølelse skulde han vel vændes fra, jeg gruer for det, jeg har før passet paa at gjøre det naar Vilhelm har været borte, men dennegang maa han hjælpe mig til at faa ham til at sove de første Aftener. Det var for fælt hvor Lina skreg, siden om Natten er de dog roligere hos mig end andre. Jeg kan ikke faa Ahlert til at drikke og ikke heller til at spise videre.

Lev vel kjære Moder.

Mange mange Hilsner fra Vilhelm og alle Børnene.

Din Leis [k223](#)

Brev 70: 8.–9. april 1860

«Tusen Tak for Blomsterfrøet»

*Little Iowa Præstegaard,
Paaskedag 1860.*

Min kjære Fader!^{k224}

Gud give du nu maa have en glædelig Paaskefest, kjære Fader! Mon Stin^{k225} har kunnet gjøre en liden Trip hjem i Paasken? Tak fordi du sændte ham Brev; han lader til at finde sig særdeles vel i Hovedstaden, men nu maa han vel snart fortrække derfra og hvor skal han saa hen? Han har en Deel Kamerater i Christiania lader det til af hans Brev; det bliver et Savn for Tom^{k226} naar han snart nu reiser derfra igjen. Har Tom mange Kamerater, er han og Peter Oluf fremdeles gode Venner? Det morede mig meget at læse Stins beskrivelse over hans Besøg over hos W. Christie. –

Jeg gad vide hvordan det nu seer ud i Haven og Gaarden hjemme nu som Sneemassen rimligviis smelter, mon ikke den brede Gang i Hoffehaven og i den mod Sletten, skaffer dig Bryderi? At du maatte op paa en Stol for at see ud af dit Vindu, det høres næsten utroligt. I er altsaa ikke i en saadan Vandmangel, som vi har; nu i snart 1 Maaned [har vi] maattet kjøre Vand fra nærmeste Kilde, (omtrent 1/2 engelsk Miil herfra). Vi har næppe havt flere Dages Regn siden August Maaned og næsten ikke Snee i Vinter. De fleste Brønde ere tørre, ligeledes Myrer som Vilhelm^{k227} endnu aldrig før har seet tørre. Heromkring er der nu en Overflod af gode Kilder, saa det er kun for dem der have Brønd, det er slem, men det seer vist daarligt ud med Aager og Eng om Gud ikke snart sænder os Regn, der falt lidt forleden og seer nok ud som der kunde komme mere snart. Hvor alt da vist vil spire med overordentlig Hastighed; nu er det kun saavidt vi seer Græsspiren, og

Stikkelsbærbuskene begynde at grønnes. Folk have saaet deres Hvede; men med Haven har jeg endnu ikke begyndt, det har været koldt om Nætterne for det meste.

Tusen Tak for Blomsterfrøet, Løvemuler^{k228} sændte du mig ogsaa sidste Sommer, men alle de som blomstrede var mørkerøde. Den Blomsten var til stor moro for Børnene. Zinia^{k229} kjænder jeg ikke, det er vel ogsaa en Sommerblomst? Jeg som ganske har glæmt at bede dig om Levkøifrø og nu er det for sent; jeg faaer høre om Fru Preus^{k230} skulde have faaet noget i Madison; det er ingen alminderlig Blomst her. Den Olielilie^{k231} der kom op i høst seer ut til at komme sig, vilde vel ogsaa de andre spire og alt det Blomsterfrø jeg fik med Jensens^{k232} ogsaa komme op, da blev der pent i Haven. Jeg er anderledes flink iaar til at stælle med Haven end jeg var ifjor. Idag har jeg seet de første Blomster, blege, graablaa Crocus, der voxer paa stenig Grund. Dine Snekløkker og Anemoner faaer næppe vise sig tidlig iaar, tænker jeg.

Tak for dit sidste Brev, kjære Fader! Nu veed du for længe siden hvad Vilhelm svarede paa Johans^{k233} Brev. Var det ikke hvad du omtrent væntede, kjære Fader? Noget af det værste, da vi havde faaet Johans Brev, var den Tanke; mon de nu gaae hjemme og glæde sig og haabe at vi kommer hjem? Saa tænkte jeg igjen: Nei, Fader som jo kjænder saa temmelig til Forholdene her, vænter vist næppe at vi skal komme nu, og heri havde jeg vist ret, efter dit Brev at slutte. Med god Samvittighed kunde Vilhelm ikke forlade alle disse store Presteløse Menigheder, og da havde vi jo ikke noget Valg. Gud hjælpe os til at takke Ham for al hans Godhed mod os og saa taalmodig bie til Han giver os Lov til at reise hjem til Fødelandet, og alle vaare Kjære der. Ja den gode Gud hjælpe os! Det var ondt, kjære Fader at faae dette Brev, saa ondt, bestemt at maatte sige: «Nei, endnu kan vi ikke komme.»

Det seer underlig ud over alt synes jeg. Sørgerlige Efterretninger bringer Posten fra Europa. Skal det igjen blive Krig og Elendighed, maaske endnu værre end den tideligere? Og vores Kirke her, med den seer det ogsaa underlig ud for vore øine! Dog Gud styrer ogsaa her og sænder Hjælp naar det er Ham behageligt. – Nu har Præsten Herman Preus^{k234} 15 Menigheder at betjene og er desuden Kirkeraadsmlem og nu ogsaa Redaktør af *Kirkelig Maanedstidende*. Det er mere en Vilhelm kunde taale nu, Preus har nu en sterk Helbred, men den bliver ogsaa sat paa Prøve. Omtrent ligesaa er det for de andre Præster i Wisconsin, idelig Reisen og hvis nu hvad der dessverre kun er altfor meget Sandsynlighed for, A. C. Preus^{k235} nu ogsaa i Aarets løb vender tilbage til Norge, saa er igjen store Menigheder uden Præst. For kort Tid siden var Vilhelm paa Painted Creek og Turkey River. Der har de nu en peen og rummelig (efter Omstændighederne her)

Præstegaard færdig, paa lidt ubetydeligt nær. Menigheden har subscriberet en stor, (jeg husker ikke hvor stor), Sum Reisebidrag til Præsten, som han skal have til givendes og ikke, som før averteret, til Laan.

Nu skriver Vilhelm til Lektor Johnsen igjen, Gud give med bedre Held. Du mener at en af Grundene der afholder Candidater fra at komme herover er Frygten for ikke at komme hjem igjen; saaledes forholder det sig vist ogsaa, men denne Grund vilde jo falde bort naar de først vilde komme, først nogle og være her en 5–6 Aar, saa de igjen afløses af andre, intil de med Tiden kan faa Præster her af deres egen Midte. Maaske vil der heller ikke gaa saa mange Aar hen, inden der bliver Hjælp at erholde fra St Louis; der er nu 8 Voxne og jeg troer 2 Smaagutter. Dette burde Candidaterne betænke, at jo flere der kom herover, des lettere og des snarere vilde de ogsaa kunde komme tilbage igjen. Og troer du ikke kjære Fader, at nogle Aars ophold her har sin store Nytte? Havde jeg denne Menighed jeg har her, et Sted hjemme i Norge, vilde jeg ikke ønske mig bedre, sige Vilhelm. Det er grulig hvor grove de er mod Norge nu, baade Sverige og Danmark, Danmark burde rigtig tie stille og passe sig selv, synes jeg.

Desverre har vi ikke i lang Tid, ikke siden Bjørnson blev Redaktør^{k236} (hvilken Stilling han jo alt har forladt) faaet norske Aviser, Trykkeriet siger de kan ikke godt undvære dem. *Emigrantens* Redaktør har lovet at gjøre hvad han kunde for at skaffe os dem som forhen. *Emigranten* forsyner os med norske Efterretninger og de europeiske faaer vi hurtigt i *Illustrated London News*. Har jeg fortalt dig at jeg fik disse i Julegave af Vilhelm? Jeg ved næppe hvad der kunde være mer kjærkomment; jeg glæder mig til hvert Nummer, de kommer regelmæssig hver Uge. For Børnene er de af ingen Nytte, de lære af dem at kjænde og forstaa mange Ting der ellers vilde være dem Fremmed. «Har du Mamas Julegaver?» er det første de spørge efter naar det kommer Bud fra Byen. Det er ved vor tjenestevillige Ven, Westergaard, i New York Hjælp at vi har faaet dem, han var saa klog at skrive efter den strax og ikke bie til Nytaar, hvor ved vi fik Julenummeret, der baade er Dobbelt og udstyret med særdeles Omhu; senere er der ogsaa kommet et Dobbeltnummer og bægge Gange fulgt af colorerede Tegninger, hvoraf flere især de sidste er smukke. – Westergaard fortæller at Hvoslefs, den unge hyggelige Familie, Broder af Præsten som du maaske husker vi oftere var hos i New York – er bleven «New Isralits», kjænder du den Sect? Hvor mange Secter mon der vel findes i America? Hvoslefs selv lader sit Haar og Skjæg voxte, saa han maa sætte sel Haaret op med Haarnaale, spiser ikke Kjød, m. m. Hvilken sørgelig Daarskab. At Lars Backer er falleret! Hvordan gaar det for ham nu? Naar nu Laurvigs^{k237} Kirke skal repareres

skal den da tillige opvarmes? Det vilde jeg rigtig ønske, det er dog en stor Behagelighed.

Anden Paaskedagⁿ¹¹ – Vi har været tidlig oppe i Dag. Vilhelm blev vækket Kl. 4¹/₂ med Anmodning om at komme i Sognebud, førend han reiste til Kirken. Bedstepapa skulde have en rigtig god Hilsen fra lille Ahlert, ^{k238} du kan tro at det er en flink liden Gut, han gaar saa sød og snil her paa Gulvet og steller med «Bua» (Hesten), ganske guul om Munden af at gaae frem og tilbage mellem Henriette^{k239} og Lina^{k240} og smage paa deres æggedosis, som de har meget travlt med at slaa. Ahlert bliver nok ikke god at passe paa, naar han bliver lidt større. Alt nu begynder han at vilde krybe baade høit og lavt og er ikke det mindste forsigtig. Hvor morsomme de ere naar de kommer saa vidt at de begynde at forstaa hvad man siger til dem. Gud ske Tak! Ogsaa han har god Forstand.

Du skulde høre Henriette og Lina tale om at reise til Norge, «naar vi skal reise hjem igjen», som de udtrykke sig. Det er staaende Thema mellem dem og ofte pudsigt at høre paa: «Dukkerne vores, dem vil vi have med», siger Henriette, de «skal have Søndagskjolene sine paa». «Ja, og Sauen og lille Lammet», siger Lina, «de kan sidde paa Bunden i Vognen og saa Lilliken, ^{k241} den kan ogsaa være der». «Men Hermelin og Lineros», siger Henriette betænkelig, «hvad skal vi gjøre med dem? «Aa, de kan gaa i Forveien», mener Lina. «Ja, men», indvænder Henriette, «vi skal over et stort Vand». «Kan de ikke gaa gjennem da?», spørger Lina. «Nei, det er for dybt»; og saa kommer de til det sørgelige Resultat at baade Hestene, Køerne, Hønsene og mange andre Ting maa blive igjen, men trøste sig snart med at naar de kommer til Norge, faa de saadane igjen, og der er alt saa meget penere; men Sauen, Lammet og Lilliken maa være med, for dem skal lille Letta see. Norge staa for dem i en saadan Glands; især forestille de sig «Bedstepapas Have» som noget ganske vidunderligt.

Henriette er meget glad i at læse, hun tilbragte gjerne hele Dagen dermed, fik hun kun Lov, hun er meget tænsksom og bliver let bevæget, saa hun har ofte fældet mange tunge Taarer, naar hun har læst noget sørgeligt, i Begyndelsen forhørte hun sig saa omhyggeligt naar hun skulde læse noget nyt «om det var om nogen som var fattig eller, som skulde dø» nu læser hun gjerne saadant; «Det døende Barn»^{k242} for Ex., læser hun hver Dag, men ender altid med meget usikker Stemme.

Fattigdom har hun undret sig meget over; at der er nogen som ikke har Mad og nogen som ikke vil give dem Mad, kan hun ikke begribe, her har hun jo ingen Anledning havt til at see noget saadant. «Naar hun kommer hjem til Norge», siger hun, saa vil hun bede alle de fattige Børn som hun seer, at komme hjem til os, saa

skal de faa baade Mad og Klæder; Papa vil nok lade hende faa Lov dertil, mener hun. Hun er kommen saa vidt nu, at hun undres meget paa og ofte spørger om, hvorfor Gud som kan gjøre alting, ikke har gjort alle Menneskene snille? Hun læste forleden i Andersens Eventyr: «Gud, skal Frøkenen selv have Uleilighed» osv.^{k243} Hvorfor staaer der «Gud»; Mama?» spurgte hun, «det er ikke noget pent synes jeg, jeg liker ikke det». Dette slo mig da jeg aldri har havt Anledning til at irettesætte hende for at tage Guds Navn forfængelig, og hun næppe har hørt nogen gjøre det. Hun har læst rent og nok saa flydende i længere Tid.

Fortalte jeg da jeg skrev sidst at Lina er saa flink til at stave? D.v.s at vi kan stave hvad vi vil for hende og hun utaler det rigtigt, baade Ord hun kjænder og ikke kjænder. Hun kjænder de store Bogstaver. Jeg har ofte undret mig over hendes Lyst og Taalmodighed til at sidde lange Tider med en Bog og læse selvfabrikerede Historier. Nu faaer det være nok om Børnene, dennegang. De gik nu netop ned med Pigen med Mad til de første Kyllinger. Jeg skulde hilse Bedstepapa «alt der jeg kunde» og sige fra Henriette at hun vilde snart lære at skrive, saa hun selv kunde skrive til dig.

Her er nylig en gammel Mand, Rasmus, hvis Familie har brugt Ullensvang Præstegaard i jeg troer 70 Aar. Han er døbt ⁿ¹² i «samme Vand» som Nils Koren^{k244} fortalte han og været hans Bruger (forpakter) i mange Aar. Aligevel reiste han hertil, men angret det meget og vil prøve at komme hjem igjen saasnt han kan. Han kommer herop engang imellem og letter sit Hjerte at tale med Vilhelm om Ullensvang og Nils Koren. Han kjændte godt Onkel Nils^{k245} og Onkel Peter^{k246} med. Hils Onkel Peter fra mig. Hvordan er det med hans Helbred? Kjærlige Hilsner til Stig og Tom. Gud velsigne dig, min kjære Fader.

Lev vel,
din Leis^{k247}

ⁿ¹³Læg Papiret paa noget mørkt

Brev 71: 1.–14. juni 1860

«Jeg er nu bleven graa i Huden og rynket i Panden»

*Little Iowa Præstegaard,
1te Juni, 1860.*

Kjære Moder![k248](#)

Tak for dit lange Brev, for alle dine gode Raad og fordi du saa snart sændte mig bægge Dele! Jeg blev ganske angst da Vilhelm[k249](#) kom fra Byen og sagde han havde Brev med hjemmefra; saasart, alt maa ikke være vel, var min Tanke, men for denne Frygt kunde da Vilhelm, Gud være lovet, strax befrie mig.

Maatte ogsaa nu alt være vel i mit kjære gamle Hjem og dette Brev træffe Eder friske og tilfredse. Det varer længer end jeg havde ønsket inden det naaer Herregaarden, til den 7de Juli skulde det dog i alfald været fremme, var mit Forsæt og at det ikke er skeet, kommer vel nærmest af at Børnene ikke have været rigtig friske i den senere Tid, og da kan du nok vide at jeg er optaget baade sent og Tidlig. Det har hele denne Vaar været meget Sygelighed blandt Børn, Forkjølelser og slemme Hoster, her har vi været ganske fri derfor til nu, men dette raae, fugtige Veir, som vi nu har faaet ovenpaa den lange Tørke og Varme, vi har havt, har ogsaa gjort vore Smaa forkjølede, og her har været en saadan, Hosten, Nysen, Lakritsspisen og Havresuppedrikning, saa det har havt Skik. Henriette[k250](#) og Lina[k251](#) er bedre igjen, men Ahlerts[k252](#) Forkjølelse har netop begyndt, han har havt saa vondt for Tænder, ja det seer ud som om Munden smertede ham af og til endnu. Ahlert har været baade større, fyldigere og stærkere at see til end Henriette og Lina, men har dog meget mere ondt for Tænder, for de Par første mærkede jeg ingen Ulemper, men siden har han været syg for hver enkelt, det vil sige, havt lidt Feber en Dags Tid, været grætten og bidt og stelt saa med sin Mund at det har

været ondt at see paa. Det gaaer saa langsomt med ham at faa Tænder, nu synes jeg at jeg kan see den 8de og at det lader til øientenderne ogsaa vil komme, men det kan gjerne være Maaneder før det, saaledes har det før seet ud. For nogle Nætter siden var det især slemmt, han var temmelig grættent om Dagen, sov saa lidet (han pleier ialmindelighed sove en Timestid hver Formiddag) men om Aftenen var han ikke at faa til at sove, Pigen og jeg var oppe med ham til Klokken 2, da sov han en halv Time, ogsaa igjen kun et Par Timer hinad Morgenstunden, men saa den følgende Nat, 12 Timer i Træk.

Vilhelm havde prædiket i Decorah den Aften, laa derfor der nede uden at faa sove for det frygtelige Tordenveir, som jeg næppe agtede paa for Ahlerts Skyld. Saaledes har dog aldrig nogen af dem skreget; det var frygtelig at mærke at det var Tænderne som Smertede ham, han bed meg hvor han kunde komme til og var rent som fra sig selv undertiden, til andre Tider kunde han være saa sød og munter som om han ingenting feilede, legede med Henriette og Lina som da naturligviis ogsaa vaagnede. Jeg vidste ingenting at gjøre (hans Mave var i god Orden) uden som min Doktorbog siger at smøre Tandkjød med Honning; jeg kan ikke længere faa ham til at bide paa noget haardt. Bruger Doktorene hjemme at skjære Smaa børn for Tænder? Det gjør de her, men kan man sætte Lid til saadane Læger, som for Ex. En som en Kone i Decorah fortalte mig om. Hendes lille Gut var saa syg for Tænder, saa hendes Mand spurgte en Doktor til raads og fik det Svar at han skulde kun skjære Barnet i Munden og det kunde han ligesaa gjerne gjøre selv, som at han (Doktoren) skulde gaa hen og tage 1 Dollar for at gjøre det. – Give Gud at det nu maatte gaa godt med de øvrige Tænder, han har mange igjen endnu, han tog saa af og blev saa let i et Par Dage, og da var han netop kommen sig igjen efter at være bleven afvænt, thi da var det ligesaa. Den Affaire gik ellers langt over min Forventning, naar jeg undtager at det varede saa længe, flere Uger, førend han ganske havde glemmt sit Savn. Han spiser og drikker som en helt naar han er frisk, saa da kan han snart blive den lille Tyksakken som han før har været, igjen. Han er ikke saa glad i at drikke Melk som jeg ønskede, det er jo noget af det bedste vi har for saadane Smaa, her hvor vi ikke har fersk Fisk og ikke saa ofte Anledning til ferskt Kjød. Hverken Henriette, Lina eller Ahlert har villet drikke om Natten i den Tid de blev vænnet fra, i det høieste kun vædet Leben, det er ondt nok da, men ellers er det jo godt at de ikke har den Vane at vilde have Drikke om Natten.

Du taler om Pionkjærner, ja havde jeg dem kun. Fader sændte mig nogle som jeg da ogsaa har saaet, men desværre seer det ud som om denne lange Tørke har hindret dem i at komme op. Jeg husker Lina^{k253} med et saadant Perlebaand, men har ikke før vidst hvad det var. – Jeg er rigtig glad fordi jeg har faaet alle de Raad

mod den slags ængstelige Hoste. Jeg fortæller det simpleste af dem til alle de Koner jeg taler med, der er mange som iaar kunde havt Brug derfor; det er ikke sjældent her kommer Bud efter Brækmiddel, men desværre, vil de saa gjerne vændte i det længste, ofte alt for længe med at bruge noget. Grønsæbe har jeg desværre ikke, den findes ikke her. Man koger selv sin Sæbe (og den gjør næppe samme Virkning) eller kjøber Stangsæbe til Vadsk. Fru Brandt^{k254} havde en Dunk Grøndsæbe med sig som Lægemedel, jeg troer det er Ansigtsmærter, hun undertiden plages af.

Kommer vi til Wisconsin i Sommer, burde jeg vel see at faa Børnene vaxinerede, kan det kun lade sig gjøre, men Doktor Hansen boer paa Kosconong, og dit kommer vi næppe. Det er ikke godt at gjøre det naar man er ude hos Fremmede, men det fik nu ikke hjælpe. Er kun ikke Aarstiden i Veien; man maa lage saa meget Hensyn dertil med mange Ting her i Landet. Med at vænde Børn fra, for Ex. Det skal være farligt at gjøre det om Sommeren, Barnet blive saa let udsat for det saakaldte *Summer Complaint*, en Slags Blodgang. Jeg har hørt flere Exempler derpaa. Du anbefaler mig at anskaffe mig en Guttapercha^{k255} Sprøite og bruge den paa Henriette, jeg vil, saa snart jeg kan. Jeg har aldrig hverken brugt eller seet Klysteer blive brugt, men jeg vil føie dit Raad saa snart jeg faaer Middel dertil.

Jeg ønsker ofte at jeg kunde see hvorledes andre steller deres Smaabørn. Jeg vilde jo nødig baade forkjæle dem og være uforsigtig; men har nu hverken noget Exempel at følge eller nogen at tale med derom, saa jeg faaer gjøre det saa godt jeg forstaar og saa bede Vorherre bevare dem baade til Legem og til Sjæl. – «Det skulde være Dig!» sagde Vilhelm, da han læste hva du fortalde havde hændt med lille Laura Tandberg. Ja, jeg er vis altfor bange naar nogen lignende hænder og hvoraf kommer vel det? Er det vel andet end den rette Tillid til vor Fader og Himlen som mangler? At bede forstaaer Henriette og Lina godt og det vil jeg forsøge at gjøre alt mit til at de maa vedblive at gjøre. –

Den 14de Juni! Alt 14 Dage siden jeg begyndte at skrive til dig kjære Moder. Børnerne Lina og Ahlert, tildeels Henriette ogsaa, har hele Tiden været upasselige, deraf kommer det; nu seer det dog ud til at alle er friske igjen Gud ske Tak! Og jeg maa ile med at sænde Brev hjem. Jeg seer at jeg har fyldt 4 Sider ene og alene med at tale om Børnene, nu ja, jeg faaer nok lov dertil, ikke sant? Jeg vil saa gjerne fortælle om dem og faa gode Raad til Gjengjæld. – Det faldt mig ind da jeg læste dit sidste Brev at du maaske fik det Intryk af hvad jeg sidst skrev, at vi ikke var forsigtige nok med Henriette, baade med hensyn til hendes Læsning og ved at tale med hende. Jeg haaber, du ikke har nogen Grund dertil og maaske tager jeg ogsaa feil i min Formodning. Hendes overordentlige Læselyst har givet sig noget,

hvorover jeg er vel fornøiet, dertil har vel den deilige Sommer og Lyst til at springe Ude, bidraget sit. Lysten til at Sy er næsten lige saa stor nu, men det kommer af at Vilhelm har givet hende et Syskrin med Tilbehør, han lovede hende nemlig «noget pent» da hun havde lært at læse rent. Jeg troer vist at Henriette er et Barn man maa være forsigtig med, hun er tænksof og meget tilbøielig til at gruble over hva hun hører, hun faaer næppe noget let Sind; det troer jeg Lina gjør.

Henriette taler saa meget om at da bestandig naar hun taler om noget hun ønsker eller gleder sig til, heder det altid «bare Gud vil at jeg skal leve saalænge». Du spørge hvorledes Vilhelm og jeg seer ud nu etter snart 7 Aars Forløb? Ja, hvad mon I hjemme vilde synes, det Spørgsmaal har oftere faldet mig ind. Jeg spurgde Vilhelm forleden, «Gamle og graae», fik jeg til svar. Det troer jeg ogsaa, Vilhelm er nu saa brun og veirbidt som nogen vel kan blive, jeg indbilder mig at du vilde finde ham mest forandret, men ikke netop at Udseende, og det er jo saa rimelig, meg derimod maaske *mest* af Udseende, jeg er nu vis paa at jeg seer en heel Deel ældre ud, til trods for alle de Complimenter fremmede Koner giver mig om at jeg vist ikke er over 20 Aar osv. Jeg er nu bleven graa i Huden og rynket i Panden ogsaa, om ikke just som Henriettes Melkefad. Jeg stod nemlig og skummede et tykt Melkefad, da sagde Henriette: «Mama, ved du hvad dette Fad ligner? Det ligner gamle Koner, saa gule og rynkede er de ogsaa i Andsigtet. Fløden var nemlig skrukket. Hun har altid saa mange Sammenligninger.

Jeg troer at man ældes tidlig i dette Climat. Jeg seer hvor tidlig unge Piger og Koner see gamle ud, hos dem jeg see, kommer det maaske for en Deel af haardt Arbeide, men Amerikanere, der før have boet i de østlige Stater, paastaa at de selv saa hurtig blive gamle at see til her, og at alle see saa gamle ud mod hvad de vare vante til i de østlige Stater. Maaske bidrager den overordentlige tørre Luft her er, dertil. Du kan ikke tro hvor tørt her er. Naar vi vadske Klæder er de første ofte tørre [n14](#). førend de sidste ere ophængte og vi vadske jo hver Uge. Det faaer være nok for denne Gang. Lev vel kjære Moder. Mange gode ønsker for 7de Juli, [k256](#) maaske feirer jeg den paa Spring Prairie. [k257](#)

Lev vel,
din Leis. [k258](#)

Mange hilsener fra Vilhelm og alle Børnene.

Brev 72: 15. juni 1860

«Jeg er ofte nær ved at ønske at Vilhelm dog havde taget imod Chicago Kald»

Little Iowa Præstegaard. 15de Juni 1860.

Min kjære Fader! [k259](#)

Jeg kan ikke hjælpe for at det dennegang varer saa længe førend du faaer Brev, Børnene har ikke været friske i de sidste Uger, som du af Moders Brev vil see, da faaer jeg ikke skrive om Dagen, og Nætterne er saa urolige, saa jeg er lidet skikket dertil om Aftenen. Nu er det Gud Ske Lov! overstaaet lader det til; de var saa rolig alle 3 i Nat, jeg har ikke sovet sa godt nogen Nat, undtagen en, siden Ahlert [k260](#) blev født. Det er Forkjølelse, Opkastelse osv., der har feilet dem, hos Ahlert tillige ondt for Tænder, jeg væntede en eller anden Børnesygdом, men ogsaa dennegang blev vi fri derfor. Det er mærkværdig at see paa Ahlert hvilken Forandring to Dage har gjort hos han. Han seer saa frisk og livlig ud, spiser og drikker saa godt, er ude hele Dagen og snild til at lege med sig selv, det har han ikke været i de sidste to Maaneder. Det er især to Ting han har Lyst til at more sig med naar han er ude, det er at stille sig op paa Tærskelen foran Havedøren og skrabe sine Fødder paa Skraben, eller ogsaa at Krybe op ad Trappen ude i Gaarden, derfra ud i Gangen og saa op ad Trapperne til Gangen ovenpaa; saa vi maa have øinene med os, det er en stor Skjælven, han skynder sig saa naar han seer sit Snit. Han kan ikke finde sig i at det er stygt Veir, tager en Bonnet paa og hauker i Døren for at slippe ud.

Nu begynder han at tale en Deel, kan sige mange Ord tydelig og prøver at sige efter alt hvad han hører, men det er vel uforstaaeligt for uindviede. «R» udtaler han saa tydelig, men det lægger han vel af senere. Han har det med at efterligne alt hvad han hører, galer bestandig efter Hanen, brummer naar det tordner osv. Det var især pudsigt at høre han forleden, her var et lidet Barn, lidt yngre end han selv,

hvorledes han skreg og lo efter denne Lille. Ja, du vilde glede dig over den lille Gutten, kjære Fader! Lina^{k261} og Ahlert kommer nu til at blive Legekammerater, han giver sig mest af med hende, men han bliver ikke grei, det bliver nok den Regjerende, det er han alt nu ofte. Lina er sagtmodig, hun. Henriette^{k262} protegerer^{k263} ham, som hun gjør med alle Børn der er lidt mindre end hun, hun er som en liden Mama for ham. Jeg tænkte du vilde synes som vi, at Lina er et sødt Barn, der er noget saa uskyldigt over hende og saa blidt; jeg ved ikke nogen Benævnelse der i det hele passer bedere paa hende end det engelske *bright*. –

Vilhelm^{k264} har en travl Tid nu. Han reiser bestandig for at faa lidt Ferie i Juli Maaned, 5te Juli skal de have Præstemøde hos Brodal^{k265} dennegang; han er nu ved Little Turkey og skal til sine 3 andre Anexer og de fleste Kirker her ogsaa i disse 14 Dage. Jeg havde haabet at kunde sige dig i dette Brev at Pengeremissen til dig var afsændt med samme Post, men det var ikke Vilhelm muligt at afsee en halv Dag for at komme ned til Byen og faa en Vexel kjøbt, men sidst i næste Uge haaber han sikkert at kunde sænde den til vores tjenstvillige Ven, Herr Westergaard i New York, som da med sin sædvanlige Punktighed vil besørge den til dig. Pengene ligger ferdige. Hvor leit det er at du saa længe har maattet vente paa dem, kjære Fader! Det seer ikke ud til at du fremdelse skal gjøre det, hvis Gud giver Liv og Helbred. –

Vilhelm har ikke været videre frisk i den sidste Tid, ikke havt ondt noget Sted, men været saa kraftsløs og ikke havt nogen Appetit. Mangel paa Madlyst mangler vi nu gjerne Alle, naar det er varmt og allermest naar den første Sommervarme begynder. Vilhelm var dog noget friskere i de sidste Dage før han reiste; maa kun ikke de lange Reiser i aaben *Buggy* tage for sterkt paa ham i denne Hede, ak om der dog vilde komme en Præst til Painted Creek, baade for Menighedens og for Vilhelms skyld. Hvor længe vil vel Vilhelms Helbred taale det Arbeide der nu fordres af ham? Gud veed det, men Han som har givet ham det, vil ogsaa styrke ham dertil, er min Trøst. –

Jeg er ofte nær ved at ønske at Vilhelm dog havde taget imod Chicago Kald, men trøster mig igjen med at han jo handlede efter sin bedste Overbeviisning, saa det vist var Guds Villie at vi skulde blive hvor vi er. Havde Vilhelm fulgt sin egen Lyst, saa troer jeg han havde taget derimod, saa snart han havde faaet en Eftermand her, baade for sin Helbreds Skyld, fordi et saadant Reiseliv gjør saa aldeles uskikket til at studere, og fordi det er tungt at maatte lade sig nøie med hovedsakelig at reise omkring og prædike og være nødt til at lade saa meget, saa saare nødvendigt, være ugjort. –

De Amerikanske Blade omtale den Mængde Skandinaver, hovedsagelig norske, der iaar skulde komme til Amerika. Mon det er sandt? Professor Larsen^{k266} omtalte nylig i et Brev til Vilhelm; *Norsk Kirketidendes* Angreb paa de herværende Præster, for falsk Lære og siger tillige at han har sændt en kraftig Protest til Professor Caspari^{k267} i den Anledning. Vilhelm kjænder ikke noget hertil endnu, men vil vel snart faa Besked naar han kommer til Wisconsin. *Norsk Kirketidendes* gamle Redakteur Muus^{k268} skal det gaa godt her, d.v.s Vilhelm har talt med Forskjællige deroverfra der sagde at han skal være meget anseet og afholdt i sin Menighed. A. C. Preus fra Kosconong er nu Præst i Chicago^{k269} og Ottesen skal til Kosconong,^{k270} hvad der egentil har bevirket denne Forandring ved jeg ikke endnu, det har været op og ned med Bestemmelsen af disse Kalds Besætning. Stakkels Preus, han har havt en lang tung Tid. Hans Kone er den Samme omtrent; Doktoren giver ikke noget Haab.^{k271}

Her har været et Røre blant de norske og svenske Præster der hidtil har staaet i forbindelse med Generalsynoden og havt deres Professor (svensk) og Elever (paa samme Maade som vi i St Louis) ved Illinois State Universitet. Maaske det vil interessere dig at høre noget herom; jeg vil gjøre det saa godt jeg kan. Rev. Paul Andersen^{k272} vændte tvert om for nogen Tid siden og begyndte at skrive i sit Blad imod Doktor Harkey ved Illinois Universitet, kort efter kom samtlige norske (omtrent 8), svenske (omtrent 16), Præster, sammen til en Conferentse i Chicago og besluttede at træde ud af Generalsynoden. Professor Esbjørn^{k273} nedlagde sit Embede ved Universitetet og neste alle deres Elever bleve tagne derfra og fik Pænge til at reise hjem for. Dette Skridt skeede meget [raskt].

[n15](#)

Henriette saae saa forundret paa mig da jeg paa hendes Spørgsmaal havde glemmt at hilse Bedstepapa ifra hende: «Og jeg som er saa glad i Bedstepapa og vilde saa gjerne see ham!» sagde hun. Ja, det vilde de nok bægge og Mama allerhelst. Et Kys fra Ahlert, han kjænder dit Portrait og kalder det «Bettepap».

Brev 73: 5. august 1860

«Jeg smagte saaledes for første Gang i mit Liv ægte Hardangerøl»

*Little Iowa Præstegaard,
5te August 1860.*

Min kjære Fader! [k274](#)

Nu er vi da her hjemme igjen, efter netop 4 Ugers Fravær, og noget af det første jeg foretager mig skal være at skrive til dig, min kjære Fader, og takke dig for det Brev vi fik nogen Tid før vi reiste; det var vel egentlig til Vilhelm, [k275](#) men det gaar nu for et og jeg blev glad, meget glad, ved at faae det. Jeg vilde ønske Vilhelm selv kunde skrive lidt dennegang, han kommer nu saa lige fra Præstemøde og samvær med alle Præsterne og kunde vist have meget af Interesse for dig at meddele, men desværre, du ved hvorledes det er, hvormeget han maa reise baade før og efter en Udflugt, som denne, og dennegang mere end sædvanlig, da han den 28de August atter skal være i Chicago og desuden først en Tour til Præsten Claussen i Minnesotah, [k276](#) der er Ugreier i Menigheden der, som Vilhelm skal prøve at bilege.

Dette Møde i Chicago kom meget uvæntet og meget ubeleiligt saa strax after at alle havde reist den lange Vei til Præstemødet. Formanden A.C. Preus [k277](#) (der nu er Præst i Chicago) var ikke selv tilstede, da hans Kone [k278](#) var saa syg, men til ham havde imidlertid Præsten Rasmussen [k279](#) henvæendt sig om dette omtalte Møde, der menes at være af for stor Vigtighed til at det bør gjøre noget om Kassen [k280](#) sætter sig derimod, som den nok kan gjøre ved saamange Reiser. Det er den Afholdenhedspredikant Fjeld [k281](#) og en til, der er kommen til Rasmussen og nu nok vil have Ordination af Præsterne her, m.m. som er Grunden, menes der. Vilhelm fik da dennegang til sit ønske om at sænde en af Præsterne til Norge for at forsørge at faa Præster her over, sat igjennem. De var jo næsten alle imod denne Plan, men

nu blev det dog bestemt at Professor Larsen [k282](#) skal reise, jeg troer i October eller senere og forsøge hvad han kan udrette. Tidlig til Vaaren kommer han vel tilbage. Skulde han faae Forhindringer, hvilket Gud forbyde, saa er det Vilhelm som er hans Supleant, men paa Muligheden heraf vil jeg ikke tænke; jeg haaber Larsen kommer lykkelig afsted og kan tage sin Kone [k283](#) og Barn med, han kunde saa godt behøve en saadan Reise, hun har været saa sygelig og har nyligt havt den Sorg at miste sit yngste Barn omtrent paa Ahlerts [k284](#) Alder. Det vil nok falde vanskeligt for Larsen at komme fra St. Louis, hvor der er mangel paa Lærere. Maatte nu ogsaa denne Reise føre til Noget; vi vilde haabe det bedste! Det er naturligviis samtlige Menigheder, som bestrider Udgifterne; og snart skal vel den almindelige store Høstofferdag holdes her i Kirken, da offre alle som vil, saa meget de kan, i Penge eller Hvede; naar dette er indsamlet træde nogle Mænd i Menigheden sammen og fordele det indkomne, hvor det mest tiltrænges, noget til Professorens Reise, noget til Gutterne i St. Louis, til Synodekassen o.s.v. Saaledes bruger Vilhelm det. Paa dette Præstemøde blev der stiftet en Forening til Udgivelsen af Luthers Skrifter for Folket. Hensigten er først og fremst at udgive Luthers Skrifter i norsk Oversættelse og udbrede dem saavidt mulig blant de norske Lutheranere; de vil begynde med at oversætte «Luthers Volksbibliotek» i samme Orden som dette udkommer. –

Maaske kommer der ind en Præst til at forene sig med vores Synode, det er en tydsk Pastor Duborg, [k285](#) han boer ikke saa langt fra Preuses, [k286](#) hvor jeg saa ham. Han er Schleswiger, var med i Krigen som Frivillig paa tydsk Side og reiste hertil for at undgaa alle de Undertrykkelser, hvorfor han var udsat hjemme af Dansken. Han taler godt dansk og har om jeg husker ret, havt baade en tydsk og dansk Menighed her, som han maatte frasige sig paa Grund af Sygelighed. I disse Dage er nogle af Præsterne sammen for at Examinere ham og høre hans Prædiken. Han er ugift. Jeg ved næppe noget der kunde hænde, som vilde glæde Vilhelm mere end om der kom en duelig Præst til Painted Creek. Maatte han ogsaa faa den Glæde!

Der er megen Tale om at dette Seminarium, denne vordende Præsteskole, skal faa sin Plads i Decorah, hvorfor ogsaa Vilhelm forleden Dag vandrede over alle Høidene omkring Byen for at udsøge en Plads dertil. [k287](#) Det er ikke vanskeligt at faa et smukt Stykke Land, paa rimelige Vilkaar, som var skikkert hertil. –

Det falder mig ind – er det ikke ganske pudsigt, skjønt maaske meget naturligt, at de norske Bønder her (dette gjælder især om de ældste Settlementer) at de, naar de vil udtrykke sig pynteligt, da som ganske uvilkaarligt, kommer til at bruge engelske Ord og Talemaader! Ottesen [k288](#) fortalde om et Bryllup han nylig havde været i, hvor der ved Bordet altid blev talt engelsk, saa snart de vilde bede om et eller

andet, eller sænde noget omkring. De vil være pyntelige og kan ikke finde Ord derfor i deres Bondemaal. Den Brudgom, han havde ført øl med sig fra Norge til sit Bryllup og jeg smagte saaledes for første Gang i mit Liv ægte Hardangerøl, hos Ottesens, hvem han havde foræret en Krukke. –

Det var ligeledes hos Preuses, Pigerne der brugte en mængde engelske Ord og Vændinger, da Fru Preus^{k289} spurgte dem hvorfor de dog gjorde det, fik hun til Svar, at Fruen talde et ganske andet Sprog end de var vandte til, saa syntes de at de gjerne ogsaa vilde snakke «like pent», og da maatte det blive paa engelsk ellers kunde de ikke. Saa slebne er de ikke her endnu, idetmindste efter hvad jeg har erfaret; at unge Piger sig imellem tale engelsk er nu næsten altid Tilfælde, men det er jo en anden Sag. Hvor længe mon det vil vare førend de ere fuldkomne nationaliserede? Den nu opvoxende Slægts Børnebørn?

Her er nylig kommen en Skolelærer fra Thelemarken,^{k290} han skal nu være Skolelærer her, hvor det meget tiltrænges. Denne Mand reiste fra Skien paa samme Tid som vi reiste til Wisconsin, han var 21 Dager underveis; havde vi nu vidst dette og at han skulde lige hertil, saa havde det været en god Leilighed at have faaet *Dølen* etc. med. Du be'er om Westergaards Adresse, kjære Fader! Men Vilhelm mener at den Vei ikke vilde gaa an, det vilde blive for kostbart at faae det befordret hertil. Boede Westergaard i Quebec gik det maaske an, den Vei kommer jo de aller fleste Emigranter, og blant dem vilde det jo være let at finde paalidelige Folk; indbilder jeg mig.

Mon du har været ude og reise i denne Ferie, min kjære Fader? Jeg, ja vi alle, har rigtig havt godt af vores Udflugt. Jeg tænker Vilhelm var den der mest trængte dertil, hans Kræfter var meget smaae hele Vaaren og Begyndelsen af Sommeren, men han er kommen sig godt paa denne Reise, skjøndt nogen synderlig Hvile var det ikke, han prædikede nu hver Søndag og under Præstemødet havde de nok at bestille. Hvad der næsten er det bedste ved en saadan Reise, er den Glæde at komme hjem igjen og finde alting der dobbelt hyggeligt og godt. Saaledes gik det ialfald med baade Vilhelm og mig. Og Børnenes Glæde var det morsomt at see paa, de var nærved at kysse alt hvad de fik øie paa, baade Høns, Hunde og Katte, men Blomsterne i Haven var dog det bedste. Du skulde seet Lina^{k291} dandse fra Blomst til Blomst, klappede i Henderne og skrigende i vilden Sky af Glæde over hver ny hun opdagede. «Mama kom og see», hed det hele Formiddagen der var saa mange mærkverdige Ting at beundre. Da saa Køer og Kalve kom hjem om Aftenen, maatte vi ned alle sammen, Vilhelm med Ahlert paa Armen, han skulde ogsaa see «Basa», saa kalder han Køerne, han hører Birgit raabe «kom bars» naar hun vil have dem

hjem. Du skulde see Ahlert staa ude i Gaarden og med Hænderne paa Knæerne, meget opmærksom betragte «Vige» den store Hund, spise sin Middagsmad. Naar nu den lævner lidt, gaaer Ahlert hen til Hønsene og siger «Kom Hane, spise tæpa, kom». Kommer der saa en hen, nikker han saa tilfreds og siger «naa». Han har lært at bukke nu, kommer hen, bukker og siger «takke Maten» og naar Henriette^{k292} og Lina har læst Bordbønnen, lægger han Hænderne sammen og siger «Amen».

Gutten her har arbeidet en liden Hammer af Træ til ham, den og en flad Træpinde som han kalder «Rabbæ» er hans kjæreste Legetøi. Forresten var hans første Bedrift med sin Hammer at knuse en Rude i Havedøren. Jeg var saa vis paa at han skulde komme til at lege med Dukker, anden Leeg saa han næsten ikke, men nei, Hammer og «piker», maa han have. Han følger Papa i Hælene som en liden Hund. For nogle Aftener siden, vilde Vilhelm hen paa Marken og see til Folkene, Ahlert stod ved Havebænken hos mig og saa han aabne Laagen. «Papa reise langt», raabte han saa, «være me» og saa piltede han efter saa fort, langt hen paa Marken. Du kan tro vi har Fornøielse af ham. Han begyndte tidlig at smage Riset, stakkels Liden, ingen af de andre har saa tidlig forstaaet Tugt. Ahlert er meget langt fremme for sin Alder; naar han nu seer eller hører Riset nævne, kommer han strax med Munden og vil kysse. Han havde det en Tid med at vaagne om Natten og skringe saa, jeg var først bange for at bruge Riset og troede ikke det kunde være Uskikkelighed; hvad det nu end var, saa var dog Riis det eneste som hjalp.

Henriette og Lina voxer og trives og udvikle sig hver paa sin maade, de er meget forskjællige baade af Væsen og Udseende. Lina er den som Fremmede snarest synes bedst om, ikke stor, temmelig spæd, guulhaaret og lyslet og munter. Hun ligner mig siger nogle, «hun ligner det Portrait, du har av din Fader» sagde Fru Preus, det vilde jeg gjerne tro. Henriette er den fornuftige, saa moderlig og protegerende mof dem der er en liden Smule mindre end hun selv. Hun ligner jo Vilhelm synes Alle; endogsaa Farmere der kom ind i Stuen til Preuses, sagde: «det er vel Datter til Præsten Koren, det kunde jeg strax see.» Hun har meget mørkere øine, ellers kan jeg ogsaa see denne Lighed. Lina gaaer aldeles som Vilhelm, men dermed er ogsaa al Lighed forbi. Ahlert ligner vist mest Henriette, men er meget lysere end hun nogen sinde har været. «Norge er Henriettes Fædreland og Amerika hendes Fødeland» siger hun; «men Mama kunde jeg ikke reise til Norge og blive født der, jeg vilde helst at det skulde være mit Fødeland ogsaa». «Hvorfor kunde ikke Papa blive i Norge Mama? Jeg vil reise omkring til alle Præsterne og sige at de skal reise hjem igjen, saa kan jo Papa ogsaa reise», mener hun. Her har du et Exempel paa Henriette og Linas Forskjællighed, der hændte i Formiddag: «Tag Tæppet af din Sæng» sagde jeg til Henriette. «Ahlert skal sove». Ja, Henriette gik,

men standsede og spurgte: «Skal jeg lægge det sammen, Mama, hvor skal jeg lægge det hen?» Imidlertid havde Lina været henne, revet Tæppet af og kastet det midt paa Gulvet. Saaledes er det altid, Lina gjør alt i en Fart uten og bryde sig synderlig om hvorledes det bliver gjort. Henriette er langsommere og maa først udtænke hvorledes det skal gøres.

Nu er Herr Solberg saa naadig at lade os faa Aftenbladene igjen, deraf har jeg til min Glæde seet at det gik Hans Olsen godt med hans Examen; det var rigtig glædeligt. Hvordan mon Sommeren har været i Norge? Her bliver det vist en rig Høst og et deiligt Veir har det været for Indhøstningen, hvormed de Fleste vel nu er ferdig, saa alt paa Tirsdag skal den sedvanlige Høst-Gudstjeneste holdes her i Kirken. Her var de alt for en Uge siden ferdig med Stækningen og snart skal vi vel have Tærskemaskine, da ved du vi faaer det travlt. Hvor lidet her regner! Det er mærkverdig at alt kan staa saa godt med saa lidet Regn, som vi har havt i det sidste Aar. Denne stærke Nattedag bidrager vel sit dertil.

Vi maa fremdeles kjøre Vand og kommer vist til at lade grave dybere, desværre. Arbeidsfolk blive vi vist ikke fri for her i Landet. Frugt bliver her ogsaa en Deel af i Aar; og snart kommer vel den Tid at vi skal ned i Lunden og høste Blommer og Druer. Man seer snart at Settlementerne i Wisconsin (den Deel vi reiste igjennem) er ældre; bedre Udhuse og mere Haveanlæg og mere Frugt, det skulde være deiligt at have et Par af alle de fulde æbletræer, jeg saa dernede. Hvilket Gode det dog er at bo midt iblandt norske. Nu paa Kosconong Præstegaard for Ex. er der kun Yankier og Irlendere rundt omkring. Ottesen beklagde sig meget over dem og fra Preuses stjal de Faar og alle deres Kalkuner og var uforskammede paa mange Maader.

Hvilke gruelige Oversvømmelser al denne Sne har forbeholdt hjemme! At ikke Bækken brød Huller i din Have! I min Have er en Deel Blomster, men ikke saa mange som sædvanlig, det var saa tørt og koldt i Vaares, saa kun enkelte Sorter af det Blomsterfrø du sændte mig kom op. Zinia og Convolvulus blomstre nu smugt. Det var en Keiserkrone og ingen Olielilie, som jeg indbildte mig jeg havde. Jeg saa ikke Spor af Nemophila, da vi kom hjem, enten den nu er borttørret eller bortluget. Skal jeg faa Lov nu at nævne dig noget af det Frø jeg helst vilde have og saa vil du være saa snild at sænde mig lidt efter lidt: Martsviol, Fjærnellik, Gyldenlak, Nemophila, mon jeg kan faa Frø af Tusendfryd og Primulaveris, jeg er i saadan Forlegenhed for lidt til at sætte som Kant om Bedene. Aurikler har jeg nu flere Gange forgjæves prøvet paa; lad mig ikke glemme Levkøier. Det Nellikfrø du sændte mig har blomstret saa smugt iaar; jeg indbilte mig, det var Fjærnelliker og lod dem staa tæt ved hinanden, som Kant, saa var det andre smukke og mange

dobbelte, til Vaaren faaer jeg flytte dem fra hinanden. De sto sig godt i Vinter. Jeg ved ikke hvad jeg skal gjøre med Haven, Ugræsset bliver verre med hvert Aar; vi kunde behøve et Menneske der bestandig, skulde den holdes reen, og det gaae ikke an.

Nu skal vi see hvad det vil hjælpe at pløie Urtehaven baade Høst og Vaar. Jeg vilde ønske mit hele Blomsterstykke var tilsaet med Græs og saa enkelte Bed opi det; det er for meget for mig, det jeg har; havde jeg enda en Deel perenærende Blomster? Vilhelm taler nu om at prøve at kjøre Kieselsteen i nogle af Gangene, det vilde blive en Fryd for Børnene at faa Smaasten, det er vist. Nu begynder Melonerne og nu har vi *hot corn*, der er en meget almindelig yndet Ret.

Hvordan lever Stin?^{k293} Hils han kjærligt. Liker han sig hvor han nu er? Tom er vel i Hovedstaden og er flink Soldat haaber jeg. Jeg skriver ikke særskildt til Moder dennegang og sænder derfor her kjærlige Hilsener fra os alle. Maatte hun og alle være friske! Jeg haaber du rigtig har modtaget Penge og Brev fra Vilhelm kjære Fader, det blev sændt herfra en af de sidste Dage i Juni. Vilhelm er paa Painted Creek, men før han kommer hjem faaer jeg ikke noget Bud at sænde dette Brev med, saa faaer jeg høre om han har noget at tilføie. Hvordan seer det nu ud i Europa? Sidste Post bragte os intet, saa nu ligger der vist meget og venter, var det kun ikke saa travl en Tid at jeg ikke tør sænde Gutten afsted. *Illustrated London News* underholder os med alle mulige slags Skitser fra Italien og *Emigranten* om Seieren paa Bonarp Hede med Anecdoter om Kong Carl og Fredrik den 7de.

Jeg har gjort, som du bad om og ikke befattet mig noget med Henriettes Undervisning i Sommer, hun har løbet vild saa meget hun har ønsket og havde sikkert godt af al den Legen og Springen paa Spring Prairie; derfor er det nu ogsaa gaaet tilbage med hendes Læsning, men det faaer være det samme. Nu mange kjærlige Hilsner fra os alle. ⁿ¹⁶ Kjære fader, Gud velsigne dig og lade dig være frisk og veltilmode. Din hengivne Datter

Leis.^{k294}

Nu skal jeg ind og bade Børnene. Det er en Fryd især for Ahlert der pladsker saa jeg næppe kan komme nær ham.

Brev 74: [september 1860]

«Jeg var i Decorah for nogle Dage siden og saae paa det omtalte Land»

Kjære Fader!^{k295}

Du har maaske ventet en Stund paa Brev inden dette kommer frem, det er fordi jeg har havd det saa selskabeligt, at det denne Gang har trukket ud med min Skrivning i længere Tid, end jeg havde ønsket; mere herom siden, nu maa jeg først takke dig for dit Brev fra Kroningsdagen, sændt fra Laurvig^{k296} den 7de August og modtaget her den 29de August. Var det ikke godt gjort, det var det hurtigste vi har faaet noget Brev fra Norge. *Illustrated London News* har vi her 16–17 Dage gammel. Derimod er Breve fra Wisconsin og Minnesotah ofte 1 Maaned gamle; det maa være disse smaa Posthuse paa Landet, hvorfra de fleste af Præsterne sænde deres Breve, der ere saa seendragtige af sig. Det glædet mig at lese om din Feriereise, den havde du vist Hygge af, og tænk hvor glad Stin^{k297} var over at modtage dit besøg, Tom^{k298} var vel den hele Tid hans Gjæst medens du besøgte gamle Venner og Vilhelm Koren i Mandal.^{k299} Af ham gaaer der megen Ry og her i Landet, som en serdeles dygtig og nidkær Præst, efter at Rasmussen^{k300} har omtalt ham i sin Kirketidene. – Sænd Stin kjærlige Hilsner fra mig, det er godt han finder sig tilfreds hvor han nu er, især da han jo forbliver der en Tid; mon han kan faa Tid til at besøge dig i Julen? Tom er vel i Hovedstaden og læser flittig, haaber jeg. Her er alt vel og vi alle friske! Give Gud at det samme maa være Tilfældet hjemme i gamle Herregaarden.

Det vil maaske interessere dig at høre noget om det Møde, Præsterne havde i Chicago de sidste Dage i August, som jeg vist omtalte skulde finde Sted, i mit sidste Brev. Næsten alle Præsterne havde der et møde med Pastor Rasmussen, John Fjæld^{k301} som du vel kjænder af Omtale og Amlund,^{k302} en ung Mand af Professor

Johnsons Protegeer der skulde studeret i Christiania, men nu er kommen over til Hjælp for Rasmussen. Gjenstanden for Discuotionen dreide sig hovedsagelig om Berettigelsen af Lægmands Virksomhed, som Prædikanter o.s.v. Man kom nok til nogenlunde Enighed, ialfald til det Resultat at det ingen Grund var til Kirkeligt Schisma. Fjæld og Amlund begjærede Ordination og som ogsaa blev dem meddeelt, idet Pastor A. C. Preus^{k303} ordinerede dem Søndagen efter Vilhelms^{k304} Afreise fra Byen. Disse to er da nu Præster for Rasmussens forhenværende Menigheder og Tiden vil vise om det gaaer, som man syntes at burde haabe.

Professor Larsens^{k305} Reise kom da til at gaae for sig meget tidligere en først paatænkt og han er nu forhaabentlig i fuld Virksomhed hjemme i Norge, hvortil Gud give Hæld! Denne Sændelse har bragt fornyet Haab til de mange Præsteløse Menigheder, maatte nu ogsaa en og anden faae deres Haab opfyldt? Vi længes naturligviis meget efter at høre hvordan det gaaer Larsen; jeg vilde ønske hans Vei faldt gennem Laurvig,^{k306} det vilde visnok mere dig at tale med ham.

Det lader nu til at der bliver alvor af at det Theologiske Seminarium skal bygges i Decorah. De fleste foretrække Decorah framfor nogen anden By. Vilhelm har allerede baade udseet og kjøbt Land dertil. Om jeg husker det, er det 30 Acres der koste 1500 Dollar, som Menighederne i Minnesotah og tildeels her skulde betale og give som en liden Deel af den Andeel til Præsteskolens Grundlæggelse. For os vil dette jo blive hyggeligt i mange Henseender. Jeg skulde ikke have noget imod kun at behøve at tage en smuk Kjøretour, vel saa lang som fra Laurvig til Fredriksværn, for at besøge Larsens eller hvem der nu maatte komme til at blive Lærere der. Trykkeriet vilde da ogsaa komme til at flytte efter og her idet hele maaske blive livligere end vi skjøtte om. De fleste af de eldste norske Elever, kun 3 af dem er det, er nu gaaede fra St. Louis til Fort Wayne, hvor de tidligere blive færdige og faa en mere practisk Uddannelse, men der er den Gene^{k307} at de ingen Undervisning faa i Norsk, forresten maa vel Opholdet der være dem behageligere, der er de blant deres Jævnaldrene, medens disse store voxne Mennesker i St Louis var blant lutter Skolegutter. –

Det ansees ogsaa nu forvist at Jernbanen skal komme her forbi, Hovedbanen gennem Calmar og en Green til Decorah; vi kan vente at faa den til næste Aar og dette vil da blive en stor Behagelighed, kun at behøve at reise en 5–6 Miil til et eller andet depot, istedenfor en lang Dags Kjørsel, somoftest med Nattelogis i McGregor. Da vil vi kunne reise herifra om Morgenen og være paa Springprairie, i Chicago, kort hos de fleste af Præsterne, samme Aften. Jeg var i Decorah for nogle Dage siden og saae paa det omtalte Land.^{k308} Det ligger ganske tæt udenfor Byen,

Bygningen vilde komme til at ligge paa en jævnt skraanende Høide, hvor der er al mulig Anledning til smukke Anlæg og en deilig Udsigt, med Byen til Venstre og det smukke Elveløb, som strækker sig derforbi denne Høide nemlig og kan sees et langt Stykke nedenfor. Jeg har ikke før seet saa meget af Decorah, som ved denne Kjøretour, der er rigtig vakkert.

Jernbanen vilde give Byen et godt Opsving, atter igjen en Fordeel for os. Alt er jo i Decorah nu saa meget dyrere end i Wisconsin og i Byerne langs Mississippi. At Seminariet skulde bygges i Decorah interessere Americanerne der nede, sig meget for, som rimeligt er, de tale endogsaa om at subscribere og forære de norske dette Land, men det bliver rimeligviis kun ved Tale. Efter amerikansk Skik, skulde der nu reises omkring til alle og enhver i Byen og udenfor Byen for at samle Subskribenter hertil, noget, som ogsaa den norske Befolkning i Decorah meget gjerne vilde have Vilhelm til at gjøre, men deraf bliver intet.

Det er ganske underligt at sidde og skrive om Alt dette og slet ikke noget jeg kan glæde mig over, i den Tanke at vi skal komme til at nyde godt deraf, det vil jo først komme til at skee om længere Tid, og vi maatte altsaa forudsætte fremdeles at være her om flere Aar. Jeg vil ikke gjerne tænke herpaa, men lever trøstig i det Haab at Gud vil lade os tydelig forstaa naar det er hans Vilie, at vi igjen maa vænde hjem til Fedrelandet. Gud bevare alle mine kjære Hjemme!

Vi havde alle Børnene med til Decorah i Haab om at kunde faa dem portraiteret, hvortil der nu gives Anledning; men dennegang skulde jeg ogsaa blive skuffet. Daguerrreotypisten var reist bort for en Tid og nu skal Vilhelm paa sine lange Anexreiser, og imidlertid er den deilige Indian Sommer, som vi nu har, forbi. I det hele er det ikke saa let for Vilhelm at afsee en heel Dag, Veiret maa være smukt ogf Børnene friske og heelskindede; det var hældig nok for Ahlert^{k309} at der ingen Daguerrrotypering blev af den Dag, han faldt og fik en Bule i Panden kort efter vi var kommen til Byen. Jeg troer jeg slet ikke vil tænke mere paa at faa mit ønske opfyldt, maaske det saa skeer! Børnene havde forresten stor Moro af denne Tour. Ahlert er aldrig gladere end naar han kan faa kjøre, eller kan sidde i Vognen med den lange Svøbe, og naar Vilhelm tager ham oppaa Hesten og lader han faa ride. Vi blev den hele Dag i Byen, da Vilhelm fik dette Landkjøb bragt i Orden, spiste Middag hos en Familie, hvor Vilhelm gjerne er under sit Ophold i Byen, og var senere henne hos en anden Familie der boer tæt ved Elven, hvor de især havde Fornøielse af at finde Stene, samt Sneglehuse og Skjæl, som de aldrig før havde seet, men da nu har nok til stadigt Legetøi.

Nu for øieblikket er de ude i Haven og hjælper Pigerne med at tage Kaalen op, deraf faaer vi mest, hvad Havesager angaar, Frøet kom daarlig op i den tørre kolde Vaar og Muldvarpen har været saa slem i Haven i Sommer til at ødelegge Rødderne og Gopheren, dette lille Dyr som især er slem mod Maisen, troer jeg det er, dem har ødelagt Chalotløgen, trukket den under Jorden, saa der stod tomme Huller tilbage, den har ellers altid faaet være i Fred; jeg troer vi faar prøve om en Jagthund ikke vilde hjælpe. Nu tager jeg ind Nelliker, en Stedmoderblomst, Recedaplanter og prøver om jeg ikke skulde faa lidt Fornøielse af dem i Vinter. Jeg har vist før bedet dig om Levkøifrø til Vaaren, men er ikke vis paa om jeg har bedet om lidt mere end jeg selv behøver, det er Fru Ottesen, ^{k310} som har bedet mig om lidt, hun havde hørt at vi altid havde saa smukke Levkøier, og vilde prøve om det ikke ogsaa skulde lykkes hende at faa ved hjælp af Frø herfra. –

I forrige Maaned var Vilhelm op i Claussens ^{k311} Menighed (Minnesotah) for at prøve at udjævne de Uenigheder og Misfornøielser der finde Sted, men uden synderligt Hæld. Der er et Parti i Menigheden som næsten den hele Tid har været imod Præsten og hvis ønsker og Bestræbelser gaaer ud paa at faa ham derfra. De som staaer i Spidsen for og aldeles regjerer dette Parti er Erik Ellefsen, en dygtig Mand og engang Vilhelms varme Ven, lod det til. Jeg har altid kaldt ham Kong Erik og nu kan jeg vist trygt lægge «Præstehader» til. Kirkeraadet kommer maaske til at møde der i den Anledning. Claussen har vist havt megen Møie og Sorg af disse Misfornøiede.

I forrige Maaned var her «Camp meeting» i en Skov lige ved Præstelandets Grændse. Vi hørte dem synge og raabe lige her ved Huset. Dette Møde varede kun 3 Dage og Nætter, en Deel af Natten bliver jo ogsaa taget med, og bestod kun af Norke og Svenske Methodister. Vilhelm var ikke hjemme de Dage, jeg har en Gang været tilstæde ved et Campmeeting og ønsker ikke at være det oftere; til dette mærkede jeg, uagtet Nærheden, ikke andet end at de af og til kom og bad om at laane en Spade, en Bøtte Vand, og saadant. –

Var det ikke en særegen Maade, hvorpaa Prindsen af Wales blev modtaget da han kom til Niagara? Niagara Fald illuminerede! Det var dog en ægte amerikansk Idee! London Times' Corespondent giver en udmærket Beskrivelse af den overvældende Virkning af dette Syn, der dog næppe lader sig beskrive, isærdeleshed var det smukt da den Masse uhyre Bengalske Blus, hvormed Illuminationen skeede, blev forandrede fra hvide til røde. Dog om dette, har vel Aviserne hjemme ogsaa berettet. – Kong Carl er vel rigtig en Soldaterkonge og saaе kanske ikke ugjærne en Anledning til at prøve sit Feltherretalent, eller har han maaske nok med alle sine

Leirsamlinger? Endnu en Stund bliver vel kanske Europa sparet for en almindelig Krig; jeg er glad Norge ligger langt af Veien og ikke er nogen Stormakt. Du kan nok vide at jeg ogsaa med stor interesse følger Italiens Skæbne og Garibaldi's Bedrifter, hvoraf vi da har nok baade i Tegninger og Beskrivelser. –

Vilhelm og hver især af Børnene sender Bestepapa mange kjærlige Hilsener; jeg sender dig en liden Lok af Ahlerts Haar, gid jeg kunde sende hele Gutten, du vilde glæde dig over den lille flinke Gutten og have ligesaa megen Fornøielse af ham som Vilhelm har. Gud velsigne dig min kjære Fader.

Lev vel.

Din hengivende Datter Leis. [k312](#)

Brev 75: 18.–27. oktober 1860

«De spidste op hele mit Vinterforraad»

*Little Iowa Præstegaard,
18de October, 1860.*

Kjære Moder!^{k313}

Tak for dit Brev fra Begyndelsen af August med alle dets gode Raad for mig og mine! Jeg er dig taknemmelig derfor! Badning anbefaler du, det er vist et udmærket Styrkingsmiddel; jeg har ogsaa seet store Virkninger deraf – og troer ogsaa at især Vilhelm^{k314} vilde have godt deraf, men for ham vilde hans idelige Reiser være til stort Hinder i den Henseende, han har jo saa ofte ikke engang et eget Værelse.

Børnene har været saa særdeles friske i hele Sommer, fri for Forkjølelse og alle Ulemper, jeg kan jo ikke regne at Ahlert^{k315} har ondt for Tænder, det har han jo ofte havt og har fremdeles. Det gaaer saa langsomt for ham, en og en Tand ad Gangen med lange Mellemrum. For 1 Maaned siden fik han den første øientand, han var da ganske klein, Munden var saa hoven, lidt Feber fulgte ogsaa med; i disse sidste Dage har han igjen havt de samme Tegn til at en Tand snart kommer frem, men denne Gang lader det til at gaa lettere, hans Appetit er lige glimrende og hele Gutten lige trivelig at see til. Mon der til Vaaren skulde blive Anledning til at faa noget Ormepulver hjemmefra, enten med Professor Larsen,^{k316} der dog sansynlig reiser før den Tid, eller om han faaer en og anden herover, som Præst. Her er jo nok af Potent Mediciner mod Orm at faa, men jeg er lidt bange for dem og vil helst være fri for dem, saa dersom du faaer en Anledning, vil du da være saa snild at sænde mig en Deel Ormefrø var vel bedst, da det holder sig længst. Fru Preus^{k317} delte sit med mig, saa deraf har jeg nu; og jeg vilde jo ogsaa gjerne skaffe hende igjen. Jeg har givet Børnene deraf et Par Gange, men har aldrig med Vished

mærket at de trængte dertil. Henriette^{k318} seer nu aldeles ikke ud til at have Orm, hun seer særdeles frisk ud; det skulde snarere være Lina,^{k319} der altid har seet svagere ud, men hun er baade voxet i Høiden og blevet fyldig i den sidste Tid; jeg har altsaa heller ingen Anledning havt til at bruge nogen saadan Sprøite.

Henriette og Lina er for nogle Uger siden bleven vaccineret; Fru Preus havde Vaccine med til mig. Det slog prægtig an og er nu nylig faldt af. Jeg har forsynet Folk baade fjærnt og nær og nu skal Ahlert ogsaa til, han havde den Pust for øientænder, da de andre bleve vaccinerede; saa vi troede det rettest at vente. Jeg er glad dette er gjort; der var Graad og Forskrækkelse førend de fik erfare at det ikke gjorde noget ondt. Sina Preus^{k320} havde udmalet for dem hvorledes det skulde gaa til, saa Lina græd og raabte «jeg vil ikke skjære Hul paa mig». De var forresten ganske friske, naar jeg undtager lidt Feber, 8de Natten.

Jeg frygter jeg har fulgt Eders Raad om ikke at beskjæftige mig med Børnenes Undervisning i Sommer, alt for nøie, jeg kunde idag godt have vedligeholdt hendes Læsning saa vidt at hun ikke var gaaet tilbage, det havde været bedre baade for hende selv og for mig; det kom for en Deel af at jeg ønskede at faa denne Lyst til tidlig og seent at hænge over Bøgerne bort og det ønske fik jeg fuldkommen opfyldt, det var hende en Plage at læse. Med Vinteren haaber jeg Læselysten vænder tilbage, saa naar dette smukke Veir er forbi og Vinterslud og Storm for Alvor begyndt, begynder vi ogsaa for Alvor at være flittige. Denne Sommer troer jeg foræsten har været gavnlig for Henriette, baade har hun havt godt af at altid at være paa Farten ude, og af saa længe at have havt Kammerater og lært at lege, det har hun før ikke kunnet, baade af Mangel paa Selskab og Talent.

Lærelysten. [Det] er ikke fløiten med Læselysten, det er vist, hun er meget begjærlig efter at vide og lære at forstaa alle Ting. Jeg faaer da vist 3 Elever til Vinteren, Lina maa gjøre netop som Henriette og Ahlert vil da saa vist have sin Bog og synge, naar de andre læse. Han er sød og morsom, men det er en liden Hidsigtop, derfor har han ogsaa tidligere og oftere faaet smage Riset end sine Søstre. Han var tidlig udviklet og forstod derfor ogsaa tidlig Tugt. Nu er han meget myg, maatte han ogsaa fremdelses vedblive at være det! Du mener at jeg opdrager mine Smaabørn fuldkommen saa godt, som Andre gjør. Gid jeg altid gjorde mit Bedste ogsaa her, saa ved jeg vist at jeg vilde være rolig og trøstig overlade Gud resten; jeg mener ikke med Hensyn til deres legemlige Pleie, der er det meget lettere at gjøre «sit Bedste»! Sunde og stærke har de Gud ske Tak, været og jeg troer ikke de blive forvændte eller forkjælede. Du maa dog være kommet dig godt, kjære Moder, efter hvad du siger om din Deeltagelse i Landtourene, det var mere

end jeg kunde gjort dig efter; skjøndt jeg ellers ikke mærker nogen Ulempe af det Been, jeg havde ondt i da Lina var liden, er jeg dog langt fra ikke saa flink til at gaa, som førhend, jeg bliver hurtig træt. Gid du fremdeles maa være ligesaa flink og ikke have ondt af det tunge Høstveir. –

Jeg maa dog fortælle lidt nøiere om den Tid der er gaaet siden jeg sidst sændte Brev hjem. Da var vi nylig kommen hjem fra vores Reise og jeg havde travlt den første Maaned derefter, med min Have, Syltning med mere. Da vi kom hjem midt i Høsttiden var Vilhelm hældigviis for hans Helbred, nødt til at være hjemme en Tid. Saa snart det lod sig gjøre reiste han uafbrudt, til han de sidste Dage i August drog afsted til Chicago. Den Aften jeg ventede ham tilbage, sændte jeg da Vognen en 4 Miils Vei hen for at møde Diligencen, der pleide at komme Klokken 5 omtrent. Den blev 6–7 og 8, og Henriette og Lina, der havde faaet Lov at være oppe, begyndte at nikke og opgive Haabet om at faa see Papa den Aften, da vi endelig hørte en Vogn, men blev meget forundrede ved kun at finde Mons, med Besked at Præsten nok var med Diligencen, men han havde stort Selskab med, hvem vidste Mons ikke – hvorfor Vilhelm skulde kjøre dem lige hertil, de vilde strax være her. Jeg havde heller ikke føre faaet mere The paa Kanden, før vi hørte dem og foruden Vilhelm kom nu Fru Linka Preus med sine 3 Børn og Pige. Dette var en meget Behagelig Overtaskelse for mig, og for Børnene ligesaa. Friske og flinke vare baade de og Vilhelm efter Reisen. Jeg skulde ønske du kunde seet, hvad vi saa med det samme de kom den Aften. Vores Nabo havde tærsket og slukket Ild paa en stor Halmhoug lige bagenfor vores Lund. Himmelen var mørk og blytung, og en saa magisk deilig Belysning som denne Ild kastede over Skovene, har jeg aldrig seet.

Nu skal du ogsaa høre hvordan det gik mig med Mad i den Tid, det er et Exempel paa hvorledes det ofte har gaaet os. Samme dag, jeg fik dette uvæntede Besøg, Lørdag, havde vi faaet Bud om at Tærskemaskinen kom Mandag. En røget Skinke var al den Mad jeg havde i Huset, naar jeg undtager at jeg havde Kyllinger i Beredskab til Søndag Middag; dette skulde lidet forslaa til 14 Mand, foruden mine øvrige Gjæster. Jeg havde ingen Penge havt, kunde derfor ingenting gjøre før Vilhelm kom hjem igjen. Paa Credit tager vi ikke naar det paa nogen maade lader sig undgaa. Nu, Søndag Morgen, blev jeg kaldt ud i Kjøkkenet og fandt der en Man der var kommen langveisfra til Kirke og havde med til os et meget stort stykke nyslagtet Oxekjød. Nu vare vi hjulpne og godt forsynede og havde kun at bage de fornødne Kager til Tærkerne som vi kun beholdt i 2 Dage, da Veiret var saa smukt. Tirsdag havde en Konfirmant en stor Shanghai Hane med sig. Et Par Dage efter fik vi en Ribbensteg og Svinerygg forærede. Vilhelm var næsten ikke hjemme i den Tid, Fru Preus var her, da han kom fra Painted Creek, var en Ret salt Fisk igjen alt

hvad vi eiede i Huset, men saa kommer Vilhelm med et heelt stort Faar, foruden et Stykke nykjærnet Smør, Foræring fra en Mand fra Painted Creek, saaledes gaaer det meget ofte og ikke nok hermed dennegang; samme Dag, vore Gjæster havde forlat os, kom vores Nabokone, Eli Sørland, op med et halvt Faar, hun blev ganske lang i Ansigtet da hun hørte de Fremmede var reist.

Jeg troede det vilde more dig at høre dette ellers skulde jeg ikke have været saa omstændelig. Det var meget knapt for Penge i den Tid, som du vil kunde forstaa, Folk har ingenting førend de faaer tersket – og den Tid af Sommeren pleie vi at købe Kød og Fisk af og til, da Flesket gjerne er forbi og en liden Afvæxling da ogsaa tiltrængs. Vilhelm var, som sagt, næppe hjemme medens vore Gjæster var her, saa vil tilbragte Tiden i Ro, spadserede meget flittig, plukkede Nødder, hvoraf her var en Mængde. De spidste op hele mit Vinterforraad, saa vi maatte ud efter nytt, bægge Fruene med den hele Børneflokk og Børnepigerne. Fru Preus havde maaske blevet her længere end den Maaned, Frøken Neuberg,^{k321} Fru Larsens^{k322} Søster, styrede Huset for Preus i den Tid, dersom hendes Brev var kommen (sic) frem til rette Tid, men Preus var pludselig bleven kaldt i Sognebud til Presten Stub^{k323} der har været dødssyg; han var i Bedring efter hvad vi sidst hørte, men hans Helbred er meget svag og hans Kald altfor vidløftig, da han jo ogsaa har Præsteløse Menigheder at betjene. Preus kom lige hertil fra Stub for at hænte sin Familie og traf ganske tilfældigviis Vilhelm hjemme den Aften, han kom. Vilhelm havde gjort en stor Krog for dog at kunde være hjemme en Aften og fik det arangeret saa han kunde blive hjemme de Par Dage, Preus kunde afsee før deres Afreise. –

Vilhelm kom da ikke til St Louis til den store «allgemeine Synode» hvor til jeg troer de Fleste af Præsterne reiste. Det havde været en interessant og Lærerig Anledning at kunnet benytte sig af, men baade Tid og Penge manglede.

Denne Sommer har været meget behagelig, ogsaa med Hensyn til Veiret; medens I hjemme har havt det fugtigt og kjøligt, har vi fremdeles den samme Tørke, saa de fleste Brønde og mange Kilder ere tørre og vi har i 7 Maaneder kjørt Vand til stor Heft for Gut og Stude, skjøndt det ikke er lang Vei da vore Naboer er rigelig forsynet med deilige Kilder. Tørken har her dog ikke været noget mod hvad Avisene berette fra andre Kanter af Landet. Høsten har været meget rig, vi har iaar faaet 55 Tønder Hvede, 74 Tønder Havre, 80 Tønder Mais og 36 Tønder Potes. Men Arbejdslønnen er her saa høi, at dette kun dækker Gaardens Udgifter og betaler Guttens Løn, hvad der saa er til overs til Husets Forbrug, er kun meget lidet.

Den 27de October. Jeg slutter dette under en Lur, Pigen bysser for Ahlert og Henriette og Lina for deres Dukker. Vi har idag den første dags Slud og Regn og maa vel nu ansee Indian Sommeren som forbi. Vilhelm skulde i Morgen prædike i Decorah, men er blevn saa forkjølet og hæs at dersom ikke Honningen vil hjælpe ham, vil han vel næppe kunde prædike i Morgen, jeg haaber dog det snart vil gaa over, han har netop nu saa mange Reiser og tilsagte Forretninger. Ahlert er ogsaa blevet lidt Forkjølet og er meget glad i denne «Dronningen», saa kalder han Honning. Det er nogle snilde Folk som har forsynet os dermed.

Hvordan er det med < Baltazer > Wright? Gud styrke Foreldrene! Hils dem venligst fra mig. Hvordan er det med Carithe Lieungh? Lev vel kjære Moder, Gud give du maa være frisk og vel. Mange Hilsener fra Vilhelm og Børnene.

Din Leis. [k324](#).

Brev 76: 2.–7. januar 1861

«Bibelhistorien er hun glad i og læser den nu høit for mig»

*Little Iowa Præstegaard,
den 2den Januar 1861*

Kjære Fader!^{k325}

Et glædeligt Nytaar, min kjære Fader! Gud lade det blive godt og velsignet for dig i alle Maader! Maatte vi ogsaa i det modtage saa gode Efterretninger fra dig som i det forløbne. Og saa Tak for det gamle Aar, for alle de Aar der ere hengaaede og Tak for hver Gang du har glædet mig med Brev!

Det er ikke med min gode Villie at jeg har ventet helt til det nye Aar er begyndt, med at skrive hjem. Jeg fik et Stød op under Næglen paa Tømmelfingeren, der bragte den til at buldne og i nogen Tid har gjort min høire Haand temmelig ubrugbar, i alfald til at skrive med; nu er den meget bedre og jeg benytter den første Aftenstund, jeg for Haandens skyld kan, til at sænde Hilsen hjem, maatte jeg kun faa Ro dertil, men Børnene ere urolige, de, ja det hele Huus, er saa belaget af Forkjølelse, formodentlig som Følge af pludseligt Omslag fra mild til meget stærk Kulde og saa tilbage til ganske sundt Veir ligesaa hurtigt. Lina^{k326} laa i hele Gaar i meget stærk Feber, saa jeg er ligesaa forundret som glad, over at hun dog idag synes meget bedre, skjøndt Næse og øine rinde uophørlig. Vi har hidtil sluppet saagodt for Forkjølelse denne Vinter, ja for Sygdom i det hele. Naar jeg undtager at Ahlert^{k327} af og til ikke har været frisk, han var ganske klein efter at være bleven vaccineret, smagte ikke andet en lidt Melk og Vand i fire Dage, da saa Kopperne begyndte at falde, begyndte han ogsaa at kvikkes igjen, siden havde han et Pust før den sidste øientand brød frem. Det falder mig ind – vil du være saa snild og sænde mig lidt Pionfrø, hvis jeg kan faa det inden Saaetid; er det saa at Kjærnerne ere

nyttige for Børnene i Tandperioden, saa vilde jeg gjerne endnu engang prøve at saae dem.

Fra 7de Januar. Der er nu igjen gaaet en Uge hen, hvori jeg ikke har kunnet skrive, jeg har ikke selv været frisk nok dertil og om end det ikke havde været tilfældet, saa havde den almindelige Sygelighed, her har været over alle i Huset, gjort det umuligt for mig. Nu begynder det at gaa over, Gut og Piger ere bedre; Henriette^{k328} og Lina ogsaa, men Ahlert, der hitil har staaet sig bedst, er stærkt forkjølet. Vilhelms^{k329} Forkjølelse brød først rigtig frem efter første Nytaarsdag, men da kom den ogsaa med Kraft, imidlertid er han dog saa meget bedre at han igaar, Helligtrekongersdag, kunde prædike.

Jeg er meget lei over at det varer saa længe den gang inden I faae Brev, men hvad skulde jeg gjøre? Min Mening havde været at skrive saa Brevet havde været fremme strax efter Nytaar, men deri forhindrede Haanden mig. Gid I ikke maa ængste eder, men leit er det, og i Morgen venter vi hele Kirkeraadet hertil, saa der vel endnu vil hengaa en Tid før jeg kan faa Brev sændt. Havde kun ikke Vilhelms Tid været saa optaget, saa havde han skrevet, men hans Reiser ere mange, og i Julen har jeg næppe seet ham, han havde i Juletiden 7 Gudstjenester i 10 Dage, og reiste dertil 168 Mile. Vi sukkede efter Sne til Juul og den kom ogsaa Julenat, ellers ved jeg ikke hvorledes det var gaaet Vilhelm.^{k330}

Første Juledag var Vilhelm hjemme, men saa saae jeg ham ikke før Nytaarsaften, da fik vi os ogsaa en Kjøretour, jeg havde ikke været ude om en Dør saagodtsom før i Julen, formedels stygt Veir og slemt Føre. Juleaften havde vi det hyggelig og godt som sedvanlig, Børnene vare lykkelige over Juletræet og de Smaating de fik. Ahlert frydede sig nok mest over de æbler og Bonbons han saa hænge paa Træet, han forsikrede at «han var saa ræd», da han fik sin Svøbe, med Fløite i og især for en Gedebuk; «det er Bukken paa Roggen» forsikrede han og vilde ikke see paa den, den første Times tid. Denne slemme Bukken paa Roggen, (Nabogaarden) har han meget Respect for. Det faldt saa pudsigt i Vinter engang, Henriette og Lina hadde nættop læst deres Morgenbøn, da Ahlert sagde han vilde ogsaa læse; jeg havde ikke før forsøgt at lade han gjøre det. Han foldede da Hændene og sagde efter mig «Gud bevare Papa, Mama, Henriette, Lina, Lille Ahlert og Allesammen», men havde ikke før sagt det sidste Ord førend han tilføiede «ikke Bukken paa Roggen». Tænkte den lille Tingen sig virkelig noget herved? Nu har han lært det lille Værs, «Gud Fader os bevare», etc., som han da læser Morgen og Aften. Det er tidligere end de andre begyndte med noget saadant. Naar han faaer sig et stykke Mad om Dagen, pleier han ogsaa at lægge det fra sig, lægge Hændene sammen og læse det han kan af

Bordbønnen, før han begynder at spise. I formiddag sagde han til Lina at hun «maatte være 'tille naar Papa læser i Bibelen, Guds Ord 'taaer i Bibelen». Noget som Ahlert selv forresten har vanskeligt nok for, under Morgenandagten. –

Jeg kommer fra hvad jeg fortalte om Juleaften, men herom er vel ikke stort at sige, den gik hen som de foregaaende, men Undtagelse af at Børnene nu er saa store saa de kunde læse deres Julevers høit for Vilhelm, og Henriette Juleevangeliet. Vil du høre Ahlerts Julevers?: «Her komme dine arme Smaa, til deg o Jesu! vil vi gaa.» Naar jeg læste de Andre deres, kom han hen, lagde sine Hænder sammen paa mit Knæ, saae saa pent op paa mig og sagde: «Ahle't, ogsaa læse, Mama», og saa læste han da denne Linie.

Gid Stin^{k331} nu maa have glædet Eder ved at være hjemme denne Juul. Hils ham fra mig, Gud ske Lov at han er frisk og finder sig vel. Thom^{k332} har vel været hjemme, hils og sig ham at havde det ikke været saa vanskelig for mig dennegang, saa havde jeg skrevet selv og takket ham for hans Brev, dem han overraskede mig med 1ste Juledag. Jeg kjændte ikke min kjære Broders Haand, og undrede mig meget paa hvad det var for en «T» i Seglet, da jeg gik hjem fra Kirken hvor jeg fik det. Det var meget morsomt at faa Thoms Brev og see hans Meninger om mange ting, blant annet ogsaa om Professor Larsen.^{k333} Vilhelm vilde nok ogsaa lige at Thom skrev af og til, han fik høre mange Ting som interesserede ham. At Thom skriver at han tænker sig Ahlert, som en liden tyk Rullepølse, frydede Henriette og Lina særdeles. Benævnelsen passer ikke saa godt paa han nu længer, men han er fremdeles en ganske solid liden Person. Desto bevægeligere er han bleven, saa snar i alle Vændinger, jeg kunde nok idelig frygte for at han skulde brække Arme og Been. Han kryber fra sin høie Stol op paa Bordet, hopper derfra ned i Sofaen, og inden jeg har faaet ham fat, har han gjæmt sig under Sofaen. Altid finder han paa noget som er Galt og er aldrig gladere end naar Vilhelm vil give sig af med ham. Papa er det først og sidst, derfor er det ogsaa hans stadige Begjæring, naar Vilhelm er hjemme, at maatte gaa «op paa Trapperne» (Studereværelset). Han er morsom den lille Gutten, men en brysom liden Person er det.

Det varede ikke længe før Henriettes Lærelyst indfandt sig igjen, og nu er det denne samme Hængen over Bøgerne, ingenting morede hende saa meget som Læsning, naar hun har læst for mig, syet, strikket eller noget saadan en Stund og hun saa er ferdig og skal læge, kan jeg være vis paa at jeg et øieblik efter finder hende med en Bog i Haanden. Bare hun ikke vil finde sin største Fornøielse i at sluge alt hvad hun kan af Morskabslæsning; hun havde maaske godt af at faa smaa Lectier nu, siden Læselysten er saa stor; jeg vil forsøge. Bibelhistorien er hun glad i

og læser den nu høit for mig for anden Gang, ligesaa Catechismen, ellers er det Jensens Læsebog vi bruge; Barfods poetiske Læsebog^{k334} og Andersens Eventyr, hører nu til hendes kjæreste Læsning. Det varede ellers længe førend hun fandt smag i Eventyr, det var ligesom hun ikke kunde fatte dem, «Det er jo ikke sandt» indvændte hun bestandig. De Digte, der I sændte os med Larsen fik vi da aldrig, da Vilhelm kom til Præsten Dietrichson,^{k335} hvor de havde beholdt dem, bad de om at maatte faae den til deres Børn, der var saa glade i dem, de vilde forskrive en ny, til os, hed det.

Henriette var lykkelig, kan du tro da hun kunde overraske Vilhelm med en Servietring, som hun selv havde strikket, paa Juletræet. Det var hendes første Haandarbeide. Lina kan Bogstavene, men heller ikke mere, hun læser ellers meget flittig, især sine egne Compositioner, eller ogsaa et Sammensurium af alt hvad hun selv kan af Smaavers eller hører Henriette læse. Her har du en Stump af hvad hun læste for et øieblik siden, og saaledes kan hun sidde Timevis ofte: «Barnets Takkebøn. Nu vil jeg lægge mig, gjemme mig og mine smaa hvide Vinger, der er godt. Har de kald Grød og Melk hos Norge? Lina Koren troer Norge er en Mand. Du seer ud som en Tulipan o.s.v.»

Hjertelig Tak kjære Fader for dine sidste Breve, som vi fik Hellige 3 Kongers Aften, du kan tro det var godt at faae disse, i den Sygelighed her da var i Huset. Børnene hang saa med Fjedrene den Aften. Hverken Hilsener fra Bedstepapa eller Hellige 3 Kongers Lyset, var istand til at kvikke dem. Tak for alt Blomsterfrøet, jeg har vist rundelig af Levkøiefør. Mon jeg selv skal kunde gaa denne Vaar og saa saae mine Blomsterfrø? Gud give os den Glæde! Han vil gjøre som han finder tjenligst for os. Bed for mig kjære Fader at jeg ogsaa med Tak maa kun tage imod hvad han vil tilskikke os.

Pakken som Larsen havde med kom da tidlig og glædede os; mange Tak for hvad den indeholdt, vi er saa berigede med prægtige strikkede uldne Logger, det er ogsaa noget af det vi har vanskeligst for at faae godt her. Larsens Reise har da ikke havdt noget gundstigt Udfald, ialfald ikke for øieblikket, maaske vil det drage efter, hvis den Interesse der dog syntest at være vagt for Sagen, ikke dør bort. Du kjænder jo Udfaldet ligesaa godt som vi. Den unge Student Bugge skal have Stipendium herfra, til han kan blive færdig og komme hid. Larsens Mening har næppe været den at gjøre det til en Pligt for Theologene at komme herover, men derimod til en Samvittighedssag. Larsen var meget glad ved at komme hertilbage igjen; han fant sig saa ilde ved den Læreforvirring der var hjemme; han stødte an overalt, fandt ingen Enighed; var forskrækket over Professor Johnsons^{k336}

Pietisme. Munch^{k337} klagede han over, han gjør nok hvad han kan for at skade vores Sag. –

Det seer da ikke ud som om denne Sændelse har bragt vores Hjemreise nærmere. Nøden her bliver større og større, nu er ogsaa Stubs^{k338} Menigheder uden Præst, da han er alt for svag til at betjene dem i Vinter, og heraf søge Sekterne at drage sig god Nytte. Det er godt Brandt^{k339} og især Herman Preus^{k340} har en saa udmærket Helbred, ellers kunde de da ikke holde ud det Liv de fører, de reiser endnu mere end Vilhelm og Jensen^{k341} da; maatte kun hans Helbred strekke til; han skal være meget fornøiet med ham. Gid det samme maatte kunde siges om Claussen,^{k342} men det Udtryk om ham passede desværre kun altfor godt. Det er ikke at undres over at Menigheden, endogsaa hans Venner, gjerne vilde have en anden Præst. Der studeres meget paa hvad man skal gjøre med ham. Skolelærer? Capelan hos en af de andre? Kunde han faae en Ansættelse hjemme, betalte de med Fornøielse Reisepengene for ham. Han har for nogen Tid siden faaet sig en Datter. Han var her nede midt i min Julebagning, og det var saa pudsigt at høre gamle Claussen spørge og faa Undervisning af mig om Smaabørnspleie. –

Lammers Bekjændelse^{k343} – ja det var overraskende! Præsterne her, undredes om, Statskirken virkelig vilde optage ham igjen med en saadan Bekjændelse. – Her i Landet seer det da muntert nok udfor Tiden og var vi ikke saa vandt til at see store Ord og liden Virkning, kunde vi vel begynde at ængstes lidt. Tilstanden i Slavestaterne er skrækkelig og har man der en Uven slem nok til at erklære en for Antislaverimand, kan man være glad ved at blive jaget ud af Staten, i stedet for at pidskes eller blive hængt med det samme. Her har vi den imidlertid den ønskeligste Fred og Ro, gid det maa vare ved og Borgerkrigen holdes borte fra Landet!

Er du godt fornøiet med Kirken i dens nye Skikkelse? Nu faaer jeg sige dig Farvel for denne Gang min kjære Fader. Gud velsigne og bevare dig for os! Vilhelm og Børnene sænde dig kjærlige Hilsner og ønsker for det nylig begyndte Aar.

Lev vel, din hengivende Datter
Leis.^{k344}

Brev 77: 9. januar 1861

«At Fru Heiberg endnu spiller, er det nu ikke ufatteligt»

Little Iowa Præstegaard

9. januar 1861

Kjære Moder!^{k345}

I dette øieblik reiste Vilhelm^{k346} og Præsterne, jeg har netop røddet op efter dem og faaet Ahlert^{k347} til at sove og veed du hvad mere jeg har gjort? Gjemt alle de gode Sager som du og de andre nu igjen har glædet mig med. Ja, virkelig fik vi Pakken allerede igaar aftes. Juleaften skrev Professor Larsen^{k348} fra New York til Vilhelm og sagde at Pakken til os laa inden i en Kasse til Herman Preus,^{k349} og dette traf sig jo meget hældig da Preus saa snart efter Nytaar skulde hid. Indeni Larsens Brev var der Brev fra Marie^{k350} tilligemed 2 smukke Kraver; det kom Nytaarsaften; Første Juledag efter endt Gudstjeneste fik jeg Toms^{k351} Brev, og dit og de andre kjære Breve hjemmefra læste jeg ved Skinnet af

Helligtrekongerslysene, du seer hvor deilig bequem jeg er blevet, men førend jeg taler mere herom maa jeg sige dig tak for alt godt i det hensvundene Aar, og ønske dig Guds beste Velsignelse i det som nu er begyndt. Maatte ogsaa din Helbred vedblive at gaa fremad! Det at det er saa længe siden jeg skrev hjem gjør mig det ordentlig ganske leit at skrive dennegang, det er ligesom jeg haster saa med at faa Brev afsted at jeg ikke rigtig kan samle og ordne mine Tanker til alt det meget jeg synes, jeg har at skrive om.

Det er kun i Eftermiddag, og morgen Aften, saa venter jeg mine Gjæster tilbage og at de blive her flere Dage. Jeg skriver ogsaa saa tungt og ustødt, det gjør noget ondt at holde paa Pennen endnu, maatte det kun ikke blive for besværligt at læse. Da jeg sidst skrev hjem, forekom det mig: «Aa det er endnu saa langt frem til den Tid»,

derfor fortalte jeg dig ikke da, hvad du nu først faaer vide naar Tiden snart er der, at jeg nemlig aller sist i Februar eller først i Marts, atter venter at faa en Liden. Siger du ikke naar du læser dette som jeg gjorde med et halvt Suk, «For alle de smaae Børn!» Ak ja, jeg syntes nok jeg vilde være saa hjerteglad og taknemlig om Gud kun vilde lade mig beholde de kjære Smaa, han har givet os; men saaledes var det ikke Guds Villie og nu er jeg glad og fornøiet med saaledes som han har gjort det for mig og seer trøstig Tiden imøde. Give Gud at alle maatte have en saa god Helbred, som jeg under saadane Omstændigheder, desværre hvor Faar det vist forholdsvis er. Jeg pleier jo altid være frisk, men dennegang synes jeg, at jeg er endnu mere fri for Smaaupasseligheder og Besværligheder som vel altid følger med. –

Børn er en Guds Gave og Velsignelse, men hvor stort et Ansvar paalægger Han os ikke, ved hver ny Gave! Bed for mig at jeg maa bestræbe alt hvad jeg kan efter at være for dem hvad jeg skulde. Og Gud give Børnene et fromt og blidt Sindelag, det troer jeg dog de har alle, ogsaa Ahlert med sin SmaaHidsighed, er meget blid og strax ferdig med sit «'Nil igjen. Mama kysse Ahlet» eller ogsaa «Onkel Adols» som han til stor Fryd for Henriette^{k352} og Lina^{k353} sier istedenfor «Omforladelse».

Men nu til noget Andet, først og fremst til Pakken. Tak og atter Tak fordi du saa kjærligt tænker paa os, gid jeg ogsaa i Gjærningen kunde vise det, men ikke engang et Julebrev dennegang – ikke at tale om Portraiter af Børnene, jeg har ordentlig sørget over at jeg endnu ikke har kunnet faa det ønske opfyldt – Hvorledes kunde I i saa kort en Tid faa saa meget færdigt og det altsammen saa deilig nyttige Ting? Det pene blaa Tørklæde kommer jeg vist strax at tage i Brug, det er saa deilig bekvæmt, jeg har alt prøvet hvor godt og varm det er at gaa med paa Gange og Loft. Jeg er dygtig hæs endnu og maa være forsigtig. De smukke røde skjorter til Børnene var noget Nyt for mig, men prægtige er de i alle Maader. Henriette og Lina kan ikke rigtig finde sig i at de pene Skjorter ikke skal være ovenpaa istedenfor under Kjolen, de har prøvet dem og finder at de tager sig langt bedre ud udenpaa Kjolen. «Disse fine Skjortene hører vel til de røde Trøierne?» mente Birgit, der ikke noksom kan beundre al den Stads og din Kunstfærdighed. Og maa du ikke spinde eller sy, kjære Moder, saa har jeg da faaet nok Beviser for at du kan strikke. At du ikke maa spinde, det er dog vist et stort Savn for dig. Er Frøken Holst saa flink, det er glædeligt; naar du har Anledning, saa hils hende og Fr. Thrane^{k354} venligst fra mig. Hvor er Fr. Sofie Thrane?

Men jeg kommer fra^{k355} alle vore Julegaver. Ahlert sænder Bestemama mange Kys for de pene Strømper og Skjærf, jo jeg kjændte nok Garnet igjen. Han sov alt igaar

da vi aabnede Pakken, saa det var først da vi imorges skulde see paa altsammen, at han fik være med og spankulere omkring med sine Presenter paa, mest indtaget var han i Strømperne, han kan bruge dem nu, de er jo lidt store, Ahlert kaller dem Stork Langebeen, han synger saa meget om «Stork, Stork Langebeen med de røde Hoser»^{k356} og havde saa travlt med at løfte sine Klæder op og vise dem til Præsterne. Jeg vilde ønske du kunde see ham saa sød som han nu staaer her; det hænder saa ganske sjælden at jeg, som nu for øieblikket skriver Breve om Dagen, det skeer kun efter at Børnene ere gaaede til Sengs og Ahlert kan ikke rigtig finde sig i at han ikke hele Tiden maa gaa og snakke til og forstyrre mig, som han pleier gjøre, saa nu kommer han hen af og til seer saa leidt paa mig og siger: «Mama min, være hos dig, jeg Mama; Glad i Ahle't Mama? Tag mig op, faa 'krive med Gulpen.» Denne Guldpen vil han saa gjerne have Fat i, det er en Foræring til Vilhelm af hans Vært i Chicago under sidste Møde, en ung Bødkermester; Vilhelm igjen har givet den til mig.

Lina er saa indtaget i det lille Blomsterbæger, jeg troer gjerne hun blev siddende med det den hele Dag fik hun Lov; hun sænder saa mange, mange Tak for det, for Brevet og Skjørtet; bare det snart blev Sommer saa skulde det lille Bæger paa alle de peneste og mindre Blomster hun kunde finde, og saa skal det staa saa høit oppe at Ahlert slet ikke kan faa Fat i det; det er en af hendes Sorger at faa sine Ting saalangt bort at Ahlert ikke skal rive dem i Stykker for hende. Jeg trøster hende med at han til Sommeren bliver saa stor at han skjønner bedre og lader saadant være, nu er det ikke saa let en Sag, han kryber op hvor det skal være, og nu er det endnu værre siden han har faaet sig en høi Barnestol, den kryber han baade op og ned af og trækker afsted, naar han vil naae noget høit, reiser sig op i den, gestikulerer og raaber «an dæm» (and then). Det kalder han selv at præke noget han forresten lærte i Høst da Preuses Barn var her. Christian pleiede stille sig op paa en høi Kasse og holde Taler for Smaapigerne og Børnepigerne og disse Taler blev gjerne holdt paa Engelsk, som han kunde tale lidt. Hvor nyttige disse høie Stole ellers er, havde jeg troet de var saa gode, havde jeg vist før faaet mig en, de er jo næsten som en halv Barnepige.

Det var en glæde for Henriette at faa dit Brev kan du nok vide, men hun blev lidt lang i Ansigtet ved Tanken om at hun ikke endnu kan skrive andet end lit Tal og «halve Bogstaver», saa hun ikke selv kan skrive og takke dig. «Naar du skriver og takker fra mig Mama, saa sig at jeg vil være saa flittig til at læse og skrive, saa skal Bedstemama faa Brev», og saa skulde jeg sige at hun kunde nok læse Skrift i Bøger (Spekters Fabler),^{k357} «men Brevene var ikke saa lette at læse i de». De søde Votter skal blive gode til Vinteren og de røde Strømper, skal Lina faa til Sommeren, de er

for smaa til Henriette, der er ikke det Forhold mellom Henriette og Linas Høide som man rimligviis skulde tænke sig og som Fru Jørgensens har tænkt sig ved de smukke smaa Trøier eller hvad skal jeg kalde dem? Jeg er bange Henriette voxer fra den til Sommeren, skjøndt hun kan jo godt bruge den om ogsaa Armene er ganske Korte. Jeg vilde ønske Fru Jørgensen selv kunde see hvor godt de klæder dem. Hvor venligt af hende saaledes at tænke paa mine Smaatuller, jeg haaber at kunde faa skrive til Mariane og selv takke hende, skulde det ikke denne Gang blive mig muligt, saa tak dem saa hjertelig fra mig. Fra Vilhelm skal jeg takke dig mange, mange Gange for Skjærfet, det skal vist komme til god nytte baade Høst og Vaar og Sommer med. Tak for Alenmaal og Lyseprofit,^{k358} at jeg skulde faa en saadan hjemmefra. Jeg har saa ofte talt om at prøve at faa mig en gjort i Decorah. Jeg har faaet mig et Fyrfad^{k359} ogsaa nu, jeg seer dem aldrig her, dette har en Tydsker gjort. –

Jeg seer overalt noget der minder mig om Eders flid og kjærlige Omtanke for os hjemme, hvor hyggeligt og godt dette er for mig behøver jeg ikke at sige. Jeg er dig og Allesammen hjertelig taknemmelig derfor. Jeg tør nok ikke indlade mig paa at skrive langt Brev naar jeg ogsaa skal faa skrevet til Fader og Christiane^{k360} uden at Brevet skal blive liggende forlænge, og endnu har jeg dog hverken takket for eller svaret paa dit Julebrev. Jeg faaer haabe at kunde skrive snart igjen. –

Stakkels Fru Wright, som skulde faa den Sorg – Jeg husker godt baade hende og Marie. Den Candidat Rhode der tales om skulde have tænkt paa at komme her over, er det Carl Rhode? Er det ikke et feilagtig Rygte at Ingemann^{k361} skulde være død? At Fru Heiberg^{k362} endnu spiller, er det nu ikke ufatteligt, en Kone i hendes Alder! Det var rart at see en Comedie Plakat igjen, der laa et Par i Pakken, som Lina har taget til Nytte, de var saa gode at læse Bogstaver paa, fandt hun. Alle Laurvigs^{k363} Blade er omhyggelig gjæmte til jeg faaer Tid til at læse dem. Farvel for dennegang kjære Moder! Jeg er træt og faaer nok ikke sidde længere oppe. Bliver jeg frisk i Morgen faaer jeg bage lidt til mine Gjæster kommer igjen, see om en Julekage vil lykkes ligesaa godt for mig nu som de jeg var saa stolt af i Julen. Kjærlige Hilsener fra os alle.

[n17](#)

Lev vel, din Leis.

Jeg blev ganske rørt ved at see igjen de smaa Billeder der blev sændt med Pakken; saa langt tilbage jeg kan huske, har jeg været vandt til at see dem. Jeg maa faae dem i Glas og Ramme igjen. Vi har Brøndgravere i Vinter igjen for at gjøre Brønden

dybere; ikke morsomt, men desto nødvendigere. En god Ting læste jeg af *Amtsen*,^{k364} nemlig at kalde Krinoline^{k365} en Sprikestak.

Brev 78: 21. april – [12. mai] 1861

«Den sørgelige Borgerkrig er da virkelig brudt løs»

Little Iowa Præstegaard

21de, April 1861

Kjære Fader!^{k366}

I dag er det lille Søndagsbarnet vores^{k367} 7 Uger gammelt, og nu er jeg også kommen saa vidt at jeg selv kan skrive og fortælle Dig hvor glad jeg er i denne nye lille Gutten og hvor godt det er at være frisk nok igjen til selv at kunne stille ham. I dag var det først den 4de gang jeg vadskede og klædte ham, Anne Ringstad^{k368} reiste i Fredags og en stor Lykke var det for os at kunne beholde henne saa længe. Vilhelm^{k369} skrev Dig jo til at jeg havde faaet ondt i Benet; jeg angrede næsten at han havde gjort det, Du kunde let forestille Dig det værre end det var, men paa den anden Side, kunde Du let faaet det at høre gjennem anden Efterretninger herfra, hvillket jeg ogsaa nødig vilde. Siden skal jeg fortælle hvordan det har været med mig siden Vilhelm skrev, men først maa Du høre at vi nu Gud ske Tak! allesammen ere friske og har det godt. Lille Broer, han er den viktigste Person i Huset, saa om han maa jeg først berette.

Var det ikke morsomt at det blev en liden Gut, saa Ahlert^{k370} faaer en Kamerat med Tiden? Nu den lille Broeren vores, han er saa sød, kan Du nok vide; hvor godt at han har faaet være frisk og flink hele tiden, skjøndt Mama ikke har været det; derfor voxer han ogsaa og trives godt, han har hele Tiden været snild, ikke just saa rolig, hans Arme og Been er bestandig i Activitet, heller ikke sparer han sin Stemme, naar han ikke strax faer sin Villie frem og at ligge vaagen i Vuggen, som jeg gjerne vilde vænne ham til, synes han slet ikke er noget morsomt; det som er bedst er at han lader mig faa god Ro om Natten, han har et godt Sovehjerte, men

nu synes han nok, han bliver for stor til at sove saa meget om Dagen, som han hidtil har gjort. Det ser fremdeles ud til at han skal komme til at ligne Lina^{k371} eller Hysingslægten. Jeg undres om Du vilde finde Sødskendelighed mellem Lina og Henriette^{k372} og Ahlert, at de 2 sidste ere Sødskende, er let at see. Lille Gutten har langagtig Ansigt, mørkeblaa øine, halvandet Smilehul, (han maa lee godt for at det skal blive til fulde to) ingen Kløft i Hagen, deri ligner han ikke Lina, men destomere i Munden; Haaret, det er brunt, men nu er det snart borte altsammen. Han ser du til at blive stærkbygget ligesom Ahlert, men i Tykkelse kan han ikke maale sig med sin store Broder. Ahlert er rigtig en liden Tyksak nu, jeg vil ikke ønske at han maa blive federe og derfor er det næppe nogen Fare, nu, Sommervarmen snart indfinder sig, da pleier de altid at blive magre. Han er glad i dag, som han kan faa være ude saa meget han lyster, de er ude og soler sig alleammen, det smager deiligt efter al den Regn og Søde, vi har havt, jeg tror næppe vi saa et Glimt af Solen i 14 Dage, noget usædvanligt her, hvor vi have en saadan Overflod af Solskin. –

Vilhelm reiste igaar til Little Turkeyriver Settlementet, naar han nu kommer derfra paa Tirsdag, haaber jeg han bliver en 14 Dage i Ro inden denne Menigheds Grændser, men saa faar jeg vist ikke see stort til ham, førend han kommer fra Wisconsin i Juli en Gang; han skal til Synode og Præstemøde og den Reise tager vel en Maanedes Tid med. Han er frisk, Gud ske Tak! endnu har jeg ikke mærket synderlig til den Udmattelse, som pleier at betage ham hver Vaar, men Vaaren er næppe begyndt endnu, ingen rigtig varme Dage, jeg ser et Grønskjær over Stikkelsbærbuskene, og lidt Græs titter frem hist og her, det er alt. –

Den lille Gutten har rigtig skaffet sin Papa mget Bryderi, den første Dag han levde, skaffede han Messefald, og da jeg saa maatte til Sengs igjen, opsatte Vilhelm sine Anexreiser – der var heldigviis ikke tilsagt – til stor Glæde for mig, men til ikke liden Møie for ham selv; nu ere de tilendebragte for denne gang. Jeg gruede næsten for hvordan det vilde gaa med Børnene naar Vilhelm skulde være hjemmefra i lengre Tid og jeg hverken kunde gaa, eller godt taale Børnestøi, det var mest Ahlert det gjaldt, de andre to er jo saa store, saa dem kunde jeg tale til, men det alene, kunde lidet nytte med Ahlert den Vildkat, han er lydig nok mot Vilhelm, men var det ikke mod mig, den Tid, jeg ikke kunde gaa, han forstod altfor vel at jeg ikke kunde komme efter ham, saa han løb bare hen i en Krog og stod der med Hænderne for øinene og lo; lidt efter kom han sædvanlig hen og spurgte om jeg var «glad i ham» og søgte paa alle Maader at gjøre det godt igjen. «Jeg vil være hos e dig, jeg Mama», hed det da sædvanlig, «'takkar Mama, du 'kulle ikke være alene, jeg vil passe paa dig og Broeren». Jeg turde ikke være et øieblik alene med ham, da

kunde jeg være vis paa at faa han hovedkuls op i Sengen, eller at han krøb op, saa jeg var bange han skulde brække baade Arme og Been, noget galt gjorde han bestandig hver dag, medens jeg laa, kom der Historier om ham: «Nei Mama, nu har Ahlert taget alle de smaa Spigerne udover Gulvet og banket dem i Kassen min og nu siger han at han vil banke dem i Gyngestolen min». «Nei, Mama. Ahlert har skaaret en stor Flis af Kjøkkendøren og nu staar han og hugger i Stolen», osv. Jeg vilde ønske Du kunde seet hans straalende Ansigt, da han en Regnveirsdag kom springende ud med en stor Sølflæk paa hvert Knæ og raabte «Jeg 'prang saa fort, saa fort, Maria kunne slettes ikke naadde mig og saa faldt jeg». Om Hester snakker han bestandig. –

Den 23de. Nu tager lille Gutten sin lange Formiddagslur, de andre Børn er ude, hvilket de da ere hele dagen nu, Henriette ser jeg øverst paa Gjerdet langt nede i haven, Lina og Ahlert gaar her udenfor Vinduet, Lina vil stikke Perlehønsfjær i Ahlerts Hat, til stort Bryderi for denne, der har travelt med sin Hammer og en Spiger for at gjøre «i 'tan» sin Vogn, alting skal gjøres «i 'tan». Vi har en Mand til at arbejde i Haven nu, jeg undres hvordan det vil gaa den i Sommer, kanskje jeg maa blive saa stærk i Benet at jeg selv an saae lidt Blomsterfrø; jeg har ikke været ude endnu, men naar nu Vilhelm kommer hjem, haaber jeg at faa en Kjøretour den første Godveirsdag, vi faaer. Han mener nok at gjøre sit bedste for at faa Haven pen, den Mand, han spørger saa ofte om han ikke skal gjøre det saa og saa for «Anseelsens» Skyld, og alt maa være saa «vederheftigt» eller «standhaftigt».

Gud give Norge et godt Aar denne sommer, hvilke sørgelige Efterretninger Aviserne have indeholdt for de fleste Kanter! Derfor vel ogsaa den store Udvandring det iaar lader til at blive. Her er Mangel paa Arbeidsfolk nu og Lønnen derfor ogsaa høiere end den i lang Tid har været, godt for dem, der iaar kommer hertil, hvoraf de Fleste vel maa standse lidt i de ældre Settlementer, førend de drage længere Vest. At ikke Urolighederne her skræmme dem, men derom vide de maaske næppe Besked.

Den 12te Mai! Dette brev har ligget længe uden at jeg ha kunnet faa skrive, men dog ikke af den Grund at nogen af os har været syge, Børnene har riktignok være temmelig forkjølede, som en Følge af den kolde, blæsende, sene Vaar vi har, men nu er det næsten over og jeg for min Part er saa flink at jeg igaar var ude og saade en Deel Blomsterfrø, jeg blev dygtig stiv og læmster derefter, men ellers bekom det mig meget vel; i den sidste Uge har jeg været ude flere Dage; jeg kom en Tour, den første, rundt Haven med Vilhelm i Onsdags førend han atter begav sig på sin Anexreise.

Til Pindse reiser han for en 14 dage om i Claussens^{k373} Menigheder (Minnesotah) om Jensen^{k374} og til Stub^{k375} for at betjene hans Menigheder; det er med Pengesagerne for det vordende Seminarium, han skal stille hos Claussen de bytte Kirker i den Tid, saa den første Pindsedag venter jeg Claussen hid. Vilhelm har nylig faaet brev fra Cand. Berg, jeg troer han er Lærer ved Tugthuset i Christiania, Vilh. havde tilskrevet ham, Thormodsæter og Halvorsen i Anledning af at komme hertil, de 2 sidste tænke nok derpaa, men ikke Berg for det første, han taler ganske som du, angaaende kandidaterne og deres Stilling hjemme. Jeg gad vite om Larsen^{k376} og Ottesen^{k377} ikke engang vilde lade Bergs Grund for ikke at komme hit, gjælde, den nemlig, at hans Moder er gammel, sygelig og ikke vilde tillade ham at reise; de er urimelig strænge i dette Stykke synes jeg.

Larsen skriver i nogle Hastværklinier at paa Grund av de politiske Uroligheder ansaa det man det for bedst at opløse Collegiet,^{k378} saa han strax skulde rejse nordefter. Hvorfor dette Skridt egentlig gjordes nødvendig ved vi ikke. Du maa ikke vente politiske Nyheder af mig kjære Fader, du ved jo desuden alt av Vigtighed ligesaa tidligt som du kunde faa det at vide gennem mine Breve og hvad Vilhelm sidst skrev, har maaske givet dig en Oversigt over Sagerne Stilling her i Landet. Den sørgelige Borgerkrig er da virkelig brudt løs og kun Gud ved naar og hvorledes den skal ende. Norden taalte Sydens skamløse Fremgangsmaade mærkverdig længe, men Regjeringen gjorde tilsynelatende intet, men med Angrepet paa Ft. Sumpter,^{k379} var det ogsaa ude med Taalmodigheden, og nu har Norden reist sig som én Mand^{k380} og Enthusiasmen skal være ubeskrivelig. Riigmændene give og laane den ene Million efter den anden og Frivillige strømme til Washington fra alle Kanter; man anseer Hovedstaden sikker, især nu da Virginia og Maryland lade til at ville vænde tilbage til Unionen. *New York Times* klager gjentagende over Mangelen paa en Leder, en øverstyrende og over Regjeringens Mangel paa Kraft, skjøndt den er Presidentens varme Tilhænger. I 5 dage havde Regjeringen ingen Efterretninger havt fra Norden, al Forbindelse var afskaaret, omringet som Washington er paa alle Kanter af fientlige Stater.

Frivillige Companier dannes overalt, saledes ogsaa i Decorah, der er en del Norske med og en Norsk valgt til Løitnant, jeg blev overrasket ved at se vores Nabos Søn, en meget phlegmatisk udseende Person, med en stor Stjerne paa sin Frak. De Norske i Madison er naturligvis ikke tilbage. *Emigranten* er krigersk nok og det er comisk at see lille <Widvey> som Løitnant og læse hans martialske Opraab, han saa ikke du til at have mer Mod enn den Hare som i fjor Sommer skræmte Henriette og Lina, saa de kom grådende og skjælvende hjem. Jeg er spændt paa hvad næste Post vil bringe baade fra Washington og Europa. Gud give en snarlig Fred! og lade den

Straffdom hvormed han nu hjemsøger Landene, gaa Folket til Hjerte og blive til dets Bedste.

Kjære Fader du ængster dig vel ikke for vort Vedkommende, at Gud bevare os, saa er vi jo ligesaa sikre her, som noget andet Sted. Pengecrisen vil maaske blive slem ogsaa for os. En Masse Banker gaa Fallit og Guld og Sølv er der lidet af, man venter og haaber det snart vil rettes derpaa.

[n18](#)

Den 6te mai blev lille Gutten vores døpt. Veiret var saa fælt at Vilh. betænkte sig paa at lade os komme ud, jeg havde ikke været ude og Barnet var ikke fri for Forkjølelse, men jeg vilde saa nødig at Daaben skulde udsættes 3 Uger til. Barnet var urolig og forkjølet et Par Dage efter, men er nu lige frisk og flink og leer høit til Børnenes store Glæde.

Lille Gutten heder Boicke (nei, virkelig om jeg ved hvordan det staves og Vilhelm er ikke hjemme), «Boicke Johan Rulffs». Vil du tro at jeg ikke vidste hvad han skulde hede førend jeg hørte Vilhelm sige det i Kirken. Han kunde ikke blive enig med sig selv, hvem han skulde kalde Barnet efter, sin Fader eller Broder, og vidste det ikke før i samme øieblik Navnet skulde nævnes. Præsten Clausen var her da vi gik til Alters, han og en Mand i Menigheden var Fadder til Barnet; Elisabeth, Præsten Brandts [k381](#) Søster, bar ham.

Her tales og skrives om 4 Candidater som skulle komme hertil, kjænder du noget dertil? Jeg kan tænke du glædede dig ved og havde hygge af Præsten Lammers besøg. Det vakte Forundring her, at han fremdelses reiser om og holder Foredrag. Vilhelm holder ganske med Provsten i at nægte ham Kirken. Jeg skulde ønske at see Laurvigs [k382](#) Kirke nu, er det ikke et stort Gode at den er varm? Er der ikke noget Galleri nu? Kun Pladse paa Gulvet og ved Orgelet eller hvordan?

Heler forrige Uge var her en Herr Herlufsen. Han er fra Arendal, har været her endeel Aar og havt gode Engagements, men kom under Crisen 1857 ud af Emploi. Nu vilde han raadspørge Vilhelm om her var noget for ham at udrætte, han har af Mangel paa andet givet sig af med at undervise Børn hos forskjællige Farmere. Nu er han i Decorah og underviser nogle Børn der. Snevert Levebrød for en Mand i hans Alder og med mange Kundskaber. Han har reist meget og ogsaa seet dig paa sine Reiser.

Hvordan lever Onkel Peter? [k383](#) Vil du hilse ham fra mig? Hvilken sen kold Vaar vi har, Skoven er endnu ikke grøn, jeg har det første Blomsterglas paa Bordet nu,

vilde Kirsebærblomster og Bringeberkviste. Etter hvad du skrev er vel alt tidligere hjemme i Aar. Maatte nu Aviserne bringe fredelige Efterretninger fra Europa; hvilken Uro der er rundt om i Landene og i Indien, dom forfærdelige Hungersnød.

—

Mange kjærlige Hilsener fra Vilhelm og alle 4 Børnene til dig, min kjære Fader! Veiret er for stygt til at være ude i for dem; Ahlert trøster sig med at løfte all Veden ud af Vedkassen og hugger løs paa den med sin Hammer, han har saadant lag, og nu maa han skaffe Lina ved for at Flødegrøden til hendes Dukker kan komme til at koge. Henriette læser i A. Pedersens Norgeshistorie. Hun skulde tie stille og ikke forstyrre mig, men kan ikke lade være at udtale sin Forundring høit: «tænk de solgte Olaf først for et godt Klædesplag, saa for en stor Buk osv.» – Hils Stin^{k384} og Thom^{k385} og Marie^{k386} kjærligt fra mig. Lille Johan har ligget saa længe i sin Vugge og seet sig omkring nu. Maa jeg tage ham op og saa skal han faae et Kys fra Bestepapa. Levvel kjære Fader.

Din hengivende Datter Leis.

Brev 79: 25. april 1861

«Jeg maa tidlig tilkøis om Aftenen»

Den 25te April 1861

Kjære Moder!^{k387}

Inden dette Brev naar frem, ved jeg vist I længes efter snart at høre fra os, derfor Stunder jeg ogsaa efter at faa Brev afsted og vil ikke skrive langt dennegang; det bliver kun lidet jeg faaer skrevet til hver Dag, jeg maa tidlig tilkøis om Aftenen og om Dagen lægger lille Gutten Beslag paa saa meget af min Tid og Gud ske Tak! fordi, det er saa, fordi jeg nu hele Dagen kan passe og pleie ham; det er ondt at have et lidet spædt Barn og i saa lang Tid, næppe taale at holde det paa Skjødet engang. Jeg ved du vil høre lidt nøiere om hvordan det har været med mig i den sidste tid, saa jeg vil ligesaagodt strax skrive derom.

Var jeg end meget syg før lille Gutten blev født, saa følte jeg meg desto friskere bagefter; jeg havde ikke nogen Gang før i de reglementerende 9 Dage været saa rask eller havt saa god Appetit. «Dennegang kommer du vist hurtig til Kræfter igjen,» tænkte jeg, og bliver fri for den Svækkelse og som Følge deraf, for den Nedtrykthed, som var over mig i flere Uger, da Ahlert^{k388} var liden og Vilhelm^{k389} første Gang fraværende for længere Tid. Men saaledes skulde det ikke blive, da jeg havde været oppe 2 Dage, begyndte Benet at gjøre ondt og jeg maatte igjen til Sengs. Jeg troede først det var noget Rheumatisme, men det blev værre og værre og var vistnok samme Slags Tilfælde som for 4 Aar siden, men dennegang i det andet Been og i langt mildere Grad, hverken var det saa hovent eller saa smertefuldt, men det tog dog ligesaa lang Tid som sidst inden jeg kunde bruge det igjen. Jeg brugte samme Kurer som sidst, men laa ikke saa længe dennegang. Da jeg holdt op med Melkeomslaget, blev jeg baaret ind paa Sofaen i Stuen og laa der hele Dagen, det var altid en Forandring og hyggeligere. Første Paaskedag havde jeg Klæder paa

igjen og da lille Gutten var 5 Uger kunde jeg gaa over Gulvet med behørig Understøttelse; siden har det gaaet fremat.

Smaat og godt, jeg har kun at vogte mig for at blive for træt. Det er et underligt Tilfælde dette, Americanerne kalde det «milkleg» og Iver Ringestad,^{k390} som var min Doktor den første Gang, paastaar at det er Melken som bevirker det. «Anne Kone»^{k391} kom en Uge før lille Broers Fødsel og var her til Skjærthorsdag, da blev hun hæntet til sin Datter, der ventede sin første Lille; hendes Søster Elisabeth^{k392} var da snild at tilbyde sin Hjælp, hun var her i 14 Dage, da kom Anne tilbage igjen, saa til Barnet var næsten 7 Uger havde jeg en Kone i Huset og kunde være Rolig for at det blev godt passet, jeg kunde nemlig ikke selv taale at have det mere end høist nødvendigt, fordi jeg, da Benet begyndte at blive bedre, fik ondt i Brystet, først en slem Sprække og udvortes Byld, de gik ialfald slet ikke dybt og var kun slemme naar Barnet laa ved, da dette begynte at læges, blev det ondt paa den anden Side, og dennegang værre, saa jeg var ganske klein, men det varede næppe en Uge saa gik der Hul, hældigviis netop Dagen før Anne maatte reise hjem og Vilhelm skulde komme tilbage fra sin Anexreise. – –

Saa – nu har jeg fortalt dig om alle mine Ulæmpen, kjære Moder. Det var vist ikke noget at tale saa omstændelig om, men jeg slutter fra mig selv og troer at du gjerne vil vide nøie Besked om hvordan vi har det, baade godt og ondt. Nu er jeg da Gudske Tak! frisk og haaber Kræfterne ogsaa efterhaanden vil vænde tilbage. Birgit brygger godt øl til mig; jeg beholder denne Pige i Sommer ogsaa, hun har vist sig meget snild og omhyggelig i enhver Henseende, medens jeg var syg og er en meget stø, rolig Person, der er ikke noget Fjas ved hende. En ny Barnepige, eller hvad jeg nu skal kalde hendes Function, skal jeg derimod have, da Maria som nu har været her over to Aar, skal confirmeres og da kan jeg ikke vente at beholde hende, ialfald ikke uden at give meget høiere Løn; jeg ved ikke heller om jeg vilde foretrække at beholde hende, hun er ikke videre flink, men er jo nu saa vel vandt med Børnene, saa det bliver ikke godt at bytte. Gid vi maatte være heldige med den Confirmand vi nu skal have. –

Jeg vilde ønske du kunde seet Børnenes Glæde over lille Broer, da de første Gang saae ham, især saae Lina^{k393} sjæleglad ud og kunde ikke blive mæt af at betragte det lille Væsen, hun glemte ganske at hun ikke havde seet Mama i saa lang Tid. Ahlert derimod vilde ikke vide noget av sin lille Broder i Begyndelsen, han holdt Hænderne for øinene og sagde han var rædd, men da han senere saae, at Barnet havde bare Fødder, krøb han op paa en Stol og bad os at tage Støvler og Strømper af ham, for at lille Broer kunde faa dem og ikke fryse, derpaa forlangte han at faa

«Stork Langebeen», hans Yndlingsstrømper og forærede Gutten dem. Nu er han meget indtaget i sin lille Broder og fortæller ham hver Dag at han skal faa kjøre med ham og faa Lov at ride paa Sextus.

Lille Guttens Fødsel bragte en saadan mængde Kager til Huset fraa alle Kanter, at vi næppe vidste hvor vi skulde gjemme dem; de Fleste meget gode, de fineste kommer altid fra Decorah. Tillige en Mængde friske æg, nykjærnet Smør og Haner. En Kone forærede Gutten hvidt Kjoletøi; hun var «saa simpel af sig» sagde hun og kunde ikke bage fine Kager, men noget vilde hun gjerne give mig.

Ahlert har endnu ikke faaet Gutteklæder, havde Mama været frisk skulde han faaet til sin 2 aarige Fødselsdag, den Dag overraskede han mig i en af Vilhelm improviseret Guttedragt. Her ligger Tøi færdig og venter, paa at blive syet, men Knapperne dertil havde han forleden faaet fat paa, og gav sig til at støde dem i Morteren. Jeg haaber Gro Egge, min Sypige snart kan komme og hjælpe mig at sy et Par Daglig Kjoler til mig og Klæder til Ahlert. I Sommer agter jeg at holde mig i Ro hjemme og tage imod Besøg. Ottesens^{k394} har længe talt om at gjæste os i August Maaned, Fru Larsen^{k395} og hendes Smaa kommer maaske hertil medens Synoden varer, Fru Jensen^{k396} ligesaa og kommer nu Hr. Jensen^{k397} ogsaa hid med Preus's Smaapiger,^{k398} saa faaer jeg da Selskab nok. Fru Preus^{k399} kan ikke komme og bære lille Gutten til Daaben, havde det ladet sig gjøre at bestemme Dagen længe i Forveien, havde vi gjerne bedet Jensens at komme til os, men det lod sig næppe gjøre og hun havde maaske ikke vovet sig ud med sin lille Søn i denne Vaarluft, han har været meget syg. Jensen selv har ogsaa været syg, han har saa altfor mange Reiser, jeg kan ikke skjønne at han længe kan holde ud saaledes. Jeg glædede mig til at faa en Nabopræstekone – nu er det 2 Aar snart, siden jeg saa Fru Jensen.

– Henriette^{k400} kommer saa rent ud af Vane med regelmæssig Beskjæftigelse og har ingen Lyst til andet end at springe ude og til at læse nu, som det begynder at blive Sommerligt ude. Det er en Møie at faa Lina til at tage sin Bonnet paa naar hun løber ude, hun ynder meget at drapere sig med de besynderligste Ting, samt at lave det forunderligste S sammensurium, naar jeg bager Kager. «Har Lina sit Tøi paa, Henriette?» «Aa ja, hun har nok noget, Skjærfet og saa noget Tøi paa Hodet». Dette «Tøi» bestaar i nogle flagrende Filler og derovenpaa et Dukketæppe eller Sligt.

Gid jeg kunde afhjælpe Potetesmangelen hjemme, vi har saa mange og kommer vist at bruge dem til Svineføde, det lønner næppe Umagen at bringe dem til Byen for hvad man faaer for dem. Saaledes er det med Smør, æg, og de fleste Fødevarer; boede vi i de østlige Stater var det vel nu ganske anderledes, desværre. Vi kan ellers

være glade, som bo saa langt Vest. Her føres æg fra Decorah ligetil New York, det havde jeg ikke troet. Tak for dit Brev fra Januar, kjære Moder; Gud være lovet fordi min kjære kjære Fader er saa flink som du og I all sige. –

Hvor sørgeligt med H. I. Rhode. Jeg viste ikke at han var hengiven til Drik. Jeg kan vide Lammers's besøg var til stor Hygge for Eder. Hils fra mig i Langesund, er Ovidia en takkelig Pige og lille Karen Elise? Hun var saa sød da jeg kjændte hende. Naar du har Anledning, saa hils Cathrine Bakker fra mig, jeg skrev vist sidst at jeg havde faaet Brev fra Quebec fra hende, det er ikke Tid til at svare saa det kunde naae hende der, men jeg vil skrive saa snart jeg kan. Og nu Farvel kjære Moder, mange Hilsener fra Vilhelm og Børnene. Hvergang jeg tager Pulten frem maa Brevet fra Bestemoer læses. Gud give dig og Alle maa være friske,

din hengivende Leis. [k401](#)

Jeg skal fortælle fra Lina at hun har de første Blomster i sit lille Bæger, Hæg og vilde Marsfioler.

Brev 80: 28. juni 1861

«Du skulde see den lille Figuren nu i Knæbuxer»

Little Iowa Præstegaard

28de Juni 1861

Kjære Fader!^{k402}

Jeg havde skrevet før, havde jeg ikke havt vondt i øinene, det har ikke været noget slemt, men nok til at forhindre mig i at skrive. Det er Træk, som jeg formodentlig har faaet da jeg sidst var i Kirke, nu er de i Bedring og jeg vil prøve at skrive lidt til hver Dag, jeg ved du ønsker snart at faa Brev dennegang for at høre om Alt fremdeles er vel. Og det kan jeg Gud være Lovet! ogsaa sige dig at det er. Vi har alle sammen været friske siden jeg sidst skrev, paa lidt Forkjølelse nær. Vilhelm^{k403} var jo hos Stub^{k404} da jeg sændte mit sidste Brev, han kom hjem ganske stivnakket endnu, efter en meget stærk Forkjølelse, han havde havt paa sin Reise, siden har han været frisk, kunde jeg bare skaffe ham lidt bedre Appetit, men den er nesten altid daarlig, naar Sommervarmen begynder, naa haaber jeg Fru Magelsen^{k405} sørger for at den kan komme sig igjen, Synoden er nemlig samlet paa Rock Prairie hos Magelsen,^{k406} der hvor Dietrichson^{k407} var, nu for Tiden. Om 14 Dage haaber jeg Vilhelm er her tilbage igjen, han reiste for en Uge siden, men kom af Mangel paa Tid ikke til det Møde, de skulde have i Forveien i Whitewater. Efter Synoden samles de hos Herman Preus^{k408} til Præstemøde og Kirkeindvielse.

Jeg har kommet mig godt siden jeg skrev til dig sidste Gange, kjære Fader. Benet er godt, en daarlig Fotgænger er jeg rigtignok, og det har jeg vært siden Lina^{k409} blev født, nu fortiden bliver jeg træt naar jeg har gaaet saa langt som fra Herregaarden og til Kirken, men jeg kan vel komme mig med Tiden. Lille Johan^{k410} er en aparte sød liden Gut, han trives godt og har været meget frisk, lidt urolig var han en Tid, for stakars liden, han fik sin første Tand, da han var et Par Dage over 3 Maaneder,

nu er han blid og livlig og ligner fremdeles Lina, jeg undres om han ikke skulde komme til at ligne mig, det var jo ikke saa urimlig om en af dem kom til at ligne mig, der er rigtignok dem som finder at Lina ligner mig meget, som mener at netop saaledes maa jeg have seet ud i hendes Alder, kun med mørkere Haar, men den Lighed kan jeg ikke see; jeg har glædet mig ved at tro at finde at Lina ligner min kjære Fader, især den nederste Deel af Ansigtet. Hvor gjerne jeg vilde have en af dem lig dig, Ahlert^{k411} bliver det ikke, men hvem ved om ikke lille Johan. Han seer mere fiin og ikke saa gutteagtig ud som Ahlert altid har gjort, det har aldrig været mulig at tage Feil af ham; Ahlert er just ikke noget vakker, men seer rask og kjæk ud, du skulde see den lille Figuren nu i Knæbuxer, han staaer her hos mig med Hammer under Armen og en Spiger i Haanden og vil faa see i min Pult. «Hvad skal jeg sige til Bestepapa fra dig, Ahlert?» «Du skal sige at jeg har Lomme i Buxerne mine og at jeg har en Spiger i dem og nu vil jeg ud og fixe Grinden», fik jeg til Svar, og nu hører jeg ham alt hamre løs paa Havelaagen. Han «fixer» alting, jeg spaar Gutten bliver hændig, han har saadant Lag. For nogen Tid siden talte han ikke om andet end Hester, nu er det Hammer, Spiger og Bord sent og tidlig, jeg troer ingen kunde give ham nogen kjærere Present en en Deel Spiger. Ride og kjøre er han naturligviis ogsaa meget glad i. Det var saa morsomt at have han med forleden, Vilhelm og jeg og begge Smaagutterne havde en deilig Kjøretour. Henriette^{k412} og Lina kjørte bagefter. Buggien rummer ikke flere. Vilhelm har jo næsten ikke været hjemme i Sommer, saa vi har heller ikke kunnet kjøre; naar han nu kommer tilbage fra Wisconsin, saa haaber jeg ogsaa at han bliver noget i Ro her i Menigheden.

Bliver øinene mine ved at gaa fremad, saa sænder jeg dette Brev førend Vilhelm kommer hjem, saa dennegang faaer du ikke Brev ifra ham, han taleder om at skive dig til og svarer paa dit sidste Brev, det kunde være morsomt at vente og kanske kunde berette dig noget af Interesse fra Synoden, men det bliver for længe. Der skal være kaldet en Candidat Steen^{k413} til Præst til Painted Creek, hvorover Vilhelm er meget lidet tilfreds, Larsen^{k414} ligesaa. Larsen protesterede mod at kalde ham da han var hjemme. «Han skal ikke komme did paa nogen mulige Maade», siger Vilhelm. Jeg faaer nu høre hvordan det hænger samme naar han kommer hjem. Den Candidat Berg jeg sidst omtalte fandt at man her vaagede de Kræfter der tilbød sig, formeget, men de skulde vide hjemme hvor meget bryderi for Ex. Præsten Clausen^{k415} skaffer, ikke fordi han gjør noget, men fordi han ikke gjør noget, saa tænker jeg ikke de mintes det. Jeg ved ikke om jeg nu maaske skriver om hvad jeg helder burde tiet stille om. –

Præsten Stub er da nu reist, han reiser i den Tanke om at komme hertilbage hvis hans Helbred tillader det; det seer vist meget uvist ud dermed. Af *Emigranten* seer

jeg at Stub, medens han var i Kirken var bleven bestjaalet for 280 Dollars. Hvor skammeligt og hvor slemt for ham netop som han skal begynde en saadan Reise. Dietrichson blev ogsaa bestjaalet da han skulde reise, [k416](#) jeg ved ikke hvordan det gik dermed. Præsten Dietrichson har i *Emigranten* faaet skarpt og ikke ganske retfærdig Svar paa hvad han har skrevet om Udvandringen i Stavangerbladene. Dietrichson seer ogsaa alt saa altfor mørkt. Climaten er en af de Ting Dietrichson og *Emigranten* ikke er enige om; at det ikke er behageligt er sandt, men ingen kan lige andet end at det maa være sandt. Her er mærkverdigt lidet Sygelighed og meget faa Dødsfald, ialfald blandt de Norske. Troer du ikke kjære Fader at mange af de Familier som indvandre med Glæde vare blevne hjemme om de der havde seet Udvei til at ernære sig og Sine, man kan nok sige, det er Mangel paa Tro, som bringer dem til at forlade Fædrelandet; men naar jeg tænker mig at jeg ikke skulde havde et Stykke Brød at putte i Munden paa Smaabørnene mine saa – jeg tør ikke dømme, Gud hjælpe de Arme! og gjøre Folk her villige til at hjælpe dem. Der er vel megen Nød og Elendighed mange Steder i Norge nu! Her, hvor vi bo i detmindste, har man fuldt op af Mad og Drikke om just ikke Penge, Priserne er nemlig saaledes at det næsten er at give bort sine Varer at sælge dem, kunde de enda blive solg hjemme i Norge for denne billige Priis.

Men her er Krig i Landet, hvor længe vil denne Overflod vare? Enkelte steder i Sydstaterne er det vist allerede nu næsten Hungersnød. Det gaar i Langdrag med Sagerne her i Landet og Enden er vist ikke saa let at forudsee enda. Jeg lenges efter Posten i Morgen. I Europa er der da tilsyneladende roligt, Gudske Lov saa længe der er Fred! Jeg har ikke taalt at læse de fiinstilede Americanske Aviser i de sidste Uger, saa jeg ved kun at noget egentlig Nyt af Vigtighed indeholde de ikke, og du har jo desuden i Bladene hjemme læst nyeste Nyt herfra, førend du faar det i mine Breve.

Jeg glædede mig ved at see at du tænke paa at gjæste Bergen med Christiane, [k417](#) kjære Fader. Gid det nu maa blive af og Veiret behageligt saa du maa kunde faa megen Hygge af din Tour. Hils Onkel Peter [k418](#) fra mig. Jeg vil nu slutte dette og fortsætte lidt til Moder. Hvordan gaaer det med din Have iaar? Gud ske Tak og Lov! Som fremdeles lade dig være rask nok til at kunde sysle der. Mange kjærlige Hilsner fra hver især af Børnene. Gud velsigne dig min kjære kjære Fader.

Din hengivende Datter Leis. [k419](#)

Brev 81: 29. juni 1861

«Tak for alle Raad for mit Been»

*Little Iowa Præstegaard,
29de Juni, 1861*

Kjære Moder![k420](#)

Havde det gaaet efter mine Tanker saa havde dette Brev naaet deg til din Fødselsdag, men det satte mine øine sig imod, saa du maa nu tage imod mine kjærlige ønsker for den Dag og for alle Dage, naar de kommer, kjære Moder! Gud give du maa være frisk. Hvor mon du tilbringer den 7de Juli? Har du et Chcoladeselskab hjemme, eller er Fader og Christiane[k421](#) paa deres Vei til Borgen og du maaske ogsaa reist et eller andet Sted hen, jeg kan ikke huske akkurat naar Sommerferien begynder.

Tak for dit sidste Brev, jeg fik det netop paa min Geburtsdag, det var saa hyggeligt, havde bare Vilhelm[k422](#) været hjemme, da er det jo dobbelt saa godt at faa Brev hjemmefra, men han var da paa den Reise i Minnesota og Clausen[k423](#) er midlertidig her, saa tidlig havde jeg ikke ventet at faa Svar paa det Brev der bragte Eder Underretning om lille Guttens Komme. Jeg vilde ønske Vilhelm ikke havde omtalt, mit Onde i Benet, især da jeg seer, du troer det er i det samme, som for 4 Aar siden. At det dennegang var i det andet, skrev jeg vel i sidste Brev, som jeg haaber forlængst har fortalt dig at jeg Gudske tak! er frisk igjen. Tak for alle Raad for mit Been, jeg har ikke hidintil behøvet at følge noget af dem, da jeg slet ikke føler noget ondt i det; ømt er det ikke, men naar jeg har gaaet meget vil det om Aftenen være lit hovent fra Knæet af og nedover, men det var ogsaa i lang Tid tilfælde med det andet. Jeg kan nu ingen Forskjæl mærke paa Benene, vistnok bliver jeg snart træt, men føler ligesaa megen Træthed i det jeg først havde ondt i som i det andet. Dr. Hansen raadede ogsaa til, for 4 Aar siden, at bruge Bind, hvis

Benet vilde vedblive at være meget svagt. Jeg behøvde det ikke den gang og haaber ogsaa nu at eftersom jeg selv bliver stærkere, vil Benene ogsaa komme sig. Mon det er samme tilfælde som Fru Thaulows? Hendes maa da have været meget slemmere, er det ikke bestandig af og til ondt?

Du spørger om jeg brugte Grødomslag, jeg brugte Flanelbind dyppede i Melk hvorpaa der var kogt fordelende Urter; saa hedt som jeg kunde taale det, det hjalp godt saa ofte, saa jeg greb strax dertil dennegang igjen. Mon Tandberg vilde raadet fra at bruge dette Middel? Stakkels Tandberg som ogsaa maatte give sit Barn tilbage. Er Dorthea Aal ogsaa gaaet saa ung bort, mon? Den arme Fru Aall! Hvor meget Sorg der er rundtom. Vilhelm Jordfæstede nylig en stakkels Enkes eneste Søn, en flink Gut paa 9 Aar, der af Vanvare var bleven skudt af en paa 13. I Vinter mistede hun sin Mand, han reiste frisk og vel hjemmefra om Morgenen, og bragtes om Eftermiddagen død hjem til hende, havde kjørt sig i hjel, hvor frygtelig at miste Mand og Barn paa den Maade uden minste Varsel. –

Jeg har det Haab at Rigsarchivar Lange kommer sig igjen, skulde det ikke være saa, mente jeg at maatte have seet det i Emigranten. Gud give jeg ikke tog Feil. Er gamle Madam Lange altid i Christiania nu? Er hun lige flink? Blive det saa at Actonia Bruns kjæreste gaaer til Theateret? Jeg kan begribe Forældrene nødigt seer det, der tænkes vel snart paa Bryllup nu?

– Jeg maa bede om Undskyldning for de Breve jeg sænder dennegang. Jeg skriver saa afbrudt, da jeg gjerne vil spare mine øine, saa de snart kan blive ganske bra igjen, og desuden faaer jeg kun daarlig Ro til at skrive naar jeg ikke kan benytte Afterne. Jeg har været ude og seet paa Børnene faa en liden Ridetur, derpaa bragt lille Gutten min til Ro for Natten, og nu er Dagen mest forbi, vi har ikke de deilige lyse Sommeraftner her, maar Solen er nede og det er den nu Kl. 7½, saa er det snart ganske mørkt, lidt Vederlag herfor er det deilige Sommermaaneskin.

Her er Børnene for at sige God Nat. Ahlert^{k424} er saa træt, han kan næppe staa. «Hvem skriver du til Mama?» Til Bestemama. «Sig god Nat til hende ogsaa, nu sover de hjemme i Norge, gjør de ikke?» «Sig til Bestemama,» beder Lina^{k425} «at jeg har saadan rar Blomst i Bægeret mit, den staaer ganske alene i et lidet grønt Huus af Bringebærblade.» Det er en Markblomst som jeg ikke før har seet. Det Bæger var rigtig en velkommen Gave for hende, der er altid friske Blomster i det og hvergang hun seer en ny udsprungen Blomst i Haven, heder det: «faaer jeg lov at faa den i mit Bæger?»

Lina er saa flink til at more lille Gutten, [k426](#) naar han ligger vaagen i sin Vugge og er mig ofte til megen Nytte derved. Henriette [k427](#) har slet ikke det Talent, det er hende en Plage at vugge og more ham, derimod at sidde med ham paa Skjødet i sin lille Gyngestol, vil hun gjerne og har mere end en Gang faaet ham til at sove paa den Maade. Henriette er jo nu saa stor saa hun kan være til nogen Nytte, men hun er bleven saa flygtig og ustadig i den senere Tid, vil helst løbe ude fra Morgen til Aften, har ingen Lyst til at læse, sy o.s.v.. Tage af Bordet, vadske op Thetøiet og saadane smaating, rede sin Seng m.m., det morer hende, og hun skal nok faa Lov at lære baade at være Stuepige og Kokkepige eftersom hun voxer til, men nu vilde jeg gjerne hun skulde have mere Lyst til at lære; før var det hendes største Fornøielse at jeg skulde fortælle hende af Bibelhistorien etc., nu er det Lina som helst vil høre derpaa. I Vinter kunde Henriette sine Troesartikler, Budene, en Deel Salmeværs, og fortalde det mæste af Bibelhistorien, strikke, sy og skrive lidt, saa blev hun ganske forsømt medens jeg var syg, nu er Lysten borte og det meste glemt. «Aa lad hende løbe» siger Vilhelm, naar jeg klager min nød for ham; men er hun ikke for stor dertil nu? Gaaer det an at vente til Vinteren og saa tage strængt om fornødent for at vænne hende til Arbeide? Det som hun har lært burde vist ialfald vedlikeholdes, men jeg vilde rigtignok meget nødig, det skulde skee med Ulyst og Tvang. Naar hun har læst lit, heder det gjerne «Aa Mama, det er saadant deiligt Veir, Lina og Ahlert venter saa paa at jeg skal komme ud til dem». Hvor godt det vilde være for mig, med hensyn til Børnenes Opdragelse, om Vilhelm vare mere hjemme, nu er jeg jo saa godt som alene derom.

De er hverken haarde eller stive, nogen af dem, aligevel er det ikke saa let, det føler jeg meer og meer. Linas værste Feil, synes jeg er at ville være grættent. Henriette er hæftig og utaalmodig, hun bliver hurtig misfornøiet og ligesaa hurtig blid igjen. Jeg undres om jeg ikke var «grinete» især da jeg var paa Linas Alder, jeg husker en Tid, da jeg hver Aften green fordi Hovedpuden ikke laa godt nok; Christiane har vist ikke glemmt det. Lina slægter vist mig paa; jeg vil give hende Ormepulver igjen, maaske kan det have sin Grund i lidt Upasselighed, skjøndt jeg ikke kan mærke andet end at hun er frisk. Hvor særdeles fri for sygdom Børnene vores har været, Gud ske Tak derfor! Kighoste og Mæslinger har grasseret rundt om os, men vi gaaet fri hidindtil. Det er godt at slippe Børnesygdomme, naar man har et spædt Barn.

Hjertelig Tak kjære Moder fordi du vil strikke Strømper til Henriette, det er god hjælp for mig, jeg sænder dig et Mønster af en Bomuldsstrømpe saaledes som jeg har strikket til hende i Sommer, det er rundeligt stort saa hun kan bruge dem en Sommer til i det mindste. De største af alle de Stømper du sændte med Jensen, [k428](#)

er i mindste Lag for hende nu, saa du vil see at Lina og Ahlert er rigelig forsynede. De lyse røde du sændte i Vinter er forsmaa i Foden ellers kunde hun passet dem. Her har du Børnenes Høide, norske Maal Mærk som paa en Dørstolpe hjemme. Henriette: 1 alen og lidt over 22 Tommer, Lina 1 alen 15½ Tomme, Ahlert 1 alen [k429](#) og lidt over 10 Tommer, [k430](#) Johan 1 alen og ikke fuldt 1½ Tomme. Sig mig saa om de er høie eller lave. Er det ikke tidlig Johan faaer Tænder, kun 3 Maaneder? Det seer Gud ske Lov! ud til at gaa nok saa let og godt dermed, men stakkels Liden hvor Munden klør; i disse Dage maa jeg saa god som hele den Tid han er vaagen, holde hans Ring til Munden (vi kjøbte nogle dertil af Guttapeche, [k431](#) eller lignende Stof), han er jo forliden til selv at kunde holde den, hvor han lider!

Og nu lev vel kjære Moder. Give Gud alt hjemme maa staa vel til. Mange mange Hilsner fra alle Børnene,

Din Leis. [k432](#)

Brev 82: 2. juli [1861]

«Aftenduggen er endnu ikke rigtig begynt»

[n19](#)

Tysdag 2den Juli

«...» Jeg kan ikke faa Bud til Byen før imorgen, saa jeg faaer Tid til at skrive lidt herpaa ogsaa, så skal Christiane^{k433} ikke sørge over at jeg sænder blankt Papir saa lang vei.

Det er Strygedag i dag, Mandag vadsker vi, den ene Pige har sin Tid optagen fra Morgen til Aften med disse Arbeider, og saa Aften- og Morgenstellet og Melkingen – 4 Køer. Det er stor Vadsk vi har nu, 4 Børn behøver meget og Vilhelm,^{k434} der reiser saa idelig, bruger ogsaa meget Tøi. Fredag kjærner vi ialmindelighed nu for Tiden og Lørdag skure vi, disse 3 Dage har Confirmandpigen altid at hjælpe til i Kjøkkenet og en stor Deel af hendes øvrige Tid gaaer til at luge i Haven. Jeg duer ikke rigtig til at passe mine Blomsterbed selv endnu. Vi har faaet en prægtig let Kurvvogn, i den tilbringer Johan^{k435} en stor del af sin Tid, enten jeg kjører han omkring i Haven, eller jeg sidder ude og arbeider og lader Henriette^{k436} eller Lina^{k437} trække ham, naar han bliver kjæd af at sidde stille.

Hvilken tidlig Vaar I have havt iaar, maatte nu Sommeren blive god. Vi har havt en meget kold, raa og langsom Vaar, saa meget Regn en Tid, stærk Varme af og til; men nu har det været saa længe tørt at det seer helt misligt ud i Haven, om end ikke Ager og Eng have taget Skade endnu, Grønsagerne staar taalelig men Blomsterne seer ynkelige ud, og jeg kan ikke tænke paa at plante ud hvad jeg skulde i denne Tørke. Denne kolde Vaar gjorde at Frøet kom meget daarligt op, og hvad der var det leieste, ikke det mindste af hvad Fader sændte mig i Vinter. Martsvioler saaede jeg i Høst og i Vaar, men seer ikke det mindste dertil. Jeg er glad at jeg ikke saaede Gyldenlak og Nemofila, som Fader sidst sændte, i Haab om

at faa Regn. Det nytter lidet, alt hvad vi vander, den brændende Sol og ofte stærke Vind brænder dem af om Dagen. Aftenduggen er endnu ikke rigtig begynt.

Vaaren var daarlig for Haven ifjor og meget af Frøet kom ikke op, men det var ikke noget mod iaar. Desuden havde vi for nogle Uger siden en meget stærk Storm, der have anrettet stor ødelæggelse i alle Haver. Min ene Viinranke saa vissen ud, ligesaa mange Blomster; ærter, Rhabarbaraplantene, den Side der vænde mod Vinden af alle Træer og Skovene. Hveden og Havren saa ud som den var frussen. Jeg har endeel Roser, men saa smaa og ligesom standsede og næsten ellers ingen Blomster uden hvad jeg har saaet selv fra ifjor, næsten alle Sommerblomsterne saaer sig selv, holdt de sig kun i Bodene istedetfor at saa sig ud over Gangene, saa kunde jeg slippe at saae dem. Af Levkøierne, som altid pleie komme saa godt, er kun ganske faa at see. Og nu nok om Haven.

Den lille Ugangsflugten min! Nu kom han – Ahlert^{k438} naturligvis – ind fra Haven, slæbende paa en stor Klubbe, ganske sort paa Ansigt, Hænder og, heldigviis, Forklæde, af Vognsurning. Han maatte smøre Vognen for Ola (Gutten her) ellers vilde den ikke gaa, forsikrer han. Naturligviis har han vækket lille Gutten med sin Klubbe, det er ikke første Gang det skeer; nu be'er han saa vakkert om en stor Spiger for at gjøre Havebænken istand, «ellers kunde Papa falde ned af den, naar han kommer hjem fra Konsin». ^{k439} Da han først kom under Veir med at der var Spiger paa Loftet, spadserede han derop alene, forsynede sig med hvad de smaa Hænder kunde bære og saa skulde han da ned igjen af Trappen. Dette var nu lidt besværligt, med bægge Hændene fulde, men han var ikke raadløs, først prøvede han at stikke dem i Lommen, det vilde ikke lykkes, saa kastede han dem alle ned over Trappen og saa selv efter og plukkede op.

En Dag kom han ind med Bolt, Skruer, og jeg ved ikke alt, som han havde vidst at faa af Langslæden, og det uden Linas Hjælp. I gaar kom Pigen ind med ham med Vandet dryppende af hans Støvler, der stod saa meget Vand, at det gik ham over Anklene i en Balje, deropi spadserede han saa. De har sine Engle til at vogte om sig; disse Smaa, hvad vilde ellers alt vort Tilsyn nytte.

Jeg har den samme Pige endnu og beholder hende til Confirmanderne skal indskrives. Forleden fik vi Hilsen fra «Herregaarden», Fru Preus^{k440} skrev til mig. Preus havde netop faaet Forretnings Brev fra Provsten og deri Hilsner til os og Underretning om at alt var vel. Hils og si Provsten Tak derfor.

Johan har længe ligget vaagen og sød, men nu faldt Tiden ham lang og jeg slutter dette med ham liggende paa Skjødet, ikke den letteste Opgave, han vil have Fat i

alting og føre det til Munden. Før lykkedes det kun sjælden, han tager og river i hvad jeg holder i Haanden. –

Kommer saadanne skønne Actstykker som Oprørgeneral Beauregards [k441](#) Proklamation i Bladene hjemme? Det er dog skjændigt! Der ventes daglig et Hovedslag og snart maa der vel ogsaa noget skee. – Tilstanden i Syden beskrives [som] frygtelig. Gud give det Alt en snar Ende.

Hilsen fra Johan.

Lev vel.

Brev 83: 1. september 1861

«Mon Børn have godt af at spise Sirup paa Brød?»

Little Iowa Præstegaard

1ste September, 1861

Kjære Moder!^{k442}

Det er Søndag Eftermiddag, lille Johan^{k443} og jeg er ganske alene hjemme og nu er han falden i Søvn efter at have faaet sig en Kjøretour først til Kirken, derpaa Haven rundt, saa jeg kunde faa undersøge om Viscountbærene var modne og spise mig nogle Blommer og <...> eller vilde Kirsebær, hvad det nu egentlig er som voxer paa det store Træ, der kaldes Henriettes^{k444}. Lyst eller «Lygthus», som hun altid sagde som mindre.

Vilhelm^{k445} reiste igaar til Painted Creek, hvor han bliver til sidst i Ugen; nu begynder de idelige Reiser igjen, i August Maaned har de indskrænket sig til Little Iowa Menigheds 6 Kirker, naar jeg undtager en Snartour til Turkeyriver, der heldigviis gik godt. Det var nemlig midt i Hvedehøsten, saa det ikke kunde nytte at tilsige Gudstjæneste nogen Sognedag. Der blev derfor tilsagt i begge Settlementer til samme Dag; nu, netop denne Dag indtraf en forsmæderlig Varme, tillige var det saa lummert, det var den hedeste Dag vi havde havt i Sommer sige alle, saa jeg var ængstelig for hvordan det vilde gaa Vilhelm at holde Gudstjæneste først om Formiddagen, derpaa reise 10 Miil og saa atter Predike om Eftermiddagen; det gik Gud ske Tak godt for ham, men Folk blev syge og kunde næppe holde ud i Kirkerne, en gammel Kone blev syg paa Veien og døde. Det er en Lise at være fri for den Varme vi har havt, som begyndte netop paa samme Tid som «Harvesten» og holdt ligesaa længe paa.

Nogen Sygelighed blant Folk har jeg ikke hørt om, derimod er der indtruffet en Deel pludselige Dødsfald, mest blant Folk som arbeidede ude paa Marken og især blant Nykommere, 2 der kom fra Norge i Aar er døde her i Nabolaget medens de bandt Hvede og lignende dødsfald hører jeg fra næsten alle Kanter. De der har Nykommere i deres Arbeide, burde rigtig passe at de ikke overanstrengte sig, bedst var det for disse slet ikke at tage tungt Arbeide den første Sommer. Her er forræsten ikke mange Nykommere, de der have Slægtninge i Wisconsin have formodentlig stanset der for det første; i Minnesota er en heel Deel, og saa drage de ret til Dacotah og længere Vest i Iowa.

Her har ikke været let for at faa Arbeidsfolk og Lønnen derfor høi. 30 Dollar om Maaneden og derover i «Harvesten». I Chicago skal der have været frygtelig Varmt i Sommer, Folk styrtede døde om i Gaderne, her har det dog kun været Folk, beskæftiget med strængt Arbeide. Den saakaldte *Summer complaint* har vist taget mange Børn bort i Aar, der har været mange her og spurgt om Raad derfor, men desværre, udsætte de med at søge Raad til Sygdomme har taget Overhaand. Jeg tænker Børn har ofte blevne syge fordi de, naar det er Varmt, gaa med saa lidet Klæder som muligt og at man dog forsømmer at klæde dem varmere naar det bliver kjøligt. At vænne Børn af efter at Sommervarmen er begyndt, skal ogsaa være farligt. Gud ske Lov! saa længe vi blive forskaanede for denne Plage.

Børnene have været friske i Sommer, en liden Upasselighed have de, ja det hele Huus, tror jeg, havt hver en Gang, men det har kun været en Dag eller Nat. Lina^{k446} saa bleg og daarlig ud for nogen Tid siden og klagede over Træthed; jeg gav hende Ormepulver, nu seer hun frisk ud. Hun er den der seer svagest ud af Børnene. De fik Lov at følge med Pigen kun til Nabogaarden nu, og da dette skeer saa ganske sjælden fordi jeg ikke har kunnet gaa noget Steds, saa er det en stor Fryd for dem at gaa til Sørland og see paa den store Faareflok og paa alle Gjæssene svømme. Jeg besøgte vore Naboer flittig de første Aar vi boede her, men nu skeer det næsten aldrig; jeg troer dog næsten at mine Been maa være stærke nok til at bære mig ned til Skaarlia nu, denne stille Eftermiddag har bragt mig flere Gange til at tænke paa de Søndage, jeg tilbragte der, ganske alene, uden at see et levende Væsen – en Fugl maaske – fra Morgen til Aften. Jeg husker en Søndag Eftermiddag som Ensomheden blev mig for stærk, jeg gik hen til Nabogaarden i Haab om at see Mennesker, men fant ingen hjemme, gik herop og sat en Stund nedenfor den halvfærdige Bygning og kom tilbage igjen uden at have seet et Menneske; naar jeg da ikke kunde vente Vilhelm tilbage paa mange dage, kostede det Møie at holde sig kjæk stundom. – Nu er jeg aldrig alene, Gud ske Tak!

Medens jeg husker det. Mon Børn have godt af at spise Sirup paa Brød? De vil gjerne have det, jeg seer andre, Preuses^{k447} for Ex. bruge at give deres Børn det. Der brugt en Mængde Sirup eller Molasses (en simplere sort Sirup) ogsaa blant de norske her, mest til Smør og Brød. Naar man tager et større Parti kan man faa reen, klar, Sirup for 12 Skilling norsk Potten.^{k448}

Det var den Ting jeg gjerne vilde vide, det andet var om det er skadeligt for smaa Børn at kjøre baglængs? Vi har en meget god letvindt liden Kurvvogn for Johan. Den er paa 2 Hjul og man kan bekvemt skyve den foran sig, naar for Ex. Solen skinner det lille Børn, som jo maa ligge tilbage i Vognen, i øinene. Det er jo mange Voxne som ikke taale denne Bevægelse. – Du smiler maaske fordi jeg skriver helt hjem for at spørge om disse tilsyneladende Ubetydeligheder. Men hvem skal jeg her spørge derom? Nu faaer jeg ikke skrevet mere i Dag – Dette Blæk er saa daarlig, jeg frygter det vil blive vanskeligt at læse hvad jeg skriver, men at vente helt til jeg kan faa Bud efter Nyt kan jeg ikke heller. Jeg skulde skrive til saa mange og vilde være glad ved at faa det gjort nu; saa snart Tærskingen er over, skal Birgit faa reise hjem en Maanedes Tid, det er uvist hvem jeg kan faa i hendes Sted, stor Tid bliver der næppe til at skrive. Birgit har nu været her snart halvandet Aar og bliver her til Vinteren ogsaa, hermed er vi meget tilfrædse, det er en stø, brav Pige saavidt jeg kan skjønne; meget hurtig er hun rigtignok ikke, men hændes andre gode Egenskaber, for Ex. hendes jævne gode Humeur, om dog end kommer nok saa mange Afbrydelser til ubeleilige Tider, og hændes Omhyggelighed, mere end opveier dette. Det lade til at hun holder af hele Familien og aller mest af Ahlert,^{k449} dette er jo et stort Gode!

Mandag Formiddag. Nu lidt igjen, medens Johan faaer sin Formiddagslur. Først maa du høre at denne lille Gutten vedbliver fremdeles at være saadant godt blidt Barn. Saa snilde har ganske vist ingen af de andre været. De har ikke ligget saa længe vaagne i Vuggen, jeg har ikke uden videre kunnet lægge dem i Vuggen, naar de bleve søvnige, kort de have i enhver Henseende været mere bryssomme. Saa rolig som jeg har seet enkelte Børn, som nu Fru Larsens,^{k450} er Johan rigtignok langt fra, han leer og støier en heel Deel og arbeider af yderste Evne for at faa Vilhelm til at tage sig, eller idetmindste læge lidt med sig, strax han faaer øie paa ham, og græder naturligviis naar han gaaer fra ham igjen. Han har hele Tiden været frisk, jeg skrev vel sidst at han fik saa tidlig Tænder, nu har han 4. Det er vel ogsaa et Tegn paa at jeg skal give ham tidlig Mad, som du ogsaa siger. «Anne Kone»^{k451} reiste ogsaa herfra, med indstændige Anmodninger om at give ham Mad tidlig, som jeg da ogsaa gjør. Jeg har heller ikke havt saa rigelig at give ham som de andre, hvoraf det nu kommer. Han er flink til at spise Melk og Brød, det tynde af

Byggrynsvælling, en æggeblomme spiser han hver Morgen, deri er han især glad. Imorgen er han alt ½ Aars gammel, hvor dog Tiden gaaer!

Jeg kunde nok tænke at I troede lille Gutten vores skulde hede Paul; men synes du det var saa underligt at jeg overlod til Vilhelm at vælge mellem Paul og Johan? Har jeg sagt at et udøbt Barn har ingen Deel i Gud? Da tager jeg mine Ord tilbage igjen, jeg ved ikke hvorledes jeg har tænkt, siden jeg har kunnet udtrykke mig saaledes, det er da visselig ikke min Mening. Jeg husker jeg skrev at jeg vilde være glad om vort lille Barn kunde blive Døbt samme Dag det var født, og det siger jeg fremdeles; det er da naturligt at vi ønske saa snart som muligt at overgive vores Børn til Gud i Daaben og at tænke naar Barnet er døbt. Hvad da nu end skeer, saa er vort lille Barn nu vel forvaret, det hviler i Guds Arme, skjøndt jeg vel ved at Gud ikke er bundet til Midlerne, at han af sin store Naade ogsaa vil gjøre det Barn saligt der døer udøbt, naar dette ikke skeer af LigeGYldighed eller Vantro fra Foreldrenes Side. Jeg faaer beraabe mig paa Fader Luther, naar jeg kalder det udøbte Barn en Hedning, han skriver jo til Barnets Faddere og beder dem komme og forhjælpe ham til at bringe denne lille Hedning, osv. I en forstand er det jo ogsaa saa – Forresten er jeg ganske enig i hvad du siger derom.

Jeg vidste ikke at det var nogen ny Skik at smaa Børn kalde deres Foreldre Papa, Mama og indbildte mig at det samme var tilfælde med os ogsaa da vi var Smaa. Jeg ved ikke at jeg har hørt et lidet Barn strax det begyndte at tale sige Fader og Moder; endnu førend det har lært at udtale et eneste Ord tydeligt begynder det at lalle Papa, Mama; vores lille Johan begynder alt saa smaat sitt ma ma. Med Guds hjælp vil det, kjære Fader og Moder Navn ikke derved blive dem mindre dyrebart. Vore Børn har alle sagt mest Papa naar de har begyndt at tale, men saa snart der er noget som gjør dem ondt eller den mindste Nød paa fære, saa er det strax Mama og did tyer de fremdeles ved den mindste Modgang, gid det altid maa blive Tilfælde. –

[n20](#)

Jeg har mange baade Blommer og Druer at sylte. Trods den tørre Sommer har her været meget Frugt.

Brev 84: 3. september 1861

«Hvor længe vil denne ulyksalige, fæle Krig vare?»

Little Iowa Præstegaard

3. September 1861

Kjære Fader!^{k452}

Om 2 Dage er det din 6[8.] Fødselsdag^{k453} min kjære gode Fader. Maatte den finde dig rask og vel, som sædvanlig og maatte det være den barmhjertige Guds Villie at lade den endnu mange Gange vænde tilbage med Glæde og Taknemmelighed for os Alle! Gud velsigne dig min kjære Fader! Hvor jeg beder Ham at mine Børn maa faa lære deres kjære Bedstefader at kjænde ogsaa her i Livet! Tak for dit Brev fra Juli, du skulde da snart reise til Bergen; gid du nu maa have haft godt af Reisen og lykkelig og vel være kommen tilbage til den gamle Herregaard igjen, hvor jeg tænker Haven har givet dig nok at varetage, skjøndt den nye Pedel^{k454} vel har gjort hvad han har kunnet for at passe den, og det vel ogsaa med glæde, siden han synes det næsten er som i Paradis.

Den gamle Have! Jeg faaer vel vide om hver en Forandring der bliver gjort? Heldigviis er de ikke mange og den største er vel at Kirsebærlysthuset er borte. Nu har du maaske en rig Georgine Flor, hvis Tørken ikke er for slem. Existerer gamle Johns Have endnu? Den var meget forfalden da vi reiste. Du klager over Tørke og Varme, desværre. Et daarligt Aar til vil falde tungt for Folket! Emigranterne fra Norge iaar fortælle om Nøden i mange Egne, at de maa spise Bark, Mose osv. og naar Folk, ogsaa de som før have været meget utilfrædse her, høre dette, takke de Gud og glæde sig over at være kommen hæertil. Men hvem ved naar Touren kan komme til dem?

Du undrer dig paa hvorledes det vil gaa den store Skare fattige Emigranter, saaledes som Forholdene nu er her i Landet. Det alminderlige Svar er: «De have nu ialfald Levemaaden». Og det er sandt, af Mad og Drikke have de nok nu for Tiden, og Arbeide har der været fuldt op at faa, ialfald heromkring, her er nu ikke mange Nykommere; op i Præsten Jensens^{k455} Menighed er der derimod en Mængde, alligevel var Lønningen under Hvedeindhøstningen 1 Dollar om Dagen, i den Tid er Lønningen som naturlig er, størst, Daglønningen er nok ellers nu for en voxen Karl fra 1/2 Dollar til 76 cent. Oppe ved Jensen havde der været megen Sygelighed blant Nykommerne især. Blodgang, o. des., som foruden Varmen vel ogsaa kom af de tætpakkede smaae Huse, nu Befolkningen havde faaet saadan Tilvæxt. Men det er vel kun de færreste, som blive boende, hvor de nu er, saa snart de have samlet sig lidt Penge, drage vel de Fleste længere, hvor Landet endnu er billigt at faa kjøbt og komme vel da, som deres Forgjengere her, til at friste et haardt Nybyggerliv, indtil Jorden giver dem tilstrækkeligt Udkomme, hvilket jo her ikke varer længe, dersom Gud vil forskaane for Uaar. Nu for øieblikket er det vel endogsaa meget let at ernære sig for dem der intet selv har. Jeg troer alle Ting, undtagen Colonialvarer, er meget billige, og disse kan nu endelig undværes. 4 cent (4 Skilling norsk) for et dusin æg, 4 a 5 cent for et pund Smør, 1 1/2 Dollar for en Tønde Hvede og Rug endnu billigere og saa, fremdeles. Saaledes er det nu, men eftersom Krigen drager ud maa vel Farmerne finde bedre Marked for deres Varer. Og hvor længe vil denne ulyksalige, fæle Krig vare?

Her sidde vi jo udenfor og seer til, men alt hvad jeg læser i Aviserne bliver jeg lige klog, jeg synes det seer mørkt ud baade for Unionen og Oprørerne. Speidere og Oprørere paa alle Kanter, hver Dag bringe nye for Dagen hvor man mindst anede det; daarlige feige Officerer; enkelte Regimente som forlade Armeen i samme øieblik slaget begynder, fordi deres 3 Maaneders Tjenestetid var Udløben. Nu setter man sin Lid til den unge General McMellan.^{k456} I flere af Oprørstaterne, fulstændigt Anarchi! Hvilken Tilstand i denne saa meget priste Republik, om man nu end kun vil tro det Halve af hvad Bladene berette. Blive Mr. Russels Breve til *London Times*,^{k457} oversatte i norske Blade? Jeg vilde ønske de gjorde. Idethele skulde det være ganske interessant at læse de norske Aviser og see hvordan Tilstanden i America der tager sig ud. Sidste Post bragte en meget smuk Proclamation fra Præsidenten om at fastsætte den 26de September til en almindelig Faste og Bededag. Og vel kan der behøves at fastes og bedes. Sagernes Stilling her i Landet kjænde du forøvrigt ligesaa godt som vi; jeg ved aldrig hvad jeg egentlig skal tro af alle de modsigende Beretninger, hvormed Bladene ere fyldte, ikke engang der egentlig vandt eller Tabte dette ulykkelige Slag ved Bulls Run eller «Officers Run» som det nu heder, til minde om alle de tapre Officerer der den Dag

tog Benene paa Nakken. Om føie Tid^{k458} bliver der vel mere Blodudsgydelse. Gud vænde alt til det Bedste!

Slaverispørgsmaalet har voldet megen Røre rundt om i Menighederne, saaledes ogsaa her. Aarsagen hertil er et Stykke i *Emigranten* (fra Redactionen) til Professor Larsen,^{k459} der bad ham om Oplysning angaaende hans egne og Medlærenes Mening om Oprøret, (jeg husker ikke om Slaveriet var nævnt) der var saa mange Rygter i Omløb nu at baade Larsen og de øvrige Lærere ved Concordia College, skulde hylde Secessionismen og holde for at Slaveriet ikke var Synd. Man ønskede at vide hvordan dette forholdt sig, da man andtok det maatte være af megen Interesse for Folk at vide de Mænds Mening herom til hvem deres fremtidige Præsters Opdragelse og Uddannelse var betroet. Larsen svarede ikke derpaa førend han fandt sig foranlediget dertil ved et Par paafølgende Indsændelser, og dette Svar var det som bragte Bevægelse i Gemytterne. Publicum er ikke vandt at abstrahere og drog den slutning af hvad Larsen skrev (om Oprøret indlod han sig ikke) at han ubetinget hylde Slaveriet ogsaa i den Form, det eksisterer her i America. Endnu et Par Indsændelser og et Svar fra Larsen hjalp ikke til at berolige Folket. Dette var strax før Synoden, som du ved var samlet sidst i Juni. Da der nu blev spørgsmaal om hvor og naar den vordene Lærestanstalt skulde oprettes, lod Slaverispørgsmaalet sig ikke længere holde borte. Det behandledes ganske abstract og optog megen Tid, uden at komme til noget Resultat.

Det endte med at Præsterne opgav følgende Erklæring: «Skjøndt det efter Guds Ord i og for sig ikke er Synd at holde Slaver, ansees dog Slaveri som en følge af Synden, for et Onde og en Ulykke og vi ville hvor Christelig kjærlighed byder det og vort Kaldsplikt tilsiger det, arbeide til dets Ophævelse» – Doktor Hansen er nu beskjæftiget med at udgive en Pamphlet betitlet «Menneskelighed og Orthodoxy» mod Slaveriet, nærmest henvændt til de norske Præster her, og dersom han vedbliver at bruge samme Sprog som han er begyndt med, vil næppe mange andre kunde forstaa ham. Vilhelm^{k460} var vel fornøiet med at tale med sine Menighedslemmer om Slaveri, da han kom fra Synoden fonylig var han i Decorah og holdt en Tale derom. Menigheden havde indgivet en «Petition» til ham desangaaende. Det blev bestemt paa Synoden at man strax skulde skille sig fra Missourisynoden; saa hurtig som mulig begynde Seminarbygningen og imidlertid leie Logis, kalde Lærere og selv begynde Skolen strax. Dette var imod Præsternes ønske, de vilde helst at Eleverne skulde vedblevet ved Concordia College,^{k461} saafremt dette snart igjen kom i Gang, indtil Bygningen var færdig, eller man ialfald havde faaet Lærer og var bedre beredt paa at begynde selv, men

Repræsentanterne vilde ikke vide noget af Missourisynoden. De 4–5 som i det sidste Aar have været i Fort Wayne vedbliver dog der med deres Studeringer.

Seminariet skal bygges i Decorah, tæt udenfor Byen paa det smukke Land som Vilhelm købte dertil. Han havde allerede udsøgt midlertidigt Locale for Skolen i Byen, der da kom Skrivelse til Kirkeraadet (Vilhelm er dets Secretair) fra Preus^{k462} som reiste i La Crosse Menigheder at Menigheden der tilbød sin store Præstegaard til fri Afbenyttelse for Skolen. Der er megen Jammer fordi man ingen Præst har og Frygt for Splittelse; nu haabede de nu kun sjældent at blive betjent af Larsen. Saa mange Grunde taledes for denne Forandring at Skolen nu forløb er begyndt der. For os havde det være meget hyggeligt om vi havde faaet Larsen saa nær! Der er skrevet til en Pastor Schmidt^{k463} om at komme hid, som Lærer, men jeg ved ikke med hvad Udfald. Han en blevet dem varmt anbefalet. En yngre Broder af Larsen ventes ogsaa, jeg ved ikke naar. Synoden bevilgede 700 Dollar i Stipendium til Candidat Bugge for at fortsætte sine Studeringer førend han kommer hertil som Professor. –

Jeg undres om alt hvad jeg nu har berettet dig, ogsaa er rigtig. Jeg faaer faa Vilhelm til at læse det og corrigere. Den Præsten Steen^{k464} som nu kommer skaffer vore Præster megen bekymring, Larsen protesterede mod at faa han hertil, da han var i Norge, saa skrev Kirkeraadet til Johnsen^{k465} og S. Brun^{k466} og Erklærede at Steen ikke skulde modtage noget Kald her; men dette Brev kom for sent og nu er Manden her og rimligviis reist alle Præstene forbi uden at stanse hos nogen, ikke engang hos Jensen der har betjent hans tilkomne Menighed og altsaa kunde givet han den bedste Underretning. Dette slutte vi deraf, at ingen har faaet underrettet ham om at man vilde forlange et Colloquium af ham først. Hans Kald, St. Olafs, ^{k467} er en af de bedste her er. Jensen vilde snart derop, saa faaer vi vide hvordan det gaar. Gud give bedre, end man tør haabe!

Mon jeg ikke før har omtalt for dig, forhenværende Skoleholder paa Kosconong, Jacob Midbø, en meget dygtig Mand, som Præsterne længe have søgt at formaa til at blive Præst. Han har meget nødig villet gaa ind herpaa; skjøndt han fra flere Kanter fik Kald som Capelan. Imidlertid har han læst med Ottesen;^{k468} han skulde og predike en Gang i Sommer, men da han kom i Døren greb han Ottesen i Armen og sagde: «Jeg kan ikke» og Ottesen maatte gjøre det selv. Man havde næsten opgivet at han skulde faa Mod til at lade sig prøve og til at prædike, indtil Preus nu kom fra La Crosse, da han hørte om Nøden der og at han muligens vilde kunde blive Capelan der, under Larsen, bestemte han sig, for og prøve for en Deel af Præsterne, prædikede, begge dele med meget godt Udfald. –

Efter Synoden blev der afholdt Præstemøde hos Herman A. Preus. Professor Walter fra St. Louis^{k469} var der, til baade Nytte og Hygge formoder jeg, skjøndt jeg synes det maatte være tungvindt at føre alle Forhandlingerne paa Tydsk. En Dag var 5 tydske Præster deres Gjæster, saa de den Dag var 18 Præster samlede. Preuses^{k470} har faaet stort, nyt, veldindrettet Huus, med baade Veranda og Altan ved siden af deres gamle Huus, saa de ogsaa havde Plads til saa mange. Der er ikke mange Præstegaarde, der nu kan rumme alle Præsterne, vi faaer gjøre, som Ottesen sagde, indlogere alle «Fædrene» i Præstegaarden og de øvrige omkring hos Naboerne. Preuses var saa hældige at en Daguerrotypist reiste der, under Mødet, saa de fik deres Huus daguerreotyperet, med den hele Congress, Fru Preus^{k471} og Børnene, standsede ude paa Verandaen og Altanen. Vilhelm havde daguerotyperne med til mig. Næste Sommer skal Synoden samles igjen, dennegang i Minnesotah, hos Præsten Muus^{k472} og sidst i October skal der igjen afholdes Præstemøde. Vilhelm indbød dem hid, men de vilde ikke fordi, mente de, jeg var ikke stærk nok til at have saa mange Gjæster i Huset. Nei den gang, da det blev bestemt, vel ikke, men nu tænker jeg vel jeg kunde kanske! Forresten vilde her ikke blive Plads, til den Tid er de maaske 16 eller flere. De kommer hid til Middag og den ene Dag, og saa faaer jeg vel see en og anden af og til. Møded skal nemlig holdes i Decorah *Emigranten* indeholdt dennegang Begyndelsen af et Referat om det store Kirkemødet i Christiania; er det nogenlunde udførligt maa det vel have interesse at faa læse; men endnu bedre var det vel at faa læse hvad de norske Blade eller *Kirketidende* indeholder derom. De norske Aviser faar vi ikke. Solberg (*Emigrantens* Redacteur, som var vor Gjæst et Par Dage nylig) mente at have aftaldt med Herman Preus at sænde dem til os; de blev nok gamle inden de naaede os, men vi vilde dog gjerne have dem alligevel. –

Jensen med sin Kone og Søn kom dog omsider, 14 Dage efter vi først havde væntet dem, de traf dog heldigviis Vilhelm hjemme, men alt det friske Faarekjød var fortæret og det var Skade! Jeg maatte trøste mig med Gaasesteg og Høns istedet. De var her 4 Dage, men Jensen stakkel, var ganske Klein. Han har ikke været rigtig frisk siden han blev syg under Synodemøde. Nu skulde man vel ellers vænte at hans Arbeide, vil blive lidt lettet dersom Steen bliver i St. Olafs Menighed, og Claussen^{k473} (i Minnesotah), kommer til at flytte som nok var ønskeligt. En Deel af Jensens Anxer er nemlig meget villige til at Kalde ham til deres Præst (de kjænde ham) og da Størsteparten af hans egen Menighed er ligesaa villig til at miste ham og kalde en anden, blive det formodentlig saa.

Nu er du maaske vel fornøiet af alle mine kirkelige Beretninger, saa nu til noget andet. Fru Preus var saa snild at sænde mig Bjørnsons *Arne* og *Haltehulda*^{k474} og

Stockfleths Dagbog.^{k475} Disse første har jeg læst. *Haltehulda* behager mig ikke, men *Arne* likte jeg saavel som de øvrige Fortællinger, jeg har læst af Bjørnstjerne Bjørnson. Det Sprog som er brugt i *Arne*, liker jeg ogsaa, men mange Ord er meget stødende i mine ører for Ex., «Kvinne, innerlig, Kvessen og flere». Dagbogen læser jeg nu med megen Interesse, jeg faaer det Indtryk eftersom jeg læser at Forfatteren seer alt saa fra den lyse Side og gaaer saa let hen over alt han og hans Kone har maattet udstaa, saa jeg maa standse for at samle og rigtig lægge Mærke til hvad de have udrettet og havt at gjennemgaa.

Her har det ogsaa været en meget tør Sommer. Efter hvad Avisen beretter vil Hveden næppe beløbe sig til mere end det Halve af hvad sidste Aars rige Høst gav, men Qualiteten skal være særdeles god. Det er forresten meget forskjellig paa de forskjellige Steder, vor Nabo mente saaledes at han aldrig havde faaet saa meget Hvede som iaar, henved 300 Tønder, og vist er det Jorden her kan udholde en langvarig Tørke. Vi har endnu ikke tærsket, men venter Maskinen om faa Dage, saa seer vi bedst hvordan det er gaaet her. Mais og Poteter lover ganske godt, men i Haven har det været ynkelig, især hvad Blomsterne angaar, det har været Tider da jeg næppe kunde faa et Blomsterfad ind og alting var kun halvt saa stort som ellers. Vi pleier at kjænde Reseda duften ligeved Kirken, iaar har her næppe været nogen før nu; nu er der en Deel Blomster, men kun en eneste Levkøi er begyndt at blomstre. *Viscosa*, baade Bær og Busken, har kun været halv saa store som sædvanlig. Endnu Vanmeloner har vi havt, men af de andre Mushmelon, kaldes de her, er der kun nogle faa som endnu ikke ere modne, saaledes med alt. Iaar har vi for første Gang havt virkelig Sukkerærter, saaet norsk Frø fra Fru Preus. For Tiden har vi koldt regnfuldt Veir, gid vi maa faa en smuk Eftersommer.

Det er den 11de September idag og nu faaer jeg vel slutte mine Breve og sænde dem med Vilhelm, som har Gudstjeneste i Decorah i Aften. Vi have Gud ske Tak godt. Hvor friske vore Børn har været i denne, især for Børn, saa sygelige Sommer! Det bliver en Sorg for Børnene, især for Ahlert,^{k476} naar han ikke mere kan være ude fra Morgen til Aften, jeg har en Forsmag paa hvordan det vil blive førend han faaer vændt sig dertil, nu i disse Regndage. Han trøster sig med at trække alle Stolene frem paa Gulvet og kjøre Lina^{k477} og hendes Dukker, samt med at banke smaa Spiger i et Bræt. Er Vilhelm hjemme gaaer han hver Dag op til ham med et lide stykke Papir i Haanden, og beder «Papa, kan jeg faa nogen *Tacks*? (Smaa Spiger). Henriette^{k478} haaber jeg faaer mere og mere Skrive- og Læselyst eftersom Dagene bliver surere. Lille Johan^{k479} er nu ½ Aar, og en blid, snild Gut er han. Han kan ikke sidde alene endnu, men sidder Smaastunder i Ahlerts høie Stol med sit

Legetøi foran sig paa Bordet. Han har været meget frisk hidtil, men seer og mere spæd ud, en Ahlert gjorde i den Alder. –

Posten igaar bragte ikke noget Nyt. Det eneste jeg har seet er at Prinds Napoleon har været helt i Prairie du Chien.^{k480} Mange mange kjærlige Hilsener til Bedstefader fra Vilhelm og alle Børnene.

Din hengivende Datter Leis.

Kjærlig Hilsen til Stin,^{k481} Marie^{k482} og Lina,^{k483} og til gode Venner fra os.

Brev 85: 21. september 1861

«Nu er det Aften, Lampen tændt»

Little Iowa Præstegaard

21 September 1861

Kjære Fader!^{k484}

Nu er det Aften, Lampen tændt, Børnene bragte til Sengs og jeg kan ikke vente længe inden jeg faar skrevet lidt til dig og sagt dig Tak for den Glæde du beredede mig igaar. Seent igaar Aftes kom Vilhelm^{k485} uvæntet hjem fra sin Reise, havde Posten med sig, Brev hjemmefra og i Brevet dit kjære Portrait. Jeg blev baade glad og bedrøvet ved at se det, nei ikke bedrøvet heller, men – du kan nok vide, det var underligt at see dig igjen efter 8 Aars Forløb. Hvor uforandret jeg synes du seer ud. Jeg kan ikke tro jeg vilde finde dit Udseende videre forandret, og til dette Resultat kommer jeg ogsaa ved at sammenligne dette Portrait med den gamle, ikke gode Dagereotyp vi har. Jeg er saa glad fordi vi nu har et godt Portrait af dig, min kjære Fader! Det er saa levende, saa smukt! Ja det var en stor Glæde og hjærtelig takker jeg dig derfor. Vi sad oppe til langt paa Natten, saa paa dig, læste i Brevene, tænkte paa og talede om Eder.

Jeg glædede mig til at Vilhelm skulde faa være hjemme i Ro den følgende Dag, Lørdag, hvile sig lidt, læse Brevene hjemmefra og have det hyggeligt. Han havde reist 30 Miil efter at have holdt Gudstjeneste Fredagen, netop for at kunde dette, baade Søndag og Mandag har han ogsaa Gudstjeneste og kommer ikke hjemom; saa kom der strax imorges Sognebud til en Syg, 12 Miil herfra, det var en Streg i Regningen, vi fik netop Tid til at vise Børnene dit Portrait førend han reiste. De skulde da sige os hvem det var: «Det er en Mand,» mente Ahlert.^{k486} «Sig du det Mama,» bad Henriette.^{k487} «Det er jo Bedstepapa» raabte Lina^{k488} med et straalende Ansigt. Jeg vidste det nok, sagde Henriette, men turde ikke sige det, og

lille Johan^{k489} vilde have fat paa Portraitet og raabde lidt papa, papa. – Lina er fremdeles meget frydefuld over at hun var den første, som sagde det var Bedstepapa. Du skulde see hendes Ansikt naar det er noget hun synes glædeligt. Jeg ved ikke hvor mange Gange, jeg har maattet lade Børnene see paa dig idag, men ofte har det været. Ahlert kan ikke rigtig fatte at du ikke har nogen Hest, og spørger meget medlidende om du «bare maa gaa». Selv agerer han Hest, den halve Dag: «Flyt deg Lina, her kommer Sextus, saa fort, saa fort» heder det gjerne, saa kommer han galoperende paa Tæerne. Han har nylig faaet sig en liden Trillebør, som han da er meget glad i, men meget indigneret over at Henriette og Lina vil laane den til at kjøre deres Dukker i. Egenødder og lignende Sager maa de nok kjøre i den, men Dukkerne! –

Saa langt kom jeg den Aften, men idag 12te October, skal Brevet fortsættes, for snarest mulig at sændes hjem med Børnenes Portraiter. Du kan tro, kjære Fader, at det er en stor Glæde for mig at kunde gjøre dette, jeg har saa længe forgjæves ønsket det og syntes det var ondt at vide, at Præsten Stub^{k490} reiste hjem i Sommer, uden at kunde benytte en saa god Leilighed; havde jeg da havt Anledning til at faa Børnenes Portraiter tagne, havde det ogsaa været den Fordel dermed, at du havde faaet dem paa en Gang og i Glas og Ramme eller Etui, dog dette faaer være det samme; maatte de kun komme vel frem (og jeg ved at andre af netop samme Sort, er bleven sændt til Norge i Breve og kommen frem i god Stand), saa ved jeg det vil være dig, min kjære Fader, og Eder alle meget kjært at faa see disse smaa Ansigter, især da de ere udmærket gode og tro og ikke det mindste flatterende. Nu tænker jeg vi sænder disse 4 smaa til dig og en større Plade med Henriette, Lina, paa samme Tid til Horten.^{k491} Det var vores Mening at du saa skulde sænde dem du faaer til Horten, og de dig sit, for at I kan faa see dem alle.

Du skal have Forrangen til Ahlerts Portrait og beholde det bedste af ham, det andre skal til Horten, saa har vi endnu igjen, som Reserve, et særskildt Portrait af hver af dem hvor de staar saa man seer hele Figuren. Henriette og Lina er ogsaa her særdeles gode, men Ahlert er taget paa en daarlig Plade og desuden seer han meget forfærdet ud over alle de Kunster Daguerratupisten gjorde for at faa ham til at see hvor han skulde. Det var det første der blev taget af ham, det var vanskeligt at faa ham god naar han stod alene. Maaske du heller havde seet dem alle i en Gruppe, men Dagueriotypisten vilde nødig inddade sig herpaa, med de daarlige bekvemmeligheder, han havde til sin Disposition, vilde det være vanskeligt at faa alle gode. Hvilke du og hvilke nu Svigermoder skal beholde tænker jeg det er best I selv afgjøre naar I har seet dem alle.

Jeg har ogsaa et af Vilhelm og mig, men de er ikke rigtig gode. Lille Johan prøvede vi da ogsaa, men til ingen Nytte, det var Skade at du ikke ogsaa kan faa see hans lille søde Fjæs. Jeg mente at kunne holdt ham paa skjødets, men da Billedet af en saadan Liden tages dobbelt, saa hurtigt som en Voxens, gik det ikke an. Vilhelm holdt ham, men han er for livlig, det vilde ikke gaa. Ahlert var slet ikke frisk den Dag, han blev portraiteret; det var baade hældig og ikke hældig, han har været som sædvanlig, havde det maaske været vanskelig nok at faa ham til at staa stille; nu var han rolig nok, men blev saa snart træt, du seer han seer ganske mismodig ud paa det ene Billede. Han bad om at komme hjem igjen før vi havde kjørt halvveis og kvikkede ikke op før Vilhelm havde kjøbt den lille Svøbe, som du seer han holder paa, til ham. Nu er han ganske frisk igjen, gaar her udenfor og kjører Mais i sin Trillebør.

Om Henriettes Portraiter har jeg ikke noget at sige, hun er lig sigselv, især er det lille hvor hun sidder udmærket godt. Lina er mere alvorlig, hvor hun sidder alene end det hører hende til. Jeg kan saa godt overalt see paa hende at hun er blant Fremmede, især hvor hun sidder ved siden af Henriette, skjøndt hun der er bedst. Har du en Loupe at see paa dem gjennem var det en Fordeel. Gid de nu maa komme vel frem og finde alt vel, saa ved jeg du vil blive glad kjære Fader. –

Det dreier sig nok bare om Børnene og deres Portraiter, dette Brev, jeg faaer heller ikke skrive langt dennegang. Friske ere vi Gud ske Tak alle, baade Store og Smaa. Jeg lever i mine sædvanlige Ro og Sysler, Vilhelm reiser meget og, synes jeg, faaer mere og mere at varetage. I disse Dage venter han en tydsk Architect fra Ohio, som skal komme i Anledning af Seminarbygningen. Vilhelm er Formand i Bygningscomisionen, hvorpaa han vel ikke skjønner sig stort, men han boer nu saa bekvæmt dertil, og de andre er vel ikke klogere. Han skulde egentlig været i Wisconsin til Kirkeraadsmøde i denne Tid, men Preus^{k492} faaer supplere ham dennegang, især da Præsterne jo om 3 Uger samles her. At de kan vælge saa fjærntboende Præster til Kirkeraadsskrivere! – de er kostbare ogsaa, disse Reiser, og skulde vel egentlig bestrides af Synodekassen, var den stor nok. Det var maaske let nok for vore Præster at komme frem, baade med Bygninger og andet, vilde de følge amerikansk Skik og svensk Skik og reise hjem og rundt om og tigge Penge og Folkehjælp. Den Pastor Amdren, som jeg seer ogsaa har været i Christiania, skal forresten være en udmærket Mand, ganske anderledes duelig end Augustanasynodens øvrige Præster. Han kommer nok ikke her tilbage.

Efter hvad Jensen,^{k493} der har været i Pastor Steens^{k494} Menighed nylig, skriver, lover Steens Komme hertil et bedre Udfald, end man turde vente. Pastor Bjørn^{k495}

med Søster og ogsaa kommen og formodentlig nu i Manitowa. Pastor Schmidt, [k496](#) Larsen [k497](#) og Skolen er i fuld Virksomhed i La Crosse; Midbøe [k498](#) skulde ordineres en af disse Dage, saa hvis alle komme, bliver det 16 Præster paa Mødet, det er dog en Tilvæxt af 4 Præster i Sommer og Hjort, [k499](#) der saa vidt jeg veed, er i St Louis, bliver den 5de formodentlig. – Endnu har jeg ikke takket dig for dit Brev, kjære Fader, jeg er glad ved at see at du har havt Hygge og Glæde af at gjensee Slægt og Venner og din Barndoms Legepladse. Gudske Lov at Stin [k500](#) lever saa godt. Hils han kjærligt fra os. Vilhelm og Børnene sænder dig tusind kjærlige Hilsner. Gud bevare dig, min kjære Fader!

Din hengivende Datter Leis.

En mængde Kaal og Gullerødder har vi faaet; det er ogsaa det meste til Vinterbrug vi faaer af Haven iaar, foruden Bønner.

Brev 86: 21. oktober 1861

«Jeg kan vel undertiden blive lidt træt af al den Børnetummel»

*Little Iowa Præstegaard,
21de October, 1861.*

Kjære Moder!^{k501}

Maa dette Brev komme vel frem og finde Alt hjemme vel, vil du blive glad ved at faa det og see Smaabørnene vores: «Skal vi vente lidt med at sænde dem, saa de kommer til Juul?», spurgte Vilhelm;^{k502} men jeg syntes vi have maattet vente længe nok og vil ikke vente en Dag mere end nødvendigt, førend jeg skaffer Eder den Glæde, som jeg haaber det maa blive. Har vi maattet vente længe førend dette kunde skee, har vi idetmindste nu, den Tilfreds-stillelse at kunde sænde et meget godt og naturtroe Billede af dem alle 3. –

Henriette^{k503} og Lina^{k504} gik i dette øieblik ind for at køie sig, efter først at have sændt dig mange Hilsner og gjort mange Spørgsmaal om hvad mon de nu foretage sig hjemme i Norge osv. Ahlert^{k505} sover for længst, naar Veiret som i Dag er for stygt til at han kan komme ud, falder han ofte i Søvn Kl. 6, men dette forhindrer ham ikke i at sove uafbrudt til Kl 6–7 om Morgen. Han kan endnu ikke rigtig finde sig i at maatte være inde en heel Dag, især naar Linas Læselyst er saa stor, som i disse Dage. Naar han ikke bygger Stald af Vedstykkerne, saa sysselsætter en Kniv og en Pinde ham bedst, han sovner altid naar han bliver spurgt om hvad han vil blive, at han vil blive «Nikker». Ja, hvem veed, det seer ud til han faaer Anlæg, jeg har ikke det mindste imod, at der blev en dygtig Haandværker af ham og synes det maatte være prægtig om der kunde gives Tid og Anledning for dem til at lære et Haandværk, hvad som end deres fremtidige Stilling maatte blive. Det vilde da næppe kunde gaa dem som flere stakkels Exemplarer, jeg har seet her, blandt

andre end en Bergenser, der kom hid i Sommer, efter i 4 Uger at have vandret om uden en Cent, ja uden det mindste Tøi, saa det første vi maatte gjøre var at skaffe ham rene Klæder. Han var bleven narret og bedraget, havde al sin Tid været paa et Handelscontour og skjønnede ikke at tage sig nogen Ting til. Vilhelm var saa hældig at skaffe han en Plads som Boutiksvend og saa lykkelig som han var derover!

Men jeg kommer bort fra hvad jeg vilde sige om Ahlert og han Snedkertalent, du maa ellers ikke tro at han faaer Lov til at bruge dette Talent, som han finder for godt, det var kun medens jeg var syg at han huggede og hamrede hvor han kunde komme til. Men hvor han, ja de alle sammen, kan støie, Johan^{k506} ogsaa, han hujer og skriger og morer sig saa hjærtelig. Nei, tænker jeg Stundom, naar nu Johan bliver stor nok til at lege med Ahlert, hvilken Støi der da vil blive. Dog Gud ske Tak og Lov fordi de kan støie; jeg kan vel undertiden blive lidt træt af al den Børnetummel, men det gaaer snart over; hvor vi maa være taknemmlige som har saa friske Børn. Naar jeg tænker paa hvad min kjære Moder og Fader maatte prøve først med de smaa der døde,^{k507} siden med Stin!^{k508}

Gud bevare dem fremdeles saa flinke for os! Johan, bliver høi, men holder sig temmelig spæd, han seer ellers meget rask ud og er saa livlig, spiser godt, det har ingen af de andre villet. Han kommer vist til at tale lenge før han kan gaae. Om kort Tid er han 8 Maaneder, men kan endnu ikke sidde alene, sidder et øieblik, saa ruller han, derfor har jeg ham mest i Ahlerts høie Stol, det er saa brysomt paa Gulvet før de kan sidde. –

Mine øine er meget bedre, de vare noget inflamerede, paa selve øiet vistes intet, men røde omkring, som af Træk og Materie. Benene er ogsaa meget stærkere, jeg bruger ingenting for dem. – Du spørger maaske, hvorfor jeg lader Børnene faa Lov til at støie og tumle saa inde i Stuen? Om Sommeren behøves det ikke, da kan de være ude med deres Leg, om Vinteren er det en anden Sag, og da jeg ikke har noget Barnekammer at sænde dem ind i, eller nogen Pige til at passe paa dem der, saa har jeg dem om mig bestandig. Henriette har jeg megen nytte af nu, hun vil gjerne hjælpe og være til Nytte, og er nok saa rask og flink. Især med at passe Johan er hun mig til god Hjælp, hun sad gjerne med ham paa Skjødet den hele Dag om han vilde. Læselysten er kommen tilbage nu og hun arbejder lidt hver Dag. Tak fordi du strikker Strømper til hende, nu er der kun et eneste Par af alle dem du har sændt, som hun til nød kan bruge (passe). Lina læser ogsaa flittig. Naar hun læser paa egen Haand, saa synger hun i Barfods Poesi Læsebog^{k509}, staver og lægger sammen meget ordentlig, men altid syngende. –

Vilhelm reiste i Mandags til Painted Creek, kommer hjem sidst i Ugen. 4 Dage efter hinanden Gudstjeneste i denne Uge, megen Reisen og saaledes bestandig. Maa han nu blive fri for Forkjølelse i dette ustadige Veir. Vi har ikke havt nogen lang stadig Indian-summer i Høst, enkelte yndige Dage, saa Styggeveir, dog ikke meget koldt; i Nat havde vi den første rigtige Frostnat, jeg faaer nok snart tage ind de Blomster jeg vil have, jeg har nemlig faaet 6 virkelige Urtepotter, de skal da fyldes med hvad der bedst skikker sig dertil, Nelliker, en Levkøi som ikke har blomstret osv. Nu mangler vi kun at tage ind fra Haven, Mais og Potetes er høstede og afskaffede et taalelig godt Udbytte; Poteterne ere smaa og faa hos de fleste iaar. Tærsket har vi ogsaa, men fik kun halvt saa meget Hvede som ifjor, men da var det ogsaa et ualmindelig godt Aar! Nu stiger Priserne stærkt paa Bomuld og Bomuldsvarer, i de østligere Stater er de netop fordoblede, saavidt er det endnu ikke kommen her, vi vil vel mere og mere faa mærke Krigen og Tidens Tryk i alle Ting.

Det seer ikke ud til at der snart vil blive Fred og Ro i Landet. Aviserne ere som sædvanlig fyldte med modsigende Beretninger, som det er bedst ikke at stole synderlig paa, havde den conföderede Armè, i saa lang Tid været saa daarlig forsyned med Mad og Klæder, som *New York Times* har paastaaet, var den forlænge siden sultet i hjel. Vi er ligesom kommen Krigen nærmere derved at de første frivillige herfra sændt <...> ⁿ²¹ en Deel Norske her fra Menigheden have været i Kamp og saa kom Rygtet om døde og saarede. – «Anne Kone», ^{k510} du kjænder jo min snilde fortræffelige «Anne Kone,» som Børnene kalde hende, havde en Søn med der; en rask Gut der er bleven Løitnant, han blev saaret og har ikke siden været ved sin Forstand, skjøndt han forresten kommer sig. Stakkell. –

I disse Dage er en anden af hendes Sønner reist som Soldat med et Kompagni fra Decorah. Jeg tænker der nu er faa Familier i Menigheden, hvis Børn er gamle nok, som ikke har en Søn i Krigen. Jeg har aldrig seet saa megen Sorg og Bevægelse i Kirken som i Søndags, især da Vilhelm til Slutning talte nogle Ord til alle de Frivillige som den Dag havde gaaet til Alters og om faa Dage skulde drage afsted. Ak hvor megen Sorg og Jammer, der maa være rundt om i Landet, langt mere end vi gjør os nogen Idee om. – Gud bevare os Allesammen.

Posten idag bragte intet af Vigtighed.

Jeg skjønner ikke naar Vilhelm skal faa Tid at skrive færdig til Horten, ^{k511} saa vi kan faa sændt Portræterne samtidig afsted. Vi har idag den 26de October. Igaar kom han fra Painted Creek, maatte til Decorah, reiste idag til Turkeyriver. Naar han kommer derfra venter C. L. Claussen ^{k512} og Architekten med den øvrige Bygningscomission paa han i Decorah, hvor de skal have Møde. Saa er det

Præstemødet. Jeg faaer vel ikke see mere til disse end den Fredag som de alle kommer hid til Middag, her er Gudstjeneste i Kirken den Dag – og reiser tilbage til Decorah om Aftenen, Søndag prædiker Ottesen^{k513} her, de der ingen Forretninger har (der er Prediken i alle Kirker) gjæster formodentlig os. Jeg er frisk nok nu til at kunde have Mødet her, men vi kunde næppe gjort det hyggeligt for dem af Mangel paa Plads. Vi maatte flyttet ud af Sovekammeret for at kunde spise der, saa var det kun de to Værelser ovenpaa og mange havde maattet faa Nattelogis omkring hos Naboerne, saa der var lidet vundet.

Stakkels Larsens! Ifjor mistede de en liden omtrænt paa Ahlerts Alder, nu er deres lille Anna, 3 Maaneder ældre end Johan død. Larsen^{k514} skrev at Fru Larsen^{k515} saa gjerne vilde besøge mig under Præstemødet, hvis kun lille Thora blev saa fri for Kighoste at hun tør tage hende ud blant andre Børn. Ottesens Børn har ogsaa været døden nær af Kighoste. Tak for dit sidste lange Brev, kjære Moder! Du havde da ogsaa havt godt af den Udflugt, det glædede mig at høre om alle mine gamle Venner i Langesund, hils dem fra mig. Hvor <...>ⁿ²² Det skandinaviske Præstemøde! Ja derom har jeg læst lidt af en dansk Referent. Alle de Skaale og Taler og Sange etc. etc. tage sig underlig nok ud herfra. –

Tak for Opskriftene! De hvide Kager staar hos Fru Winsnes under Navn af Hamburgerkager, kun med ½ Pund Mandler mere, og paa dem har mit øie ofte faldt naar jeg ledte efter nogle at lave, men sagen er at jeg næsten aldrig har Mandler, de er meget dyre, jeg kan kun faa Krakmandler. Du spørger hvor jeg faaer Gjær. Vi bryggede flere gange tidlig i Vaar, saa vi helt til nu har brugt Gjær til Brød og vil nu se at brygge lidt igjen, mest for gjærens Skyld, skjøndt jeg trænger mindre til den om Vinteren da jeg da har Humlegjær til Brød. Jeg kan ellers i Almindelighed faa Gjær i Decorah, grulig bitter, men naar jeg har vandet den ud, har den været god. Her er mange forskjellige Maader at lage Gjær paa til Brød, men jeg troer næppe den duer til Julekage og saadant der er vanskeligere at hæve. Jeg vilde ønske jeg kunde faa fadt i et Par Kalkuner til Præsterne komme og at de maatte spise ligesaa godt af dem og Kjødsuppen som de gjorde for 5 Aar siden.

Men nu Lev vel, kjære Moder! Kjærlig Hilsen fra os Alle – En stor Dusk Reseda med chinesiske og Ager-nelliker staaer herinde og er Havens Afskjedhilsen til mig for iaar. Er det smukke Blomster i Dagligstuevinduerne hjemme?

Din Leis.^{k516}

Brev 87: 18. november 1861

«Lina har lært at renlæse»

Den 18de November, 1861

Kjære Fader!^{k517}

Det er nu snart 2 Maaneder siden jeg dennegang begyndte at skrive til dig, kjære Fader! Og mente at dennegang idetmindste skulde du ikke komme at vente paa Brev. Børnenes Portraiter vilde jeg havt afsted strax og ikke vente lidt, saa de kom til Julen, men nu faar jeg nok kun ønske og haabe at de maa blive en Julegave og at du ikke maa ængstes over at det varede noget længere end sædvanlig uden at du faaer høre fra os. Grunden hertil er at vi gjerne vilde sænde Brevene hjem og Brevene til Horten,^{k518} der bægge indeholde Portraiter, paa engang; men nu skulde Vilhelm^{k519} endelig have skrevet til Horten, hvilket ikke har kunnet skee, da han ikke, eller saa godt som ikke, har været hjemme i de sidste 3–4 Uger. Thorsdag Aften kom han fra Decorah efter endt Præstemøde, Fredag Confirmanter og upsættelige Correspondenser for Kirkeraadet, Lørdag, igaar, reiste han til Turkeyriver, saa til ham paa Thorsdag kommer derfra, maa dette Brev vente, men da skal det ogsaa sændes strax; ikke heller tør jeg godt lade gutten Bringe disse Portrættene til Posthuset.

Jeg blev overrasket i Thorsdag med Brev hjemmefra og Onkels Portræt – det var tidligere end jeg havde ventet og jeg har nu 2 Breve at takke dig for kjære Fader. Gud ske Tak! Fordi Alt var vel hjemme. – Næste Gang vil jeg besvare dit sidste, nu kun lidt om et Par Ting, du omtaler; i Anledning af Slaverispørgsmaalet haaber jeg vore Præster blive fri fra videre Ubehageligheder; naar jeg undtager at Dr. Hansen har udgivet en heel Bog i den Anledning, hvori jeg synes hver Side omtrent viser hvor opbragt han er paa Præsterne, hvilket Skrift ingen af Præsterne agte at tage den mindste Notice af, saa troer jeg der er stille nu i dette Stykke. Dr. Hansen gaar

nok som Overlæge med det Scandinaviske Regiment der i denne Tid oprættes. Jeg skrev vel at Spørgsmaalet paa Synoden behandledes ganske abstract uden hensyn til dets Stilling her i Landet og politisk.

Gud give Eder alle en glad velsignet Julefest! Det var leit Stin^{k520} ikke kan komme.

—

Hvad man egentlig har at udsætte paa Steen,^{k521} kan jeg ikke sige dig og huskede ikke at spørge Vilhelm derom før han reiste. Jeg mente at man troede ham udygtig i enhver Henseende, det indtryk fik jeg ialfald af hvad jeg hørte Pastor Muus,^{k522} som, hvis jeg ikke tager Feil, er hans Fætter, havde sagt om han og skrevet til ham. Forresten var det nok ogsaa Muus's Feil at Kirkemødets Skrivelse til Commissionen i Norge, med Protest mod Steen's Kaldelse, blev den overleveret; dersom Steen allerede var Kaldet og Ordineret skulde dette ikke skee. Steen havde lovet at komme til Mødet, men hverken fra ham eller Muus hørte man noget, Brodahl^{k523} er fremdeles syg og H. Preus^{k524} turde ikke reise fra sin Kone der for kort Tid siden har faaet en Søn og er meget nervøs. De var saaledes kun 12 Præster samlede, jeg ved ikke noget at berette fra Mødet. Missionsvirksomheden her i Landet blev delt mellem dem, saa godt det lot sig skee og hvor de Norske bosætter sig adsprædt. Nu skulde Bjørn, jeg vidste hvor mange Miil nordenfor St Paul, til de norske som bo der, Vilhelm skulde sætte sig i Forbindelse med og undersøge Stillingen blandt de norske i Canada, saa behøves deres Hjælp i Dacotah, Sydlige Iowa og jeg vet ikke hvor. Saafremt der ikke alt hjemme har nogen mældt sig til Painted Creek Kald, har Ottesens^{k525} Svoger Hjort,^{k526} der nu er i St Louis, modtaget dette Kald i Haab om til Sommeren at kunde underkaste sig den nødvendige Prøve og derpaa blive Ordineret naar Synoden samles Midtsommers, dette er glædeligt!

Den Schmidt^{k527} som jeg jo sidst Omtalte skulde blive Larsens^{k528} medlærer er vist en stor Gevinst for Kirkesamfundet, meget dygtig, klar og grundig i Tanken; han taler engelsk som en Indfødt, prædikede en Aften paa engelsk under Mødet. Han er ikke mere end 24 Aar, har været Præst siden han var 20. Jeg faaer vel ikke skrive mere dennegang. Tak for Onkels Protrait, det var meget morsomt at faa det. Jeg kjendte ham igjen, men hvor meget ældre han seer ud, hvilken Forskjeld paa ham og dig i disse 8 Aar! Hvordan er deet med hans Helbred?

Tilstanden her i Landet er vel den samme, man er spændte paa Udfaldet af den store Søexpedition. Vi leve, Gud ske Tak, godt og er friske. Ahlert^{k529} er nu snart den samme Tyksak, som ifjord Vinter. Johan^{k530} sidder nu alene og Lina^{k531} har lært at renlæse, saa hun nu selv kan læse: «Et lidet Barn saa lystelig» som hun før

saa ofte bad Henriette^{k532} eller mig at læse for hende, anden Forandring er ikke foregaaet siden jeg sidst skrev. Hilsen fra os alle.

Din Leis^{k533}

Brev 88: 8.–12. februar 1862

«Jeg tænker Fru Larsen længes efter at komme til Decorah»

*Little Iowa Prestegaard,
8. Februar 1862*

Kjære Moder!^{k534}

Lille Gutten min sover saa roligt iaften saa jeg troer jeg kan skrive en liden Stund. Først tak for dit Brev, som kom igaar og netop til rette Tid for at vi kunde glæde os over, først at alt Gud ske Tak! stod vel til hjemme, dernæst over at Portrætterne vare vel fremkomne og havde forskaffet Eder Glæde; havde Brevet kommet nogle Dage før, havde vi ikke havt saa godt deraf, da var lille Johan^{k535} saa syg og jeg ængstelig for ham. Det er ikke af Forsømmelighed eller andre Grunde at jeg saa sent kommer til at skrive dennegang, men ikke kunde jeg gjøre det og heller ikke troer jeg I vilde synes det var godt om jeg havde sændt Brevet medens det saa ængstelig ud med Johan.

Kort før Nytaar blev han syg, og var i 8 Dage ganske daarlig, det lod til at være Tænder, som da plagede ham; da jeg sidst skrev hjem, indbildte jeg mig vist at kunde see den 8de Tand, men først for en Uge siden kom den frem, har aldrig seet det saa langvarigt før, den kunde det maaske være godt at have skjært for. Saa syntes han at være nok saa frisk en kort Tid, men i de sidste 3 Uger har han været daarlig Stakkels Liden, meget syg var han den ene Uge, saa jeg var ængstelig og tænkte Gud vilde vist tage ham fra os, men endnu har vi ham og han synes at blive bedre for hver Dag, saa det seer ud som om Gud ogsaa dennegang vil spare os Sorgen. Han havde paa en Gang ondt for Tænder, ørepine og en stærk Forkjølelse. At han havde ørepine vidste jeg ikke før jeg saa ørene begyndte at rende. Jeg har ikke seet nogen have ørepine, men altid hørt at smaa Børn pleier at skribe grulig og

rive sig i ørene, ingen af Delene gjorde han, men tog sig ofte til Hovedet, maaske har det ikke været i nogen stærk Grad. Jeg havde brugt de sedvanlige Husraad mod Forkjølelse, men han syntes at blive værre; give ham mere Bræksaft hvar jeg ængstelig for, saa medtaget som han saa ud; han laa da i lang Feberdøs hele Dagen, men noget maatte der gjøres for at faa Slimet løsnet; saa sændte vi Bud til Decorah efter en Doktor Billingsen, som kom did i Sommer, han er Apotheker fra Norge og har taget Doktor Examen her i Landet; han seer ud som om han vilde være forsigtig og kjændte vel idetmindste til Lægemedlerne, tænkte jeg. Hans Raad fulgte jeg da og brugte de Draabe, han gav mig for at løse Slimet for Brystet, alt med god Virkning.

Han er endnu Forkjølet og er bleven saa let og mager, men med Guds Hjælp gaaer det nu fremad. Naar jeg, som jeg altid gjør, plager dig med en omstændelig Beretning om Sygdom og saadant, saa er det mest fordi jeg tænker, du maaske kan give mig et eller andet godt Raad og sige mig naar jeg har gjort noget galt og det vil du vist gjerne gjøre for mig. Alle Børnene have været Forkjølede paa samme Tid, de er nu bedre, Confirmandpigen har ligget nogle Dage. Vilhelm^{k536} fik for 3 Uger siden en stærk Forkjølelse, da han reiste i en grulig Kulde. Han har ikke været rigtig frisk siden, men har dog kun engang havt Messefald, til i Tirsdag da skulde han paa en 8 Dages Anxreise, men fik om Morgenen en saadan hæftig Smærte over Pande, Næse og øine at han næppe kunde samle sig, det varede mere eller mindre stærk et Par Timer; da det var forbi faldt han i Søvn. Dette gjentok sig hver Formiddag et Par Dage; han har Mindelser deraf hver Dag, men er dog nu nok saa frisk og tænker at kunne prædike i Morgen, hvis det ikke kommer igjen.

Mon dette er Rheumatiske Smerter, eller skulde det være Ansigtsmærter? Den omtalte Doktor paastaaer nu at det ikke er Ansigtssmærter. Søndagen før havde Vilhelm en meget stræng Reise til Kirken, reiste i 7 Timer, sad fast i de store Sneefald og havde megen møie med at komme løs igjen. Vi have holdt paa at snee ned i vinter; Sneplaug bruges her ikke; paa de store, idelig befarede Landeveie, der altid holdes aabne, bliver Føret hurtigt godt, men annerledes er der hvor der er liden Færdsel, der kan det ene Dag være, nok saa godt, Dagen efter saa sammenføjet at det er næsten ufremkommeligt, og saaledes er det med de fleste af Vilhelms Kirkeveie. Siden Nytaar har vi havt denne Sneemasse og tillige temmelig koldt. Indtil Juul derimod meget behageligt Veir omtrent som I beskrevde hjemme paa den Tid.

Henriette^{k537} blev meget lykkelig over at faa Brevet og har læst det, jeg ved ikke hvor mange Gange, høit for Lina, ^{k538} jeg haaber ogsaa det vil være en Spore til at

give hende mere Lyst til at skrive, det har hun ikke fundet nogen Fornøielse i, derfor gaaer det saa sent ogsaa; nu hun er begyndt med Sømmenskrift gaaer det dog bedre. Hun er begyndt med Engelsk nu, det morer hende, ligeledes Historie, Geografi, kort alt hvad der heder Læsning. Hun syer og strikker nok saa pent, naar hun kun vil give sig Tid, men det skal gaa saa for hurtigt. Vi holde fuld Skole om Dagen, Lina maatte endelig ogsaa have en Timetabel; jeg skal fortælle fra hende, at da hun blev 5 Aar, fik hun en Tavle og en Bibelhistorie og bægge Dele bruger hun flittig, saa kan hun hele Katechismussen, untagen Forklaringene, hun kan læse Forklaringen til 1st og 2de Bud, saa læser hun Salmer og andre smaa Vers; jeg skulde ogsaa sige at de aller peneste Vers hun ved er: «De helli[ge] tre Konger», «Deilig er den Himmel blaa», dem vil hun læse for dig strax hun kommer til Norge, jeg troer ikke det gaaer en Dag hen uden hun læser det Digt. «Barfod» er dem en hel Skat. Ahlert^{k539} er meget interesseret i hendes Strikketøi, da det skal være Hæstedækken til hans lille Hest; sy lidt, gjør hun da ogsaa. Hun har flere Gange spurgt mig, efterat dette sidste Brev kom, om Bedstepapa ikke ogsaa vidste at hun kunde læse saa han vilde give hende en Bog, naar Henriette faaer en, jo det vil han nok, troer jeg vist. –

Du som nu igjen har strikkede Sager færdig til Henriette, tusind Tak, kjære Moder, ja gid vi kunde faa en Leilighed og faa dem hid, det skulde være prægtig. Mon ikke Candidat Frich^{k540} skulde vilde tage en liden Pakke med, om du kunde faa det ind til Christiania til han reiser, og nu er der ingen Fare for at vi skal komme til at vænte saa længe paa det som de Munch havde med til os, vi har Jærnbane paa alle Kanter, og Præsterne komme saa ofte sammen. Rimeligviis kommer Frich til La Crosse, og glædelig skulde det i Sandhed være om denne store Menighed ikke maatte blive Præsteløs til Sommeren. Professor Larsen^{k541} siger Skolen maa flyttes til Decorah til Sommeren og begynde der 15de August, maatte det kun blive et nogenlunde Logis den faaer.

I La Crosse er det saa trangt at de ikke kan tage imod mere end jeg troer 12 Elever. Desværre har 2 af de flinkeste Elever maattet forlade Skolen, de taalte ikke Studeringerne, en er vist bort, en frivillig gaaet ud, alle disse Pladse bleve dog betalte ved andet Halvaars begyndelse, men jeg tænker Larsen har mange Ubehageligheder at kjæmpe mod, og trangt og lidet hyggeligt maa de have det der, saa jeg tænker Fru Larsen^{k542} længes efter at komme til Decorah, ligesom jeg ogsaa glæder mig til at faa hende saa nær. Det vil blive en stor Forandring, og jeg haaber meget hyggeligt for os, naar til Sommeren, Smiths og Larsens og maaske snart flere Lærere kommer til Decorah og Hjorth^{k543} til Painted Creek. Det er godt at høre hvad Th. Johnsen (den Gut som var her i Huset) skriver fra St Louis, at de norske

der, har megen Hygge af Hjorths Familie, som havde dem hos sig Juleaften og altid tager sig meget af dem.

Hjorths Børn er omtrændt jævnaldrende med vore, men det bliver vel kun sjælden de kan komme sammen. Jeg skulde meget ønske at en af de vordende Lærere i Decorah maatte have Børn, der kunde blive Legekamerater for vore. Larsens lille Pige er lidt mindre end Lina. De seer saa yderst sjælden andre Børn, naar de en Gang imellem er i Decorah besøger de Tobiasens hvor de er 2 Piger og 2 Gutter, som her, men jeg ved ikke om det vilde være godt for dem at komme oftere sammen, jeg troer det ikke, og kjænder i det Hele ingen som jeg kunde ønske kom oftere til dem, gavnligt som det vilde være for det at have Kamerater.

Tak for Besked om Udnævnelsen. Hvor er Chr. Brun bleven Præst og hvordan gaaer det med den Søn du engang skrev om? Jeg seer af *Emigranten* at Mr. Charles Reese, Søn af Rise i Kjøbenhavn er bleven Major i det skandinaviske Regiment og omtales som en flink Offiser. Tak for Besked om Bekjændte i Danmark. Hils venligt til dem jeg kjænder, ligeledes til Langesund. Er det sandt at Fru Flod i Hitter har 12 Børn, saa mener vor Pige Birgit som er derfra. Det er Johan som har krøllet Brevet saa stygt. Ak, hvor mange deilige blomster I vist har hjemme, jeg har 6 Urtepotter, deraf 3 Nelliker af Frø fra Fader, den ene blomstrer og glæder os med sin Duft. At her ikke skal være nogle Stueblomster at faa! Nu faaer jeg skrive lidt til Christiane.^{k544} Lev vel kjære Moder. Gid du maa blive frisk og have det godt i det nye Aar.

Din Leis.^{k545}

12te Februar. Idag sændte jeg Brevet og kan Gudske Lov sige at vi alle ere friske, Johan vel ikke ganske, men kommer sig dog til hver Dag.

Brev 89: 8. februar 1862

«Naar skal du faa se dem i Virkeligheden, kjære Fader?»

*Little Iowa Præstegaard,
8 Februar, 1862*

Kjære Fader!^{k546}

Igaar fik jeg dit kjære Brev og Gudske Lov idag kan jeg ogsaa besvare det. Lille Johan^{k547} har næmlig i længere Tid været saa syg, at det har været mig umuligt at skrive og ikke heller kunde jeg sænde Brev afsted, saa længe jeg var saa ængstelig for den lille Gutten min, i de sidste 2 – 3 Uger har jeg havt ham paa Armene saa godt som bestandig, baade Dag og Nat. Han har i de sidste Par Dage synes at være meget bedre, skjøndt langt fra frisk og svært medtaget, men jeg troer nu at det er Guds gode og barmhjertige Villie at vi skal faa beholde det kjære lille Barnet vores. Hvor naadig Gud hidtil har bevaret os fra Sorg og ængstelse for de kjære Børn!

Jeg blev da ogsaa glad kan du vide, kjære Fader! ved at see at Brevet med Portraiterne vare komne vel frem og havde forskaffet dig Glæde. Det lader til, I beholde Portræterne saaledes, som de ere sændt. Lina^{k548} synes jeg, er den I maa have mindst god Idee om, skjøndt paa det Portræt til Horten^{k549} er hun sig taaelig godt lig. Naar skal du faa se dem i Virkeligheden, kjære Fader? Den Tanke kommer ofte for mig. Jeg synes det seer saa uvist ud om vort Ophold her kommer til at blive af lang Varighed, eller om vi snart skal komme Hjem, og denne Uvished gjør det Spørgsmaal jeg nu vil gjøre dig, vanskeligt at besvare.

Du husker vist at der for et Par Aar siden var Tale om at Søster Marie^{k550} skulde komme hid til os, hun blev da syg og det lod sig ikke gjøre. Nu er hun saa meget friskere at jeg vel næppe behøvede at ængste mig ved at have hende her fordi vi

ingen Læge har, og jeg har i den senere Tid ofte tænkt paa at spørge dig, kjære Fader, om hvad du vilde sige til at hun kom hid og var hos os. Baade Vilhelm^{k551} og jeg vil hjertelig gjerne tage imod hende og gjøre vort Huus til hendes Hjem, saalænge det maatte være Guds Villie at lade hende være hos os. Det er jo nu 12 Aar siden jeg saa Marie, saa jeg kjænder hende jo egentlig ikke og tager maaske Feil, naar jeg har indbildt mig at hun skulde kunne trives hos os og maaske have godt af at være her.^{k552}

Det er slet ikke fordi jeg trænger til Hjælp og mente at skulde faa den naar Marie kom hid, at jeg spørger dig herom; jeg vilde med største Glæde have hende hos mig uden noget som helst Hensyn hertil, kunde jeg blot tro at det vilde være godt for hende og hun kunde trives her. Det vilde næppe kunne være vanskeligt at skaffe hende Følge hid, især om Pastor Stub fik følge sin Lyst og komme tilbage igjen,^{k553} hvilket Lægerne skulde afgjøre, men Uvisheden om hvor længe eller hvor kort vi kan komme at blive her, gør det vel vanskeligere at bestemme sig for en saa lang og kostbar Reise. Du ved nu vor Mening, kjære Fader, om du maatte finde det ønskeligt at overlade os Marie; jeg vil intet skrive til hende derom; af hendes Breve har jeg undertiden syntes at mærke, at hun ikke skulde have noget imod at komme til os, men jeg ved ikke om det virkelig forholder sig saa.

Gud ske Tak!, hjemme stod det da alt vel til da du skrev. Jeg kan tænke du savnede Stin^{k554} meget i Julen og underlig er det at tænke paa hvor faae I ere hjemme nu. Hils Stin meget fra mig og Tak ham for hans Brev, baade hans og Toms^{k555} kom ved Nytaarstid. Jeg havde tænkt selv at skrive til Stin, men nu, jeg saa sent kommer til at skrive, faaer det være til en anden Gang. Det glædede mig meget at faa hans Brev og see hvor tilfreds og glad han lever; efter hvad du skriver, slutter jeg at han slap for at komme til Christiania, som han jo nødig vil og faaer blive i Nærheden af sit kjære «Hjem».

Du kan vide vi vare meget spændte paa at see hvad Ende Trentaffairen^{k556} vilde tage, men vi som læser de skikkelige americanske Blade, slap at være saa længe i Uvished, som I, der jo faa Efterretninger fra de engelske Blade, hvis Kilde forunderlig nok er det skjændige Blad New York Herald. Dette forklarer det for os, der mest læser det sindige og mere maadeholdene New York Times og kjænder Stemningen og det almindelige ønske om Fred med England og alle udenlandske Magter; næsten latterlige i hvad de engelske Blade skrive og al den Larm de har gjort for ingenting. Samme dag som Mason og Slidels Frigivelse, besluttedes, og mange af de indflydelsesrigeste Avisere havde erklæret sig derfor, spaaede Mr. Russel (London Times Correspondent) at deres Overgivelse vilde styrte

Regjæringen. «Mobben» vilde ikke taale dette, mente han, men Mobben har ikke rørt en Finger og lader til at være fuldkommen tilfreds i dette Stykke. Efter hvad Times siger begynder man nu i Engelland at see New York Herald i dens rette Lys og hvem ved hvor meget Gavn det vil have? Sandt at sige har jeg faaet mere Agtelse for Amerikanerne siden denne Krig brød løs, og jeg vænter at når denne tilsyneladende Uvirksomhed paa alle Kanter ophører, vil det gaa Slag i Slag og Krigen hurtig være endt.

Et uhyggeligt Træk i denne Krig er det uhørte Foræderie, som det trods al Umage lader til de ikke kan blive kvit. Forrædere og Spioner i de høieste Stillinger og alle Departementer i Washington; dette er fælt og maa være en slem Hindring. Ligeledes de falske og skjændige Forestillinger Rebellerne have søgt at bibringe Massen af Folket i Syden om Unionsmændene og deres Sindelag mod dem. Mange og vist troværdige Beviser læses ofte herom. En Unionssoldat vil give en hardt saaret Oprører en Kop Vand, han tør ikke tage imod den af Frygt for at blive forgiftet og deslige. Er det ikke ogsaa mærkeligt med Slaverne, der trods alle falske Forestillinger og al den Mistillid deres Herrer har søgt at indgyde dem mod Yankierne, dog i tusindviis flygte til disse, og vil ikke søge med sine Herrer naar disse flygte, skjøndt de baade skyder dem ned og paa alle Maader true dem med sig. Nu arbeide en stor Deel af dem med Bomulden og paa anden Maade for Unionen, arbeide ordentlig og villig, og faar deres Løn derfor. Om alt dette har maaske Aviserne givet Underretning; skjøndt det saa altfor ofte seer ud som man i Europa ikke ved rigtig Besked om Sagernes Stilling og Gang her i Landet.

Det oprettes fortiden et Skandinavisk Regiment, der snart er fuldtallig. Havde dette været paatænkt i Tide, havde det været let at faa ikke et, men flere. Oberst for dette Regiment er en Norsk med Navn Hæg,^{k557} der med megen Hæder, har været Bestyrer for Wisconsins Statsfængsel. Det gaar hurtigt at blive Captein og Major, og latterligt er det at høre «Oberst Hæg», «Captein Mons Grinager», «Løitnant Ola Smeby» med fl. Clausen i St. Ansgar^{k558} har taget i mod Kald som dette Regiments Fæltræst, saa nu er hans store Menighede Præsteløse for en Tid. Clausen staa adskilt fra de øvrige Præster med Hensyn til Slaverispørgsmaalet der fremdeles stærkt bevæger Menighederne. Han paastaaer nu at Slaveri er Synd i og for sig selv og har offentlig tilbagekaldt sin Erklæring (han underskrev ogsaa Præsternes Erklæring paa Synoden)^{k559} paa en Maade, som er han til liden Hæder.

Skrev jeg dig sidst at Claussen i Minnesotah^{k560} er afsat fra sin ene Menighed, der nu indtil den faaer Præst, betjenes af Jensen^{k561} der lever godt og netop har faaet sin anden Søn. Vilhelm skal, om han kan, paa Tirsdag reise derop i et lidet

Præstemøde med de vestlige Præster hvoriblandt da Steen^{k562} skulde være, men det vil ikke lykkes nogen at faa høre fra ham. Ikke svarer han Kirkemødet, ikke anmelder han Forfald naar han ikke kommer, kort han er nent en mystisk Person. Ved Nytaar havde Vilhelm Brev fra Cand. Theol. Frich,^{k563} Søn af Pastor Frich i Sjørdalen, han agter sig hid til Vaaren, tænkte paa at søge Painted Creek, men da dette er besat, kommer han vel til La Crosse eller Rushriver. Han er forlovet, vil tage sin Svigermoder med og reise fra Christiania i Mai Maaned. Desuden ventes en eller to Præster til.

Dette er første Gang jeg skriver dig til i dette Aar, min kjære Fader. Gud velsigne det for dig og glæde os med ogsaa dette Aar at lade os høre gode Efterretninger fra dig. Jeg skal hilse dig meget fra Vilhelm og sige at han hele Aaret har skrevet til dig i Tankerne, men den bedste Tid til at skrive har han naar han sidder i sin Buggy; han siger han er en Stakkar til at bruge de halve Timer. Alle Børnene hilse Bedstepapa tusinde Gange. Henriette^{k564} ville nok mer end gjerne have en Bog, og Lina er ængstelig for at du ikke skal vide at hun ogsaa kan læse og er glad deri. Jeg er lidt i Forlegenhed med Læsning for dem. Henriette har læst atter og atter hvad hun har. Jeg har ofte ønsket at jeg havde nogle Skillingsmagaziner^{k565} eller Rises Bibel for Ungdom eller noget sligt; men maaske er det bedst, som det er foruden. Ahlert^{k566} spikker sig en lang Pegepinne, faar en stor Bog som hun holder bagvæendt, peger og synger en Vise om «den lille Søde Ven», som han digter lidt til hver Dag.

Gud velsigne dig Kjære Fader,
din hengivne Datter,
Leis.^{k567}

Brev 90: 14. april 1862

«Skolen skal begynde 15. August i Decorah»

Little Iowa Prestegaard,

14. April 1862

Kjære Fader!^{k568}

Hvordan mon du og mine andre Kjære hjemme nu leve? Forhaabentlig faaer jeg snart Brev fra Eder. Her staar det Gud ske Tak! vel til. Lille Johan^{k569} kommer sig ogsaa, men er ikke ganske frisk af og til; andet er heller ikke at vente i denne Tid førend Tænderne ere komne frem. I de siste Dage har han faaet 4 Kindtænder paa engang. ørene er friske igjen. Han er om en Maaned over Aaret, men er ikke kommen længere end til at krybe Værelset rundt paa en Fod og et Knæ og reise sig med Lethed op ad Stole og hvor han faaer Tag; han synes at være saa ustø, saa det varer vist en Tid inden han kommer til at gaa, men Gud ske Lov! for saaledes som det er. Munter og meget livlig er han naar han er frisk og stræver svært med at tale, men kan udtale enkelte Ord tydelig.

Der er ingen saa meget i hans Yndest, som Vilhelm,^{k570} og han er aldrig gladere end naar han faaer være hos ham. Johan maa foretage sig netop det samme som Ahlert^{k571} og er derfor til stor Plage for denne, hvilket jeg ikke kan fortænke ham i; hvor Ahlert gaaer hen for at være i Fred, gaaer (kryber) den anden efter, men nu er den Sorg for en Deel slukt, nu som det gaaer an for Ahlert at være ude om Dagen. Først i de aller siste Dage have vi faaet bar Mark og der begynder at blive lidt fremkommeligere paa Veiene. Endnu er ikke Vaaraanen begyndt, saa sent har det ikke været saalænge vi har været her, heller ikke har vi haft saamegen Sne før. Et Græsstraa hist og her er alt det grønne vi kan see for Tiden, men det seer dog ikke ud til at vi skal faa Vaar med engang, som jeg mente; vi faaer vist mere Sne idag.

Det er ikke hvert Aar det blæser saaledes som igaar aftes, det var frygtelig voldsomt, ledsaget af Regn og Tordenveir, men varede ikke længe. Langs Mississippi har der nylig raset en frygtelig Hvirvelvind, der har gjort megen Skade og kostet mange Menneskeliv. Den Flaade af Kanone og Mortier baade, som paa den Tid laa for øen No. 10, led ingen Skade. Den er da ogsaa nu falden i Unionens Hænder.^{k572} Det skandinaviske Regiment ligger der. Telegrafen har bragt Underretning om et stort Slag i Tennessee vundet af Unionstropperne, men før om nogle Dage faae vi ingen ordentlig Besked. Posten gaaer meget langsommere fra New York og hertil nu fordi den gaaer om Dubuque istedenfor Chicago, gid det snart blev omforandret igjen.

General McClellan^{k573} lader vel ogsaa snart høre fra sig og vinder han det Slag der nu vøntes der hvor han er, mener man Rebellerne snart maa give tabt. Det er skammeligt hvorledes en Deel af Præssen har behandlet denne General, hele Armeens øverstbefalende. Jeg seer af Avisen idag at Publicums Indignation har tvunget New York Tribune og dens Medhjælpere til at tie stille med deres Bagvaskelser og det kunde være paa Tide, de har vist gjort galt nok. Har du læst nogen Beskrivelse eller seet nogen Tegning af Monitor?^{k574} Den seer besynderlig ud. Endnu har den ikke tilfulde prøvet sin Styrke, men nu siges Merrimac^{k575} at være færdig til en ny Dyst. Monitor var ikke ganske færdig til Kamp, da den første Gang saa uvæntet blev ført midt ind i en. Jeg vilde ønske alle Lande var forsynet med Monitor's og Merrimac's, naar de da endelig vil føre Krig mod hinanden, kan de idet mindste gjøre det uden stort Tab af Menneskeliv. Hvor Menneskene ere virksomme til at opfinde det ene Vaaben frygteligere end det andet til at ødelægge hinanden med. –

For en Uges tid siden kom Vilhelm tilbage fra Wisconsin, Kirkeraadsmøde hos Brandts,^{k576} og derefter et Par Dages Besøg hos Ottesen.^{k577} Student Bugge kommer da ikke hertil, som Professor, naar han bliver færdig; han har skrevet at han frygter for at blive uens med Præsterne her om Læren; desuden havde Synoden fastsat nogle Betingelser, som han ikke vil gaa ind paa. Vilhelm finder disse Betingelser ukloge. Der bliver ikke begyndt paa Seminarbygningerne i Decorah i Vaar. Saaledes som Stillingen nu er her i Landet, vil Kirkeraadet ikke tilraade det, maaske Synoden skal fatte den afgjørende Beslutning, jeg husker ikke. Skolen skal begynde 15. August i Decorah, hvor de kjøber eller leier Huus saalænge.^{k578}

Vilhelm fik forleden Brev fra Stub^{k579} der, som du ved, er Vicar ved Korskirken i Bergen. Hans Helbred er kommen sig saa betydelig at det nu ikke generer ham at

tale til en Forsamling af 4–5000 Mennesker. Han er meget tvivlraadig om enten han bør blive hjemme eller komme hertil igjen, fordi han frygter, hans Helbred ikke vil taale Klimatet her. Han skriver saaledes:

«Hvad skal jeg gjøre, det var nu paa den Tid, jeg skulde fatte en Beslutning. Min hele Hu staar til at vænde tilbage. Naar jeg tænker over Livet og Bevægelsen i vores Kirkesamfund i America, da gruer jeg blot ved Tanken paa at maatte blive her hjemme.

Her kan man virkelig sige – er intet Kirkesamfund i dette Ords rette Betydning. Hver enkelt Menighed kommanderes af Kirkedepartementet eller Stortinget, de ere vante til kun at høre hvad Loven byder og saa i villig Lydiged underkaste sig alt som angaar deres ydre Organisation, og hvad angaar Lære, Disciplin etc, det er noget som Præster og Bispen har at ordne, saa er det godt nok; og imellem alle Menigheder er intet Samfund, ligesaa lidt mellem Præsterne. En er Grundtvigianer, en anden Pietist, en tredje Chiliast,^{k580} en fjerde Mystiker, en femte Rationalist etc., og hvordan Samfund kan der da blive mellem Saadanne? Nei – vor velsignede frikrikelige Forfatning derhenne – den er ret ypperlig! Og aldrig kan der blive saadan Menighedsbevidsthed i en Statskirke.

Her holdes ugentlige Møder af Præster og Candidater og der staar jeg ganske alene. Jeg har prædiket den rene Lære om Retfædigjørelsen, som alle have angrepet i Pastorsamfundet, men i Menigheden har den vundet gehør: 'Saadandt har man aldrig hørt!' Saa lyder det: 'Gud velsigne ham for hvert Ord, han talte igaar!' Det høres rundt om. Hvergang jeg skal prædike bliver Korskirken formelig taget med Storm og en Mængde maa vænde tilbage af Mangel paa Plads; selv bliver jeg formelig baaret hen paa Predikestolen. Du skjønner altsaa at Jordbunden ogsaa her er beredt til at modtage den gode Sæd.»

Saa skriver Stub. Hvad han siger om Begærligheden efter at høre ham, høres underlig for os, som ved at han slet ikke har, hvad man kalder Gaver. Siden siger han at han med Hensyn til det Timelige foretrækker Opholdet i Norge, ogsaa derfor at der lades en Tid til Studium, men elles foretrækker han ubetinget at virke her. Og saaledes frygter jeg ogsaa det vil gaa med Vilhelm om Gud vil lade os faa komme tilbage. Hvor kjært det end i andre henseender vil være ham at bo i Norge igjen, vil han dog sikkert som Præst, faa mange Vanskeligheder og Ubehageligheder. Stub siger at hans Børn havde i Begyndelsen ordentlig Climatsygdом; det vilde vel vore ogsaa faae; underligt at tænke paa disse smaa amerikanskfødte Børnene. Henriette^{k581} trøster sig med at er ikke Norge hendes Fødeland, saa er det dog hendes Fædreland, hun vil ikke være amerikansk. Jeg har

skrevet alt dette om Stub, fordi jeg troede det vilde interessere dig at høre, hvordan en hjemkommen Præst fandt sig og han er den første der er vendt tilbage, hvis Dom jeg i dette Stykke vil stole paa.

Nu faaer jeg kun tilføie de kjærligste Hilsener fra Vilhelm og hver især af Børnene! Give Gud du maa være frisk og kunne sysle i din Have som du pleier; Lina [k582](#) skriver selv til dig. Hun begynder at skrive Breve før hun kan Bogstaverne. Hun er vis paa, du kan læse hvad hun skriver fordi jeg kan dechiffisere hendes Skrift. Lev vel, min kjære Fader!

Din hengivne Datter,
Leis. [k583](#)

Brev 91: 16. april 1862

«Du ved, mit Talent til at sy Kjoler er meget lidet»

*Little Iowa Præstegaard,
16de April, 1862*

Kjære Moder!^{k584}

Det bliver kun et kort Brev du faar denne gang, jeg tør ikke udsætte med at benytte dette Bud til Byen, det er den travle Vaaraantid nu og ikke godt for Bud og denne gang haabede jeg at I dog ikke skulde behøve at vente paa Brev fra mig; maatte det kun træffe Eder alle vel! Nu har vi strax Paaske, Gud give Eder en glædelig Fest! Naar den er forbi, saa kommer Haven og saa kommer min Sypige og saa faaer jeg det jo helt travlt. Jeg er fornøiet saa længe jeg kan faa fat paa denne Gro, engang om Aaret, stundom to, pleier jeg at have hende til Hjælp, helst naar jeg selv skal have Kjoler. Du ved mit Talent til at sy Kjoler er meget lidet og ingen har jeg at hjælpe mig at passe dem. Fru Ottesen^{k585} paalagde Vilhelm^{k586} at skaffe mig en Symaskine, maa til hendes; de blive mer og mere almindelige her og er jo meget baade lettende og tidsbesparende. Skal de due noget, koster de 50 Dollar og nu er det ikke Tider at købe saadane Ting i. Derimod har jeg jo faaet mig en anden slags Maskine, som vel er sine Penge værd; nemlig en Indretning til at vride Klæder med, to Ruller af Gutta Percha,^{k587} troer jeg, som dreies med et Haandtag. Den slider meget mindre paa Tøiet end Haandvridning, gjør det renere, letter Arbeidet og sparer Tid. Naar jeg nu kunde faa min en god Vadskemaskine, kjændte jeg kun en god Sort!

Til Sommeren skal vi have ny Pige, desværre. Birgit er træt af at tjene og vil holde op for en Tid, hvilket jeg finder ganske rimeligt, hun har tjent fra hun var et lidet Barn, maaske kommer hun igjen til Vinteren. Ny Confirmantpige maa jeg som

sædvanlig ogsaa have naar denne i Sommer bliver confirmeret. Det kunde været godt at beholdt de gamle i Aar, hvor vi rimeligviis faaer en Deel gjæster, først Larsens^{k588} og Smiths naar Skolen bliver flyttet, saa formodentlig Hjorths,^{k589} naar de kommer til Paint Creek. Fru Hjort siges at skulde være en særdeles hyggelig Kone, hendes Mand ogsaa.

Ingeman^{k590} som er død! Det var et smukt Dikt af Munch over ham,^{k591} som jeg idag leste i Emigranten. Emigranten har nu faaet en fast Correspondent i Norge, som lover godt, men er endnu ny. Jeg hører at Bugge er angrepet i Morgenbladet fordi han ikke modtog den Professorpost her. Hvem mon det er? Maaske den samme, som saa varmt forsvarte Præsterne her efter at Larsen havde været hjemme. Her er fremdeles megen Bevægelse i Menighederne i Anledning af Slaverispørgsmaalet, men de Alvorligere i Menigheden begynde mere og mere at indsee at deres Præster lære dem Ret, sagde en Mand forleden. Hvorfor det da? «Jo, fordi hele Verden er imod dem», var Svaret. Det bliver kun disse faa Linier denne gang da, kjære Moder! saa meget som en egenhændig Hilsen. Venlige Hilsner fra Vilhelm og alle Børnene. Gid du maa være Frisk og Vel,

Din Leis.^{k592}

Johan vil spikke og er vred fordi han ingen Fliser faar af.

Brev 92: 12. juni 1862

«Ak kjære Moder, du ved ikke hvor ofte Taarerne vil frem og Brystet sammensnøres»

Little Iowa Præstegaard,

12te Juni 1862

Kjære Moder!^{k593}

Du væntede paa Brev da jeg sidst skrev og desværre kommer du vel ogsaa dennegang at vænte. Mit Brev fra April maa ellers være have gaaet meget langsomt siden det ikke var kommet frem da du skrev. Jeg har to Breve at takke dig for dennegang, det fra Marts havde jeg netop faaet da jeg skrev til Stin.^{k594} Har du væntet paa Brev dennegang, saa haaber jeg ialfald at du ikke har været ængstelig, da jo Stin har faaet i den Mellemtid og jeg maa bede deg og Eder alle ikke at være ængstelig om der undertiden gaaer længere Tid hen; tænk paa hvor let jeg kan blive forhindret i at skrive uden at det derfor behøver at være noget i Veien, som er til at ængstes over; jeg synes det er kjedeligt kun at skrive et Par Ord og sænde saa lang en Vei, men vil du heller jeg skal gjøre det, saa sig mig det; heller ikke er det godt at skrive til nogen saa langt borte, naar der for Ex. er Sygdom og man endnu ikke ved hva Vændig det vil tage, det vilde være at bringe Eder unødvendig ængstelse. Synes du ikke det?

Dennegang er det igjen lille Johan,^{k595} som har hindret mig fra at skrive, som jeg vilde gjort Strax Huset var færdig og rent; i den Tid der, som du af Faders Brev vil see, tog længere Tid end sedvanlig iaar, var det umuligt at skrive uden den lille Stund om Aftenen og den fandt mig altid meget for træt. Det er Tænder, som har plaget Johan dennegang, øientænderne, og de holder man jo for er de slemmeste. Det var vel egentlig ikke noget ængstelig dennegang, men det var ondt at see paa. Læberne hovnede stærkt og Tungen var fuld af Blæmmer saa Barnet ingenting

taalte uden Melk og Bygsuppe. Ahlert^{k596} havde noget lignende, da han var lidt over halvandet Aar; mon det ikke er en slags Trødske?^{k597} Jeg gav Johan Barnepulver og smurte hans Tunge med Trødskesaft. Jeg har aldrig seet nogen sagle saaledes og endnu bliver han ved dermed. Tænderne er nemlig ikke fremme endnu og kommer næppe saa snart, nu tænker jeg han bliver nok saa flink en liden Tid til Tænderne vil frem, gid da han da ikke maatte faa det for vondt stakkels Liden. Han var meget urolig medens han nu var Syg, jeg maatte enten kjøre han i hans Vogn eller gaa med ham, paa Armene Nat og Dag. Det var ondt at see hvorledes han skar Tænder, stundom puttede Fingeren i Munden der hvor Tandens skulde komme, men ellers ikke taalte at vi rørte ved hans Mund. Det var netop strax før Confirmationen (Thorsdag før Pindse) og i Pindsen han var verst. Confirmanderne mødte saa ofte i den sidste Tid, saa jeg ingen Hjælp havde af Dorde, desuden var her mange Fremmede i de Dage, saa du seer jeg ikke kunde faa skrive, gjerne som jeg vilde.

Nu er Johan nok saa snild, hans Tunge er pen, ganske rask igjen er han vel ikke, men det kan jeg heller ikke vente. Gid Vilhelm^{k598} vidste at han saa er kommen sig saa godt de to Dage han har været borte; han var ganske klein fremdeles da Vilhelm reiste til Synoden. Dette har nu atter sat ham tilbage, han var nu kommen saa godt at han reiste sig op fra Gulvet og gik nogle skrit alene, nu kan han ikke staa alene. Johan var udmærket frisk til han var 10 Maaneder, siden har han været mere sygelig end de andre Børn, men med Guds Hjælp, vil ogsaa han blive flink igjen. Hans øren har hele tiden været gode og da jeg ikke kan mærke andet end at han hører meget godt, har jeg ingenting brugt. Jeg spurgde den Doktor Billington om jeg skulde sprøite ham da han var Syg i Vinter, men han mente nei, jeg skulde kun hælde et Par Draaber Sweetoil i øret; jeg ved ikke om Sweetoil er en slags Madolie, denne skal være meget vanskelig at faa god her.

Tak for alle dine gode raad for Johan, Gud give at jeg maatte slippe for at bruge dem. Jeg troer ikke heller det var Ansigtssmerter Vilhelm havde, han har ikke havt noget saadant siden. Men jeg maa dog see at skrive om lit andet end smaa Børnenes Sygdom, og jeg tør nok ikke tage mig Tid til lange Breve den gang. Det var glædelig at see hvor glade I allesammen var i Molly,^{k599} jeg tænker det gjorde Stin godt at merke. Ja, du har Ret jeg vilde være glad ved at kunde faa min kjære Broder at see og kjænde bedre end jeg gjør, ak ja! Baade ham og Eder alle! Gid Stin ikke maatte komme for langt bort naar han nu reiser fra Christiansand. Tak fordi du sændte mig Mollys Brev, det morede mig at see. Tænk om alle mine ogsaa kunde været hjemme i Paasken. Marie[s]^{k600} Planer for Fremtiden spørger du om, hvad skal jeg sige? Vores Mening har jo været at komme hjem saa snart Vilhelm

kan reise herfra med God Samvittighed, men troer du du vilde være rolig om han for sin egen Glædes skyld vilde lade saa mange Mennesker uden Præst, saa længe han er istand til at betjene dem. Sygdomstilfælde er en anden Sag. Troer du vel han vilde være tilfreds hjemme naar han skulde tænke paa hvad han her havde forladt uden Erstatning, eller synes du det var rigtig af mig om jeg opmuntrede ham til at reise hjem under disse Omstændigheder? Det gjør du vist ikke. Mine Tanker er at takke Gud, som har gjort det saa godt for os her, og bede ham sænde os flere Præster og da føre os tilbage til det kjære Fedreland og alle de Kjære der, om det maatte være hans Villie. «Til næste Aar har I været borte 10 Aar og Fader bliver da 70», siger du. Ak kjære Moder, du ved ikke hvor ofte Taarerne vil frem og Brystet sammensnøres naar jeg tænker derpaa. Men kan jeg gjøre andet end at bede Gud bevare min elskede Fader og lade mig faa see ham ogsaa her paa Jorden. Gud bevare eder alle og lade os samles igjen, jeg beder derom hver Dag. Vilhelm har ofte talt om et Besøg hjem, men hvor skulde saa mange Penge komme fra?

Nu kommer formodentlig heller ikke Pastor Frich, [k601](#) han skrev dog saa bestemt; vi har ingenting hørt fra ham, det bliver meget slem for La Crosse, som nu mister Larsen. [k602](#) Jeg frygter Vilhelm ikke vil have stort godt af at han slipper Painted Creek, bliver han frisk, kommer han formodentlig til at reise saa meget længere, her er nu La Crosse, Coonprairie, Rushriver, St. Ansgar, etc. etc. Jeg faar nu høre naar han nu kommer fra Synoden. Du siger: «Var eders eldste Barn en Gut, var vi næsten nødt til at sænde ham hjem», ja det vil ikke været saa godt for os i det Tilfælde. Jeg ved ikke hva Planer de øvrige Præster har med sine Sønner, det er kun bægge Preuserne [k603](#) og Brodal [k604](#), samt Clausen [k605](#) som har saa store Børn. Christian Preus bliver nu 10 Aar og er fremdeles hjemme, men jeg troer de heller sender ham til St. Louis end til Norge, formodentlig kommer de ind paa skolen i Decorah.

Jeg sier nok det er vanskelig for mig ofte at læse regelmæssig med Henriette, [k606](#) mest fordi Johan saa ofte hefter mig meget. Mon ikke dette Brev kunne gaa saa hurtigt at det naaede dig med alle mine gode ønsker for dig til den 7de Juli? [k607](#) Gud give Dagen maa finde dig rask og tilfreds. Tak for alle dine gode ønsker til min Fødselsdag. Brevet kom lidt efter Dagen, men det var just godt at faa det medens Johan var saa klein. Gid du maa faa en hyggelig Tour til Doktor < Buch > [k608](#) og at han maatte kunde gjøre noget for Marie, Stakkell. Jeg vilde gjerne skrive lidt til Tom [k609](#) og Lina [k610](#) ogsaa, saa du maa tage til takke med dette dennegang. Kjærlige hilsener fra Vilhelm og Børnene. Gid du maa være frisk.

Din Leis. [k611](#)

Brev 93: 12. juni 1862

«Jeg tilbragte min Geburtsdag med at støve Vilhelms Bøger»

Little Iowa Præstegaard

12. Juni 1862

Min kjære Fader! [k612](#)

Jeg blev overrasket Pindseften ved at faa dit Brev fra Mai, næppe en Maaned efter at jeg havde faaet det sidste. Gud ske Tak fordi du og alle hjemme vare friske og Tak for alle dine kjærlige ønsker for min Fødselsdag. 30 Aar! Det er ganske underlig at tænke paa; jeg begynder at drage paa Alderen nu. Den blev ikke tilbragt ganske som du mente, Vilhelm [k613](#) reiste til Painted Creek tidlig om Morgen, hans Tid er næsten altid, og nu i særdeleshed, for optaget til at han kan indrette sig som han ønsker og saaledes at det bliver hyggelig baade for han og os, ikke engang vores Bryllupsdag kan der tages hensyn til.

Friske var vi dog den gang, men hyggelig var her ikke, eftersom det hele Huus blev rengjort og oppudset. Her har ikke været gjort noget med Tage og Vægge siden vi fik dem rappede, saa de var meget stygge. Vi fik da fat paa vores gode Ven, Thore Skotland, Maler fra Norge, til at hvidte Tagene og male Gangen og Kjøkken med lyseblaa Vandfarve, Sovekammeret med rød; det er den første Vandmaling jeg har seet her i Landet, man pleier enten at betrække det hel Huus med Papir, eller ogsaa at hvidte; næsten alle Vægge er rappede her. Papirbetrek faaes ogsaa billigt, men det er rigtignok ikke meget tygt og stærkt. Jeg indbilder mig ialfald at det er billigt at give ikke fuldt 2 Dollar for betræk til et Værelse saa stort som det Studerværelse? Vi har betrukket Dagligstuen, Vilhelms Studerværelse og det lille Gjesteværelse med lyst venligt Betræk, saa nu ser her rent og pent ud og jeg er glad over at det er gjort, men medens det stod paa var det just ikke meget hyggeligt, især da vi havde

øsende Regn de Dage. Jeg tilbragte min Geburtsdag med at støve Vilhelms Bøger, men smaapigerne syntes dog her skulde see lidt festligt ud, saa de pyntede op det urøddige Værelse med Markblomster og Egekrandse. –

Iforgaards, 3de Pindsedag, reiste Vilhelm til Synoden, der som jeg vist har fortalt holdes i Minnesotah hos Pastor Muus.^{k614} Gud styre alt til det bedste paa denne Synode, som vist bliver af Vigtighed. Formodentlig kommer det vel ogsaa til en endelig Bestemmelse med Pastor Rasmusen og hans to Præster, Fjeld^{k615} og Amlund.^{k616} Vilhelm væntede meget røre og ugreie dennegang, skjøndt Slaverispørgsmaalet nu ikke kommer op uden det paa en eller anden Maade bliver tvunget frem. Det vedbliver fremdeles at bevæge Gemytterne; det blev opfrisket igjen ved Pastor Clausens^{k617} (ikke lille Clausen i Minnesotah,^{k618} han er vist ganske udenfor denne Sag, som alt andet) offentlige Tilbagekaldelse, strax etter Præstemøde i Decorah i Høst, af den Erklæring, som han tilligemed de øvrige Præster afgav paa sidste Synode angaaende Slaveri. Clausens hele Fremgangsmaade er alt andet en hæderlig og har fremkaldt anden Skriveri og du kan tro vore Præster, ikke minst Vilhelm, har maattet døie Haan og Grovheder fordi de erklærer Slaveri *i sig selv* ikke er Synd. Det er dog ikke af sine egne Menigheder at Vilhelm har faaet Grovheder, det er mest anonyme Breve med Posten, skjøndt ogsaa her naturligvis findes mange Modstandere. Jeg havde ikke førend denne Strid vidste det, troet at mine Landsmænd var saa stor en Deel af dem; var saa dumme. De kan ikke fatte andet end at Talen maa være om det americanske Slaveri; de kan ikke fatte at Slaveri kan være forbunden med Synd og mangeslags Misbrug uden derfor at være Synd i og for sig selv.

Det er ganske sandt hvad en Mand, som jeg indbilte mig var stik imod Præsterne sagde til mig: «Du kan ikke tro hvor dumme, ja rigtig feedumme Folk er, og saa stive og paastaelige, vil hverken lade sig sige af Gud Ord etter hvad der ellers skrives og jo dummere de er, des paastaelige er de; og endnu værre blive de naar de komme her til Landet, de blive rent forstumlede af alt hvad de høre og see og ved hverken ud eller ind.» Det skader forresten ikke at all denne Strid er opkommet om det ogsaa forholder sig, som mange mene at det vil skade og forsinke flere Ting, for Ex. Bygningen af vores Lærestalt; de Folk hvem det er om Sandheten at gjøre bliver brugt til Eftertanke og en ret Erkjændelse og de øvrige er det bedst at blive fri for, og til sidst vil dog Sandheten seire!

Det er ikke mange Folk som er saa lette at stille tilfreds som vore to gamle Naboer, Skaarlifolkene, de som overlod os deres lille Huus til Bolig den første Sommer vi var her. Det er dygtige Folk til deres daglige Gjærning, men meget enfoldige og har

ingenting læst. De har altid havt meget til overs for deres Præst, men, sagde Guri til mig: «Du kan aldrig Tro hvor bedrøvet og forundret vi blev da vi saa at vores Præst ogsaa siger 'Slaveri ikke er synd,' jeg var ligeglad saa længe han ingenting skrev.» Hun og hendes Mand blev dog strax tilfreds da jeg forsikrede dem at baade Vilhelm og de øvrige Præster holdt alt det onde der begaaes mod Slaver, for at være stor Synd. Det gaaer saa vidt at Modstanderne erklære Præsterne for Oprørere, Scesionister. De tænke ikke paa at Presidenten er ganske af samme Mening som alt noksom viser ellers maatte jo han, der vil være en christen Mand, øieblikkelig erklære enhver Slaver for fri.

Rygtet siger at C.L Clausen vilde komme til Synoden. Du ved han er Feltpræst ved det skandinaviske Regiment, hvis saa er, gad jeg vide hvordan det vil løbe af og skulde have lyst at vænte med at sænde dette Brev til Vilhelm kommer tilbage, men det bliver forlænge. Men nu har jeg fyldt hele dette lille Ark bare med Slaverisnak og jeg som havde foresat mig at tie ganske stille derom naar jeg skrev hjem; jeg har ofte været saa træt og kjed om dette Thema, at det slet ikke var det mindste lokkende. Du kan nok vide at det har interesseret mig, men nu maa jeg bede om Undskyldning fordi jeg maaske har plaget dig dermed.

Angaaende «Søndagen» har der ogsaa været en Deel Bevægelse, derom hadde Folk lidet eller intet lært, eller lært falsk. Den Agitation begynte i Ottesens [k619](#) Menighed, hvor den endogsaa i Voldsomhed overgik Slaverisagen. Ja, her er megen Strid og bedre er det jo ikke at vænte. Du taler om alle de ledige Kald hjemme og om at der kunde være Haap for Vilhelm om Ansættelse; ja naar vil den Tid komme, saa længe Sagerne her staar som nu og ingen Præster kommer, synes du at Vilhelm da kan reise herfra med god Samvittighed? Ville det være ret om Præsterne her overlod deres store Menigheder til sig selv og alslags Secterere? Vilhelms Hu staar til Norge, det er vist, skjønt han nok vilde føle sig ille tilfræds i sin Embedsvirken i mange henseender og føle mange Savn.

Vi høre saa meget om Vranglære hjemme i Norge, det betager vist flere Præster Lysten til at komme tilbage om de ellers kunde. Jeg troer ikke at H. A. Preus, [k620](#) Brandt, [k621](#) Ottesen og maaske flere tænker paa at reise tilbage til Norge, udenfor et Besøg. Ottesen havde engang Tænkt at overvære sin Faders Jubileum, men nu har gamle Prosten taget sin Afsked og det bliver ikke af for det første. *Emigrantens* norske Corespondent underrettigefornylig Publikum herom at vores Synodes Formand, A. C. Preus, [k622](#) søgte Kald i Norge. Det overraskede ikke os, som kjænder vores gode Formand, samt hans mangfoldige Planer. Han har ofte *fast bestemt* sig til at reise hjem, men erklærede høitidelig for netop et Aar siden ved

Synoden at han havde taget alle sine Ansøgninger tilbage og nu! Jeg troede virkelig ogsaa at han nu, han var bleven gift igjen, tænkte paa at blive her for bestandig. Hans Menighed i Chicago er, formodentlig mest paa Grund af Krigen, i saa fortrykte Omstændigheder, at de ikke kan lønne ham tilstrækkelig, nu er her jo nok af andre Kald hvis han vilde have dem. Det var Chicago vi skulde været!^{k623}

Hvilken Dødelighed blant Præsterne i Norge! Der er vel ogsaa en stor Deel, hinanden meget nær i Alder? Det gjorde mig vondt at høre Aalls og Falkenbergs Død, ogsaa efter Falkenberg er det vel mange Smaa? Jeg undres om der er mange der sørge mere over Nils Korens^{k624} død, end hans gamle Bruger Rasmus som gaar her og længes til Norge og sørger over at han var saa letsindig at reise til America.

Hvad siger man nu til at Rebellerne har ødelagt sin *Merrimac*^{k625}. Behøver Norge alt nu at sænde nogen udenlands for at bygge Jernskibe medens kunsten endnu er i sin Barndom og undergaar saa mange Forandringer? Jeg mente de i Ro først kunde opbie Resultaterne. Hvilket Udskud af Befolkningen dog de fattige Hvide i Sydstaderne maa være, for af dem bestaaer vel Størsteparten af Soldaterne, og det er et Factum at de dræber de efterlatte Saarede for at plyndre dem; forarbeide allehaande Ting af deres døde Fienders Been osv. Det er underlig at lese Aviserne her og lese beretninger fra Europæiske Blade. Her siges udtrykkelig at denne Krig ikke føres for Emancipationen, men for Unionens Vedlikeholdelse. Det seer ganske ud som de siger at Engelland ikke vil forstaa dem. Men jeg har ingen lyst til at tale om Politik, ikke heller har jeg havt stor Tid til at læse Aviserne i de sidste Uger, ellers leser jeg mere Aviser end jeg egentlig vil, da det skeer paa anden Læsnings Bekostning. Skal vi nogenlunde kunde følge med hvad der skeer i Verden, maa vi holde en Deel Aviser, baade Politiske og Kirkeblade.

Jeg er bange mine Brev blive rent ulæselig dennegang. Vilhelm har min Pennekniv som jeg aldrig pleier bruge, med sig og min Guldpenn vil ikke skrive, den trænger nok til at repointes. Det er stygt med alle de Falsknerier hjemme i Norge. –

Jeg er meget glad over at lese din Dom over Stins^{k626} Molly,^{k627} gid jeg ogsaa kunde faa lære hende at kjænde og Stin ogsaa, jeg kjænder jo i Grunden meget lidet baade til ham, Marie,^{k628} Tom^{k629} og Lina.^{k630} Ja jeg er rigtig glad over Stins Forlovelse! Mon mit Brev til ham var lunge underveis? Jeg sændte det over Frankrig og skulde have Lyst til at vide det. Det var glædeligt at Aaret tegner godt hjemme; det kunde vel behøves. Her er jo alt forholdsvis langt tilbage iaar og Duerne og Gopheren er slemme med Maisen, saa man maa plante op igjen flere Gange. Nu maa jeg afbryte mit Brev til dig, kjære Fader, og fortsætte til en af de andre. Vilhelm bad mig hilse dig kjærligst og mange mange hilsener fra alle

Børnene. Gudske Tak! De er alle friske, ja lille Johan er vel ikke fri fra ondt for Tænder, men dog meget bedre. Staar det godt i din Have iaar? Min vænter paa at jeg skal tage mig flittigere af den end jeg har kundet i den sidste Tid. Lev vel og Gud velsigne dig, min kjære Fader.

Din Leis^{k631}

Brev 94: 19. august 1862

«Jeg er saa glad i den minste Ting hjemmefra»

Little Iowa Præstegaard

19de August 1862

Kjære Moder![k632](#)

Jeg blev ganske forskrækket da jeg forleden saa paa min Brevliste at det er hele 2 Maaneder siden jeg sændte mit sidste Brev hjem, jeg skønner det ikke, men troer næsten jeg maa have set feil Dato, jeg mente jeg havde beregnet Tiden saa vel, at naar mine Gjæster vare reiste, var det netop rette Tid igjen at skrive til Eder. Jeg har nu i over 14 Dage havt Besøg af Professor Schmidt[k633](#) med Kone[k634](#) og 2 Aars Søn, Professor Larsen,[k635](#) hans Kone[k636](#) og 5 Aars Datter samt bægge Frøknene Neuberg,[k637](#) Fru Larsens Søstre. I den Tid var det ikke at tænke paa Brevskrivning, med mine 2 daarlige Piger var her ogsaa nok at bestille.

Hvordan skal jeg nu bære mig ad med at faa skrive; i næste Uge kommer Præsten Jensen[k638](#) med Kone,[k639](#) Søster[k640](#) og Børn. Præsterne her Vestenfor Mississippi skal have møde i Decorah i den Uge, saa maaske faar jeg ogsaa flere Gjæster; i denne Uge skal min voxne Pige reise hjem et Besøg og Ugen derefter skal vi have Tærskning. Hertil kommer at vi har flere Arbeidsfolk om Dagen og at Johan[k641](#) er meget paahængelig i denne Tid igjen, den 4de øientant er endnu ikke fremme, maaske er det den, som plager ham; hans øren har været gode siden den gang i Vinter, og vi kan ikke mærke andet end at han hører meget godt. Alt dette fortæller jeg dig for at du skal see hvor let det kan gaa nogen Uger over den Tid jeg pleier at skrive, du kan nok tro det ikke er efter mit Sind, jeg er aldrig rigtig fornøiet naar jeg maa lade eder vente paa Brev.

Hvorfor skriver du ikke om Aftenen spørger du maaske? Vi har jo alt nu lange Aftener, tænder Lampen klokken 8 og Klokken er dog ikke mere end 9 efter Aftenandagten og alt er stille i Huset. Saa er det, men da er jeg for træt til at skrive, desuden burde jeg ikke bruge mine øine til at skrive fiint ved Lys, de ere gode naar jeg ikke anstrænger dem, sy ved Lys taaler de slet ikke og jeg seer nok jeg heller ikke burde skrive. Nu plager jeg vist dine øine ved at skrive saa tæt (jeg synes ellers det er tydeligere end paa det daarlige Post,^{k642} som jeg nu ikke har mere igjen af). Vilhelm^{k643} skulde i Vaar været til Kirkeraadsmøde i Chicago og kunde da kjøbt fint Papir. Dette blev i siste Stund ombestemt saa han istedet maatte til Brandts,^{k644} derfor har jeg endnu intet faaet, det er slemt især da Børnene heller ikke kan faa skrive. Jeg længes efter Brev fra eder nu, Gud give alt maatte være vel!

Har vi ikke faaet Brev saa har vi dog hørt fra Eder paa en anden Maade, alle de prægtige Sager som I nu igjæn har glædet os med. Du kan no tro jeg blev overrasket, da Vilhelm strax efter han var kommet med Larsens og Schmidts fra Lansing, kom ind med en stor Pakke og spurgte om jeg kunde gjætte havd det var. I Mai skrev I at I ikke endnu vidste noget om Frichs^{k645} Reise, saa jeg med et Suk tænkte paa Henriettes^{k646} Strømper, som jeg vidste du havde liggende, og hun hadde voxet fra alt hvad hun havde for Vinteren, saa jeg blev da baade glad og forundret, men først maatte jeg skaffe mine gjæster kjølig Drikke efter den lange støvete Reise. Da de saa havde gjort deres Toilet og havde faaet Kaffe og Kage gik vi ud i Haven, lagde Pakken paa Bordet og begyndte Udpakningen.

Jeg havde alt i Forveien hørt at der skulde være saa mange deilige Sager, Frich havde nemlig maattet aabne Kassen og lagt indholdet i Pakke da han, som han havde svaret da I spurgde ham derom, ikke godt kunde tage nogen Kasse med; dette gjorde nu heller ikke noget, alt laa vist omtrænt som I havde lagt det, var omhyggelig indsyet i Voxdug og kom udmærket vel frem ogsaa hurtigt. 1de August havde vi det her. Frichs kom deretter til deres Hjem hvor du ved Skolen har været holdt, kort Tid før Larsens reiste, disse kom ligetil os og havde Pakken med. Bedre kunde det ikke været. Den Tilfrædshed har I da, at det er kommen baade godt og hurtigt frem, og havde du været her tænker jeg du ville synes du havde lit igjen for alt dit Arbeide og Omtanke for os.

Jeg viste nok at der var prægtige Sager og meget der vilde glæde os i den Pakke ogsaa om jeg ikke havde hørt det, men saadan en Mængde, saa megen Arbeide, nu igjen! Kjære Moder, jeg ved næsten ikke hvad jeg skal sige, jeg er dig saa hjertelig taknemmelig for alt hvad du baade nu og før har gjort for mig og mine, jeg er saa glad i den minste Ting hjemmefra, og nu alt dette og alt saa deilig nyttige Ting;

tænk 15 Par Strømper, naar skulde jeg bleven ferdig om jeg skulde strikket dem selv, ja du forstaar nok best selv hvilken stor Hjælp dette er for mig. Jeg er ogsaa meget fornøiet med, at alle Uldstrømperne er enten passe eller er for store for Henriette, endnu har jeg ikke faaet ordnet og passet dem alle, jeg troede aldrig jeg skulde blevet færdigt med at see hvad den Pakke havde indeholdt, jeg fik ikke undersøge alt saa nøie ved Udpakningen og havde meget at lage vore i den Tid; saa aabnede jeg den lille Pergamentsæske, som jeg vel husker fra gammel Tid, der fant jeg Strimlerne fra Anne Cathrine, saa fant vi Henriettes Sølvfingerbøl, hun blev saa forundret over at faa *Sølvfingerbøl* kan du tro og saa Bøgerne, dem varede det længe førend jeg fik seet igjennem.

Det Prægtige graa Skjørt takker jeg dig meget for, det skal blive deiligt varmt og kom saa vel med iaar da jeg netop trænger til Nyt og vanskelig vilde kunnet faaet noget god varm Flanel her. Henriettes skal ogsaa blive deiligt for hende, saa udmærket pene som de ogsaa er. Endnu har jeg de to røde du sændte lige pene, men Henriettes er for kort for hende nu, undtagen om Sommeren under hvidt Skjørt; varmt som her jo er, pleier jeg altid at lade Børnene gaa med et lidet tyndt Uldskjørt, for det meste heler ikke med mere end det, Omskiftningene i Veiret kommer ofte saa pludselig; jeg bruger heller ikke Uldskjørt om Sommeren, en Krimoline med et hvidt Skjørt over er en deilig luftig Dragt, men saa kan jeg da bedre passe at tage mere paa naar jeg mærker det bliver kjøligt; maaske er dette en overflødig Forsigtighed, Ahlert^{k647} bruger ikke anden Klædning naar det er varmt, end tynd uforet Bomuldsdragt, han har altid været vandt til at gaa let klædt og bliver strax saa grulig varm, men jeg har ofte tænkt paa om jeg ikke burde give ham tynd Flanel Skjorte, jeg seer det er meget almindelig, hvad mener du? Skal jeg lade det være saalænge han er saa rask og ikke noget tilbøielig til Forkjølelse?

Dette var en lang Afvigelse fra hvad jeg vilde tale om, du faaer tilgive; hvordan jeg bedst kan klæde Børnene saa jeg undgaar baade at fornærme dem og være for uforsigtig, har jeg ofte studeret paa, nu skal jeg raadføre mig med Fru Larsen, jeg er meget glad over at have hende saa nær. Det korte og hvide Skjærf falder nætop i min Smag, og til mig er vel de korte og hvide Muffediser, som passe penest sammen. Det var en morsom Maade at strikke Muffediser paa og deilig varm. Jeg seer nok der [er] mange nye maader at hækle og strikke paa, jeg er ganske udenfor alt saadant og glemmer vel ogsaa bort hvad jeg har kunnet.

Henriette er nu saa stor at hun skulde læse, jeg haaber paa Vinteren for at kunde inhænte hvad hun om Sommeren forsømmer. Det er galt som det gaaer, men hvorledes skal jeg bære mig ad for at faa det anderledes, havde Johan været mere

fra Haanden i Sommer havde det været en anden Sag, men naar jeg altid har en Liden at passe paa, og tilmed en saa urolig som Johan, da faar jeg ikke Tid til at arbeide *rigtig stadig* med Børnene og det maa dog til, Henriette er for liden til at jeg kan forlange hun skal kunde arbeide flittig uden Tilsyn, det sees nok paa hendes Skrivning at hun ingen stadig Skolegang har havt i Sommer. Om Vinteren er Børnene inde, da falder det lettere. Den voxne Pige jeg nu har, kan lidet og husker endnu mindre, saa jeg maa huske efter og passe paa den mindste Smaating. Dette har nu ogsaa optaget min Tid meget i Sommer.

Nu kommer jeg igjen bort fra Pakken – Hvilke prægtige Liv Henriette har faaet, saa varme, pene og elastiske, gid nu Henriette, som voxer saa stærk, ikke maa voxer sig svag, endnu seer hun, saa frisk og rund ud, ikke det mindste forvoxet og har en fortræffelig Appetit, men hun er meget høi. Lina^{k648} seer meget svagere ud og har heller ikke den stærke Væxt. Jeg maa da bestemt faa mig en Comode til denne jeg har, har længe været for liden, skjøndt jeg kun har en Slags Tøi, Sommer eller Vinter, der ad Gangen, men nu jeg har faaet saa meget nyt til, finner jeg ingen passende Plads at gjemme det; de sorte og rødstrubede Strømper synes jeg især er pene, jeg maatte have alt frem og vise Vilhelm igjen idag, han havde ikke seet det tilgavns før. For Trøster^{k649} skal jeg takke dig meget fra ham, den hænger her paa Gyngestolen. «Legetøyet kan du, om du synes, gjemme til Juul,» siger du. Johans Legetøi har han seet og glædet sig ved, men nu har jeg gjemt det bort, kun ikke hans Billedbog. Men Henriettes og Linas Dukketøi maatte jeg lade dem beholde, de stode rundt Bordet, da vi pakkede ud og jeg ønskede bare I hjemme kunde seet deres Glæde. Lina var ganske fortabt over sin lille Dukkebaby og Vugge, Henriette over sit Syskrin og Blektøiet, de kom ikke saa langt som til Bøgerne den første Aften.

Valdemar og hans Mænd^{k650} skal ganske vist gjemmes til Juul, jeg angrer ikke ogsaa at have gjemt Onkel Stiins^{k651} Bøger, de har faaet saa meget nu. *Afternene paa Egelund*^{k652} morer Henriette mæget – «Hvor snil hun er som har skrevet disse morsomme Fortællingene; kunde jeg bare see hende vilde jeg takke hende for den Bogen.» Til Vinteren kan hun studere Gaaderne. Børnene faaer vist ikke skrevet saa meget dennegang, jeg har saa tykt Papir at de faaer takket for alt som de vilde, saa jeg faaer gjøre det for dem, desuden undres jeg om ikke Lina har glemt saa meget av sin Skrivning nu at hun ikke kan faa et læseligt Brev istand, med hendes læselyst har det været smaat i Sommer og jeg troer vist jeg har gjort ret i at lade hende løbe.

Du hækler da nu Moder, en af de smukke smaa Smækker til Johan er jo fra dig. Denne hue Johan er saa sød nu, gid jeg kunde faa hans lille Fjæs hjemsændt i Sommer. Han er seen til at tale som til at gaa, jeg troer ikke han er kommen stort længere nu end da jeg sist skrev. Det var underlig at see igjen mange af disse gamle Skolebøger, og Pettas *Rises Tydske Læsebog*^{k653} som jeg saa ofte hjalp hende med at oversætte. Nu faaer jeg skrive til Fader^{k654} og Christiane,^{k655} jeg faaser vel ikke skrive saa meget som jeg gjerne vilde dennegang –

Lev vel kjære Moder, gid du maa være frisk – hjertelig Tak for alt hvad du baade nu og før har gjort for os, fra Vilhelm ogsaa saa mange Hilsner og Tak, din hengivende Leis.^{k656}

Brev 95: 20. august 1862

«Jeg skal takke meget fra ham for *Ferdaminne*»

*Little Iowa Præstegaard,
20de August 1862*

Kjære Fader!^{k657}

Gid jeg vidste om alt staaer vel til hjemme, jeg synes det varer længe inden jeg faaer Brev, men med Guds Hjælp har det ikke noget at betyde, om Sommeren kan der saa let komme Forhindringer i Veien, maaske benytter du ogsaa denne Ferie til en eller anden Udflugt, maatte du kun være frisk og kunde glæde dig i Sommer og i din Have. Jeg sidder her Ude i min [Have] og glæder mig ved den, skjønt der slet ikke er meget verdt at see i den iaar; som jeg skrev saaede jeg til med Græs imellem mine Blomsterbed. Den første Deel af Sommeren har været altfor tør til at det kunde blive rigtig pent; saa fik jeg næsten ikke samlet Blomsterfrø nok i Høst fordi det ikke blev modent, vi foreskrev da fra New York og fik næsten ikke andet end meget simple, ikke pene, Blomster, og Halvparten kom ikke op, jeg har dog nok til at forsyne baade Fru Larsens^{k658} og min egen Stue med friske Blomster og deriblandt ogsaa noget pent, for Ex. en nydelig liden Cypres Slingplante med mørk karminrøde Blomster.

Fortalde jeg deg ikke at Vilhelm^{k659} saaede et stort Bed til i Rader med lit af næsten alt det Frø vi fik fra New York? Han har ikke meget Glæde af det Experiment, der er ikke en pen Blomst, det gaaer dog bedre med hans Popelplantage. Er alt vel til næste Vaar, skal jeg faa Fru Larsen til at skrive til St. Louis, saa bliver jeg vist hældigere. Tak for Snekløkker og Krokus, gid de maa trives, mine Lilier har jeg efter Herman Preuses^{k660} Raad taget op da Græsset visnede, tørret dem som anden

Løg, nogle Dage derpaa opbevares de i Kjældereren til Begyndelsen af September, plantes saa ud igjen, paa den maade behandles Tulipaner og alle Zvivler her.

Men nu maa jeg dog aller først takke dig for alle de deilige Gaver vi har faaet fra Eder. Du kan nok vide hvilken Fryd baade hos Store og Smaa naar vi faaer noget hjemmefra, og nu alt dette vi dennegang har faaet, saa mange Bøger og saa mange smukke og nyttige Ting, saa meget som Moder har arbeidet for os, jeg troer nesten ikke at nogen af de andre Præstekoner her faaer saa god en Hjælp til sine Børn; jeg er baade dig, Moder og mine kjære Sødskende, saa hjertelig taknemelig for al den Glæde I saa ofte har forskaffet os på denne Maade, ja du kan vist godt sætte dig ind i hvordan det er for os at faa saa meget fra vort gamle kjære Hjem og see hvor kjærlig I tænke paa os.

Ved du kjære Fader hvad der især gjorde et underlig vemodigt Indtryk paa mig at see? Det var den Jord hvori Sneklokkerne vare indpakkede, norsk Jord, sandig og fuld af smaa Steen, saa forskjellig fra hvad vi her see; vi plukkede ud alle Stenene og gjemte. Jeg glæder mig til at læse alle Bøgerne endnu har jeg næppe kiged i dem engang, men det er godt at have noget til Gode. Vilhelm har lest lidt høit for mig i Arbos Skitzer, jeg skal takke meget fra ham for *Ferdamine*, han leser i den med megen Interesse og længes til Norge. Jeg er glad over at have faaet Lassens Lesebøger, sig til Moder at Henriette nok skal lære de danske Digte flittig udenat. Hun blev meget lang i Ansigtet da hun hørte vi havde faaet Robinson paa Tydsk, men nu kan den kanske hjælpe til at hun faaer Lyst paa Tydsken naar vi engang begynder derpaa, men siden vi nu har taget Fat paa Engelsk først, varer det vel endnu en Stund. Tak fordi du sændte den tydske Naturhistoriske Billedbog, den kan komme til god Nytte; det var rart at see alle mine gamle Fortegninger og de gamle Skolebøger igjen. Det skal blive morsomt at lese igjennem Stins^{k661} Reiseerindringer, endnu har jeg havt saa liden Tid til overs at det er netop [nu] jeg ved hvad vi har faaet. Ahlert^{k662} og Johan^{k663} bliver ikke trætte av at beundre den store Billedbog, men den Sagen er dog det aller bedste; sit Flag er han ogsaa meget glad i. Linas^{k664} Læselyst er ikke stor fortiden, hun holder sig til hvad der er kort og let, og lader Henriette fortælle de lange Historier. Jeg faaer nok ellers forlade Pakken nu hvis jeg skal komme til at skrive til dig om noget andet.

Jeg har jo ikke skrevet siden sidste Synode og fortalt dig hvilke glædelig Tid det var for vore Præster. Du ved hvor meget de i den sidste Tid havde maattet døie paa grund af alle disse forskjellige Stridigheder, hvorom jeg før har fortalt. De reiste derfor til Synoden meget tvivlsomme om hvad Slags Forsamling det vilde blive og hvad for Slags Folk der dennegang vilde blive sændt, og saa styrede Gud det

saaledes for dem at der aldrig før har været en saadan Aand og saadan Enighed. Forskjællige Lærepunkter, for Ex. Lægmands-vanskeligheden, som i længere Tid meget har beskæftiget Menighederne, bleve bilagte i al Enighed. Modstanderne havde ingen og intet at holde sig til og kunde intet udrette, en af de værste Urostifterne reiste hjem som et ganske andet Menneske end han kom og det aller glædeligste [er at] Præsterne Rasmussen,^{k665} Fjeld^{k666} og Amlund,^{k667} denne sidste er nu i Norge, men staaer paa samme Punkt som de andre, der hidtil har staaet saa sørgelig skildt fra vor Synode og trods gjentagende Møder ikke synes at komme den nærmere, nu kom og begjærede optagelse i Synoden, hvad det dog først kan skje ved den næste. Strax efter Synoden holdtes det en 2 Dagers Collægium med dem, hvor da alle Stridspunkter bleve gennemgaaede, og alt endte i Fred og Enighed.

Dette var en stor og uventet Glæde for Præsterne, og at det neop nu paa denne Tid skulde føie sig saaledes, saa jeg kan vel forstaa at Vilhelm siger, han aldrig har haft gladere dage end disse i America. Og denne Opmuntring synes vore Præster ogsaa vel at kunde behøve. Tænk hvilken Styrke dette er for hvert Kirkesamfund at der nu af 2 er blevet 1. Maatte nu ogsaa Menighederne kjænde det rigtige i deres Præsters Skridt, men der ventes megen Modstand. Næste Sommer skal Synoden holdes hos Brandts,^{k668} men Præstegaardene kan ikke rumme Præsterne nu længer. De er nu 21, Skolens Lærere iberegnet, og til næste Aar ventes de 4 Elever i St Louis at blive ferdige, en af dem Th. Johnson, har tilbragt størstedelen af sin Sommerferie [hos] os og øvet sig i at prædike. Vilhelm er ret godt fornøiet med ham. A. C. Preus^{k669} begjærede sin Afsked som Formand, hvilken han alligevel havde faaet paa grund af sit Forhold med at søge Kald i Norge; ikke fordi det er nogen Synd i sig selv at søge Kald i Norge, men det ansaaes for Synd under nuværende Omstændigheder og paa den maade han har baaret sig ad. Han er ubegribelig og har bestandig de forskjælligste Planer. H. A. Preus valgtes til hans Eftermand. Han kommer i næste Maaned for at visitere Clausens^{k670} Menighed.

Vilhelm som Kirkeraad faaer nok Jensen^{k671} og Steen^{k672} paa en Part, fra hvilken sidstes Menighed der nu desværre begynder at komme foruroligende Rygter om Misnøie etc. Vilhelm skal i September til St Ansgar, C. L. Clausen er Feltpræst, saa naar han nu i October skal til Ottesen^{k673} til alminderligt Præstemøde og saa Kirkeraadsreiser, saa lader det ikke til han bliver meget hjemme om han nu blive frisk. Nu er da Larsens^{k674} og Schmidts^{k675} komne til Decorah og til Skolen er der allerede indmeldt 40 Elever, saa de begynde at studere paa hvor de skal faa Plads til dem, den nuværende Skolebygning kan næppe rumme saa mange.

Det er nu meget stor Hygge baade for Vilhelm og mig at have Larsens saa nær. Larsen er saa elskværdig, det er det ydmygeste, beskedneste og oprigtigste Menneske jeg kan tænke mig, siger Vilhelm, men forsigtig er han ikke og paa hans Optræden paa sin reise i Norge er der nok en Deel at udsætte og den forskaffede ham vist ikke heller mange Venner hjemme. I næste Uge skal de, d. v. s., de nærmestboende Præster have en liden Conferents i Decorah. Ottesen kommer ogsaa, ikke fordi han behøver det, men jeg tænker: hvor nu baade Larsen, Schmidt, Hjort^{k676} og Vilhelm [er], saa synes Ottesen han ogsaa maa være med. Jeg troer de østlige Præster, ialfald «de Gamle» gjerne flyttede her Vester nu om det lod sig gjøre for at komme i Nærheden af Decorah, der nu er Centralpunktet. «Ja, du har rigtig faaet det som du vilde,» sige de til Vilhelm, som har faaet Skolen saa lige ved. Skolen her skaffet Vilhelm meget at gjøre, det er vist, og dette Kjøb af Land og Huuse og Reparationer skaffet idelige Reiser frem og tilbage.

Politik vil jeg ikke indlade mig paa, jeg har ikke læst Aviser heller i de sidste Uger, men synes det seer mørkt og langvarigt ud efter hvad jeg hører. Gud hjælpe os Alle! Dette er en sørgelig Tilstand baade for dette Land og Europa, og føles vel i Norge med. – Nu maa jeg skrive til Christiane.^{k677} Gud velsigne dig, min kjære Fader, gid jeg snart maa faa godt Brev. Hilsen og Kys fra hver især af Børnene. Kjærlig Hilsen fra Vilhelm og din hengivende

Datter Leis.^{k678}

Mine kjærligste Hilsner og ønsker for din Fødselsdag kjære Fader. Gud velsigne dig og bevare dig for os!

Brev 96: 1. oktober 1862

«De var flygtet over Hals og Hoved ved Rygtet om Indianerne»

*Little Iowa
den 1. October 1862*

Kjære Fader!^{k679}

Jeg skriver ganske snart hjem, men vil dog aligevel sænde et Par Linier i Brevet til Horten^{k680} for at du ikke skal ængste dig for os kjære Fader, naar nu Aviserne ogsaa berette om Indianerurolighederne og deres grusomme Fremgangsmaade. Maaske burde vi have skrevet strax, men til for en Uge siden viste vi selv saa lidet Besked, vi hørte ingen Rygter og Aviserne modsagde altid deres tidligere Beretninger. Jeg stod ogsaa i den Formening at Urolighederne indskrænkede sig til Minnesotah, men nu hører jeg at et Par af Settlementerne, hvor de have huseret, ligge i det Nordlige Iowa lige paa Grænsen. Nu ved vi da at General Pope er i St. Paul, at han har befalet at ingen Tropper maa tages ud af Iowa for det første, samt at der er fuldt op af Tropperne til at holde Indianerne i Rolighed.^{k681} Det heder nu at det ikke var Agenter fra Syden som ophidsede dem, men derimod gamle Afsatte Handelsmænd som vilde hævne sig paa de nye. Hvordan det nu var, var det underligt at der ingen Frygt næredes for Indianerne under den Tilstand Landet nu er i, men at alle Vaabner og Mandskab tages bort og Forterne være saa svagt besatte. Det havde virkelig ingen anden udvei været for Farmerne end at flygte uden Vaaben, som de vare, vist der virkelig havde været nogen Grund for den paniske Skræk som græb hele Settlementer baade her og i Minnesotah og som Folk her heller ikke gikk fri for.

Nu skal du høre: Vilhelm^{k682} reiste en Lørdag Morgen til Little Turkey og skulde komme hjem Mandag. Samme Aften kom Pigen styrtende ind og spurgte: «er

Præsten kommen, der er 2 Mænd komne hos Tærskerne (vi havde Tærskning da) og fortæller at der er 1200 Indianere ved Calmar og at Præsten er reist til Decorah og kommer hjem i Aften.» Jeg gik da hen for at faa Besked og hørte den samme Historie med den undtagelse af at Fienden var 20 Miile længere borte. Kort efter kom 2 Mænd galloperende som havde talt med Vilhelm i Decorah og nu kom for at faa bedre Underretning af ham. Tærskene blev, flere kom til, langt paa Aftenen kom Folk for at forhøre sig, og da Vilhelm Klokken 9 kom hjem var der en heel Forsamling. Det forholdt sig ogsaa saa at da Vilhelm kom til Calmar fandt han hele det Settlement han skulde besøge, Mænd, Kvinder og Børn forsamlet i Calmar, de var flygtet over Hals og Hoved ved Rygtet om Indianerne.

Vilhelm reiste da til Decorah for at faa greie paa Sagen, men her viste man ingen Ting og troede det ikke heller, der blev dog imidlertid sændt Folk ud for at undersøge og vi skulde strax faa Bud, var der noget i det Hele. Vilhelm sændte da Folk hjem med den Besked at være rolige, at han troede det hele ugrundet. Næste Morgen, Søndag, da jeg kaldte paa Ingrid, vor Confirmandpige, fik jeg den Besked at hun havde pakket sammen og var spadseret til Calmar, hendes Forældres Foreldre var nemlig blant Flygtningerne fra Little Turkey. Det var en Pige som jeg var meget misfornøiet med og kun havde beholdt for at see om hun ikke vilde blive bedre, saa da hun 14 Dage efter kom hjem for at være her, betakkede jeg mig og har nu nylig faaet en som seer nok saa lovende ud.

Men jeg kommer fra denne Søndag som var den uroligste jeg nogensinde har oplevet, her var et saadan Rend den hele Dag og de urimeligste Rygter i Omløb. St. Ansgar, hed det, var brændt, Calmar ødelagt, ja vor Nabos Gut kom løbende hjem og fortalte at han hørte Skud og Trommeslag (det var vores Heste som stod og stampede paa Stallen for Fluor). Alle omkring os reiste med Undtagelse af vores nærmeste Naboer, men de fleste kom da hjem igjen samme Aften. Jeg var ikke ængstelig, men havde dette skedt i første Aar vi vare her, da vi boede Indianerne nærmest, havde jeg vist været det, en lignende Skræk har der været rundt os, Decorah var fuld af Folk og Landeveiene fulde af Vogne. Folk lod alt i Stikken, saa det er rimeligt det paa mange Steder gik som oppe ved Præsten Jensen, [k683](#) hvor det da de kom tilbage saa næsten lige saa ilde ud, som om Indianerne virkelig skulde været der; Køer og Sviin gjorde sig til gode i Agre og Haver, og alt var Hulter til Bulter. Denne blinde Alarm tildrog sig kort efter vi havde hørt om de første Udbrud i Minnesotah. Faren var ikke 10, men 100–150 Miil fra os, med Guds Hjælp vil den ikke heller komme nærmere. Vær ikke ængstelig for os kjære Fader! Gud vil vist fremdeles holde sin Haand over os og skaane en Deel af Landet som hittil har gaaet fri. Her har vi jo saa ganske lidet mærket til Krigens Onder.

Poststemplerne har heller ikke endnu fortrængt Pengene, men stakkels dem der bor i mange af de sydlige Stater og vel maa du sige «Ja, Amerika!» Gud ved hva Enden skal blive, Hans Haand viler tungt straffende over Landet nu, og det seer mørkt ud.

Tak for dine Linier med Stins^{k684} Brev, jeg blev glad ved at faae dem, jeg begyndte at vente meget paa Brev. Stakkels Marie,^{k685} som maa prøve saa meget ondt, Gud give det snart maatte blive godt for hende, og efter hvad I sidst skriver synes det jo at gaa frem. Hils hende kjærligt og hils og tak Stin meget for Brevet og for Mallys^{k686} Fotograf,^{k687} som jeg er meget indtaget i, hun seer saa sød og takkelig ud, I sige hun er ikke egentlig vakker, men det ville jeg troet efter det Portræt, det var saa morsomt at faa det. Jeg fik Familiebrevet i forgaars, tak allesammen for deres Breve, det stod da Gudske Lov godt til hjemme nu, men du havde dog været syg, kjære Fader! Gudske Tak at det gik godt over. Det var morsomt du fik den Tour til Xsand^{k688} og Christiane^{k689} til Vang. Thom^{k690} har da moret sig prægtig, det var saa morsomt at faa hans lange Brev, sig jeg haaber paa Fortsættelsen engang og tak for hans Portræt, men hvor mager han er! Vilhelm kjændte ham strax, men jeg synes endnu ikke jeg kan kjænde ham, er ikke det jeg har før, meget bedre? Det var det samme gamle Ansigt, jeg saa godt husker, men det er jo rimlig at han er forandret. Linas^{k691} Portræt taler ingen om er godt eller ei, men jeg indbilder mig det ikke er meget godt, imidlertid kan du nok vide det morede mig megen at faa det og mange tak for det. –

Du siger at du ikke kan forstaa at det her regnes for Synd at A.C. Preus^{k692} fortiden søger Kald i Norge, men kjære Fader, er det da ikke Synd at tilsidesætte sine Pligter her for sin Lyst og Tilbøilighed? Og netop dette gjør Preus, han giver ingen anden Grund end at han længes efter at komme hjem; hvordan vilde det see ud her om alle de af Præsterne hvis Længsel staaer til Fædrelandet uten videre vilde følge sin Lyst. Det er jo ingen som kalder det Synd at vænde hjem selv under vore nuværende Forholde, forudsat der er rimlige Grunde tilstæde; ingen kaldte det Synd da Duus^{k693} og Dietrichson^{k694} reiste, eller vilde kalde det Synd om H.A. Stub^{k695} nu bliver i Norge om Lægen siger det er nødvendigt for hans Helbred. Men Preus er forunderlig, paa denne Tid, som han søger i Norge, taler han om at faa snart dette, snart hint Kald her og har altid de 1000 Planer. Det skulde undre mig om han virkelig kom til Norge, hans Kones Hu kan vel næppe staa dertil; jeg synes ordentlig det er glædeligt at han ikke længere er Formand. –

Her staaer det Gudske Lov godt til og Store og Smaa hilse kjærligst. Jeg haaber snart at faa et ordentlig Brev hjem. Om 3 Uger reiser Vilhelm til Ottesen^{k696} til

Conferensen, i den Tid vil Fru Larsen [k697](#) og Søster være hos mig. Lev vel kjære
Fader, din hengivende Datter,

Leis. [k698](#)

[k699](#)

Brev 97: 14. oktober 1862

«En rigtig smuk fiin Potteblomst har jeg da ikke seet siden jeg forlot Norge»

Little Iowa,
den 14de October 1862

Kjære Fader!^{k701}

Jeg skrev til dig for kort Tid siden over Horten^{k702} og det Brev har du vel nu snart og deri mine Beretninger om Indianerne. *Emigranten* beretter idag om et nyt Overfald paa nogle Norske hvorved flere bleve dræbte og det i Nærheden af en Afdeling Tropper, som da forfulgte og haabede at kunne indhænte Indianerne. De arme Settlerne der paa Grændsen er i Sandhed i en sørgelig Stilling og flygte i Mængdevis, flere er ogsaa komne herforbi, blottede for alt og bedende om Føden, til de naae frem til deres Bestemmelsessted. Nogen Fare for at Indianerne skulle trænge videre frem end de ere, er der imidlertid ikke, maatte de kun ikke anrætte flere Udaader i de forsvarsløse Settlementer.^{k703}

Her leve vi Gudske Lov! godt og har været friske paa lidt Forkjølelse nær. Det har ellers været en temmelig sygelig Tid, især i Decorah og der omkring og Kighoste paa alle Kanter. Hvor naadig Gud hidtil har forskaanet os for Børne-Sygdomme, maatte de komme mildt naar de komme! Forhaabentlig vil Sygeligheden aftage nu om vi maa beholde dette friske kjølige Veir, en smuk Begyndelse til Indiansummer; vi har havt en usedvanlig fugtig og regnfuld Tid, Regn næsten hver Dag i halvanden Uge. Mine Gyldenlakker staar nu inde, men det vil vist blive vanskelig at overvintre dem paa den Maade som du anbefalede. Jeg maa have dem nedenunder og i det gamle Huus, du forstaar vores første Huus, Loghuset, skal de ikke fryse bort om Natten og der er vel for varmt for dem om Dagen. Nogle Nelliker og saadant har jeg ogsaa taget ind for at more mig med i Vinter, ellers er det en vanskelig Sag at

overvintre Blomster i disse Huse. Hvilken Lyst jeg skulde have til at se dine Blomster og Moders Trappe, der er vel nu endnu mange flere Blomster hjemme end i min Tid, siden Moder ogsaa steller dermed. En rigtig smuk fiin Potteblomst har jeg da ikke seet siden jeg forlot Norge.

Jeg sagde jeg havde saa faae Blomster da jeg sidst skrev, men længere ud over var her en meget rig Flor! Men hvad skal jeg gjøre med det lille Udyr, Muldvarpen, som bliver værre Aar for Aar, og nu ogsaa begynder at sparke op Jorden i mine Blomsterbed? Før har den holdt sig til Gullerødder og Løg og unge Frugttræer. Man fanger dem i Fælde, men dertil skal bedre Tid end vores Gut har. De liker sig nok ganske særdeles godt her i Iowa, i Wisconsin er de ikke saa plaget af dem. Meloner fik vi næsten ingen af iaar paa Grund af Vaaren, heller ikke megen anden Frugt undtagen Blommer, som næsten er det meste syltede, jeg har. Jeg haaber paa Tranebær, ellers er Sukkeret dyrt og Pengene faa saa jeg tænker at vi faar lade al saadan Luxus fare og være meget glad fordi vi ellers har Overflod af Mad og Drikke.

Imorgen sender vi et Læs Hvede til Mississippi og faar derfor Huusholdningsvarer op. Hveden er i ganske god Priis nu. Her har jeg alle Børnene, som har været nede og seet paa Hveden gaa gennem Rensemaskinen, alle snakkende i Munden paa hinanden, Johan^{k704} ikke undtagen, for at berette at Frøken Neuberger^{k705} havde trukket Maskinen. Vilhelm^{k706} kom fra Decorah i Formiddag og havde hende med for at besøge os nogle Dage. Det er en meget takkelig ligefrem ung Pige.

Det skulde være morsomt at væntet med dette Brev til Vilhelm kom tilbage fra Wisconsin, om der paa Præstemødet maaske skulde være noget at meddele dig, men det bliver forlænge, jeg faar nok heller faa det sændt før Larsens^{k707} kommer hid og du og I alle maa undsyldte at jeg fatter mig kortere end jeg pleier, mit ene øie gjør ondt, saa jeg ikke tør skrive ved Lys, og du ved min Ro til Skrivning er ikke stor om Dagen, det er vist fordi jeg har skrevet saa meget i den sidste Tid jeg har faaet ondt i øiet, ikke meget, men jeg maa være forsigtig. Vilhelm seer jeg da saa lidet til om Dagen, og jeg som haabede at han nu, han er fri for Painted Creek, nu som han har 5⁶ Kirker istedenfor 11, skulde være mere i Ro hjemme, men heri tog jeg nok Feil. Jeg husker ikke om jeg skrev til dig da jeg skrev i Brevet til Horten, jeg har skrevet til saa mange nu at det gaar lidt Sur for mig, og hvis dette er en Gjentakelse faaer du undskyldte, men du maa dog vide nogenlunde Besked om Vilhelms Reiser, hvis du skal kunde forstaae hvorledes vi har det. Han har jo ikke nu længere til nogen av sine Kirker, end at han foruden Søndag prædiker 1 eller 2 Gange i Ugen og har deelt sine Confirmander, saa han læser to Gange i Ugen, engang her og engang 10 Miil herfra i Calmar, saa falder det ofte saaledes at han, foruden 3 Dage

ogsaa bliver et par Nætter borte hver Uge, for ikke at reise for store Krogveie. Naar han har Altergang er han 4 Dage borte om Ugen, for Dagen før at samtale med Communicanterne. Saa snart skee kan, skal det private Skriftemaal indføres, nu taler han med hver enkelt.

Du ser altsaa at han ikke er saa meget hjemme enda, men hvor langt hyggeligere er det ikke for ham at kunne virke paa denne Maade i sin egen Menighed istedenfor, som før, at tilbringe den halve Tid paa Landeveien. Little Turkey, omtrent 30 Miil herfra, besøger han regelmæssig, det er den 6te Kirke, men i Decorah prædiker nu Larsen og Smidt afvæxlende hver Søndag til det lykkes at faa en Tredje-lærer, som da tillige skal være præst i Decorah. Maatte nu Vilhelm slippe for Reiser til andre Menigheder, og naar han nu har været i C.L. Clausens^{k708} Menigheder, hvor hen nu alt er vel, skal strax efter Præstemøde, haaber jeg han er fri derfor, ialfald i Aar; nei, det er sandt, som medlem av Kirkeraadet, skal han visitere ialfald hos Jensen^{k709} i høst. Gud give fremdeles Helbred og Kræfter!

Forleden fikk Vilhelm Brev fra Pastor Sven Brun^{k710} i Kristiania skrevet i eget og Johnsons Navn, med Rushriver Kaldsbrev og mange Beklagelser over vor Synodes Fremgangsmaade i Anledning af Preus's Hjemreise til Norge.^{k711} Jeg synes de er sære hjemme i Norge, skal der da intet Hensyn tages til Pligt, men kun til Lyst og Tilbøielighed?

Du og Moder kommer vel stundom til at gjæste Hedrum naar nu Flood kommer der, det maa blive en tung Afsked fra Hitterdalen! Maaske du ogsaa kommer at faa Hygge af de andre Nabopræster. Gud give jeg nu næste Gang maa faa gode Efterretninger fra Stakkels Marie^{k712} og at du og allesammen maa være friske. Gid det ogsaa maatte være en smuk Høst hjemme saa du kan have Hygge af dine Spadseretourer. Vilhelm hilser dig kjærligt og alle Børnene ligesaa. Gud velsigne dig min kjære Fader!

Din hengivende Datter

Leis.

Brev 98: 15. oktober 1862

«Derpaa spurgte hun om hun maatte læse *Erasmus Montanus*»

Little Iowa

den 15de October 1862

Kjære Moder!^{k713}

Det bliver ikke noget langt Brev du faaer dennegang til Tak for dit sidste, men en egenhændig Hilsen dog. Jeg sændte alle Børnene ud nu for at faa skrive lidt; Veiret er saa smukt, Henriette^{k714} er Barnepige, Johan^{k715} er meget glad i Henriette og tyer altid til hende i sin Nød, naar han ikke seer mig, og Henriette er som en liden Mama mod ham. Hun maatte passe ham saa meget i de Uger vi ingen Confirmandpige havde og i den Tid blev Kjærligheden mellom dem stor. Hun faar ham ofte til at sove om Dagen, for det meste med en 3–4 Dukker i Armene. Nu har jeg da faaet en nogsaa takkelig Pige i stedetfor den som spadserede sin Vei, jeg kommer vel ogsaa til at beholde den voxne jeg har, i Vinter, var hun kun mere til at stole paa. Nu er hun hjemme og syer Klæder for sig; imidlertid har vi Birgit, som reiste fra os i Vaar. Jeg er vel fornøiet med at have hende nu ^{k716}Larsens^{k717} kommer hid. Havde jeg havt hende i Sommer! Hun brygger idag; imorgen er her Gudstjeneste her i Kirken; til Middag faaer vi 2 Præster af Augustana Synoden, som have mældt sig hid. ^{k718}Til Folks store Forundring kommer den hærboende Augustana Præst ligesaa ofte herop for at tale med Vilhelm^{k719} som den der var før ham, det er den anden af dem der kommer i Morgen, han er netop hjemkommen fra sin Reise som Missionspræst blant de norske i Canada og lønnet Agent for et Jernbaneselskab med hvem Augustana Synoden er i Compagni. Det er besynderligt hvorledes den og de amerikanske Synoder steller sig for at faa Penge.

Karine Neuberg^{k720} er hos os i disse Dage, det er en takkelig 18 Aars Pige, nu gik hun ud for at tage sig en lang Tour, med en Bog under Armen, hvis hun skulde finde sig en smuk Plet inde i Skoven hvor hun kunde sidde og læse, saa du seer her er ikke saa meget høstligt endnu, de enkeltstaaende Trær omkring Huset er gule, men Skoven staaer endnu i sin smukkeste Høstdragt med carmosinrødt Krat omkring.

Fortæl Fader at Vilhelm i Juni maaned saaede Frø af Acasia, som nu er 2 Alen høie; det er ikke saa galt vel? Frøken Neuberg reiser hjem naar Fru Larsen og Lulla kommer, da hun maa være hos Fru Schmidt,^{k721} der ikke kan forlade Huset og komme til os medens hendes Mand er i Wisconsin, de har nemlig ingen Pige. Fru Schmidt er ung og rask, kun 20 Aar, har en flink 2 Aars Gut, og foretrækker at udrette sit Husarbeide selv, det er saa alminderligt her og heri holder jeg med hende, det nydelige Dukkehuus maa være let at holde i Orden og en Pige mere til Grue, end Hygge.

Det er vel nu 1½ Maaned siden jeg skrev hjem, men jeg husker ikke noget er skeet i den Tid, alt har gaaet sin sædvanlige Gang, men livligere er det nu og saa hyggeligt at reise ned til Decorah ret som det er, sommetid en Eftermiddag, undertiden derved til Middag og hjem til Aftens, jeg har vist været der 5 Gange i disse 2 Maaneder og tænk hvilken Forskjæl for mig som ellers næppe var i Decorah 3 Gange om Aaret, uden at tale om hvor ganske annerledes det nu er at reise derved. Det er ikke saa let at faa Fru Larsen herop, fordi Vilhelm er saa idelig borte, saa om Hestene kan hente hende herop en Dag, kan de ikke den næste bringe hende tilbage.

Jeg husker vi, da jeg sidst skrev hjem, ventede Jensens,^{k722} men kun Præsten og hans Søster kom, da en af Børnene var syge. Hun var her kun en Dag, da vi den følgende Dag blev hændet ned til Larsens, jeg maatte jo ned og træffe Ottesen^{k723} som ikke kunde komme herop, og det gik da aldrig an at en af vore «Gamle» var i Decorah, uden at jeg skulde faa see ham. Siden har vi været nede for at træffe Brandt,^{k724} som ogsaa var her et lidet Besøg, han kom for at see til sin Søster, som du ved mistede sin Mand paa saa sørgelig en Maade. Hun overtog dog Huusholdningen for Skolen; det gaaer godt til Larsens store Tilfredshed, og vanskelig vilde de vel kunde faa nogen bedre. Den anden Mand som blev saa forbrændt er nu ogsaa Død! –

Forleden Aften som jeg kom ned, efter at have bragt bægge Smaagutterne til Sengs, blev jeg overrasket ved at finde Pastor Hjort^{k725} siddende inde i Sofaen, det var bare en liden Snartour, indom paa sin Anexreise, men hyggeligt alligevel. ^{k726} – Nu

haaber jeg da du for længesiden ved hvor godt vi fik alle Sagerne hjemmefra, frem, om end ikke i Vedkassen fra Spisestuen, som rigtig skulde været meget baade morsom og velkommen at faaet og kommen til ære og Værdighed i vores Dagligstue. Jeg har nu prøvet hvor deilig og varmt mit strikkede Skjørt er, og snart skal Henriette faa bruge Livene og lille Johan faa Linas^{k727} røde strikkede Skjørt til Stads og eftersom det bliver koldere, kommer flere og flere af de deilige uldne Sager i Brug.

Jeg skulde fortælle fra Lina, som vist faaer bie med at skrive til næste Gang, hvis Brevet ikke skal blive dobbelt, at hun nu har syet Sengklæder til sin Vugge og en Hverdagskjole til den pene lille Dukkebaby. Du kan tro alt hvad I have sændt os blev beundret forleden af gamle Guri Skaarlia (der hvor vi boede den første Sommer), hun kunde ikke blive træt af at see derpaa, og vilde næsten ikke tro at du havde strikket saameget.

Jeg er ikke kommet meget længere med at læse de Bøger jeg fik end da jeg sidst skrev, men det er godt at have til Gode til Vinteren. Derimod er jeg bange Henriette har læst alt for meget i den sidste Tid, Vilhelm blev meget forundret baade over at hun havde læst saa meget og over at hun saa godt kunde huske hvad hun have læst, og derover undrer jeg mig ogsaa og ønsker den gode Hukommelse maa vare ved. Hun er meget glad i at læse Historie, har læst hele Munchs udgave af Snorre Sturleson^{k728} igjennem; S. Petersens Norges og Verdens Historie^{k729} samt Berlins Naturlære^{k730} hører til hendes kjæreste Læsning. Forleden fik hun læse i Lassens Læsebog^{k731} om «Manden som skulde stelle hjemme»,^{k732} til stor Moro for Lina og Ahlert;^{k733} derpaa spurgte hun om hun maatte^{k734} læse *Erasmus Montanus*.^{k735} «Ja læs den», svarede jeg ganske vis paa at hun snart vilde sige «Nei, dette forstaar jeg ikke», og blev rolig ved at sy; men det varede ikke længe før Barnet lo saa hun næppe kunde læse videre og kaldte paa Lina for at hun ogsaa skulde faa høre hvor morsomt det var, men Lina kunde slet ikke fatte det morsomme. Henriette læser aldrig andet end hvad hun faar Lov til, men jeg ved nok det er galt med saa megen Læsning, men nu kommer vi mere og mere ind i vore Vinterforholder og det vil sætte en Stopper herfor. –

Nu er vel Tante Petersen hjemme igjen, og hyggelig maa det have været for dig at have havt din Søster saa længe. Venlige Hilsener til hende, Emilie og hvem der ellers maatte huske mig. Jeg vilde jo snart ikke kjænde mig igjen i mit kjære Laurvig,^{k736} saa mange Forskjønelser, som der nu kommer, Sundelands Lund, Allee paa Sund, Vandspring paa Sletten og jeg kan ikke regne op alt; det er rigtig morsomt at høre. Du glæder dig vel til at kunde besøge Fru Flood nu og endnu

hyggeligere havde det da været om han var bleven Præst paa Tjølling. Den stakkels Falkenberg! Og hvor ondt at det var Børnene som tændte Ilden.

Gid nu Høsten hjemme maa have været smuk saa ved jeg du har været saa meget friskere. Aaret hjemme har været nok saa godt efter hvad *Emigranten* beretter, her har det været middels, mange have faaet meget lidet; vi nok saa godt, men næsten ingen Mais, Duerne og Gopheren har været meget slemme med Maisageren iaar, Gopheren ligesaa med vore Poteter; de raadne stærkt iaar, alle Sorter undtagen en Slags Sorte, som vi er saa hældige næsten udelukkede at have iaar. Her bliver dyrt nu, Callico 17–18 cent Yarden, istedenfor 12 cent. The 1 Dollar 25 cent pundet, Kaffe 19 cent pundet, saa den blander vi halvt med Hvede, men da vi forsynede os i Vaar ved Mississippi, hvor det er billigere, er det først i den sidste Tid vi har mærket den usedvanlige Dyrtid. Mange venlige Hilsener fra Vilhelm, hverisær af Børnene. Gid du maa være frisk kjære Moder!

Din Leis^{k737}.

Brev 99: 2. desember 1862

«Faders Studererværelse! Om jeg engang igjen kunde komme derind»

Den 2. December 1862

Kjære Moder!^{k738}

Denne Gang skal du da faa bedre Papir at læse paa, dette er jo noksaa skikkeligt, Vilhelm^{k739} fik det i Madison. Ja, nu har jeg faaet Huset forsynet siden han kom fra den Reise, med alleslags Huusholdningssager; det gaar næsten ikke an at kjøbe nogen Ting i Decorah, Mad kan du rigtignok faa billig her, saaledes for Ex. Høns saa meget du vil til 6 skilling, norsk, for Stykket. Adskillige andre nyttige Indretninger fik jeg ogsaa efter den Reise. Foruden min prægtige Kjødmaskine og saa en Indretning til at vispe æg af den Slags der skrues fast til Bordet og dreies rundt som en anden Kværn. Kjender du dem? Karine Neuberg^{k740} sagde hun havde seet en saadan i Norge, men den var rigtignok kommen fra Amerika. Ja, Amerikanere ere Mestere i saadane Opfindelser og i at benytte sig af dem. Det har ikke været nogen god Tid for æg siden jeg fik min, men naar Fattigmandsbakkelsen skal lages, skal den prøves.

Den bedste Chokolade jeg har kjændt her i Landet, fik jeg ogsaa takket være Fru Linka Preus,^{k741} som beværtede ham^{k742} med lignende, for den stod nu ikke paa min Liste. Ligeledes fik jeg 12 Porselains æggekopper, veritable æggekopper, som jeg ikke har seet siden jeg var i Norge, fra en Mand i McGregor. Samme Mand forærede Vilhelm en smuk Bæverskindskrave og Smaapigerne et lidet Thestel. Norsk Tørfisk har vi ogsaa faaet, kommen til Chicago med den berømmelige Brig «Sleipner», der kom ligetil Chicago i Sommer. Følgelig har vi havt Lundefisk, saa deilig siger Vilhelm, du husker vist hvor deilig jeg synes den er. Det lader ikke til andre end Ahlert^{k743} af Børnene har arvet min Smag.

Liger du Røgepølse?, mine smage fortræffelig: det skal blive morsomt [at] sætte dem for Vilhelm naar han kommer. Give Gud han var vel hjemme igjen. Han havde det deiligste Veir da han begyndte sin Reise, nu har vi saa meget Sne at vi kan bruge Slæde og koldt. Ellers har vi havt et usædvanlig mildt og godt Veir helt til November Maanedes Udgang, slet ingen Vinter. Paa Fredag agter jeg at prøve Slædeføre ned til Decorah. Jeg skal faa Fru Larsen^{k744} til at hjælpe mig med en sort Kuffte og siden Karine Neuberger er her endnu, tænker jeg at blive til Lørdag og møde Vilhelm, han skal blive forundret ved at finde mig hjemmefra. Fru Larsen og Lulla var da hos os medens Vilhelm var i Wisconsin til Præstemødet, meget hyggeligt for mig. Fru Larsen var noksaa flink, drak flittig af det gode øl som Birgit havde brygget for mig til hun skulde komme, gid jeg kan faa Magen til Juul, mest for Julekagens skyld, det er det bedste jeg faaer om Julen udaf Spisendes.

Søndag skulde Larsen^{k745} Predike her i Kirken for Vilhelm, der maatte blive nogle Dage længere i Wisconsin, og Fru Larsen og jeg var netop bleven enige om at sænde Hestene ned Dagen efter (Lørdag) saa skulde de alle reise herfra Mandag, da jeg, som sad ved Vinduet i Tasmørket, sagde: «See, der kommer vist Larsen, det er ialfald ingen Farmer». Og saaledes var det ogsaa, han kom og bragte Henriette,^{k746} Lina^{k747} og mig Breve fra Vilhelm, samt en Besked at han maatte reise med sin Familie tidlig næste Morgen, da Pastor Muus^{k748} og Fruen^{k749} vilde komme til dem den Dag og at Schmidt^{k750} skulde prædike her i Kirken, dette var ikke efter midt Hoved men derved var intet at gjøre, og de reiste.

Lørdag Aften som jeg sad inde i Sovekammerset og netop havde køiet Smaagutterne, kom Birgit (hun var her i den Tid medens min anden Pige var hjemme for at sy sig Klæder) ind og sagde: «Naa kommer der Fremmede, 2 Kjærringer slæbende paa hver sit Barn, de er inde i Stuen naa». Jeg skjøndte da strax hvem dette maatte være, og ganske rigtig, der stod Fru Hjort^{k751} med sin lille Baby og Fru Muus med sin 2 Aars gamle Pige. «Aa, jeg er saa tørstig og sulten», var det første Fru Hjort sagde, da vi havde hilst paa hverandre, «jeg har ikke faaet noget at drikke i hele Dag». Det var rigtig godt jeg havde saa godt øl at give dem.

Det var et uvæntet Besøg, jeg ved ikke hvad slags Aftale de havde gjort med Larsen, som de havde ventet at træffe her endnu med sin Familie. Veiret var saa godt at Fru Hjort havde vovet sig ud med sin Lille og hun havde ikke Lyst til at reise til Decorah uden ogsaa at komme hid til os, saa blev de da til Søndag Eftermiddag og var saa Mandag over i Decorah. Det morede mig saa dette Besøg. Fru Hjort gjør det saa livlig hvor hun kommer, er strax som hjemme og saa godslig. Det var første Gang jeg saa Muus og hans Kone, der laa noget saa tungt, trist over hende synes

jeg, hun var meget stille, den Tid jeg saa hende ialfald. Muus skal være en meget dygtig Mand. Da Ahlert om Morgenens hørte at Præsten Muus var kommen, satte han op et meget alvorlig Ansigt og spurgte: «Har han svært skarpe Tænder?» Fru Schmidt^{k752} fulgte med sin Mand Søndag, saa jeg havde jo helt Selskab, det var godt jeg havde Kyllingsteg i Beredskab og saa sød Suppe.

Onsdag kom da endelig Vilhelm hjem, men jeg saa ikke stort til ham den Uge der gik hen før han reiste til St Ansgar. Og det bliver vist ikke bedre naar han kommer tilbage, jeg ved hvordan det er før og efter et saa langt Fravær fra Menigheden. Der er dog virkelig saa ondt i alle Maader at Vilhelm er saa lidet hjemme, uden at tale om Hyggen, især synes jeg det er altid [trist] at være saa alene med Børnenes Opdragelse. Vilhelm kjender dem jo næsten ikke. Ja jeg burde nu ikke klage, det er endnu værre for Vilhelm, han trøster mig med at siden i Vinter bliver det bedre; efter Juul maaske, før ikke, men jeg maa være meget glad over at beholde ham hjemme meget Resten af Vinteren, for seer du kjære Moder, naar vi er kommen lidt ind i Februar Maaned, venter jeg igjen en Liden. Alt den 5de! Gud velsigne alle disse smaa Børnene vores og hjælpe os at bringe dem til Ham igjen. Jeg er frisk og saa flinke som Børnene har været denne Sommer og sygelige Høst, maatte det fremdeles vare ved og Vilhelm saa komme frisk hjem til os igjen, der skal gode Kræfter og god Helbred til at holde ud et saadant Liv som han nu har ført siden September Maanedes Begyndelse. Jeg undres hvad Besked jeg faaer om den Jørgen Sahlgaard jeg skrev om sidst. Senere har jeg faaet Brev fra Præsten Jensens Søster,^{k753} der spørger om jeg vil have en Frøken Henriette Landmark i Huset; hun siger ikke hvem hun er Datter af, kun at hun i mange Aar har været i Huset hos sin Onkel Sorenskriver Landmark, hvorfra Frøken Jensen kjænder hende som «et meget tjenestvillig Væsen, kvikt Hoved og meget Anlæg for Musik». Hun er 22 Aar troer jeg og i den Stilling at hun maa ernære sig selv saa vidt jeg forstaar.

Hun havde skrevet til Frøken Jensen for at forhøre sig om Forholdene der, men det var uvist om det blev af med hendes komme her til Landet, da hun mødte megen Modstand hjemme. Jeg faaer nu først høre hvad jeg faaer høre fra Eder, men jeg skjønner ikke andet end at vi maa faa En i Huset for Børnenes Skyld. Ifjor Vinter gik det meget bedre med deres Undervisning, end jeg synes iaar. Det vanskeligste er at faa Ro for Johan^{k754} og Ahlert. Havde jeg kun en der kunde passe dem i et andet Værelse medens jeg læste med Henriette og Lina, var det ganske annerledes, men at passe dem og paa samme Tid undervise de andre, det er en Kunst som ikke er saa let at lære. Jeg synes Linas Læselyst er større end Henriettes i Vinter, Henriette er mere ustadig, allerhelst vil hun kunne komme ud og lege, ellers er Læsning fremdeles hendes største Fornøielse og slet ikke bare i Morskabslæsning,

Petersens Verdenshistorie morer hende meget; nu læser hun Snorre Sturlesen for anden Gang. Jeg tænker det er godt at hun ikke har havt nogen Barnepige til tidlig og sent at fortælle sig Eventyr og at hun kun har læst lidet af den Slags, ellers havde hun vist ikke faaet Smag for meget andet. Jeg tænker hun skal blive glad ved at faa *Waldemar og hans Mænd*^{k755} til Juul. –

Saa langt kom jeg den gang, idag har vi den 14de og igaar blev jeg glædet med Brev fra mine Kjære i gamle Herregaarden; jeg haabede paa Brev til Juul, men næppe saa snart, dette burde ogsaa bragt Julehilsen. Jeg begyndte i god Tid men – nu bliver det Nytaars Hilsen og alle vores kjærligste ønsker om et godt nyt Aar. Gudske Lov! At alt stod vel til hjemme og Marie^{k756} lidt bedre. Saa underlig at tænke paa hvor faae I ere hjemme nu, tænke sig det saaledes som den Aften du beskriver. Faders Studererværelse! Om jeg engang igjen kunde komme derind og naar Fader havde tændt sin Lampe, sætte mig der hvor jeg i saa mange Aar sad og læste Lextier. Derinde tænker jeg mig alt mest uforandret, er det ikke saa?

Du spørger om I ikke faaer en Fotografi af Vilhelm, jo naar vi kun kan faae en der duer noget, vi har et Par, men vil ikke sænde dem, saa vanskeligt som det er at faa et godt Portræt af ham. Henriette begyndte, at bruge Livene da det blev rigtig koldt, de er prægtige [og] rummelige, men hun kan godt bruge dem nu, Strømperne ligesaa, «Hvor fine og pene deres Børn er paa Benene», sagde Fru Hjort da hun var her, «kan de faa saadant Garn her?» Nei, det kan jeg rigtignok ikke. Jeg troer ikke de americanske Damer i alminderlighed befatte sig synderlig hverken med Strikning eller Haandarbeide i det Hele, saa det er ikke underligt at Kjøbmændene i disse smaa vestlige Byer kun er daarlig forsynet med slige Sager. Symaskiner, som du ved her bruges saa meget, skal tage saa paa øinene, siger man. Den øiensalve du omtaler er nok ikke at faa her; mine øine tænker jeg er bleven svækket af Træk, som jeg var saa udsad for i disse daarlige Huse og aabne Loft, hvor vi ofte maatte ligge i Begyndelsen her.

[n23](#)

Jeg har lagt Lag baade paa mit og Henriettes Skjørt, vi har bægge brugt dem. Du ved Henriette er meget Høi for sin Alder. Jeg har ikke givet Ahlert Uldskjorte. Han bruger Underbukser og Liv af hvad her calles Cottonflanel, jeg husker ikke hvad det hjemme kaldes. Det pleier jeg at kunde faa meget godt for 16 cent Yarden, maa nu give 35 cent Yarden. Er Bomuldsvarer bleven meget dyre hjemme? Gid du nu maa have en hyggelig Juul. Kjærlig Hilsen fra Vilhelm og Børnene. De kunde ikke skrive mere dennegang for Brevets Tykkelse.

Din Leis. [k757](#)

Brev 100: 12. desember 1862

«Henriette og Lina sidder og lærer Julesalme»

Little Iowa Præstegaard

12te December, 1862

Kjære Fader!^{k758}

Idag er det Henriettes^{k759} Fødselsdag, alt 8 Aar siden den gladeste Dag, jeg har havt i mit Liv, jeg troer ikke det er nogen Overdrivelse at sige dette. Gud velsigne hende! Nu gik hun netop til Sengs efter at have moret og glædet sig paa det bedste den hele lange Dag. Der er meget godt hos hende og gode Evner, men sine Feil har hun da ogsaa. Gud give os Forstand til at lede hende ret! – Hun havde da den glæde at have Vilhelm^{k760} hjemme idag, som hun længe forud havde beregnet, da hun vidste Confirmanderne skulde møde, det var ellers paa Nippet, havde det ikke været saa sent og han saa træt og forkjølet, havde han i Eftermiddag maattet reise til en Syg 18 Miil herfra; nu kan han vente til i Morgen, det vil være lidt bedre for ham, skjøndt det vil tage ham hele Dagen; saa er det Søndag og Mandag Tirsdag, Onsdag, skal han saa være borte og have Gudstjeneste. Jeg skulde rigtig være glad om Julen var over og Vilhelm rask. Han kom Gud ske Lov vel hjem fra St. Ansgar, men temmelig Forkjølet efter anstrængende Reiser, mange Forretninger og daarlig Skyds ofte. Nu har han saa meget at tage vare i sin egen Menighed at jeg næsten ikke seer ham.

Hvormeget Præsterne her holde ud! For nogen Tid siden havde vi Besøg af Pastor Rasmussen,^{k761} der kom fra en Reise i Minnesotah. Han havde da i 13 Dage holdt 22 Gudstjænester, foruden Møder og Samtaler og reist i den Tid 200 Miil. Det er langtfra ikke nogen stærk Mand; naar han kommer hjem og i lidt Ro, kommer da naturligviis Udmattelsen. En saadan Anstrængelse kunde nu Vilhelm ikke holde

ud; alle de Præster der har været her længst i Landet, har vist mistet meget af deres Kræfter, naar jeg undtager vores Formand, som er en liden Kjæmpe, ligesaa vores Ex Formand; de som ere komne de sidste Par Aar, har det ikke saa Anstrængende. Rasmussen er anseet for en meget dygtig Mand, det er glædeligt med at tage imod ham som en af vore egne Præster. Det gaaer godt med Sammensmeltningen af hans og vore Menigheder. –

Fra det store Præstemøde i Høst, kan jeg ikke fortælle noget af Interesse. Der er sændt Kaldsbrev til Norge til en Candidat Bruun, til Tredielærer ved Skolen i Decorah. Larsen^{k762} kommer nok at blive Decorah Menigheds Præst. Med Skolen gaaer det meget godt. Little Iowa Menighed er meget rundhaandet med sine Gaver af Fødemidler og fra andre, mest de ældste Menigheder, kommer Pengeunderstøttelser. Det gaaer vist saa langt bedre end man havde vovet at vente, især i disse Tider. I Februar skal de vestlige Præster have Conferents i Decorah, godt for mig at det ikke er længere borte.

Om Krigen vil jeg ikke skrive, jeg hører der ventes et Slag i Virginia, men det gjør de bestandig, det er ikke meget Nyt; vi faaer nu see om man har vundet noget ved at afsætte McClellan, som de brautende kaldte «den lille Corporal» og indsætte Burnside,^{k763} som ialfald seer meget martialske ud. Jeg er saa kjed af at læse Aviserne at jeg ikke engang aabner *Times*, naar Vilhelm er borte. *Emigranten* siger mig saa meget som jeg behøver at vide, og saa stoler jeg paa Vilhelm, naar *Times* indeholder noget af Interesse, saaledes hørte jeg idag om den storartede Subscription i New York, til hjælp for de trængende i England. Det er nu brav nok, men at en saadan Krig og saa alvorlige Tider ikke har formaaet at sætte en Dæmper paa den Forfængelighed og gruelige Luxus i Klededragt, m.m. i denne samme gode By, det er for galt. Vi er fremdeles saa temmelig uberørt af Krigen, men den har dog bragt Sorg og ængstelse i mange Huse her i Menigheden.

Dyretid er det jo i mange Retninger, men Mad er billig og i Overflod. Farmerne har faaet deres Hvede godt betalt i den senere Tid. Medens Vilhelm var i Wisconsin blev jeg en Dag overrasket ved at vores Gut, kom og sagde at han havde ladet sig indskrive som Soldat, den Stakkar, det er den største Coujon, jeg kan tænke mig, han var ganske Syg, bleg og skjælvende i Sommer, ved Tanken paa den alminderlige Udskrivning, man da troede skulde finde Sted her. Vi har ingenting tabt ved at miste ham.

Den 15de December. Mange Tak for dit sidste Brev fra November, kjære Fader! Jeg fik det for 2 Dage siden og Gudske Lov det bragte os kun gode Efterretninger fra vore Kjære. Jeg haaber at Aviserne ikke senere har bragt Efterretninger om

Indianerne som har kundet ængste dig. Om det endogsaa skulde være Tilfælde, saa tag ingen Notits deraf for vort Vedkommende. Vi er altfor langt fra dem til at der er mindste Fare at befrygte for os. Christiane^{k764} spørger om Jensens^{k765} er dem nær og om de virkelig bleve fordrevne under den almindelige Skræk i Høst; de boer ogsaa langt fjærnet fra dem, men kjørte dog afsted efter at det hele Settlement var flygtet, men kun 6 Miil, saa vændte de om igjen for at see Svinene gjøre sig til gode i Haverne og Køer og Faar i Hvedeagreene.

For Indianerne kan du være rolig, men jeg kan ikke give dig den samme Trøst men hensyn til Frimærker.^{k766} De har hele Tiden gjort Nar af Sydstaternes «Shinplasters»,^{k767} men nu har de da ogsaa her maattet gribe til den Udvei, og vi har en overflod af stive Papirlapper i alle Farver og til forskjellig Værdi; virkelige Frimærker seer jeg kun sjælden. Jeg ved nok dette er rent galt og ulovligt, men jeg skal ikke nægte, jeg synes det var godt da de kom i gang; det var en Tid at vi ikke kunde faa noget kjøbt for mindre end en Dollar, ingen kunde vexle; nu derimod circulerer disse Paplapper med største Lethed, nu Postmesteren vilde ikke have andet end Sølv til dit Brev og det skal han med største Glæde faa, det er da at finde endnu og naar vi finder det, gjemmer vi det.

Moder spørger om jeg hører noget til Carl Rise. Han var Major i det Skandinaviske Regiment, men blev for nogen Tid siden afsat, jeg ved ikke af hvad Grund, den Correspondent i *Emigranten* som omtalte det, mente det var en haard og uretfærdig Medfart. Det er glædeligt at alt gaar sin rolige Gang fremad i vort kjære Fædreland. Gud bevare fremdeles Fred og Ro der! Det er morsomt du har Lammers i Nærheden, jeg kan vide du har megen Hygge deraf. Vil du bringe ham en Hilsen fra mig. Hvorfor er ikke Fru Lammers ogsaa paa Tanum?

Fra Stin^{k768} hører jeg ogsaa kun godt, det er godt han er saa praktisk, det skulde være morsomt at see han stille sig paa sine Reiser og smage hans Selvtillavede Mad. Ellers var det vel godt for ham at hans Ophold i Sirdalen ikke var af nogen lang Varighed. Hils ham kjærligt. Julen tilbringer han formodentlig i Christiansand hvis han har saa lang Permission. Mon Thom^{k769} er hjemme denne Juul, eller er det kun deg Moder,^{k770} Christiane^{k771} og Lina?^{k772} Gud give dig en glad Juul enten I nu er faa eller mange i den gamle Herregaard! Det gjør mig ondt at see at «Allum» vil forlade Skolen, maatte du nu være hældig med hans Eftermand, men et Savn bliver det vel aligevel at miste Allum.

Saadane Orkaner, som du omtaler har vi ikke havt her i Høst; vi har idet hele havt et mildt godt Veir ligetil December begyndte, nu skulde det være godt at faa Sne, for dem der maa færdes meget ude. Ja, nu bliver der da pent paa Sletten, baade

Springvand og Træer. I det hele vilde jeg vel finde en Deel Forandring i Laurvig, ^{k773} men gamle Herregaarden, Fjældet og Bakken er vist ligedan. Alle Børnene, hver især, hilse dig mange Gange. Henriette og Lina ^{k774} vilde gjerne skrevet, men Brevet blev for tykt og Tanterne skulde ogsaa engang have Brev. Johan ^{k775} og Ahlert ^{k776} har skrevet til dig dennegang, jeg faaer vist sænde det, gaar det an. Johan sidder hver Aften nu med Blyant og Papir og «'kive Bettepapa» som han siger. Han er en aparte sød Gut. Han taler næsten alt hvad han vil om end ikke meget forstandigt for Fremmede, og er kommen sig meget i alle Maader, er i godt Hold og seer meget frisk ud. Ahlert er den samme besynderlige Person som han altid har været, studerer hart paa hvorledes alle Ting er indrettet, saa længe som han i Aften stod og lukkede Laasen paa min Pult op og i og studerede paa den Indretning. Og saa som han spørger om Alt, til Sommeren er alt vel, faar Vilhelm rigtig tage han med ned til Decorah og vise ham nogle af alle disse Mærkværdigheder som han nu drømmer om. Henriette og Lina sidder og lærer Julesalme. Det er den samme Læselyst hos Lina som hos Henriette. Hun faaer ikke Lov til at læse saa meget som hun gjerne vilde, det lille blege Ansigt haaber ikke at blive endnu blegere. Naar du engang faaer Tid og Lyst kjære Fader, vil du da skrive et Par Ord til Lina, hun spørger mig saa ofte om jeg ikke troer du engang vil skrive lidt til hende ogsaa.

Kjærlig Hilsen fra Vilhelm – Dette Brev bringer dig den første Hilsen fra os i det nye Aar. Maatte det finde dig frisk og rask og i alle Maader blive et godt velsignet Aar for dig, min kjære Fader! Ja Gud give af din Glæde ogsaa i det nye Aar at kunde skrive og modtage gode Efterretninger fra hinanden! Maatte saa ogsaa stakkels Marie ^{k777} blive friskere! Lev vel kjære Fader! Gud velsigne dig. Din hengivende

Datter Leis.

Hils Onkel Peter ^{k778} naar du skriver.

Brev 101: 13.–22. april 1863

«Jeg hører ingenting om Emigration fra Norge iaar, saa forhaabentlig bliver den ikke stor»

Little Iowa Præstegaard,

13de April 1863

Kjære Fader!^{k779}

Det havde jeg ikke troet at lille Gutten min^{k780} skulde blevet 8 Uger gammel før jeg kom saa vidt som til selv at skrive til dig kjære Fader; da Vilhelm^{k781} sendte sit Brev, mente jeg at det snart skulde kunne ske, men før Barnet var en Maaned gammel, fik jeg ondt i Brystet og var ikke istand til at skrive, jeg kunde ikke bevæge min høire Arm saa meget, da det nu blev bedre hermed, fik jeg ondt i et øie, som jeg først nu med Forsigtighed tør bruge igjen. Du seer jeg har havt lidt Eftersmæk dennegang ogsaa, men Benene har været brave og jeg kan ikke være glad nok fordi alt er som det er. Lille Paul har hele Tiden voxet og trivedes til sin Mamas Glæde, han er Gud ske Lov! ogsaa et stærkt flinkt Barn, som sine Sødskende, jeg tænker Henriette^{k782} og Lina^{k783} beskriver ham nøiagtig nok for dig, jeg ved ikke andet at mærke ved ham end at han strax viste Tegn til øienbryn, noget de øvrige Børn først sent har faaet. Gud bevare ham fremdelse saa frisk og flink!

Hvor Gud har været god mot Børnene vores, kjære Fader! Allesamme saa friske, endogsaa i denne saa sygelige Høst og Vinter har vi været fri for Sygdom. Nu er de ude i Haven alle 4, ivrig beskjæftiget med at plukke sammen og kjøre bort nedfaldne Grene og andet Rusk fra Græsplænen, lille Johan^{k784} gaaer ogsaa saa flittig og sanker, du kan tro han er kommen sig godt i alle Maader, ikke mindst i at tale, han begyndte sent, men saa gik det desto hurtigere og nu taler han usædvanlig

meget og sammenhængende, men saa er han da ogsaa blevet saa vilter saa jeg troer ogsaa han er den livligste af dem. Er nogen af dem i Særdeleshed Vilhelms Kjæledægge saa er det ham, og han er da ogsaa over al Maade glad i Papa og saa bedende hvergang han reiser: «Ikke reise fra mig Papa min!» gaar han og græder, og altid naar han hører Hundende gjø, springer han til Vinduet og raaber saa glad, «Papa kommer, Papa kommer hjem til mig!»

Han faaer vænte mange Dager paa han nu idag, Mandag reiste nemlig Vilhelm til Wisconsin til Kirkeraadsmøde, er alt vel, haaber jeg han er hos os igjen Lørdag Aften. Han havde bestemt ikke at reise dennegang, men ved nærmere Samraad med Schmidt^{k785} og Larsen,^{k786} fandtes det nødvendig for Skolens skyld at han reiste og fik tale med de østlige Præster, der holder deres Møde strax før Kirkeraadet samles paa samme Sted, hos Præsten Magelsen^{k787} nemlig.

Der tænkes meget paa at begynde at bygge den paatænkte Skolebygning i Decorah i Sommer, d.v.s samle Materialer til at bygge med, men man er lidt bange for at begynde dermed i disse Tider. Jeg skulde rigtig ønske Vilhelm kunde finde Tid til at skrive dig et ordentlig Brev til, men Udsigterne ere smaa, har han end ikke regelmæssige lange Reiser nu siden Hjort^{k788} blev Præst i Paint Creek, saa giver hans egen Menighed ham mer og mere at varetage, og den er vidløftig nok til idelig at holde ham paa Farten. Idag 14 Dage skal det vestlige Præsteskab holde sin Conferents; i Februar var de i Decorah, dennegang kommer de hid til os, det er ikke rimeligt her kommer mere end 6, Muus^{k789} og Steen^{k790} er for langt af Veien, men jeg har vanskelig nok for at huse dem nu, paa vores lille Gjæsteværelse er det ikke plads til mere end 2 og paa Studereværelset kan jeg nu ikke have mere end 1 Seng, som altid staaer der. Der har Vilhelm holdt til med bægge Smagutterne siden lille Broder blev født, og du kan tro det er Stads for Johan at være paa «Papa Værelse», som han siger, ja for Ahlert^{k791} ogsaa.

Jeg hadde saa ondt for at vænde mig til Barnestøi igjen den første Tid efter at jeg var kommen ind i Stuen igjen, da tog Vilhelm Smaagutterne ofte med sig ovenpaa, siden faaer de komme derop en Gang imellem, der er de ogsaa stille, Ahlert steller med den Passer han fik fra Onkel Schiertz^{k792} i Sommer, og Johan med Blyant og Papir. Det har været saadan grulig Søle, saa det længe var umulig at lade dem løbe ude, desto bedre smager det nu. Først efter Paaske begynder Vaaraanden, vores Hvede er saaet og paa Onsdag kommer gamle Rasmus Ullensvang og skal arbeide i Haven, det vil vel gaa sent med ham er jeg bange, men stakkels gamle, han trænger til at faa nogen Fortjeneste. Jeg gad vide hvordan det vil gaa med at faa Arbeidere

til Høsten, det er slemt nok nu og Lønnen meget høi, 16 Dollar om Maaneden for en voxen Karl i Sommertiden.

Jeg hører ingenting om Emigration fra Norge iaar, saa forhaabentlig bliver den ikke stor. Tilstanden her i Landet synes dog nu at maatte kunne skræmme dem derfra, men de kjænde den vel ikke, faaer høre om den høie Løn og ikke paa samme Tid om hvor dyrt tillige næsten alle Ting ere. – Det seer ikke heller ud til at der i Sommer vil komme hværken Præste eller Lærehjælp fra Norge, fra den Candidat Bruun har man endnu ikke hørt. Nu er de 4 ældste af vaare «Studenter» færdige fra Concordia College i St. Louis, efter at have bestaaet sin Examen godt. De skal ordineres ved Synoden i Juni Maaned og har alle faaet sin bestemte Virkekreds kan du nok vide, her er ingen mangel paa ledige Kald. Johnson venter vi daglig, han kommer til at være her til Synoden. –

Mange mange Tak kjære Fader! for dit sidste Brev. Du kan tro det var godt at faa da lille Gutten netop var 3 Dage gammel og Gud ske Tak! Alt var da vel hjemme, give Gud det fremdeles maatte være Tilfælde. Hvor jeg ønskede da jeg læste mine Breve, at I ogsaa skulde vide hvor glade vi var fordi Gud ogsaa dennegang havde gjort det saa godt for os. At jeg har 3 Smaagutter, der er underlig at tænke paa, Ahlert, Johan og Paul. Første Paaskedag blev lille Bro'er døbt, Fru Larsen^{k793} bar ham, Prof. Schmidt var de øvrige Faddere. Larsen predikede i Decorah den Dag, men kom dog herop om Eftermiddagen. –

Det faaer jeg ikke glemme, jeg har lovet Ahlert at bede dig forære ham en liten Høvl. Han har sat sig i Hovedet at Bedstepapa vilde forære ham en Høvl, jeg er vis paa han imorgen spørger mig om jeg har skrevet det. Forresten har han siden Juul havt det travlt med at vilde være Smed; da vi i Julen besøgte Larsens tog Vilhelm han med sig ud i Byen en Dag, da saa han blant andre Mærkeligheder, en Hest blive skoet, og var inde i en <...>, ⁿ²⁴ det første han sagde da han kom tilbage var: «Aa der var saa fuldt, saa fuldt af smaa øxer, og jeg fik ikke een!» –

Vi fik nylig Brev fra Sofie Schierts, hvori hun beder mig skaffe Schierts Frø af smukke amerikanske Blomster og Træer, gid jeg bare kunde, saa ofte som jeg har studeret paa om her da ikke skulde være en eller anden slags Blomster det kunde more dig at faa Frø af, men alt hvad vi har af Haveblomster som er lidt pent, er det samme, som I har hjemme. Det kunde maaske være en eller anden vild Blomst, som var værd at sænde, men siden jeg det første Aar har vankede vidt og bredt omkring, har jeg kun seet ganske almindelige Markblomster. Jeg har næsten ingen Blomsterhave seet her, længere øst i ældre Settlementer er det vel bedre, men skal jeg dømme efter hvad vi fik ifjor fra New York, saa nytter det ikke at henvænde sig

til en Gartner, det var kun lidet pent blandt al den Mængde Jux vi da fik. Gid jeg kunde see den Blomsterflor du nu har inde i Dagligstuen, det skulde være en Nydelse; for her [er] ingen Blomsterpotter i Vinduene; men nu faaer Fru Larsen en Deel af Aflæggere af Potteplanter fra en af sine Veninder i St. Louis, saa kan jeg ogsaa faa; nu har jeg kun en og anden Blomst fra Haven inde, foruden Gyldenlakker. Den ene Gyldenlak seer ud som et lidet Palmetræ, og har nu en deilig stor Klase med Blomster.

Hils Stin^{k794} og Tom^{k795} meget naar du skriver. Jeg skulde have meget Lyst til at see hans Udskæringer. Ahlert øver sit Talent i at arbeide Blomsterpinder til mig med mange Slags forunderlige Kruseduller paa. Nu er det maaske bestemt hvorhen Stin skal denne Sommer.

Den 22de April.

Sent igaar Aftes kom Vilhelm da fra Wisconsin, nogle Dage senere end han havde ventet, da han uformodet maatte følge med Formanden til Chicago, han skriver dig selv noget Linier til. Ahlert hilser Bestepapa og takker meget for Brevet, du kan tro han var Karl over at faa et Brev alene og let forsegle. Han har alt skrevet sit Svar færdig men det faaer nok ligge til næste Gang. Gud velsigen dig min kjære Fader.

Din Leis.^{k796}

[n25](#)

Vilhelm beder mig at sige, at det gjør ham ondt at det ikke er blevet noget af med det paateænkte lange Brev, men hans Tid har været saa optaget med Reisen og Arbeide i Menigheden, at han nødvendig har maattet bruge den Tid, der har været levnet ham hjemme til uopsættelig Brevskrivning og andre Forretninger. Kunde jeg sænde dig hans Almanak, vilde du bedst see hvor optaget hans Tid er. Han kom meget Forkjølet hjem fra Chicago efter at have reist hele Natten, havde Dagen efter lang Gudstjæneste 10 Mil herfra og er fremdeles ganske klein, saa fulgte han mit Raad, reiste han ikke 12 Mil bort idag for at tale med Comunicanter. Larsen^{k797} skal prædike for ham, det kan han dog ikke gjøre. I maa ikke ængste eder for Vilhelms Helbred. Han har nu i flere Aar været usædvanlig frisk og jeg haaber til Gud at det heller ikke dennegang har noget at betyde. Kjærlig Hilsen fra ham.

Brev 102: 16.–22. april 1863

«Brystbyld er en lei Ting og tager dygtig paa Kræfterne»

*Little Iowa Præstegaard,
16de April 1863*

Kjære Moder!^{k798}

Nu sændte jeg hele Flokken ud og lille Paul^{k799} er nylig falden i Søvn saa haaber jeg at faa en rolig liden Skrivestund. Jeg ved du har længe ventet paa Brev, men som du af Faders Brev vil see, har jeg ikke kundet. Ahlert^{k800} er den eneste af Børnene som ikke har skaffet mig en eller anden Ulæmpe bagefter. Brystbyld er en lei Ting og tager dygtig paa Kræfterne, men jeg har vist aldrig havt den saa slem som jeg hører mange har. Denegang var det ogsaa bedre end første, fordi det nu trak op og blev en Byld udenpaa og følgelig ikke sad saa dybt og derfor heller ikke gjorde saa ondt at lægge Barnet til, noget jeg denegang i nogle Dage forresten slet ikke kunde, men maatte bruge en slags Flaske jeg har, og give den lille Gutten Melk med en Theske, hvilket han slet ikke syntes videre om.

Det tog lang Tid denegang, og jeg bruger endnu Saarplaster, men nu haaber jeg det strax er ganske lægt og godt igjen. Han trængte til meget Næring denne lille Gutten, og jeg har, efter at jeg fik ondt i Brystet, skaffet mig en Flaske og giver han regelmæssig Melk at drikke hver Eftermiddag, saa liden som han er, er det vist bedre for ham med Kavringgrød eller anden Mad; jeg har før aldrig behøvet at give dem noget saa smaa. Hvad det er som feiler mit øie hved jeg ikke, men skulde ønske her var en Læge som jeg kunde spørge derom. Baade det Aar Ahlert og det Aar Johan^{k801} blev født, havde jeg ligesom en liden Klump eller Kugle, hvad jeg nu skal kalde det, paa det ene øielaag, ikke bægge Gange paa samme øie; de gik bort, som de kom, lidt efter lidt, efter at jeg var bleven frisk igjen. Denegang havde jeg

ogsaa en lignende paa det høire øielaag, som nu vist har siddet der over et Aar, men istedenfor at gaa bort som de andre, begynder den at buldne; der kom noget Materie ud og den blev mindre, men er ikke borte, gjør heller slet ikke ondt. De jeg før har havt var hverken ømme eller gjorde det minste ondt; kan du sige mig hvad dette kan være?

Benene har Gud ske Lov været ganske gode dennegang, kun svage de første 3–4 Uger. Synes du ikke jeg havde det godt med Hjælp dennegang, da jeg var syg? Anne^{k802} var her til Gutten var 12 Dage gammel og Birgit var her hele Tiden og er her fremdeles, da den nye Pige jeg har havt siden i Sommer, er reist. Hun var ikke ganske frisk og synes nu, da Vadsken blev endnu større at her blev mere at bestille end hun kunde overkomme, hvilket jeg finder ganske rimelig, Birgit bliver her til den nye Pige om et Par Uger kommer; gid hun maa være ligesaa flink, som hun seer snil og stærk ud. Her behøves en rask stærk Pige nu. Ny Confirmand skal jeg som sædvanlig ogsaa have denne Sommer, jeg skulde meget gjerne den jeg nu har, saa sagtmødig og snildt et Barn faaes ikke let igjen.

«Anne Kone» taaler ikke meget og er blevet endnu mere «sumlete» nu end før, jeg vidste hvordan det vilde gaa naar hun og Maria skulde stille alene samme, derfor fik vi Birgit hid. Fru Larsen^{k803} var her flere Dager medens jeg laa og senere, medens Vilhelm^{k804} var borte nogle Dage, ligeledes Fru Schmidt^{k805} var her ogsaa en Dag og i Paasken, da de var her til Barnets Daab, var de til 3die Dag. Alle Børnene var med i Kirken, undtagen Johan, han havde grædt saa fordi lille Broer var borte, men ikke spurgt efter nogen af os andre, jeg blev ganske rørt da jeg saa hans Glæde da jeg kom ind med Barnet. «Lille Broer, lille Broer», raabte han hele Tiden, kyssede og klappede ham, medens han baade græd og lo. –

Tak for dit sidste Brev, maatte alt ogsaa nu staa godt til hjemme og Vaaren ikke skaffe dig for mange Ulemper og Sommeren blive hyggelig. Jeg undres hvorledes vi Fruer skal stille os, om alt er vel, medens vore Herrer Gemahler er paa Synoden. Det er længe siden Larsen^{k806} inviterede sig selv til at være hos os i Ferien og saa bliver det vist ogsaa, om alt maa være vel der, men jeg undres hvad Fru Hjort^{k807} vil, om hun ogsaa vil komme til os i den Tid, hvis saa, da faaer en af dem tage deres Pige med til Hjælp for os her, hvilket jo godt lader sig gjøre, hvis jeg ellers kan tage imod Gjæster paa den Tid. Her skal nemlig lægges nyt Tag paa det gamle Huus og paa samme Tid indrettes et Værelse over vores Dagligstue, hvor det da var Meningen at den paatænkte vi skulde have i Huset, skulde ligge tillige med bægge Smaapigerne. Det skal blive godt naar det er gjort; vi kan vel behøve et Værelse til, ja baade 2 og 3, vi har det ganske trangt nu, uden at tale om hvad vi mangle af ydre

Bekvemmeligheder. Jeg længes efter at hvide hvad Frøken Landmark^{k808} har svaret dig, tak for dit Bryderi med denne Sag. Jeg skrev til Fru Jensen^{k809} strax jeg kunde, men har endnu ikke faaet noget Svar eller Frøken Landmarks Adresse. Jeg gad vide hvorledes det vil gaa med Børnenes Undervisning i Sommer, det har været maadelig nok i lang Tid nu, og med Vaaren kommer forøget Ustadighed. Henriette^{k810} har ingen videre Lyst til Haandarbeide, Læsning er det først og fremst, det samme er Tilfælde med Lina.^{k811} Det som tager saa megen Tid bort fra mig er naturligviis, at jeg altid har et lidet Barn, som maa have stadig Tilsyn, og som jeg selv passer, de skaffer mest Bryderie, synes jeg, efter de er begyndt at gaa og til de er over 2 Aarsalderen. –

Du beder mig sige om der er noget jeg gjerne vil have og hvad du helst skal arbeide. Kjære Moder, du har arbeidet saa meget og sændt os saa mange Ting at jeg ikke ved hvad jeg skal sige, vist er det at jeg er meget taknemmelig for alt hvad vi har faaet, jeg har havt og har saa megen Hygge og Nytte af det altsammen. Siden du beder mig sige hvad der kunde være bedst for os at faa, vil jeg ogsaa nævne hvad jeg nu kan tænke mig. Skjærf til Børnene, dem du engang sændte bliver skrøbelige; et saadant Skjærf, Brystdug^{k812} eller hvad jeg skal kalde det lille Blaa Skjærf du sændte Vilhelm, vel er det endnu helt, til min Forundring, da Vilhelm brugede det bestandig, baade Sommer og Vinter, men det kan næppe var længe. Noget jeg skulde have lyst til at faa var en liden Guttedragt, saadan som Smaagutterne bruge hjemme, men nu synes du vist jeg bliver for begjærlig. Johan skal vist ikke faa Knæbuxer, de er saa sene at sy. Ahlert bruger nu saadane som naar halvt ned paa Smalbenet. Kanter til at sætte nedenom Smaapigernes Buxer vilde ogsaa været meget velkomne, enten ganske simpelt udtungede paa ikke for fint Tøi, da det var til Daglig brug det skulde være, eller hækledede med stærkt Garn jeg har seet hæklet af fineste Skomagertraad, det var baade pent og stærkt. Jeg har endnu af de pene aabne Kanter jeg fik til det Brug, jeg ved ikke hvad jeg ikke har, I har jo sændt mig alt mulig og jeg synes rigtig det er Skam at sidde her og skrive om hvad jeg endnu vil have.

En Ting Fru Larsen bad mig at faa hjemmefra naar der gaves Leilighed, og som vi bægge kunde trænge til at faa, var et godt Kaabemønster, bekvem til at reise med, dersom du har, eller uden for meget Besvær, kan skaffe mig et saadant. Bomuldsstrikkegarn til Børnene har jeg endnu og strømper har du ogsaa forsynet mig med, saa i Sommer ialfald er jeg godt hjulpet. Her koster nu alle Bomuldsvarer det 2–3–4 dobbelte af hvad vi før gave, alt efter Boniteten, hvordan er det i Norge? Alt er her bleven dyrere, det er verst med hvad der hører til Klædedragten, Kaffe og The kan bedre undværes, Kaffe bliver snart en ukjændt Luxusartikel, nu som den

koster 40 cent Pundet, saa naar vi har brugt op hvad vi kjøbte i Høst, er det bedst ganske at holde op dermed, nu er vi næsten hørt op dermed, bruge The til Frokost og Kaffe om Eftermiddagen kun en ganske enkelt Gang. Folkene drikke Bygkaffe blandet med Cichorie, men derfor betakker jeg mig. Melk er da meget bedre. Det er nu ingen Sag at undvære Kaffe naar man, som jeg i denne Tid, hver Eftermiddag drikker en Kop Chocolate. Om Morgenen faaer jeg Rugmelsuppe saa snart som Thekjedlen kommer i Kog.

Men nu maa jeg ud og lave en Brødpudding til Middag, den Ret kjænder du vist ikke; den er meget simpelt, opskaaret Hvedebrød, hvortil alt gammelt Brød kan nyttes udblandet i Melk og tillaget med Smør, æg, Sukker og Caneel efter Behag, heldes i et Blikfad og steges i Ovn, spises med sød Sauce, og er meget yndet af Børnene. Hvad skal jeg nu finde paa til Mad for Præsteskabet? Jeg faaer vist faa laant Fru Larsens Puddingform hvis jeg ikke kan faa mig en arbeidet selv til den Tid. Jeg undres om ikke Fru Hjort følger med sin Mand, men hvor skal jeg saa faa Plads, da faaer vist et Par af Præsterne faa Logis hos en af vore Naboer.

Ahlert og Johan er glade nu de har faaet deres Straahatte paa, de er alt ganske solbrændte, det er meget godt for mig ogsaa at de kan komme ud nu. Græsset begynder saa smaat at titte frem ellers er her ganske bart endnu. Vi har havt den samme Forunderlige milde Vinter, men uden saadanne Storme som i Norge. For Vilhelm har det været en slem Vinter hvad Føre angaar. –

Jeg har jo ikke hilset dig fra lille søde Paul. Gid jeg kunde trylle hele Vuggen ud til dig med den lille Gutten som han nu ligger og seer op med sine store mørke øine. Saa deilig som han strækker sig nu og gaber og seer saa veltilfreds ud.

Den 22de April: I Søndags kom det Brev om Frøken Landmark! Tak for det. Ja, nu faaer jeg da En i Huset, give Gud det maatte gaa godt, var det ikke for Børnenes Skyld, vilde jeg slet ikke tænkt paa at have nogen. Efterat Vilhelm havde sændt sit Brev, fik vi høre hvor smaat det er med Vilhelms Cousine Karen Wulf i Bergen^{k813} og at den ældste Datter maatte hjemmefra. Vi tænkte strax paa at maaskee at faa hænde i Huset hvis Foreldrene vilde sænde hende saa langt, nu er Frøken Landmark vel underveis, saa dermed er intet at gjøre. Sidst i Juni eller først i Juli skal Vilhelm til en Conferents i Chicago; men det gjør ikke stort enten han er der eller ei. Vilhelm skriver strax til En der i Menigheden som vil tage imod hende naar «Sleipner» kommer, huuse hende, bringe hende til Jernbanen, hun behøver ikke Følge til Prairie du Chien, der skal vi hente hende. A. C. Preus er nu flyttet til Coon Prairie.^{k814} Den nuværende Præst i Chicago tar ikke gift. Til hendes Betingelse om fri Tilbagereise siger vi ja, om Løn etc., bliver vi nok enige. Og vi skal faa en liden

Pakke med hende, det bliver en Glæde, du ved nok, hvorlidet det er, saa er det morsomt at faa det hjemmefra. Ahlert takker meget for Brevet. Nei, saa Stin [k815](#) tænke saa smaat paa Bryllup til Høsten, gid han kunde og maatte faa fast Ansættelse. Hver saa snil og sænd Brevene via Ostende som før, jeg seer det er kun ænkelte Breve som gaa billige over Frankrig, veie de mere, koste de 66 sk istedenfor 46. Lev vel kjære Moder og tak for al Bryderi om Frøken Landmark. Venlig Hilsen fra alle.

Din Leis. [k816](#)

Brev 103: 7. juni 1863

«Jeg kan næsten indbilde mig det er Bøgeskoven vi har her mod øst»

*Little Iowa Præstegaard,
7de Juni 1863*

Kjære Fader!^{k817}

Jeg faaer nok dennegang finde mig i heller at skrive ganske kort, og see at sænde det snart; varer det for længe inden I dennegang faaer Brev, frygter jeg I kunde alvorlig ængste Eder, da Vilhelm^{k818} jo var syg da jeg sændte mit sidste. Jeg skal trolig gribe hver en liden Stund jeg kan til at skrive, men naar du har læst Moders Brev og seer at alle Børnene har Kighoste og dertil ogsaa kommer at jeg har nye Piger, saa vil det ikke undre dig om det bliver lidet.

Vilhelm er da Gud være Lovet! Meget bedre og Hosten ganske borte, tænk at han ogsaa har haft Kighoste, men stærk er han langt fra ikke og taaler kund daarlig Anstrængelser. Jeg haaber paa Juli og August Maanedes Hvile, i den Tid bliver der ingen Hverdags Gudstjenester. Det er da midt i den travle «Harvest» og heller ikke saa megen Altergang, det sidste er jeg især glad for, du kan vide hvor trættende og anstrængende det er den hele Dag igjennem at tale med de der vilde gaa til Alters, men trods al den dermed forbundne Møie, er Vilhelm meget glad over at have faaet det indført, og det Kjendskab han derved faar til sine Menighedslemmer, vilde han vist ikke let kunde faa paa anden Maade. Megen Glæde og Opmuntring troer jeg dette nærmere Kjændskab ogsaa har forskaffet ham, skjøndt han naturligvis ogsaa finder megen Vankundighed. Derimod skulde jeg være hjertelig Glad om Synoden og Mødet i Chicago med Augustanapræsterne, var vel over. Det er en svært anstrængende Tid og Vilhelm seer altid saa mager og anstrængt ud naar han kommer fra Synoden, tidlig oppe og seent i Seng samt uafbrudt Anstrængelse, thi

flittige er de, det er vist. Imorgentidlig reiser han og kommer tilbage om 14 Dage, den 23de Juni haaber jeg, da er det Hvilen skulde begynde.

Tænk at Præsten Ottesen [k819](#) reiser til Norge strax efter Synoden, det fik vi høre for et Par Dage siden. Han skal besøge sin gamle Fader, der skal være bleven meget ussel siden han tog sin Afsked. Han bliver borte i 3 Maaneder, han reise alene, hans Familie besøger imidlertid hans Svoger Hjort [k820](#) paa Painted Creek, Larsens [k821](#) og vel ogsaa os, hvis Kighosten ikke skræmmer dem, ialfald er jeg bange Husreparation gjør et længere Ophold her umuligt.

Den der havde et godt Portræt af lille Johan [k822](#) at sænde dig, ja om jeg kunde faa mig bestilt en duelig Fotografist til Decorah og faa gode Portræter af alle Børnene at sænde hjem med «Sleipner», gid det var saa vel og at Hosten ikke maa blive slemmere end det lod sig gjøre, hvis der gives Anledning. Jeg studerer saa paa om her da ingen Ting er som jeg kunde sænde hjem, det er heller ikke første Gang, jeg nu studerer derpaa, men altid forgjæves; jeg ved ingenting aparte, fremmed, kort sagt noget der kunde være morsomt at faa fra America. Sofie Schiertz bad mig sænde hendes Mand Frø af Americanske Blomster og Træsorter, ikke engang dette kan jeg, af Blomster har jeg næppe nogen verd at sænde som de ikke have hjemme, og af de faa Slags Træer, vi have her, som ikke voxer hjemme, maatte jeg formodentlig sænde unge Træer, jeg vil dog forsøge om der er nogen jeg kan faa Frø af og sænde næste Aar, saa kan Schiertz experimentere dermed. –

Idag, Trinitates Søndag, har Vilhelm Confirmanter i Calmar. Forrige Søndag her. Det gik Gud ske Lov! bedre end jeg havde kundet haabe, jeg var ængstelig for hvordan Vilhelm skulde taale den Anstrængelse. Mod Sædvane havde vi ikke Huset fuldt af Gjæster den Dag, kun nogle til Middag, det var fordi Confirmanderne var fordelt paa to Pladse. –

Da jeg skrev hjem sidst ventede jeg en Deel af de vestlige Præster hid til Møde, men deraf blev ikke noget, den af Presidenten anmodede Bededag kom nemlig i Veien, saa kun Præsten Jensen, [k823](#) der paa Grund af tidligere Tilsigelser ingen Notits kunde tage af den, kom tillige med Larsen og Schmidt, [k824](#) alle 3 Pasienter, Vilhelm selv den 4de, saa det var et ynkeligt Møde.

Mange kjærlige Hilsner har jeg til dig fra Vilhelm og tak for dit Brev fra Mai, nogen speciel Hilsen fik jeg ikke, og glæmte ogsaa at spørge om det var nogen. Jeg synes næsten ikke jeg har talt med ham i den sidste Tid, han har havt saa meget Arbeide naar han har været hjemme, at jeg næppe har seet ham uden ved Maaltiderne. Det stod vel til hjemme da du skrev, Gud lade det fremdeles være saa! Mange Hilsner

til Stin^{k825} naar du skriver, han er da rigtig heldig, som nu faar Arbeide ved Mandal, og der er vist ingen Fare for ham at komme til at sulte i Siredalen, som har baade Moder og Fru Lassen til at lave Nisten. Siredøler og Setersdøler er vel lidt i Slægt indbilder jeg mig og da maa det være mindre behageligt at færdes blant dem. Vilhelms Beskrivelse om sit Ophold om Sæterdølsetlementet i Minnesotah var gyseligt, og naar de var slig her i Landet, hvor de, om de end ingen andre Dyder erhverve sig, dog pleie at blive mere renslige, hvad maa de da ikke være i Norge. Deres Dialekt kan jeg næsten ikke forstaa og jeg har dog havt godt øvelse i de forskjellige Dialekter her i Landet.

Nu er Tom^{k826} hjemme, gid det maatte blive til hygge for dig min kjære Fader! Jeg undres om ikke Ahlert^{k827} kommer til at blive Polytechniker. Johan siger han vil være Præst og lille Paul^{k828} skal være Klokker heder det, nu ja, det er vel lidt for tidligt at speculere herpaa endnu. Gud give de maa blive brave Mennesker, saa faaer det være det samme hvad de ellers bliver. Johan har forresten en Passion for at kjøre, og Løftet om at han og Johan skal faa være med naar Vilhelm skal hæntes et Par Miil herfra ved sin Hjemkomst, er nok til at bortjage alle hans smaa Sorger, og med Løfte om at kjøre belønner han os altid naar det er noget han er glad for: «Du er snil Mama, du skal faa kjøre i Buggy», sagde han netop nu fordi han fik lov til at faa Smørbrød med Sirup paa. –

Er det ikke underligt at Emigrationen fra Europa, vel fornemmelig Irland og Tyskland, her til Landet er saa stor iaar? Fra Norge lader det ikke til det kommer saa mange. Det er vel den høie Arbeidsløn for en stor Deel, som lokker. Vi maa give en voxen Gut 16 Dollar Maaneden for Sommeren og i «Harvesten», 35 Dollar for Maaneden, om jeg husker ret. Nu overtager der Maskiner til at binde Kornet med ligesaa hurtigt som den anden Maskine skjærer det, den skulde altsaa ved en Guts Hjælp kunne gjøre Arbeide for 8 Mand. Tilsidst tænker jeg ikke Mennskene faar andet at bestille end at arbeide Maskiner og sætte dem i gang, saa udfører disse nok af sig selv hvad som behøves; hvis det ikke ellers snart er Slut med Menneskenes Opfindelsesevne i det Hele, det seer underligt ud i Verden nu, og ikke minst i Europa. Gud give Norge maatte beholde sin gamle Fred og det blot være feilagtige Gjætninger alt hvad der siges om forholdet til Rusland osv. Her i Landet gaar det i den samme Langdrag, det er nu over 2 Uger siden de i Decorah saluterede af glæde over at Vicksburg var indtaget, men Vicksburg holder sig fremdeles. –

Hvor tidlig Vaaren begyndte i Norge, mon Bøgeskoven fik sin Pynt færdig til 17de Mai? Jeg kan næsten indbilde mig det er Bøgeskoven vi har her mod øst, nu som

Egen er saa lysegrønd, men det deilige Farrisvand skal jeg forgjæves lede efter; det er ellers en meget smuk Skov dette til alle Tider, men allermest ved Solnedgang. Gid det maa staa godt i din Have i Aar, saa du kan have Glæde af den kjære Fader! Her gjælder det at have god Taalmodighed den første Deel af Sommeren, da seer det ofte smaat ud med alt, til det pludselig faar nyt Liv senere hen, naar Duggen falder stærkere. Saa har 4 af vore ældste æbletrær for første Gang blomstret stærkt og har nu en mængde Kart, det skulde være morsomt at plukke æbler af sit eget Træ. Mine Pindselilie Knopper visne iaar igjen, men vil jo prøve at sætte nogle af dem mere i Skygge, er det ikke saa at de vil have Skygge? Mange mange Hilsner fra alle Børnene. Ja, velsigne dig kjære Fader.

Din hengivende Datter Leis.

[n26](#)

Sig mig om ikke dette Papir er for tykt til at sænde saa meget paa en Gang? Jeg kunde jo skrive tættere.

Brev 104: 8. juni 1863

«De spiser lidet, men drikker destomere Bygsuppe»

*Little Iowa Præstegaard,
den 8de Juni 1863*

Kjære Moder![k829](#)

Maatte nu dette Brev gaa ligesaa hurtigt som det sidste jeg fik hjemmefra, saa faaer du da dette til din Fødselsdag, mange kjærlige ønsker til den Dag, kjære Moder. Gud give du maa see den med Glæde og være frisk, samt høitidligholde den med gode Venner. Madam Wright besøger dig kanske til den Tid, gid hun og Ovidia nu maa være bedre. Hils Wrightes fra mig. Er gamle Madam Lange hos dem? Tak for dit sidste Brev; jeg tænker I længes dygtig efter at høre om Frøken Landmarks Ankomst[k830](#) til os og næste Gang jeg skriver er hun her formodentlig, du kan nok vide jeg selv længes efter at vide hvordan det vil gaa og hvor inderlig jeg ønsker det maa blive til gjensidig Tilfredshed. Nu kommer Vilhelm[k831](#) selv snart til Chicago, træffer han hende ikke der, saa arangerer han ialfald alt paa det bedste for hende.

Du husker den Johnsen som var her et Aar og læste med Vilhelm, senere i St. Louis; han er nu færdig og blive ordineret efter Synoden. Han er blevet forlovet med den Sahlgaard, som er hos præsten Hjort.[k832](#) Det gik fort med en Forlovelse og Fru Hjort[k833](#) fik ikke beholde sin «Norgesdame» længe. Han var her nylig og presenterede hende for os. Hun syntes at være nok saa takkelig og saa ikke ud til at være tabt bag en Vogn. Hun ligte sig godt her i Landet. Hjorts havde kun havt en voxen Pige, der rigtignok er meget flink, saa hun (Sahlgaard) havde hjulpet til med alleslags Arbeide. For Ex. om Mandagen naar Pigen havde Klædesvadsk, havde hun hjort rent alle Værelserne, lavet Maden, vadsket op, osv. Hun kaldte den sin Pønitantsedag og en saadan Pønitantsedag maa jeg vist ogsaa stundom give min

Frøken, saa Pigen kan komme ud i Haven og luge ellers kommer vi vel til at have en Confirmandpige bestandig, saa for de groveste Arbeider kan hun da blive fri.

Vi har netop faaet en ny Confirmand, hun heder Johanne, og dette kan lille Johan ikke forstaa hvordan kan gaa til, saa han kalder hende Susanne, et Navn han har fra Henriettes^{k834} Dukker. Ny voxen Pige har vi ogsaa. Ambjørg er en stor, stærk Valdersjente, som det Aar hun har været her i Landet, har tjent hos en amerikansk Kone, der er meget nøie i alle Ting, hvilket kommer mig til Gode nu; ellers er jeg bange hun er temmelig langsom, men heller sent og vel end fort og sjudsket, og noget Mangler der nu altid. Hvordan gaaer det hjemme med Pige nu?

Det seer ud til at jeg faaer Søm nok liggende til Frøken Landmark kommer, jeg faaer næsten ingen Ting syd om Dagen og har ikke iaar kundet faa Fat paa den Pige jeg pleier at have, her er ondt at faa Hjælp til at sy, ja til hvad det skal være; det er ikke her som paa Painted Creek, Fru Hjort har let for at faa Hjælp, til hvad der behøves. Jeg haaber ellers at Paul^{k835} bliver mere rolig nu, ialfald for en liden Tid, da den ene og snart bægge de første Tænder ere igjennem, han er dog ogsaa tidlig ude med Tænder, endnu ikke 4 Maaneder.

Maa nu kun ikke Høsten blive for slem, det er sandt jeg har endnu ikke fortalt dig at alle Børnene har Kighoste, det er nu vel 1 Maaned siden Ahlert^{k836} fik den, og de andre Børn snart efter. Vilhelm fik den allerførst, da jeg sidst skrev hjem var han meget Forkjølet og i det Hele daarlig, hostede ogsaa, men jeg tænkte rigtignok ikke da at det skulde blive Kighoste, han hostede ikke saa ofte, men voldsomt, og var mat og ussel, han kunde ikke prædike i nogen Tid, men reiste til Kirkene og udførte de minesterielle Forretninger, fik ogsaa et Par Gange Hjælp af Lærerne i Decorah. Han var meget bedre da han nu reiste til Synoden, og Hosten ganske ophørt. Vilhelm kan ikke huske at han har havt Kighoste, jeg skal rigtig spørge hans Moder om hun ved det. Det er da den beleiligste Tid paa Aaret at have Kighoste nu, de har den ogsaa mildt, saa med Guds Hjælp vil det gaa godt. Ahlert kiger stærkest og kaster ofte op, dernest Johan^{k837} og lille Paul kiger ogsaa noget, og hoster temmelig. Henriette derimod, som har havt (den er bedre nu) den slemmeste Hoste, kiger ikke, Lina^{k838} ikke heller, hun hoster ogsaa mindst, imidlertid skal det dog være Kighoste disse 2 ogsaa har, paastaar kloge Folk, for Ex Fru Larsen,^{k839} som siger hun ofte har hørt Børn havt Kighoste uden at kige. Johan og Paul kaster aldrig op, saa jeg har vel et Par Gange givet dem et mildt Brækmiddel, ellers synes jeg om varm Olieug paa Brystet, løsner saa godt naar den er tør. De spiser lidet, men drikker destomere Bygsuppe, svag The med en pidsket æggeblomme i og æggedosis vil de nu gjerne have, for al den æggedosis Vilhelm spiste. Jeg seer et

Brev fra Dr. Hansen til Larsens^{k840} da deres Smaa havde Kighoste med Regler for den.

Fru Larsen har for 10 Dager siden faaet sig en Datter, alt vel og Barnet saa stort og flinkt, forunderligt, saa svag som hun længe har været. Det seer ud som vi skal blive ganske afspærret fra Folk i Sommer paa Grund af Kighosten, jeg tør ikke reise ned til Larsens naar jeg har Paul med, heller ikke tør hun komme herop, hun har havt saa tydelig Bevis paa hvor let den smitter og det er ganske rimelig, de er meget ængstelige for dette lille Barn efter at have mistet 2 Smaa, den Yngstes Sygdom begyndte netop med Kighoste, saa Lungebetændelse, hvilket ikke er saa sjælden at høre følger efter her, vel især naar de faaer Hosten Høst eller Vinter.

Kommer saa Ottensens^{k841} til Larsens, tør de formodentlig ikke heller komme til os, der har de ogsaa havet Lungebetændelse bagefter og megen Sygdom, deres Børn er saa svagelige. Strax efter Synoden er vi inviteret til Hjorts, til Johnsons Bryllup, jeg haaber Koren kan reise, jeg rimeligvis ikke, men dette er bare Smaating, du kan nok vide at jeg ikke synes det er ondt at være her hjemme og passe paa Børnene mine, men er hjærtelig Glad over at jeg er frisk og kan gjøre det. At Paul, som er saa liden, skal have Kighosten synes jeg er Ondt, men jeg haaber det maa gaa godt. Selv om Børnene havde været friske havde vi ikke kundet tage imod hverken Larsens eller andre Fremmede paa Grund af denne Husreparation.

Vi haabede først at faa det meste gjort før Vilhelms reise til Synoden, men den ene Snedker narrede, saa de begynder først for alvor naar han kommer hjem. Jeg har været ikke fuldt en Times Visite hos Fru Larsen forrige Uge, netop 3 Timer hjemmefra, medens Vilhelm var hjemme og passede lille Paul. Da jeg kom hjem, fandt jeg Selskab fra Painted Creek bestaaende af en norsk og et Par gamle tyske Folk hos hvem Vilhelm oftere har logeret, som nu vilde besøge os paa deres Vei til Decorah. Slikt et malabarisk^{k842} Tydsk som de taler, jeg kunde næsten ikke forstaa dem, det er Fru Hjorts nærmeste Naboer, men hun klare sig nok, hun er flink i Tydsk, baade hun og Fru Brandt^{k843} er opdraget i Christiansfeldt.^{k844}

Tusind Tak for Pakken der er paa Veien til os, du ved nok vi blive glade hvor lidet det er og jeg synes vi har faaet baade saa ofte og meget at det gaaer ikke an I sænder os mere. Vi har havt en temmelig kjølig Maimaaned iaar, nu sukker alting efter Regn og min Have allermest, jeg kommer vist ikke til at finde Blomsterne igjen, kommer jeg ikke nu snart ud og luger mine Bed. Det lader da til I bruge Telegrafan flittig hjemme! Jeg haaber du heller tager dette Brev slig det er, lidt betids, end venter til jeg kan give mig bedre Tid. Nu maa jeg skrive lidt til Vilhelm

og fortælle ham hvordan der er med Børnene. Lev vel kjære Moder. Mange Hilsner fra os alle,

Din Leis^{k845}

[n27](#)

Lina var begyndt paa Brev, men det bliver for meget, jeg sænder det ikke. Jeg skulde hilse og gratulere dig fra hende. Henriette har rigtig skrevet saa gnidret og stygt. Var der Tid, skulde hun faa skrive det om igjen.

Brev 105: 15. august 1863

«Det er nu 10 Aar siden vi reiste for at være her i 5 Aar, hed det»

*Little Iowa Præstegaard,
den 15de August 1863*

Kjære Fader!^{k846}

Nu har jeg saa ofte taget Skrivesagerne frem for at skrive til dig kjære Fader! uden saa meget som at faa begyndt engang før jeg er bleven afbrudt og har maattet lægge det hen, men iaften haaber jeg at være fri for Forstyrrelse, hele Huset er til Køis med Undtagelse af Vilhelm,^{k847} som er paa sit Studerværelse. Børnene er ogsaa rolige i Aften da det er temmelig kjøligt, det vil sige 21 Grader. Du vilde vel næppe prise den Kjølighed, men efter 27 Graders Varme, synes vi det er deiligt naar Thermometret om Aftenen viser 21 Grader, i saadan Varme er Børnene ofte saa urolige om Natten, især om Aftenen og i Sommer har vi ofte havdt det meget varmt; hvor koldt vi vist vilde finde det om Sommeren hjemme i Norge i Almindelighed – og klæde os annerledes varmt enn det vi her gjør, naar vi næsten fryser, synes Frøken Landmark^{k848} det er deiligt.

Jeg er ganske – jeg kan gjerne sige ude af det – fordi jeg aldrig faaer skrevet hjem. Jeg kan ikke være rigtig fornøiet naar jeg ved at I forgjæves vente paa Brev og maaske ogsaa ængste Eder. Vilhelm trøster sig med at Præsten Ottesen^{k849} før denne Tid har bragt dig Hilsen fra os. Han talte med Vilhelm først i Juli; ja maaske har han alt gjæstet dig, han tænkte ganske vist at gjøre det. Gid han maa have godt af Touren, men det maa være underligt at gjensee Norge alene, Kone og Børn tilbage her, Vilhelm siger han kunde ikke gjøre det og det troer jeg nok. Mange tak for dit sidste kjære Brev; Gud være Lovet fordi du var bedre efter den langvarige Forkjølelsetid, og hvor godt at du ikke følte dig Mat efter den Hoste. Kighosten tog

saa paa Vilhelms Kræfter. Nu haaber jeg du er ganske frisk igjen og at Gud vil give os alle den Glæde at lade dig opleve din 70 årige Fødselsdag ligesaa frisk og vel, som alle de sidste. Hvor Tiden gaar! Jeg havde haabet at du skulde havt dette Brev til den Dag med mine og vores alles kjærligste og bedste ønsker for vor kjære gode Fader. Gud velsigne dig og bevare dig for os alle!

Det er nu 10 Aar siden vi reiste for at være her i 5 Aar, hed det – men jeg tør ikke nu tænke paa, hverken den Tid vi reiste, eller paa mine ønsker om at see deg igjen, men Vilhelm og alle Børnene, for da er det umuligt at skrive. Gud være takket fordi Han i al denne Tid har ladet os faa gode Efterretninger fra hinanden. Maatte det være Hans Villie at vi herefter ogsaa skulle have den Glæde. Marie^{k850} er vel nu hjemme, ak at det maatte være Guds Villie at hun naa maa blive bedre, jeg længes saa efter at høre om hende. Jeg sender dig et Portræt af Vilhelm. Saa godt, som vi har det, jeg har opgivet nogensinde at faa et rigtig godt Portræt af ham, der er altid noget i Veien med øinene, enten findes der ingen øine, eller ogsaa seer han saa skarp, ja ganske vred ud. Jeg skal hilse deg fra ham og sige at det er ganske rimelig at han seer vred ud, saa mange Gange han maa sidde førend det vil lykkes at faa en nogenlunde Lighed. Kan du see hvor graat hans Haar begynder at blive. Vilhelm har i den senere Tid begyndt at tælle mine hvide Haar, men nu troer jeg han snart opgiver at tælle. Jeg troer ikke vi kan faa gode Fotografier her Vest endnu, jeg har ikke set nogen gode fra Chicago engang, sammenlignet med dem hjemmefra og fra de store østlige Byer. Havde ikke lille Johan^{k851} været saa rødprikket over hele Ansigtet af Heden, var der nu Anledning til ogsaa at faa hans lille Figur hjemsændt, jeg haaber det skal skee senere i Sommer.

Du siger mit sidste Brev kostede dobbel Porto, jeg troer det er bedst vi betale Brevene selv ved Afsændelsen, enten det nu er saa at Regjeringen hjælper sig til lidt Penge paa den Maade eller ei, vist er det at vi nu betale 11 cent i Vexelpenge paa hvert Brev, dersom vi ikke har Sølv at betale med. Brevene gaar vist lige sikkert enten de er forutbetalte eller ei, det har jeg nu ofte seet.

Hvad siger du om Optøierne i New York,^{k852} frygteligt! Naar det nu bliver kjørligere, bliver der vel mere Blodsudgydelse og mere Sorg rundt om i Landet efter denne midlertidlige Stilstand og i Europa? Der seer mørkt og truede ud efter Aviserne at dømme, og kommer det virkelig til Udbrud, gaar vel næppe Norge fri. Professor Munch som er død,^{k853} det havde jeg allerede seet af *Emigranten* før dit Brev kom. *Emigrantens* Norgescorrespondent holder os nok saa godt underrettet om alle Forhold og Begivenheder i Norge.

Mange, mange Tak for *Sigurd Slembe*,^{k854} jeg glæder mig meget til at læse den, men med min Læsning har det været smaat i Sommer. Jeg havde meget fornøielse af at læse Stortingsdebatterne i Anledning af Bjørnsons Pension, vi fik en Deel gamle *Aftenblade* tilsændt fra Preus.^{k855} Men hvordan kan Bjørnson skrive og lade trykke et Dikt som det til Sangerfesten i Bergen?^{k856} Det var forunderligt! Frøken Landmark fortalte om hvor forbittede Bergenserne vare fordi Sangforeningerne vilde gæste dem, ordentlig trænge sig ind paa dem hed det da, nu ja man gjør meget for Skams Skyld. Imidlertid var det vist storartet og jeg haaber mange morede og glædede sig. –

Tusind Tak for alt det tilsændte i Pakken, kjære Fader. Du kan nok tro det var glædelig Aftenstund da vi pakkede den ud. Fra Ahlert^{k857} skal jeg sige mange Tak for det pene Byggespil, det har moret ham, ja alle Børnene mang en Gang. Ahlert bygger mange forunderlige Figurer deraf, det morer ham mere end at lægge efter Tegningen. Ahlert er den mest «egne» af vore Børn, ja det er ikke mig alene, som synes han er lit aparte, men alle som kjænde ham, Frøken Landmark forundrer sig stadig over ham, han er saa bestemt og skal have alt saa grundig, ser han noget som er nyt og fremmet, hviler han ikke før han faar udgrundet det. Forleden Dag da der blev skruet Klædeshenger op i Klædekammerset, fik Ahlert Lov til at skrue en i; det var af disse dobbelte Knagger med to Skruer, som slet ikke er saa ganske lette at faa ind, saa Vilhelm stod beret til at hjælpe, men det behøvedes ikke; det vilde have moret dig at see hvor flinkt de smaa Fingre borede Hullerne og sat Skruerne ind ganske alene. Johans Bue er gaat lidt i Stykker, han steller med den som den er, han var herinde for lidt siden, hvad skal jeg sige fra dig til Bedstepapa, spurgde jeg ham? «Han er saa snil», svarede Johan, «han skal faa kjøre i Buggy og holde Tømmerne og laane Svøpen min, snilde Bestepapa!»

Fra Synoden ved jeg ingenting at berette, dens Tid blev optaget med Søndagsspørgsmaalet, hvori C. L. Clausen^{k858} har ganske andre Meninger end alle de øvrige Præster. A. C. Preus^{k859} erklærede for Synoden at det var Synd af ham under de daværende Omstændigheder at vilde reise hjem til Norge. Han er nu paa Coonprairie, hvor Stub^{k860} var Præst før. Stub er nu saa meget friskere at han vil komme hertil igjen, det lader ikke til at han trives hjemme. –

Ja, nu har vi da Frøken Landmark her, jeg har skrevet saa vidløftig til Moder og Christiane^{k861} om hende at jeg ikke vil trætte dig med Gjentakelse. Jeg seer du tænker dig at hun skal undervise Børnene, men det tænker jeg selv at gjøre, Vilhelm vil det ogsaa helst, og for Landmark vil det vist være godt at faa øve sig lidt i Huusholdningen; hun kan da være inde hos og passe paa de Smaa, medens jeg

læser med de Store, naar jeg kun har En til at see til dem, er det ikke vanskeligt for mig at finde Tid dertil. Vilhelm er Gud ske Lov friskere nu end da jeg sidst skrev, med September Maaned begynder hans sædvanlige Reiser og Arbeide; om nogle Dage reiser han til Jensen^{k862} til et Møde med de Vestligboende Præster.

Du har vist mange Blomster iaar, min have har aldrig været saa ynkelig, det gaar ikke iaar som det pleier at alt kommer sig med de kjøligere Nætter, her har nemlig været en saa stærk og langvarig Tørke at nesten alt hvad jeg saaede af Blomster tørrede ganske bort, da det var en Par Tommer høit, du ved jeg har saa faa Vinterblomster, saa hvad jeg nu har i Haven er kun hvad der har saaet sig selv fra ifjor. Ja det har været et ynkeligt Aar for Haverne, vi faaer ikke stort mod hvad vi pleie. Iaar bærer vores tamme Druer de første Klaser, gid de maa blive modne og æbletrærne har mærkverdig meget Frugt til at være første Gang. Derimod faa vi næppe modne Meloner iaar. Hvis du vilde sænde mig lidt Blomsterfrø en Gang imellem i Vinter vilde jeg være glad, jeg faaer ikke noget selv iaar og ved ikke om det maaske gaaer de andre Præstefruer ligesaa. Lidt Nelliker, Fjærnelliker, eller vellugtende, og Nemofila vil jeg gjerne have. Lev vel min kjære Fader. Gud velsigne dig! Kjærlig Hilsen fra os allesammen,

din hengivende Leis.

[n28](#)

Lille Paul^{k863} har det godt, det kan ikke sees paa ham at han har havt Kighoste, han er saa trivelig, har 4 Tænder og Kvidrer ordentlig som en liden Fugl og skriger undertiden saa jeg maa holde for ørene, meget støiende og munter er han.

Pastor Biørn er forlovet med Borelly Fleischer^{k864} som Stin^{k865} for 2 Aar siden traf paa Byen, tror jeg.

Brev 106: 20. august 1863

«Du spørger hvordan jeg syer Halmmadraser»

*Little Iowa Præstegaard,
20de August 1863*

Kjære Moder! [k866](#)

Jeg ved ikke hvad du tænke fordi det varer saa længe før jeg skriver, især nu, vi har Frøken Landmark, [k867](#) kan du vist ikke forstaa hvorfor der ikke kommer Brev, gid jeg kunde sætte dig ind i hvordan vi har havt det og fremdeles har det, saa vilde du ikke undre dig derover. Du vet Frøken Landmark kom midt i den værste Forstyrrelse i Huset, da vi havde alting flyttet ud af Dagligstuen. Loft, Kjøkken, kort sagt hele det «gamle Huus» stod tomt saa du kan tænke dig at vi havde meget lidet Plads, det var saa ondt at komme til med alting: derimod havde vi mange Folk og meget Stel i Huset. Efter en meget langvarig Tørke kom der, netop som vi havde faaet Taget af det gamle, og for en Deel ogsaa af det nye Huus, om Natten et frygteligt Tordenveir med øsende Regn saa alle Gulve stod under Vand, i Sovekammeret blev det ogsaa temmelig vaadt og saa raat bagefter at jeg var meget bange Børnenes Hoste skulde blive slem igjen, det gik dog godt. Betrækket i Stuen fik nogle Striber, det var al Skaden.

Midt i denne Uhygge kom Frøken Landmark, temmelig medtaget af Reisen, fremmed og uskikket til at foretage sig stort var hun, som rimelig kunde være i den første Tid. Saa blev det saa vidt færdigt at vi kunde begynde at gjøre rent og flytte ind, det var godt vi havde Vilhelm [k868](#) hjemme, da vi skulde flytte hans Bøger og Papirer hvilket ikke var saa let et Arbeide. Studereværelse er nu over Dagligstuen, Frøken Landmark og Smaapigerne har det gamle til Soveværelse, der har Henriette [k869](#) og Lina [k870](#) en Hylde til deres Bøger og Dukkestel. Paa Væggen over

denne har de faaet en Deel Colorerede Tegninger, der fulgte med *Illustrated London News*, de smaa Billeder som engang hang paa Væggen i Faders Værelse hjemme, 2 kasserede Daguerreotyper af mig og Ahlert^{k871} har de hængt op, mellem en Bunke Paafuglefjær, meget skjøndt. De er meget lykkelige over at have sine Sager i Ro for Smaagutterne. Der er ogsaa hyggeligt deroppe, blaat Papir paa Væggene, hvide Gardiner, nu kommer det an paa om jeg faaer Hjælp af Frøken Landmark i at holde Børnene til Orden, hvilket jeg haaber.

Det lille nye Værelse vi har faaet ovenpaa maa vi have til Gutten, og naar der kommer nogen anden der kan ligge der. Vi har nu ikke noget Loft, saa der kommer vel ogsaa til at staa lidt af hvert. Jeg vil see at sænde dig en Tegning av Værelsene ovenpaa. Da vi nu var kommen i en slags Orden, var Hvede og Havrehøsten alt for Døren, og i den skulde Ambjørg, vores Pige, være med. Hun arbeidede for os med samme Dagløn som en leiet Karl, det var saa vanskelig, ja umuligt, at faa Arbeidsfolk i Sommer. Alle Mænd, Kvinder og Børn vare ude, jeg ved flere Farmere, som arbeidede baade Nat og Dag, naar der var Maaneskin, Børn paa 9 Aar blev brugte til at kjøre Høstemaskinen. Vi var altsaa uden Pige i længere Tid og maatte hjælpes ad saa godt vi kunde og Frøken Landmark fik strax prøve hvad det vil sige at komme til America og tage Haand i med overalt, nu har hun faaet øvet sig i at bage baade Brød, Bisquit, Pie, og Kager, skure Gryder og Knive, kort alt, undtagen Klædevask. Det var saa grulig varmt i den Tid at jeg var lidt ængstelig for at [hun] skulde taale det, men det gik godt, hun lagde sig paa Sængen og tog sig en Hvilestund naar hun var træt, og var flinkere til at taale Heden end man skulde tro, flinkere end jeg kunde været. Da vi saa vel var færdige med Indhøstningen, fik vi Gjæster.

Den 18de var det da vores 10de Bryllupsdag, til den Dag havde vi inviteret Hjorts,^{k872} Larsens^{k873} og Schmiths,^{k874} det var hyggeligt, deilig Veir i de Dage, saa vi kunde spise i Haven. Fru Larsen besøgte os for første Gang i Sommer, men turde ikke heller dennegang blive Natten over for Kighosten, men de andre blev, hendes Søster Frøken Neuberg^{k875} er nu hos Hjorts. Fru Schmidt har nylig faaet sig en Søn, saa hun var her ikke. Fru Hjort liger jeg godt, hun er meget livlig, vi er meget inviterede til dem med hele Flokken naar Koren reiser til det Tydske Præstemøde i Fort Wayne, hvor hen han i alle Fald skal som Delekat tilligemed Pastor Muus,^{k876} det er i October, men Vilhelm har naturligvis Lyst paa selv at være med og gjense sin gamle Menighed, det skulde være morsomt om det blev af, men i September begynder Vilhelm sine sædvanlige Reiser.

Nu har jeg skrevet saa langt uten at nævne Frøken Landmark, som du vel først og fremst ønsker at høre om. Det første gode Indtryk som du af Christianes^{k877} Brev vil see jeg fik af hende, har ikke tabt sig, men vi har siden hun kom slet ikke været i vore daglige Folder, siden hun kom, saa jeg synes ikke jeg endnu har lært hende at kjænde, hun er ingen fiin Dame, men dannet, har læst og hørt og ved hvad et dannet Menneske pleier at kjænde til, har god Forstand og et let Hoved lader det til, og har vist godt benyttet den Anledning hun har havt til at lære, men den har vist ikke været stor. Sprog kan hun ikke, men nu troer jeg vi kommer til at faa Synnøve Lommen, en ung snil Pige som holder engelsk Skole og selv har gaaet meget paa Skole og er anseet for flink, for nogle Maaneder i Huset, det haaber jeg skal komme baade Frøken Landmark og Børnene til Gode.

Hvor flink Frøken Landmark er, er ikke godt for mig at dømme om, hun er ikke meget vant til Husvæsenet, de sidste 4 Aar har hun vist taget lidet eller ingen Deel deri, men jeg tror hun har en god Villie, saa kan hun jo lære, gid hun kun maa finde sig vel her, for hendes Skyld, og ligeledes for Pigens, vilde jeg ønske vi snart vilde blive fri for Arbeidsfolk og komme i gammel Orden igjen, men saa snart bliver det næppe, vi har nu Folk der arbeider i Kirken i Kost og Logis da vi boer den nærmest, sidst i Ugen faaer vi Tærskningen. Jeg har en særdeles snil og brav Pige, saa flink og ordentlig ogsaa om end ikke hurtig, som jeg gjerne vilde beholde, blive hun kun ikke for snart træt og vil have sig en lettere Plads. Jeg vilde ønske Frøken Landmark snart fik Brev hjemmefra, hun venter saa. Børnene sluttede sig snart til hende, Lina og Johan^{k878} strax, Henriette kunde ikke rigtig finde sig i at nogen anden end jeg skulde gaa og stille i Huset, og kom næsten grædende ind en Dag og sagde «Nu bliver det vist ligesom naar Anne Ringstad^{k879} er her», men det gav sig strax. Ahlert slutter sig ikke saa snart til nogen Fremmed, det varede længst før han kunde slutte sig noget til Frøken Landmark, men nu er de meget gode Venner. Men nu skal jeg ned og lave Tomatoessalat og tractere Frøken Landmark med, hun synes det er saa fælt, at vi er bleven saa americanisert at vi liker det, – vi synes ogsaa det var «fælt» i Begyndelsen.

Hjertelig Tak for Pakken, du skrev der var saa lidet, jeg synes det var meget indholdsrig. Jeg vilde ønske du kunde see Ahlert i sin Garibaldi Trøie, den klæder han saa udmærket godt, Ahlert kaldte den «Balder Trøien», men Johan forandrer det til «Rabaldertrøie». De havde den paa den 18de og blev meget beundret af mine Gjæster, ingen af os havde seet den Slags før, men jeg maatte tage den af snart, de var for varme den Dag. Mange Tak for det pene Skjørt, jeg troer næsten jeg maa lade Henriette faa det, enten er her saa varmt at jeg ikke bruger meget, eller saa Koldt at jeg trænger til mere, men for Henriette og senere for Lina vil det

være prægtigt og Fodtæppet, det pene Hovedklæde – hjertelig Tak for det, alt ligeledes for Linas Kjole, den lader jeg ligge til næste Sommer, da Vilhelm nu han var i Chicago og skulde købe en penere Kjole til Henriette og Lina, tog to Slags og ikke mere Tøi end at det maaske kunde blive for lidet, lod jeg det ligge. Jeg lappede og vændte og dreide for at hjælpe mig med Klæder til Børnene til Vilhelm skulde komme til Chicago og faa det billigere og bedre, men derfor er jeg ogsaa nu saa tilbage med Syning, jeg har saa længe ikke kunnet faa Hjælp dertil. Og der er ikke meget syet siden Frøken Landmark kom.

Børnene er meget lykkelige over alle de tilsændte Sager, havde vi vidst at der var slige pene Ting at faa, saa havde det ikke været saa vanskeligt at finde paa hvad de skulde bede om da du sagde, de maatte skrive hvad de helst ønskede, men saadant havde vi ikke seet før. Lille Johan fik en af Lysene og sin Stage og morede sig med. Juleaften skal han faa tænde det, alt vel. Tak for Dugen! Jo, jeg har trolig brugt af dem du har sændt mig, men havde dog mer igjen af de forrige. Jeg havde saavist tænkt selv at skrive lidt til Fru Jørgensen og takke hende for det nydelige Hovedklæde og for hvad hun sændte Børnene, hvor snilt af hende, men nu maa jeg bede dig takke for mig.

Her har været Folk af Menigheden i Besøg siden Formiddag, og hindret min Skrivning; Vilhelm maa have dette med i Morgen tidlig hvis jeg ikke vil vente en hel Uge inden jeg kan faa det i Posten, og i Aften taaler jeg ikke for mit øie at skrive mere end dette færdigt. Denne Indretning paa mit øie, som jeg sidst skrev om er endnu ikke brav, jeg tænkte at spørge Dr. Holmbo tilraads naar han som han har sagt kommer, men nu ser det ud til at den vi kurere sig selv, den sidder udenpaa Laaget som en liden Vorte. 3 Gange er Huden gaaet af som en Hat og bliver mindre og mindre, sidste Gang i disse Dage hvorfor det er mere sensibelt nu. Fra Sellø^{k880} fik vi ogsaa en Pakke med en liden Mahogny Komode, som Laura havde havt fra hun var 4 Aar, til Børnene, en sød lyserød Kjole til Paul^{k881} fra Ulriks Kone og en Mængde deilig hjemmespundet Uldgarn som Tante Aletta vilde strikket Skjorter af til Paul, men da de kun viste om det 1 Dag iforveien fik jeg Garnet, hvilket jeg helst vidle, saadant Garn er ikke saa godt at faa spundet. Lille Johan har været noget klein, men er nu meget bedre, det var Maven som var daarlig, ellers er Børnene raske og det er kun meget sjældent jeg hører en af Smaagutterne Kige. Ahlert blev lidt Forkjølet og fik da strax Hosten igjen, Tak for Raad for den, jeg var glad det var rigtig at give dem Melk, som jeg hele tiden havde gjort, men som flere troede, var galt. Guds ke Lov! Vi slap den saa let. Tænk at Fader ogsaa havde en Slags Kighoste! Med Guds Hjælp er han ganske frisk nu.

Du spørger hvordan jeg syer Halmmadraser. Jeg tager for det meste 4 Bredder og syer sammen som en stor Sæk og lader et Stykke staa aabent paa Midten, stort nok til at Halmen bekvemt kan opristes hvilket jeg kanter [saa] at de ikke skal rive det istykker. Ovenpaa denne har jeg som du vet et stukket Tæppe og synes det er meget godt at ligge paa. Vi bytter Halm minst Høst og Vaar, men vilde det ikke være vanskelig for dig at faa oftere byttet Halmen? De støver naturligviis mere end faststoppede Madraser, det er Ulæmpen ved dem, ellers liker jeg dem.

Hvor det gjorde os ondt at høre om John Schlytter. Glem ikke at fortælle hvordan det gaar ham og har du anledning saa bring ham en venlig Hilsen. Hvordan er det med din Søster? Gud give hun maatte være kommet sig. Kjærlige Hilsener fra Vilhelm, Børnene.

Lev Vel, din Leis. [k882](#)

Det var morsomt Mally [k883](#) havde været hjemme og at alle er saa glad i hende. Tak for du sændte det Brev, det morede mig.

Brev 107: 8. november 1863

«Du skal forresten ikke ængste dig for mine øine, kjære Fader»

Little Iowa Præstegaard.

8de November 1863

Kjære Fader!^{k884}

Det er rigtig saa bedrøvelig med min Skrivning denne Sommer og Høst, og nu skal det første jeg gjør være at spørge om du heller vil at jeg skal skrive eller lade skrive nogle Ord, naar det gaar noget over den sædvanlige Tid, eller vænte lidt til jeg selv kan skrive, vær saa snild og svar mig herpaa, det forstaar sig at skulde noget være paa Færde, eller der være nogen særdeles Grund for Eder til ængstelse, saa bør jeg gjøre det i alle Tilfælde.

Nu havde jeg de første Dage i October mine Breve til Bergen færdige, skulde saa skrive hjem og glædede mig over at dennegang skulde I dog ikke vænte, saa fik jeg 2 Svulfingere paa bægge Pegefingere, det var ikke noget meget slemt, men dog saa at jeg ikke kunde skrive læseligt eller foretage mig noget; da dette var bedre, fik jeg Stier paa bægge mine øine, jeg kalder dem Stier, men det var ikke som alminderlige, selve øinene var ikke angrebende, men rundt omkring var de saa blaa og hovne og nogle smaa Stier paa Kanten af øieloget, jeg har ikke taalt at bruge dem det mindste, nu er de bedre, men meget sensible og jeg tør kun skrive lidt ad Gangen, saa det desværre ikke bliver saa hurtigt jeg faar Brevet sændt, jeg skriver saa vidløftigt herom for at du skal see, kjære Fader, at det ikke Ligegyldighed fra min Side, naar du maa vænte paa at høre fra os. Det er ingenting som bringer mig saaledes ud af mit gode Lune, som at jeg ikke faaer skrevet i rette Tid hjem. Vilhelm^{k885} synes jeg er næsten naragtig i dette Stykke, men jeg synes det er det eneste jeg kan gjøre for at glede eder lidt, saa det gjør mig saa ondt naar ikke

engang det skeer og endnu mer ondt vilde det gjøre mig om I troer at det nogensinde er Ligealdighed, som er Grund dertil, alt nødvendigt Arbeide, som paa nogen Maade kan opsættes, har jeg saa ofte sat til Side og vil altid gjøre det.

Jeg kan desværre ikke skrive ved Lys uden at mine øine Dagen efter gjør ondt, saa jeg har ganske maattet lade det være, ialfald for en Tid, det er dog for vigtig en Ting til ikke at være saa forsigtig som muligt. Du skal forresten ikke ængste dig for mine øine, kjære Fader, med Guds Hjælp bliver de nok gode igjen, og, som sagt, selve øinene seer gode ud. Dr. Holmbo skar den Indretning, som jeg i længere Tid har havt paa øieloget og penslede det derpaa nogle Gange med Helvedessaften, og nu seer det næsten aldeles godt ud igjen. Han sagde at det ikke havde noget paa sig, den Sygdom havde et eget Navn, som han ikke kunde huske. Forresten var det ikke andet at gjøre end bruge den røde øiensalve fordi jeg var tilbøielig til Stier, hvilket jeg da ogsaa skal gjøre, ligeledes fik jeg noget øienvand da de, medens han var her, var saa stive. Og nu skal jeg spare dig for at høre mere om mine øine.

Først hjertelig Tak for dit sidste Brev fra October; som jeg fik for et Par Dage siden, Gud ske Tak at alt var saa taalelig vel, maatte Marie^{k886} fremdeles gaa fremad og blive sparet sine slemme Anfald, og maatte det ikke tage for meget paa dig, min kjære Fader, og paa de Andre at see hende saa sygelig. Stakkels Marie, Gud give hende taalmodighed. Mange, mange Tak for Pakken med Ottesen,^{k887} nei det faldt mig aldrig ind engang, at vi skulde faa noget med ham, saa nylig havde vi faaet saa meget med Frøken Landmark,^{k888} og jeg maa sige som Vilhelm sagde da vi pakkede ud: «Nei det er altfor meget, Børnene kan ikke have godt af at faa saa mange Ting». Men Børnene er glade, kan du tro, dennegang har de ikke seet hvad der naturligtvis glæder dem mest, Kurvvognen og alle de pene Smaating og Bøgerne, som skal overraske dem til Julen; men de ved at der var mere i «Norgespakken» end de har seet og tænker nok at det til Julen skal komme frem.

Jeg undres hvad Ahlert^{k889} vil sige til Høvlen, jeg maa bestemt faa en Høvlbænk istand til ham til den Tid. Kunde du kun være Vidne til lidt af al den Fryd og Glæde, som disse Norgespakker har fremkaldt og derved faaet lidt igjen for al den Kjærlighed hvormed du tænker paa os. Fra Vilhelm skal jeg sige dig hjertelig tak for Bogen, som han endnu kun har havt Tid til at blade i, jeg har nu slet ikke kunnet lese og havde Møie nok med at faa Eders sidste kjære Breve læste igjennem. Mange tak for Blomsterfrøet, har man nu ogsaa røde Nemofila? Og Tak for alle Zviblerne, men dem er jeg meget i Beraad hvordan jeg skal bære mig ad med; naar nu Vilhelm kommer fra Decorah idag, faaer jeg høre hvad Fru Larsen^{k890} siger, hun har en Blomsterbog og er en stor Blomsterelsker, jeg sændte alle Zviblerne ned

til hende for at hun skulde sige mig hvad det var for Slags og hvordan de skulde stelles, men jeg fik kun Anvisning paa hvordan Hyazinther skal behandles, hun tog dem vist ikke op og saa at det var Pindselilier og flere Slags, er det ikke saa? Der er maaske ingen Hyazinther iblandt; jeg tænker næsten jeg maa kunne plante dem ud endnu sent, som det jo er.

Gid de maa komme sig hvordan jeg nu steller med dem, det vilde mere mig saa. Skal Pindselilier helst have Skygge? Nu har de 2 Sommer havt Knupper, som er visnet igjen, jeg har tænkt at de maaske har havt for megen Sol. Jeg har kun et Værelse, vores Dagligstue, hvor jeg have Blomster i Vinduerne, og i den kun det ene Vindu. I de øvrige Værelser vilde de fryse om Natten, der bliver desuden kun ildet Morgen og Aften lidt, og med Vilhelms Stueværelse er det saa ustadigt.

Vilhelm kom hjem for en Uge siden fra en Reise paa 3 Uger til Fort Wayne, hvor han var, som Delegat tilstede ved den store almindelige tydske Synode, de fleste af vore Præster var der ogsaa, saa de holdt deres Conferents til samme Tid; derfra reiste han til Lee County i Illinois, hvor han skulde undersøge nogle Ugreier i Menigheden, saa til Chicago, derfra til Madison til Kirkeraadsmøde, did kom han netop til rette Tid for at overvære Pastor Bjørns Bryllup med Borly Fleisher, [k891](#) datterdatter af gamle Prost Fredriksen i Nærheden af Tved, mener jeg han er. Det var meget hyggeligt baade for Ottesen og de øvrige Præster at han kom til dem i Fort Wayne ligefra Norge.

Ja, det var rigtig snildt af Ottesen at besøge dig, han sagde du saa saa frisk ud, men fortalde at du havde en skramme paa Næsen, som du havde faaet hos Treschows, men siden jeg ingenting har hørt, havde det vel ingenting at betyde. Kunde han fortælle eder noget videre om os? Det er flere Aar siden han var her, men ifjor Høst talte jeg med ham i Decorah. Hvor morsomt det skulde have været at talt med ham, men efter sit korte Besøg hos dig kunde han nu vist ikke svart paa alle mine Spørgsmaal. Hvor let og snart det gaar at reise til Norge, naar kun ikke Pengene var i Veien. Vilhelm kom hjem midt om Natten fra en Reise, og med ham Candidat Siverts [k892](#) fra Christiania, broder af Vilhelms gamle Bekjændt, han var lærer ved Nissens Skole, og skal nu være Lærer ved vores Skole i Decorah. Den har nu henved 50 Elever, flere kan ikke modtages af Mangel paa Plads, der maatte mange vises tilbage; saa du seer de Norske benytte Anledningen.

Forøvrigt er det vel uvist om det lykkedes for Ottesen at faa nogen til at komme hid som Præst, der tales om en Candidat Horn, som man nok gjerne vilde faa til at være Præst og Lærer ved Skolen tillige, det var glædeligt at høre hvad du fortæller om Skolen hjemme, saa har du da nu lidt igjen for al din Møie. Gud give Fred og Ro

maa vare ved i det kjære Norge, men efter hvad Vilhelm læste for mig af *New York Times* igaar Aftes, saa det hel betænkeligt ud, synes jeg.

Det var bedrøveligt at det ikke skulde blive noget af med det prægtige Aar, som Begyndelsen af Sommeren lovede. Her har vi havt en nok saa vakker Høst, med mange smukke Dage, men ikke nogen længer jævn indiansk Sommer. Derimod havde vi sent i Sommer, troer jeg det var, en usædvanlig stræng og tidlig Frost, som gjorde stor Skade paa Maisen og Haverne, mange Steder, men ikke heromkring. Nu har jeg jo plantet Halvdelen af Zviblerne ude og de øvrige inde, saa haaber jeg dog at bevare nogen i det mindste. Vilhelm reiste i dette øieblik til Calmar; mange, mange Hilsner fra ham. Naar jeg undtager de Dage han har havt Gudstjæneste og Confirmander her, har han ikke været en hel Dag hjemme siden han kom fra sidste Reise og bliver vist ikke mange Dage hjemme før Juul; foruden andet maa han saa ofte til Decorah, i anledning af Bygningsarbeidet der.

Børnene hilse Bedstefader saa meget. Ahlert bliver saa vilter og Johan^{k893} gjør sit Bedste for at ligne ham, men den mest støiende og livligste af dem alle er lille Paul,^{k894} han er saa over al Maade støiende, saa brydsom har dog ingen af dem været, men morsom er han, det er vist, og stor og stærk og trivelig, saa tung. Naar dette kommer kommer frem, har vi ikke langt til Juul, Gud give den maa blive glad for dig og for eder alle, at du maa være frisk og Marie gaa fremad. Mon ikke Stin^{k895} blir hjemme denne Juul, da det maaske bliver den sidste før han bliver gift? Lev vel min kjære Fader, mange kjærlige Hilsener fra

din hengivende Datter Leis.^{k896}

Brev 108: 11. november 1863

«Nu har jeg igjen en Norgespakke at takke for»

*Little Iowa Præstegaard,
den 11. November 1863*

Kjære Moder!^{k897}

Nu har jeg igjen en Norgespakke at takke for og den kom da saa aldeles uvæntet, det faldt mig aldrig ind at Ottesen^{k898} ogsaa skulde have noget med til os; I har saa ofte glædet os med Pakker og arbeidet saa meget for os her, du ved nok, at det er en stor Glæde og Hygge for os at see hvor kjærligt I tænke paa os, uden at tale om al den Nytte og Gavn alt hvad I har sændt, har forskaffet os, tænk bare paa de Strømper du har strikket, hvilken hjælp det har været for mig – men det er saa altfor meget – Tusinde Tak, kjære Moder for det alt sammen. Frøken Landmark^{k899} sagde «det er godt at see at der ikke er flere Børnebørn i Familien, ellers kunde de da umulig faa saa meget», men jeg undres om der er mange, som faa saa meget enten de nu er faa eller mange.

Jeg var da saa klog at tænke at der vist var noget som skulde gjemmes til Juul, saa vi først aabnede Pakken da Børnene var gaaet til Sængs, og det var godt. Vi tog frem næsten alle de arbeidede Sager, alt hvad der var godt at tage i brug strax, og gjemte alt til Børnene til Juul, og der er da nok til at pynte et Juletræ til dem; de ved at der er mere i Pakken og studerer meget paa hvad det vel kan være, jeg glæder mig til at see deres Fryd om alt nu maa være vel Juleaften, og da skal du faa vide om alle Ting hvad der har gjort mest lykke af alt det pene Legetøi, den prægtige Vogn vil sikkert blive noget af det Fornemste, og Gyngen, Stolen, Vuggen og det pene Staaltraadarbeide og de smaa Krus og Sager, jeg ved endnu ikke hvordan jeg vil fordele det, Syskrinet skal Lina^{k900} have, Henriette^{k901} fik det

forrige, og Henriette faaer maaske faa den lille Vugge siden Lina har den pene hun fik fra Christiane, [k902](#) men Frøken Landmark og jeg skal siden overveie det paa bedste Maade.

Ja, den Vogn havde tungt Læs, jeg har altid beundret deres Indpakning og ikke mindst denne Gang. Der var brukket 2 Pinde nederst paa Kniven, men den er lige god og stærk ford det, ligeledes var det matte Glas til at Tegne paa, gaaet i Stykker, og det var Skade. Staaltraadarbeidet og alle dets øvrige Ting var som der aldrig skulde været rørt ved dem engang, alt hvad vi har faaet tilsændt er kommet mærkelig godt frem, den lille Servant som kom med Frøken Landmark var gaaet i stykker i Limingen, det er alt. Jeg har kiget lidt i Solstraalefortællingerne og seer at det er noget for mig ogsaa at læse, og nu seer jeg der paa Listen ogsaa staar til fælles Brug; nei, du har ikke sændt af dem før og jeg har aldrig seet dem. Tusende Tak for den prægtige sorte Vest, ja det er et fortræffeligt Plag, som jeg haaber skal gjøre mig god nytte, den eneste jeg har seet af saadane er en Frøken Landmark har, saa skal jeg da takke dig meget for Vilhelms [k903](#) skjærf, han tog det i brug samme Dag han fik det, og har siden brugt det hver eneste Dag, det blaa har jeg gjemt til Høsten, da dette er baade større og varmere, ja mange Tak for alle Skjærfene. Nu er vi da godt forsynede, de er alle saa pene, syet saa fint og let, men det hvide jeg ifor fik er endnu saa pent, det har ikke været vadsket, jeg vil spare en af dem. Den røde Garibalditrøie, klæder Henriette godt, jeg troer ikke heller den er saa lang at jeg behøver at have Skjørtet over, det er saa godt at de er saa store, at de kan have dem en Tid, mange Tak for Linas ogsaa, de skal gjøre dem god nytte begge to haaber jeg. Tak Emilie meget for Kraven, den seer prægtig stærk ud, hvor snilt af hende ogsaa at sy til mig. Og Tak for Strømperne, jeg har saa meget at takke for at jeg ikke faar Plads for andet dennegang seer det ud til og enda faar jeg ikke takket nok; de mindste Strømper passe Ahlert, [k904](#) som de skulde være maalt ved hver Omgang, de andre gjemmer jeg for det Første. Du ved jeg bruger dine kun til Bedst, og strikker selv deres daglige.

Det seer pent ud [at] strikke saaledes vranget og ret. Idethele synes jeg I har saa mange Slags Haandarbeide, baade Hækling, Striking og Syning, som jeg ikke kjændte til i min Tid. Jeg troer ikke Frøken Landmark kan videre med saadant. Hun hilser og takker meget for Huen, det var saa hyggeligt at tænke paa hende ogsaa. Tak for de smaa Sokker til Paul, [k905](#) men de var for smaa, lange nok, men for smale over Tærne. Du siger jeg skrev saa flygtig om Ting som Frøken Landmark havde med, ja jeg tænkte nok bagefter at jeg vist havde glæmt mange Ting, jeg husker vor ondt jeg havde for at faa lidt Ro den gang, jeg har forresten staaet i den Formening at det strikkede uldne Tørklæde var fra dig og den hvide Kappe fra Fru

Jørgensen. Jeg maa have misforstaaet, eller den vedhæftede Seddel være falden af. Mange Tak endnu engang for den indholdsrige Pakke, at jeg har en Pakke at takke for i 2 Breve efter hinanden!

Er ikke Lina^{k906} høiere end jeg, det havde jeg troet, men efter den Kjole vi fik at dømme er hun og jeg af lige Høide. Gid nu Lina maa være frisk og kommen godt til Kræfter igjen. Holmbo har da været her og givet mig Raad for øinene som du af Faders Brev vil see, jeg spurgte ham om Børnene skulde bruge Uldtrøier og der til svarede han bestemt ja, saafremt jeg hver Morgen vilde vadske dem over Bryst og Ryg med koldt Vand og gnide dem dygtig med et grovt Klæde; Uldent uden Vadskning forkjæler Huden saa vilde jeg ikke vadske, skulde jeg helder lade være at bruge Uldent; da jeg indvændte at de var saa friske, sagde han at dertil skulde jeg ikke tage Hensyn, nu gik de og samlede paa Gigt til Fremtiden. Et saa bestemt Raad fra en flink Læge, der har været her fra Vaar til Høst tør jeg ikke forkaste, saa nu faar jeg ny Trøie og skrubbe og vadske, som vist vil falde ganske besværligt, til vi bliver vant dertil. Luften er altfor elektrisk her. Ligesaa sagde han at lidt bittert var godt for Børnene, især skulde jeg vænne dem til at drikke Kaffe af Egenødder. Holmbo synes ellers Børnene saa svært trivelige og raske ud og at Johan^{k907} var saa ualminderlig stor, han talte altid om den store «2-aaringen», han er ogsaa voxet meget. Holmbo kom meget uvæntet til os en Søndag, men heldigvis var Vilhelm hjemme de Dage, han var her flere Dage, men idelig paa Færde, reiste med Vilhelm og besøgte forskjællige Syge. Det var en praktisk Mand, jeg ligte ham godt og et morsomt Besøg var det. Gid han kunde blevet her i Landet som Læge, for en Tid havde han ikke havt noget dermod, havde det ikke været den Post i Bergen, han ikke vilde lade gaa fra sig. Nu bad vi han skaffe os en duelig Læge, gid han kunde, det er ogsaa ondt med en Skole som den i Decorah, ikke at have nogen Læge. –

Vilhelm fik en meget hyggelig Present, da han i Forgaars var i Decorah, det var *Norge i Tegninger* af den sidste Udgave, han red og kunde derfor ikke faa den med; jeg glæder mig saa til at see det og til at havde det for Børnenes Skyld. Den som gav ham den var en af hans gamle Confirmander, der har norsk Boghandel og havde foreskrevet dette Værk fra Norge til ham.

Jeg har vist ikke fortalt at vi i Høst høstede 5 Skjæpper æbler af 3 Træer, de allerførste vi har faaet, hvert Træ havde forskjællige Slags, et 4de som kun bar 4, var Sød æbler, et Rænetter,^{k908} et en Slags smaa, der forblive gode til Vaaren, et store mørkerøde udmærket gode. Vore Vindruer (de tamme) har sine første Klaser, men denne usædvanlige Frost gjorde at de frøs før de vare modne.

I Høst havde vi 5 Uger Synnøve Lommen, en takkelig ny Pige her i Huset for at lære Frøken Landmark og Børnene engelsk. Hun er anseet for at være flink, har gaaet paa de bedste Skoler her og er nu jævnlig Læsende ved de engelske^{k909} Districtskoler. Det gik meget godt med Børnene, de læste saa pligtig engelsk en 3–4 Timer hver Dag, naturligvis paa de øvrige Lextiers Bekostning, Henriette leser nok saa flydende og forstaaer en Deel, Lina^{k910} kan jo meget mindre, men Udtalen har de saa let for i deres Alder og derfor var det især vi fik Synnøve hid. I Accentueringen er jeg temmelig sikker, derimod hverken har jeg, eller har nogenlunde havt, nogen god Udtale. Det var leit hun blev saa kort, men hun maatte følge en søster der led af Vattersot^{k911} til Chicago, hvor hun vilde underkaste sig en Operation. Nu læser da jeg med dem, gid jeg kunde faa hende lidt igjen senere. Til Gjengjæld lærte vi hende at oversætte fra Engelsk, samt Norsk Ortografi, Gramatikk og forskjælligt Haandarbeide.

Fru Larsen^{k912} var her da med sine Smaapiger medens Vilhelm var i Fort Wayne, men Fru Schmidt^{k913} vovede sig ikke ud med sin lille Gut, det var temmelig koldt de Dage. Stakkels Lammerses! Hvormegen Sorg de faar prøve, hvor er de nu? Med Frøken Landmark gaar det godt, jeg liker hende og haaber det skal vare ved. Hun siger hun liker sig godt her og der er meget her i Landet som hun synes bedre om end i Norge. Nu skal vi vel snart more os med Slagtning og saa har vi Julen, Gud give den maa blive glædelig for os alle! Mange Hilsner og Tak fra alle Børnene, Paul er *saa* urolig og støiende, saa fuldt af Liv, frisk og stærk, han holder paa at faa 4 Tænder til i disse Dage. Er flink til at spise. Johan er en kjærlig liden Gut og har fra Naturen det mest opmærksomme og tjenestvillige Sind af vore Børn. Ahlert er en Vilbas. Hils alle Bekjændte og ønsk Actonia til lykke.

Lev vel kjære Moder,

Din Leis^{k914}.

Nei, Frøken Landmark havde ingen Bøger med, naar jeg undtager nogle religiøse.

Brev 109: 30. november 1863

«Igaar aftes fik jeg endelig Smaagutternes Portrætter»

*Little Iowa Præstegaard,
30de November 1863*

Kjære Fader!^{k915}

Igaar aftes fik jeg endelig Smaagutternes Portrætter, som jeg saa gjerne havde ville faaet sændt dig til Juul, jeg har maattet vente længere end jeg havde tænkt, saa til Juleaften kommer de nu næppe, men jeg haaber ikke heller saa længe bagefter. Vilhelm^{k916} synes næsten jeg burde vente og see om vi maaske kunde faa nogle endnu bedre, men det kunde vare længe, mange Ting kunde komme i Veien, og disse er desuden saa gode at jeg godt synes vi kan sænde dem, det finder ogsaa alle Fremmede, især Ahlert,^{k917} hvilket er ganske rimeligt, saaledes ser han ofte ud, især ligeover for Fremmede, men for mig er der noget Fremmed ved hans Ansigt, det er ikke hans sædvanlige Udtryk, det fik du saa fortræffelig i det Portræt, du har fra han var 2 Aar; han har et alvorligt Ansigt, men saa forskrækkelig alvorlig seer han da ikke ud, det er et Træk ved Munden og saa at han seer mørkere ud end han virkelig er, der gjør ham lidt Fremmed for mig, men Stillingen, hele den lille Figur, ligner ham fortræffelig.

Alle leer af Johans^{k918} Fotografi og jeg med, men naar jeg seer nøiere paa den er den i Grunden slet ikke saa gal for os som kjænder Johan, men du vil ikke [faa] et rigtig Indryk af ham ved at see det. Han seer saa betuttet ud og gaber med Munden, hvilket slet ikke hører ham til, men jeg ventede ikke at faa noget bedre af ham endnu, han bliver desuden saa fed at vi snart kommer til at see bare Kinder, det er godt hans øine er saa store at de ikke har saa let for at blive borte, det er

Ahlerts mere tilbøvelig til, naar han bliver feed. Du skal ellers ikke troe ved at see Fotografierne, at Johans øine er lidt mørkere end Ahlerts.

Frøken Landmark^{k919} som var med i Decorah den gang og Fru Larsen,^{k920} havde bedt saa vakkert om at maatte tage Gamascherne af dem før de gik til Fotografisten, men nei, Vilhelm vilde have dem paa, for Ahlerts Vedkommende gjør det nu ikke stort, men Johan seer rigtig naragtig ud med sine der han sidder. Gid de nu maa træffe dig frisk kjære Fader! Og alt vel, saa tænker jeg nok det vil more baade dig og de andre at see disse 2 Smaagutterne vores. Gid jeg havde lille Paul^{k921} med, han har vi endnu ikke forsøgt, det har været koldt at tage ham ud og meget tvilsomt om det vilde lykkes med en saa vilter Krabat. Du skulde høre hvilken Støi her nu er i Stuen, og det er dog lille Paul ganske alene. Han sidder paa Gulvet og kvidrer fornuligt, det er morsomt at høre ham naar han er i sit gode Lune. Ahlert sager rigtignok, det bidrager til Støien, men Johan har saa travlt med at bygge et Huus af Bordstumper at vi ikke hører et Ord fra ham. Det havde været meget vanskeligt at faa Johan til at holde øinene stille, han fant ikke videre behag i at blive fotograferet, men Ahlert synes det var nok saa morsomt at staa indi den «Jernkløften» som han udtrygte sig, «han stod i en Jernkløft og Johan i en Messingkløft».

Fra Vilhelm skal jeg Hilse dig kjærligt, han gik netop nu i Kirken til Menighedsmøde, det er forresten ikke meget vi seer til ham i denne Tid, men efter Juul, naar han en Tid ikke har Altergang, haaber jeg han bliver mere hjemme. Iovermorgen reiser han til Decorah for et Par Dage til Præstemøde, kun de Vestlige Præster. Der er saa megen Sygelighed ved Skolen i Decorah iaar, den slemme Halssygdom har dog givet sig, maaske er det det uvante Liv, som bidrager mest hertil. Nu har vi faaet den første alvorlige Kulde, jeg er rigtig glad Vilhelm har det hyggelige Studererværelse, som har den store Fordeel at det er meget varmere end det han før havde.

Du kan tro det morer os at see paa «Norge i Tegninger», hvor deiligt det er. «Det er meget smukkere her,» siger Frøken Landmark, det maa da være fordi det hvor hun var, var mere trangt og indesluttet og her er blidt og renligt, men tal ikke om at sammenligne Egnen omkring Laurvig^{k922} med Landskabet her. Frøken Landmark vinder ved nærmere Bekjændskab, er det ikke glædeligt, det pleier saa ofte gaa modsat, hun er rigtig takkelig og meget snil, kvik er hun ogsaa; det er nu ogsaa meget bedre for hende, hun har nemlig en Tid været saa plaget af nedtrykt Sind og religiøst bevæget, det har været svært ondt for hende Stakkell, og for os med, men nu er det bedre, og da hun ikke pleier at have det paa den maade, haaber jeg det

ikke er noget, som vil indfinde sig ofte. For Hjemvee har hun hidtil været forskaanet, det er jeg saa glad for, og hun er vel fornøiet med at hun reiste hertil.

Nu er vi netop færdige med vores Slagtning, kunde jeg nu faa sændt dig Røgepølser bare. – Den Ahlert siger mange underlige Ting ofte. Det Stykke Vilhelm læste imorges var om Johannes den Døbers Henrettelse, hvilken Ahlert meget opmærksomt hørte paa. Til Middag blev der laget Blodkager ude, denslags Mad har Børnene aldrig før smagt, «Fy det var ondt», sagde Ahlert da han fik smage det. «Blodkager, det skulde Herodes havt det, var ikke det passe Mad for ham du Lina?»^{k923} Jeg skal hilse dig fra han og berette den mærkelige Nyhed at han kan næsten klæde sig baade paa og af, samt at han bliver 5 Aar til Vaaren, fra Johan skkal jeg sige at han er ikke styg, bare snil. Han er saa kjærlig, lille Johan, og godmodig. Mine øine er fremdeles bedre, men alle i Huuset, med undtagelse af Johan og Paul, har havt ondt i øinene, nu er det Vilhelm og Frøken Landmark, Henriette^{k924} og Lina er heller ikke ganske bra igjen, saa de forstaar nok ikke hvordan det skal gaa med deres smaa Julegaver, det er ogsaa en uheldig Tid det træffer paa, især da de er saa tilbage med Syning.

Børnene tænker og studerer meget paa hvad Norgespakken kan indeholde, Henriette og Lina da, Smaagutterne troer jeg har glemte den. – Jeg glæder mig til at see deres Glæde om alt maa være vel. Gud give nu min kjære gode Fader at disse Linier maa træffe dig frisk, alle mine andre Kjære ligesaa. Hils Moder, Christiane,^{k925} Marie,^{k926} Stin,^{k927} Tom^{k928} og Lina^{k929} saa kjærligt. Gud give Eder og os en glad velsignet Julefest og at vi glade og fornøiede maa kunde skrive til hinanden i det nye Aar, dette bliver vel det sidste Brev i dette. Tak for alt Godt i dette, min kjære kjære Fader. Henriette og Lina hilser Bedsteforeldre, Onkler og Tanter mange Gange. Gud velsigne Eder alle sammen.

Din hengivende Datter Leis^{k930}

Venlig Hilsen til alle gode Venner.

Brev 110: 2. februar [1864]

«De har ogsaa meget lidet Bryderi med at holde den fornødne Tugt i Skolen»

*Little Iowa Præstegaard,
2den Februar 1864¹²⁹*

Min kjære Fader!^{k931}

Mange Tak for dit kjære Brev, det er vel nu en Ugestid siden jeg modtok det, det havde været længre end sædvanlig underveis dennegang. Gudske Lov! at dog du og alle undtagen Marie^{k932} var frisk, stakkels kjære Marie, maatte hun nu være bedre fremdeles, og maatte det ikke tage formeget paa dig og eder alle at see hende saa smertefuld! Gud ske Tak som hjælper hende at være taalmodig under Lidelsen! Jeg har tænkt saa meget paa og ængsted mig for hvordan det vilde gaa dig og alle hjemme, saa jævnlige at have en Syg i Huset og see saa megen Smerte; efter hvad Moder skriver gaar det bedre end jeg turde haabe, Gud give fremdeles Styrke og Taalmodighed! –

Her leve vi godt og har været friske siden jeg sidst skrev, lidt Forkjølelse har vi haft og lille Paul^{k933} var temmelig klein et Par Dage og er fremdeles ikke rigtig til Pas og dygtig sær ofte, men det kommer vel af at han holder paa at faa de første 4 dobbelte Tænder i denne Tid. Ellers er han den samme lille Person, temmelig stor for sin Alder, men ikke langt fremme synes jeg, da han hverken kan gaa eller staa eller reise sig, dette sidste prøver han meget paa nu for Tiden, jeg undres paa om hvordan det vil gaa med ham og Johan,^{k934} naar Paul bliver ældre, de kommer vist til at blive som to Hanekyllinger og Paul til at gaa af med Seier somoftest, tænker jeg. Johan er saa meget mere spag af sig nu for Tiden, jeg har ofte undret mig over at Johan og Ahlert^{k935} kommer saa godt ud af det, skjønt Johan ikke gjør den anden saa lidet Fortræd, det falder ikke Ahlert ind at tage igjen mod den der er

mindre end ham, deri ligger det vel. Johan er saa blid og venlig og alle Fremmedes Yndling. Du maa hilse Stin^{k936} og takke meget fra Johan for den «Jærnbanen» som han kalder den, den morer ham saa, han kan selv faa den til at gaa, det har været hans Trøst at faa den frem hvergang de andre Børn gaa ud og han maa være inde fordi han er forliden til at holde sig varm ved at springe og boltre i Sneen.

Ahlert har overdraget til mig at takke dig for Høvlen, han tiltroer ikke Smaapigerne at gjøre det godt nok, forresten mente han at han blev vel snart saa stor at han kan lære at skrive og saa gjøre det selv, men Lina^{k937} forklarede han at til den Tid kunde gjerne Høvlen være udslit, og da var det meget sent at takke for den. Ja, han blev vel lykkelig da han fik den, det traf sig saa Juleaften at alle Børnene havde faaet mange Ting, og Ahlert kun en Griffel i Present af Paul, saa jeg forundrede mig at han ikke blev lidt mismodig, men sad lige fornøiet med sin Griffel i Haanden, men saa kom Høvlen og hans Fryd var stor. Han høvler ogsaa flittig, men har især travlt med at holde den til øiet og stille den ret og saa banke lidt paa den, som han har seet Snedkerne gjøre. Forresten er han nu, som det ikke er saa overvættes koldt, ude saa godt som hele Dagen, basker i Sneen saa vi kun seer Hoved og Arme ovenfor, i disse Sage har han været med Gutten til Skoven og kjørt Ved hjem, og i Skoven er der nu saa deilig: «Aa Mama, du skulde bare see saa vakkert som det er i Skoven, saa stille, saa stille, og saadan mængde Mose paa Træerne». Han skulde lære at læse i Vinter, men kommer vist ikke længer end til Bokstaverne, og det kan vel ogsaa være tidsnok til næste Vinter. Synes du det er godt de begynde tidlig, naar ikke Lysten driver dem dertil?

Det har Glædet mig saa, hvad du skriver om Skolen i Laurvig,^{k938} hvor hyggeligt det maa være for dig at see det gaa saaledes frem – Jeg hører ikke noget om at «Abums» skal forlade Skolen, maaske det ikke bliver noget af aligevel? Med Skolen i Decorah gaaer det ogsaa godt, der har nu nylig været afholdt Examen, der give til alminderlig Tilfredshed, til Sommeren maa der gjøres Anstalter saa der kan tages ind flere Elever, 60 eller 70 troer jeg der ventes paa, nu er der mellem 40 og 50. De har ogsaa meget lidet Bryderi med at holde den fornødne Tugt i Skolen. Siewers^{k939} kan ikke noksom rose disse Gutters (som jo næsten alle ere Sønner af Farmere) gode Opførsel og Læselyst og taler meget om hvor meget lettere det er at læse med dem end ved en Skole i Norge, hvilket da ogsaa er rimeligt, eftersom der næppe er en eneste Gut paa Skolen i Decorah som ikke er kommet der fordi han selv havde Lyst til at faa lære noget.

Til Vaaren haaber vi da at Grundstenen til den større Skolebygning skal lægges. Architect Griese^{k940} har nylig været her igjen til Møde med

Bygningscommissionen, det er en meget elskværdig Mand, saa godmodig og venlig, naar han har en Fridag kommer han altid op til os, her er han bedst kjændt og synes han er som hjemme. Til Vaaren kommer han igjen og har da en Mængde Blomsterbuske og forskjællige saadane Sager med til mig, maa de kun holde sig, nu ligger de nedgravne i Jorden, da han alt havde dem færdige for at tage med i Høst, men saa blev forhindret fra at reise. Alle de Zvibler jeg satte inde, kom pent op, men de voxer ikke synderlig, vil de kun holde sig saa; jeg haaber nu ialfald de i Haven har det godt under det tykke Snedække.

Vi har havt det saa forfærdelig Koldt ved Nytaarstid, en Kulde, som ingen kan huske at have oplevet før. Nytaarsaften og Nytaarsdag var det verst 28 grader minus og en Storm, vi var i Decorah da, det var ikke at tænke paa for Vilhelm^{k941} at reise til Kirke, saa var det ogsaa gaaet de andre Præster. Da Vilhelm næste Søndag kom til Kirke, blev Folket ganske Glad ved at see ham, de havde tænkt meget paa og frygtet han skulde taget ud Nytaarsdag, da de ved hvorlidet han pleier at lade sig afholde af Veiret. 30 grader minus var det høieste nede hos Larsens,^{k942} men andre Steder var der endnu mere, og der er mange sørgelige Beretninge om Mennesker der ere ihjelfrusne, eller have mistet Lemmer. Denne Kulde har stragt sig vidt, paa Jernbanerne har det været fælt, Køer og Svine der skulde transporteres til Byerne for at sælges, døde i Tusindviis paa Jærnbanen. Emigranten fortalte forleden at af 500 Soldater der vare paa Veien, døde 150 paa en Dag eller 2, men det var ogsaa skammelig Skjødesløshed som var Skyld deri.

De stakkels Soldater har vist lidt meget da Kulden gik langt Syd. Jeg længes meget efter hvad næste Post skal bringe fra Europa, der seer det da sørgeligt ud, og det er vel kun altfor sandsynligt at Krigen er udbrudt i Danmark,^{k943} det stakkels lille Danmark, som nu staaer saa alene, Gud bevare Norge. Jeg er bange for Russen. Bliver der nu en alminderlig Krig i Europa, vil vel I i Norge lide meget mere derunder end vi her, ja vi har vel ikke endnu seet Enden, men jeg haaber vi fremdeles vil blive saa langt fjærnede fra Krigsskuepladsen og at Gud snart vil gjøre Ende pa denne Elendighed. Min Kundskab udi Politikken faaer jeg nu mest gjennem Emigranten, der faaer jeg nu de fleste Underretninger fra Europa, jeg er vel fornøiet med at Emigranten har faaet egen Correspondent, og det en flittig en, i Norge. Americanske Blade vil jeg ikke læse saa længe de er saaledes som nu. –

Ja det er saa som du troer, Vilhlem er ikke nu saa meget bryd af Secterne som før. Rasmussen^{k944} og hans Parti har, som du ved, sluttet sig til vor Synode og Augustanasynoden (Frankianerne) synes ogsaa at nærme sig den. Saa var det ogsaa glædeligt at C. L. Clausen^{k945} nu paa sidste Præstemøde er bleven overbevist om

sin urigtige Lære om øvrigheden, han lærte nemlig at det i visse Tilfælde var tilladt at gjøre Oprør mod øvrigheden. Jeg har vist før omtalt at han har staaet alene baade i Spørgsmaalet om Slaveriet og Søndagen. Pastor H. Preus^{k946} reiste fra os imorges efter at have været omtrent en Uge til Kirkeraadsmøde og Visitats. Det er en elskværdig Mand, den Familie vilde vi meget ønske at have nærmere.

Ja, du kan tænke vi glæde os til at Johan^{k947} skal komme og længes efter at høre naar han kommer, jeg kan nesten ikke tænke mig Muligheden at det skal faa skee, at Johan skulde besøge os. – Her er Ahlert atter og spørger om jeg har takket for Høvlen og saa vil han at jeg skal lade Bedstepapa forære ham en Tommestok, han troer nok, han kan faa alt hvad han beder om af Bedstepapa. Nu faaer jeg skrive til en anden. Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm, han har været mere i Decorah til alle disse Møder end hjemme den sidste tid. Alle Børnene sænde Hilsen og Kys til deres kjære Bedstefader, som de aldrig glemmer at bede Gud bevare naar de læser deres Aftenbøn.

Gud give dette Brev maa træffe dig og alle raske, at Marie maatte være taalelig. Gud velsigne dig kjære Fader.

Din Leis.^{k948}

Sig mig om jeg ikke for Portoens skyld gjør mit Brev for tungt i Almindelighed.

Nu har jeg alt sluttet mit Brev til dig uden at ønske dig et glædeligt Nytaar. Gud velsigne dig og lade dig have det godt baade til Legem og Sjæl, min kjære Fader.

Brev 111: 2. februar 1864

«En Gaas saa feed at jeg aldrig har seet Magen»

~~(Laurvig den)~~ Little Iowa Præstegaard
2de Februar 1864

Kjære Moder!^{k949}

Nu har jeg sat mig op paa Frøken Landmarks^{k950} Værelse for at faa god Ro, rigtignok er hele Flokken ude, men det varer ikke længe før vi har Johan^{k951} inde igjen, og Paul^{k952} er nok til at forstyrre En om han ogsaa er ganske alene. I Morges forlot Preus^{k953} os, han er saa hyggelig at have i Besøg, havde det været en anden Tid paa Aaret, havde han havt sin Familie med, men hans Kone fik før Juul en Liden 1½ Maaned før Tiden, saa hun heller ikke var meget stærk, men til Sommeren haaber jeg at faa see min kjære Fru Linka^{k954} i Besøg, nu var kun Frøken Neuberg (Søster af Fru Larsen)^{k955} men ham for at være en Stund hos Larsens^{k956}, og see at blive lidt friskere end hun det sidste Aar har været, hun kom til os igaar og fulgte med Preus til Painted Creek til Hjorts,^{k957} hvor hendes yngre Søster er i Huset.^{k958} Jeg var meget motiveret til ogsaa at komme, men jeg tør ikke ud med Paul, han er ikke ganske frisk og det er saa uvist med Føret i denne Tid, Vilhelm^{k959} vilde da heller ikke reise, han har liden Tid at give bort.

Til Sommeren skulde det være saa morsomt at besøge Hjorts der skal være saa udmærket hyggeligt, da jeg var der ved du de var komne Dagen før, jeg synes ogsaa meget godt om Fru Hjort, hun er saa godslig med al sin Snaksomhed, hun ligner sin Broder (Pastor Ottesen)^{k960} ikke saa lidet. Det har været usedvanlig livligt her disse sidste 14 Dage og Besøg snart af den ene snart den anden Præst. Jeg havde ikke ventet at faa Kirkeraadet til os dennegang, men ventede først Koren hjem om 8 Dage sammen med Preus til Visitats, saa Fredag Morgen, Veiret var saa deiligt,

reiste jeg ned til Larsens, mest for at faa tale med Frøken Neuberg, da jeg gjerne vilde høre nærmere fra Fru Preus. Jeg havde haabet at Ottesen ogsaa var kommet, men han havde maattet forsømme meget i denne forskrækkelige Kulde og kunde derfor ikke. Jeg kom da ned, fandt at alle Præsterne var hos Schmidts^{k961} den Dag, og blev modtaget af Fru Larsen med: «Nu kommer du i Dag, ved du ikke at du faar Kirkeraadet og Bygningscommisjonen op til dig iaften?»

Nu, det var Nyt, Manden som skulde bragte mig denne Besked kom først efter jeg var reist, men det gjorde nu ikke stort da jeg fik Bud hjem saa de kunde tage det frusne Kjød ind; jeg havde meget hyggelig Dag hos Larsens og blev om Aftenen skysset hjem af en af Skolegutterne. Først næste Morgen fik jeg mine Gjæster, og – en Gaas ribbet og fuld færdig i Foræring fra en af Naboerne, som ingenting viste om at vi væntede Fremmede i besøg, en Gaas saa feed at jeg aldrig har seet Magen, saa havde vi da Oxesteg, Gaasesteg, med æblegrød og Stikkelsbær til – da her lidet Tyttebær, jeg slet ingen Tranebær iaar – samt æblepai. Søndag reiste de til Kirke, nogle til Decorah og nogle med Vilhelm, saa vi havde kun Griese^{k962} hjemme, men om Aftenen kom de alle og Larsen ogsaa, det var jo ikke saa Mange, Brandt,^{k963} Preus, Larsen, Raadets 3 Lægmand, og Griese, men dog netop saa mange som vi havde Plads og Sengklæder til, nu Vintertiden.

Thirsdag reiste de igjen ned for at overvære Skoleexamen, saa kom Preus og Koren tilbage Thirsdag Aften og var her til Onsdag, idag – Siden jeg nu husker det kan jeg altid spørge om saa vigtig en Ting, bruges det at fylde Stege hjemme nu? Her blant Americanerne bruges det meget, og ved du hvad de krydrer Brødbolledeigen med? Salvie, tørret og stødt, de bruger underlige Kryderier, forresten prøvede jeg Salvie da jeg havde fyldt Kalkunsteg, det var godt.

Tak for dit Brev kjære Moder og mange gode ønsker for det nye Aar, maatte det ogsaa give os den glæde at see Marie^{k964} blive raskere, gid jeg ogsaa kunde gjøre lidt godt for hende – nei, jeg viste ikke rigtig hvad der feilede hende, men nok at det var indvortes Smerter, der stundom fremkaldte Krampe. Stakkels Marie, hvilken Smerte det maa være; det er da glædeligt at Dr. Hansten er en saa omhyggelig og flink Læge for hende. Gud ske Lov! at Stin^{k965} snart blev frisk igjen, er Bryllupet nu bestemt? Hils ham kjærligt og Mally^{k966} ligeledes, jeg faar ikke Tid til at skrive til ham dennegang. Har det hjulpet Linas^{k967} Høreelse noget at faa ørevoxt ud? Gid det var saa vel. Julen gik da hyggelig og godt, men om den fortæller jeg de andre, kun maa jeg atter takke dig og Fader for alle de mange Sager til Børnene, du kan tro de var lykkelige Juleaften og glemte næsten at see paa Pyramiden, som dog var noget ganske nyt, over de fine Smaating de saa paa den,

saa meget havde de da ikke faaet, alle de andre Jule tilsammentagne, som de nu fik dennegang.

Jeg glemte at sige Fader fra Vilhelm at han har læst den Bog han sændte ham med meget Interesse og fundet meget godt og lærerigt deri, men ogsaa adskilligt han ikke kunde bifalde. Jeg har begyndt at læse den, men lod Preus faa laane den, da han saa gjerne vilde læse den, derimod har jeg læst *Sigurd Slembe*, som jeg synes godt om, der er meget smukt i den. Hvad siges der om de Forelæsninger eller Oplæsninger som Bjørnson har holdt i Christiania? Solstraalefortællingerne har jeg ogsaa læst paa nær («En glædelig Juul»). Jeg synes godt om den, «Hvorledes fanger man en Solstraale» er smuk, derimod kan jeg slet ikke lige det Sprog de er oversatte i, den idelige Nævnen af Guds Navn er sikkert noget Oversætteren har tilladt sig paa Egenhaand, det bruges ligesaa lidt i Engelsk som i Norsk. Lina^{k968} fik Solstraalen. H. «Amys» Kjøkken, vi synes ikke de andre saa ud til at passe for dem før de blev større, men «Solstraalen i Hjemmet» kan de da gjerne læse.

Heller ikke har vi givet Henriette^{k969} den Bog fra Martine Ohlson, fordi den indeholde saa megen vrang Lære og det var Skade, der er vis ogsaa adskillig godt. Martine undrer sig maaske over ingenting at høre fra Henriette om den. –

Nu fik vi Posten, men intet Nyt af Betydenhed hverken fra Danmark eller det øvrige Europa, jeg frygter du gaar i en idelig Spænding for Danmark, dog Gud kan endnu afvænde Faren og du kan maaske endnu faa gjensee det roligt og lykkelig. Hvordan lever Actonia Døcker? Hvordan syg er Tante Actonia, kun saa Svag? Venlig Hilsen til alle danske Bekjændte. I *Emigranten* har jeg lært om Høitideligheden da Konge Liget kom til Kjøbenhavn, men af digte har der kun staaet et af Bjørnson, og hans digte er ikke det bedste af hvad han skriver, det er ikke saa sjælden meget vanskelig at finde Mening i dem, synes jeg.

Hvor godt at dine og Faders øine ere gode, Gud bevare dem længe saaledes. Mon ikke svage øine bliver mere almindelig nu end før i Tiden, hva slags Lys bruger I? Ikke mindre en 3 af vore Præster her see kun paa det ene øie, det lægges ellers ikke let mærke til, eller kunde du see at det var tilfælde med Ottesen? Nu faaer jeg ned og see til lille Paul før jeg begynder at skrive til Christiane.^{k970} Mange Hilsner fra Vilhelm og alle Børnene. Maatte dette træffe dig rask og vel. Generer det dig at læse paa dette Papir? Det andet er saa tykt. Lev vel kjære Moder.

Din Leis.^{k971}

Nu har jeg taget Faders Fotografi ud af Rammen og sat i mit Album. Det er meget hyggeligere. Sofie Schiertz er kommen i stedet, det er saa meget større. Stin derimod hænger fremdeles i sin smukke Ramme der tager han sig bedst ud. Er Smaagutternes Portraiter kommet vel frem?

Brev 112: 5. april 1864

«Nei, der er Johan i Døren igjen»

*Little Iowa Præstegaard,
5te April 1864*

Kjære Fader!^{k972}

Jeg vil nu rigtig haabe at du ikke paa nogen Maade har ængstet dig over at det varer lidt længer end sædvanlig inden du hører fra os, jeg haaber ogsaa at du [hører] fra Horten, da Johan^{k973} vel ofte skriver til Marie^{k974} og han flere Gange har hørt herfra, har faaet høre lidt om os, og maaske deraf ogsaa vide at Børnene har været lidt sygelige nogen Tid; jeg har med Forsæt væntet med at skrive, skjøndt jeg for Tidens Skyld godt kunde skrevet om end ikke saa langt, men Vilhelm^{k975} har ogsaa været syg og saa længe jeg ingenting bestemt kunde sige om ham, vidste jeg du vilde ikke have nogen Hygge af at faa Brev.

Vilhelm var, jeg husker ikke om først i Marts eller sidst i Februar, [paa] en Reise til Præsten Clausen.^{k976} Den Søndag som han reiste til Kirke for derpaa at fortsætte Reisen til Clausen, var det en bidende Storm, fælt Veir. Vilhelm blev dygtig forkjølet og har siden ikke kunnet blive fri den Forkjølelse, Palmesøndag kom han først sent hjem om Aftenen, da han ogsaa havde været i Sognebud og maatte Mandag holde Sengen, tok sig en god Svedekur med al Forsigtighed og brugte de alminderlige Huusraad mod Forkjølelse, som ogsaa syntes at hjælpe. Han maatte holde Sengen til sidst i Ugen, laa saa nogle Dage paa Sofaen og var meget mat. I hele Paasken kunde han ikke holde Gudstjeneste, men Fredag efter læste han med Confirmanderne, prædikede her Søndag og er idag Tirsdag reist til en Begravelse, jeg er meget glad fordi han har Gutten med saa han ikke skal blive saa træt af at kjøre, især da han har en ny, uprøvet Hest. Jeg var saa glad fordi Larsen^{k977} kom ud Dagen efter han blev syg for at forrette en Brudevielse for ham, og da med det

samme ordnede saa at han skulde Prædike 2 Gange for ham i Paasken og Professor Schmidt^{k978} 2 Gange, saa Vilhelm ikke behøvede at tage sig saa nær af at der ingen Gudstjenester kunde blive holdt i Paasken, det var meget snildt af Larsen, der som du ved, ogsaa er Præst i Decorah og desuden kan altfor vel kunde trænge til lidt Ferie i Paasken.

Ja vel har Dr. Holmbo Ret i at Præsterne ere for overlæssede her, men om det ligger i Menighedernes Fordringsfuldhed ved jeg ikke, jeg mener at kun forøget Præstehjælp vil hjælpe herpaa, og om nu Hjælpen var her, vilde de derfor vist ikke arbeide mindre, men Arbeidet vilde lættes ved at den store Omkrets, de nu maa virke i, vilde indskrænkes. Nu længes jeg rigtig efter at Vilhelm skal komme hjem i Aften, saa jeg seer hvordan det gaar ham at reise, i Søndags var han flinkere da han havde prædiket end før, men senere gruelig træt. Jeg synes næsten altid Vilhelm en Tid om Vaaren pleirer føler sig saa mat, og nu er Vaarlufden begyndt for Alvor. Han drikker lidt Viin hver Dag (ren Drueviin af vilde Druer lavet til Altermiin) og spiser ofte Kjødsuppe, og med Guds Hjælp kommer ogsaa Kræfterne lidt efter lidt.

Her har været sygeligt i længere Tid, lille Paul^{k979} har, som du af Moders Brev vil see, skrantet i omtrænt 2 Maaneder, Frøken Landmark^{k980} har ogsaa maattet holde Sængen i nogle Dage, Henriette^{k981} har havt Kusma, som ogsaa her har været temmelig almindelig. Det var godt Moder slap saa taalelig fra den, gid nu ingen af eder andre maa have havt den; Henriette var ikke meget syg, saa blev Lina^{k982} syg nogle Dage, jeg troer næsten hun havde en Snæv af Kusma. Smaagutterne havde ogsaa bægge en Dag stærk Feber, som næste Dag var borte, de var ikke friske nogle Dage, saa gik det over, og alle Børnene med Undtagelse af Paul er nu lige friske igjen og lykkelige over at Sølen begynder at tørres saa de kan røre sig ud[e].

Her har været fælt i nogen Tid og jeg er rigtig glad Johan^{k983} ikke kom midt i det forfærdelige Føre. Endnu ved vi ikke naar vi faaer ham hid, i sit sidste Brev kunde han endnu ikke bestemme det, da han blev opholdt længere end han havde ventet i New York. Først havde han tænkt at komme til Paaske, men det havde været en uheldig Tid, selv om Vilhelm havde været frisk, vilde han da været saa meget borte og optaget. Nu er jeg bange for at Johans Ankomst skal træffe ind paa samme Tid som her skal afholdes Præstemøde og Skolelæremøde her i Kirken, det varer vel kun 3 Dage, men Johan kan kun være her en 8–10 Dage og vi faa desuden saa mange Fremmede i Huset da, hvilket ingen Hygge kunde være for Johan. Derimod var det morsomt om det kunde blive lidt Vaarligt før han kom.

Nu først begynder Vaaraannen saa smaat, for en 14 Dage siden havde vi den ene Dag 18 Grader, den anden 19 1/2 Grader Kulde, dygtig Storm og stygt Veir har vi

havt af og til, og mere har vi tilbage, endnu er der en Mængde brunt Løv paa Sortegen, Skoven er ikke blevet det mindste tæt og næppe et Græsstraa er der at see, hjemme er det maaske meget længere fremme. Imorgen kommer Gamle Rasmus og begynder at arbeide i Haven, gid vi maatte faa mere Hygge af den end ifjor, da alt var saa tørt. Her kommer lille Johan,^{k984} saa blid som bare Solskin over at opdage at jeg sidder her paa Smaapigernes Værelse for at kunde skrive i Ro, han blev forunderlig tidlig kjed af at være ude i Eftermiddag, og nede i Dagligstuen er kun Paul og «Tante»^{k985} hvilket han vel fandt for ødsligt, især da han ikke faar Lov at læge med Paul som han vil, han er saa voldsom i sin Kjærlighed mod Paul at denne er ganske bange for ham ofte, men undertiden naar Johan er manerlig, kan de ogsaa lege saa udmærket sammen, nu sidder Johan her og skriver til Bedstepapa siger han, han har havt saa travlt med at spikke «Pegepinder» til dig i Vinter, naar vi saa spørger han hvad Bedstepapa skal gjøre med dem, saa svarer han «han skal pynte Blomsterne sine med dem».

Nu undres jeg hvordan det vil gaa med de Zibler du sendte mig som staar i Haven, alle de jeg havde inde frøs i den stærke Kulde i Julen medens vi var i Decorah, de stod grønne længe efter vi var kommen derfra, men voxede ikke noget, saa de havde dog faaet ret den gang, mine andre Blomster frøs ganske og vil ikke spire, det var leit for min smukke Gyldenlak. Nei, der er Johan i Døren igjen. For lit siden gik han ned for at lægge sit Brev i «Covvelut» gid jeg kunde sende ham ind ad Døren til dig med sit smilende Ansigt og lille velværende Person.

Det var morsomt med den Ansættelse Stin^{k986} har faaet og godt maa det være baade at blive sin egen Herre og faa lidt nyt at arbeide med. Nu undres jeg da om der blive noget af Bryllup i Sommer. Hils Stin kjærligst fra mig og Mally^{k987} ligesaa, og Tom^{k988} maa du hilse meget, gid han maa finde sig vel i Hovedstaden, og at det maa lykkes ham snart at blive færdig. Vi har levet saa ganske stille og særlig siden jeg skrev sidst, ingen Steder har jeg været og ingen har jeg seet, med undtagelse af at Fru Larsen^{k989} besøgte os et Par Dage for nogen Tid siden, det har saa ofte været et næsten ufremkommeligt Føre, denne Vaar. Candidat Siewers^{k990} tog sig en Ridetour herud sidste Lørdag, han lader til at trives nok saa godt, skjøndt det dog maa være meget morsomt for ham i Decorah, men han har fuldt op at bestille, det er en god Hjælp, og er glad i Naturen, ogsaa en god Hjælp.

At Vaaren ikke er tidligere her kan de der kommer fra Norge ikke forstaa, nei det er, som jeg vist ofte har sagt, ikke den behageligste Aarstid her. Det er, som du ved, Høsten. Kjænder du *Billeder af Bibelen* af Julius Schnorr von Carolsfeldt?^{k991} Vi har ny nylig faaet dem alle, Vilhelm havde bestilt dem hos en tysk Bokhandler i

Fort Wayne. Jeg er meget glad over at have faaet dem for Børnenes Skyld, hvem det interesserer meget at see dem og det for det meste gode Tegninger (Træsnit), mange af dem meget smukke; mange er det ogsaa, jeg husker ikke hvor mange over 200. Jeg saa dem averterede i *Norsk Kirketidende*, som vi forleden fik nogle Exemplarer fra Larsen af.

Nu vil jeg vænte med at slutte dette til Vilhelm kommer hjem, saa du faar høre hvordan det er gaaet ham at reise. Du kan nok vide vi er spændte efter hvad Aviserne har at berette fra Danmark, men endnu, har der intet været. Gud give vi nu ikke maatte høre at der er Krig paa alle Kanter i Europa. Her er det stille nu overalt, men siger *Emigranten*, kun som Stille førend en Storm, men her er det nu altid saa: Om Vaaren kan man intet gjøre fordi det er for sølet, om Sommeren fordi det er for varmt, saa er det atter for sølet om Høsten og om Vinteren for Koldt.

Mange Soldater her fra Menigheden er hjemme nu og nu skal der atter være Udskrivning, saa jeg undrer hvem der skal dyrke Marken, smaa Børn og gamle Folk, maatte alt ifjor til.

Kjærlige Hilsner fra Vilhelm, han kom vel hjem igaar, men meget træt, og det er han ogsaa idag – Gud give han snart maatte faa Kræfter igjen, han føler sig ikke Syg, men Træt. Gud give dette Brev nu maa finde alt vel i mit kjære gamle Hjem. [n30](#)Du maa nu ikke ængste dig for Vilhelm kjære Fader, med Guds Hjælp gaar det nok over, det var vist godt denne langvarige Forkjølelse engang kom ud. Jeg synes Vilhelm har været meget mere Tilbøielig dertil siden han havde Kighoste. Gud velsigne dig min Kjære Fader,

Din Leis [k992](#)

[n31](#)

Kjære Fader, Leis har gjort mig uslere end jeg er og jeg maa derfor her nedlægge min velbeføiede Protest, jeg er sant nok noget mat stundom, men naar man lever godt og spiser godt, kan en ikke kaldes Syg. <...> er mig paavist af Fruerne.

[n32](#)

Vi har ikke faaet det Brev I sændte med Johan, det maa han have glemt.

Brev 113: 5. april 1864

«Lille Paul er blevet afvændt i disse Dage»

Little Iowa Præstegaard

5te April 1864

Kjære Moder!^{k993}

Mange Tak for dit Brev fra 15. Februar. Gud være lovet at Marie^{k994} dog var noget bedre, maatte det ogsaa fremdeles været gaaet fremad med hende, Stakkel! Ja, maatte det som du haaber, være en Overgang! Gud give dig og eder alle Styrke og godt Haab om at det dog engang vil blive bedre for vores Stakkels Marie! –

Det var godt Smaagutternes Fotografier kom vel frem, hvad Tid mon? Jeg kunde nok tænke du blev misfornøiet med Gamaskerne, men synes du ikke Garibalditrøierne seer pene ud? Jeg har netop fuldent en lysegraa Garibaldi til Henriette^{k995} nu, det er bekvemt nok med den Dragt, naar man, som jeg, nu har et Kjoletøi liggende der er bleven forlidet. Der skal meget Tøi til Henriette nu og jeg faar begynde med høihalsede Kjoler til hende.

Her er forskrækkelig dyrt nu. Ubleget Bomuldslærred, der før kostede 16–18 cent Yarden, koster nu 40 til 50 cent og vil nok fremdeles Stige, konkurede Sistser, før 12 cent koste nu 25 cent, en simpel tynd ulden Kjole, jeg netop har kjøbt, kom paa 7 Dollar. Nu er vistnok disse vore Papirpenge (Sølv og Guld see vi ikke noget til) usle, men dette er dog svære Priser, ligedan er det med Colonialvarer og alle Ting, ikke mindre med Arbeidskarlenes Løn, for de 6 travleste Sommermaaneder forlanges 150 Dollar; her er, som du kan vide, paa grund af Krigen, Mangel paa Arbeidsfolk. Vilhelm^{k996} har netop maattet købe sig en Hest for 160 Dollar, det er næsten som da vi kom hertil, da maatte vi betale 140 Dollar i Guld for en Hest og 40 Dollar for en Ko, det skulde være morsomt at være rig nok til at beholde saadane Dyr som saalænge har tjent os, det var ganske bedrøveligt at see «Secunda» gaa, den havde

Børnene faaet sig mangen en Ridetour paa om Sommerafterne. Vilhelm kan ikke hjælpe sig med mindre en 2 Heste til at reise med og 2 maa vi have til Gaardsbrug.

Om Husholdningen her, har I hjemme vist et ganske feilagtig Begreb. Frøken Landmark^{k997} hadde ialfald forestillet sig det saa ganske anderledes, vel nærmest efter hvad du havde skrevet, hun have tænkt sig stor Landhuusholdning, men som du ved har vi kun 3 Kjøer og i Regelen kun en Gut og 2 Piger, nu har vi vistnok om Sommeren især, ofte Arbeidsfolk, og med dem er der meget mere Stel med Maden, end hjemme, men saa er der her ingen, ialfald saa ganske sjelden, nogen Forskjæl paa hvad vi spise og hvad de ude spise. Maaske ligger det mest heri at Huusholdningen har vi saa meget mere letvindt end paa Landet i Norge, saa og naturligviis at vi ikke har mere Melkestel end til daglig Brug. Klædesvask hver Uge og Brødbakning hver anden eller 3die Dag optager meget af Pigens Tid, hendes Tid er optaget fra Morgen til Aften, især dennes, da hun er saa langsom. Opvaskningen gaaer saa seent fra Haanden bestandig, men jeg vil dog gjerne beholde hende, hun har saa mange gode Egenskaber og det kan blive ondt nok at faa en bedre. Jeg tænker det bliver næsten umuligt at faa Pige i «Harvesten» og vores maa vist ogsaa ud da hvis hun vil, ligesom ifjor. Naar vi er i vores daglige Stel, behøver Frøken Landmark ikke at gaa saa meget til i Huset, kun Vadsking og Strygedag og ellers af og til om Middagen, aligevel er det ondt nok at faa syet det nødvendige, saaledes som Paul^{k998} nu i lang Tid har været, den som har skullet passe ham, har som oftest lidet andet kunnet gjøre, og Frøken Landmark er nu heller ingen Mester, men maa ofte gjøre Arbeidet om igjen, synes jeg, hun er ikke noget «flink» i nogen retning, saa middels. Det er meget godt at vores Pige er saa særdeles ordentlig for Frøken Landmarks Skyld, hun er, som hun siger selv, ikke ordentlig af Naturen og det hjælper godt naar der i Kjøkkenet er en saa næsten overdreven ordentlig som Ambjörg.

Men hvor jeg snakker om Huusholdning og saadant, det kommer af at jeg gjerne vilde du skulde have en ordentlig Ide om hvordan her er ogsaa i den Retning, men jeg tvivler meget paa at det har lykket mig at give dig den. En Ting er vist at her er meget mere letvindt end paa Landet i Norge, hvor jeg jo ikke har været, men saa sige de der kjænde dertil, Frøken Landmark ligesaa.

Lille Paul er blevet afvændt i disse Dage. Ikke før?, siger vel du, det kommer deraf, at her, som du af de andres Breve vil see, har været endeel Sygelighed og at jeg ikke har troet mig at kunde gjøre det alene med ham, som jeg har med de andre, og derfor har maattet vente, nødig som jeg vilde, fordi Paul siden først i Februar ikke har været frisk, da blev han temmelig stærkt forkjølet, fik derpaa ondt for Tænder

og blev saa plaget af Forstoppelse, saa jeg idelig maatte bruge kunstige Midler. Vi har prøvet at give ham alt vi har kundet tænke os, jeg har faaet mig en meget god Indretning til at sætte Klysteer, der hjælper godt for den Gang, men saa ikke mere. Saa skaffede Billington os nogle styrkende, løsgjørende Draaber, der hjalp godt for et Par Dage, men nu seer det ud til at ville blive som før igjen. Saa har jeg tænkt at det maaske kunde virke en Forandring naar han blev afvændt, men det lader ikke dertil. Jeg kan føle de 4 første Kindtænder, men nu begynder vist øientænderne. Gid vi havde en ordentlig Doctor!

Han er bleven saa bleg og mager, kryber omkring, men kan ikke gaa, staar lidt ved en Stol, men bliver snart træt, kan reise sig ogsaa selv, kryber saa ofte hen til mig, tager i min Kjole og reiser sig op. Havde han været frisk, havde han vist længe siden gaaet. Med hans Diæt er jo naturligviis saa forsigtig som mulig, han har meget længe faaet Mad, i den sidste Tid har han næsten kun faaet Mad og Drikke om Dagen, og jeg kun havt ham om Natten. Jeg slagter Høns og giver ham Hønskjødsuppe med Brød i, hver Formiddag, det maa dog være godt for ham. Det gik meget bedre end vi havde tænkt med at vænde ham af. Frøken Landmark laa paa Sofaen i Stuen og havde Vuggen derinde, inat skal jeg have ham selv igjen; men saa sær som han idag er! Gud give han snart maa blive frisk, stakkels liden. Jeg haaber dog det maa blive anderledes nu snart, ingen af de andre Børn har været plaget af Forstoppelse for Tænder. Det vil vist ogsaa gjøre godt naar han nu kan komme meget i Luften. See nu er dette Papir alt fuldt og jeg maa skrive til en anden, jeg kan vel tænke du er forknyt for det stakkels Danmark, kjære Moder! Naar dette naar dig er der maaske skeet mange Forandringer, nu seer det ud som om Krig skulde bryde ud over hele Europa. Gud bevare Freden i Norge!

Ogsaa her i Landet samles Pænge for Danmark.

Mange Hilsener fra Vilhelm og Børnene,
din Leis^{k999}.

Brev 114: 4. juni 1864

«Hvad Nyt mon Aviserne nu skal bringe os fra det stakkels Danmark»

~~Laure~~ Little Iowa Præstegaard,
den 4de Juni 1864

Kjære Fader! [k1000](#)

Nu har vi da havt det saa ofte omtalte og længe ventede Besøg af Johan [k1001](#) og vi har levet nogle af de beste Dage og havt en af de største Glæder, vi har havt her i Landet, og saa glad som jeg er over at have seet Johan igjen baade for vores egen Skyld og for din og alle de Kjæres Skyld hjemme, som gjerne vil høre fra os, saa vil du dog ikke undre dig, kjære Fader, over at jeg endnu, det er jo kun 2 Dager siden Johan reiste, ikke kan tænke paa andet end hvor ondt det var at han igjen reiste fra os – med Tiden vil det blive bedre og jeg kunde glæde mig mere. Naar skal vi nu sees igjen?

Om ikke saa ret længe haabede Johan saa vist, ja Gud give det, om saa er hans Villie at vi maatte komme tilbage til vort kjære Norge, forutsat at Vilhelm [k1002](#) vilde finde sig vel som Præst der, noget jeg er meget uvis om, men meget kan før vi tænke det stille sig annerledes baade her og hjemme, og vi vilde ikke sørge før Tiden, men bede Gud hjælpe os være tilfredse med saaledes som han ordner alt for os og hidtil har Gud ladet os have det saa godt, at det vist ingen Møie koster at være tilfræds. Johan forsømte aldrig, naar han havde anledning til at tale med Folk af Menigheden, at fastholde dem at Vilhelm maatte hjem saa snart det lod sig gjøre, og jeg lovede at begynde at spare sammen Pænge, men jeg tænkte ikke paa at det ikke lader sig gjøre at lægge Pænge tilside i denne Tid, Sølv og Guld seer vi næsten slet ikke – ja, Johan vil helst kunde fortælle dig hvordan Pængevæsenet her til Lands er. –

Jeg glæder mig til at Johan strax han kommer hjem, skal kunde gjøre en Tour til Laurvig^{k1003} som han mente, saa vil du kunde faa den beste Besked om os som du endnu har faaet kjære Fader, ja jeg glæder mig saa til at Johan skal komme hjem og fortælle dig om os og ikke mindre glæded det mig at høre Johan fortælle om hvor uforandret du var, Gud bevare dig længe saa frisk for os min kjære Fader! og at høre om alle mine andre Kjære og om hvor uforandret alt seer ud hjemme, det synes jeg er saa godt. Om Stin^{k1004} kunde han mindst fortælle mig, han havde saa lidet seet ham. Hvor morsomt det skulde været at kunne sænde dig en Fotografi af vores Huus, saa god, som den vi fik af Johans; ja, det har vi ofte talt om, men først maa vi faa malt det som sidst blev repareret, og det skulde være gjort før Johan kom, saa der kunde seet penere ud, men den Maler som vi omsidder fik opdrevet, har altid saa meget at gjøre før han kan komme, saa faaer vi nok ogsaa passe en Høst eller tidlig Vaar, ellers ville du ikke faa see stort for Træer.

Jeg haaber du kan bruge de Tøfler Henriette^{k1005} har syet til dig, trods de brede americanske Næser,^{k1006} jeg kunde nu gjerne bedet ham^{k1007} om ikke at gjøre dem af denne stygge moderne americanske Facon, men var ikke saa meget om mig, saa troer jeg Skomageren har maattet stille dem ud i Solen, saa falmede saa de ud da jeg fik dem igjen, aa ja det kan nu være det samme. Du tager lige gjerne imod din lille Datterdatters Arbeide det ved jeg. Det vil glæde dig kjære Fader at høre at Johan synes jeg hører bedre nu og det skjøndt jeg var Forkjølet medens han var her, da hører jeg altid mindre.^{k1008}

Det var saa morsomt at see En spise med rigtig god europeisk eller kanske jeg burde sige norsk Appetit, det var stor Forskjæl paa Johan og os i det Stykke, her tillands spiser Folk saa lidet. Skade at Johan kom efter de bedste Asparges var forbi, det han fik var kun sparsomt; de holdt saa tidlig op iaar fordi her er saa grulig tørt, naar jeg undtager lidt en Søndag Eftermiddag, har vi ikke, paa jeg ved ikke hvor mange Uger, havt Regn, saa min Have tog sig ynkelig ud da Johan var her, og det som gjør den styggest er at Græss, som vi nu iaar igjen havde saaet imellem Blomsterne, kommer ikke op for Tørke.

Først havde vi en meget seen Vaar og kold Vaar, tænk 17de Mai var Skoven endnu ikke fuldt udsprungen, først 2 Uger efter Pindse stod den og alle Frugttrær i sin bedste Prag, vore æbletræer blomstrede smukt iaar – Vaaren kommer nu ikke i Regelen saa meget tidligere her end hjemme, men saa seent som iaar, kan man næppe mindes her; Høsten er saa meget længere. Det seer rigtignok bedrøveligt ud med min Have. Løgen er det eneste som staar frodigt. ærtene har Kaninerne været slemme med, af alle slags Rødder kommer næsten ingenting op, og næsten ikke det

mindste Blomsterfrø kommer op, det er godt jeg har sparet lidt af hvad du sændte, men det er leit ingen Blomster at faa i Sommer, og om det nu kom Regn ville det vel være for sent at saa paa ny, idag seer det næsten ud som vi skulde faa lidt. Agrene, og især Engen, lider ogsaa. Alle Slyngeplanter, ogsaa i Skovene, staar saa daarlig iaar; de jeg tar op efter Huusvæggen er saa tynde, men Viinranken har blomstret frodigt og frydet os med sin Duft.

Johan var saa inde i alle Havesager, han kunde fortælle mig hvordan jeg skulde stelle mine Jordbær og Asparagus, som jeg begge steller galt, med de sidste har jeg dog rettet mig efter Schübler. Vi burde i Grunden holde os et amerikansk Haveskrift, der passer til Forholdene her: det er et meget vanskeligt Klimat for Havedyrkning dette, og jeg har ingen at spørge til Raads. –

Idag har vi den 6te Juni og imorges reiste Vilhelm til Synoden. Gud ske Tak fordi han syntes saa frisk og kvik idag, Luften har saa megen Indflydelse paa ham. I Fredags var han saa træt og klein efter at have lest med Confirmander. Lørdag talte han med 120 Altersfolk og havde følgelig en meget lang Gudstjæneste igaar med Barnedaaber, Jordfæstelse og mere, aligevel var han meget flinkere da, fordi det var en kjøligere bedre Luft, end han ofte er under langt mindre anstrængende Forretninger. Jeg vilde ønske vi ikke faa det for varmt medens Snoden varer. Han havde vist en fæl Reise idag i dette grulige Støv, Jernbanen er kommet et Stykke paa denne Side Mississippi, men den er nok høist maadelig efter hvad Johan sagde.

Naar Vilhelm, som jeg haaber, om 14 Dage kommer igjen, kommer han vel i Følge med Professorene Walter og Crämer samt Pastor Dr. Sihler af Missouri Synoden. De aktede at være tilstede ved Synoden, og derfra at komme hertil, saa de vel ogsaa gjæster os. Det skal blive morsomt at see dem. Dr. Sihler skal være en saa elskværdig Mand. Sig til Marie [k1009](#) at det er Skade hun ikke er her for at hjælpe mig med at tale tydsk naar de kommer. Hvilken Velsignelse det er at Maries Humeur er saa godt naar hun er nogenlunde frisk. Hvordan trives Stin i Soggendalen? Hils ham saa meget fra mig og os alle. Det var morsomt at Johan syntes Henriette læste godt engelsk, jeg har ment at en Pige, som du maaske husker vi en kort Tid havde for at lære dem engelsk, gav hendes Udtale et stygt Slæng, men det fandt Johan ikke, og derfor tager jeg saa meget heller imod hende til Høsten igjen, hvis hun kan komme og friske paa deres Udtale; her tales oftest et saa stygt engelsk, at man nok kan behøve at være forsigtig.

Du spørger efter mine øine, tak de har længe været gode og Mærket efter den Indretning Holmbo tog, bortvoxer mer og mere bort. 2 Ting maa jeg vogte dem for,

nemlig Træk og ikke at sy og skrive ved Lys, [k1010](#) læse kan jeg godt ved Lys. Hvor glædeligt at Sigvart [k1011](#) igjen arbeider ved Banken. Gud give det maa vare ved.

Mange Tak kjære Fader, for dit sidste Brev. Hvad Nyt mon Aviserne nu skal bringe os fra det stakkels Danmark, det er temmelig længe siden vi fik Posten, saa jeg længes meget derefter. Det er forfærdelige Efterretninger der bringes om de Tydskes Adfærd i Danmark, og de er maaske mere at tro end de Correspondentartikler vi faa fra Krigen her i Landet, hvilket forfærdeligt Blodbad her nu igjen har været og hvor lidet et Menneskeliv synes at agtes her i Landet. Gud gjøre af sin Naade snart en Ende paa al denne Jammer!

At Emigrationen fra Norge ogsaa iaar bliver saa stor! Mon du skal ud og reise hid i Sommer, kjære Fader. Gud give du maa være frisk og faa en hyggelig Sommer med mange Blomster og Hygge af Haven. Fra Vilhelm har jeg kjærlige Hilsner til dig og fra de Smaa ligesaa. Gud velsigne dig,

din Leis. [k1012](#)

De Blomsterløg du sendte, som jeg satte i Haven, kom sig og en gul Tulipan blomstrede. Den eneste jeg har seet her i Landet. De jeg havde inde frøs.

Brev 115: 6. juni 1864

«At 'poppe Korn' er en stor Fornøielse om Vinteren»

Den 6de Juni, 1864

Kjære Moder!^{k1013}

Dette Brev kommer vel ikke før efter den 7de Juli, men da Johan^{k1014} var her kan du tænke jeg ikke kunde skrive, og da vi væntede ham saa snart, havde jeg heller ikke Lyst dertil, før jeg kunde fortælle Eder at han nu havde været hos os. Modtag da aligevel mine kjærlige ønsker til din Fødselsdag, kjære Moder og blandt det jeg helst kan ønske dig for dette Aar, tænker jeg er at der snart maa blive Fred og Ro at faa for det stakkels Danmark! Jeg ved vel at dette for dig som for saa mange har været en tung Tid, maatte det være Guds Villie at den snart skal være forbi! Jeg vænter saa paa den Post, jeg faar i Eftermiddag, en eller anden ny Væending maa Sagerne vist nu have taget, og paa denne Tid er vel den norsk-svenske Hjælp ogsaa færdig om behøves. Gud trøste alle Sørgende rundt omkring, tænk hvilken forfærdelig Mængde sørgende Familier der er her i Landet.

Tak for Adolfs Brev, som det skal interessere mig at læse, endnu har jeg kun saa flygtig seet paa det, jeg læste ikke et Ord medens Johan var her kan du vide, og siden har jeg skrevet hver en Stund jeg har havt. Mange, mange Tak for Strømperne, jeg gad vide hvor mange Par du har strikket for mine Smaa, ligefra de første lyserøde til Henriette,^{k1015} kjære Moder? Tak ogsaa for Garnet som fulgte med, det kommer vel til Nytte; jeg ved ellers ikke hvordan det er med Børnene her om det er fordi de altid bruge Støvler, eller af Støvlernes Facon, nok er det at naar Foden er færdig til at forsaales saa er ogsaa Læggen saa udslit, at jeg sjælden kan bruge mere end det aller øverste.

Det var morsomt at faa den Haarlok af Maries^{k1016} Haar, nei saa mørkt Haar troer jeg ikke hun havde havt. Med Johan har jeg sændt nogle Smaating af Børnenes Arbeide som jeg tænkte det kunde more dig og de andre at see. De er svært uøvde i Haandarbeide, bægge to, saa Variationen er ikke stor, desuden er her intet brugeligt at faa. Garnet, og hvad vi har brugt til dette, er dog foreskrevet fra Madison, hvor jeg havde ventet mig det lidt bedre. I faaer see paa den gode Villie, Smaapigerne har strævet saa flittigt og med megen Fornøielse med disse Smaating. Kan du passe Kraven, skal det more mig. Henriette har ikke brodert det mindste endnu, da hun er lidet øvet i al Slags Søm. Serviet-ringerne er jeg bange er vel smaa, men der bruges vel ikke nu mere slige Uhyre Servietter som før. Fader troer vist han faar en Natlue, naar han seer den røde Tingst. Lina^{k1017} strikkede den til Vilhelm^{k1018} til Juul da hun var snart 6 Aar, jeg haaber Fader har mere brug for noget at gjemme Sølvpenge i end vi nu for Tiden, og saa skulde I ogsaa see lidt af hendes Strikning. Henriette havde strikket en «Ovnsklud» for ogsaa at vise sin Færdighed i den Slags Arbeide, men ved en Forglemmelse af mig, manglede jeg en Ting til at sænde Schirtzes, og tog derfor den – du maa undskylde. Den lille Pose, sænder jeg for at dere kan see nogle af Børnenes Vinterfornøielser.

Hasselnødderne voxer i Mængdeviis faa Skridt fra vores Huus, de andre, Hichorinødderne, har vi ikke saa ganske nær, paa mange Steder er der en Mængde af dem. De ligner Valnødder og er meget gode, men naar de kom frem er de vel ganske fortørrede, de maa knækkes paa tværs skal man faa noget godt af dem. De smaa Mais kaldes Popcorn og at «poppe Korn» er en stor Fornøielse om Vinteren. Det bestaar i at man gjør en dyb Stegepande hed, heri havs de afskjællede Korn og Laag over; Panden maa jævnlig rystes over Ilden og om en liden Stund hører du de begynde at «sprætte», og hvert Korn danne, naar de aabne sig, en smuk liden hvid Blomst. Disse spises varme med koldt Smør til eller uden noget eller med Melk, og liges godt her i Huset. De see saa nydelige ud; jeg havde Lyst at poppet lidt og sændt, men de andre mente de kunde ikke holde sig, og nu maa en af Eder gjøre det for at see hvor pene de bliver.

Johan har vist sændt mange nyttige Sager hjem til Marie, jeg hverken kjænder eller har seet noget deraf, naar undtages æggevisper, som jeg havde og som var god naar jeg kunde faa den til at staa fast, hvilket var en vanskelig sag, hvorfor Gutten en Dag skulde hjælpe mig og smældte den i stykker. En Indretning til at vride Klæder med havde jeg ogsaa og brugte i 2 Aar, men saa duede den ikke længer, vi var meget glad i den i Begyndelsen og jeg skulde ønske at kunde faa en igjen af de nyere Indretninger dertil, som skal være saa meget bedre. Det kunde vel behøves her saavel som en Vadskemaskine. Vadsken bliver snart for stor for en Pige at

række om Dagen nu, men af disse sidste er det vanskeligt at faa nogen der svarer til Hensigten, jeg hører mange som har, men ingen som er rigtig fornøiede dermed, det skulde være godt at komme til en større By og see og kunde anskaffe sig forskjælligt saadant og morsomt skulde det være at sænde noget saadant hjem, skjøndt der maaske var mindre anvendeligt naar jeg undtager en Klædevrider som jeg synes maatte være god at have.

Du ønsker dig nogle af mine gode Madvarer, hvor med du vel mener Smør og æg, du skal gjerne faa det alt for en Ret færsk Fisk engang imellem, ja slig ere vi aldrig rigtig fornøiede. Jeg har ellers 2 Gange i Vaar spist færsk Fisk, det vil sige sprenget, som færsk [var] den ikke god. Her var vist meget saadan Fisk at faa naar Folk kun vilde fiske, men dertil har de ikke Tid, heller ikke til at skyde eller fange Vilt, hvoraf her er saa meget. Med Tiden kan man vel blive nødt dertil, hvis det da endnu findes.

Nu reiste Vilhelm igjen bort fra Roser og Jordbær, det er en kjædelig Tid Synoden holdes paa. Af Jordbær har vi vist ellers faa iaar fordi det er saa tørt. Smaapigerne kom nu netop ind med en Skaalfuld fra Haven. Jeg har vist ikke skrevet hjem siden lille Johan [k1019](#) i April var saa syg. Du ved her var almindelig Sygelighed og at flere af os havde Cusma, saa blev Johan haaven og fik stærk Feber og havde stærk Opkastelse i 2 Dage, Natten til den 3die Dag, før vi var faldt i Søvn, blev han urolig og laa og smaaklynkede, da han plutselig fik Krampe eller Fang skulde det vel nærmest hede, det varede nogle Minutter, men i over en Time laa han og rallede og kjændte os ikke. En Gang senere paa Natten farer han op med Skrig, men koldt Vand og Hofmandsdraaber gjorde han igjen rolig. Vi blev meget bange, især da dette var saa fremmet for os.

Den følgende Dag kom da Billington, han frygtede for Skarlagensfeber, men derfor sparede Gud naadig den lille Gutten vores, og alt 2 Dage efter var han oppe, men kunde ikke staa paa Benene, var dog snart lige flink igjen. Den Krampe kom maaske af den stærke Opkastelse. At Johan skulde have Orm, kan jeg ikke tro, dertil seer han saa langt fra ud! Mon du ikke i et Brev skulde kunde skaffe mig noget Vaccine, hvis den ikke taber sig ved at sændes paa denne maade, det ligger mig paa, at Johan og Paul [k1020](#) ikke ere vaccinerede, jeg tog en Skorpe af Ahlert, [k1021](#) men man siger mig at den maatte været annerledes opbevaret om den nu skulde due, og at faa Vaccine her i Landet, er en betænkelig Sag. Architect Grieses [k1022](#) 2 Børn fik slemme Kirtelsygdomme ved Vaccination.

Stakkels Benedicte som nu igjen maa ligge, det var en sørgelig Skildring jeg fik af deres Stilling, det gjør mig saa ondt ogsaa for Fru Cappelens [k1023](#) Skyld. Hils dem

og alle andre gode Venner meget fra os. Det er glædeligt Treschow dog kommer sig. Hils dem venligst. Lille Paul gjør sit bedste for at lære at gaa om Dagen, bliver han frisk, vil Vilhelm finde stor Forandring.

Idag har jeg faaet ny Pige og om nogle Dage skal jeg som sædvanlig have ny Confirmandpige. Ambjørg blev her da kun lidt over 1 Aar. Hun vil som rimlig kan være, faa sig en lettere Tjeneste, hun har mange fortræffelige Egenskaber, men er saa grulig langsom, at hun aldrig faar den mindste Tid til sin egen Disposition. Gid den jeg nu har maa blive lidt raskere. Søndag før Pindse var jeg hos Hjorts^{k1024} og bar deres yngste Søn til Daaben. Vilhelm havde ikke Tid, men Professor Larsen^{k1025} skulde møde os paa østprairien og Fru Larsen^{k1026} med sine Smaapiger reise herfra med os. Lørdag øsregnede det og vi have opgivet Touren, til stor Sorg for Henriette og Lina, der skulde være med. Ud paa Eftermiddagen blev det bedre og vi reiste, overnattede hos den pynteligste norske Farmer jeg kjænder, og reiste derfra Kl. 4 om Morgenen og kom til Hjorts netop tidsnok til at faa lidt Mad og Klæde paa før Kirketid, vi var der 2 meget Hyggelige Dage.

Den 17de Mai havde vor Skole i Decorah en Fest. Alle Gutterne, Lærerne og deres Familie og hele Huuspersonalet samt de af Decorah Menighed, der havde Lyst, samledes 3 Miil fra Decorah paa en pen Plads hos en Farmer, hvor der da blev holdt Taler, sunget og Ungdommen legede og morede sig paa bedste Maade. Der var dækket ude til 100 Mennesker; Beværtningen bestod af kold røget Skinke, Spegekjød, æggerøre, Kaffe og en Mængde Kager, kommet fra alle Kanter. Det hele gikk meget pent og til Almindelig Tilfredshed. Vi reiste herfra i den store Vogn med alle Børnene, bægge Pigerne og Gutten til Hest. Jeg vilde ønske den 17de Mai hjemme maa have været ligesaa smukt Veir.

Efter Synoden skal Vilhelm holde Visitats hos Jensens,^{k1027} om alt da er vel, tænker jeg med alle Børnene og «Tante»^{k1028} at følge med. Det var morsomt Johan fik see det Sted hvor den nye Skolebygning skal ligge, der er saa vakkert. Foruden den Dag i Decorah, var vi kun Søndag paa østprairien, de 4 største Børn var med, Tante var hjemme hos Paul, da ingen af dem var rigtig raske. Paa Veien brækkede vi Vognstangen, men det gik godt og vi kom vel frem og tilbage med.

Midt i Juli haaber Johan at være hjemme. Jeg glæder mig saa til at I skal faa tale med ham. I Sommerens Løb haaber jeg der kommer, under Faders Adresse, hvad jeg har tænkt at sænde Stin,^{k1029} det var ikke saa godt for Johan at udrette, saa jeg be'er heller vor utrættelige Ven Westergaard gjøre det og sænde med Skibsleilighed. Maaske det falder lettere at adressere til Stiftsprovst Lassen om Skibet naar til en af Byerne ved Vestkanten. Jeg overlader til dig at give Børnenes

Smaating til Stin og Mally [k1030](#) strax, eller vente til Brylluppet. Nu fik jeg Aviserne der berette om Fredriks Rømning og Vaabenstilstanden og tillige en besynderlig Beretning om at Norge og Sverige ikke vil hjælpe, som vel ikke har noget at betyde.

—

Gid du nu maa have havt godt af Langesundstouren, være frisk og rask. Alle Børnene Hilse, Frøken Landmark [k1031](#) ligesaa. Her er saa lummert, Markerne begynde at gulne, gid vi fik Regn! Lev vel, kjære Moder!

Din Leis. [k1032](#)

[n33](#)

Nu vente vi snart en Søn af Præsten Fasting i Førde, der er Landmand, hertil; han vil søge sin Lykke her i Landet som alle skal, der [er] lidt dumme og ingen Vei kommer hjemme, som nok er tilfælde her. Fastings er nære Bekjændte af Frøken Landmark, hendes yngste Søster er der. Fortæl Christiane [k1033](#) at Ahlerts Flagg kom til ære 17. Mai. Skolegutterne havde laant det, det vaiede nok saa stærkt hele Dagen.

Brev 116: 1. august 1864

«En Glad Dag var det for Præster, Lærere og Menigheder»

Little Iowa Præstegaard

1ste August 1864

Kjære Fader!^{k1034}

Nu er det netop 2 Maaneder siden jeg sidst skrev til dig, og det har rigtig været 2 urolige Maaneder og travle tildeels med, men ogsaa hyggelige, for Grunden til denne Uro og Travlhed har været mange kjære Gjæsters Besøg, hvorom du da senere skal faa høre, nu vil jeg først takke dig for dit kjære Brev fra 12te Juni, som da bragte mig gode Efterretninger fra mit kjære Hjem; ja Gud ske Tak fordi du nu var frisk og rask min kjære Fader, tidligere i Vaar var du det jo ikke; jeg er saa glad ved at kunde tænke mig dig fremdeles arbejdende i Haven i alle Fristunder; nu har du vel Ferie, eller er den maaske strax forbi? Mon du har tilbragt den hjemme eller paa Reiser.

Efter Johans^{k1035} sidste Brev fra London, tør jeg vel tro at han nu maaske alt har gjæstet Herregaarden, det skulde være meget morsomt. Dette Brev kommer til at bringe dig min, Vilhelms^{k1036} og alle Børnenes kjærligste Hilsner og bedste ønsker for din Fødselsdag, kjære Fader! Gud velsigne ogsaa dette Aar for dig med alt godt for Sjæl og Legeme. Det bliver da 11 Aar siden jeg har seet dig og Gud alene ved naar det igjen skal skee, Johan havde godt Haab om det snart skulde blive; Guds Førelser ere underlige og alt kan snart blive annerledes end det nu seer ud for vore øine. Hvilke Tider vi leve i!

Vilhelm læser de smaa Profeter ved Aftensandagten nu, de passe godt for Tiden. Det arme Danmark, nu maa vi da snart faa Vished om Norge og Sverige skal med

eller ikke, det sidste vi vide er at Als er indtaget og at de Danske have vundet en Træfning tilsøes. Her seer det broget ud som sædvanligt og at Præsidenten nylig har udstædt en Proklamation, der indkalder 500.000 Mand til, vækker megen Misnøie, endogsaa *Emigranten*, der er saa loyal, ytrer sin store Misfornøielse hermed. Nu kommer det, hvis det bliver til Alvor med denne Udskrivning, til at gaa ud over Farmerne, de unge Folk er for det meste gaaede frivillig fra disse Kanter. I Minnesotah hvor der nylig har været Udskrivning var der megen Klage og Forbitrelse over al den Uret og alt det Bedrageri, de var udsat for. Men jeg skal ikke indlade mig paa Politik, jeg har næppe læst en Avis og heller ikke noget andet, den sidste Maaned, saa jeg ved kun et vigtigste af hvad der forefalder. Nu faar jeg vel bedre Tid og faar see til at følge med, men af Stellet her i Landet er jeg saa træt af at læse og høre om, at var det ikke for Skams Skyld, lod jeg det gjerne være. –

Da jeg sidst skrev hjem, var Vilhelm vist paa Synoden, hvorfra han da kom hjem i god Behold, og jeg synes, mindre træt og anstrængt end han pleier at være, skjønt Reisen var nok til at udmatte. Du skulde seet Vilhelm da han kom hjem, jeg forundrede mig over at lille Paul^{k1037} kjændte ham, mørke graa, som han var i Ansigtet af Støv, der da ogsaa laa tykt nok paa Klæderne. Det var en fæl og lang Tørke!

Med Synoden var Vilhelm vel fornøiet og endnu mere saa Repræsentanterne her fra Menigheden, de var især glade over at Slaverispørgsmaalet, som først bestemt, ikke kom paa Bane og udbredte sig forresten meget over hvor godt man havde af saaledes at komme sammen, dermed fik de anderledes Greie paa mange Sager end ved at læse derom i *Maanedstidene*, osv, og hvor mange var der ikke, som var kommet til Synoden ganske ligegyldige for mange Ting, for Ex. for «Universitetssagen»,^{k1038} som det heder, men som da de reiste hjem igjen, var ivrigere end nogen og fulde af Lyst efter at virke for Sagen, hver i sin Kreds. Og saa de tydske Præster, Professor Walther, Crämer og Dr. Sihler, der var tilstede paa Synoden, det synes de var glilde Mænd og saa forstod de Norsk, sa de kunde see at de fulgte med og forstod hvad der blev forhandlet.

Præsten Clausen^{k1039} og hans lille Parti vilde gjerne have Slaveriet frem, det ble sat under Afstemning, (Præsterne stemte ikke) og faldt igjennem med stor Majoritet. Clausen skaffer fremdeles baade Sorg og Møie med sin vrang Lære om øvrighed med mere, men heldigviis blev dette forhandlet Præsterne sig imellem, og kom ikke for paa Synoden. Den vigtigste Gjenstand der blev forhandlet var om Kirketugten. Næste Synode skal holdes paa Highlandprairie hos Jensen.^{k1040} Det er godt for

Vilhelm, saa slipper han med en Dagsreise og i October skal det aarlige store Præstemøde holdes hos Hjort^{k1041} paa Painted Creek, ogsaa godt for Vilhelm.

Forresten maa jeg da ikke glemme at fortælle dig, at vi nu virkelig har Jernbane 3 norske Miil fra os og kommer intet uforutset i Veien, faar vi den i Høst 1 norsk Mil fra vores Huus. I disse Dage bliver en af vore unge Candidater der har studeret ved St. Louis, ordineret og til næste Sommer ventes 3 til at blive færdige. Det gaar meget godt med de unge Præster som har studeret her i Landet. Efter Synoden havde vore Præster et Møde med Augustanasynodens, hvoraf du maaske ved at Fleertallet er Svenske. De norske var næsten alle enige med vore Præster, men Svenskerne kunde ikke enes med dem i den Lære at Evangelium er Absolution, at naar der prædikes Evangelium, saa prædikes der Absolution.

Den 30de Juni blev Grundstenen til Bygningen for vores Læreanstalt lagt med al Høitidelighed og en Glad Dag var det for Præster, Lærere og Menigheder.^{k1042} Af Præster var Ottesen,^{k1043} Preus^{k1044} og Hjort tilstede, og Vilhelm naturligviis, ligeledes Pastor Crämer og Wahlter, Skolens Lærere og alle Elever. En Deel Menigheder, baade i Wisconsin og Iowa, havde ogsaa sændt Delegater, og en stor Menneskemasse var der forsamlet. Vores Formand aabnede Høitideligheden med Bøn og en Tale over Esaias 28:16, derpaa blev «Vor Gud han er saa fast en Borg» sunget, hvorpaa den Deel af Documenterne, som skulde nedlægges, der indeholdt en historisk Beretning om vor Synode og Læreanstalt blev oplæst, baade paa norsk og engelsk, og nedlagt tilligemed nogle andre Papirer, den Augsburgske Confession og en Bibel. Preus holdt atter en Bøn og Professor Schmidt^{k1045} en Tale paa engelsk, hvori han fremstillede Læreanstaltens Character og Hensigt. Derpaa holdt Larsen^{k1046} og Vilhelm bægge en kort Tale til Medlemmerne af deres Menigheter, hvoraf der var en stor Deel tilstede. Der blev atter holdt en Bøn og «Nu takker alle Gud» sunget, og dermed var Høitideligheden forbi. Det var en hel Deel Americanere tilstede. De glæde sig meget over denne Institution, og mene at nu kunde de sænde deres Sønner der paa Skole, hvorfor er imidlertid Sproget og Religionen i Veien, men med Hensyn til den sidste Indvændig siger de: «Nu vel, kunde I faa vore Børn til at tro Eders Lære, saa vil vi ikke lægge nogen hindring i Veien derfor!» –

Nu har jeg da ikke talt om andet end om Synode og Skolebygninger, i de andres Breve faaer du læse hvorledes vi ellers have det. En venlig Hilsen fra Præsten Ottesen maa jeg dog ikke glemme at bringe dig. Han bad flere Gange derom. Gud velsigne dig min kjære Fader. Lev vel. Vilhelm og alle Børnene hilser kjærligt.

Din hengivne Datter Leis^{k1047}

Brev 117: 1. august 1864

«Men kjære, vær dog forsigtig med Brevene mine»

*Little Iowa Præstegaard,
den 1ste August 1864*

Kjære Moder! [k1048](#)

Først, Tak for dit Brev fra 13 Juni og Tak for gode Raad for min lille Paul, [k1049](#), som jeg dog endnu ikke har anvendt. Jeg mærkede nemlig tydelig at det var mod Tænder at Maven blev daarlig, ligesom det ogsaa begyndte, da han skulde have de første Kindtænder; med dem har Tandplagen her i Huset altid begyndt; de første kommer saa let. Da vi nu var hos Jensens, [k1050](#) fik han stærk Diarhee, der dog nu er over, men skjøndt Maven nu er ordentlig, synes han dog ikke at have været rigtig frisk siden, og er blevet saa mager de sidste Par Uger. Den sidste øien-tand seer vi nu, saa har vi vel endnu 2 Jæxler igjen, men de pleie at komme lettere, og er Maven da ikke god, kan du være vis paa jeg bruger dit Raad, som jeg strax sændte Fru Ottesen, [k1051](#) hvis lille Gut, en Maaned yngre end Paul, havde det paa samme Maade, men han saa anderledes svag og daarlig ud end Paul, der for det meste har seet frisk ud.

Vilhelm [k1052](#) har været fri for den Plage her i Landet og behøver ikke den Kuur, der forresten hyppig kunde anvendes her; enten det nu er Kosten, Vandet, eller hvad det kan være, nok er det, Klagen herover er almindelig, selv hos dem der aldrig kjændte til noget saadant i Norge. Her kom en ny Dr Daae, Søn af Præsten Daae fra Kragerøe hertil i Sommer, han var ogsaa i Decorah og vilde see sig om og dersom han ligte sig her, prøve sin Lykke som Læge, men det lod slet ikke til at han fandt sig tilfreds med Forholdene her, saa han reiste igjen efter et ganske kort Ophold, om han er reist til Norge, vet jeg ikke, maaske ligte han sig bedre andetsteds. Jeg

ligte han ikke videre godt, hverken at see til eller høre paa, men jeg saa han ogsaa saa kort, og havde han været en flink Læge, saa fik det andet være.

Her kom Vilhelm hen til Vinduet og viste mig et tamt Vindrueblad omtrent 1½ qv. bredt og langt, Vindruerne har mange smukke Klaser iaar, maa de kun blive modne; og der er Ahlert^{k1053} hæseblæsende fra Melonstykket: «Mama, du faaer saa mange, mange Meloner og en af dem er saa stor og tyk og fed, jeg er vis paa den er moden, vil du ikke komme og prøve den?»

Nu gik Vilhelm hen for at tale med en Nabo, Tante^{k1054} er spadseret ud med Paul i Vognen og her udenfor Vinduet er der livligt, her gaaer Henriette,^{k1055} Lina^{k1056} og Johan^{k1057} i Haven og rager sammen Græs, som vesle Anne, vores nye Confirmand kjører bort. Nu er vi her færdige med «Harvesten», og er idag begyndt at kjøre og stække Havren, vores voxne Pige har hele Tiden været med ude her hos os og er nu paa Nabogaarden og arbejder, det er ikke noget morsomt for os, men hun vilde saa gjerne, det er god Fortjeneste, 2 Dollar Dagen, og det er alt saa dyrt nu. Jeg troer ikke vi nu mere kan tænke paa at beholde vores Pige i Harvesten, dersom hun er stærk nok til at arbeide ude, det bliver mere og mere almindeligt, og nu, som jeg har faaet mere Hjælp, gaar det jo an, især naar vi ingen Fremmede har i den Tid; før vilde det været slemt nok. Det er svært hvor vanskeligt det næsten altid er her at faa lidt Hjælp, som nu, da her var saa mange Fremmede, var det ikke muligt at faa et Menneske en Dag til at vadske Klæder. Vi maa nu give vores Pige 1½ Dollar om Ugen, før var det 1 Dol. 25 cent, Confirmandpigen faaer 3 Shilling Ugen, før var det 2 (1 Shilling er 12½ cent.).

Du spørger hvad Frøken Landmark^{k1058} skal have, jeg kan ikke rigtig sige hvad det bliver i disse slette Penge vi nu fortiden har, men det var bestemt at hun dette første Aar skulde have 50 Dollar og fri Reise, senere havde jeg tænkt 60 Dollar var passende, fra 50 til 60 er den almindelige Løn her, hører jeg. Alt muligt er nu meget dyrt og Pengene grulig slette, 1 Yard Sirts^{k1059} koster nu ½ Dollar. Farmerne faaer dog ogsaa deres Produkter bedre betalt nu, og Høsten er langt over Forventning, hos os har Hvede og Havre slaaet godt til og Mais og Poteter staar godt. Saa vidt man kan skjønne bliver det mere end et Middelsaar heromkring, hvis alt nu maa komme tørt ind. I 8 Uger fik vi kund en eneste liden Regnbyge, saa det er mærkværdigt at Agrene har kunnet staae saa godt, derimod bliver det meget lidet Hø. I Minnesotah har Tørken ikke varet saa længe, saa der staar alt særdeles godt, i Wisconsin derimod bliver der, i det mindste omkring Koshconong og Springprairie fuldkomment Uaar, Græsset var der saa afsvedet, at man maatte fælde Trær for at Kørne kunde faa Løv at spise, men paa flere Steder var Løvet

ødelagt af store Sværme af «Locust», et Indsækt som en stor Flue, de blive ogsaa kaldt Faraos Fluer, der kaste sig over Skovene og fortære Løvet, men skade nok sjælnere Træerne, saa de dø ud; de leve i 40 Dage. For, jeg tror 15, Aar siden, var de ogsaa i Wisconsin, jeg har oftere seet dem omtalt andre Steder her i Landet. En Slags Fluer, «Chintsbug», kaldet har været Slem for Hveden i Sommer.

Du kan tro det har været ynkeligt med min Have i denne Tørke. Jeg saaede lidt af al Slags Grønsager meget tidlig, det kom til dels op, men af hvad jeg senere saaede, faaer jeg ikke *det mindste* igjen. Paa et Stykke med Gullerødder, omtrent saa stort som vores Dagligstue, kom der 6 Frø op, et lignende Stykke med Pastinakker, ikke et. Jeg havde 2 Persilleplanter, jeg fik og vandede og filerede, men forgjæves. Det er leit at jeg ogsaa faaer saa lidet Tomatos, dem er især Vilhelm saa glad i som Salat. Vi faaer lidt Løg, det er alt. Endnu ynkeligere er det med Blomsterne, ikke *et eneste Blomsterfrø* af hvad jeg saaede kom op, det var strax før den lange Tørke, og alt hvad vi vandede hjalp ikke; jeg er rigtig glad jeg gjemte lidt af alt det Blomsterfrø Fader sændte mig, de faa Blomster her er, er et Par det staaer Vinteren over og hvad der har saaet sig selv fra ifjor.

Roserne blomstrede meget smukt iaar og Slynplanterne staaer prægtig. Paa den østre Væg begynder den at krybe op paa Taget, næsten hele Væggen er dækket og bare Gutten faar Tid, maa vi faa en Stige og skjære bort fra det ene Vindu paa Smaapigernes Værelse og Gjæsteværelset. De be'er rigtig nok for den, men til Vinteren bliver det dog for mørkt. Vi faaer kun ganske faa æbler iaar, heller ikke bliver der mange vilde Blommer og Vindrue, jeg haaber paa Bjørnebær, som nu begynde at modnes, ogsaa har jeg en Deel vilde Stikkelsbær.

For en 3–4 Uger siden kom Hr Fasting, søn af Præsten i Førde og en Barndomsbekjendt af Frøken Landmark, jeg fortalte maaske sidst at hans Fader skrev og bad Vilhelm tage sig af ham. Han arbejder nu hos en Farmer her i Nærheden og tilbringer i Almindelighed Søndagen her. Han seer godmodig og snil ud og har overtruffet mine Forventninger. En anden stadig Søndagsgjæst er en af Eleverne ved Skolen i Decorah, som i Ferietiden holder Skole her i Menigheden, det er et takkelig Menneske.

Ved at nævne «takkelig», kommer jeg til at huske paa en Historie, som nok i mange Aar har gaaet omkring her, men som jeg først forleden fik høre af Ottesen. [k1060](#) Jeg skulde nemlig have skrevet hjem at flere af Præstefruerne her var «nok saa takkelige». Saaledes i den Forstand det er optaget, har jeg bestemt ikke ytret mig, det maa være bleven misforstaaet ved at fortælles. Ottesen fortalte tillige, at han havde truffet saa mange Mennesker, han huskede ikke hvad de hed, paa

Dampskibet, Jernbane, og rundt omkring og alle havde de læst Fru Korens Breve. Dette var nu vel overdrevet, men kjære, vær dog forsigtig med Brevene mine, gaar de saaledes paa Vandring, saa kan ikke jeg skrive ligefrem uden lang Betænkning i den Tro, at det er ganske private Breve, og det vil være meget kjedeligt. –

Det var hyggelig du kom den Tour til Langesund, en saadan Opmuntring kunde vel behøves nu. Det stakkels Danmark, Gud forbarme sig over det. Hils dem jeg kjænder der og ønske Actonia til Lykke med sin søn. Hvad skal Lammers nu tage sig for? Stakkels Amtmanden. [k1061](#) Gud styrke Fru Cappelen [k1062](#) og dem alle. Kjærlig Hilsener fra Vilhelm, Børnene og

din Leis. [k1063](#)

Brev 118: 16. september – 20. oktober 1864

«En stor Prydelse for Decorah»

*Little Iowa Præstegaard,
26de September 1864*

Kjære Fader![k1064](#)

Jeg blev da meget glad, som jeg nesten altid har kunnet blive, Gud har saa naadig endnu sparet os for Sorger, da jeg for en 10–12 Dage siden modtog dit kjære Brev fra 15 August. Det var meget morsomt at du havde været det lille Besøg paa Horten og seet hvor hyggelig Johan[k1065](#) og Marie[k1066](#) har det og hørt bedre fra os. Ja, Gud ske Lov, Johan kunde dog fortælle dig at vi har det godt i alle Maader, i alt hvad der er vigtigst, at vi ere friske, tilfredse, bo paa et venligt hyggeligt Sted, kort har saa mange store Goder at vi aldrig ville tænke engang paa de mange Smaating som vistnok hvis de <...>

Saa langt kom jeg for et Par Uger siden, jeg har ingen Idé nu om hvad jeg vilde have sagt, Hovedsagen var vel at jeg var glad fordi Johan kunde bringe dig gode Efterretninger fra os. Hvor smukt Johan vist boer, jeg synes ikke jeg før har faaet saa god Idee om, hvordan Johans Huus er beliggende, som af de faa Ord, du siger derom; vi talte vist lidet om det da han var her, men det er dog ogsaa før blevet os beskrevet, den deilige Udsigt over Sø og Fjord skulle jeg give meget til for at have. Vi har netop havt Brev fra Johan og hørt at det er lykkedes ham at faa den gamle Monitor Plan kassen og at en ny skal bygges efter amerikansk Mønster. Det var da ogsaa glædeligt for Johan. Det var morsomt at Tøflerne passede, og at Børnenes Smaating morede eder at faa. Børnene fornøiede sig meget over at Bedstefader havde siddet i Kjøkkenet hos Onkel Johan og poppet Mais; de have gjort en rig Høst iaar, saa her bliver vist flittig poppet i Vinter, især da de er meget glade i og at

spise det ogsaa, især naar de faar lit Smør paa. De ønsker at de ogsaa havde sændt dig et Exemplar af deres «Cuper».

Nu har du da rimeligvis ogsaa været i Stins^{k1067} Bryllup, kjære Fader, jeg længes meget efter at faa høre derom, og er han nu gift, saa bring ham og Mally^{k1068} mine kjærligste Lykønskninger foreløpig. Du havde da tilbragt din Sommerferie meget behageligt lader det til; jeg undrer mig over at Lammers kan lade sig nøie med sin nuværende Virksomhed, hvor megen Sorg hun har at bære, nu Karithe, at den stille, temmelig døsig Karithe, som jeg kjændte, nu er blevet saaledes! Jeg er glad det at høre at Skolen hjemme flourer, og det Program, du taler om, skulde det være morsomt at faa læse. «Heine» er kommen i Thestrups Sted, gid det nu maa være et hyggeligt Menneske.

For nogle Dage siden kom Vilhelm^{k1069} paa Præstemødet paa Painted Creek og i følge med ham, H. Preus,^{k1070} der tillige med Ottesen^{k1071} skulde en Tour op til C. L. Clausen,^{k1072} ikke den lille Clausen fra Skien,^{k1073} med ham er der ingen Møie nu for Tiden – nu destod mere med den anden. Dagen efter reiste jeg ned til Decorah med Vilhelm og Preus og var ude og saa paa Bygningen, Skolebygningen, som skrider raskt fremad og haabes at komme under Tag i Høst. Kjeller Etagen og de 2 dernest, var færdige da jeg saa den, nu haaber jeg de alt er langt paa den 3die, saa er det kun Mezaninetagen paa Hovedbygningen oigjen, det bliver en meget smuk Bygning synes jeg, og det siger ogsaa de der have bedre Skjøn derpaa, den ligger høit og kan sees langt og bliver da en stor Prydelse for Decorah. Foruden en dygtig Architect, har man været saa hældig at faa en særdeles dygtig Opsynsmand, (baade han og de fornæmste Arbeidere ere tydske) saa man tør haabe at Arbeidet bliver godt og solid udføret. Den bygges af rød Muursten, med Forziringer af hvid Muursten og Sandsten.

Har jeg fortalt dig at baade Vand, Sand og Kalken erholdes paa selve Collegelandet og at Sandstenen hentes kun 4 engelske Mile fra Decorah? Det havde været hyggeligt om den hele Bygning kunde blevet opført paa engang, men man maatte lade sig nøie med Hovedbygningen og den ene Fløi, og jeg kan nok undre mig, naar jeg nu seer Bygningen^{k1074} og tænker paa den Tid da jeg kjørte der med Vilhelm, netop som han stod i Begreb med at avslutte Handelen for Landet, og husker paa hvor lange Udsigter det da syntes at have med alt. Du synes maaske jeg er for vidløftig, men du skulde vide med hvilken interesse denne Skole og Skolebygning omfattes af alle Præsterne, ialfald af de «ældste i Landet» og af deres Hustruer med, og de har ogsaa, jeg kan gjerne sige baade lidt og stridt for denne Sag, og deres Møie er ikke endnu paa langt nær endt, saa vi kan nok glæde os over at de nu

begynder at see lidt Frugter af deres Arbeide, og at de Muligheder der før har staaet tilbage, nu ogsaa begynder at vise mere Interesse.

Nu haaber jeg Vilhelm ikke faar flere Reiser, det vil si, lange Reiser denne Vinter. Han kom lige hjem fra en Uges reise paa Visitats hos Præsten Steen^{k1075} og reiste strax til Præstemødet, den Uge der nu er gaaet siden han kom derfra, har jeg næsten ikke seet ham, i Aften haaber jeg han kommer hjem og siden han i Morgen har Confirmander, bliver han nu i det mindste hjemme om Eftermiddagen, men i Overimorgen reiser han atter. I denne Tid som det er Altergang reiser han regelmæssig hver Lørdag Formiddag, kommer igjen Søndag Aften, reiser saa Tirsdag og kommer igjen Onsdagaften, har Confirmander Fredag og saa gjerne en liden Svip til Decorah hver Uge i Byggeanliggender.

Friske har vi Gud ske Tak! været siden jeg sidst skrev og Fremmede har vi den hele Sommer havt, næppe en eneste Dag uden her har været en eller anden, saa jeg er ganske træt og vilde være glad om vi nu maatte være alene en Stund. For Børnenes Undervisning er dette ogsaa slemt, Ahlert^{k1076} skulde ogsaa begynde for Alvor nu, det trænger han meget til, han er meget brydsom, naar han, som nu ofte er Tilfælde, ikke kan være Ude bestandig; det vil blive bedre naar han begynder at læse, men det har hidtil indskrænket sig til at han en Regnveirsdag har skrevet Streger paa Tavle og lært en Deel Bogstaver, som han da regelmæssig har glemt til næste Regnveirsdag, og det er ganske rimelig naar jeg betænker hvor længe det denne Sommer og Høst har været mellem den Slags Veir. Hvilken Tørke en fremdeles har, et Par Nætter har det regnet nu, i jeg ved ikke hvor lang Tid, saa det er store Ting vi endnu har Vand i Brønden, til Vadsk har vi maattet kjøre den sidste Maaned. Hjemme seer jeg I have den samme Tørke, men saa daarligt som i min Have, har det nu vel ikke staaet i din?

Vi har slaaet næsten hele Haven, som en anden Eng, og faar ikke en eneste Gullerod, Pastinak, eller Persille, kun lidt Kaal og Løg; af Tomatoes fik vi mange, det er ogsaa en mærkverdig frugtbar Plante, heller ikke saa faa Vandmeloner. Af Viindruerne havde vi Glæde iaar, der var temmelig mange og nogle særdeles store smukke Klaser, som jeg tilligemed nogle aparte store gode æbler vi har, ønskede jeg kunde sat paa Stin og Mallys Bryllupsbord. Vi fik kun nogle æbler paa 6 Trær, deraf har de 2 for første Gang, atter nye Sorter, saa nu har vi 6 forskjellige Slags, hvoraf de 4 er særdeles gode. Kjænder du Leberiske æbler? Vi har 2 smaa Trær som har første Gang, de seer saa nydelige ud paa Træerne naar de begynder at modnes, seer smukke ud og smager godt syltede.

Ahlert og Johan^{k1077} sidder og seer i *London News*, lille Paul^{k1078} er ogsaa krøbet op og vil være med og raaber fuld af glæde «Pappa» for hver en Mand og «Capella» ved hver en Hest han faaer øie paa, siden de nu ikke faar Lov til at forstyrre mig, prøver Ahlert paa at forklare Johan paa bedste Maade, det er ganske pudsigt at høre paa ofte: «See her Johan, dette er 'Hurra for Garibaldien'» og «dette er et Guldstøberi og sommetider støber de en Diamant, Stjerne ogsaa», og saa fremdeles; Johan tager alt op med største Troskyldighed, han bliver vist længe ved at være Barn; det er saa ligt Johan dette: Paul sad i Vaar engang paa Gulvet og græd, Johan gik hen og sadde sig ved Siden af ham, klappede ham og sagde «Græd ikke du Paul, naar du dør, kommer du i Himmelen», men hvor urolige og støiende disse Smaagutterne er, mange Gange værre end Smaapigerne har været, og Paul lader til at blive den viltreste.

Vi har idag den 20de October, maatte nu dette Brev idetmindste komme hurtig frem, jeg trøster mig lidt med, at I har hørt senere fra os gennem dem paa Horten. Lad mig ikke glemme at sige dig at det for os vilde være en Fordel om du vilde betale dine Breve til os selv, og vi vore til dig. Porto for udenlandske Breve maa nemlig betales i Guld, medens vi kun betale det sedvanlige med at frankere dem her, nemlig 46 cent, medens et ubetalt fra dig koster fra 92 til 108 cent. Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm der nu netop gik til sine Confirmander, jeg kan ikke fortælle stort fra Præstemødet, som var hyggeligt og gik af i Fred og Enighed. De holdt paa at forfatte en ny Grundlov og Vilhelm finder det at være et vanskeligt Arbejde at orde en frikirkelig Forfatning. Saa til sidst kjærlige Hilsner fra mig og Børnene, som lege og støie ganske lystig nede i Stuen; Gutterne da, Smaapigerne haaber jeg sidder flyttig og syr, skjøndt jeg er her, og friske er de Gud ske Lov! Saa faaer de nok faa støie inde siden de ikke kan være stort ude idag.

Gud velsigne dig min kjære Fader. Lev vel,
din hengivende Datter Leis.

Brev 119: 19. oktober 1864

«Kunde jeg bare skrive om Aftenen ved Lys! »

*Little Iowa Præstegaard,
19de October 1864*

Kjære Moder![k1079](#)

Nu har jeg etableret mig paa Vilhelms[k1080](#) Studerværelse for i Formiddag i det Mindste og vilde rigtig være taknemmelig dersom jeg maatte faa sidde her i Ro en Stund og siden Tante[k1081](#) kun være inde hos Børnene, maatte det Fremmede til for at bringe mig ned rimligviis og derfor vilde jeg ogsaa være glad ved at slippe, vi har nu i hele Sommer havt Fremmede, jeg kan ikke regne dem opp alle, men en eller anden, eller flere paa en Gang, har vi stadig havt; netop i «Harvesten» troer jeg dog ikke her var nogen, men da havde vi flere Arbeidsfolk og ingen Pige, da hun var ude og bandt Hvede den hele Tid.

Den 18de August kom Larsens[k1082](#) og Hjorts[k1083](#) med deres Familier og overraskede os som de mente, men vi havde dog faaet et lidet Nys derom i Forveien, det var hyggeligt, de blev her nogle Dage, det var første Gang Hjort og hans Frue var her sammen, det er særdeles hyggelige Naboer (paa temmelig langt Hold da, eftersom det er 3¹/₂ norske Mile mellom os), men Fru Hjort er flink til at reise og af dem der meget gjerne vil have Selskab, hendes Mand liker jeg saa godt. Siewers[k1084](#) og Student Brandt, en Brodersøn af Præsten[k1085](#) her, der er sygelig og gjorde denne Americatour for sin Helbred, kom her ogsaa paa samme Tid, saa vi var et stort Selskab. Kort efter var baade Larsens og vi i Bryllup hos Gro Egge, som jeg før vist oftere har omtalt, hun var hvert Aar en Tid hos mig og syede før Tante kom. Henriette[k1086](#) synes det var en stor ære at være den eneste inviterede af Børnene, Lina[k1087](#) tog vi med til Decorah til Trøst for hende selv og Lulla Larsen,

disse to holdt da Huus ganske alene, bagte kage, hvormed de beværtede Siewers, der gik der, af og til, den hele Dag og passede paa dem. Det er en stor Barnevenn.

Saa var Tante nogle Dage hos Larsens, da Karine Neuberg^{k1088} var der. Du ved vi i Sommer i Juni fik en ny Pige; i September engang kom Henriette, Lina og jeg hjem efter et Besøg hos en Kone og blev modtaget med den Efterretning at Birthes Søster og en Mand var kommen med Hest og Vogn fra Minnesotah og Besked fra Foreldrene at hun maatte strax komme hjem, dette var rigtig paa sur amerikansk, ikke mindste Varsel. Der var intet herved at gjøre uden at lade hende reise, hvilket jeg troer hun den hele Tid ønskede, da hendes Familie strax efter hun kom hid, flyttede til Minnesotah, og der var heller ingen som tog sig nær af hendes reise, fordi hun viste sig mere og mere fordomsfuld og uelskværdig, men flink var hun, saa jeg havde nu sagtens beholdt hende, da det har været meget vanskelig at faa en duelig Pige iaar. Det kjedelige var at staa her uden nogen Pige, og det paa en Tid da der er mange Arbeide fore, Sæbekogning, vadske og fyldte Straadyner, plukke «Cornhusk» (det Hylster der sidder udenom Maisen, som er fortræffelig til Sængefyld, i stedet for Halm, og til at flætte Gulvmatter af); saa Rengjøring efter Fluerne og saa Slagtningen, som jeg skulde være glad ved at faa lidt tidlig fra Haanden iaar, jeg er just ikke meget skikket for saadant nu. Tærsket havde vi og det var godt.

Det var nu saa heldig at kort Tid efter at Birthe var reist, kom en ung Pige, der for 2 Aar siden var her som Confirmand til os i Besøg, hun var villig til at blive en Tid og er her endnu, men maa saa snart hun kan hjem til sine gamle Foreldre, der vil ogsaa en ældre stærkere Pige end hende, til at være her. Vadsken er alt for stor og med den Hjælp vi nu har, maa Tante hjælpe saa meget til at hun ikke faar syet stort, vi har rigtig nok hele Tiden havt Fremmede, det er sant, men saa som vi nu har det, bliver Børnenes Undervisning saa meget forsømt da Paul^{k1089} fremdeles er et uroligt brydsomt Barn. Jeg vilde rigtig ønske vi maatte faa en Pige medens jeg endnu kan gaa omkring og see til.

Det har været godt for mig at jeg var saa temmelig fri for saadane Pigesorger før Tante kom, da havde det været slemt baade at lade dem arbeide ude om Sommeren og reise saadan uden videre. Forresten er Klagen alminderlig over at Pigerne blive saa fordringsfulde og leie, at man maa være glad ved at kunde beholde En nogenlunde snil, om vel ikke saa flink, og det er rimlig at de tager mer og mere efter sine udenlandske Mønstre. Americaneren har skjæmt dem bort, men faar nu ogsaa svie derfor. Til Byerne vil de for det meste, her er saa stille.

Det var en lang Pigesnak, men den maatte til for at sætte dig ind i hvordan vi har det, og gjøre det forstaaelig hvorfor jeg har saa ondt for at faa skrive, kunde jeg bare skrive om Aftenen ved Lys! Men skjønt jeg seer godt, læser den fineste Skrift med allerstørste Lethet og øinene er friske, saa strax jeg skriver eller syer ved Lys eller er i Træk, bliver de daarlige igjen. Jeg sørger rigtig over Børnenes Undervisning, du kan vide hvor den i Sommer er bleven forsømt og Udsigten for Høsten og den første Deel af Vinteren er ikke bedre, men vil Gud at alt maa gaa godt og jeg snart bliver frisk, kan det blive meget bedre end jeg tænker. Naar Undervisningen ikke er regelmæssig taber de mere Lysten, det er saa leit. «Aa dine Smaapiger er saa langt fremme, det har ingen Nød med dem», siger for Ex. Fru Larsen til mig; Aa nei, de slet ikke langt fremme, det ved jeg best, men Evnene er nok saa gode og Læselysten ligesaa, gid nu Ahlert^{k1090} ogsaa maatte faa Lyst og læse let. Du undrer dig vel over at Henriette ikke er begyndt paa Tydsk, men hun faaer nok blive mere stø i det Engelske først, jeg fik ikke Fat i den Pige som ifjor lærte dem engelsk denne Høst, hun havde ikke Tid; det var leit, især for Tantes skyld. Jo Tak, det ville jeg meget gjerne, faa en Timetabel fra skolen i Laurvig,^{k1091} passet efter Henriette og Linas Alder. Det glæder mig at du morede dig over at see og var tilfreds med Børnenes smaa Arbeider. –

Alle Jensens^{k1092} var her da i over 8 Dage medens Præsterne var paa Mødet og Fru Preus, A. C. Preuses anden Kone^{k1093} med sin lille Søn, lidt yngre end Paul og den ældst 13 Aars Datter i 2 Dage, det var første Gang jeg saa fru Preus. Det er en vakker og takkelig ny Kone, der var noget hos hende i Ansigtsformen og i Maaden at holde Hovudet paa, der mindet mig saa om Lotte Koren. Fru Preus var en meget munter Person, saa her var lystigt om Aftenen naar de holdt paa med Pinde og Bogstavspil. Men hvor træt, ja ganske ør, jeg ofte var i den Tid, alle de smaa Børn og Veiret var saaledes at de maatte være meget inde og Jensens to ældste Gutter – der er 3 – temmelig brydsomme. – Saa kom H. Preus^{k1094} en liden Visit, saa Fru Schmidt^{k1095} en Dag, Fru Larsen et Par Dage, Bruun et Par Dage, nu er her kun den stakkels Lykke.

Jeg fortalte vel lidt om Udsigterne for Høsten, da jeg sidst skrev, nu er der tærsket heromkring og Trods den stærke Tørke, er her blevet et godt middel Aar, vi fik meget Hvede forholdsvis, mindre Havre, godt med Mais og Poteter. I Minnesota har de havt et udmærket Aar, i Wisconsin et Uaar. Nei, du maa ikke beskyldte min fortræffelige Vridemaskine for at slide Strømperne i stykker, det er Støvlerne og den maade de springer paa, tænker jeg; eftersom de bliver større, bliver det bedre. Igaar kom den Vinkasse jeg omtalte i Christianes^{k1096} Brev og som ikke kostede 20 Dollar, *men 10 Dollar*. Det var Misforstaaelse. Den var fyldt med Sherry og

Muskat, det var det første gode Glas Vin, det Glas Muskat, som jeg har drukket i America, god hjemmelavet Drueviin har jeg drukket, men det har ikke den Art.

Nu først kommer jeg til at takke dig for dit lange Brev, du havde vist haft en hyggelig Tour til Langesund, men hvor ondt det gør mig hvad du skrev om Karithe, det morede mig at høre om Louise Hansen, skulde du engang faa anledning, saa hils hende fra mig, jeg husker hende godt. Gid du nu maa have haft en hyggelig Tour til Brylluppet og at Marie^{k1097} maa have været og fremdeles være frisk! –

Det Stykke om Lammers og Forholdene i Skien har staaet aftrykt i *Emigranten* saa det har jeg ogsaa læst. Hvordan er man fornøiet med Hauges Salmebog? Det husker jeg ikke nogen har omtalt. Vi har saadanne syngende Huusfolk nu, det er meget hyggelig ved Morgen og Aftenandagten. Frøken Landmark^{k1098} beder hilsen. Jeg har rigtig i Sommer lært at skjønne paa hendes gode Villie og Uforfærdethed til at tage Haand i hvor det behøves, i al Slags Arbeide, flinkere i Huset bliver hun jo ogsaa ved øvelsen. Tak til Dr. Hansteen for Besked om Vaccination. Smaapigerne og Ahlert er vaxinerede, de to mindste ikke, og med dem lader jeg det da være, jeg har her ogsaa hørt flere Exempler paa at Sygdomme er blevne forplantede. –

Med Fredsforhandlingerne i Danmark gaar det da i Langdrag og ogsaa derved lider vel Landet! Her er det samme Røre og nu faar vi vel snart høre at Armeerne sidde fast i Høstsølen. Krigen bliver foligere paa disse Kanter nu paa grund af Udskrivningen.

Og nu lev vel, kjære Moder og modtage mange venlige Hilsener fra Vilhelm, Børnene og

din Leis.^{k1099}

Brev 120: 19.–20. november 1864

«Vilhelm delikaterer sig med norske Sager nu for Tiden»

*Little Iowa Præstegaard,
19de November, 1864*

Kjære Fader![k1100](#)

Jeg troer jeg faar lade mig nøie med at sænde dig en Hilsen inden i Stins[k1101](#) Brev dennegang; jeg faar næppe noget ordentlig Brev istand aligevel før Juul, saa disse Linier ogsaa skulde bringe dig og mine kjære hjemme, min Julehilsen. Gud give baade eder og os at opleve den med Glæde at vi kunne takke og være glade, hvordan det end til den Tid maatte behage Gud at lade os have det. –

For nogle Dage siden fik jeg de kjære Breve hjemmefra, med den glædelige Efterretning om Stins Bryllup. Gud velsigne ham og hans kjære Mally[k1102](#) og give at ogsaa du, min kjære Fader, maa opleve Glæde deraf. Det er saa godt at tænke paa at Stin nu er gift og har sit hyggelige Hjem, nu skal det smage annerledes godt at komme hjem efter en Dag ude i alslags Veir. Den der kunde besøge dem i deres Dukkeskab! Jeg vilde ønske Stin fik nu nogenlunde fast Ansættelse, skjøndt han derved vilde have ondt for at besøge dig, derpaa tænker jeg mere end paa at Mally kommer langt hjemmefra, hun vil nu vist heller det, end flakke om fra Sted til Sted. Det var vist en hyggelig Tour for dig baade til Mandal og Bryllupet. Hvor morsomt det var at Christiane[k1103](#) og Tom[k1104](#) kom til Guldbrylluppet og hyggeligt om du ogsaa kunde været med. Jeg længes efter en Beretning om den Fest. –

Her staar det Gud ske Tak! vel til, vi har alle været friske i denne Maaned, der er gaaet siden jeg sidst skrev, jeg er friskere end jeg paa denne Tid pleie at være, idetmindste end jeg sidste 3 Gange har været og dette kommer maaske for en Deel

af at vi har faaet Frøken Landmark^{k1105} i Huset, hvorved jeg spares for mangt og meget som nu for Tiden baade generer og trætter mig. Vi fik da Vinter med engang iaar, efter en lang mild og meget tør Tid, fik vi pludselig en Mængde Snee omkring 8de November. Vilhelm^{k1106} var reist til en af sine Kirker Dagen før Gudstjenesten i sin Buggy; maatte saa ligge Veirfast endag og kom kun hjem ved at en Mand banede Vei for ham med Langslæde. Siden har vi endnu havt mere Snee der fremdeles ligger og deiligt Veir for det meste, saa Smaagutterne har kunnet være ude hver Dag, ja ofte hele Dagen og tumlet med sin Kjælke, det er skade at her ikke er en Bakke at age i, tæt ved Huset, det er for langt at lade dem gaa derhen, hvor de findes, men de er saa Smaa, ja de finde altid paa noget at tumle med, de har det meget travlt med at bygge Fængsel for Kong Zinclair, som Ahlert^{k1107} altid kalder ham, der er 3 Sange som Smaapigerne stadig maa læse og Tante^{k1108} synge for ham, det er da Kong Zinclair,^{k1109} Iisfarten af Frithjof Saga^{k1110} og «Kung Carl den unga Hjelte»,^{k1111} disse interesserer ham meget. Nu er han da færdig med Bogstaverne, det var ikke fortidligt, jeg hører han læser paa dem inde i Stuen, for at kunde læse dem rigtig flinkt for Papa, naar han iaften kommer hjem som jeg haaber, men en suur Reise faar han fra Kirken, det sneer lidt og blæser og fyger fælt.

Vilhelm delcaterer sig med norske Sager nu for Tiden, Brisling, Sild og Gammelost og nu skal han snart faa Ludefisk, Osten er fra en Farmer her, men de øvrige Sager foreskrevet fra Chicago hvortil «Sleipner» har bragt dem. I de sidste Uge har vi da ingen Fremmede havt og det er det bedste for mig nu og ikke heller har Husets øvrige Personale noget derimod. Da jeg sidst skrev var vist Udskrivningen^{k1112} i fuld Gang, heromkring uden Anledning kom snart En, snart flere for at tale med Præsten saa vi sjældent var mindre end 14–16 tilstede ved Morgen og Aftenandagten. Nu er da det forbi og de fleste Farmere have leiet sig Substitutter. Det er ikke Spøg at have valget mellem at forlade Familie og Gaarden for et Aar eller sætte sig 700 til 800 Dollars Gjæld.

Vilhelm kom for et Par Dage siden tilbage fra Claussen i Minnesotah,^{k1113} hvor han var og hjalp til at ordne forskjælligt; lille Clausen, er ikke af de practiske, som du ved. Og nu har han da ikke flere Reiser før i Vinter, det vi ved, og naar nu Altergangen hører op til Juul, behøver han heller ikke at reise før samme Dag til nogen af sine Kirker, det skulde da være at Veir og Føre var altfor stygt.

Der er Smaagutterne og byder mig Popcorn, denne Søndag bliver dem nok lang, da de ikke kan komme ud af en Dør, saa er Cornpopping altid en Trøst. Da denne Snee kom, var hverken Asparges eller Druer dekkede, saalænge Sneen ligger gjør det nu

intet, Jorden er ikke det mindste fruset; med Skolebygningen i Decorah maa de da ogsaa nu standse. Det var kun ubetydeligt som manglede før Taget kunde sættes paa, men Architekten mener det har ingen Nød, om den staar saaledes Vinteren over.

Mandag den 20de. Vilhelm kom da igaar i det fæle Veir og havde med sig en Irlænder, der gik og lette efter sine Heste og ikke havde Nattely, hvor sjælden det hender at det kommer nogen og beder om Husly eller et Maaltid Mad, det er fordi vores Huus ligger saa godt i Ly et Stykke fra Landeveien og for os, som saa ofte er alene (Gut paa Gaarden har vi dog), er det godt at slippe for omvandrende Handelsmen og Italienerne, etc. Det seer ud til Vinteren vil sætte ind for Alvor, det er saa bidende koldt idag; netop nu var hele Bygningsmagten fra Decorah, Architect, Opsynsmænd osv., her for at gjøre Vilhelm sin Visit før de reiser, gid det nu maa gaa godt med Bygningen til Vaaren, at de maa kunde faa den Glæde at indvie den efter Synoden, at ikke Krig eller andet maa komme i Veien. Hvad Krigen her tillands angaar, ved du vist ligesaa god Besked som jeg, baade om den og Præsidentvalget. Besked fra Danmark faar vi da ogsaa udførlig gennem *Emigranten*.

Tak Moder for hendes Brev og for Portrættet, men det var da ikke godt, jeg kan vide Moder er blevet ældre, men dette maa vist være høist maadeligt. Nei, at nu ogsaa Hansen, min gamle Skrivelærer, som jeg indbilder mig han har været, nu ogsaa er gift. Men den Knop, skal han blive ved Skolen? Den Familie skal da ikke bidrage til Hygge i Laurvig^{k1114} efter hvad Vilhelm siger om hans Kone, gid han maa være en hyggelig Medlærer. Hils Thomas^{k1115} meget, hvor mon han skal tilbringe denne Juul? Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm og alle Børnene, de har været saa friske og flinke denne Høst, voxte dygtig allesammen, men Johan^{k1116} dog mest, han bliver saa høi, kommer vist til at slægte paa Onkel Johan i det Stykke, det er saadant sprang i Høiden mellem han og Paul,^{k1117} Paul er rigtig en liden Rug, der hvis han maa vedblive at være frisk som i den sidste Tid og have den samme forskrækkelige Apetit, snart bliver ligesaa tyk som lang og da tvivler jeg ikke paa at det gaar med ham som med Vilhelm da han var liden, at han ikke komme at kunde reise sig naar han faller, for han er meget daarlig til Beens. Naar Ahlert snedkrer, har Paul sin største Fornøielse, det seer han saa opmærksomt paa og vil gjerne hjælpe. Lev vel, min kjære Fader, gid alt maa være vel hjemme. Gud velsigne dig og være med eder alle!

Din hengivende Datter Leis.

Brev 121: 1. januar 1865

«Decorah er blevet et saa vigtig Sted for vores Kirkesamfund»

Nytaarsdag, 1865

Min kjære Fader! [k1118](#)

Gud give dig et godt velsignet nyt Aar i Jesu Navn!, min kjære gode Fader! Du kan tro jeg er glad fordi jeg kan sidde her og selv skrive dig det ønske til. Gud være lovet for al sin store Godhed mod os i det Aar som nu er gaaet; vi er allesammen friske, og borte i Vuggen ligger den lille «nye» Gutten [k1119](#) og sover saa godt. Første juledag blev han døbt og heder «Vilhelm», men du kan tro jeg havde Møie med at faa Lov til at give ham det navn, Vilhelm [k1120](#) vilde slet ikke han skulde hede saa, men jeg gav mig ikke og nu heder han da Vilhelm, til min og Børnenes store Glæde.

Vores Nabokone, Eli Sørland, bar ham til Daaben, Frøken Landmark [k1121](#) og 2 Farmere var de øvrige Faddere. Jeg var selv i Kirken og havde alle Børnene med, som skulde see lille Broder blive døbt, undtagen Paul, [k1122](#) han er for urolig en liden Person til at tage i Kirke. Fadderne, deres Familier og et par Andre spiste her til Middag og vi havde en meget hyggelig Juledag. Jeg har været frisk nok til at skrive for et Par Uger siden næsten, det er paa Tid og Ro det har skortet, skjøndt lille Vilhelm er meget rolig og snil, optager han dog ikke saa lidet af min Tid og Paul er ikke stort mere end Baby han heller, og naar han ikke er ganske frisk, mere brydsom end 3 andre og skaffer nu altid saa meget Arbeide som 2.

Dette bliver ogsaa kun en Begyndelse, Pigerne og Gutterne fulgte med Vilhelm til Kirke idag, saa Tante [k1123](#) og jeg er alene hjemme med Børnene og nu vaagner den Lille. –

Saa langt kom jeg Nytaarsdag, idag er det Helligtrekongersdag, saa Vilhelm er i Kirke og reiser lige derfra til Little Turkey og kommer først hjem Mandag; han har et kjedeligt Føre, daarligt baade med Vogn og Slæde. Nu drog Tante afsted med alle Børnene, ogsaa Paul, saa vilde nu bare Veslefa'er sove, fik jeg saa god Ro til at skrive en liden Stund, men i de sidste Dage har han været meget mere vaagen end før. Børnene fik en prægtig Kjælke til Julegave, den første ordentlige, de har havt, denne skaffer dem da megen Fornøielse, Skade at her ingen ordentlig Bakke er tæt ved Huset, de maa gaa et Stykke for at kunne age ordentlig, derfor er det ogsaa nu i Vinter at de har prøvet den Fornøielse, og da kun naar en Voxen har været med, da her nu er en overordentlig Trafik paa den Landvei, som fører her forbi, som vel vil vare ved til Jernbanen kommer til Decorah. Nu gaar Deligencen daglig frem og tilbage ligeforbi Kirken, meget bekvemt for dem der vil besøge os. For et Par Dage siden kom frøken Neuberger^{k1124} paa den Maade fra Decorah. Nytaarsdag var det et deiligt stille Veir, med kun 2 Grader Kulde, hvorfor jeg pakkede lille Gutten vores godt ind, meg selv ligesaa, ogsaa kjørte Vilhelm os ned til Decorah, da jeg meget gjerne vilde see fru Larsen^{k1125} hvis lille Datter er 12 Dage yngre end Vilhelm. Det var deilig at komme ud igjen og lille Guttebas befandt sig ogsaa meget vel derved. Siden har Veiret været saa godt at jeg næsten hver Dag har gaaet mig en Tour. Vi havde det dyktig koldt af og til før Juul og tæmmelig meget Sne, men nu er der ikke stort tilbage deraf.

Nu er da Julen forbi og paa Mandag haaber jeg at kunde begynde at lese med Børnene igjen, gid det nu maa gaa med nogenlunde Regelmæssighed, og dertil udfordrer først at lille Vilhelm maa blive snil og rolig saaledes som han nu er, jeg vil da tage ham med mig og sitte inde i Sovekammeret og lese med dem fra ni til tolv om Formiddagen og overlade Paul og Middagsmaden til Tante. Ahlert^{k1126} og Johan^{k1127} er ude saa meget som muligt, naar det ikke er for fryktelig koldt; men nu skal det blive Alvor av med Ahlerts Læsning, maa jeg kun blive frisk og hvor godt jeg hidtil har sluppet for alleslags Ulæmpen.

For en Maanedes Tid siden havde jeg den Glæde at faa Brev fra Stin,^{k1128} Gud ske Lov fordi han nu har faaet en elskværdig Kone og et hyggelig Hjem, jeg længes nu efter at høre om han fremdeles bliver i Compagniets Tjeneste eller om han maaske ikke faaer bygge sin Bane færdig, som han halvveis frygtede. Hils ham og Mally^{k1129} saa hjertelig og ønske dem et godt Nytaar.

Om en 14 Dage skal der i Decorah afholdes Bygningscomissionsmøde og derefter Præstekonferens og Kirkeraadsmøde, dette sidste har vores Formand berammet til at holdes hos os. Jeg undrer meg over at de vil gjøre sig det Bryderi at reise herop

fra Decorah for den Sags Skyld, men velkomne skal de være, jeg er altid glad ved at see baade Herman Preus [k1130](#) og Brandt, [k1131](#) og vore «gamle» Præster see vi ikke sjelden nu, siden Decorah er blevet et saa viktig Sted for vores Kirkesamfund.

Men her har jeg hele Flokken min igjen og den Vesle i Vuggen begynder ogsaa at give Tegn at han er fornøiet af at ligge og see sig omkring, saa faaer jeg legge min Skrivning hen for i Dag. –

Den 10de Januar. Igaaraftes kom Vilhelm hjem og bragte med sig de kjære Breve fra Hjemmet der bragte gode Efterretninger, Gud ske Tak derfor! Maatte nu Maries [k1132](#) Bedring kun være af nogen Varighed, dog Gud ske Tak for hver en Dag hun er smertefri. Saa nu er Amtmanden [k1133](#) død! Stakkels Fru Cappelen. [k1134](#) Hvilken lang tung Tid hun har havt, maatte den nu blive lettere. Hils Fru Cappelen saa meget fra os. Hvor morsomt for Christiane [k1135](#) at hun var den 4de over i Hovedstaden, om al den Høitidelighed har jeg med megen Interesse læst udførlige Beretninger i vore Blade.

Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm og alle Børnene. For Ahlert er dette en interessant Dag, her er nemlig en Americaner, som sætter Pumpe i vores Brønd, og du kan nok tenke paa hvor opmærksom han er ved dette Arbeidet. Dette skal blive en god Lettelse for Husets Folk, især naar Brønnen om Vinteren er full av Iis. Johan generer sig ikke for nogen og snakker uophørlig til Americaneren som ikke forstaar et Ord norsk, men naar han kun faar Lov at snakke, er han fornøiet og lige glad, enten han faar Svar eller ei. Jeg maa slutte nu og nøies med at skrive kort dennegang. Gud velsigne dig kjære Fader og lade dette Brev træffe dig og mine andre kjære vel. Din hengivne Datter,

Leis. [k1136](#)

Brev 122: 5. januar 1865

«En Krukke veritabelt Hardangerøl, som staar og venter paa Kirkeraadet»

*Little Iowa Præstegaard,
5te Januar, 1865*

Kjære Moder! [k1137](#)

Du synes vist det varer længe før jeg kommer saa vidt som til at skrive hjem, men Julen er altid en Tid som jeg har lidet til min egen Raadighed og iaar endnu mindre end ellers. Pigerne er hver nogle Dage hjemme hos deres Familie, saa mange, som kan undværes i Huset følger med til Kirke, saa jeg har Børnene om mig bestandig uden nogen til at see til dem, desuden var Fru Schmidt [k1138](#) med sine 2 Smaagutter her i 3 Dage og saaledes kommer jeg just nu og ønsker deg et glædeligt Nytaar, kjære Moder, Gud give det maa blive godt for dig i alle Maader!

Du blev da vist baade glad og forundret over at høre hvor let og godt den gode Gud hjalp mig denne gang da lille Gutten [k1139](#) blev født og Forundringen og Glæden var stor her ogsaa, kan du tro, jeg tænkte mindst det skulde gaaet saa hurtigt og havde derfor ikke hastet noget med at sænde Bud efter Anne Ringestad, [k1140](#) som jeg vidste var kommen til Fru Larsen, [k1141](#) der væntede sig en Liden omtrent samme Tid; jeg vidste nu ikke hvordan der stod til og vilde derfor vente i det længste med at sænde efter Anne.

Tirsdag slagtede vi, hele Onsdagen stilledes jeg med Kjødmaden, befandt mig ikke vel om Aftenen, saa jeg var meget glad over Thorsdag morgen at kunne staa op og være saa vidt at jeg kunde sidde stille i Kjøkkenet og faa Slageterstellet færdig. Vilhelm [k1142](#) var borte bægge Dage og jeg var meget glad da han lidt før kl. 6 om Eftermiddagen kom hjem og Gutten afsted til Decorah. Vilhelm fortæller jo

hvorledes det gik; vist var jeg ængstelig over at være saa uden Hjælp, men de andre vist meget mere, jeg fik ikke Tid til at tenke stort før alt var vel over og da var jeg rolig.

Det var en stor Lykke ellers at vi havde en Pige paa «Tantes»^{k1143} Alder, her i Huset, det var Marie Sivesind, en takkelig, men meget sygelig Pige, som besøger os af og til fordi hun har Lyst dertil og godt af at komme ud imellem. Hun hørte vi havde meget at sy og var saa snil at tilbyde sin Hjælp; nu Marie havde før engang været tilstede i lignende Tilfælde og vidste hvad der skulde gøres. Saaledes hjælper Gud os altid og jeg kan kun forundre mig og ønske at det maa gaa mange andre, som mig dennegang. Det var noget andet end de sidste 3 Gange og kan ikke engang sammenlignes med da Lina^{k1144} blev født. Hidindtil har jeg ganske sluppet for alle slags Ulæmp; naar jeg undtager da Ahlert^{k1145} var liden, har altid et eller andet stødt til bagefter, og dennegang var jeg en Tid saa plaget af saadan ængstelse og Nedstemthed, som jeg synes var endnu værre; det havde jeg ogsaa, men ikke saa meget, de 2 forrige Gange, saa det var vel Svækkelse.

Anne Ringestad^{k1146} var her i 10 Dage og reiste saa til Fru Larsen, der 2 Dage efter fik en Datter efter megen Lidelse, stakkels Fru Larsen, hun havde en frygtelig Nat, men det gik dog godt tilsidst. Maatte hun kun komme rigtig til Kræfter snart. Jeg er glad fordi jeg kunde komme ned og see til hende 2den Januar, og bliver det oftere saadant deiligt Veir og jeg kan komme ud, skal jeg vist ikke lade det gaa ubenyttet hen. Vilhelm fortalte vel om den Mængde Kager og Mad af alle Slags, som Guttens Fødsel bragte til Huset, siden fik vi ogsaa et Anker^{k1147} godt øl og dertil en Krukke veritabelt Hardangerøl, som staar og venter paa Kirkeraadet skal komme og drikke det.

Min gamle Veninde, Guri Skaarlia, (hun hvis Hus vi havde den første Sommer) er god. Naar hun hører Anne er kommet, har hun Speidere ude. Naar hun da hører at alt er over, kører hun afsted til sin Datter, Eli Sørland, med Smør, Sukker, æg og hvad ellers behøves for at faa hende til at hjælpe sig med at bage, skjønt hun selv er saa flink som nogen, saa kommer de da Dagen efter i Forening herop, med et helt Læs af Kager, Smør og Ost. Denne gang var det så hældig at det var hendes Nabokone, som ble hentet herop om Aftenen, saa da en Dag var gaaet, kom ganske rigtig Guri og Eli i sin bedste Puds og med sine bedste Kager og du maa tro det er ikke simple Kager, men mange af dem ganske extra gode og fine.

Endnu har jeg ikke fortalt dig noe om lille Vilhelm, som jeg vilde ønske maatte vedblive at være saa snil og rolig, som nu, rolig er han egentlig ikke, jeg har ikke seet noget Barn saa urolig med Hoved og Hænder, på hele sin lille Person, som

han, og saa stærk til at bære Hovedet, men snil er han og sove godt, gjør han også, til nu i de sidste Dage medens jeg har skrevet hjem, som han har været saa usædvanlig vaagen; vi havde megen Møie baade lille Bro'er og jeg til at vände os til Børnetummel, nu gaar det nok saa taalelig dermed, jeg maa have Vuggen inde i Stuen om Dagen, eller ogsaa selv altid være i Sovekammeret, hvilket vilde være lidet hyggeligt. Det var en meget mager liden Person den første Tid han levede, lang og mager, mente Anne, men nu er han voxet saa og har faaet runde Kinder; han har været ganske frisk den hele Tid. For alle de Smaagutter, naar Henriette^{k1148} er meget træt af at passe Paul,^{k1149} og det kan man nok blive træt af, siger hun ofte: «Hvor godt det skulde være om lille Bro'er havde været en Søster, Smaagutterne støie saa, saa kunde hun, naar hun blev større, faa alt vores Legetøi og Dukkestel». Ja, jeg havde nu ogsaa valgt det om det havde staaet til mig, men siden det nu blev anderledes, er det vist bedst som det er.

Henriette bad saameget om at faa Lov til at vaage, da Gutten var nogle Dage gammel og fik ogsaa Lov til at sidde oppe til Kl. 12½ i 2 Netter, hun passede Ovnen saa godt og holdt sig saa flinkt vaagen, at det var en Lyst. Hun som aldrig er paa Bal eller i Selskab, havde aldrig været saa meget vaagen før. – Idag have vi Helligtrekongersaften, Børnene have allerede deres 3 Lys istand og snart er det ogsaa mørkt.

Fru Larsens Søster, Karine Neuberg, har været her et Par Dage, reiser imorgen til Decorah igjen, hun og Tante og Smaagutterne og Ahlert er ude og leger Kjælkebakke; men lille Johan^{k1150} har havt det endnu morsommere. Vilhelm skulde hen til en Gaard her i Nærheden og trak Johan med sig paa den nye Kjælken. Johan er en sød Gut, from og kjærlig, som vist ikke holder saa meget af noget i Verden som af Vilhelm. Han gaar efter ham og hænger sig ved ham naar han paa nogen Maade kan komme til.

Nu ser jeg ikke mere at skrive. I maa bære over med mine Breve; jeg bliver ganske ør og kan ikke samle mine Tanker naar jeg ikke har det stille medens jeg skriver nu for Tiden, det kan jeg nu ikke have, saa det gaar som det kan og nu græder lille Vilhelm, Paul prøver paa at efterligne hans Skrig og Johan synger; det er godt jeg har et stærkt Hoved.

Hilsen og gode ønsker for det nye Aar fra Vilhelm ogsaa.

Din Leis^{k1151}

Jeg har glemt at fortælle dig at det vide Skjørt med røde Border, du sendte, har jeg taget til lille Vilhelm, det er saa passe langt og prægtigt i alle Maader, og bliver almindelig beundret. Fru Larsen forærede ham en liden Trøie af fint, hvidt Uldtøj med røde Silkesnore, naar han har den, Moders Brudekjole, der nu er Babykjole, dit Skjørt og den Kappe med <...>, saa kan du vide han er fin fin. Mange Tak for Brevet fra December. Denegang ventede du da ikke længe paa Efterretninger herfra.

Brev 123: 24. februar – 8. mars 1865

«Henriette forstaar noksaa godt Engelsk nu»

Little Iowa Præstegaard

24de Februar, 1865

Kjære Fader!^{k1152}

For en 8–10 Dage siden modtog vi dit sidste kjære Brev fra Hjemmet og deri ogsaa gode Efterretninger, Gud være takket. Maatte du ogsaa fremdeles kunde glæde dig ved at Marie^{k1153} var rask og munter, skulde det være deiligt. Du havde da netop faaet høre at den mindstelille Gutten^{k1154} vores lykkelig var kommen til Verden, og at alt da var vel, siden har du vel ogsaa faaet Brev med samme Hilsen og ogsaa den gang kan jeg glæde dig med at sige det samme. Vi har nu længe været mærkelig sparede for Sygdom baade hos Voxne og Børn, Gud hjælpe os ogsaa at skjønnede derpaa.

Vilhelm^{k1155} kom i forgaars hjem fra Wisconsin, efter at have været borte 8 Dage til Kirkeraadsmøde, det var Glæde for Børnene at kunne møde Papa henne ved Kirken, hvor han gik af Deligencen, efter at de var bleven narrede den foregaaende Dag, og jeg var vel fornøiet med at Elven var saa stor at Vilhelm ikke kunde komme til Little Turkey river, hvorhen han skulde have reist samme Dag, han kom hjem.

Siden jeg sidst skrev har tiden gaaet rolig og stille hen, sidst i Februar var der en hel Del Møder i Decorah, i den Tid besøgte Frøken Jensen^{k1156} os, forresten saa jeg ikke saa meget til dem, uden den da Kirkemødet var her og en Dag jeg var nede i Decorah. Der er nu sendt Kaldelse til en ung Tydsker fra St. Louis, som lærer ved Skolen i Decorah. Det vilde være glædeligt om han kom, da der trænges haardt til Hjælp, og det skal være et flinkt Menneske; han har lært sig selv saa meget norsk at

han prædiket paa norsk i St. Louis. De blive bedre Latinere (i St. Louis nemlig) end paa nogen Latinskole i Norge og kan mere Theologi end Kandidaterne hjemme, siger Vilhelm. Jeg skal hilse meget fra Vilhelm og takke dig meget for Brevet, han har travelt i denne Tid med at gennemsee Oversættelserne til det Bind af Luthers Skrifter som nu skal trykkes.

Nu er det da en Tid gaaet noksaa godt med Børnenes Undervisning, skjøndt det ofte er brydsomt nok fordi lille Vilhelm er ofte saa urolig. Gid det nu ogsaa maatte kunde gaa til Sommeren, kommer her kun ikke for mange Fremmede saa. – Vilhelm læser Grammatik med Henriette, [k1157](#) den vil jeg gjerne være fri for, ogsaa skal han læse Religion med dem en Gang i Ugen. Henriette forstaar noksaa godt Engelsk nu og har megen Fornøielse af at lære det; især er det morsomt naar Vilhelm, som engang imellem hænder, kommer ind til os i engelsk Timen og staver med hende. Det vil sige, lader hende stave udenad de Ord, han nævner. Jeg bruger den her almidelige Methode, og der spiller Stavningen en vigtig Rolle. Nei, tysk kommer jeg endnu ikke paa at lære dem, det er vist tidsnok naar de blive flinkere i Engelsk, men jeg vilde dog gjerne, de ogsaa skulde lære det.

Ahlert [k1158](#) staver, men jeg synes ikke det gaar hurtigt, ikke heller med Skrivningen, i Almindelighed finder han det ikke videre morsomt og tænker mest paa snart at blive fri igjen, derimod morede det ham meget at skrive «Brev» til dig idag, han havde en hel Mængde han vilde jeg skulde fortælle dig, men det fik nu være med Kniven for dennegang. Han begynder at blive noget vidløftig med at klattre baade høit og lavt, det har derfor været saa godt de havde ingen til at lære sig, og disse høistammede Trær, her, er ikke saa lette at komme op i, men Smaagutter er Smaagutter, forleden fandt jeg ham spadserende oppe paa Fjøstaget og engang i Vinter, som det var tæmmelig glat og rimet, i Toppen af et høit Træ. Vor Herre holde sin Haand over dem, saa behøver ikke jeg at ængste mig. Maatte han kun blive snil og lydig – Ahlert er ikke noget let Barn at opdrage, Johan [k1159](#) er meget lettere, men lille Paul [k1160](#) seer ud til noget af hvert og til at faa god Forstand, han er hæftig, men meget bedre at styre nu, han bliver lit fornuftigere og noksaa lydig og snil, saa vi faar haabe det bedste. Han er meget morsom, flink til at tale og flink til at tage efter alt hva han seer og hører.

Siden jeg nu har talt om saa mange af Børnene, faar du ogsaa faa høre lidt om de to som er igjen. Lina [k1161](#) er flink og frisk og munter, har læt for at lære og er glad i at læse; jeg vilde ønske Gutterne vilde faa lidt af denne Læselyst som Smaapigerne har i saa høi Grad, hun voxer saa jævnt og passe, skyder ikke saa stærkt i Veiret som Henriette og Johan og tildeels Ahlert, og er fremdeles smal og bleg, men frisk.

Lille Kjæledæggen, Vilhelm, er et pent lidet Barn, han seer saa uskyldig ud Stakkels liden, og som en liden Pige; er det ikke pudsig at han har et stort og et lidet øie akurat som jeg? Alle forundre sig over det forstandige lille Ansigt han har og over hans fornuftige øine, du ved hvor ustø smaa Børns Blik er, men denne seer ud og har altid seet ud, som han strax vilde begynde at tale. –

Hvilket Veir vi har nu for Tiden. I morges var det 20 [Grader] Kulde og en Storm, Vilhelm maatte have sin store Reisepelts paa sig for at gaa hen paa Kirkegaarden til en Begravelse; en Mand frosset ihjel paa Veien fra Decorah og hertil, ganske tæt ved Mennesker, desværre er vel Brændeviin og her Aarsagen, skjøndt man med Vished ved at Manden ikke var fuld da han forlod Byen. Vi har havt saa lidet Snee i Vinter, den meste Tid Barfrost og Iis i Veiene, og det Først vi nu har gaar snart op i Søle, for i Marts Maaned er Solen varm og idag skrive vi den 8de Marts, saameget underligere er det at vi nu har faaet saadan Kulde. Hvilken mørk Vinter det lader til at have været i Norge og hvilket Først. –

Hvad troer du, skal vi snart faa Fred her i dette ulykkelige Land? Det seer nu vel mere sandsynligt ud dertil nu, end der nogensinde før har gjort, men alt hvad der angaar Politik ved du lige saa god Besked om, som vi har, saa derved vil jeg ikke opholde mig. – Du ved at det i de sidste Aar er bleven dyrere og dyrere lige som ogsaa Tjener og Arbeidsløn er meget forhøiet. Det vil glæde dig at høre at Menighederne uden nogen Aftale eller Bestemmelse desangaaende, have meget forhøiet Præstelønnen ligesom de ogsaa betale rigeligere ministerielle Forretninger og give større Høitidsoffer. Vilhelm har slet ingen Ting med det hele at gjøre, saa det er glædeligt at see at Menigheden mener det vel med sin Præst. Ved et møde i Calmar Menighed, hvor Vilhelm ikke var tilstede, blev der først gjort Forslag fra en Deel, om at erstatte Præsten det Tab, han havde lidt ved at miste den Hest jeg vist har fortalt om, hertil blev af andre indvændt at Præsten maaske ikke vilde like det, de vilde heller foreslaa at Menigheden bestemte sig til end yderligere at forhøie Præstens Løn, hvilket da enstemmig blev besluttet.

Taalte mine øine at skrive ved Lys, skulde du faa et længere Brev dennegang, kjære Fader, men som det nu er vil jeg være glad for jeg kan gjøre det om Dagen og faar være fornøiet med hvad jeg har faaet skrevet. Gud give det maa træffe dig frisk og vel. Mange kjærlige Hilsner fra os alle sammen,

din hengivne Datter Leis. [k1162](#)

Brev 124: 8. mars 1865

«Nei, du skulde se hvor ivrig lille Vilhelm er nu»

Den 8de Marts, 1865

Kjære Moder![k1163](#)

Jeg faar vist ikke skrevet stort til Dig denne Gang for baade Paul[k1164](#) og lille Vilhelm[k1165](#) er saa urolige, Tante[k1166](#) gjør hvad hun kan for at faa Vilhelm rolig, men jeg maa for det meste tage ham selv, Pauls Finger er muligvis paa det værste idag, dette gjør ham mer end almindelig brydsom, og Vilhelm har ondt for Tænder og har allerede længe havt det, det er jo tidlig, men baade Paul og Johan[k1167](#) fik de første da de var 3 Maaneder og saa gammel er lille Gutten nu. Det er baade godt og ondt med disse saa tidlige Tænder, det gaar lettere, men det er ondt, at de saa strax skal begynde at blive urolige, før det kom, var han virkelig snil, men hvor urolig han altid har været i sine Bevegelser, han holder sig næsten aldrig stille, jeg har aldri seet et Barn saaledes, men han er altid frisk saa det gjør ikke andet end han er mere trættende at passe.

Det er rart at alle disse Børnene, skal være saa urolige som Smaa, da de er saa friske; de har dog ikke noget saa uroligt at slægte paa, Smaapigerne var maaske bedre, men ingen af dem har, al den Umag jeg har gjort mig, været snille til at ligge vaagen i Vuggen eller til at ligge paa Skjødet saa jeg kan sy naar jeg sidder med dem, lille Vilhelm gjorde bægge Dele til han fik ondt for Tænder; Du kan tro det er besværligt at passe ham og læse med Børnene paa engang og det er ofte jeg ingen kan faa til at holde ham da, men det var ikke min Mening at klage, Gud ske Tak fordi Børnene, Vilhelm[k1168](#) og jeg er friske.

Nei, du skulde se hvor ivrig lille Vilhelm er nu. Tante leger med en Rangle for ham, han reiser sig næsten ganske op og øinene dandse i Hovedet paa Ham. Husker du at du lovede mig en Timetabel fra Skolen? Jeg vilde meget gjerne have en, saa snart du faar Anlædning. Tak for Tante Ingers [k1169](#) Portræt. Du kan nok tænke det morede mig meget at faa det, jeg studerede saa paa hvem det kunde være, jeg syntte at kjænde det og nu seer jeg nok at hun ligner sin Fader. Lever Familien i Bergen godt? Det gjør mig saa ondt for Fru Cappelen, [k1170](#) Gud give hun maatte have Glæde af at bo hos Krohns, er det en flink liden Gut, Benedicte har?

Til Sommeren er der Tale om at jeg skal reise til Wisconsin, fornemmelig til Preus's, [k1171](#) men kommer jeg først saa langt, besøger jeg vel ogsaa Brandts [k1172](#) og Ottosens. [k1173](#) Henriette [k1174](#). og Lina [k1175](#) skulde være med og Vilhelm følge mig over Missisippien, jeg vil ikke reise fra Smaaguttene uden han er hjemme. Bliver kun lille Vilhelm rolig, skulde det være morsomt. Det er nu 5 Aar siden jeg var i Wisconsin.

Vi har en udmærket snil Pige, kun 18 Aar. Jeg haaber hun bliver her i Sommer, saa skal hun vel have Bryllup. Confimandpigen er ogsaa sjælden snil, men desværre maa vi vel have en ny naar hun til Vaaren er confirmeret, der er ingen anden Raad.

Nu skriver jeg med Vilhelm paa Skjødet, han vil ogsaa have sin Hilsen med. Husker du de 6 Haandklæder, jeg fik af din Spinding? De har været udmærkede, de var jo ikke ganske nye da jeg fik dem, men først nu begynder de at blive tynde. – Ja, jeg faar kun føie Vilhelms og Børnenes Hilsner til mine egne og saa lev vel, kjære Moder,

din Leis

Brev 125: 14.–21. mai 1865

«Jeg har altid faaet et godt indtryk af Præsident Lincoln»

Little Iowa Præstegaard,

14 Mai, 1865

Min kjære Fader! [k1176](#)

Som sædvanlig er jeg senere ude med min Skrivning end jeg ønskede at være og mange forskjællige Grunde har har jeg ogsaa, som sædvanlig, derfor, der er imidlertid ikke Raad for dette, jeg haaber du er forvissat om at jeg altid skriver saa snart som muligt og ikke bliver ængstelig om Brevene ikke kommer saa aldeles regelmæssig, tænk hvor let et og andet kommer iveien for mig. For et Par Uger siden modtog jeg dit sidste kjære Brev og dermed ogsaa gode Efterretninger om eder alle, hvor deilig at Marie [k1177](#) nu ogsaa kan glæde sig ved at være friskere. Gud lade dette ogsaa vedvare!

Jeg tænker du har været ganske spændt paa Efterretninger fra America efter at den frygtelige Nyhed om Præsidentens Mord naaede Europa. Vilhelm [k1178](#) bragte den fæle Nyhed med sig 2den Påskedagsaften; [k1179](#) jeg kunde ikke rigtig tro det, men Dagen efter hørte vi Skud paa Skud den hele Dag fra Decorah og fik høre at alle Boutikker var lukkede og Sørgeflor udhængt foran alle Huse, det var kun altfor vist. [k1180](#) – Dette var dog det værste vi havde hørt, siden al denne Elendighed begyndte, og hvad kommer næst? [Det er] vores rimelige Tanke. Følgerne synes, Gud være lovet, ikke at skulle blive, saa som man kunde tænkt sig, Krigen er dog nu forbi og med den nye Præsident kan det blive bedre end man efter hans bedrøvelige Adferd Inaugurationsdagen [k1181](#) kunde vænte, Aviserne søge at forklare og undskylde hans Adferd paa bedste Maade, og jeg vil tro det Bedste saa længe det

gaar an, jeg synes det er godt der idetmindste er et Overhoved, men paa Politik indlader jeg meg ikke.

Nu da det frygtelige har skeet, ligger det nær at tænke: «at ikke dette er skeet for lenge siden» i et Land som dette, med alle dets Kjæltringer, og efter Avisernes Beretninger er det ikke heller Kjæltringenes Skyld at det ikke før er skeet. Præsidenten skulde først see lysere Udsikter for det Land han vist trolig har arbeidet for; jeg har altid faaet et godt Indtryk af Præsident Lincoln, av hvad jeg har hørt og læst, men det er grulig at læse de americanske Avisers Lovtaler over ham, og see hvor bespotteligt de tale og hvilke formastelige Sammenligninger de gjøre.

I dag har vi 21te Mai, 5te Søndag efter Paaske, og nu har vi faaet store politiske Nyheder, hans Ex. Exelence, Jef. Davis's (som Bladerne kalder ham) Paagribelse i sin Kones Klæder;^{k1182} jeg har aldri hørt noget godt om ham, saa jeg heller ikke har noget til overs for ham; men skulde det virkelig være saa at han er Medvider og Deltager i Præsidentens Mord, saa er det sidste værre end det første. Dette ved Publicum imidlertid ennu intet bestemt om og alt gaaer sin jevne Gang og jeg haaber de er kloge og sindige nok til ikke at tænke paa flere Kriger efter denne. Der er vist en Nød og Elendighed i flere af de sydlige Stater, jeg seer Opfordringer om Hjælp fra de nordlige Stater til dem. Her har vi jo følt saa mildt som muligt til Krigens Tryk, ihvor vel den har bragt Sorg til mangan Familie baade ved Dødsfald og ved at bringe deres kjære hjem som Krøblinger, der er dog ikke mange at see af dem her, i Wisconsin er det meget almindeligere.

En stærk Dalen var det i Priserne paa Manufacturvarer, en kort Tid, som jeg var saa hældig at kunne benytte mig af, nu stiger igjen alle Ting og Colonialvarer, Kjød, Flesk, Fisk staaer og har staaet lige høit. Derimod er Hvedepriserne meget lave og det er slemt for Farmerne, som heller ikke nu faa deres andre Varer godt betalte.

I dag er jeg alene hjemme med Smaapigerne, Paul^{k1183} og lille Vilhelm.^{k1184} Ahlert^{k1185} og Johan^{k1186} er med de øvrige Husets Folk til østprairie Kirke, hvor Larsen^{k1187} i dag prædiker for Vilhelm. Henriette^{k1188} og Lina^{k1189} har lavet Middagsmaden for os, bestaaende af afkogt fersk Fisk, eller rettere sprengt, den er ikke god ganske fersk, den Fisk vi i almindelighed faaer her, hvilket som du ved kun sjældent skeer. Nu vadsker de op og jeg sidder her med en liden Gut sovende i hvert Sofahjørne. Vilhelm, Ottesen^{k1190} og Preus^{k1191} (vores Formand) reiste sidste Mandag til St. Ansgar, til C. L. Clausen^{k1192} og derfra med ham længere Vest for at ordne nogle Menighedsanliggender, Gud give det maa gaa godt. C. L. C er ikke af de Greie. Paa Onsdag venter jeg dem her tilbage, de bliver over

Christihimmelfartsdag da de dog ikke kunde naa hjem til sine egne Kirker. Det var en Reisen [k1193](#) forrige Mandag, først Prof. Larsen, der fylte op med Søndag, saa Vilhelm, Ottesen og Preus, saa fru Hjort [k1194](#) med sine Smaapiger, som ogsaa hadde været her.

Nu har Vilhelm faaet Alter, Prædikestol og Døbefont til Kirken her og i Calmar, arbeidet i Cleveland og besørget af Collegebygningens Architect Griese. [k1195](#) Prædikestolen er især smuk, hvid med lidt Guld, nu skulde da den hele Kirke males, og utvides med en Chorbygning og Sacristi, Taarn og Klokke tales der ogsaa om, ja, det skulde være hyggeligt og hjemligt at høre Kirkeklokkerne igjen. Det gaar smaat med Kirkerne, men desto rigeligere har de bidraget til Universitetsfondet, [k1196](#) som det almindelig benævnes. De har megen Møie med at holde Arbeidet med Skolebygningen i Gang, de som har dermed at gjøre, og det er da fornemmelig Vilhelm og Larsen, som Medlemmer af Bygningscomisionen og Preus, Ottesen, [k1197](#) Brandt, [k1198](#) vore «ældste» Præster som interesserer sig mest derfor, og saa er det vel ogsaa naturligt at det hele Kirkesamfunds Byrder hviler mest paa dem. Farmerne kan ikke sælge sin Hvede paa Grund af flaaue Priser, saa der fra alle Præster kommer det Svar, at de ingen Penge kan skaffe, deraf kommer alle Vanskeligheder nu for Tiden, men de haaber at kan de klare sig en Tid, skal det blive bedre.

Den 14de Juni begynder Synoden, [k1199](#) den skal holdes hos Præsten Jensen, [k1200](#) saa Vilhelm slipper aa reise saa langt. Et Par Dage før kommer Brandt og Rasmussen [k1201](#) for at arbeide noget sammen med Vilhelm. Fra Pastor Stub, [k1202](#) kom for nylig Brev, med det endelige Svar at han for sin Helbreds skyld ikke kommer her tilbage, saa nu er Big Canoe Menighed lige nær. [k1203](#)

Vi har en meget sen Vaar iaar, suurt og koldt har det ofte været og stormende tillige, nu er det grønt, men 17 Mai stod Egetræerne kun i Knop. Min Have er da endelig færdig. Jeg skulde have stor Lyst til at faa lidt Lavendelfrø om der engang bliver en Anledning. Gid jeg nu maa faa mere Hygge, eller rettere Nytte, af Haven iaar end de to sidste Sommere, vi har plantet forskjellige Frugttræer, smaa Buske, Roser, et Par Caprifoler m.m. Syringene blomstre, en Perleblomst har blomstret og tænk en guul og en rød Tulipan staar i Flor, altsammen ere hjemlige Blomster, Tulipan seer jeg første Gang her i Landet. Nu staar nogle af Lilierne i Skygge, maaske de da vil blomstre. Iaar har jeg ogsaa for første Gang her i Landet seet Aurikler. Fru Larsen [k1204](#) fik en liden Plante, som nu i Vaar har glædet os med 7 Blomsterstilke, jeg siger os, for naar hun har seet paa dem en Tid, har hun klippet den af og sændt mig den. Ja, du kan ikke tro hvor underligt det er at see disse

Blomsterne igjen, som vi ikke har seet siden hjemme i Norge. «Hvorfor siger vi altid hjemme i Norge», spurgte Henriette idag, «vi siger aldri hjemme i America?» Gid du heller ikke maa komme til at sige det, tænkte jeg.

– Det er nu 26te Mai jeg slutter dette, Vilhelm kom frisk og vel hjem fra sin Reise 23de, Ottosen, Preus og Professor Schmidt^{k1205} op fra Decorah 24de, Larsen og Sirvers^{k1206} 25te, da var her ogsaa flere Menighedslemmer og 3 af Skolens Elever til Middag efter Gudstjenesten, saa vi var mange. Jeg tracterede med Karvekaal til Middag og Asparges til Aften. Det er første Gang iaar jeg har kunnet benytte Karvekaalen i Haven (voxer ikke vild her), men ivaar har der været nok baade til Larsens og os adskillige Gange. Af Asparges har vi ogsaa en hel Deel. Ja, Haven er pen nok nu, kunde vi nu bare holde den ren, men den vilde Thimothei er saa slem her paa Prairien. – Gud give du nu ogsa maa kunne gaa op stille i din Have, som sædvanligt, min kjære Fader, og at Vaar og Sommer maa blive smukke og skaffe dig mange Glæder. Jeg haaber Stin^{k1207} og Mally^{k1208} har besøgt dig i Paasken. Hils dem kjærligt fra os. Kjærlige Hilsner fra Vilhelm; de hadde den Glæde at opnaa Hensigten med deres Reise til disse fjærne Menigheder, gid de nu ogsaa maatte blive opmuntrede ved en hyggelig Synode. Mange Hilsner fra Børnene; du kan tro Paul er en morsom liden Figur i Buxer, saa stærk bygget og trivelig seer han ud og saa det 4 kantede Ansigt og store Hoved!

Gud give at dette brev maa finde dig frisk og vel min kjære Fader, din hengivne datter Leis.^{k1209}

Brev 126: 26. mai 1865

«Hils venlig dem jeg kjænder som husker mig i Kjøbenhavn»

Little Iowa Præstegaard

26de Mai, 1865

Kjære Moder![k1210](#)

Denne gang bliver du vel ogsaa ængstelig fordi det varer meget længere end sædvanlig før du faar Brev, hvis du ikke netop paa denne Tid er i Kjøbenhavn, det skulde glæde mig om saa er, hvem mon der nu er fulgt med dig? Gid du maatte træffe mange gamle Venner og faa en hyggelig Tour. Jeg tænker ogsaa paa at reise i Sommer, først til Preuses[k1211](#) og derfra to smaae Toure til Ottosens[k1212](#) og Brandt.[k1213](#) Henriette,[k1214](#) Lina[k1215](#) og lille Vilhelm[k1216](#) skulde da være med, jeg har lyst til at besøge disse Venner, men gruer lidt for at reise med den urolige Vilhelm, det er godt han ikke skriger meget, men han er meget trættende at passe, skjøndt han hverken er stor eller tung; hermed er imidlertid intet at gjøre, jeg vil vist have godt af at komme lidt ud og haaber jeg skal have godt af denne Tour, skjøndt jeg rigtig nok ikke har havt videre godt af mine foregaaende Reiser, enten har der været noget i Veien med Børnene, eller jeg har selv ikke været frisk.

Jeg havde tænkt at reise først i Mai, men Vilhelms[k1217](#) Reise til St. Ansgar forhindrede det og nu maa jeg bie til efter Synoden, d.v.s. til 26 Juni omtrent, da jeg ikke vil reise hjemmefra uden Vilhelm er hjemme, eller i det mindste ikke mere end en Nat borte paa engang. Ahlert,[k1218](#) Johan[k1219](#) og Paul[k1220](#) er jo hjemme, saa Tante[k1221](#) eller Marie Sivesind, rimeligvis bliver det kun den sidste, da Tante fremdeles er i Decorah, men jeg stoler næsten mere paa Marie, hun er forsigtigere. Jeg faar Ottesen[k1222](#) eller Preus til at escortere mig og møder formodentlig Fru Hjort[k1223](#) og hendes Smaapiger paa Jernbanen. Gid det ikke maa blive for varmt

paa denne Tid, Varmen føles dobbelt naar man altid har et lidet Barn at passe. Vi har meget at sy til den Tid, da vi alle trænge til Klæder og maatte vente længe i Vaar før Kjøbmændene fik deres Varer hjem. Her er saa mange Folk og mange Afbrydelser, saa det er ondt at faa Tid, jeg faar ofte saa lidet syet, da jeg hele Dagen passer Vilhelm, om Formiddagen læser med Børnene og saa Haven, den er stor, og jeg er saagodt som alene om at saae den til og passe den. Jeg faar mærke paa Smaagutternes Klæder at de blive store, Ahlert vil gjerne op i Træerne, det gaar ud over hans Buxer, disse Egetrær er slemme at klatre i og lidt farlige, ogsaa for en saadan liden Gut.

Vilhelm har lovet mig en Voltigerindretning [k1224](#) i Haven for dem. Var mine Brødre meget flinke til at behøve Lappe paa alle Kanter? Du havde nu bedre Tøier end jeg, er jeg vis paa. Vi syer og lapper meget mere her end hjemme fordi Tøiet er daarligere og Sommeren lang, saa de saa længe gaar med tynde Klæder, men saa gjør vi det ikke paa langt nær saa godt; det vilde være umuligt paa dette Tøi.

Huttetu, hvilken lang Vinter I har havt, det vilde jeg synes var ondt, især Taage og Mørke, bægge Dele har vi saa lidet af. Du taler om at simplificere min Slagting, Jeg tænker mere paa noget der kunde lette Vadsken, for den er saa stor nu, her bruges meget mere Tøi end hjemme, saa varmt som her er, af den Grund bliver Børnenes yter [k1225](#) hurtigere smudsigt, og fordi Lagner og Dækketøi ikke bliver rullet, holder det heller ikke saa længe rent. Vidste jeg kun [om] en god Vadskemaskine.

Nu, om Sommeren maa jeg for det meste hver Mandag lade Confirmandpigen hjælpe den anden saa snart hun har Soveværelsene færdige og ofte har de bægge fuldt Arbeide til Aftenen, vi vadske nemlig couleurt efter det hvide samme Dag. Vi skal faa en Cisterne, det vil blive en Hjælp, det er mere Arbeide med dette haarde Brøndvand, hvor godt det er at have faaet Pumpe, lille Johan kan nu pumpe Vand.

Jeg gjør ikke saa meget af Slagtingen. Kjødfarce laver jeg aldrig, det tager altfor lang Tid og jeg har ikke Mortel dertil, jeg har ikke smagt rigtig fiin Kjødfarce her i Landet. Røgepølser derimod er ikke saa meget Stel med, du ved jeg har en Kjødmølle og Spegepølser er gode at have om Sommeren for os, som har ondt for at faa noget til Smørrebrød. Vi slagter ikke saa meget, kun hvad vi bruger om Vinteren og saa er her noget Spegekød og Skinker til Sommeren. Vi kan ikke her have en saadan Uendelighed af oplavet Mad staaende her, som de brugte paa Landet i Norge. Din Opskrift paa Saltlage baade har og bruger jeg og har skaffet den til flere andre. Vi har en liden og for varm Kjælder, det er slem. Vi skal ogsaa have ny Pige; den jeg har, vil Moderen endelig have hjemme en Tid før hun skal

have Bryllup, nu faar jeg hendes Søster igjen. Var den jeg nu har, ikke saa snil og hyggelig at have i Huset, havde jeg før ladet hende reise, saa slusket er hun i mange Stykker, men saa takkelig, hun synger bestandig, Paaskedags morgen. Kl. 5 vækkede hun det hele Huus ved at synge saa det klang igjen, fra først til sidst: «Op Sjæl, bryd Sønnen af». [k1226](#)

Det er en Nød med Piger her og jeg vænter aldrig at beholde dem længe nu, her er sa meget at gjøre. De kan faa høi Løn og lette Tjenester og er næsten alle i den Stilling at naar de føle sig trætte, kan reise hjem saa længe de behager og hvile. I det norske *Fædrelandet* sto nylig «En Opfordring til norske Piger fra nogle Huusmødre i America». Jeg undres om det kommer dig for øie. Stykket er i mange Maader dumt skrevet, men usandt er det langt fra og heller ikke overdrevet efter hvad jeg kan forstaa, jeg har hørt meget lignende om Bypigerne, den Slags der staa beskrevet, befatte sig heldigvis ikke med at reise paa Landet, og jeg har aldri erfaret andet end Høflighed og Villighed, men de er saa fordringsfulde med Hensyn til lette Tjenester mm, at vi maa være glade for at faa og beholde en der er snil om der ellers mangler hende mange ønskelige Egenskaber. Den lovprisede Frihed og Lighed og Tidsaandens Retning viser ingen heldig Indflydelse paa Tjenestepigerne.

Kort efter jeg sidst skrev hjem havde vi en almindelig Sygelighed her i Huset, ikke noget alvorligt, kun Forkjølelse, og deraf har her været meget af i denne kolde, sure Vaar. Lille Vilhelm var ogsaa saa betaget af Snue nogle dage, han har faaet 2 Tænder og vænter paa flere, gid de 2 øverste kom før vi reiser. Nogle Uger før Paaske kom Marie Sivesind her for at være et Besøg, du ved hun er sygelig og synes lidt Forandring gjør godt. Hun havde ikke været længe før hun blev meget syg og var meget daarlig en Ugestid, men har siden været raskere end nogensinde, sasaledes at hun, hvis hun bliver ved at være saa flink, skal være her medens Tante er i Decorah. Det traf sig meget heldig at hun var her saa Tante kunde reise til Fru Larsen. [k1227](#) Marie S er en sjælden Pige i mange Maader, stille og fordringsfri, flink og paalidelig. Fru Larsen har været her nogle Dage og kommer vel snart igjen, hun har godt af at komme ud.

Det er 28 Mai nu, jeg slutter disse Breve, for et par Dage siden reiste Preus og Ottesen, de kom her [til] min Geburtsdag, da var det netop et Aar siden Johan [k1228](#) kom her! Det er saa morsomt at faa disse «gamle» Præsterne i Besøg, det er ganske som Brødre der kom, der er ikke mange nu, disse som Brandt, Vilhelm og Larsen han hører med, skjøndt han kom meget senere. Du kan tro Smaapigerne og Marie Sivesind havde pyntet op den 24 til jeg kom ind om Morgenen. Blomster paa alle Borde, Ovn og Vægge, det var virkelig saa pent lavet. Den Dag var Mama 33 og lille

Vilhelm netop halvt Aars gammel. Men nu maa jeg tage lille Vilhelm. Henriette kan ikke styre ham.

Nu kom Posten og bragte mig Breve fra Fruerne Larsen, Hjort og Preus. Fru Larsen vil komme og være her næste Uge og den følgende, det er godt nok, men hvordan jeg skal faa os færdige til at reise, forstaar jeg ikke, men der bliver vel en Raad, eller vi faar reise med hvad vi have. –

Architect Griese^{k1229} har bedet os tage hans Datter i Huset nogle Maaneder i Sommer, hun er en 14–15 Aar, han vil gjerne have hende ud blandt Folk og at hun skal øve sig lidt i Norsk. Moderen er dansk. Jeg ved ikke rigtig naar hun kommer.

Mange tak for dit sidste Brev. Hvilken Sygelighed der er i Laurvig,^{k1230} det gjør mig saa ondt at høre om Fru Jørgensens Sygdom. Hils hende saa meget fra os, jeg længes efter at høre hvordan det gaar, og om Simon er kommet hjem og hvordan det fremdeles gaar med Fru Cappelen.^{k1231} Tak for Timetabellen som det morede mig at see. Hils Thomas^{k1232} saa meget – og hils alle Venner og Bekjendte. Nei den Paul, der har han faaet paa sig Vilhelm's Hat og Kjørehandsker og kommer ind og bukker og siger «Farvel». Han er meget pudsig og meget brydsom fremdeles, men jeg gjør mig ikke større Forventninger om Vilhelm. Mange Hilsner fra Vilhelm og Børnene, hver især. Hils venlig dem jeg kjænder som husker mig i Kjøbenhavn, og saa mange gode ønsker til den 7de Juli, maaske oplever du den Dag blandt dine Kjære i Danmark.

Lev vel, din Leis.

Brev 127: 25. juni 1865

«Jordbær og Fløde hver Dag medens Vilhelm var paa Synoden»

*Little Iowa Præstegaard,
den 25de Juni, 1865*

Min kjære Fader,

Om 3 Dage reiser jeg, hvis alt er vel, til Wisconsin, og disse Linier sender jeg dig indeni Brevet til Horten, [k1233](#) da det muligens kunde blive noget længere end sædvanlig før jeg kommer til at skrive hjem igjen. Smaapigerne og lille Vilhelm [k1234](#) tager jeg med mig, saa bliver Vilhelm [k1235](#) og Marie Sivesind hjemme og passer paa de andre 3, ja, Tante [k1236](#) er ogsaa hjemme nu for Tiden, men naar fru Schmidt [k1237](#) kommer hjem fra sin Reise, skal hun til dem og studere engelsk.

Naar jeg undtager at jeg ifjor Vaar i 2 Dage var hos Præsten Hjorts [k1238](#) og bar deres lille Gut til Daaben, er det første Gang at Vilhelm er hjemme alene, jeg undres hvordan det vil gaa, det er godt han har Smaagutterne. Vi skal hovedagelig besøge Preuses, [k1239](#) men ogsaa gjøre Afstikkere til Ottesens [k1240](#) og Brandts, saa vi bliver vel en 4-5 Uger i det mindste. Maa nu alt være vel her hjemme og lille Vilhelm ikke være altfor urolig, vil jeg vist have betydelig godt af at komme lidt ud. Vi seer jo ikke sjelden gode Venner nu, men det er ikke saa liden Forskjæl paa at have Besøg og selv være i Besøg. Smaapigerne glæder sig meget naturligvis og jeg glæder mig ved at skulde have dem med. De vil ogsaa have godt deraf. Onsdag kommer Preus [k1241](#) fra en Visitatsreise i Minnesotah og Thorsdagmorgen følger vi med ham. Det går lettere at reise nu end da jeg for 5 Aar siden var i Wisconsin, nu har vi at kjøre 7 eng. Mil, derfra med Jernbanen ved Middagstid og er i Madison om Aftenen, saa har vi atter 2½ norske Mil at reise til Vogns før vi kommer til Preuses.

Og nu er du alene hjemme med Marie^{k1242} og Lina,^{k1243} kjære Fader, jeg tænker paa den Tid jeg var hjemme under lignende Omstændigheder og skulde holde Huus for dig, vi var nu ellers flere den Gang og saa kom onkel Peder^{k1244} og besøgte os. Jeg haaber Lina udfører sine Huusmoderpligter godt og føler dens Værdighed ikke mindre. Gid nu du maa være flink og Marie frisk, saa ved jeg I have det godt og mor^{k1245} og Christiane^{k1246} vil vist have godt af en Udenlandsreise, jeg ville meget ønske Christiane maa more og hygge sig, jeg tvivler ikke paa, det er Tilfælde med Moder.

Naar disse Linier naaer dig, er de maaske alt hjemme igjen og Ferien begyndt, skal du da ikke tage dig en Tour til Stin,^{k1247} det vilde da vist more dig, naar du først kom afsted og tænk hvor det vilde glæde Stin og Mally.^{k1248} Ak, ja de har det godt, som kan faa dig i Besøg! Hils dem kjærligst fra mig, gid de maa trives godt, hvor de nu er og saa være i Ro en Tid hvis de liker sig der. Det er vel almindeligt Veiarbeide Stin nu har. Gud skje Lov! fordi de lever saa lykkeligt, det er godt Mally er saa practisk, det kan behøves i hendes Stilling. Mange Tak for dit Sidste Brev og alle gode ønsker til min Geburtsdag. Det var Mads der havde været paa Fritzøhuus, det skulde være morsomt nok at være med og see saadant for engangs Skyld og vilde vist være meget besynderligt for mig nu. Det er godt jeg ikke er rig, jeg vilde vist ikke blive flinkere til at bruge Rigdom, naar jeg først fik den, end de fleste ere. Hils Treskows venligst fra os, gid det maa gaa fremad med Fredriks^{k1249} Arm. –

Er der meget storartede Anlæg omkring Fritzøhuus nu? Det skulde jeg have Lyst til at see. Jeg tænker mig der maa være saa deilig. Bliver Yttersø og Haverne i Laurvig^{k1250} fremdeles vedligeholdet? – I de Uger der er gaaet siden jeg skrev sidst har alt gaaet sin vanlige Gang, vi har været friske og havt fuldt op at tage vare med Haven og med Børn; medens Synoden varede var Fru Larsen^{k1251} og hendes Børn her, da blev der just ikke saa meget af nogen av disse Arbeider, naar der er ni Børn i Huset hvoraf de to er 1/2 Aar og to 2 Aar gamle, og da nok at stelle med alligevel. Hver dag tog de sig nu god Søvn disse 4 Smaa, en i hver Seng laa de inde i Sovekammeret, da havde Fru Larsen og jeg en god rolig Tid. Fredag Aften kom Vilhelm tilbage fra Synoden, men reiste alt igaar, (Lørdag) til Kirke igjen. Det var gaaet godt paa Synoden, men ingen videre Ulemper eller Ubehageligheder, alle Præster på 2 nær tilstede og jeg husker ikke hvor meget over 100 Representanter, saa det er ikke liden Møie og Besvær for den Præst, hvor Synoden holdes; 70 og 80 Mennesker vare de hver Dag hos Jensens,^{k1252} da der altid er en Deel foruden Præsterne.

Bliver Skolebygningen i Decorah færdig til Høsten, er det bestemt at Præsten Brandt skal komme did. Nu er den første «fuldt Studerede» Candidat færdig fra St. Louis. Han skal være Præst langt vest i Iowa. En anden af de practisk Uddannede, Sterk Reqve, [k1253](#) er ogsaa ordineret, saa det gaar saa smaat fremad med at faa mere Præstehjælp, som stadig mer og mere tiltrænges. Hvor stor Emigrationen lader til at blive fra Norge iaar! – Jeg haaber du kan glæde dig over en større Blomsterrigdom end jeg kan denne Sommer. Vi havde stadig Tørke og Vind en tre Uger efter vi hvavde saaet mitt Blomsterfrø og da det nu er den 4de Sommer her har været saa tørt og fattigt paa Blomster, kommer der heller ikke mange op af dem, som saaer sig selv hvert Aar. Forunderlig nok har vi haft en hel Del Jordbær og spist Jordbær og Fløde hver Dag medens Vilhelm var paa Synoden, det er kjædeligt at Jordbær og Roser næsten altid er paa det bedste i den Tid. Endu har vi dog mange smukke Roser. Det seer dog ikke ud til saadan Tørke i Sommer, som de sidste Aar, vi har haft meget Regn den sidste Uge, det er godt for Hveden, hvor Fluerne alt begyndte at vise sig.

Jeg vilde ønske du kunde see Paul [k1254](#) som han nu staar midt paa Gulvet med Hænderne i siden og kniber øinene tæt igjen og siger noget veltilfreds: «Ingen kan se Pallemænd, naa er Pallemænd vække, kan du se mig, Anneman?» (Johan). [k1255](#) Fornylig faldt han i det Trug som Hestene drikker af og kom ind gennemvaad og meget forfærdet, medens han paa samme Tid halvt grædende fortalte at: «Hestene vilde drikke op Pallemænd, saa var der ikke nogen Pallemænd mere.» Lille Vilhelm har været meget urolig nogen Tid før de 2 øverste Fortænder kom frem, nu er de næsten fremme og han roligere, han sidder i Sofahjørnet, eller den store Gyngestol af og til nu om Dagen. De andre Børn er flinke, Ahlert [k1256](#) har været plaget af Tandpine, som har holdt baade han og mig vaagen om Natten, nu har det være godt en Tid, det er en Tand som skal ud alligevel. Det er førstegang her er Tandpine i Huset.

Ja nu faar det være nok for denne Gang min kjære Fader. Mange kjærlige Hilsner til Moer Kristiane, Marie, Lina og Thomas. [k1257](#) Tak Kristiane, Marie og Lina for Brevene. Sidst i Juli eller allerførst i August haaber jeg at være hjemme igjen og at kunde skrive. Mange kjærlige Hilsner fra Vilhelm og Børnene. Lev vel,

din hengivne Datter Leis. [k1258](#)

Brev 128: 14. august 1865

«Der var blevet saa slemt med den americanske Landeplage, Væggeluus»

*Little Iowa Præstegaard,
14de August 1865*

Min kjære Fader! [k1259](#)

Det er nu snart 14 Dage siden jeg kom hjem fra min lange Reise og først nu kommer jeg saa vidt som til at skrive til dig; strax efter jeg kom hjem, begyndte næmlig Hvedehøsten, den giver Arbeidsfolk og mere at voretage; desuden har jeg ingen Confirmandpige. Det var deiligt at komme hjem igjen, kan du nok vide, det bedste ved hele Reisen. Vilhelm, [k1260](#) Ahlert [k1261](#) og Johan [k1262](#) hæntede os i Ossian, vores Jærnbannestation, omtrent en norsk Miil herfra, Smaagutterne var sjæleglade stakkels, og Vilhelm sa han var nu ogsaa lidet Granne glad. – Vi havde ikke kjørt langt før det begyndte at regne og Børnene maatte kaste Vilhelms Regnfrakke over Hovedet og fik ikke see stort af de hjemlige Omgivelser, som de havde glædet sig saa til. Paa Veien fik jeg see et Portrait af Paul, [k1263](#) meget morsomt for os som kjænder ham, men jeg maa faa et med et andet Ansigt, ikke dette «misfornærmede» at sænde hjem til dig. Dette var den første Overraskelse, men blev ikke den sidste den Dag.

Først maatte jeg nu sige goddag til min lille Pallemænd, [k1264](#) han var saa glad, gik efter mig hele Dagen og spurgte baade den og de følgende Dage: «Vil du ikke igjen reise fra mig, Mama?» Hvert øieblik kom han med et Spørgsmaal, nu hed det: «Er du glad i mig, Mama, vil du være hos mig?» Saa kom jeg da ind i Gangen, der var betrukket, baade oppe og nede og alle Tager hvidtede, saa i Kjøkkenet, der var Væggene straalende med lysegul Vandfarve; i Stuen var Gulvet malt, nyt Betræk paa Væggene, 6 nye Stole som meget tiltrængtes (sortlakerede Træstole), nyt Tøi

sat paa de to Fæltstole, jeg fik i Brudegave, som nu efter næsten 12 Aars daglig Brug, vare udslidte, 3 colorerede Billeder, meget pene, der fulgte med den Aargang vi holdt af *Illustrated London News* var kommen i Glas og Ramme paa Væggen – jeg er glad i at have noget paa Væggene; men det som bidrog mest til at gjøre Værelset saa renligt og hyggeligt, som det er, var klare hvide Gardiner, de sidste 2 Aar har vi havt grønne og hvide Gardin, meget pene, men de gjør det saa mørkt om Sommeren, dem skal jeg gjæmme til Vinterbrug, naar Løvet falder av de store Træer her udenfor, da er her lyst nok. Saa skulde jeg da see ud i Havegangen, saa havde den rigtig stygge Gang faaet malet Gulv og lyst vænligt Betræk paa Væggene og Sovekammeret var ogsaa betrukket og Gulvet malet, og er ikke til at kjende igjen, saa pent og hyggeligt er det nu.

Der var blevet saa slemt med den americanske Landeplage, Væggeluus, alle Væggene her i Huset er rappet, men det nytter ikke naar der ikke er Papirtræk, jeg havde ment i allefald at faa det strøget over med Vandfarve, da jeg ikke troede det gik an at faa Betræk, hverken der eller i Stuen, hvor det ogsaa meget tiltrængtes, da Fluerne trods all Forsigtighed, er slemme i den varmeste Tid. Næsten hvert eneste Værelse havde faaet en eller anden Forbedring, paa Studereværelset var der kommet en ny Boghylle, som jeg længe havde ønsket, Vilhelm vilde faa sig. Hvad synes du, har ikke Vilhelm været flink, jeg havde bedet ham male Stuegulvet i min Fraværelse og ventede ikke engang at finde det ganske tørt. Det bedste ved det hele, siger Vilhelm, er at du har sluppet den Sjau, og kunde komme hjem til et ganske rent Huus.

Ja, det var meget hyggeligt at see hvor pent og hyggeligt her er; ude om var der ogsaa adskillige Forandringer. Stakittet hvidkalket og de gamle rygløse Stole blevet til hvidmalede Havestole, eller vel rettere Havekrakke. Ud i Haven kunde jeg da komme og see mig om ud paa Eftermiddagen, der var ogsaa rent og en mængde blomstrende *Portulacia* og røde, hvide og blaa *Morning glories*, samt store duske Akernelikker og *Lavatera* og *Petunia* gjorde sit Bedste til at pynte den. Stort andre Blomster er der ikke nu, ingen Ting kom op af Blomsterfrøet, denne tørre Vaar, nu siden i Sommer har her været Regn nok, saa nu staar Græsplen i Haven og om Huset saa frodig og smuk.

Nu har jeg været vidløftig om mit Huus's Udseende mener jeg, men jeg ved det trætter dig ikke kjære Fader, du synes ogsaa det er morsomt at vide at vi har det hyggeligt. Jeg var længe hjemmefra, hele 5 Uger, men denne Reise troer jeg dog jeg har haft godt af, selv var jeg frisk, Børnene ligesaa, med Undtagelse af at lille Vilhelm [k1265](#) var urolig af og til, og fik 2 Tænder, hvor vi var, havde vi det meget

hyggeligt og det som var vigtigst, jeg fik hver Uge gode Efterretninger hjemmefra. Vilhelm synes nu ikke det var meget morsomt, det var første Gang, jeg var hjemmefra og han hjemme, naar jeg undtager 2 Dage engang; men han var meget lidet hjemme, især den første Tid, da var han ogsaa nogle Dage paa Painted Creek for at hjælpe Hjort^{k1266} med noget og havde Ahlert og Johan med sig, det var som en liden Fornøjelse, Ahlert viser mig med megen Tilfrædshed en Dollar han fik af en Mand derhenne, som stod Fadder til ham og beder om jeg vil forære ham 1 Dollar til, saa vil de alle plukke Egenødder og derved tjene den 3de og købe den aller største Gyngest, som findes i Decorah.

Det lønner sig at tage Ahlert med og vise ham hvordan dette og hint Arbejde gaar for sig, han lægger saa nøie Mærke til alle Ting. Det var første Gang da de nu hæntede mig at han saa et Locomotiv og du kan tro han brugte sine øine; naar Banen bliver færdig til Decorah, har han faaet Løfte om at reise paa Jærnbanen fra Ossian til Decorah. Vi faar ikke meget godt af Sommeren sammen, Vilhelm og jeg, nu er han reist for at være borte i 2½ Uge. Brandt og Vilhelm skal til Rasmussen^{k1267} og konferere om Psaltesagen, nu er en Afdeling af Missourisynoden netop da samlet i Cleveland, saa Vilhelm bestemte sig at blive en Uge længere og overvære den, jeg haaber han vil have godt af at komme lidt ud, udenfor sædvanlige Reiser.

Du har ogsaa været alene hjemme i Sommer, nu er formodentlig Moder^{k1268} og Christiane^{k1269} hjemme igjen, maa nu kun Marie^{k1270} have været frisk medens de var borte. Det skulde rigtig glæde mig om Stin^{k1271} og Mally^{k1272} fik sit ønske opfyldt om at se dig i Ferien. Jeg blev overrasket da jeg kom hjem ved at finde Brev fra dem, hils og tak dem meget derfor. Det var saa morsomt at høre directe. Jeg haaber at de Fotografier som blev taget af Smaapigerne og mig i Madison, snart kommer og er saapas gode at jeg kan sende deg dem, i saa Fald kan jeg vel ikke skrive saa meget denne Gang. Jeg fik taget en nydelig Ambrotyp^{k1273} af lille Vilhelm, som er fotograferet i Decorah, den sender jeg ialfald; den er grov og styg, men kan dog give dig en Idee om ham, det er en vakker liden Gut og jeg troer bestemt han faaer din Pande, naar han bliver ivrig kommer der frem midt i Panden to Aarer ganske som du har det; jeg skulde være saa glad om han kom til at ligne dig!

Dette brev kommer vidst lidt senere end din Fødselsdag, Gud vælsigne den for dig og lade dig opleve dig frisk og rask og med Glæde, min kjære Fader! Vilhelm og Børnene sender dig mange og kjærlige Hilsener og gode ønsker. Nu glemmer

heller ikke lille Paul i sin Morgen og Aftenbøn, at bede Gud bevare Bedstepapa og den Bøn beder mange med ham.

Der kommer Henriette [k1274](#) med Vilhelm paa Armen, gid jeg kunde sende dig dem begge. Vilhelm er saa blid og venlig, der har du et Kys fra ham. Gud velsigne dig kjære Fader.

Din hengivne Datter Leis. [k1275](#)

Brev 129: 26. oktober 1865

«Nu er da Colleget færdigt og indviet»

Little Iowa Præstegaard,

26 October 1865

Min kjære Fader!^{k1276}

Endelig kommer jeg saa langt som til at begynde paa Brev til dig, min kjære Fader! Vi leve saa selskabeligt i denne Tid, at jeg ikke faaer Tid til nogen Ting, og selskabeligt lader det til det ogsaa har været hjemme i Herregaarden. Efter Moder^{k1277} og Christiane^{k1278} kom hjem fra sin Udenlandsreise; saaledes var det ogsaa her, medens jeg var i Wisconsin, var her ingen uden Haandverksfolk, saagodt som, men efter min Hjemkomst, har vi bogstavelig ikke været alene en Dag, før nu de sidste 2 Dage, det smager deiligt især da Vilhelm^{k1279} er hjemme; maatte det kun vare ved, men det gjør det vidst ikke, siger Tante^{k1280} med et Suk; hun er ogsaa vel fornøiet af Fremmede, som rimeligt kan være, det kan nu ogsaa blive for meget af det Gode!

Især troer jeg man bliver hurtig fornøiet naar det er saa mange Børn, de skaffer mere Bryderi paa alle Kanter. Ja, vi er rigtig kommen «op i det» vi som før boede saa langt borte fra alle. Noget der forresten ser virkelig slemt ud, at her om Sommeren idelig er Fremmede, er at Børnenes Skolegang bliver saa forsømt, det er mig umuligt at vedligeholde den paa denne Tid, som Huset er fuldt af Fremmede, dertil har jeg altfor liden Hjælp. Jeg er bange for Smaapigerne skal voxe op som Fuglen i Skov, for Smaagutterne er der lysere Udsigter, nemlig med Skolen i Decorah, hvis vi skal blive her til den Tid.

Ja, nu har vi Vinter og naar vi bliver friske, saa haaber jeg at kunde indhænte noget af det Forsømte. Det volder mig mange Bekymringer dette, vist mere end det burde. Gud hjælpe os kun at opdrage dem saa de maa blive fromme, gudfrygtige

Mennesker, saa faaer det være det samme om det kun bliver smaat bevændt med Kundskaber. Det er dog ikke længe vi vil have Brug for dem. –

Mange Tak for det sidste Brev, kjære Fader! Du stod da i Begreb med at reise vestover og gjæste Stin, [k1281](#) gid du nu maa have haft godt af Touren og Glæde af at besøge Stin og Mally. [k1282](#) Stin har det godt han som kan faa tage i mod vores kjære Fader i sit eget Huus, tænk hvilken Glæde! Jeg længes efter at faa høre om din Reise og dit Ophold hos dem, hils baade Stin og Mally meget fra mig, jeg er for længe siden begyndt paa et Brev til Stin, Svar paa et jeg fandt ved min Tilbagekomst fra Wisconsin, men at faa skrive Brev i Sommer, det har næsten hørt til Umulighederne. –

I dag har vi Allehelgens dag og hvilket Veir! Det er godt Vilhelm ikke behøvede at reise længere end til Kirken herhjemme; idag og i Nat har det atter sneet, i gaar Tøveir, det er et frygteligt Føre. Folk kan ikke mindes en saadan Høst, grøn Skov og grønt Græs, med dyb Sne over, kun faa har faaet tærsket og blant de Heldige var vi. Næsten ingen har høstet Maisen, eller taget op Poteter, disse sidste er saa angrebet af Raadenhed, denne fugtige Sommer, alle Havesage staar ogsaa ude, alting er usedvanlig sent modent dette Aar. Et særdeles godt Aar er det paa disse Kanter og vi har ogsaa faaet en god Avling av Hvede og Havre og Mais. Iaar høstede vi 6 Skjæpper store deilige æbler, en Skjæppe af hvert Træ. Det var mere end vi væntede. Du kan tro det er en Fornøielse naar de skal høstes, Ahlert [k1283](#) og Johan [k1284](#) oppe i Træerne; jeg tænkte ikke da vi for 8 Aar siden plantede dem, at vi skulde faa 2 Smaagutter oppe i Træerne og plukke, og 2 sidde paa Græsset og se til. Af Druer fik vi ogsaa en Deel, ellers er det meget smaat med Vildfrugt, ikke engang Blommer blev der mange af. I Sommer blæste den smukke Slyngeplante, som næsten dækkede en hel Huusvæg, pludselig ned, der er ingenting at gjøre dermed. Den taaler ikke at røres ved. –

Nu er da Colleget færdigt og indviet. Det var en stor Fest og Glædesdag; jeg troer jeg vil klippe Beskrivelsen derover af *Emigranten*, skjønt den er saa daarlig skrevet, men jeg gjør det nu ikke bedre og vil saa gjerne faa dette Brev fra Posthuset i morgen, naar Vilhelm reiser til byen. [k1285](#) I fjor Sommer blev Grundstenen lagt, nu staar det færdigt, smukt og godt, det er store Ting. Saaledes som Tiderne har været her de sidste Aar og alle Materialer og Arbeidslønnen saa kostbar, men det er ogsaa gaaet underligt, saa ofte naar Kassen var tom, kom Pængehjælpen fra Kanter hvor man mindst havde væntet det. Bygningen med dens Udhuuse koster 70 – 75.000 Dollars. Der er nu 70 Elever, flere kunde de ikke tage i Høst og en hel Del maatte vises tilbage. Det seer ikke ud til at Skolen skal komme

til at mangle Elever. Præsten Brandt er da nu kommen, er Lærer ved Skolen og Præst ved Decorah Menighed, naar de kan faa mere Lærerbjælp, skal en af Vilhelms Kirker forenes med Decorah. Han bor ogsaa i Colleget til der kan blive bygget Præstegaard, hvilket ogsaa er Vilhelms Arbejde at sætte i Værk. Saa skal der bygges en stor Kirke i Decorah hvortil formodentlig alle Menighederne skulle bidrage. Med Tiden skal du faa en Fotografi af Colleget. Det var en hel Sjau for mig at komme afsted med det hele Huus klokken 7 om Morgen, Indvielsesdagen.

Preus og Frue^{k1286} var Dagen før kommen fra New York. Vilhelm var i Decorah da Conferensen var begyndt et Par Dage før. Smaagutterne var saa glade, at de blev borte for mig mellem hvert Plag Reisetøj jeg fik paa dem, de skulde ud og undersøge om Hæstene vare forspændte. Klokken lidt over 7 sad vi dog, 16 Mennesker i to Vogne og min store norske Hattetine fuldt af Proviant, vi maatte da ogsaa bidrage til det store Midagsmaaltid. Lille Vilhelm^{k1287} sov sødelig den hele Vei og det var godt, da Morgen var tæmmelig kold. Veiret saa ikke meget lovende ud, og der faldt endogsaa et Par Regndraaber under Slutningsbønnen, men strax Velsignelsen var lyst, klarede det op og blev deilig Solskin medes vi spiste, det var et vidløftig Maaltid og bestod av en Masse Kager og *Pier*, Smørogbrød, kold Steg, Skinke og Kaffe. Jeg opdagede ikke flere Ting og det var ogsaa alt som kunde forlanges til en Masse Mennesker.

Vi blev over Natten til Søndag, saa Børnene skulde faa see Illuminationen. Søndag Morgen drog vi hjemover igjen, ja Henriette^{k1288} og Lina^{k1289} blev igjen til deres store Tilfrædshed, de var saamange Smaapiger samlet, med os fulgte Professor Brauer fra St. Louis og Professor Lange fra Ft. Wayne. Pastor Rasmussen,^{k1290} som prædigede her i Kirken den Dag (der var Prædiken i alle Vilhelms Kirker den Dag og han selv fri) samt Frøken Jensen, Præstens Søster,^{k1291} hun blev her et Par Dage, men de andre reiste samme Aften til Decorah igjen. Tydskerne^{k1292} var baade takkelige og livlige og jeg fik øve mig lidt udi Tydsken igjen.

Nu er da Stub^{k1293} kommen og gid han ikke maatte angre derpaa, hvilket ikke jeg troer han gjør, skjøndt de nu er i denne første Tid før Præstegaarden bliver bygget, har saa mange slags Savn, som bringer dem til at længes saameget mere til Norge; maatte kun Præstegaarden snart blive bygget og Stubs Helbred vedblive at være god, saa gaar det nok, det er ellers ikke saa greit at begynde paa Nybyggerlivet i den Alder de nu er og med sin store Familie. Stubs har havt det saa godt i Amerika før, at det er meget de nu vover at begynde paa nyt. Det var morsomt at see dem igjen, men derimod ikke morsomt at høre ham tale om Tilstanden i Norge i religiøs

Henseende, jeg ved ikke om han og de af vore Præster der have været hjemme i Norge en Tour, bedømmede urigtigt, men de sige alle det samme. –

Nu skulde du da høre lidt om hvorledes vi leve og det er godt, Gud ske lov! Rigtignok er Henriette ikke rigtig frisk disse Dage, men jeg haaber det gaar over snart. Vilhelm blev ogsaa sterk forkjølet under Præsteconferensen, men den synes ogsaa at gaa uden videre Ulemper. Altergangen er nu begyndt, saa han er meget borte, men jeg er ogsaa glad fordi han er begyndt at tage det paa en mindre Maade. Du ved at han før talte med hver enkelt Altergjæst Dagen før. Dette var jo et gruligt trættende og sløvende Arbeide. Nu samles han med dem alle i Kirken, Dagen forud og catechiserer dem, er der saa nogen han ikke kjender eller nogen der ønske at tale med han, taler med dem i Enrom. Dermed er Folk meget fornøiet, da de finder at de lærer saa meget af denne Catechiseren.

Vilhelm har rigtig været saa lidet hjemme disse sidste Par Maaneder, først næsten 3 Uger, ved den tydske Synode og hos Rasmussen, senere omkring i Menigheden og nu tales det om at han skal reise til New York i Vinter og være der i Januar, Februar og Mars. Jeg har vidst før fortalt at Præsten Preus har været der i 2 Maaneder for at ordne en Menighed, der er mange Skandinaver som ønske og have bedet om præstelig Betjening. Skal, hva der nu er gjort, blive til nogen Nytte, maa der atter reise en Præst derhen, det er nemlig for tidlig endnu at kalde en fast Præst, saa maa den der reise have nogen Erfaring som Præst, kort Formanden har foreslaaet og den hele Conferens anmodet Vilhelm om at reise, hans Menigheder vil ogsaa lettere betjenes end nogen anden (der har vi en af Fordelene ved at bo saa selskabelig). Vilhelm vil lade en af de andre Præster bringe det for Menigheden og hvis de siger ja til at undvære ham, er jeg bange han reiser. Jeg troer han i Grunden har lyst, men synes det er ondt at reise fra os. Og at jeg synes dette er leit, behøver jeg vidst ikke at fortælle, men paa den anden Side, kunde jeg tænke at dette vilde blive en Recreation for Vilhelm, som han høilig kunde tiltrænge at faa, saa jeg tør ikke bede lade det være, hvilket ogsaa vel lide vilde nytte og ikke heller være rigtig, det er ikke efter mine ønsker han kan gaa efter her. Endu er intet bestemt. Gud vil styre alt som det er bedst for os, det ved jeg vidst! Saa skal du da ha mange Hilsener fra alle Børnene, hver især. Gud give dette Brev maa finde dig frisk og flink, min kjære Fader.

Din hengivne Datter, Leis [k1294](#)

Brev 130: [5. november] 1865

«Vi kunde alle behøve at reise til Norge og blive foryngede»

Allehelgensdag 1865

Kjære Moder![k1295](#)

Det bliver ikke noget langt Brev du denne Gang faar til Tak for dit sidste; jeg havde tænkt at faa benydt Tid til at skrive lidt i Aften, men Vilhelm[k1296](#) havde sovet saa til urette Tid, ikke det mindste i Formiddag, medens jeg var i Kirken, først saa sent, at han var længe vaagen i Aften.

Mange Tak for dit Brev, det glædede mig meget at see at du havde havt godt af din Danmarkstour og dobbelt morsomt for mig at høre noget om den, da jeg jo har lidt Bekjændskab baade til Kjøbenhavn, dets Omegn og Beboere. Men jeg har saa liden Tid, jeg maa helst strax fortælle om os her, du burde dog have et Slags Overblik om hvorledes vi have levet siden jeg sidst skrev: Du ved Vilhelm[k1297](#) reiste til Rasmussen[k1298](#) og Tydskerne 14 Dage efter jeg kom fra Wisconsin, paa samme Tid kom Henriette Neuberg[k1299](#) med Preuses[k1300](#) 3 Børn til os, den 4de, en Gut paa 13 Aar, reiste til Decorah til Skolen, men gjæstede os hver Lørdag og Søndag. Saa væntede vi længe paa Stubs,[k1301](#) men vidste ikke enten de kom til os eller lige til Decorah, imidlertid varede det saa længe at jeg troede de maatte have taget en anden Vei, saa Eftermiddagen før vi væntede Vilhelm hjem, kom Sina Preus[k1302](#) og Lina[k1303](#) stormende ind i Stuen og raabte at der kom en stor Vogn tæt pakket med Mennesker, og ganske rigtig, det var Stubs.

De blev her 8 Dage, i den Tid var vi 24 Mennesker daglig, deraf 13 Børn, saa du kan tro her var trangt nok og muntert nok. Børnene morede sig deiligt. Det var en Lykke at Veiret var smukt, ellers vilde det været slemt baade for Voxne og Børn; det

regnede undertiden om Natten og da skulde du seet Gulvene, jeg troede ikke jeg skulde faa Bund i de malede Gulve igjen. Jordbunden er saa vedhængende her, og saa alle de smaa Fødder trippende ud og ind. Den sidste Dag de var her, regnede det, og da skulde du seet hvordan det hele Huus fra øverst til nederst saa ud, det var virkelig fælt! Baade Stub og især Fruen, saa yngre ud, og han saa meget friskere end da de reiste, vi kunde alle behøve at reise til Norge og blive foryngede.

Stubs Gouvernante, Frøken Mylenfort fra Bergen, lod til at være en takkelig, forstandig Pige. De havde ogsaa en Pige med, men det kommer de vist at angre, hun kunde ikke finde sig i at hun ikke kunde have alt i den samme gode Orden og snorlige som hos sine 2 gamle Frøkner i Bergen. Saa her har været Fremmede foruden de 4 Preuses, snart en, snart en anden, den hele Tid, saa vi altid har været en 18–20 Mennesker, og for det meste 11 Børn, en Tid et Par af Brandtes til de kom sig lidt i Orden efter Flytningen, saa Lulla Larsen. De Dage vi havde Tærskning, var vi 31 Mennesker. Preus's kom til at forlade os hurtigere end vi havde tænkt; men lille <...> blev syg da vi var i Decorah Indvielsesdagen og de turde ikke reise ud med ham Søndag, da skulde de efter Bestemmelsen været hos os til Preus blev færdig. Nu tænker jeg han er reist hjem alene, da de næppe har vovet at reise med Doctor, jeg har ikke hørt derfra i flere Dage. Rasmussen og Brandt var her en 5–6 Dage efter Conferentsen, for at arbeide sammen med Vilhelm i Salmesagen, og siden de reiste, har vi været alene. Nu har vi i flere Uger ikke havt nogen voxen Pige, kun en Confirmand, der nylig er kommen, og er udmærket.

Du maa undskylde dette. Jeg har saa liden Tid.

<...> [135](#)

Brev 131: 18.–31. desember 1865

«Nei, om jeg vilde tillade at Præsten reiste, om jeg var i Fruas Sted»

*Little Iowa Præstegaard,
18de December 1865*

Kjære Fader!^{k1304}

Mit Julebrev kommer meget sent dennegang og meget er Aarsag deri, som du vil skjønne naar du har læst mit Brev og nu har jeg foresat mig at skrive ganske kort heller end at vente.

Da jeg skrev sidst, var Henriette^{k1305} ikke frisk, det gikk ikke saa snart over enda, hun laa 2 Uger til Sengs og omtrent 2 Uger paa Sofaen, var saa elendig mager og afpillet og kunde hverken staa eller gaa da hun kom op, nu er hun frisk igjen, Gud ske Tak!, men temmelig nærvesvag, det gaar vel over naar Kræfterne kommer mere igjen, hun spiser den hele Dag, saa jeg haaber det gaar hurtigt nu, i Begyndelsen gik det saa langsomt med Bedringen. Det var en Snev af Lungebetændelse, hun var temmelig medtaget; jeg troer hun havde forkjølet sig den Dag Colleget blev indviet, og hun var ikke den eneste.

Henriette bliver saa høi og er langt fremme for sin Alder i alle Maader, men ikke i Lærdom, desværre, det er nu ikke hendes Skyld, hun vil meget gjerne lære; der er saa meget godt hos Henriette, et kjærligt og blødt Sind, Gud hjælpe hende fremdeles til at prøve at overvinde sine Feil, ligesaa alvorlig, som hun nu synes at gjøre det, saa vil vi vist faa Glæde af hende.

De andre Børn er friske, lille Vilhelm^{k1306} bliver sødere for hver Dag, nu kryber han lystig omkring, reiser sig op og gaar langs Stolene, men hverken tør eller synes at

have Kræfter nok til at gaa alene endnu, det seer ud til at skulle blive den peneste af Børnene, aparte smukke øine har han. Jeg sænder dig en liden Lok af hans Haar, han er ikke meget rigt forsynet dermed, derfor faaer du saa lidet.

Da jeg skrev sidst omtalte jeg Muligheden af at Vilhelm^{k1307} skulde reise til NewYork og nu er det bestemt at han skal reise, hvis han bliver frisk, strax efter Nytaar maa han afsted og bliver borte til strax før Paaske, 2½ Maaned omtrent. Vilhelm havde et meget hyggeligt Møde med sin Menighed i den Anledning, hyggeligt ved den Maade hvorpaa de tog Sagen, den Omsorg de syntes at have baade for Vilhelm og os; de var naturligvis meget imod at lade Vilhelm reise, men turde ikke heller nægte det, flest Betænkeligheder havde de for at Vilhelms Helbred ikke skulde have godt af den Reise; vore Naboer protesterede kraftigt fordi de synes det var saa galt for vores Skyld herhjemme, «Vi skal nok altid see flittig til dem, det forstaar sig», hed det, men de fandt det slemmt for os alligevel. En Mand foreslog at de skulde skyde sammen Penge, saa Vilhelm kunde komme hjem et Besøg engang, da Vilhelm hertil svarede at det ikke var Tid dertil og desuden vilde blive en kostbar Sag, mente han, at de Centene kunde Menigheden sagtens bringe tilveie. «Nei, om jeg vilde tillade at Præsten reiste, om jeg var i Fruas Sted, nei slettes inte om jeg vilde», sagde min Nabokone, Helene. Nei, hvis det maatte gaa efter mit ønske, saa blev nok Vilhelm hjemme, som det er, kan jeg kun bede Gud føre ham vel hjem igjen og lade hans Reise blive til Gavn og saa at vi her hjemme ogsaa maa blive friske.

Vilhelm er friskere nu, han kom hjem fra Præsteconferentsen i Høst med en slem Forkjølelse, som var sen til at gaa bort igjen, han har det natuligviis meget travlt før han skal reise, jeg skal hilse dig kjærligt fra ham; vi andre er friske som sagt, Johan^{k1308} utaalmodig over at maatte holde sig inde fordi han har skrubbet sin Næse ganske slemmt ved at lukke Grinden op for Papa. Jeg skal fortælle dig den glædelige Nyhed, at han er begyndt at stave og det gaar let og morer ham meget, Ahlert^{k1309} finder det fremdeles meget morsommere at hugge, sage, osv end læse. Han har havt det morsomt i denne Tid fordi her er bygget Fjøs, saa nu har vi meget upaaklagelige Udhuse, han havde gjerne seet Byggingen havde varet ved den hele Vinter, men jeg var vel fornøiet ved at blive fri for alle de Arbeidsfolk.

Vi maa prøve at faa det andrettet paa en anden Maade med dette Gaardsstel, faa Præstelandet bortsat om muligt, jeg indbilder mig nemlig at jeg da ved at faa saa meget mindre Husstel, skal faa mere Tid tilovers for Børnene, det gjelder at faa et lidet Hus eller en af Naboerne til at overtage det. Vi har levet meget stille og roligt siden jeg sidst skrev, Henriette har jo været syg den meste Tid, 5 og 6 Mand har vi

havt daglig i flere Uger, saa her har været nok at gjøre, især da jeg har en uvant Pige.

Mange Tak for dit sidste Brev, med Beskrivelse over din Feriereise, ja hvor det maa ha været hyggeligt for dig og for Stin^{k1310} at være sammen i hans Hjem. Stakkels Mally^{k1311} som har mistet sin Moder! Hils dem bægge kjærligt fra mig, det er saa længe siden jeg begyndte at skrive til Stin, jeg skulde ha sændt ham Fotografier, Børnenes da, jeg sænder ikke flere af mine, de er altfor daarlige og det er maadeligt nok med Børnenes; jeg havde saa vist haabet at faaet Pauls^{k1312} Portræt til dig dennegang, men han har i længere Tid havt Sti paa øiet, saa jeg maa vente. Han gjør mig fremdeles meget Bryderi, den lille Paul, og maa have meget Riis, med Guds Hjælp bliver det bedre naar han bliver mer forstandig; nu sidder han og seer i «Bedstepapas Bog», saa kalder han den Naturhistoriske Billedbog, du engang sændte, saa er han rolig saa længe.

Det er Vilhelms 39de Fødselsdag, ^{k1313} jeg slutter dette. Gud bevare ham for os! Han gik nu til sine Confirmander og nu i Eftermiddag til Decorah og faa lidt af hvert til Juleaften, det er den eneste Tid han har; gid han kun maa kunne komme tidlig hjem fra østprairien^{k1314}. Juleaften, saa vi kan tænde Juletræet før de Smaa bliver søvnige; jeg skal da hilse Bedstepapa mange Gange fra dem alle, ønske dig en glædelig Jul, og saa at den kjære gode Bedstepapa maa blive frisk og faa et godt nyt Aar, ja Gud give det, og at vi maatte kunne leve saa at vi alle engang maa kunne glade samles om det end ikke bliver her i Verden. ⁿ³⁶Gud velsigne dig, min kjære Fader.

Din hengivne datter Leis^{k1315}

Undskyld med min knappe Tid at jeg ikke kunde skrive om Brevet da jeg saa det var galt begyndt. Det er idag Nytarsaften. Gud gjøre det nye Aar godt og velsignet for dig, min kjære Fader. Tak for alle dine Breve og alt godt i det gamle.

Din Leis

Brev 132: [31. desember] 1865

«2 Kalkuner, en Gaas og en Kalv fik vi forærede til denne Jul»

Nytaarsaften 1865

Kjære Moder![k1316](#)

Nu er dette Aar strax til Ende og Gud ske Tak for det og for alt det gode vi har havt og alt det onde vi har været forskaanet for i denne Tid. Gud velsigne det nye Aar for os alle sammen og hjælpe os saa vi kunne leve det til Hans ære og vores eget Gavn. Gud give dig Helbred og alt hvad godt han maatte finde tjenligt for dig, kjære Moder! Mange Tak for dit Brev og for Fotografien, jeg troer gjerne det ligner og kan jo see at det er en smuk Fotografi, men den er dog temmelig fremmed for mig, jeg kjænder bedst den Daguerotyp jeg havde med hjemmefra.

Gid jeg havde en saa flink Fotografist her, saa skulde du blive forskaanet for alle de stygge Billeder, baade af meg og Børnene mine. Havde Vilhelm[k1317](#) været hjemme, hadde jeg vist ikke sændt det Portrait af mig, han fandt det saa yderlig slet og det kan jeg nu bedre see end dengang. Jeg kan imidlertid trøste dig med at jeg ikke seer slik ud, hverken saa træt eller modfallen eller kjed. Jeg har tvertimod i hele Sommer været saa usedvanlig stærk og frisk og seet bedre ud end jeg har gjort siden jeg kom fra Norge, eller rettere siden Henriette[k1318](#) var liden, siger alle, og det troer jeg gjerne, jeg seer saa meget bedre ud nu end da Johan[k1319](#) var her og det er jo saa rimeligt. Du faar brænde op den Fotografi, saa skal jeg see at skaffe en bedre naar Leilighed gives. Troede du Henriette lignede mig? Jeg har dog altid sagt at hun lignede Vilhelms Familie og Vilhelm selv, endnu mere da hun var mindre synes jeg, der er ingen af dem som ligner mig noget paafaldende, Lina[k1320](#) noget og lille Vilhelm[k1321](#) maaske endnu mere, nei vist burde ikke Lina været Fotograferet

under saadane Omstendigheder, men du ved det var paa Gjennemreise, vi kunde ikke vente, saa det var dog et Forsøg værd.

Saa Adolf er forlovet, hils og gratuler ham fra mig. Gud give det maa blive til Velsignelse for ham. Hils Tante Pedersen ogsaa og ham jeg kjænder som vil have en Hilsen i Kjøbenhavn. Nu er denne Juleaften forbi og hyggelig og glad var den for os alle, vi havde dennegang et merkelig grønt Træ (Pine) et Slags Furutræ, som jeg havde faaet en af Skolegutterne i Decorah til at skaffe os, det var en Overraskelse for Børnene som havde ventet Pyramiden fra ifjor, lille Vilhelm glædede sig ogsaa iaar, men faldt i Søvn medens Julesalmen blev sunget og fik ikke godt af sine Julegaver før neste Morgen. Nei, hvor Paul^{k1322} var sjæleglad, først i alt hvad han saa paa Træet, især æblerne og de smukke Glaskugler; saa i sine Presenter, du skulde see den lille firkantede Figur, da han havde faaet paa sig et Par høie Støvler, han fik til at vade i Sneen med, et Lommetørklæde med Heste paa hengende ud af Lommen, siddende paa Gulvet ganske som han havde glemmt alt og bygge med de malede Klodser han og Vilhelm havde faaet, du skulde seet ham da, da alle Gaver vare uddelte og en Gyngest blev trukket frem, hvor han var glad og forundret og morsom.

Den Hest var saamen en Foræring til alle Brødrene og sig selv fra lille Vilhelm for nogle Penge han fik af en Mand der stod Fadder til ham. Det havde længe været en af deres høieste ønsker at faae en saadan og den er til stor Fornøielse. Du skulde seet hvor det lyste af øinene deres, da de saa den. Ja, du ved selv bedst, hvor morsomt det er at have Juletræ naar det er en Flok smaa Børn til at dandse omkring det, kjære Moder; jeg husker godt det første Juletræ jeg saa med Lys paa som du pyntede, ja nu har I ikke længere Juletræ hjemme, men derfor ikke mindre hyggeligt haaber jeg; det er ellers saa underligt for mig at tænke paa hvor faa I er hjemme, jeg synes den store Stuen maa see ganske tom ud ofte, det er godt den har gulvtæppe.

Juledagen var vi da i Kirke, Tante,^{k1323} Smaapigerne og jeg, Henriette var saa glad over at være saa frisk at hun kunde være med, saa spiste vi Kalkunsteg og æblepai til Middag og havde det roligt og hyggeligt den Dag og de andre med, men da havde vi ikke Vilhelm hjemme. 2 Kalkuner, en Gaas og en Kalv fik vi forærede til denne Jul. Nu skal vi drikke Kaffe og jeg delikater mig med Julekage, de øvrige er ligesaa glad i andre Kager og vi har været særdeles hældige med vores Bagning, alt det den gik for sig i meget kort Tid, det var kjedeligt at vores Pige blev syg saa lige før Juul, det er underligt med al den Uleilighed jeg har havt med Piger i den senere Tid; før Tante kom var de her længere og ingen Uheld videre havde jeg, nu ja, det er godt

for mig at det først blev efter jeg fik den Hjælp i Huset, men for Tante er det lidet morsomt.

Dette har været en meget stille Juul, vi har ingen Heste havt til vor Raadighed og fra Decorah har her ingen været, Fru Larsen [k1324](#) tør ikke reise ud med sit lille svage Barn, Præsten Brandt besøger sin forrige Menighed i Julen. Iovermorgen skulde da Vilhelm reise til New York, Gud give den Tid maa gaa godt baade for ham og os, maatte han kun blive frisk og Børnene friske og snilde, saa haaber jeg det skal gaa nok saa godt alt – ogsaa at jeg kan komme rigtig i Orden at lese ordentlig med Børnene igjen; det er slemt for mig ogsaa naar det er saa afbrudt, jeg mister mere Lysten og kommer ud af Vanen. Nu maa Tante ud og gaa sig in Tour og jeg være Barnepige, Vilhelm er saa urolig og noget grættet af sig de sidste Dage, han stikker hvert øieblik Fingeren i Munden, det er let at see at han skal have flere Tænder, han reiser sig op fra Gulvet og gaar en 5–6 Skridt alene nu.

Lina havde Lyst til at skrive og fortælle dig om Juleaften, men hun faar vente, Brevet bliver saa tykt. Gud give disse Linier nu maa træffe dig frisk og alt hjemme vel, maaske faaer jeg snart Brev. Stakkels Jørgensen! Hvormegen Sygelighed der er blant gamle Venner hjemme i den sidste Tid. Jeg synes jeg saa ofte høre tale om Kræft, bliver denne Sygdom mere almindelig mon? Gud hjælpe de stakkels Mennesker, som er plagede dermed og lære os som har Helbred at skjønne derpaa! Lev vel. Hvær venlig hilset fra Vilhelm og Børnene.

Din Leis. [k1325](#)

Brev 133: 27. februar 1866

«Vi sidder her oppe paa Vilhelms Studerværelse»

*Little Iowa Prestegaard,
den 27de Februar 1866*

Min kjære Fader! [k1326](#)

Mange Tak for dit siste Brev, jeg væntede meget paa det, men var ikke netop ængstelig, jeg ved med mig selv hvor let der kan komme noget i Veien og hvor ofte Tiden løber fra os, saa det er over den almindelige SkriveTid, længe før jeg tænker. Jeg tænkte mig ogsaa dennegang Thomas' [k1327](#) Examen, som Grund. Det gjør mig saa ondt baade for dig og for Tom at det skulde gaa saa uhældig, hvor det maa lamme og trætte ham, synes jeg. – Gud dive nu det næste Forsøg maa gaa godt. Stakkels Tom, dette maa være grulig ondt for ham, hvordan tager han det? Vilhelm [k1328](#) har dit Brev hos sig i New York, men jeg troer ikke der var noget at svare paa.

Gud skje Tak! Fordi du var frisk og fordi Marie [k1329](#) ogsaa kommer sig. Nu er Vilhelm i New York og har været der siden først i Jnuar, jeg er hjertelig glad fordi Tiden til han skal komme hjem nærmer sig. Palmesøndag skulde han prædike her i Kirken. Vår kjære Herre Gud føre ham vel hjem til os igjen! Jeg gruede meget for at være saa længe alene her, men Tiden er dog gaaet nok saa godt, hvortil de gode Efterretninger, jeg stadig har faaet fra Vilhelm, ikke mindst har bidraget. Han bliver mødt med særdeles Velvillie og Forekommenhed af Skandinaverne, egentlig kun Norske og Danske; de Svenske har siden i Høst havt en Kirke der, jeg troer dog ikke der endnu er bygget Kirke, men Tomt dertil er der ialfald kjøbt i den bedste Deel af Byen. Vilhelm maa nøie sig med et midlertidig leiet Locale, men vores Menighed der har heller ikke saadanne Potentater, som Consul Habicht og Captain

(Monitor) Eriksen til at hjælpe sig. Den svenske Kirken hører til Augustana Synoden, der hører ingen norske eller danske til den, derimod er et Par Svenske Familier gaaet fra den og til vor Menighed. Den ene af dem, Lindgreen, skal være mærkelige lutherske christne.

H. A. Preus^{k1330} samlede denne Menighed da han i Høst var i New York; men det kan nok næppe endnu kaldes nogen Menighed; de bo adspredt rundt i den uhyre By, har intet Samhold, ingen Lærer, kjende hinanden ikke, kort sagt, der er mangfoldige Vanskeligheder at kjæmpe mod; de fleste Børn tale udelukkende Engelsk, saa Religionsundervisningen maatte vist gaa i det Sprog; Skandinaverne ere talrige i New York. Jeg er ikke vis paa hvor stort det Tal var som blev opgivet, og vil derfor ikke nævne det, Vilhelm mener det er overdrevet og at man mindst maatte være der $\frac{1}{2}$ Aar for at komme efter Antallet. En stor Mængde er nu Sømænd, som seile undeer amerikansk Flag og sjælden er hjemme; Mange er der naturligvis som give al Religion en god Dag, mange ere Medlemmer af amerikanske Kirker som de ikke vil forlade; det kommer an paa hvor villige mange af de, hvis Navne ere optegnede paa Menighedslisterne, ville være være til at hjælpe til Sagens Fremme. Menigheden havde leiet Logis til Vilhelm i et Slags *Boarding House*, hvor han har Entrée, Soveværelse og en gjild Dagligstue, har det altsaa godt i saa Henseende; har den hele Tid været frisk, Vinteren har ogsaa der været meget behagelig, netop saa koldt at det ikke tøde, men i den sidste Tid temmelig koldt.

Vilhelm siger han har ingen Slags Ulemper havt uden en gavnlig Træthed i sine Been, af at tradske omkring i Byen for at finde Folk. Jeg har ikke hørt meget derom i den senere Tid og formoder ogsaa han ligesaa hyppig maa benytte Omnibusser og Stereetcar. Afstanden er for stor. Samme Dag han kom, blev han mødt med en Foræring, en Fotografi af Luther for Riksdagen i Worms, i Glas og Ramme, som en Carstensen presenterede ham. En af Menighedsraadet, Gabrielsen, er Blomsterhandler, han har en Boutik i Broadway, et Værelse omtrent saa stort som dit Studerværelse, hvorfor han betaler 2.500 Dollar i aarlig Leie, der er Blomster! Jeg faar jævnlig Violer i Brevene, sidst Vilhelm skrev, havde han netop faaet sændt fra ham en deilig Bouket, af ... nei, det bliver for vidløftig at beskrive den, men jeg skulde ønske, jeg endnu engang kunde faa see saadanne Blomster.

Hvis Vilhelm maa vedblive at være saa frisk, haaber jeg han vil have godt af denne Reise, han har rigtignok meget at bestille, men aligevel tænker jeg denne Forandring maa have været god for ham. Han havde nylig truffet Consul Bech, som nylig var vendt tilbage fra en Reise i Canada, han har blevet noget fyldig og ældre. Jeg hører fra Vilhelm et Par Gange hver Uge og du kan tro der er Glæde naar der

ogsaa kommer Brev med Udskrift til en af Børnene og undertiden smaa Fotografier i det. Jeg vilde ønske Vilhelm maa kunde faa et skikkeligt Portæt af sig nu i New York. –

Vi sidder her oppe paa Vilhelms Studerværelse, Henriette,^{k1331} Lina^{k1332} og jeg for at faa Ro til at skrive, heroppe liger jeg mig godt, her er hyggeligt, jeg havde store Planer da Vilhelm reiste om at sidde her oppe med Børnene og læse med dem hver Dag, men det er ikke blevet til noget. Den første Tid hvde vi ingen Pige og de sidste Par Uger, har her været saa megen Sygelighed, altsammen Forkjølelse og ikke noget slemt, Gud ske Tak! Ja, jeg er saa glad fordi vi har været saa pas friske medens Vilhelm har været saa langt borte. Det har været en slem Vinter til at blive forkjølet denne. 3–4 Gange har vi havt, forferdelig Kulde og Sne Storm, saa Veiene er blevet saa tilføgne og ingen Post kommen paa mange Dage. Ulykker er ogsaa hændt, vi høre om flere Mennesker der er frusset i hjel, ved at forvilde sig paa Hjemveien. Vi har dog ogsaa havt meget godt Veir imellem disse kolde Toure, nu for Tiden er det saa mildt at jeg maa lade Børnene gaa ud strax om Morgen, hvilken Søle og for en Masse Vand der bliver naar al denne Sne smelter, jeg gruer mig derfor for Børnenes Skyld, stænge dem inde kan jeg ikke, og have dem ude i slik Søle er ogsaa meget brydsomt.

Ahlert^{k1333} gik nu næsten grædende herfra fordi han ikke fik Lov at være midt oppe i det værste Vand, hvo han holdt paa at «aflede Mississippi», som han sagde. Det er kjedeligt at vi ikke har en ordentlig Kjælkebakke tæt ved Huset, lever vi til næste Aar, skal de paa Ski, saa sandt jeg kan skaffe dem det, det vil blive en Fornøielse forudsat Snemassen bliver saa stor som iaar. Hvilken mærkværdig Vinter der iaar har været i Norge, plukket Levkøier osv i Haugesund, Tusenfyd og Stedmo'rsblomster i Throndhjem! Hvordan mon nu den sidste Deel af Vinteren har været?

Jeg havde alt i *Emigranten* læst om den Ulykke som Stin^{k1334} var saa hældig at være med at afvænde, da jeg fik dit Brev derom. Det maatte være en Glæde for Stin! Den, som dette har gjort mest Indtryk paa her, er Ahlert, jeg fortalte ham derom, og du kan tro han suderede paa hvordan alt har gaaet for sig og hvordan onkel Stin havde baaret sig ad; endnu kommer han med nye Spøgsmaal i den Anledning. Onkel Stin er Ahlerts Ideal, jeg troer han troer ham i Stand til at gøre næsten alt. Naar han har noget for sig, som han prøver at faa istand, spørger han mig ofte: «Tror du Onkel Stin gjorde saa, da han var liden?» Ahlert bliver høi og lang, men det går ikke hurtig med hans Læsning og Skrivning; Johan^{k1335} er kommen saa vidt, som til at stave nu, med ham går det let, men Stadigheden er det smaat med,

han beynder med saasan Lyst, men trættes snart. Paa Lørdag fylder han sit 5te Aar, hans Ansigt straalere naar han tænker derpaa.

Her er saa mange Gebursdage i denne Tid. Nylig fyldte Paul^{k1336} sit 3die Aar. Det er en meget betænkt og bestemt liden Person. Du skulde see den Mine, hvormed han idag sagde til Ahlert, da denne tog noget af hans Stel fra ham: «Sig 'vær saa snil', ellers faaer du det ikke». Eller naar han har noget Candy og gaar hen, giver Tante^{k1337} lidt og siger; «Du er snil du Tante for du tigger ikke, du skal faa lidt Candy af mig». Han vil saa gjerne lege med Vilhelm,^{k1338} men er saa flink til aa ærte ham, jeg tør aldrig lade dem være alene sammen. Nu synes jeg han begynder at blive snillere. Gud ske Lov! Med Forstanden haaber jeg Snilheden kommer. Lille Vilhelm er meget sød og morsom. Han springer saa flinkt omkring og synes at forstaa alting saa godt, han kan ikke sige andet end, Papa, Mama, Hetta, men er meget flink til at brøle, miave, bræge, grynte osv. Han er min største Opmuntring om Dagen.

Her kom Paul op og bankede paa Døren, som han altid gjør naar Vilhelm er hjemme. «Hvem skriver du til, Mama?» Til Bedstepapa. «Vil du sie til Bedstepapa at jeg er snil og at jeg har en Bøtte, som jeg *got* paa Geburtsdagen min, og den gi'er jeg Gynghesten min Havre i om Dagen, og at Papa har skrevet Brev til mig o gi'et mig en Gut, som vilde ikke klippe Haaret sit». (En Fotografi).

Jeg har en Hyazinth, som staar med stor Knop, den blev sat saa sent, det er en Raritet, som jeg fik af Fru Preus.^{k1339} Jeg tænker Vilhelm faaer adskillig Blomsterfrø med til mig; nu faar jeg ogsaa snart mange Nelliker, ellers har flere af mine Blomster frusset 2 Gange i Vinter. Jeg ved ingenting Nyt som kunde interessere dig at høre, i Chicago er der en Deel Ugreie i Kirkelig Henseende, som jeg dog troer Vilhelm og Preus – de var der da Vilhelm reiste til NewYork – var saa heldig at ordne. Derimod er der en grulig Stel i Augustanasynoden Kirke i Chicago, hvor de holder paa at afsætte deres Præst, vist ikke ufortjent. Der synes at blive mere og mere Ugreie i den Synode, saa vidt jeg kan skjønne.

Jeg mente at kunne faa sænde dig en Fotografi af vores College den gang, men der er ingen Smaa kommen endnu. 4 eller 5 af de, der gennemgaar det practiske Seminar i St. Louis – der er kun en Norsk i det theoretiske nu – bliver færdige til Vaaren, det er lidt Hjælp, men meget mere tiltrænges nødvendigt, flere af de ældre Præster maa have Hjælp i deres vidløftige Kald, men hvorfra den skal komme, er ikke let at begribe, men Gud vil hjælpe naar Tiden dertil er.

Nu maa jeg slutte for denne gang, med Guds Hjælp har jeg Vilhelm hjemme igjen naar jeg næste Gang skriver. Hils Stin og Mally [k1340](#) kjærligt, jeg har i aldrig saa lang Tid tænkt at skrive til Stin, engang bliver det vel ogsaa. Henriette kunde ikke skrive for Hovedpine, hun havde megen Lyst. Smaagutterne hilse Bedstefader. Gud give du maa være frisk kjære Fader og Marie og allesammen. Gud velsigne dig.

Din hengivne Datter Leis.

Brev 134: 28. februar 1866

«Nei, det nytter nok lidet at tænke derpaa»

Den 28de Februar, 1866

Kjære Moder!^{k1341}

Jeg havde tænkt at skrevet saa mange Breve nu i denne Tid som Vilhelm^{k1342} er borte, men det blev ved Tanken dermed; nu siden vi fik Pige igjen, har Børnene været mere eller mindre syge af Forkjølelse alle sammen, lille Paul^{k1343} har haft en haardnakket Forkjølelse i lang Tid, nu er han meget bedre og jeg har ladet ham komme ud igjen naar Veiret er dertil, men han hoster endnu noget, den giver sig næppe før til Sommeren, det har ikke taget noget fra ham, han er lige tyk og fed og synes at være frisk. Han er ogsaa snillere nu, med Guds Hjælp vil det herefter blive bedre efter som han bliver forstandigere og det synes ikke at skulde mangle ham derpaa.

Jeg skal nok prøve den Kunst du anbefaler, Henriette^{k1344} er deværre saa lidet frisk, hun syntes at være bedre den første Tid, da hun begyndte at komme sig efter sin Sygdom i Høst, end hun nu er. Hun klager stadig over Hodepine, især har den været slem sidste Uge, hvor til det milde vaarlige Veir maaske bidrager, ligesaa over Træthed. Ulyst til at tage sig noget til, hun bliver saa strax træt af alt, i denne Tid har hun syet sammen Filler til Fillerye, det syntes hun var bedre, af at strikke faaer hun ondt i Hænderne, snart har hun ondt for Brystet, snart her, snart der; med alt dette sover hun godt og spiser godt. Hun har mistet en Smule Haar, saa hurtigt gik det af, hun maatte bruge Kappe en Tid, nu er Hovedbunden bedækket og Kappen hende for varm; det maa vel have været noget nærvøst med den Sygdom. Jeg har talt med Billington om hende, han mente det var Svækkelse efter Sygdommen og anbefalede Chinaniin^{k1345} tilsat med Jærn; vi faar nu see, endnu mærker jeg ingen Virkning. Jeg indbildte mig hun burde bade og spadsere, det

første er ondt at begynde med før det bliver mildt i Veiret, det andet gjør hun; Billington mente Hovedpine kom af den stærke Vext, hun klagede ogsaa derover i Sommer. «Vil du ikke skrive hjem og spørge Doctoren hjemme hvad jeg skal gjøre for Hovedpine?» spørger Henriette mig, ja kunde det hjælpe. Det er ondt for hende Stakkel, hun kan slet ikke lære noget heller i denne Tid og bliver saa træt og kjed af sig selv.

Lille søde Vilhelm [k1346](#) har ogsaa en slem Tid nu, jeg synes det er godt for hver Dag der gaar for ham. Det er Tænder som plager ham, han far 6 paa engang og for Jæxlere er de altid syge, mine Smaa, om end de første Tænder kommer let; nu er han dog taalig rolig om Natten, igaar Nat sov han helt til Klokken var 4, en saa rolig Nat er det meget længe siden jeg har havt. Jeg har alle Smaagutterne inde hos mig. Ahlert [k1347](#) og Johan [k1348](#) i en Seng, Paul i en liden Sprinkelseng, *Crib* som den her kaldes, og Vilhelm i Vuggen; siden Juul har Paul og Vilhelm stadig uroet mig om Natten, nu er dog Paul rolig. Vilhelm har, siden han blev født, havt for Skik af og til at vogne midt om Natten, ligge en 2–3 Timer vaagen, blid og snil, som det skulde være midt paa Dag, nu synes jeg det hænder sjældnere, og det er godt, det er meget trættende. Jeg er saa glad Vilhelm ikke har det paa samme Maade som Paul, medens han fik Tænder. Det var rigtig en slem Tid vi havde da Vilhelm blev afvænt, jeg kunde ikke gjøre det før i Januar, da jeg havde saa lidet og ikke rigtig god Melk, den sidste Tid før. Det traf ind med saadan Kulde og Vilhelm fik saa ondt for Tænder og selv var jeg forkjølet og ufrisk; men nu er det over, jeg er frisk og Vilhelm spiser godt men er blevet saa mager, vel ogsaa Tændernes Skyld.

Igaar havde jeg Besøg af fru Larsen, [k1349](#) hun har været her et Par Gange, fru Brandt [k1350](#) ogsaa, men det har ofte været næsten ufremkommeligt i Vinter paa Grund af al den Snee og tilføjede Veie, Jeg har kun en Gang været i Decorah, medens Vilhelm har været borte, det er ikke saa let at komme hjemmefra i Vinter. Imorgen reiser Tante [k1351](#) og de 4 største Børn ned og bliver Natten over. Af Præster har vi flere Gange havt Besøg, medens Vilhelm har været borte, naar der nemlig har været Prædiken her i Kirken. Paa Søndag kommer Hjort, [k1352](#) det skulde være sidste Gang før Vilhelm kommer. Fastelavns Søndag var Stub [k1353](#) her, men jeg som ganske glemte at spørge ham hvad han mente med at sige at Vilhelm tænkte paa til Vaaren, skulde reise til Norge, det maa være en Misforstaaelse, hvis Stub har sagt det. Vilhelm har ofte talt om at reise hjem et Besøg, men ikke alene, og hvorfra skulde Penge komme til saa mange? For at jeg ikke vilde forlade Børnene har Stub vistnok Ret i. Nei, det nytter nok lidet at tænke derpaa. Du tager ellers Feil i at tro at der er Udsigt til at Præstemengelen her snart skal hæves. De faa, som ved at gaa den practiske Vei, nu efterhaanden blive færdige, er en ganske

liden Deel ad alt hvad her tiltrænges. Settlementerne tiltage hurtigt og nye Menigheder ordnes rundt omkring og de Præster her er, have næsten alle meget mere end de kunne overkomme om de end alle arbeide over sine Kræfter.

De stakkels Pastor Brodahls^{k1354} har mistet 3 Børn i Løbet af en eller 2 Uger af Diphteri. Han er saa sygelig og kan vist kun daarlig bestyre sit Embede og tænker nok paa at reise til Norge, troer jeg. Ja, Savnet efter Fru Jørgensen er vist stort for mange, jeg synes det er saa ondt at tænke paa Døtrene, er Amalie E. lige frisk og stærk, de andre er jo alle syge. Er Johan Pedels^{k1355} Kone død, er der mange Børn? Bliver han ved at være ved Skolen? Hvorledes lever Elias og Lena? Hils dem fra mig. Det var Johan som altid havde med sig Figener eller noget saadant, da vi var Smaa og han foer til Søes.

Johan vil gjerne, jeg skal hilse dig og sige at han kan synge «Lov og Tak og evig ære»^{k1356} og «Idag er os en Frelser fød»,^{k1357} «Nu titte til hinanden»^{k1358} og «Naar kommer Vaaren vel».^{k1359} Han nævnede flere, som jeg ogsaa ved han kan, men dette faar være nok, han synes at lære hurtigt og Lina^{k1360} endnu hurtigere. Nei, hvor Veiret alt tager paa Smaagutterne, Johan og Ahlert da, Paul er ikke fregnet endnu, men de andre er brunfleckede over hele Ansigtet, meget smukt. Saa var jeg ogsaa, siger Vilhelm; nu kn det ikke sies han er saa jævnt barket i Ansigtet af al denne Reisen bestandig. Nu faar jeg nok see til at komme ned i Stuen, jeg har siddet paa Studerværelset for at faa Ro, jeg tænker Tante er træt af Paul og Vilhelm. Hun har bedet mig hilse. Hils Lina^{k1361} kjærligt og tak for hendes Brev, jeg faar ingen Tid til at skrive til hende, skriver hun til Cathrine Backer, saa hils og sig at et Portæt skal hun vist faa, naar jeg engang kan finde noget skikkeligt. Lev vel, kjære Moder, Gud give du maa være frisk,

Din Leis^{k1362}

Børnene hilse dig meget, hils alle gode Venner.

Brev 135: [våren 1866?]

«Jeg troer hun finder *Peder Paars* uanstændig»

<...> [n38](#)

Lina [k1363](#) er vores Muntrationsraad, hun er ofte ganske ulykkelig over Henriette [k1364](#) og hendes Hovedpine, og digtede en lang Sang her forleden med Omkvæd, «Hun Hovedpine har», hvori alle Linas Viderværdigheder ianledning af Henriettes Hovedpine bliver beskrevet. Henriette er ofte baade sær og hastig med hende i denne Tid, Stakket. Lina har læst en Deel af *Peder Paars* [k1365](#) og *Kjærlighed uden Strømper* [k1366](#) og dermed opvarter hun os nu for Tiden. Peder Paars kan enda gaa an, skjøndt Henriette ikke kan skjønne at Lina vil læse den, hun har ellers megen Sands for det comiske og morer sig aldrig bedre end naar hun faar læse Holbergs Comedier, men jeg troer hun finder Peder Paars uanstændig; men naar Lina siger «Han vil jeg synge mig en Arie» og begynder «Paa mit Hjertes Skorsten brænder», er Henriette ganske ærgerlig om hun end maa lee med, og Tante [k1367](#) og jeg faaer os mangen Latter af Lina.

Smaapigerne skrive saa flittig til sine Veninder, især Sina Preus, [k1368](#) og Linas og Sinas Breve og Tegninger er ofte meget comiske. Henriette er blevet mere alvorlig i den sidste Tid og eldre baade af Sind og at see til, bare den sidste Maaned, synes jeg at see saadan Forandring. Det er leit at hun er saa meget ældre til Sinds end Lina og hendes Veninder, Margrethe og Lulla, hun finder saa liden Fornøielse i deres Dukkelege, disse 3 er nu ogsaa saa barnagtige i meget. Paa en Maade har Henriette ingen jævnaldrende Veninde i Nærheden. Hun blev glædet forleden med at faa 10 Dollar i Foræring af Thore Skotland, som har staaet Fadder til hende. Hun tænkte strax paa at kjøbe Bøger og først of fremst vilde hun have en Bibel, det har

hun i længere Tid ønsket sig. Nu har Vilhelm^{k1369} lovet at købe nogle Bøger i NewYork for hende.

Jeg undres om en Bog, *Der Schulmeister und sein Sohn*,^{k1370} er oversatt til norsk, kjænder du den? Jeg har netop oversat den for Tante og Smaapigerne. Det er en deilig Bog som alle burde læse og glæde sig over, jeg faaer ellers læse meget lidet, jeg har baade meget at skrive og meget at gjøre. For længe siden sendte Fru Larsen^{k1371} mig Auerbachs *Dorfgeschichten*,^{k1372} men endnu har jeg næppe kiget i dem og de er dog vist værd at læse.

Jeg har kun engang i Vinter været i Decorah, men nu maa jeg snart see at komme lidt ned naar Vaaraannen er forbi. Du kan tro Vilhelm overraskede os Palmesøndag. Til den Dag skulde han efter Bestemmelsen været hjemme, men flere Ting gjorde det tvilsomt om han kunde komme, saa han bad Larsen^{k1373} prædike for sig og os om at sænde Hestene til Ossian Lørdag eller Tirsdag. Lørdag kom, men ingen Vilhelm og mange lange Ansigter var der at see, da John kom alene tilbage. Søndag prædikede Larsen og jeg var i Kirken, Tante ligesaa, men Børnene ikke; under den sidste Psalme kom en Kone hen til mig og sagde, at Præsten var kommen, jeg vilde ikke tro hende næsten, men lidt efter kom Vilhelm til Larsens store Forundring, han er saa nærsynt og havde ikke opdaget Koren, som for ikke at vække Opsigt havde sat sig nede ved Døren, men der var dog bleven megen Opstuds blant dem der sad længere nede i Kirken, de kjente Stemmen da han begyndte at synge. «Aa nei, saa lifligt som de var da me hørte Præsten begyndte aa sjunge i Kjørka», sagde en Kone til mig. Ja, det var morsomt at see hvor fornøiet Menigheden saa ud og jeg troede ikke vi skulde kommet hjem den Dag. Men da vi saa kom, blev der en Glæde paa Børnene. Koren var blevet narret ud ved en Forandring i Trainenes Afgang, og havde taget Skyds fra McGregor og reiste om Natten, en kold fæl Tour, der dog ingen slemme Følger havde. Han kom netop som Prædikenen var begyndt.–

Du maa hilse Lina^{k1374} saa meget, næste Gang haaber jeg hun skal faa Brev. Denegang kommer jeg ikke saa langt. Jeg faar ikke heller skrevet til Moder, hvem du maa hilse kjærligst. Hvordan lever min gamle Have? Staar ikke Syringtræerne endnu? Den som kunde gaa lidt om i Haven hjemme. Hils den fra mig. Jeg tror den vedbliver at være mit kjære Sted paa Jorden. Christiane^{k1375} fortæller mig du er Riimsmed. Du maa give mig ogsaa en Prøve derpaa engang. Nu begynder snart alle Geburtsdage, Gratulerer alle sammem. Her har vi dem om Vinteren. Lev vel kjære Marie, Gid du snart vedblive at være frisk. Hils alle,

din hengivne Søster, Leis^{k1376}

Nu skal vi sy Sommerklæder til Børnene. Vilhelm købte Tøi i New York. Bare lille Vilhelm [k1377](#) vil lade os faa Fred. Jeg sidder her paa Smaapigernes Værelse og læser med Børnene om Formiddagen og har travlt i Haven nu.

<...>

Brev 136: 25.–27. april 1866

«Vilhelm er atter draget til New York»

*Little Iowa Præstegaard,
25de April 1866*

Min kjære Fader![k1378](#)

For et Par Dager modtog jeg dit sidste kjære Brev, hjertelig Tak for det og Gud være lovet fordi jeg kun modtog gode Efterretninger fra mit kjære gamle Hjem! Hvor glædeligt det er at Marie[k1379](#) holder sig friskere, maatte det fremdeles vedvare. Du synes at befinde dig som sædvanlig, min kjære Fader og gaar nu, haaber jeg og steller som sædvanlig i Haven. Hvad Slags Vaar mon I have efter den mærkværdige Vinter? Her er den suur og kold, og ganske ualmindelig sen, men vi er nu sjælden vant til at have nogen behagelig Vaar; her har været en stor Oversvømmelse paa alle Kanter, ganske ufremkommeligt var det til Decorah, hvor Colleget en Tid var ganske afskaaret fra Byen, men hældigviis var mange Elever fraværende, da det var i Paaskeferien, saa de holdt ud med Proviant.

Nu er vi igjen alene hjemme, Vilhelm[k1380](#) er atter draget til New York, efterat have været hjemme i 14 Dage. Han skal nu efter Bestemmelsen være til Synoden, som skal holdes fra 20de til 28 Juni i Manitowoc hos Pastor Biørn, derhen reiser han ligefra New York og jeg kan da, om alt er vel, vænte ham hjem en af de første Dage i Juli. Vilhelm vil da have været 1/2 Aar hjemmefra, det er længe at være fra os og Menigheden, ja jeg vil ikke tænke paa hvor langt frem det endnu er til han kan komme hjem. Gud føre ham frisk og vel hjem igjen og lade ogsaa os være friske den Tid!

Jeg fortalte dig vist sidst, hvor mange Vanskeligheder Præsten har at kjæmpe mod i New York. Det er imidlertid høilig nødvendig at have fast Præst der og i den

sidste Tid Vilhelm var der, syntes det at lysne mer og mere. Gudstjenestene bleve saa meget flittigere besøgte; en Mængde Sømænd var der ogsaa, som flittig søgte Præst og Kirke, og disse laa det Vilhelm meget paa Hjærte at kunne gjøre noget for, det var nu vel ellers ikke Præsterne her, men Kirken hjemme, hvis Pligt det skulde være at sørge for dem. Her har de aligevel saa meget mere end de kan overtage? – Skulde nu ikke alt, hvad der er gjort for New York hidtil, være spildt Arbeide, saa var det absolut nødvendigt, at En af dem, som har været der før, vedblev, indtil der kunde komme fast Præst, altsaa maatte Vilhelm eller Preus^{k1381} være der, men Preus har som Formand, endnu vanskeligere derfor end Vilhelm, saa blev det da efter at jeg var spurgt og Menigheden havde givet sit Samtykke, bestemt at det Vilhelm skulde være, som jeg ovenfor har sagt, men komme hjem til Paaske. Menigheden gjør det ugjærne, men synes ikke heller de kan si nei. «Det ersaa galt at slippe Præsten, sige mange, det tage da Overhaand med Drik og Dands og alslags Galskab, naar Præsten er borte, er de meget mindre rædde for alt saadant». De tale, som om Præsten skulde være et Slags Politi over dem, hvordan det nu er eller ei, saa er det vist at de har Ret i hvad de sige, og at det er blevet verre med f. Ex. Drukkenskab i Vinter; der er kommen saamange Udsalgssteder i Decorah og de Norske ligge sørgelig under denne Last; bedrøveligt er det ogsaa med mange af de unge Mennesker, som have været i Krigen og nu er kommet tilbage, om vel ikke saa slemmt som Vilhelm frygtede det skulde blive. De fleste andre Steder mærker man vist ogsaa meget mere til den Slags Følger af Krigen end vi her gjøre. Hvis Loven blev overholdt, saa maatte der her i Staten ikke sælges det mindste Brændeviin, men hvem bryder sig derom?, de hvis Pligt det var at see dertil allermindst.

Professor Larsen,^{k1382} ved jeg, blandt andre, forgjæves har søgt at faa Vedkommende til at standse al den ulovlige Brændevinssalg. Saa det bliver vel ikke andet at gjøre for Præsterne end at bede, formane og straffe saa godt de formaa og med Guds Hjælp vil det heller ikke blive uden Virkning, det troede jeg at see, da Vilhelm nu sidst var hjemme, ved at lægge Mærke til den Maade hvorpaa en Mand, som ofte har været tiltalt for Drukkenskab, kom hen og hilste på Vilhelm, han har længe været ham den værste Fiende jeg tænker han har. Nu ser jeg ham ogsaa jævnlig i Kirke. –

Det var 14 hyggelige Dage vi havde Vilhelm hjemme, kan du tro, kjære Fader. Han havde vel meget at bestille og matte reise meget, men meget var han ogsaa hjemme. Det var alt at han kom tilbage til New York til rette Tid da Flommen havde revet Broerne af over Wiskonsin river og beskadiget Banen, dog kom han lykkelig og vel til New York Lørdag Middag, han havde alt da han reiste derfra tilsagt Gudstjenete til den Søndag. Jeg har endnu ikke havt mere end et Brev,

skrevet en Time efter han var kommen. Jeg kan ikke vente nu i den første Tid, at have det saa godt med Breve, som i Vinter, da jeg fik 2 Gange om Ugen; om Koren skriver, saa kan jeg ikke faa dem hæntet mere end 1 Gang om Ugen nu i denne travle Vaaraanetid, skjøndt mine Naboer er saa udmærket snille til at bringe mig Posten. Under Vilhelms Fravær, bliver Menigheden bestyret af Pastor Næss. [k1383](#) Han er Seminarist fra Tromsøe, har studeret i 2 Aar omtrent i St. Louis og blev ordineret nu i Vaar før de andre, for at kunne komme hertil. Det er en Mand paa nogle og tredive, vist dygtig, han er meget ligefrem og grei og god at have i Huset, forresten seer jeg ikke saa meget til ham, hans Tid er naturligvis meget optaget, det er ikke saa let en Sag, strax man er blevet Præst, at faa et saa vidløftig Kald at bestyre; jeg kan ikke faa ham til at reise ned til Decorah, engang, saa gjerne jeg vilde. Hn har i flere Aar været Skolelærer blant Finnerne. –

En af de sidste Dage Koren var i New York, viede han et norskt Par og ved du hvem? Det var saamen min kjødelige Tremening, Herr. Thorbørn Viines, fra Bergen, hvis Moder var din Cousine og hvis morfader var Lorens Hysing, en Broder af Bedstefader [k1384](#) altsaa. Han fortalte Vilhelm at han havde Portræt af Tante Maren i sit Album og at der ogsaa i Sverige findes en Ahlert Hysing. Han var vel posted i alle Familieforbindelse og havde i sin Barndom været meget hos din Fader. Herr Viines var en stille, alvorlig, høi og ganske takkelig Mand paa 38 Aar, Sømand og ansat som Kvartermester om bord i en U.S. Rvenuecutter, stationeret i New York. Hans Brud var fra Vos, en ganske vakker Pige paa 33 Aar, «Miss Ellingsen». Var det ikke pudsigt? Du kjender formodentlig den Familie.

Der er nu i New York en ung Candidat Magelsen, [k1385](#) hvis Fader [k1386](#) vist er Præst et Sted i Nærheden af Christiansand, en Broder [k1387](#) af ham som ogsaa er her i Landet, kjændte Stin [k1388](#) fra den Tid han laa med Veiarbeidet ved Bren, nu denne Magelsen har ogsaa studeret i St. Louis, gaaet den praktiske Vei og er nu i New York for under Vilhelms Veiledning at sætte sig ind i Forholdene der og see om han tør paatage sig at blive Menighedens Præst, naar Vilhelm reiser. Gid han kan, men det er et vanskeligt Sted for en ung Præst.

Det har nylig været et stort Møde i Milwauke med Methodisterne, hvor 8 av vore Præster var tilstede, og som man haaber har virket meget godt til at aabne øinene hos Folk for Methodisternes forfærdelige Vildfarelser. Jeg fortalte dig vist sidst om at der var meget Røre i Augustana Synoden. Nu har to af dens Præster, Estrem [k1389](#) og Jacobsen, [k1390](#) som begge har været Præster for en af dens Menigheder her i vort Nabolag, gaaet ud af Synoden. Estrem er reist til St. Louis for at studere der en Tid, det samme agter Jacobsen at gjøre til Høsten, han er nu i Decorah paa Skolen

for at lægge sig efter Tydsk, blandt andet. Begge har indgivet Ansøgning om at blive optagne i vor Synode. De er begge gifte og har flere Børn. Dette har vagt megen Opsigt blandt Folk og man undres hvad Følgen bliver, der skal være meget Røre blant Frankeanerne her (det er Augustana Synodens Tilhængere heromkring), de holder Møde efter Møde, «Nei, hvad tænker du nu», sagde gamle Guri, til mig igaar, Lisbet i Groven og Johannesens Kone har begge to været i Kirken her de sidste Gange»? Disse to Koner hører til de aller strideste blandt Frankeanerne. Den Estrem har nok gode ævner og Kundskaber maaske ogsaa, og er oprigtig, tror vi, ellers er det vidst smaat bevændt med Lærdom blant de norske Præster i Augustana Synoden, som rimeligt kan være.

Ja nu er dette Papir fuldt og jeg skulde ogsaa skrive til de andre. Nu maa jeg først ud i Haven og saae en Del. Gabrielsen, Blomsterhandler i New York, sendte mig en Del Blomsterløg og Blomsterfrø. Hils Stin og Mally [k1391](#) saa meget, det varer meget længe før det bliver af med min Skrivning til ham; gid de maa faa det nogenlunde blandt Sirdølerne, men fremfor alt gid Stin maa faa sig noget fast. Nu nærmer den Tid, Tom [k1392](#) skal op igjen, sig, ja Gud give det maa gaa ham godt; jeg har rigtig saa ondt af ham for den Examens Skyld. Gud give ham godt Mod. Fra Vilhelm har jeg mange Hilsner til dig, kjære Fader, og saa fra alle Børnene, om hvem jeg vil fortæller lidt i andre Breve, de er glade som Fuglene nu. Vaaren kommer og de kan være saameget ude, at see paa Veiret er det første de gjør naar de slaa sine øine op om Morgenen. Maatte nu du faa en hyggelig Sommer, min kjære, dyrebare Fader. Gud velsigne dig og lade dig have det godt.

Din hengivne Datter, Leis [k1393](#)

Bededag Aften. Jeg fik i gaar Aftes 2 Breve fra Vilhelm, han er frisk og rask, boer i en sund tæmmelig stille Del af Byen. Gud bevare ham fremdeles og velsigne hans Gjærning. Den er vanskelig og saare vigtig.

Brev 137: 26. april 1866

«Hvad skulde vel jeg, min Stakkar sige»

Den 26. April, 1866

Kjære Christiane, [k1394](#)

Tak for dit sidste Brev, min kjære Søster, det var saa prægtigt langt, du er saa tro til at skrive til mig, du. Jeg vilde ønske jeg havde det og kunde læse det igjennem igjen, men det er i New York hos Vilhelm. [k1395](#) Ja, nu skal vi være alene igjen, helt til Begyndelsen af Juli, jeg var ikke glad maa du [tro] da jeg fik den Underretning; det var Brandt [k1396](#) som kom op, med Paalæg fra Formanden om at spørge mig om jeg vilde give mit Samtykke til at Vilhelm blev længere, og hvis jeg det gjorde, da spørge Menigheden om de vilde gjøre det samme.

Hvad skulde vel jeg, min Stakkar sige, der var ingen Ting, som gjorde det absolut nødvendigt at Vilhelm var hjemme i Sommer, saa jeg kunde ikke sige Nei, og senere fik jeg et meget hyggeligt Brev fra Preus [k1397](#) til Tak fordi jeg lod Koren blive [k1398](#) og sparede ham for at reise. Aa ja, Preus havde ialle Maader endnu værre derfor end Koren, men det Resultat, jeg kommer til i Anledning af al denne Borteværen fra Familiene, er at Præsterne her ikke burde være gifte; ialfald ikke vore Gamle, som maa være de, der skal gjøre alting. Dog naar nu Gud vil have Vilhelm i New York, saa troer jeg ogsaa Han vil hjælpe mig igjennem denne Tid, bade med mig selv og med Børnene. Han hjalp os godt i Vinter og afvænder al Fare og alt Ondt baade for Vilhelm og os her hjemme, og det vilde være en styg Utaknemmelighed om jeg nu vilde knurre fordi jeg maa undvære Vilhelm saa længe. Maatte Gud af sin Naade, nu ogsaa denne Gang bevare Vilhelm saa frisk og flink! Det var en god Hjælp for mig i Vinter at jeg saa ofte fik Brev og altid gode Efterretninger.

Ja, Vilhelm havde havt godt af denne Reise og det Arbeide i saa ganske andre Forholde og af at gaa saa meget, det er slemt at han her hjemme faar gaa saa lidet, han maa næsten altid kjøre eller ride. Jeg synes nok han saa anstrengt ud, men han følte sig frisk, den sidste Tid havde han saa uhyre meget at udrette i New York. Jeg længes nu meget efter at høre hvad Koren mener om den unge Candidat Magelsen, [k1399](#) om han anser ham dygtig nok til at overtage New York og om Magelsen tør paatage sig et saa vanskeligt Kald, i modsat Fald undres jeg paa hvad de vil gjøre, der var Tale om at vi skulde flytte did for 1 Aar eller 2, men det kan jeg ikke tro var vel overveiet, det vilde være for stort et Offer at bringe den Mulighed, nei det kan jeg vist være rolig for ikke bliver noget af; og vanskeligt vilde det vist ogsaa være for Menigheden der at underholde en saa stor Familie, som vores.

Den Magelsen, Søn af en Præst Magelsen, [k1400](#) har en Broder her, Jacob Magelsen, [k1401](#) student fra Norge, som nu har studeret færdig til Doctor her i Landet og er forlovet med Karine Neuberger, Fru Larsens [k1402](#) Søster, og skal have Bryllup i Sommer; han kjendte Stin [k1403](#) den Tid han veiarbejdede ved Bren og bad mig sænde ham en Hilsen. Det var vist en lystig Fætter indbilder jeg mig, nu haaber jeg han bliver mere stadig, der er vist saa meget godt hos ham. Der var saa smaat Tale om at Henriette, [k1404](#) lille Vilhelm og jeg, skulde fulgt med Koren til New York. Ihlsengs, hvor Vilhelm nu for Tiden boer, havde inviteret os til at være der. Det skulde [på] mange Maader været hyggeligt, men nødig vilde jeg reist fra de andre Børn, som i den Tid skulde været hos gode Venner, og Henriette er ikke saa frisk, at jeg tør tage hende udpaa en saadan Reise, uden en Læge havde raadet dertil, og Vilhelm er heller ikke god at reise med i denne Tid, han er saa plaget af Tænder, han var ogsaa saa klein de sidste Dage Vilhelm var hjemme, at jeg have maattet give min Reise op igjen, om den havde været bestemt, og saa er det da Pengene om at gjøre, aa nei, det er bedst som det er, men Vilhelm ønskede det saa meget, nu bliver jeg hjemme i Ro i Sommer, alt det Fru Preus [k1405](#) beder os komme did; ogsaa til Ottosen [k1406](#) er vi meget inviterende, men jeg bliver heller hjemme.

Kanskje kunde jeg nu i Sommer faa undervist Børnene lidt, hvis vi ikke faar for mange Fremmede, det kunde saa høilig behøves, Johan [k1407](#) er ogsaa begyndt og læser snart rent nu, med Ahlert [k1408](#) gaar det ogsaa bedre, han har megen Interesse af at lære alt hvad vi vil fortælle ham af Bibellistorie, Verdenshistorie og Naturhistorie, men lære at læse selv, det var ham et tungt Arbeide og ikke bedre er det med Skrivning. Det er brydsomt at have saa mange Partier at undervise. Henriette kan temmelig meget engelsk nu, forstaar Indholdet af næsten alt hvad hun læser, hun er nu begyndt paa Tydsk, det høres underlig da hun nu, helt siden hun var syg i Høst, næsten ikke har kunnet læse noget, men Lysten er saa stor og

det generer hende mindre at læse Sprog end at lære udenad. Lina [k1409](#) er ogsaa begyndt lidt med Tydsk, hun kan ikke saa meget Engelsk, men hun vil saa gjerne læse, saa har hun ligesaa godt af at faa lidt Tydsk og studere paa. Den sidste Uge er Henriette begyndt paa Skolen igjen, det gaar nok saa godt naar hun ofte holder op. Hun har ellers været klein i Vinter, Billington troede det var Svækkelse efter Sygdommen i høst og mente Chinanin vilde gjøre godt, jeg kan ikke mærke det, men maaske havde hun været verre hvis hun ikke havde faaet den.

Hendes største plage er Hovedpine, ellers har hun ondt snart hist, snart her og er altid saa træt, er saa træt i Armene og Haandleddene, men baade spiser og sover godt. Hovedpinen sidder altid over Panden, det værker saa, siger hun; hun er ikke hed i Hovedet. En Tid i Vinter kunde hun ingenting bestille og var meget ulykkelig derover. Nu begynder hun med lidt Haandarbeide igjen og jeg haaber naar Sommeren kommer, og hun kan være meget ude, at det da skal bli bedre. Jeg ved ikke andet at gjøre end at styrke hende med Mad, kold Vadskning og med alt jeg kan. Hun voxer saa stærkt nu, det bidrager vel sit, og er saa svært ømfindlig for Støi i den senere Tid, saa det er dobbelt Lette for os alle at Smaagutterne nu kan være saa meget ude.

Ja, hvor jeg vilde ønske her var en duelig Læge, han vilde gjøre gode Affærer, hvis det kunde bevæge nogen til at komme. Kan ikke du skaffe os En, det seer ikke ud til at Holmbo gjør det. Sig til Moder at jeg har brugt den kolde Klyster for lille Vilhelm, [k1410](#) da jeg engang fik see, at han trængte dertil, jeg gjorde det engang hver Dag, omtrent en Uge, holdt saa op, da det syntes at matte ham saa. Paa hendes Opskrift staar der: Et Par Gange daglig i nogle Uger, men spørg om ikke dette er nok for en saa Liden. Heller gjentages, det tænker jeg. Han blev saa mager i Vinter og er det noget endnu, men det kan ogsaa være af denne Tandplage, nu som han kommer mere og mere ud, haaber jeg han faar lidt mere Roser i Kinderne.

Nu skal du høre noget meget glædeligt for meg, nemlig at dette er sidste Sommer vi bruge drive Præstelandet. [k1411](#) Paa det Menighedsmøde der ble holdt medens Koren var hjemme, foreslog en af Menigheden at Præstelandet skulle saaes ind med Timothei og Kløver, saa vi faar Hø og Korn for vore Creature, og kun beholde en liden Ager tæt ved Huset til Mais og Poteter, i den er plantet en Deel æbletræer ogsaa nu. Saa skulde da Menigheden give os Hvede og Havre. Heri vare alle enige, paa to nær, den ene af dem vilde ikke fordi han troede det vilde ikke blive til noget med den Afgift for Hvede etc., hvortil de andre svarede at naar Præsten fik af alle der var villige til at give, mente de han vilde faa nok. Heraf lover jeg mig meget godt, først med at faa mindre Stel i Huset og mere Tid til overs for Børnene, saa var

det ingen Fordel, heller Tab, om end Aaret var godt, nu som Arbejdslønnen er saa stor. Gut maa vi have, men kan slippe med at have to Heste. Det var snilt af Menigheden at gaa saa villig ind herpaa, maaske havde de gjort det for længe siden havde Koren foreslaaet det. Præst og Farmer, det duer ikke, især for en Præst her og naar vi saa ingen duelig Gut havde, var det meget brydsomt.

Vilhelm traf Consul Bech engang i Vinter (den første Tid Vilhelm var der, var han paa Reise), men heller ikke mere, da havde han saa travlt og var som halvfuld. Senere havde han ikke opsøgt ham – han boer fremdeles i Poughkæpisie,^{k1412} derinde havde han flere Gange truffet den unge Herr Braem, hans Stedsøn, som du husker, som nu er gift, børnløs – han viste sig meget forekommelig. Den anden Broder er død i Europa, hvor han reiste om, formedels en Sygelighed. Det er alt hvad jeg ved. Hils Trescows venligst, du maa bede Fru Treschow om nogle Fotografier, jeg vilde saa gjerne have, jeg burde vel skrive selv, men tvivler paa det bliver af. Tak Petra meget for hendes, jeg kjændte hende strax, men hvor svær hun er blevet, det gjør hende saa meget ældre paa Portrættet. Jeg glæder mig til at see Lange og Børnene. Hils hende meget.

Hils saa alle gode Venner, hvordan er det med C. Elligers, Gud hjælpe hende snart, det var rart at hun skulde tænke noget paa mig. Hans Olsen faar du hilse og ønske alt godt fra mig. Gud give han og hans Marit maa blive lykkelige. Gid Lise Olsen kunde reise og være hos ham i stedet for at informere. Paa Hougen maa du hilse. Gud styrke Sigvart og Engel! Ligesaa Wormnæs. Hvor sørgeligt med Tom Blehr. Stakkels hans Moder, var han ikke forlovet? Caroline P. bliver der vel nu, er hun lige livlig? Hils ogsaa dem.ⁿ³⁹ Jeg lægger nogle Ord indeni til Marie Horten,^{k1413} som du vil være saa snil og besørge. Hils Münsters. Nu vil jeg skrive lidt til Marie, saa maa jeg vel sige dig Farvel for denne Gang, kjære Christiane. Gud give du maa være frisk og tilfreds. Jeg er frisk og stærkere end paa lang Tid. Gud give det ny maa gaa Tom godt! Hvor ondt det maa være for ham. Hils ham kjærlig. Gud velsigne dig,

Din Leis^{k1414}.

Brev 138: 14. mai 1866

«De Norske er et uroligt Folkefærd»

*Little Iowa Præstegaard,
14de Mai 1866*

Min kjære Fader!^{k1415}

Aldrig troer jeg nogen Efterretning har forundret og overrasket mig mere end den, sidste Brev hjemmefra bragte. Marie forlovet!^{k1416} Min stakkels kjære, syge Marie, som jeg altid har tænkt mig hende. Har saadant været langt fra Eders Tanker, som stadig var om hende, har det vidst været endnu længere fra mig at tænke derpå. Men desto gladere er jeg ogsaa, ja inderlig hjerteglad og taknemmelig for al Guds Godhed. Jeg tænkte mig aldrig at Marie kunde blive frisk igjen, ligesaa lidet at kunde blive forlovet og nu er begge Dele skeet! Eg havde troet at hendes Liv her på Jorden, skulde vedblevet at være tungt og trist, men for Gud er ingenting umuligt, hans Godhed og Barmhjærtighed er langt over hvad vi kunde forstaa.

Ikke mindre glad er jeg for din Skyld min kjære dyrebare Fader! Jeg kan nok forstaa hvilken Glæde og Betyggelse dette er for dig; Gud vilde ogsaa her i Verden give dig Glæde ovenpaa al den ængstelse og Møie du har havt for dit Barn. Alt hvad du og de andre sige om Hansteen høres saa godt, hvad gjør det om han ikke er vakker eller nogen Selskabs Mand, begge Dele har da saa saare lidet at betyde, han har jo hvad der har ganske anderledes Værd og jeg ønsker dig af mit ganske Hjerte til Lykke med denne Svigersøn, kjære Fader. Vil Gud lade vores kjære Marie vedblive at være frisk, saa lover denne Forbindelse dig og os allesammen, saa megen Glæde. Gud give det!

At de, ialfald for det Første, kommer til at bo i Laurvig^{k1417} glæder mig ogsaa; saa faar du da en af dine gifte Børn i Nærheden, ja Gud give dig Glæde deraf! Der er

ligesaa glædeligt som underligt at tænke på dette, det er vidst. Gid jeg kjente Marie mere end jeg gjør, men det er vel nu 15 – 16 Aar siden vi reiste sammen, hun til Bergen og jeg til Langesund, da var hun endnu ikke 14 Aar, senere har jeg ikke seet hende. Imorgen sender jeg Brevene og den glade Efterretning til Vilhelm, [k1418](#) han vil blive glad, han holder meget af Marie, siden han den Sommer talte med hende i Bergen.

Vilhelm lever Gud ske Tak! godt og har hele Tiden været frisk, jeg er glad fordi han nu denne Sommertid boer i en saa meget sundere, friskere og mere stille Deel af Byen. Og hos saa udmærket snille Mennesker som Ihlsengs, de gjør alt muligt for at han kan have det godt. Det er riktignok mindre beleiligt for ham end hvor han i Vinter boede. Vilhelm sidste Brev var ellers ikke opmuntrende, hvad hans Arbeide der angaar. Der er store Vanskeligheder at kjæmpe mod, heller ikke havde han endnu kunnet faa passende Locale for Gudstjenestene, saa han kunde ikke faa prædike saa ofte som han ønskede, Foehlingers Kirke, hvor han prædiker hver Søndag Eftermiddag, ligger ubeleiligt til. Hvordan han skulde gjøre det med den unge Magelsen, [k1419](#) der som jeg vist sidst skrev, er der for at blive kjent med Forholdene under Korens Veiledning og saa see om han tør tage sig det Kald paa, vidste han endnu ikke. Vilhelm frygter for hvordan det vil gaa, men ser ingen anden Utvei for Tiden. Det lader til at alle ere enige i at ansee Vilhelm den rette Mand for New York og mere end gjerne vilde de, Menigheden i N.Y., vidst faa beholde ham der, men han trænges ogsaa saa meget til her, at jeg haaber vi faa lov til at være i Fred hvor vi er. «Om vi havde 100 Præster, var det ikke det mindste for meget», hed det efter sidste Præsterconferens.

Her trænges Præster paa alla Kanter og den store Emigration i Sommer vil ikke gjøre Nøden mindre. Denne Sommer skal der ogsaa Præst til Territoriet Dacotah, hvor der ogsaa boer mange Norske og Norske troer jeg der findes overalt i America, baade Syd og Nord. De Norske er et uroligt Folkefærd, og det skulde ikke undre mig om de vedblive at vandre videre Vest og tilsidst kom tilbage til Norge igjen. Her drage flere Familier her fra Menigheden i Aar, som dels ikke har Land, dels lidet og Store Børneflokk, disse drage nu længere Syd i Iowa, hvor der er Regjeringsland at faa for lidet eller ingenting. «Præst og Skole kommer nok efter mene de», kan vel være, men det turde vare længe. Bliver der ikke snart tungt for Arbeidsfolk i Norge efter al den Emigration? Der siges at reise nu en Mængde Mennesker fra de ældre Stater til Minnesotah, Vest gennem Iowa til Dakotah og Syd i Iowa, baade Norske og alle Nationer.

Vilhelm taler ingenting om Cholera i N.York, jeg har ikke hørt om noget tilfælde i Byen, jeg skriver dette, fordi jeg ved at du gennem Aviserne har seet at den er i Anmarsch, bragt fra Europa med Emigrantskibe, saa Skibene i N.Y. nu maa ligge i Quarantene. Med Guds hjælp vil den ikke gribe videre om sig og jeg vil ikke af den Grund være ængstelig for Vilhelm, jeg ved vel at «Den Gud vil bevare han er uden Fare», som der staar i en af mine kjæreste Psalmer, og er det ikke Guds Vilje at jeg skal faa Vilhelm frisk og vel hjem igjen saa skeer det, trods alle Farer og derom ved jeg du ogsaa vil bede for meg, kjære Fader! Det er muligt at Vilhelm kan komme hjem før det var bestemt, men jeg vil ikke stole paa det.

Her hos os staaer det nu godt til med Undtagelse af Henriette, [k1420](#) hun er fremdeles den samme, endnu kan jeg ikke mærke at Sommeren gjør noget, men den er endnu ikke rigtig begyndt og Overgangen til Varmen pleier genere baade stærke og svage Folk. Det gaar meget langsomt med Vaaren i Aar og det er sjelden at vi har den Behagelighed at see hvorledes det lidt efter lidt bliver smukkere for hver Dag. Egetræerne staa endnu kun i Blomst, kun Aspen er grøn. Blommetræerne staa aldeles hvide og vore æbletrær faa ogsaa mange Blomster. Var jeg saa lykkelig at være dig nær nok, kunde jeg nu beværte dig med Karvekaal og Asparges, saa meget du vilde have.

Saa faar jeg vel nu skrive til Marie og de andre, Gud give dette Brev maa finde alt vel og at du ogsaa maa faa den Glæde at det gik Tom [k1421](#) godt til hans examen. Hils han fra mig. Mange Hilsner fra hver især af Børnene til Bedstefader. Jeg gaar op, [n40](#)sier saa lille Vilhelm, [k1422](#) mon han ikke skal komme til at ligne dig, hvilket jeg har lidt Haab om, dog med den ydre Lighed fik det være det Samme, maatte han kun, og de andre med, i andre Henseende komme til at ligne dig, min kjære Fader. Farvel –

Din hengivne Datter Leis. [k1423](#)

Jeg skal spørge Vilhelm om det Onkel Peder [k1424](#) beder om, men jeg har lidet Haab om at han kan gjøre noget derfor.

Brev 139: 15. mai 1866

«Jeg ved ingenting han ligner saa meget, som en Linærle»

Den 15de Mai, 1866

Kjære Moder![k1425](#)

Ja, Gud ske Tak og Lov! For den gode, glædelige og overraskende Efterretning som dit sidste Brev bragte mig, maatte nu du ogsaa være blevet friskere igjen, saa du kan have mere godt af denne Glæde og af alt! Jeg haaber at nu, Sommeren vel begynder for alvor, vil dine sædvanlige Vaarulæmper ogsaa gaa deres Vei og at du, naar du modtager disse Linnier, er i fuld Activitæt med at orden alt for Marie.[k1426](#) Ja, Gud har gjort alle Ting Godt, saa langt over hvad vi kunde vente og haabe. Hverken med Stin[k1427](#) eller med Marie, væntede du eller Fader at det skulle gaa, som det er gaaet, kunde vi nu ogsaa takke ham ret derfor! Havde du troet eller turde du haabe, at Marie nogen sinde skulde blive befriet fra sin Sygdom? Den har rigtig været hende til Velsignelse!

Her lever vi kun sædvanlig, Vilhelm[k1428](#) er i New York og var frisk da jeg for et Par Dage hørte fra ham. Gud give jeg snart havde ham hjemme igjen. Henriette[k1429](#) er omtrent den samme; i disse Dage verre, hvilket jeg tilskriver den stærke varme Vind og den første Varme i det hele. Jeg frygter ogsaa for at det vil tage lang Tid med hende, maa hun kun blive saa vidt, at hun kan lære lidt Lextir og sysle med lidt Haandarbeide. Det er det vanskeligste at finde Beskjæftigelse for hende. Hun bliver saa træt af alting og faar strax ondt i Hovedet af at sy og saadant, hun har for liden øvelse i den Slags Arbeide, jeg troer det kommer meget deraf. Ude er der saa lidet hun kan tage sig til, at hjælpe mig i Haven bliver hun strax saa træt af: det skal blive godt naar hun kan tage sit Arbeide og sidde ude, naar hun ikke kan beskjæftige sig med noget, bliver hun saa urolig og meget mere pirrelig. Det har

virkelig i Vinter været slemt for hendes Sødskende hermed, især gaar det ud over Lina, [k1430](#) hun er snil mod hende, synes jeg; jeg troer ikke Henriette, med sit heftigere Sind, kunde være saaledes om hun var i Linas Sted. Det er godt Henriette har gode Evner, for nu lærer hun meget lidet og det har hun i lang Tid gjort. Jeg kan ikke mærke hun har havt meget godt af det Besøg, hun var hos Stubs, [k1431](#) maaske var det Hjemreisen i Solheden, som gjorde at hun da hun kom hjem, var saa lidet frisk. For den lange Kjøretour frygter jeg ogsaa ved at sænde hende til Hjorts. [k1432](#) Fru Hjort [k1433](#) skrev forleden og spurgte om jeg ikke vilde sænde Henriette til hende en Tid og prøve om det vilde gjøre hende godt. Der har hun ogsaa sin Veninde Lulla, [k1434](#) et Aar yngre, en meget sød Pige, der ogsaa voxer i Veiret som Henriette og heller ikke er stærk, men det er paa en anden Maade. Maaske reiser nu Henriette en Tour til Hjorts strax efter Pindse. Gid jeg havde en duelig Læge her i Nærheden.

Lille Vilhelm [k1435](#) kommer sig godt nu, han er blevet saa brun og fyldigere og er saa ellevild, vi maa gaa efter ham bestandig. Ser vi os ikke for, saa farer han som en Kat op ad Trappen lige ind paa Vilhelms Studerværelse og vilde vist løbe ned af Trappen lidt hurtigere end han kom op, om han var alene. Han kryber op paa Stole, Borde og jeg ved ikke hvor han ikke kan komme til, den lille lette Tingsten. Jeg ved ingenting han ligner saa meget, som en Linærle, den Fugl har jeg ikke seet siden jeg var i Norge. Det er ganske ængsteligt at see naar han og Paul [k1436](#) lege sammen, Paul er som en Bjørn, saa stærk og tung og uforsigtig. Maatte Vilhelm blive saa flink naar store Vilhelm kommer hjem, men jeg kan stadig vente mere ondt for Tænder, endnu har han kun 3 Fortænder nede i Munden, og øientænderne har vi ogsaa i Vænte. Det tager saa paa ham. Johan [k1437](#) og Ahlert [k1438](#) finde det lidt tungt at maatte sidde inde og læse og skrive i det deilige Veir, men det maa nu til, Ahlert er svært tilbage i mange Slags Kundskaber for sin Alder. Jeg kan vist ikke lære Børnene mine, som jeg skulde, jeg faar gjøre det saa flittigt og saa godt jeg forstaar, og være glad at deres Evner er gode, saa kan meget maaske indhæntes senere om der bliver Anledning.

Tante [k1439](#) er ikke rigtig frisk disse Dage, dog bedre igaar og idag, saa jeg haaber det gaar over uden bestemt Sygdom; naar Anledning gives skal hun faa sig en Tour op til Stubs, hun hygger sig godt til Frøken Mylenphort, [k1440](#), som ogsaa er en takkelig Pige og flink, samvittighedsfuld Lærerinde, var hun kun ikke saa svag, men hun har været ynkelig i Vinter. Nu maa jeg ud i Haven og vande mine Kaalkasser og Blomsterløg, Gid jeg kunde see Blomstertrappen i Stuen hjemme, der er vist deilige Blomster. Kunde jeg sænde dig de Asparges, jeg nu skal ud og stikke! Farvel kjære Moder. Alle Børnene hilse kjærligt – Gid du nu maa være frisk igjen.

Din Leis [k1441](#)

Jeg faar uvæntet Bud til Posthuset idag, det er saa vanskelig i denne travle Tid, saa jeg vil sænde det og ikke vente paa Smaapigernes Brev. Vil du hilse Tante Marie fra dem, det var hende de vilde skrevet til.

Brev 140: 29. juli 1866

«Maatte Norge faa staa udenfor det Røre, som nu er i Europa»

*Little Iowa Præstegaard,
29de Juli, 1866*

Kjære Fader!^{k1442}

Hvad der er blevet af den Tid, som er gaaet siden Vilhelm^{k1443} kom hjem, ved jeg ikke, men jeg seer til min forskrækkelse, at det er 2 Maaneder alt siden jeg skrev hjem; jeg haaber Tiden maa have gaaet ligesaa hurtigt for Eder, saa I ikke har mærket engang, at det varer længe før der kommer Brev fra mig. For en Uges Tid siden fik jeg dit kjære Brev med Underretning om Thomas's Examen,^{k1444} det var jo ikke hvad vi haabede og ønskede, men kjære Fader! Har du ikke den Glæde at han er saa flink, saa kan du dog glæde dig ved at han er snild og brav og Gud vil vist hjælpe ham igjennem, hvis han er flittig, selv om han ikke faar nogen bedre Character til Embedsexamen! Gid han fremdeles maa have friskt Mod, saa gaar det nok. Han bliver maaske hjemme i Sommer?

Jeg haaber jeg ogsaa nu kan gratulere dig med Maries Bryllup.^{k1445} Gud give det maa blive til den Velsignelse for hende selv og andre, som vi tør haabe og at du i Hansteen maa faa en kjær Søn! Det er mig endnu saa underlig at tænke paa at Marie vel nu er gift og boer i Laurvig,^{k1446} at jeg ikke rigtig kan fatte det. At hun er dig saa nær er saa glædeligt, nu tænker jeg mig snart den ene, snart den anden af Eder see indom til hende og du kjære Fader, styre dine Spadsertoure den Vei af og til –

Gid du ogsaa maa havde havt Besøg af Stin^{k1447} og Mally^{k1448} i Sommer, til Sirdalen reise du vel næppe i Ferien. Fortæl mig hvordan de, især Mally, trives med

at bo der, det maa vist være meget ensomt for hende. Hils dem begge kjærligt fra mig.

Den 28de Juni^{k1441} kom Vilhelm hjem fra New York. Denne gang slap vi for at vente paa ham, jeg ventede ham ikke før Dagen efter. Gud ske Tak! fordi han nu er hjemme hos os igjen. «Nu skal de ikke saa snart faa mig ud igjen», siger Vilhelm og to saadanne midlertidige Ordningsreiser gjør han næppe mere. Han er frisk, men er blevet saa graahaaret og mager; ja mager er han altid. «Du har fori ilde», siger hans Menighedslemmer til ham, de synes han seer meget daarlig ud. Reiserne omkring i Menigheden genere ham meget, efter nu i et halvt Aar at have været fra dem, dertil kommer ogsaa at han har taget fadt paa dem igjen midt i Sommervarmen. Jeg haaber det vil blive bedre lidt efter lidt, ellers kommer jeg til at ønske at han havde modtaget Kaldelsen til New York, nødvendig som jeg vilde derhen. Gud give det ikke maa blive saa svært for ham idag, han holder sin Afskedsprædiken i Vestre Kirke^{k1449}, den skal Brandt^{k1450} nu overtage tillige med Decorah Menighed, saa er han tillige Lærer ved Skolelærerafdelingen i Decorah College.^{k1451} Jeg er meget glad Vilhelm ikke mere har denne Kirke, det er hans besværligste Reise, der er 14 Engelske Mile did. Til Little Turkey er det 25 Mil, men der i den lille Menighed er han sjældnere.

Det er saa trykkende hedt idag og Kirken rimligvis ganske overfyldt, saa jeg skulde være glad om jeg kunde fulgt med, som jeg havde tænkt og seet hvordan det gik Vilhelm, men da han ikke kommer hjem før imorgen, kunde jeg ikke vel. Vilhelm har nu foruden Kirke her paa Washingtonprairie, hvor vi bo, østprairien eller som det nu heder Glenwood, 10 Miil herfra, Calmar 10 Miil, Stavanger 10 Miil og Little Turkey 25 Miil. New York Menighed kaldte Vilhelm til deres Præst, og hvis de, som de havde lidet Haab om, ikke kunde faa ham, saa Pastor Juul.^{k1452} Sagen blev forelagt Præsteconferentsen efter Synoden, men Pluraliteten af Præsterne d.v.s alle, som kunde stæmme i denne Sag, fraraadede ham paa det Bestemtteste at flytte til New York, undtagen Frich,^{k1453} som raadede til. For Kirkesamfundets Skyld, for Lærestaltens Skyld, kort det gik ikke paa nogen Maade an at Vilhelm kom saa langt bort, efter Præsternes Formening, især var de her Vest, ivrige. Jeg er vel fornøiet med dette Resultat, og det er Vilhelm med, i enkelte Ting kunde det vist været behageligere for ham i New York, men her er dog bedre, maa han kun taale Reiserne. Og saa at drage til en By som New York med vores Børneflokk, det vilde vel næppe være godt, om der end var adskillige Fordele for dem.

Jeg blev meget forundret ved at høre at Sven Winsnæs har skrevet at han tænker at komme herover paa visse Betingelser som jeg ikke husker, det havde jeg aldrig

troet skulde skee, har du hørt derom? Hvordan lever gamle Winsnæs's, jeg hører saa sjældent noget om dem. Den 7de Søndag efter Trinitatis blev Misjonscommissair Waldeland, [k1454](#) der i Sommer er kommet fra Norge, ordineret her i Kirken, man havde tænkt at han først skulde reist til St. Louis og studeret en Tid, men ved Examinationen viste det sig at han ikke alene havde grundige Kundskaber, men ogsaa en saadan Klarhed i Læsen, at han strax kunde ordineres og modtage Kald i Nærheden af Frich, som høilig tiltrængte denne Hjælp.

Valdeland har Kone og 4–5 Børn med sig. Til Rock River, Brandts forrige Menighed, ventes ogsaa Præst fra Norge iaar. Desuden er 3 af vore Candidater fra St. Louis ordinerede i Sommer, foruden Næss som var her, saa der er kommet noget Hjælp, men mer og mere tiltrænges ogsaa. Der bliver til Høsten omtrent 20 Norske Studerende i St. Louis, saa der tænkes paa at ansætte om muligt en norsk Professor der, eller ogsaa maa de lønne en Tydsk.

Det var godt College Bilderne var komne vel frem. Jeg kan takke Fru Preus [k1455](#) fordi du endelig har faaet noget, jeg havde bedet hende skaffe mig nogle, saa fik hun sændt med Dr. Hansen paa samme Tid, hun sændte til sin egen Familie. Jeg ved ikke hvor mange du har faaet, men vilde gjerne have et af dem sændt til Horten [k1456](#) og at Münster skulde have et, er der ikke nok dertil?

Det er nu et lidet Stykke fra Colleet opført en meget pen Præstegaard, for Brandt, Muurstensbygning ligesom College, det vil sige Murene ere færdige, men den er ikke endnu under Tag. Det seer ud til at blive et Kronaar dette, vis intet Uheld nu støder til, og det er godt, for der er meget Brug for Farmernes Penge til alle kirkelige Anliggender og en hel Deel af de yngre Menigheder kan man ikke regne paa videre Hjælp af endnu, saa det er især de eldste Menigheder, som fremdeles underholde det Hele, var det ikke Tilfælde, saa havde for Ex Vilhelm annerledes Kirker en de, som nu staa, men dette er ogsaa godt for noget, da de naar der nu blir bygget, bliver saa meget smukkere end de fra først af kunde blevet.

Gid det i Norge maatte blive et ligesaa frugtbart Aar, som her, det vilde maaske standse den stærke Emigration lidt, det synes saa underligt at man studerer saa paa hvad der bevæger saa mange til at reise, jeg synes det maa være let at finde Grunde derfor. Maatte Norge faa staa udenfor det Røre, som nu er i Europa. Og Cholera ikke gribe om sig, det seer ikke ud som det endnu er blevet til noget alvorligt med den i New York. Men de stakkels Emigranter, som have ligget i Quarantaine, have lidt meget; her samles Penge til dem paa alle Kanter.

Hvordan gaar det med din Have, jeg har meget lidet Blomster, da det Frø, jeg fik fra New York ikke duede, og Ugræsset voxer mig over Hovedet. Imorgen kommer Præsterne Rasmussen^{k1457} og Brandt for sammen med Vilhelm at arbeide i Salmesagen.^{k1458} Det var et bedrøveligt Stykke som stod at læse i *Emigranten* om «Lukkede og aabne Skolesteder i Bergens Kirker» den Cand. Holok vilde man gjerne havt til Lærer her, men han afslog paa Grund af sin daarlige Helbred.

Markus Thrane, som nu er i Chicago har begyndt at udgive et skammeligt Blad,^{k1459} som strax vandt stor Udbredelse blant Folk, men de begynde nu mere og mere at faa øinene op. Det er Mandag 30 Juli jeg slutter dette og Vilhelm er kommen hjem i god Behold, men det var en haard Dag igaar.

[n42](#)

Tak fordi du vilde have Henriette,^{k1460} kjære Fader! Men det vilde være en vanskelig Sag nu med hendes Gemyt at sænde hende alene saa langt bort, selv om jeg kunde faa en saa god Leilighed, som du nævnte, det var ogsaa for seent nu at tænke derpaa, selv om jeg vidste naar Lange kom, rimeligviis kommer eller er han baade kommet og reist fra Quebec. Jeg vilde vist være hjertelig Glad ved at kunde sænde Børnene mine til dig, men de er for unge endnu til en saadan Reise alene. Jeg tror Henriettes Helbred bliver bedre nu, hun er i det hele stærkere, men plages ofte af Hovedpine og er noget vanskelig at omgaaes, let pirrelig. Hun gaaer og smaasteller med lidt af hvert i Huset og det har hun godt af.

Kjærlig hilsen fra hende, alle Børnene og Vilhelm. Gud give du maa være frisk og vel min kjære Fader.

Din hengivne Datter Leis.^{k1461}

Brev 141: 30. juli 1866

«Her var ikke mere end 6 Confirmander i Huset de Dage»

Den 30de Juli, 1866

Kjære Moder![k1462](#)

Naar du faar disse Linier, er forhaabentlig min kjære Marie[k1463](#) gift og lykkelig i sit nye Hjem! Og du og Fader[k1464](#) og allesammen er glade. Gud give det maa være saa! Jeg længes meget efter at høre hvorledes det gaar Marie, jeg tænker hun kommer til at stelle pent og hyggeligt i sit Hus, saafremt hun maa vedblive at være frisk.

Hvordan er det med din Helbred i Sommer? Du var hos Wrigths, da de andre skrev sidst, hvor leit at baade Madame Wright og Ovidia er saa svagelige. Er gamle Madam Lange fremdeles frisk? Hils dem alle fra mig. Jeg kan ikke huske hvem det er Balthazar Lange er gift med, jeg kjænder hende vel ikke heller.

Her leve vi godt, medens jeg skriver nu, venter vi hvert øieblik Rasmussene[k1465](#) og Brandt,[k1466](#) de blive her en Uges Tid. Siden Vilhelm[k1467](#) kom hjem, har vi ikke været mange Dage alene hjemme. Et Par Dage efter Vilhelm, kom Herr Carstensen fra New York, der var sændt som Repræsentant til Synoden, kort efter han var reist, kom Fru Preus (Linka Keyser)[k1468](#) med sine 3 yngste Børn, hun var her omtr. 14 Dage, det var et meget hyggeligt Besøg! Naar Rasmussen og Brandt er reist, kommer Fru Larsen[k1469](#) med sine 3 Smaapiger hid, saa du seer det mangler mig ikke paa Selskab, denne Sommer heller, men det kommer meget hyggeligere, lidt og lidt ad Gangen, end saadan Mængde som ifjor, da havde jeg ogsaa en doven, kjedelig Pige og ingen Confirmand før til Høsten. Den jeg i den sidste Tid har havt, er baade bra og takkelig, men nu er Harvesten for Døren og da skal hun, som alle

andre Piger, ud og binde Hvede og siden ud og lære at tale engelsk. Jeg havde opgivet at faa nogen før efter Harvesten, saa kom der igaar en ung Børnløs Kone, tydsk af Fødsel, som har været 8 Aar i Kjøbenhavn siden i Norge, det bliver ikke længe hun bliver her, men jeg er meget glad hun kom. Nogen Confirmand faar jeg næppe heller før Harvesten er over og den bliver stor og tung iaar, hvis Gud ikke sænder Uhæld paa den. Den jeg havde, reiste strax efter Confirmationen, som var sidste Thorsdag, her var ikke mere end 6 Confirmander i Huset de Dage dennegang, men en Deel andre.

Nei, hvor den Paul^{k1470} er vigtig, du skulde seet den Mine og hørt den Tone hvori han nu sagde til Johan:^{k1471} «Nei min sandten Johan, om du faar Lov at kjøre med mine Kunstberidere.»^{k1472} Disse Beridere kom dennegang fra New York, fra Fru Ihlseng, tilligemed en Deel andet Legetøi, og hvis du forundrer dig over de besynderlige Svingninger mine bogstaver gjør, er det fordi lille Vilhelm,^{k1473} som er saa lykkelig over at see Beriderne kjøre rundt, kommer springende, tager mig i Arme, og raaber, «Mama, see Boa!» Eller ogsaa er han, før jeg ved Ord deraf, krøbet op bag paa min Stol, tager mig om Halsen og kysser mig, han er saa snar i Vendingen at jeg aldrig ved hvor jeg har ham. Han er fremdeles den samme søde lille Gutten som jeg rigtig er bange bliver forkjælet, alle, baade Husets Folk og Fremmede er saa glade i ham. En Uges Tid før Vilhelm kom hjem, reiste jeg med Tante^{k1474} og alle Smaagutterne til Painted Creek for at hænte Smaapigerne hjem fra Hjorts,^{k1475} hvor de havde været en Tid; vores ene Hest blev syg, saa istedet for kun 1 Dag over, blev vi der i 6, der var meget hyggeligt, alle Børnene har Kamerader der og det er snilde Børn.

Da vi kom hjem, var der saadan Mængde Jordbær i Haven saa vi fik det travlt med at sylte og plukke for at sænde til Fru Larsen. Henriette^{k1476} har havt godt af sine smaa Reiser i Sommer og af at have Sina Preus^{k1477} her, det er en stout, frisk og vakker Pige, men lavere end min Lina.^{k1478} Hun voxer ogsaa meget nu. Det synes som om Børnene i Almindelighed voxer stærkere og hurtigere her end i Norge, som vel ikke er urimeligt, jeg seer ofte Børn paa Henriettes Alder ligesaa høie og meget tykkere. Idet hele er Henriette stærkere nu om end ikke som før, hvilket jeg vel nøppe kan vænte hun vil blive, før hun holder op at voxer saa stærkt. Hun klager mindre over at det generer hende at udrette Smaating, hun hækler og syer, hun og Lina reder selv deres Seng og holder Værelset rent, Vadske op om Morgen og efter Kaffe, men saadant, som ikke behøver at anstrænge hverken Hoved eller Bryst. Før klagede hun over at det mindste Arbeide generede. Hun har ikke læst videre for mig i hele Sommer, men jeg haaber, vi kan begynde snart, naar vi kun blive i Ro og maa faa Pige.

Du skulde see Henriettes Haar, det er saa tykt og i en Krøl, det kommer at blive brydsomt at faa Skik paa det. Nu vil jeg ønske vore Gjæster vilde komme før Stegen bliver tør og vi sultne, til Desert skal vi have en ganske ny Ret af Maismel, mit fineste Mel, som jeg bruger til Rhabarbragrød og saadant, æg, Melk osv., med Rød Sauce. Nu maa jeg faa Vilhelm til at sove. Gid du nu maa være frisk og have en hyggelig Sommer. Kjærlig Hilsen fra Børnene og Vilhelm.

Din Leis.

Brev 142: 21. november 1866

«Mon det skulde ske at vi alle sammen nogensinde skulde komme et Besøg hjem»

*Little Iowa Præstegaard,
21de November, 1866*

Kjære Fader![k1479](#).

Gud give alt maatte staa vel til hjemme, I alle være friske, jeg synes det er saa længe siden jeg hørte fra Eder. Her er alt vel nu, lille Vilhelm[k1480](#) kommer sig godt, han faar saa runde Kinder og er i de sidste Dage begyndt at staa ved en Stol og gaa langs Stole og Borde, et øieblik staar han ogsaa alene; det er glædelige Fremskridt, saa med Guds Hjælp faar vi snart see ham trippe omkring som før. Han har nu i 1½ Maaned været ganske frisk, saa det er ikke underlig at vi har været ængstelige fordi det saa ud, som om han aldrig skulde begynde at bruge Benene igjen.

Jeg husker ikke om vi, da vi sidst skrev, havde mærket at det var det høire Knæ som især var saa svagt, han kunde ikke løfte det Ben op, siden har jeg gnedet hans Ben og Rygrad med Spiritus, andet Raad vidste jeg ikke, nu kan han løfte og bevege det som han vil, og er af egen Drift begyndt at gaa, som sagt; vi holdt ganske op at forsøge dermed, da vi saa hvor svagt det var. Du skulde see, hvor taalmodig og sød han har siddet i sin høie Stol, Timevis med en Blyant eller Tavle og tegnet Streger, som han indbildte sig var Mama, Kattopus og alle slags underlige Ting. Høsten har ogsaa været saa smuk, at han med ikke mange Undtagelser har været ude hver Dag ligetil nu, for et Par Dage siden var det som en Sommerdag, da var han lykkelig ved at kjøre omkring og see paa smaa hvide Lam. Han taler næsten hvad han vil nu, paa Lørdag 24de er han to Aar.

Vilhelm^{k1481} reiste for en Stund siden til en af sine Kirker i stærkt Snefog, som Smaagutterne meget ønsker maatte vare ved. Reisene genere Vilhelm ikke nu, som da han kom fra New York. Han har ogsaa idethele været nok saa frisk, men er snart midt i Ugen her i denne Tid, Altergangen varer. Før du faar disse Linier, har du vist hørt at vor Formand, H. A. Preus^{k1482} og hans Familie er, om Gud fører dem vel frem, kommen til Norge,^{k1483} hvor de vel tænke at blive til ud over Sommeren. Denne Reise kom saa hurtig paa, at de næppe havde 8 Dage at ordne sig paa, vi fik det først vide et Par Dage før. Paa Præsteconferentsen i Madison blev det bestemt at Formanden skulde faa Frihed til at hvile en Tid fra sit besværelige Embete og en Reise til Norge blev besluttet, baade Preus og hans Kone^{k1484} og Børnene med, vilde have udmærket godt af en saadan Tour, maa kun Fru Preus blive frisk. Jeg haaber de maa kunne paa en eller anden Maade træffe dig. Fru Preus skrev at de først agtede sig indom Horten,^{k1485} derfra til Fredrikshald til Preuses gamle Fader, Overlærer Preus, men jeg haaber nu ialfald Preus maa kunde gjøre en Tour indom Laurvig,^{k1486} det vilde vist interessere dig at see hele Familien, det er vores kjæreste Venner her.

«At sænde Henriette^{k1487} med» var min første Tanke, da jeg hørte om denne Reise, men jeg gav det op igjen, saa inderlig jeg end ønskede at i det mindste en af Børnene kunde komme til dig; jeg ved ogsaa at hun vilde have godt deraf, men jeg havde saa kort Varsel, 2 Dage efter maatte hun have reist, det var ogsaa saa ondt at lade et saa ungt Barn og med Henriettes Gemyt, reise saa langt og for saa lang Tid alene, uden nogen af sine egne med sig. Hendes Helbred er ikke saa at vi derfor burde lade hende reise. Jeg troer ikke det herefter bliver saa vanskelig at faa godt Følge til Norge, jeg hører flere, som tænke paa at reise. Mon det skulde ske at vi alle sammen nogensinde skulde komme et Besøg hjem, den Tanke er mig ikke saa meget imod nu, som før, rimeligvis fordi jeg synes Udsigterne til at komme for Alvor, bliver mere og mere fjærne.

Menighederne voxer og tiltager paa alle Kanter, saa Trangen er lige stor om der end Aarlig kommer nye Præster, og jeg forstaar ikke hvordan det vilde gaa om de faa ældre Præster, der først begyndte Gjærningen her, nu vilde forlade den, naar de see, Gud giver dem de fornødne Kræfter til at arbeide med. Det er dog dem, som fremdeles ordner og styrer. Gud raader! Og vil han lade Vilhelm komme hjem til Fødelandet, vil han ogsaa ordne det saa, at han med god Samvittighed kan gjøre det. Vilhelms Hu staar til et Besøg hjem, da vilde han ogsaa kunde see om han vilde kunne finde sig vel ved Forholdene hjemme. Jeg længes efter at høre hvad Preus og endnu mere hvad hans Kone siger.

Nu har vi netop Middag, Vilhelm sover som sædvanlig paa den Tid og jeg skriver til jeg Klokken 2 skal undervise Børnene igjen, det er dog ellers mest Haandarbeide og Tegning, de har om Eftermiddagen. Det har været saa godt nu siden Vilhelm blev frisk, har jeg stadig kunnet sidde ovenpaa og læse med de 4 store Børn, medens Tante [k1488](#) passer de 2 Smaa henede, maatte det kun vare ved. Smaapigerne har saa let for at lære og god Lyst, de er saa glade ved at kunde læse stadig hver Dag, de kunde blive flinke hvis de kun fik den fornødne Undervisning; det morer ogsaa Vilhelm at læse med dem. Jeg synes ogsaa det bliver bedre med Ahlerts [k1489](#) Lyst, at lære at læse, var for ham det vanskeligste og nu at læse stadig paa sine Udenadlectier, kan han det først, husker han det ogsaa. Han er som rimeligt er, meget tilbage for sin Alder, sidst i Marts bliver han 8 Aar, men jeg haaber det snart kan indhæntes, kan jeg kun faa læse med ham, han er saa langsom nu. Johan [k1490](#) er meget hurtigere og læser alt lettere, men jeg troer slet ikke han derfor er klogere. Paul [k1491](#) er den samme som før, det mangler ikke paa god Forstand hos ham; jeg haaber Vilhelm med sin aparte Sødhed maa have god Indflydelse paa ham og at ikke Paul maa have modsat Indflytelse paa Vilhelm, de er saa glade i hinanden.

Jeg var i Søndags i Kirken for at see hvordan det gik paa en Søndagsskole, som netop er begyndt, medens jeg var der havde Tante, som var alene hjemme med Børnene, havt en Forskrækkelse i det Paul havde sat sig saa fast i et Vognjul at det ikke var mulig at røre ham, før Ahlert havde været paa en Nabogaard og faaet en Mand fat til at skrue Hjulet af. Imidlertid sat Johan i Vognen og sang af fuld Hals for at divertere Paul, som trøstede sig med at spise en Kage og brølede lystigt paa nyt da den var fortæret. Det er ikke mange Dage siden Vilhelm maatte hen paa Ageren og faa han op af et Hul, hvor han havde sat sig fast. Nu stamper de alle 3 ude i Sneen og har det saa travlt.

Vilhelm var da i Madison paa Præstemødet, hvor C.L. Clausen [k1492](#) mod Forvæntning indfandt sig, men desværre kom der intet ud af Mødet med ham, han er lige ugrei – han staar ganske alene blant Præsterne; i Menighederne og da især blant sine egne, har han en Deel af hans Mening og saa indbilder han sig at have det Theologiske Facultet paa sin Side. Vi fik i Aften Brev om at Preuses var reist fra New York, Gud føre dem vel frem og ret hertilbage igjen.

Her har idag været Menighedsmøde her i Kirken og en Deel spist Middag her, jeg troer næsten vi kan lade være at slagte i Høst, saa meget faar vi forærende, en Mand kom med et stort Stykke Oxekjød, en anden med et Uhyre af Skinke og Ribbensteg: «Dere har ikke meget Flesk selv iaar» spurgte han. «Ja, jeg viste det

nok, saa tog jeg det med.» Der er en Deel af dem, der boer nærmest heromkring, som passe saa nøie paa om vi har, hvad de synes vi tiltrænge. –

Kjærlige Hilsner fra Vilhelm, han havde en fæl Tour i Regn, Søle og Bælmørke igaar aftes i Sognebud, her er mange Syge denne Høst, maaske som Følge af den fugtige Sommer, Høsten har været saa smuk. Nu er her stille, kun Smaapigerne sidde med deres Arbeide, Gutterne gik nu netop til Sengs, saa trætte og søvnige af alt deres Arbeide ude, de maa nok naturligvis være med og faa ind Køer og Faar og hvad der nok er vanskeligst, Paafuglene, til Natten; Ahlert hugger Smaaved, Johan sager og Paul læsser paa Kjælken, det er deres bestemte Arbeide at fylde den store Vedkasse i Gangen hver Eftermiddag. Paul er vel kunstig naar han faar sin Yderfrakke paa og traver afsted saa tyk og bred, med lange Skridt og korte Ben. Ahlert er begyndt at gaa med smaa Jakker til hans store Tilfredshed, der er ellers ingen af dem, som bryder sig saa lidet om hvad de har paa sig som han.

Naar dette Brev naar dig er det nye Aar vel begyndt. Gud lade det blive et godt velsignet Aar for dig min kjære Fader. Mange Hilsner til Bedstefader fra Børnene.

Din Hengivende Datter Leis. [k1493](#)

Brev 143: 2. desember 1866

«Jeg sidder ved Vinduet og skriver»

Den 2de December, 1866

Kjære Moder![k1494](#)

Det kommer nok til Nytaar og ikke til Jul, som jeg havde tænkt, dette Brev, det skal saa lidet til for at hindre min Skrivning, da jeg ikke skriver ved Lys.[k1495](#) Gud give det maa træffe Eder alle friske, og at det nye Aar maa begynde godt for Eder alle, jeg længes saa efter at høre hjemmefra. Det skulde været saa morsomt at havt noget at sænde hjem med Preuses,[k1496](#) men vi gik først vide om deres Reise et Par Dage før, men tænk at kunne, som de, gjæste Slægt og Venner i Julen! Skal det nogen sinde forlenes os mon? Men vi vil takke Gud for hvad vi har og ikke gruble for Fremtiden, den nærmeste bringer os ikke til Norge eftersom det seer ud for vore øine.

Gud giver mig bestandig mer og mere at arbeide med og for her, jeg er; Gud give mig ogsaa Forstand og Kræfter dertil. Til Vaaren venter jeg igjen en Liden, sidst i Marts eller April,[k1497](#) jeg er frisk, bedre end for en Tid siden, det er saa meget lettere nu, som Vilhelm[k1498](#) er begyndt at gaa lidt igjen, det er ynkeligt at see ham gaa, men dog glædelige Fremskridt, han sidder nu og synger: «Søde Jesu vi er her». Det er en saa sød liden Gut, jeg er ganske bange vi skal skjæmme ham bort, han lader til at have en god og snil Natur. Her er saadan Sur af Smaagutter at det er en vanskelig Sag at samle sine Tanker, Ahlert[k1499](#) læser Evangeliet til i Aften, Johan[k1500](#) læser paa sin Julesalme, Paul[k1501](#) og Vilhelm[k1502](#) med hver sin Bog og synger, men nu er det snart mørkt, og da faar Tante[k1503](#) indfri sit Løfte om at lege med dem, ingen er da gladere end lille Vilhelm og naar vi saa har tændt Lampen, kommer Vilhelm hjem fra Calmar Kirke, Henriette[k1504](#) og Lina[k1505](#) skriver ogsaa til Norge, men beklager sig over at det er slet ikke saa let og ikke bliver det saa

morsomt, naar de skriver til dem, de aldrig har seet, som naar de skriver til sine Veninder. De er ellers begge skrivende af sig.

Jeg sidder ved Vinduet og skriver og seer ganske forundret paa den Faareflok, som gaar herudenfor. For nogle Uger siden havde vi ingen Faar, nu gaar her 6 og 2 smaa Lam og endnu ved jeg, vi faar flere. Allesammen har vi faaet fra Folk i Calmar Menighed, de er kommen under Veir med, at vi vil have Faar nu, som vi faar Havn til dem og har sændt os den ene efter den anden; det er til stor Fornøielse for Børnene og ikke mindre de 2 Paafugle og den lille Kalv, som nylig er kommen til Gaards. Vi faaer det godt med Melk i Vinter, da vi har 2 høstbære Køer, det skal blive godt for min lille Vilhelm og for Lina, der er ganske som syg naar hun ikke kan faa Melk. Jeg kan mærke det er langt paa Høsten, vi faar saa meget Kjød forærende, 2 Kalkuner ogsaa. I morgen skal her være Menighedsmøde her i Kirken, da faar jeg Brug for en god Deel Mad. Iovermorgen reiser Vilhelm til Decorah og faar da rimeligvis tale med en Doctor Collet, der er kommen fra Norge, det skal blive morsomt at høre om ham og om det virkelig er hans Plan at bosætte sig her i Vesten. Det er ganske underlig at en Mand som han, dygtig skal han være og meget bereist, har Lyst til at komme til et lidet Sted som Decorah, men glædelig skulde det være om vi virkelig maa faa en dygtig Læge her. Nu er det mørkt saa jeg faar lægge han, Smaabørnenes Sang og Leg gaar lystig for sig, tænk om de havde et Værelse, som Dagligstuen hjemme, til at lege i, her bliver trangere og trangere, om alt er vel til Vaaren, maa vi vist have bygget et Kjøkken til, det vilde blive en god Forbedring.

Nu er det Aften og Børnene bragte til Ro, jeg prøver om det ikke skulde lade sig gjøre at skrive lidt ved Lys. Vilhelm kom ikke hjem i Aften, han blev hæntet i flere Sognebud, saa han ikke kunde kommet før langt paa Nat, det fik jeg heldigvis vide ved at vor Pige, som var med ham for at besøge en Familie, kom hjem i Aften, saa jeg slap for nu at sidde her og ængste mig. Foræringe, fik jeg i Aften ogsaa, Ribbensteg og hvad jeg ikke før har faaet, en heel Deel ophakket Medisternad, godt at jeg kjænder Konen og hendes pene Stel. Der i Calmar er der saa mange takkelige Folk, det er leit at jeg saa ganske sjælden kommer baade der og til de andre Kirker og omkring i det hele. Men jeg kan ikke hjælpe det, de andre kan nok følge med til Kirke, for mig er der saa ofte noget iveien, naar det gjælder at være borte hele Dagen. Sjælden besøger jeg mine Naboer ogsaa, om Sommeren har jeg saa meget at gjøre i Haven, at jeg sjælden kommer længer, og om Vinteren vil der mere Tid til end jeg kan afsee.

I Julen faar jeg tage en Tour paa Langslæde, om vi faar Føre, med Tante og hele Børneflokken hen til Egge, hvor vi havde vores første Logis og hvor de nu har begyndt et stort Huus, jeg troer det største norske Farmhus paa denne Side af Mississippi, og det skulde jeg da hen og bese. Kunde jeg saa faa Vilhelm med, saa morer det mig at gjøre en saadan Udflugt og see igjen «gamle Tomter». Egge og paa Sørland og paa Skaarlia, hvor du kanske husker vi boede, var det dog noget af den beste Tid jeg har levet og som jeg ikke for noget vilde undværet. Hvor godt det dog er, den rolige Aftenstund, naar de kjære urolige Smaa ere køiede, det er en god Hvile; jeg kan ogsaa mærke at det gjør mig meget godt at kunde sidde ovenpaa Smaapigernes Værelse og læse med Børnene om Formiddagen, istedetfor den hele Dag at have dem alle om mig, jeg bliver langt fra ikke saa træt. Det morer mig at læse med dem, kunde jeg kun gjøre det nogenlunde, men det er meget smaamt med min Dygtighed dertil.

Ahlert skulde nu til at begynde paa Historie og Geografi, jeg tænker det vil interessere ham at dømme efter den Interesse, hvormed han hører paa Henriette og Lina læse sine Lextier. Disse sidste Dage gaar han og studerer paa, hvor lang Tid det vil tage at komme op paa den høieste Top af Himalaya Bjergene, han synes nok ikke, han faar tilfredstillende Svar hos nogen. Det gaar saa «traat» med min Skrivning hjem dennegang, om det er fordi jeg ikke, har faaet Brev fra Eder, eller om jeg er saa optaget af alle de Buxer jeg lapper og alt det gamle Tøi jeg snur op og ned paa, saa jeg ganske gaar op i det Materielle, ved jeg ikke. Jeg læser næsten ikke noget i denne Tid heller, fordi mine øine af og til har gjort det ondt, saa jeg har været saa dygtig at lade det være, naar jeg om Aftenen strikker paa Strømper til Henriette, ligesaa store og lange som til mig omtrent. Hun er næsten ligesaa høi, som mig nu, det seer ud som de skal blive lange allesammen, undtagen Paul.

Hvor det regner iaften, og hvilken Søle og hvor stygt det hele Hus bliver i saadant Veir, det hjælper ikke hvor mange Matter jeg har, det er en fæl Jordbund til at frembringe Søle, hvor fortræffelig den ellers kan være. Og mit Hus er meget utaknemligt at gjøre rent: naar det hele Hus er rent fra øverst til nederst saa er en Dags Regnveir nok til at smudse det Hele til igjen. Dette giver meget Arbeide og jeg har ofte ønsket mig noget af den sandige Bund omkring Herregaarden, her omkring Huset. Men jeg skulde nok huske paa mine øine og ikke skrive mere. Hils alle Venner meget fra os, jeg synes de bliver saa Faa igjen i Laurvig [k1506](#) nu. Boer Fru Cappelen [k1507](#) fremdeles hos Benedicte, og er Fru Brøndsted virkelig reist? Jeg kan ikke tænke mig Treschows Hus uden hende, men alt der er vist nu saa ganske annerledes, jeg tænker mig det helst som det var i deres Hus paa Langestrand. Er

Adolf Pedersen gift? Mange hilsner fra Vilhelm og Børnene, Gud give du maa være frisk og have det godt den kjære Juletid.

Din Leis [k1508](#)

Brev 144: 12. februar 1867

«Jeg er glad saalænge jeg kan læse hver Dag med Børnene»

*Little Iowa Præstegaard,
12te Februar, 1867*

Min kjære Fader! [k1509](#)

Du ved at du efter vores Overenskomst, ikke maa være ængstelig om det gaar lidt længere Tid hen end sædvanlig før du faar Brev. Denegang er det da heller ingenting som staar paa; ingen Pige og en Sti paa øiet, er fornemste Grund; for Stier har jeg nu længe været fri og denne var en ganske almindelig en, men langvarig, og det er nu godt. Vi er ellers allesammen friske, Gud ske Lov! Det nye Aar begyndte med en almindelig Forkjølelse over det hele Huus, som dog snart gav sig, ellers har alt været godt med Undtagelse af at vores Pige laa flere Uger syg.

I Julen havde vi et forfærdeligt Føre, haardt og knudret – Barfrost – med stærk Kulde, ondt for dem der maatte reise og Vilhelm [k1510](#) var ualmindelig meget borte, da han mellem Jul og Nytaar var ved Little Turkey. Juleaften gik meget hyggelig, som sædvanlig. Dagen før kom en af Gutterne fra Colleget travende med vores Juletræ, en stor, frisk *Pine*, paa Ryggen, det er saa meget morsommere naar jeg kan faa et Træ. Lille Vilhelm [k1511](#) var henrykt og vores største Fornøielse at see paa, han sang Julesalmen med saa godt han kunde og faldt saa i Søvn med sin Hest og Vogn i Haanden, Paul [k1512](#) med sin «Pelial» (Penal); her var 2 af Collegegutterne i Julen og naar jeg undtage at vi alle sammen en Dag besøgte den Familie vi boede hos da vi først kom hid, som nu har et stort stadseligt Hus, saa saae vi ikke et Menneske i Julen, som rimelig var i saadant Føre og Børnene gik glip af den Glæde at være med, naar det store Juletræ nede paa College skulde ribbes.

Jeg undres paa om midt sidste Brev kom frem til Juul, det blev nu liggende flere Dage i Decorah, fordi den, der bragte det paa Posthuset, tog det tilbage da han syntest, det var for galt at betale dobbelt Porto for det enkelte Brev, de er saa lunede der og sligt Ustel ofte. Vilhelm var vist i Kirkeraadsmøde hos Brandts,^{k1513} de Dage, jeg skrev hjem, da det var endt, kom han og Ottesen^{k1514} op en Dag og tog Lørdag, Henriette,^{k1515} Lina,^{k1516} og mig med til Decorah hvor Magelsen, som efter Koren var i New York, skulde ordineres for at betjene Preus's Menigheder,^{k1517} medens han er i Norge. Stakkels Magelsen vilde saa gjerne fortsat sin Studier i St Louis, nu skal det ske naar Preus kommer igjen, bliver det kun saa af. Det er et elskværdigt Menneske.

Den Tour til Decorah blev mig mindeværdig. Det blev et pludseligt Omslag i Veiret med Storm og Kulde, saa det ikke var at tænke paa at komme hjem Søndag Aften, og jeg var ilde tilfreds med at være saa længe fra lille Vilhelm, som jeg ikke havde været fra siden han var syg, Mandag kom vi da hjem og fant alt vel, men det var en forfærdelig Kjøretour, vi var næsten 4 Timer om den Vei (en norsk Mil) og jeg maatte gaa lange Stykker, saa rystede Vognen. Siden har jeg ikke været i Decorah; vi har dog ellers en Tid havt deiligt Føre og deiligt Veir, saa jeg oftere har faaet smaa Kjøretoure; for det meste den hele Familie paa Langslæden. Fatter og Mutter i Spidsen med deres Buffaloskind, Ahlert^{k1518} og Johan^{k1519} med sine Saueskind bagers, disse 2 snart oppe i Slæden, snart løbende bagefter, snart paa Meierne, saa Tante^{k1520} og Smaapigerne i Midten med Willie^{k1521} uafladelig pludrende og Paul ganske taus, men med sit runde Fjæs saa utrolig blidt, dertil gode norske Dombjælder, som nu næsten alle Folk har, da der er indført en Mængde fra Norge til Decorah – og saa gaar det lystigt afsted.

Den mindeværdigste Tour var vist Linas Gebursdag den 21de Januar, et saadant Veir findes ikke ofte, og da vi saa kom hjem, stod Kaffeen paa Bordet, med Kage, som Lina selv havde bagt. Nu er Lina alt 10 Aar, jeg synes ikke det er længe siden jeg gik med den lille blege Tingen, paa Armene – hun er nu ligesaa høi som Henriette, da hun var 10 Aar og halv fornærmet over at ingen taler om at hun er høi, men alle om Henriette, det kommer vel af at hun er spæd, og har Lange Liri^{k1522} ved siden af sig; meget mulig at hun bliver høiere end Henriette, der vist kommer til at standse tidlig i Voxten, da hun tillige bliver saa bredskuldret og stærk at see til, medens Lina seer ud til mere at skulle ligne Tante Lina hjemme. Lina er en sød Pige, lidt grined sommetider, hvori hun vist ligner sin Mama, som vist ogsaa var adskillig grættet. Hun er mærkværdig taalmodig med sine Brødre, som derfor ogsaa altid tyer til hende i sine Sorger, hun er saa utrættelig i at høre Ahlert i hans Lextier og minde ham om at læse, men Johan giver hun op, han har endnu ikke

lært at læse udenad efter en Bog, og da er det ikke saa greit, aller helst da Johan strax synes han kan sine Ting perfect. Lina og Ahlert holde meget sammen og more sig godt ved at lege sammen, medens Henriette ikke bryder sig om Leg i Almindelighed. Jeg vilde gjerne hun ikke skulde blive saa tidlig voxen, som det nu seer ud til.

Jeg er glad saalænge jeg kan læse hver Dag med Børnene, der var nu igjen en lang Stands medens vi ingen Pige havde, Smaapigerne har saadan Lyst og Ahlert kommer sig godt. Foruden at jeg synes det er morsomt at læse med dem, er det en god Ro at sidde der oppe hele Formiddagen og naar Paul og Vilhelm er alene især, lege de saa pent sammen, saa det er en Lise paa alle Kanter at Flokken er adskilt en Tid af Dagen. Naar Paul, som fremdeles ofte hænder, har været uskikkelig gaar han saa ofte hen til Vilhelm, lægge Hovudet op til ham, og spørger saa sørgmodig: «Er du ogsaa von paa Paul, Willie»?^{k1523} Denne trøster han altid paa bedste Maade: «Kom Palle min» og tager ham om Halsen og lægger sin lille Kind saa fast ind til Pauls.

Hvor det vilde more dig kjære Fader, at see disse 4 Gutterne, som de sidder her paa Gulvet, allesammen ivrig beskjæftiget. Ahlert som netop er kommen ind efter at have læst sine Lextier, har været saa hældig at finde et gammelt Hammerhoved, som han nu arbejder Skaft til, saa skal naturligvis Vilhelm, alles Kjæledægge, have den. Han sidder ogsaa meget forvæntningsfuld og pludrer. Johan bygger «Ruiner» med sine Blokker og Herr Palle spikker Hammerskafter. Vi har nu Taage, stærkt Tøveir, og frygteligt Føre, saa Gutterne har ikke kunnet være meget ude. Jeg undres hvordan Vilhelm kommer hjem paa Fredag. Han er i disse Dage i Decorah i Præstemøde og har været borte næsten hver eneste Dag i de sidste Uger, Gudstjeneste – Menighedsmøder ved alle Kirker, Sygebesøg med mere. Det kommer vel endnu at vare en Tid, og saa kommer Altergangen, maa han kun vedblive at være frisk saa.

Han har mange ærgrelser af Herr Krognæs's Avisskriverier. Jeg læser ikke et eneste Ord længer af dette Avisskriveri, allermindst dette Augustana Røre, hvorfor kan ikke alle Mennesker, møde vore Præster og forhandle med dem, istedefor at gaa frem paa denne Maade? Da læser jeg heller om Slaveriet, kjed og lei som jeg er deraf, endnu er der af og til lange Opsatser, jeg haabede de skulde være endt nu, som Clausen^{k1524} er reist, men nei; blant andre opvarter Herr Winsløw (dansk) med sine forskruede halv og helgale Skriverier. Clausen er reist til Danmark, til Norge med, siges der, jeg haaber det ikke betyder noget leit hvis saa er. Hører du noget om Preus? Han er vel nu paa Fredrikshald. Det har moret mig meget at faa

Laurvig^{k1525} og Havegruppen. Du er saa udmærket god kjære Fader, «Nei hvor pen Bestepapa er», siger Børnene. Ja du seer mærkværdig godt ud. Gud bevare fremdeles din Helbred!

Hils Thom^{k1526} meget, maatte han nu læse med Held. Kjærlig Hilsen til Stin^{k1527} og Mally,^{k1528} hvor skal de hen til Vaaren? Nu skal jeg faa Ibsens «Brand» laant fra Brandts snart. Hvad kan være Grunden til at Emigranterne reiser saa tankeløse herover nu, mere end før. Det er fælt hvilken Elendighed skildres at være blandt mange. Jeg sænder rimeligvis dette Brev før Vilhelm kommer hjem, jeg sænder dig ogsaa en Fotografi af ham i Præstekjole, Moer sagde I ligte den godt. «Skriver du til Bedstepapa» spørger Børnene. «Vil du hilse fra mig, og fra mig med»? «Fa mig hilse Bettepapa», sige lille Vilhelm. «Vil du sige jeg er snil?» spørger Paul. Gid jeg kunde sænde dem til dig.

Din hengivende Datter Leis.

Henriette og Lina vilde gjerne faa skrive, men Brevet bliver for tygt.

Brev 145: 19. februar 1867

«Nu faar jeg gaa ud og røre lidt paa mig»

Den 19de Februar, 1867

Kjære Moder!^{k1529}

Jeg maa nok skrive tæt og fint skal dette Brev ikke blive for tykt seer jeg, viste jeg kun om det ikke generer dig at læse det, af Frygt derfor tog jeg mit bedste Papir til Fader,^{k1530} men det er for tykt. Fortæl mig det næste Gang. Mange Tak for dit sidste Brev! Gud ske Tak Christianes^{k1531} Sygelighed var saa godt som over, maatte nu du slippe let med alle Vaarulemper, naar dette naar dig, har vi jo snart Vaar, hvor hurtigt det gaar! Det er vel rimeligt at I faar det næste Brev fra Vilhelm^{k1532} og med Guds Hjælp med ligesaa gode Efterretninger fra mig^{k1533} nu, som før har været Tilfelde. Jeg er nok saa frisk, men orker ingenting og taaler saalidet at gaa, saa det ofte er smaat med den Motion, jeg faar, det bedste var at kjøre paa godt Føre, men nu er det igjen forbi, og Hestene desuden som oftest borte med Vilhelm.

Jeg tænker Nattevaagen og Anstrængelse ved Vilhelms Sygdom og lange Svagelighed har bidraget en Deel til at jeg nu er saa ofte træt og taaler saa lidet. Du maa ikke tro at jeg anstrænger mig mere end jeg burde fordi vi igjen en Tid ingen Pige har havt. Naar Tante^{k1534} er frisk, hvilket heldigvis var Tilfælde i den Tid, saa gjør hun og Confirmandpigen det Meste og alle ikke absolut nødvendige Arbeider maa sættes tilside, jeg mærker ogsaa Smaapigerne blive store, de to strøg ganske alene en meget stor 2 Uges Vadsk, det vil ikke sige lidet her, hvor hvert et Stykke bliver strøget og ganske upaaklageligt var deres Arbeide udført. Hvor ofte vi ligesiden Tante kom, har havt Uheld med Piger, næsten altid ved Sygdom saa de har maattet reise i Utide og vi dels ingen kunnet faa, dels kun for en kort Tid; det er meget ondt, især hvor Husstellet er indrettet som her og det Værste [er] at jeg ikke da kan læse med Børnene; men jeg maa være glad at jeg blev sparet denslags

Ulæmper, før Tante kom. Hun er meget snil og ufortrøden, jeg troer ikke mange saa godt vilde finde i saadant, hun synes ikke det er kjedeligt at udrette Pigerabeidet for en Tid, men trættes og kjedes naturligvis naar det gaar for ofte paa.

Altid naar vi i den senere Tid har tænkt: «Ja, nu kan vi maaske faa lit bedre Tid baade til at læse og forskjellige Arbeider, hvortil vi kunde have Lyst», er der kommet noget i Veien med Pigen. Jeg forundrer mig over at Tante med sit af Naturen utaalmodige Sind endnu er her, mange Ting kunde for længe siden gjort hende kjed deraf. Jeg har ikke hørt hun har andre Planer nu, engang havde hun forskjellige, især ønskede hun at lære engelsk, men det blev ikke stort dermed da hun var herfra nogle Maaneder for et Par Aar siden. Hun har megen hygge af Stubs^{k1535} Lærerinde, baade ved Samvær og Correspondence, ligesaa af Frøken Jensen.^{k1536} Vi var saa glad i den Pige vi fik i September, hun var saa udmærket snil og forekommende, villig og lærelysten, saa jeg glædede mig ved at skulde beholde hende til Harvesten, maaske var hun ogsaa kommen igjen efter den Tid. Nu er det uvist om hun bliver stærk nok til at tage vores store Vadsk. Hun var først syg en kort Tid før Jul, var saa hjemme i Julen nogle Dage, blev syg Dagen efter hun kom hertil igjen, og laa omtrent 3 Uger. Det var ondt for Brystet og Rheumatisme; for tidlig Slid og Slæv, mente Doktoren.

Først over en Maaned efter fik vi en ganske ung Pige i 2 Uger, og var langt om længe saa heldig at faa et Menneske til at vadske et Par Dage. Igaar fik vi en Pige for hvor længe ved jeg ikke, og heller ikke om hun er det mindste flink, bedre end ingenting haaber jeg, men jeg kunde behøve en flink nu snart. Den som har været syg skal nu hjem, hun har været her og hjulpet mig med lidt Søm og passet de Smaa medens jeg læser med de Store.

Nu maa du høre lidt om lille Vilhelm,^{k1537} frisk er han Gud ske Lov! og tiltager synlig i Kræfter, Dr. Collet undersøgte ham og mente at Hoftescenerne var lidt slappe, mest paa høire Side, hvilket Been ogsaa er omtrent en ¼ Tomme længere end det venstre. Collet vilde ikke vi nu skulde gjøre noget ved ham. Undertiden synes det næsten ikke at han halter, men naar han gaar meget hurtigt, springe kan han ikke endnu, eller blive træt, er det tydeligt nok. Han begyndte ogsaa at vrikke indad med Ankelen, paa den stærke Fod, det skulde jeg heller ingenting gjøre ved uden lade ham gaa med Sokker en Tid, det seer ogsaa ud til at give sig. Collet sagde bestemt at han ikke havde havt Nærvefeber, da jeg beskrev hans Sygdom. Jeg vilde ønske jeg vidste om jeg burde lide paa den Doctor. Mon Svoger Hansteen kjender ham? I Norge kaldte han sig Pettersen, men antog her Navnet Collet, som nok var i

Familien, for at være lettere kjendt. Saa har jeg hørt han sagde ogsaa til Vilhelm at han ikke har sin fulde Examen, saa han i Norge ikke kan faa Kongelig Ansættelse. Han har reist saa meget og har derfor liden Praxis om han end kan have gode Kundskaber. Spørg Hansteen [k1538](#) hvad han troer om lille Vilhelm. Det vilde være leit om den livlige Gutten skulde blive halt. Du skulde see hvor sød han er nu, han har faaet paa sig en lodden Hue, som klæder han udmærket og siger God Dag og Go-vel. Vilhelm kan aldri komme ind i Stuen uden at han maa tage ham og lige med ham. Kjærligheden er stor fra begges Sider.

Hvordan gaar det med Marie? [k1539](#) Stakkels hende, skal der følge saa megen Skranten med, det pleier nu i Almindelighed give sig om en Tid. Er hendes Humeur daarligt? Hils hende kjærligt og Hansteen med. Hvis Gud nu af sin Naade lader alt gaa godt, hvilken Glæde det da vil blive, det er saa underligt at tænke paa. Jeg ønske Gud ogsaa vilde give Stin [k1540](#) og Mally [k1541](#) Børn. At de eneste Børnebørn skal være her! Nu faar jeg gaa ud og røre lidt paa mig. Skrivning trætter mig saa. Mange Dage kommer jeg ikke længer end omkring ude i Gaarden og morer mig med at see paa de nydelige smaa Lam, Kalve og andre Smaaskabninger. Endnu morsommere er det at see Gutterne ride paa Ponien. Ved Juletider kjøbte Vilhelm en veritabel, bitte liden Indianer Pony til Ridehest for Børnene. Det er sjælden jeg opmuntrer til at kjøbe noget, men dennegang gjorde jeg det, jeg har altid ønsket, de kunde faa ride her, hvor der hverken er Fjælde eller Vand til at hjælpe dem at blive lidt udrætte. Det har oftere været mildt nok til at ride, Ahlert [k1542](#) er flink, Johan [k1543](#) ogsaa, lille Willie [k1544](#) har ogsaa været paa «Panas» som han kalder den, den blev først meget høitideligt kaldet «Nebraska». Den morsomste er tykke Paul, [k1545](#) som sidder nok saa strunk, med sine korte Ben ret ud, han maa nu have En til at leie Hesten. Endnu større bliver vel Gleden over «Panas» naar den til Vaaren faar Føl. Da skal ogsaa Henriette [k1546](#) og Lina [k1547](#) ride flittig.

Jeg spurgte Dr. Collet om jeg skulde gjøre noget ved Henriettes Hovedpine, og ender snart hist, snart her, han mente nei, at det vilde give sig om et Aar eller 2, hun bliver snarere bedre og sikkert stærkere. Lina begynder ogsaa at klage over Stik og Sting her og der, som vel alle der voxer stærkt. Vi har havt det saa godt med Melk i Vinter, godt for alle, især lille Vilhelm, Lina og Tante. Blandt andre Foræringar har vi faaet 8 Kalkuner, levende og døde. Ja det var morsomt at faa Havegruppen, men du, Stin og Marie var rigtig uheldige. Det var morsomt at see paa Hansteen. Det var ikke hyggeligt at høre hvad du skrev om Treschows. Hils meget alle Venner. Gratuler Adolf, gid det maa blive et lykkelig Egteskab. Hilsner mangfoldig fra Vilhelm og alle Børnene.

Din Leis [k1548](#)

Brev 146: 22. mai 1867

«Nu har vi en stor Flok»

*Little Iowa Præstegaard,
22de Mai, 1867*

Min kjære Fader! [k1549](#).

Alt er Gud ske Lov! vel her. Det er det Første jeg vil sige dig, for det er ikke frit for at jeg anker [k1550](#) paa at jeg ikke har sændt dig idetmindste nogle Linier, eller ladet Henriette [k1551](#) skrive, siden jeg ikke selv kunde skrive mine sædvanlige Breve. Saa flink var jeg de første 14 Dage efter lille Søsters Fødsel, [k1552](#) men Onsdag før Paaske blev jeg syg, jeg maa formodentlig have forkjølet mig, jeg havde Feber og alminderligt Ildebefindende en 8 Dagers Tid, men var dog oppe fordetmeste og kunde ogsaa paa en Maade passe «lille Søster» men det tog paa Kræfterne, denne Sygelighed mener jeg, dog fik jeg hverken ondt i Benet eller i Brystet, som jeg frygtede. Paaskedag blev lille Søster døbt, (det er den 3die af Børnene som er døbt paa Paaskedagen) og kaldet Elisabeth, hun skal kaldes «Eleis» det er ingen Raad for det, Vilhelm [k1553](#) vil det, han har nu de sidste Par Gange altid sagt: «Havde det bare været en Pige, skulde hun kaldes op efter dig». Og nu har han faaet det ønske opfyldt.

Jeg er saa glad, kjære Fader, fordi Gud gav os en liden Pige, efter de 4 Gutter og det 4 efter hinanden, ønskede jeg meget at dette maatte være en Pige, alle ere vi glade derfor, og ikke minst Henriette og Lina, [k1554](#) som omhyggelig har padset og gjemt bort alt deres Dukkestel til «Søster» skal blive stor nok til at kunde lege med det. Den som var morsomst at lægge mærke til af Børnene de første 8 Dage Søster levede, var Paul. [k1555](#) Han var saa forundret og saa sjæleglad. Du skulde seet hvor hans fuldmaane Ansigt lyste hver Gang han kom ind til mig og saa forunderlig stiltfærdig og snild som han var, ikke alene medens han var inde i Sovekammeret,

men den hele Tid, saa ingen i Huset kjændte Gutten igjen. Han er fremdeles meget indtaget i sin lille Søster, men det ytrer sig ikke længer saa gennemgripende desværre. Han er ellers snildere nu, hans Hæftighed gaar hurtigere over; mod lille Vilhelm^{k1556} er han altid saa kjærlig, de to er gode Venner, men Vilhelm er ikke altid saa exemplarisk nu længer, som vel rimeligt er og Riset maa frem af og til, men meget deraf taaler han ikke, han har nogle farligt smukke øine den lille Gutten, det er ikke let at straffe ham for han seer saa bønlig og sød ud. Han er fremdeles alles Yndling bare han ikke bliver bortskjæmt. Lille Søster (jeg kommer vist aldrig at kalde hende ved Navn) har ogsaa været syg, stærk Forkjølet, saa vi var ængstelige for hende, nu er hun frisk og rolig igjen. Dette var ogsaa en af Grundene til at det har draget ud med min Skrivning, jeg vil ogsaa nødig sænde Brev naar nogen er syge. –

Nu har vi en stor Flok, det er underlig hvor meget større jeg synes den er blevet siden Søster kom til den – Gud velsigne dem alle sammen og give os Hjælp og Naade til at føre dem til Ham! Dit sidste Brev kjære Fader! fik jeg kort før Paaske, Langfredag, troer jeg, medens jeg var syg. Det var en god Oplevelse, jeg blev først saa ængstelig da jeg synes det kom saa hurtig efter det sidste, men Vilhelm beroligede mig snart med at alt var vel. Jeg gratulerer dig som St. Olafs Ridder, min kjære Fader! Ja, det var en stor Overtaskelse, og jeg glæder mig hjærtelig baade derover og over at du har faaet høi Pension; jeg ved nok at du ikke sætter nogen Pris paa Ridderværdigheden, men det er dog glædeligt at see det lange Arbeidet noget paaskjønt, godt er det ogsaa at see denne Værdighed undertiden komme der, hvor den burde være, det hender vist ikke ofte. I denne Maaned, skulde jo Thomas^{k1557} gaa op til Examen. Gud give det maa gaa godt for ham, og at han, vis det nu ikke gaar godt, ikke maa tabe Modet og du ikke heller tager dig det for nær, min kjære Fader, er Tom flittig og brav, saa hjælper nok Gud ham ogsaa uden en god Examen. Maatte du saa ogsaa faa den glæde at alt maatte gaa godt for Marie^{k1558} og du kunde glæde dig over at see Barnebarn! Hils hende kjærligt og Hansteen og Thom og Stin^{k1559} og Mally, ^{k1560} gid Stin maatte faa en god Ansættelse naar hans nuværende Arbeide er endt.

Jeg længes efter at høre hvor du faar din Bolig naar du maa forlade Herregaarden, er der intet Raad for, maa du virkelig forlade det kjære gamle Hjem? Jeg har altid fundet saadan hygge i, naar jeg gaar her og stiller i min Have, i at tænke paa min kjære, kjære Fader gaaende og arbeide i Haven hjemme og paa den Tid da vi som Smaa hjalp dig med vor Trillebør og den Tid jeg pleiede at tilsaae Urtesengene for dig. Nu er alt dette saa vemodigt at tænke paa og jeg kan kun bede Gud give dig et

godt nyt Hjem og gjøre Savnet let for dig. Og saa er jeg glad fordi du finder dig tilfreds efter at have faaet din Afsked.

Vilhelm er i disse Dage i Clermont, en af hans gamle Menigheder for sammen med Hjort, [k1561](#) deres nuværende Præst, at søge at ordne en Deling af hans Kald, som da skulde forenes med en af Korens Menigheder, Stavangersetlementet, og kalde egen Præst, men Vilhelms Menighed vil nok nødig gaa ind derpaa, jeg skulde være glad om det blev saa, Vilhelm fik da en Reise mindre og vi oftere Gudstjeneste. Snart maa vel ogsaa Little Turkey Menighed faa sig en egen Præst, da vilde Vilhelm kun have 3 Kirker igjen og med Tiden maa vel ogsaa de skildes, det vilde falde ham haardt er jeg vis paa at maatte give slip paa Calmar Menighed. Det er en liden Perlemenighed i alle Maader. Nu lakker det til Synoden som iaar skal holdes paa Koshconong hos Ottesen, [k1562](#) maatte den blive hyggelig og fri for formeget Strid og Kamp, som her har været saa meget af.

Jeg haaber Herr Krognæs ikke lader høre mere fra sig nu, det synes aabenbart nok nu, hva Slags Menneske det er. Jeg tænke Preus [k1563](#) synes det er ondt at han ikke er her og kan hjælpe i al den Strid og Møie her har været, han længes meget hertilbage, det samme gjør Børnene, vi havde Brev fra dem igaar. Preus skriver at det er enormt hvor uvidende man hjemme er om vore herværende kirkelige Forholde, hvilke skjæve Domme der, som Følge deraf fældes; han arbeide paa et Foredrag over Kirkeforholdene her, gid det maatte lykkes ham at greie det lidt for dem, der har Interesse derfor. Med de Kirkelige Forholde i Norge er han misfornøiet, men han er ogsaa kommet paa en af de værste Steder, i Fredrikshald er der saa mange Grundtvigianere, i Christiania seer og hører han vel alleslags. Der er saa mange Seminarister, som vil herover og studere i St Louis, saa de have at være forsigtige og kan naturligvis kun hjælpe dem som er særdeles begavet og godt anbefalet. Til Lærere ved College havde der ogsaa meldt sig 5, men næppe mere end en af dem vilde kunde bruges her. Ligesaa kommer der da nogle Candidater, som Præster.

Vilhelm kom vel hjem igaar fra Clermont, med god Apetit efter at have redet omtrent 3 norske Mil og meget misfornøiet med Udfaldet af sin Reise, de var saa ugreie, stive og uenige saa det var fælt synes de Folk, som var med fra Stavangersetlementet. Mange Hilsener fra Vilhelm, han er nu i Kirken med Confirmandene, og da det er Altergangtiden nu, er han meget lidet hjemme. Jeg er glad vi har faaet Synnøve Lommen, den Pige som har været her engang for 3–4 Aar siden, til at læse engelsk med de 4 ældste Børn, saa regner og skriver hun ogsaa med dem. De har allesammen let nok for at læse Sproget, men med Johans [k1564](#).

Lyst er det ikke synderlig bevændt, dog gaaer det bedre nu, som han kan læse noget, Ahlert [k1565](#) finder det morsomt. Alle Børnene bede hilse Bedstefader, det er lille Vilhelm, som sender dig disse pene Blækkletter, [n43](#) som Hilsen. Lev vel min kjære Fader. Gud velsigne Dig!

Din hengivende Datter Leis. [k1566](#)

Litteratur

Blegen, Theodore C. (red.) 1947. *Frontier Parsonage: The Letters of Olaus Fredrik Duus, Norwegian Pastor in Wisconsin, 1858–1855*. Northfield, Minnesota: Norwegian American Historical Association.

Christie, Wilhelm Frimann Koren 1938 [1827/1838]. *Norsk Dialect-Lexicon*. Utgave ved Gustav Indrebø. Bergen: J. Griegs boktrykkeri.

DeGarmeaux, Mark (red.) 2016. *U.V. Koren's Works*. 4 bind. Mankato, Minnesota: Lutheran Synod Book Company.

Folmar, John Kent (red.) 1986. «*This State of Wonders*»: *The Letters of an Iowa Frontier Family, 1858–1861*. Iowa City: University of Iowa Press.

Grindal, Gracia 2016. *Unstoppable. Norwegian Pioneers Educate Their Daughters*. Minneapolis, Minnesota: Lutheran University Press.

Gulliksen, Øyvind T. 2004. *Twofold Identities: Norwegian-American Contributions to Midwestern Literature*. New York: Peter Lang.

Gulliksen, Øyvind T. 1988. *Ole Helgesens dagbok 1872–1878. Tinn, Telemark – Calmar, Iowa*. Bø i Telemark: Telemark Distriktshøgskole.

Gulliksen, Øyvind T. 1999. «*Saa nær hverandre*». *Ei samling amerikabrev fra Midtvesten til Nissedal, 1850–1875*. Oslo: Norwegian American Historical Association, avd. Norge.

Gulliksen, Øyvind T. 2017. «Haugerørsla i Midtvesten». I: Knut Dørum og Helje Kringlebotn Sødal (red.). *Hans Nielsen Hauge. Fra samfunnsfiende til ikon*. Oslo: Cappelen, s. 157–181.

Johnson, Gudrun 1941. *Slekten Koren*. 4 bind. Oslo: Bokstuas forlag.

Koren, Elisabeth 1914. *Fra Pioneertiden. Uddrag af Fru Elisabeth Korens Dagbog og Breve fra Femtiaarene. Udgivet af hendes Børn*. Decorah, Iowa: Udgivernes Forlag.

Koren, Elisabeth 2021. *Brev hjem 1853–1858*. Utgave ved øyvind Tveitereid Gulliksen. Oslo: Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no. [Digital utgave](#).

Koren, Vilhelm 1912. *Samlede Skrifter*. Samlet og utgitt av Paul Koren. 4 bind. Decorah, Iowa: Lutheran Publishing House Bogtrykkeri.

Langeland, A. St. 1953. *Larviks historie*. Bind 2: 1814–1885. Larvik: Larvik kommune.

Lomen, G.J. 1929. *Genealogies of the Lomen (Ringstad), Brandt and Joys families*. Northfield, Minnesota: Mohn Printing Company.

Lovoll, Odd S. 1983. *Det løfterike landet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Myhre Hegg, Elaine A. 2003. *The Story of Washington Prairie and the Land Beyond, 1800–2002*. Decorah: Anundsen Publishing Company.

Nelson, David T. 1955. *The Diary of Elisabeth Koren 1853–1855*. Translated and edited by David T. Nelson. Northfield, Minnesota: Norwegian-American Historical Association.

Nelson, David T. 1961. *Luther College 1861–1961*, Decorah, Iowa: Luther College Press.

Nelson, E. Clifford og Eugene L. Fevold 1960. *The Lutheran Church Among Norwegian-Americans*. 2 bind. Minneapolis, Minnesota: Augsburg Publishing House.

Norlie, O. M. 1914. *Norsk lutherske prester i Amerika 1843–1915*. Minneapolis, Minnesota: Augsburg Publishing House.

N.N. 1905. *Ny Norsk-Dansk og Amerikansk Kogebog. Samlet og bearbejdet af en Husmoder*. 1905. Chicago: John Anderson Publishing.

Schneider, Carl E. 1939. *The German Church on the American Frontier: A Study in the Rise of Religion among the Germans of the West*. St. Louis: Eden Publishing House.

Wergeland, Henrik 1896–1898. *Skrifter i Udvalg*. Utgave ved Carl Nærup. 7 bind. Kristiania: Huseby.

Øverland, Orm 2013–2018. *From America to Norway : Norwegian-American immigrant letters 1838–1914*. 4 bind. Northfield, Minn: Norwegian American Historical Association

Aarflot, Andreas 1967. *Norsk kirkehistorie*, bind II. Oslo: Lutherstiftelsen.

Noter og kommentarer

[n1](#). Se forordet i *Brev hjem 1853–1858* (Koren 2021) for kreditering av gode hjelpere.

[n2](#). Siste del av brevet lå i ei egen mappe i arkivet, men hører hjemme som avslutning her. Brevet omtaler en stridighet som Vilhelm Koren må ha hatt med Johs. Johannesen, som var prest i Springfield, ved Calmar, fra 1853 til 1856. Striden kan også ha stått mellom Koren og Peder L. Asbjørnsen, presten som i 1856 tok over i Springfield etter Johannesen. Det var uenighet mellom de prestene som slutta seg til «The Frankean Synod», kalt «Frankianerne», og ledelsen i Den norske synoden. Johannesen og Asbjørnsen var begge «frankianere». Johannesen trakk seg som prest og fortsatte som farmer. Asbjørnsen tok over som prest i Springfield og var der fram til 1871 (Norlie 1914, 99 og 102).

[n3](#). Påskrift skrevet i marginen på første side.

[n4](#). Resten av brevet er skrevet i marginen.

[n5](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n6](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n7](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n8](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n9](#). Resten av brevet mangler.

[n10](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n11](#). I arkivet på Luther var arket med de to siste brevsidene lagt feil som et tillegg til et langt senere brev. Barnas alder er et tydelig tegn på at de to sidene er fra påska 1860, da Ahlert var litt over ett år gammel.

[n12](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n13](#). Skrevet på brevets første side.

[n14](#). Resten av brevet er skrevet i marginen.

[n15](#). Resten av brevet er skrevet i marginen.

[n16](#). Resten av brevet er skrevet i marginen.

[n17](#). Resten av brevet er skrevet i marginen.

[n18](#). Resten av brevet lå sammen med brevet til stemora 25. april 1861, men denne delen er tydelig skrevet til Elisabeths far og er en naturlig slutt på brevet til han.

[n19](#). Brevet har verken adressat eller underskrift. Det er ikke datert med årstall, men Elisabeth nevner sitt fjerde barn, så brevet må være fra 1861. Brevet er uvanlig

kort og kan derfor ha vært et tillegg som ble sendt sammen med et annet brev. Det er skrevet på et stykke papir som er klipt ut som ei strømpe. Kanskje det var ment som et stykke papir som hennes stemor i Larvik kunne strikke strømper etter?

[n20](#). Resten av brevet er skrevet i margen. Den vanlige hilsen til slutt mangler.

[n21](#). En linje i brevet er vanskelig å lese på grunn av overstrykninger på baksiden.

[n22](#). Her har Elisabeth, med svart blekk, strøket ut ei linje på sida.

[n23](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n24](#). Her har Elisabeth tydelig gjort plass til å fylle inn ord, men hun må ha glemt å gjøre det.

[n25](#). Resten av brevet står i margene.

[n26](#). Påskrift skrevet i margen.

[n27](#). Påskrift skrevet i margen.

[n28](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n29](#). 1864] *rettet fra*: 1863. Feildatert, brevet må være fra februar 1864 siden Elisabeth skriver om at Paul får tenner. Paul ble født 16. februar 1863 (Johnson 1941 I, 77).

[n30](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n31](#). Påskrift fra Vilhelm.

[n32](#). Påskrift fra Elisabeth.

[n33](#). Påskrift skrevet i i margen.

[n34](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n35](#). Brevets avslutning mangler.

[n36](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n37](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n38](#). Dette er slutten på et brev fra Elisabeth til søsteren Marie. Begynnelsen på brevet er trolig tapt. Usikker datering, men trolig fra våren 1866. Marie døde i barsel i 1867 (Johnson 1941, I, 188–189).

[n39](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n40](#). Resten av brevet er skrevet i margen.

[n41](#). Juni] *rettet fra*: Juli

[n42](#). Resten av brevet er skrevet i margene.

[n43](#). Det er små blekk-klatter på flere av sidene i brevet.

[k1](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k2](#). Breve] Brev fra Ahlert Hysing til Elisabeth er trolig alle gått tapt, kanskje i brannen på prestegården i 1872.

[k3](#). østprairien] Glenwood, øst for Decorah

[k4](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k5](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k6](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k7](#). Folk] tjenestefolk

[k8](#). diverse Høns, hvoriblandt et Par af Shanghae Slægten] brune og svarte høns ble ofte kalt Shanghai-høns

[k9](#). Bushelen] 1 bushel = om lag 35 liter

[k10](#). Fridrichsen] trolig Anders Emil Friedrichsen (1810–?). Han hadde først vært prest i Texas. I 1859 var han prest på ulike steder i Minnesota. Det er uvisst hva striden sto om.

[k11](#). reise til St. Louis og studere] I 1859 oppretta Den norske synode en norsk avdeling knytta til det tysk-amerikanske Concordia Seminary i St. Louis, Missouri, for å utdanne norsk-amerikansk ungdom til prestedtjeneste. Da borgerkrigen brøt ut, ble det umulig å opprettholde denne avdelingen, mest på grunn av at Missouri ble regna som en slavestat. Det førte til at Luther College ble grunnlagt i Decorah, Iowa, i 1861.

[k12](#). Jensens] trolig presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k13](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k14](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k15](#). Henriettes] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k16](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k17](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k18](#). Halvpægle] *pægle*: gammelt dansk mål, ca. en kvart liter

[k19](#). Jensen] trolig presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k20](#). Clausen fra St. Ansgar] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), tidligere prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa. På dette tidspunktet hadde han gått ut av prestedtjenesten for å vie seg til amerikansk politikk. I 1861 vendte han tilbake til prestedtjenesten i St. Ansgar, men han verva seg også til feltprest for nordstatshæren under borgerkrigen (Norlie 1914: 95).

[k21](#). Partridge] rapphøne, fasan

[k22](#). Boyes] trolig Mathias Andreas Boye (1796–1872) og Johanne Margrethe Jacobs Birckner (1797–1881). Boye ble tollkasserer i Larvik i 1858.

[k23](#). Wrigthes] Wright var en familie med lange tradisjoner i Larvik, etterkommere var stort sett bosatt i Larvik, Langesund og i Porsgrunn.

[k24](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k25](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k26](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k27](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k28](#). Herregaarden] familiens hjem i Larvik

[k29](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k30](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k31](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k32](#). Bremerpaket] pakke sendt via Bremen

[k33](#). Dr. Sihler] Dr. Wilhelm Sihler (1801–1885), tysk amerikansk teolog, utvandra i 1843 og var med å grunnlegge Concordia Theological Seminary i Fort Wayne, Indiana

[k34](#). *Der Lutheraner*] tysk-språklig tidsskrift, utgitt fra 1844 til 1904. Redaktør i 1859 var C. F. W. Walther, St. Louis, Missouri. Walther var president for Missouri Synod, og han og Vilhelm Koren hadde god kontakt.

[k35](#). Vestre Kirke] Madison, vest for Decorah

[k36](#). Jensens tilkommende Menigheder] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k37](#). til at brænde mere] til å lage flere murstein

[k38](#). han] Jensen

[k39](#). Præsten Claussen i Minnesota] Fredrik Christian Clausen (1810–1870) prest i Spring Grove, Minnesota fra 1857 (Norlie 1914: 102)

[k40](#). Lektor Johnsons Skrift om Barnedaaben] Gisle Johnson: *Nogle Ord om Barnedaaben*, Christiania, 1857

[k41](#). Johannesen] Johs. Johannesen (1826–1902), prest i Springfield, ved Calmar, fra 1853 til 1856 (Norlie 1914, 99)

[k42](#). Asbjørnsen, «han Peer»] Peder L. Asbjørnsen (1824–1891), prest i Springfield, Iowa fra 1856 til 1871 (Norlie 1914, 102), tilhørte de såkalte «Frankianerne»

[k43](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene

som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k44](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k45](#). Broder] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k46](#). Stin] brorens kallenavn i familien

[k47](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k48](#). Hartvig Lasson] Hartvig Lassen (1824–1897)

[k49](#). Leilighed] mulighet

[k50](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k51](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k52](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k53](#). ialfald] ikke uten

[k54](#). Laurvig] Larvik

[k55](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k56](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k57](#). Jeg ... Helbred] Elisabeth var høygravid og skulle snart føde sitt tredje barn

[k58](#). Anne] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k59](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k60](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k61](#). fru W.s Anvisning] trolig Hanna Winsnes' *Lærebog i Huusholdningen* (1845)

[k62](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k63](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k64](#). Linas] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k65](#). Hures] hurlumhei; leven

[k66](#). Clausen fra St. Ansgar] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), tidligere prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa. På dette tidspunktet hadde han gått ut av prestedtjenesten for å vie seg til amerikansk politikk. I 1861 vendte han tilbake til

prestejenesten i St. Ansgar, men han verva seg også til feltprest for nordstatshæren under borgerkrigen (Norlie 1914: 95).

[k67](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k68](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k69](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k70](#). lille Gutten ... «Alert Hysing»] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn og eldste sønn, født 22. mars 1859

[k71](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k72](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k73](#). Anne] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k74](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k75](#). Duus] Olaus Fredrik Duus (1824–1893), prest i Waupaca, Wisconsin 1854–1857

[k76](#). Dietrichson] Gustav Fredrik Dietrichson (1813–1886), prest i Luther Valley, Wisconsin 1851–1859

[k77](#). Munch] Johan Storm Munch (1827–1908), prest i Wiota og Dodgeville, Wisconsin, 1855–1859. Reiste tilbake til Norge i 1859.

[k78](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvklinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k79](#). A. C. Preus ... hans Kone ... daarlig] A.C. Preus (1814–1878), som var fetter Herman Preus, var en av de seks som stifta Den norske Synode. Han reiste tilbake tilbake til Norge for godt først i 1872. Hans første kone, Engel Brun, døde i 1860.

[k80](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k81](#). Præsten Larsen ... St. Louis] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. I 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k82](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k83](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k84](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k85](#). lille Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k86](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k87](#). den 22de Marts] dagen da Ahlert ble født

[k88](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k89](#). lb] pund

[k90](#). «Anne Kone»] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k91](#). Fru Engel Preus] Engel Brun, gift 1850 med presten Adolph C. Preus (1814–1878)

[k92](#). sin Mand] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge i 1872 (Norlie 1914, 97).

[k93](#). Herman Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k94](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k95](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k96](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k97](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k98](#). lille Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k99](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k100](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k101](#). Anne Ringstad] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k102](#). Fru Linka Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k103](#). Clausen i Minnesota] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k104](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k105](#). Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), tidligere prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa. På dette tidspunktet hadde han gått ut av prestejenesten for å vie seg til amerikansk politikk. I 1861 vendte han tilbake til prestejenesten i St.

Ansgar, men han verva seg også til feltprest for nordstatshæren under borgerkrigen (Norlie 1914, 95).

[k106](#). hans Kone] Bergette Brekke, gift med presten Claus Lauritz Clausen (1820–1892)

[k107](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k108](#). Frue] Johanne Cathrine Jensen, gift med presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k109](#). Søster] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875)

[k110](#). Magelsen] Claus Friman Magelssen (1830–1904), prest for tre menigheter i Wisconsin fra 1859 (Norlie 1914, 104)

[k111](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k112](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k113](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k114](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k115](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k116](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k117](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k118](#). Dølen] ukeblad utgitt av Aasmund Olavsson Vinje i perioden 1858–1870

[k119](#). A. C. Preus] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge i 1872 (Norlie 1914, 97).

[k120](#). Clausen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k121](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k122](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k123](#). Fjærnelliker] vanlig hageplante på 1800-tallet

[k124](#). Viscosa] mistelbær

[k125](#). Stubs] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k126](#). Fruen] Ingeborg Margrethe Arentz, gift 1848 med Hans Andreas Stub (1822–1907)

[k127](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k128](#). H. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k129](#). Brodal] Peter Marius Brodahl, (1822–1906), utvandra i 1856, prest i Black Earth, Wisconsin fra 1856 til 1868, da han reiste tilbake til Norge (Norlie 1914, 101).

[k130](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k131](#). Fru Professorinden] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k132](#). Fru Jensen] Johanne Cathrine Jensen, gift med presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k133](#). hendes Svigerinde] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875).

[k134](#). Clausen i St Ansgar] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), tidligere prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa. På dette tidspunktet hadde han gått ut av prestejenesten for å vie seg til amerikansk politikk. I 1861 vendte han tilbake til prestejenesten i St. Ansgar, men han verva seg også til feltprest for nordstatshæren under borgerkrigen (Norlie 1914, 95).

[k135](#). hans Kone] Engel Brun, gift 1850 med presten Adolph C. Preus (1814–1878)

[k136](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k137](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k138](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k139](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k140](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k141](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen

- [k142.](#) bægge Præsterne Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892) og Fredrik Christian Claussen (1810–1870)
- [k143.](#) Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k144.](#) Fru Professorinden] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k145.](#) Fru Stub] Ingeborg Margrethe Arentz, gift 1848 med Hans Andreas Stub (1822–1907)
- [k146.](#) lille Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k147.](#) Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k148.](#) Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k149.](#) Persico] mørkfiolett farge brukt til farging av ull og silke
- [k150.](#) Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k151.](#) Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k152.](#) Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k153.](#) Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k154.](#) Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k155.](#) Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k156.](#) Marie] Elisabeths venninne, Marie Münster (1831–1884), i 1853 gift med Johan Koren (1828–1909), en av Vilhelm Korens brødre (Johnson 1941, I, 68)
- [k157.](#) Mens] Mens Blix Paasche Koren (1836–1901), Vilhelm Korens bror (Johnson 1941, I, 71)
- [k158.](#) Christine] Christine Cecilie Abel (1835–1913), gift 1859 med Vilhelm Korens bror Mens Koren (1836–1901) (Johnson 1941, I, 71)
- [k159.](#) Svigermama] Henriette Christiane Rulffs (1794–1872), gift 1818 med Paul Schonevig Stub Koren (1794–1842) (Johnson 1941, I, 57)
- [k160.](#) Frøken Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k161.](#) Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k162.](#) lille Gutten min] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k163.](#) Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

- [k164.](#) Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k165.](#) Præsten Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.
- [k166.](#) Hans Kone] Oline Christine Pind, gift 1859 med Bernt Julius Muus (1832–1900). Ekteparet Muus ble senere skilt, se Bodil Stenseth: *Fru Muus' klage: Ekteskapskandalen som rystet det norske Amerika* (Oslo, 2019).
- [k167.](#) Prof. Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k168.](#) Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k169.](#) hjemme] her: i Larvik
- [k170.](#) Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k171.](#) Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k172.](#) Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k173.](#) Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k174.](#) Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k175.](#) Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k176.](#) Universitetsfondet] fondsmidler som førte til opprettelse av Luther College i Decorah
- [k177.](#) Flætter] fletteband
- [k178.](#) Gerhardts] trolig ei bok av Johann Gerhard (1582–1637), tysk lutherske teolog, eller ei av salmebøkene til Paul Gerhardt (1607–1676)
- [k179.](#) Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k180.](#) Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k181.](#) Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k182.](#) Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k183.](#) Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k184.](#) Toms] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k185.](#) Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k186](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k187](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k188](#). H. A. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k189](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k190](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k191](#). Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.
- [k192](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k193](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k194](#). lille Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k195](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k196](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k197](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k198](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k199](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k200](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k201](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k202](#). Præsten Clausen i Minnesotah gifte sig] presten Fredrik Christian Claussen (1810–1870) kom til Spring Grove, Minnesota, i 1857. Han gifta seg med Brita Lund i 1860 (Norlie 1914, 102).
- [k203](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k204](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k205](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k206](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k207](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k208](#). Linas] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k209](#). Claussen med sin tilkommende Kone] presten Fredrik Christian Claussen (1810–1870), gifta seg med Brita Lund i 1860 (Norlie 1914, 102)
- [k210](#). Dølen] Aasmund Olavsson Vinje (1818–1870)
- [k211](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k212](#). St Ansgar Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), tidligere prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa. På dette tidspunktet hadde han gått ut av prestejenesten for å vie seg til amerikansk politikk. I 1861 vendte han tilbake til prestejenesten i St. Ansgar, men han verva seg også til feltprest for nordstatshæren under borgerkrigen (Norlie 1914, 95).
- [k213](#). Claussen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k214](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k215](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k216](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k217](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k218](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k219](#). Pund amerikansk Vægt] et amerikansk pund tilsvarer 0,45 kilo (et skålpund i norsk vekt var om lag en halv kilo)
- [k220](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k221](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k222](#). Fredriksborg Slot ... Ruiner] Fredriksborg Slott ble ødelagt av brann i desember 1859
- [k223](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k224](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k225](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k226](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k227](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k228](#). Løvemuler] løvemunn, finnes i mange arter i Nord-Amerika, dyrkes i Norge som hageplante om sommeren
- [k229](#). Zinia] Sinnia, blomst i kurvplantefamilien, finnes både i Amerika og Norge
- [k230](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k231](#). Olielilie] oljelilje, ofte kalt Madonnalilje eller Hvit lilje
- [k232](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k233](#). Johans] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k234](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k235](#). A. C. Preus] Adolph C. Preus (1814–1878) reiste i 1860 til Chicago og ble prest der, før han i 1863 kom til Coon Prairie, Wisconsin. Han reiste tilbake til Norge, men ikke før i 1872 (Norlie 1914, 97).
- [k236](#). Bjørnson ... Redaktør] Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910) satt i redaksjonen for *Aftenbladet* fra sommeren 1859 til vinteren 1860
- [k237](#). Laurvigs] Larviks
- [k238](#). lille Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k239](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k240](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k241](#). Lilliken] katten
- [k242](#). «Det døende Barn»] Visetekst, offentliggjort første gang i 1827, skrevet av H.C. Andersen, bedre kjent som «Moder, jeg er trett».
- [k243](#). «Gud, skal Frøkenen selv have Uleilighed» osv.] Sitat fra H.C. Andersens, «Ole Lukkøie», 1842. Sitatet er fra forellingen for «Torsdag», der Ole Lukkøie tar gutten Hjalmar med til et «Muse-Bryllup».
- [k244](#). Nils Koren] Niels Koren (1801–1862), sokneprest i Ullensvang (Johnson 1941, II, 65–73)
- [k245](#). Onkel Nils] Nils Koren Hysing (1799–1856), Ahlert Hysings bror, skipsfører (Johnson 1941 I, 49)

[k246](#). Onkel Peter] Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), Ahlert Hysings bror, konservator på Bergens Museum (Johnson 1941 I, 49)

[k247](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k248](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k249](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k250](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k251](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k252](#). Ahlerts] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k253](#). Lina] Elisabeths mor, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde da Elisabeth var åtte år

[k254](#). Fru Brandt] Diderikke Ottesen, gift med presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k255](#). Guttapercha] saft fra trær på Sumatra, den gang ofte brukt som fyllingsmiddel i tenner

[k256](#). 7de Juli] stemoras fødselsdag, hun fylte 50 år sommeren 1860

[k257](#). paa Spring Prairie] hos venninnen Linka Preus (1829–1880) som bodde i Spring Prairie, Wisconsin. Linka var en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k258](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k259](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k260](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k261](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k262](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k263](#). protegerer] passer på

[k264](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k265](#). Brodal] Peter Marius Brodahl, (1822–1906), utvandra i 1856, prest i Black Earth, Wisconsin fra 1856 til 1868, da han reiste tilbake til Norge (Norlie 1914, 101).

[k266](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k267](#). Professor Caspari] Carl Paul Caspari (1814–1892), professor i gammeltestamentlig teologi ved Universitetet i Christiania.

[k268](#). Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College. Han var redaktør av *Norsk Kirketidende* fra 1856 til 1859.

[k269](#). A. C. Preus ... Chicago] Adolph Carl Preus (1814–1878) fikk stillingen som Vilhelm Koren sa fra seg i Chicago og var prest der i tre år fra 1860.

[k270](#). Ottesen ... Kosconong] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong (etter A.C. Preus) fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99).

[k271](#). Hans Kone ... noget Haab] Engel Brun døde i 1860.

[k272](#). Rev. Paul Andersen] Paul Andersen var «franckianer» men gikk over til Den skandinaviske Augustana i 1860.

[k273](#). Professor Esbjørn] Lars Paul Esbjørn (1808–1870), født i Sverige, var professor i teologi ved Illinois Universitet til 1860, men brøt da med universitetet og ble bestyrer og professor ved Augustana i Chicago fra 1860 til 1863 (Norlie 1914, 561).

[k274](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k275](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k276](#). Præsten Claussen i Minnesotah] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k277](#). Præsten] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862 (Norlie 1914, 97).

[k278](#). hans Kone] Engel Brun, gift med Adolph C. Preus (1814–1878)

[k279](#). Præsten Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).

[k280](#). Kassen] økonomien

[k281](#). Afholdenhedspredikant Fjeld] trolig John N. Fjeld (1818–1888), lekpredikant fra Valdres som utvandra i 1860. Han ble synodeprest i Mt. Horeb, Wisconsin, fra 1860 til han døde i 1888 (Norlie 1914, 105).

[k282](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k283](#). sin Kone] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k284](#). Ahlerts] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k285](#). Pastor Duborg] Hans Petter Duborg var kapellan hos H.A. Preus i Spring Prairie 1860, siden prest i tysk-amerikanske menigheter. Duborg ble medlem av Den norske synoden fra 1860 til 1871 (Norlie 1914, 105).

[k286](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k287](#). Præsteskole ... en Plads dertil] Det ble etterhvert umulig for Den norske synoden å opprettholde utdanninga i St. Louis og de var på jakt etter et høvelig område i Decorah hvor de kunne bygge det som nå er Luther College.

[k288](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k289](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k290](#). Skolelærer fra Thelemarken] trolig Ole Helgesen Haavardsrud fra Tinn

[k291](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k292](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k293](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k294](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k295](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k296](#). Laurvig] Larvik

[k297](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k298](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k299](#). Vilhelm Koren i Mandal] trolig Christian Wilhelm Koren (1816–1886), sogneprest i Mandal fra 1856 (Johnson 1941, I, 190)

[k300](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).

[k301](#). Jon Fjæld] John N. Fjeld (1818–1888), lekpredikant fra Valdres som utvandra i 1860. Han ble synodeprest i Mt. Horeb, Wisconsin, fra 1860 til han døde i 1888 (Norlie 1914, 105).

[k302](#). Amlund] Nils Amlund (1830–1902), prest i Glenwood, Iowa fra 1860 til 1883 (Norlie 1914, 105)

- [k303](#). Præsten] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862 (Norlie 1914, 97).
- [k304](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k305](#). Professor Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k306](#). Laurvig] Larvik
- [k307](#). Gene] ulempe
- [k308](#). det omtalte Land] stedet der Luther College ligger
- [k309](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k310](#). Fru Ottesen] Cathinka Tank Døderlein, gift med Jakob Aall Ottesen (1825–1904)
- [k311](#). Claussens] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k312](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k313](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k314](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k315](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k316](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k317](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k318](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k319](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k320](#). Sina Preus] datter til Herman og Linka Preus (Grindal 2016, 20)
- [k321](#). Frøken Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k322](#). Fru Larsens] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k323](#). Presten Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865

til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k324](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k325](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k326](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k327](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k328](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k329](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k330](#). Sneer ... Vilhelm] Vilhelm trengte sledeføre for å komme fram på kirkebesøk.

[k331](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k332](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k333](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k334](#). Barfods poetiske Læsebog] Fredrik Barfod (1811–1896), dansk politiker og forfatter, ga i 1835 ut *Poetisk Læsebog for Børn og barnlige Sjæle*.

[k335](#). Præsten Dietrichson] Gustav Fredrik Dietrichson (1813–1886), prest i Luther Valley, Wisconsin 1851–1859

[k336](#). Professor Johnsons] Gisle Christian Johnson (1822–1894)

[k337](#). Munch] Johan Storm Munch (1827–1908), prest i Wiota og Dodgeville, Wisconsin, 1855–1859. Reiste tilbake til Norge i 1859.

[k338](#). Stubs] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k339](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k340](#). Herman Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k341](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k342](#). Claussen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k343](#). Lammers Bekjændelse] Gustav Adolph Lammers (1802–1878) hadde gått ut av statskirka i 1856, men meldte seg inn igjen i 1860.

[k344](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k345](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k346](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k347](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k348](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k349](#). Herman Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k350](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k351](#). Toms] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k352](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k353](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k354](#). Fr. Thrane] Fredrik Thrane, handelsmann i Larvik (jf. Langeland 1953, 391)

[k355](#). kommer fra] glemmer

[k356](#). «Stork, Stork Langebeen med de røde Hoser»] sang av Bernard Severin Ingemann

[k357](#). Spekters Fabler] Otto Speckter var en berømt tysk illustratør. Hans *Halvhundrede Fabler for Børn* ble oversatt til dansk av Christian Winther i 1834.

[k358](#). Lyseprofit] et enkelt redskap som man kunne sette en lysestubb i for å få talglyset til å brenne helt ned

[k359](#). Fyrfad] en skål av metall, til bruk innendørs, med et lys under for å holde te eller andre drikke varm

[k360](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k361](#). Ingemann] Bernard Severin Ingemann (1789–1862), dansk salmedikter og forfatter

[k362](#). Fru Heiberg] Johanne Luise Heiberg (1812–1890), kjent dansk skuespiller på Det kongelige teater i København. Hun spilte Lady Macbeth i 1860.

[k363](#). Laurvigs] Larviks

- [k364](#). Amtsen] *Jarlsberg og Laurviks Amtsidende*, utgitt fra 1856 og framover
- [k365](#). Krinoline] et bøyelig stativ under kjolen, slik at kjolen sto ut fra livet i ei bue, på moten i 1850- og 1860 åra
- [k366](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k367](#). det lille Søndagsbarnet vores] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn, født 3. mars 1861
- [k368](#). Anne Ringstad] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k369](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k370](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k371](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k372](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k373](#). Claussen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k374](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k375](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).
- [k376](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k377](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k378](#). politiske Uroligheder ... oppløse Collegiet] Missouri ble innlemma i unionen som slavestat, og det ble derfor umulig for Den norske syoden å holde skole i St. Louis. Luther College i Decorah regner 1861 som sitt startår.
- [k379](#). Angrepet paa Ft. Sumpter] Den amerikanske borgerkrigen begynte med Sørstatenes angrep på Fort Sumter 12. april 1861.
- [k380](#). reist sig som én Mand] utrykk fra Dommernes bog, kap. 20, vers 8, i Det gamle testamente
- [k381](#). Præsten Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k382](#). Laurvigs] Larviks

- [k383](#). Onkel Peter] Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), Ahlert Hysings bror, konservator på Bergens Museum (Johnson 1941 I, 49)
- [k384](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k385](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k386](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k387](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k388](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k389](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k390](#). Iver Ringestad] Ivar Ringstad, mannen til «Anne Kone», jf. Nelson 1955, 332.
- [k391](#). «Anne Kone»] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k392](#). Elisabeth] Elisabeth Olsdatter Lommen, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k393](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k394](#). Ottesens] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99). Gift med Cathinka Tank Døderlein.
- [k395](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k396](#). Fru Jensen] Johanne Cathrine Jensen, gift med presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k397](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k398](#). Preus's Smaapiger] døtrene til Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k399](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k400](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k401](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k402](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k403](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

- [k404](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).
- [k405](#). Fru Magelsen] Thala Nikoline Tostrup, gift 1859 med Claus Friman Magelssen (1830–1904)
- [k406](#). Magelsen] Claus Friman Magelssen (1830–1904), prest for tre menigheter i Wisconsin fra 1859 (Norlie 1914, 104)
- [k407](#). Dietrichson] Gustav Fredrik Dietrichson (1813–1886), prest i Luther Valley, Wisconsin 1851–1859
- [k408](#). Herman Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k409](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k410](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k411](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k412](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k413](#). Candidat Steen] trolig Lauritz Steen, som utvandra i 1861, og ble prest i Minnesota (Norlie 1914, 107)
- [k414](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k415](#). Clausen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k416](#). Dietrichson ... reise] Gustav F. Dietrichson reiste tilbake til Norge i 1859 og ble kallskappelan i Hetland, Stavanger frå 1859 til 1862 (Norlie 1914, 98).
- [k417](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k418](#). Onkel Peter] Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), Ahlert Hysings bror, konservator på Bergens Museum (Johnson 1941 I, 49)
- [k419](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k420](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k421](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k422](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

- [k423](#). Clausen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k424](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k425](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k426](#). lille Gutten] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k427](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k428](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k429](#). alen] 1 alen = 62,75 cm.
- [k430](#). Tommer] 1 tomme = 2,615 cm.
- [k431](#). Guttapeche] guttaperka; masse fra inntørka melkesaft fra guttaperkatreet som ble brukt i tannpleie
- [k432](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k433](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k434](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k435](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k436](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k437](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k438](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k439](#). Konsin] Wisconsin
- [k440](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k441](#). Beauregards] P.G.T. Beauregard (1818–1893) var general for Sørstatene under borgerkrigen.
- [k442](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k443](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k444](#). Henriettes] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k445](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k446](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k447](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k448](#). Potten] 1 pot = litt under 1 liter
- [k449](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

- [k450](#). Fru Larsens] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k451](#). «Anne Kone»] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k452](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k453](#). 6[8.] Fødselsdag] Ahlert Hysing var født i København 5. september 1793 (Johnson, 1941, I, 49). Elisabeth har kun skrevet tallet 6. Kanskje har hun ikke vært sikkert på hvor mange år faren var, og tenkte å sette det rette tallet inn seinere, men så glemt det?
- [k454](#). Pedel] vaktmester ved skole
- [k455](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k456](#). General McMellan] George B. McClellan (1826–1885) var generalmajor og ei tid øverstkommanderende for nordstatenes styrker, men i 1862 mista han Lincolns tillit.
- [k457](#). Mr. Russels Breve til *London Times*] William Howard Russel (1820–1907) var krigskorrespondent for *The Times of London*. Han sendte korespondentbrev fra Washington fra 1861 til 1863. Mange mente at Russel i sine brev var mer vennlig mot sørstatene enn mot unionen, men han tok tydelig avstand fra slaveriet.
- [k458](#). Om føie Tid] om kort tid
- [k459](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k460](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k461](#). Concordia College] Concordia College i St. Louis, Missouri. Høgskolen ble i 1861 flytta til Decorah. Det var begynnelsen til Luther College.
- [k462](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k463](#). Pastor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).
- [k464](#). Præsten Steen] trolig Lauritz Steen, som utvandra i 1861, og ble prest i Minnesota (Norlie 1914, 107)
- [k465](#). Johnsen] professor Gisle Christian Johnson (1822–1894)

- [k466](#). S. Brun] Sven Brun (1812–1894), sokneprest i Trefoldighet menighet i Kristiania
- [k467](#). St. Olafs] i Otter Tail County, Minnesota
- [k468](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k469](#). Professor Walter fra St. Louis] C. F. W. Walther, professor ved Concordia Seminary i St. Louis, hadde til å begynne med stor innflytelse på prestene i Den norske synoden.
- [k470](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k471](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k472](#). Præsten Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.
- [k473](#). Claussen] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k474](#). Bjørnsons ... Haltehulda] Bjørnstjerne Bjørnson: *Arne* (roman, 1859) og *Halte-Hulda* (skuespill, 1858)
- [k475](#). Stockfleths Dagbog] Nils Vibe Stockfleth: *Dagbok over mine Missionsreiser i Finmarken* (1860). Stockfleth underviste i samisk og kvensk ved Universitetet i Christiania. Han var gift med Sara Cornelia Koren Christie.
- [k476](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k477](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k478](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k479](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k480](#). Prinds Napoleon ... Prairie du Chien] Prins Napoleon, søskenbarn av Napoleon III, kom fra Lake Superior med tog til Prairie du Chen i begynnelsen av september 1861. Han besøkte også president Lincoln i Det hvite hus.
- [k481](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k482](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k483](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k484](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k485](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

- [k486](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k487](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k488](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k489](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k490](#). Præsten Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).
- [k491](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)
- [k492](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k493](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k494](#). Pastor Steens] Lauritz Steen, prest i Minnesota fra 1861 (Norlie 1914, 107)
- [k495](#). Pastor Bjørn] Ludvig Marinus Bjørn (1835–1908), prest i Manitowoc, Wisconsin 1867–1879
- [k496](#). Pastor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).
- [k497](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k498](#). Midbøe] kanskje Jacob Midbø, tidligere «skoleholder» i Koshkong
- [k499](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k500](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k501](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k502](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k503](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k504](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k505](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k506](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k507](#). de smaa der døde] Det eldste barnet til Ahlert Hysing og Caroline (Lina) Koren var Christiane (født 1826). Deretter kom to gutter som begge het Hans Augustinus. Den første var født i 1828, han døde tre måneder gammel; den andre ble født året etter, men døde om lag fire måneder gammel (Johnson 1914,I, 188).

[k508](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k509](#). Barfods Poesi Læsebog] Frederik Barfod (1811–1896), forfatter og politiker. Han ga blant annet ut *Poetisk Læsebog for Børn og barnlige Sjæle* (1835).

[k510](#). «Anne Kone»] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k511](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k512](#). C. L. Claussen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar (Norlie 1914, 95).

[k513](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k514](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k515](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k516](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k517](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k518](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k519](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k520](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k521](#). Steen] trolig Lauritz Steen, som utvandra i 1861, og ble prest i Minnesota (Norlie 1914, 107)

[k522](#). Pastor Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.

[k523](#). Brodahl] Peter Marius Brodahl, (1822–1906), utvandra i 1856, prest i Black Earth, Wisconsin fra 1856 til 1868, da han reiste tilbake til Norge (Norlie 1914, 101).

[k524](#). H. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k525](#). Ottesens] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k526](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k527](#). Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Han var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k528](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k529](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k530](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k531](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k532](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k533](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k534](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k535](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k536](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k537](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k538](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k539](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k540](#). Candidat Frich] Johannes Bjerk Frich (1835–1908), utvandra i 1862, prest først i Halfway Creek og så i La Crosse, Wisconsin, seinere professor i kirkehistorie og bestyrer for Luther Seminary (Norlie 1914, 108).

[k541](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

- [k542](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k543](#). Hjorth] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k544](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k545](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k546](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k547](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k548](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k549](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)
- [k550](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k551](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k552](#). Marie ... være her] Søsteren Marie kom aldri over til Iowa. Hun døde i barsel i Larvik juni 1867, kun tretti år gammel (Johnson 1941, I, 189).
- [k553](#). Pastor Stub ... komme tilbake igjen] Hans Andreas Stub (1822–1907) var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861, og reiste tilbake til Norge i 1861. Der var han prest i Bergens stift, før han reiste tilbake til Midtvesten i 1865. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).
- [k554](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k555](#). Toms] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k556](#). Trentaffairen] Trent-affæren var ei diplomatisk krise i 1861 som kunne ha trukket Storbritannia inn i Borgerkrigen. Nordstatenes marine tok til fange to diplomater fra Sørstatene som oppholdt seg på et britisk skip. Enden på krisa var at de to, James Muray Mason og John Slidell, ble løslatt.
- [k557](#). Hæg] Hans Christian Heg, kommandant for 15de Wisconsin regiment (Lovoll 1997, 91).
- [k558](#). Clausen i St. Ansgar] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)
- [k559](#). Præsternes Erklæring paa Synoden] Synodeprestene var mot slaveri, men en del av dem viklet seg inn i en debatt om det var definert som synd i Det gamle Testamentet.

[k560](#). Claussen i Minnesotah] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k561](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k562](#). Steen] Lauritz Steen, prest i Minnesota fra 1861 (Norlie 1914, 107)

[k563](#). Frich] Johannes Bjerk Frich (1835–1908), utvandra i 1862, prest først i Halfway Creek og så i La Crosse, Wisconsin, seinere professor i kirkehistorie og bestyrer for Luther Seminary (Norlie 1914, 108).

[k564](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k565](#). Skillingsmagaziner] *Skilling-Magazin*, norsk ukeblad som begynte å komme ut i 1835. Bladet ble oppfatta som gunstig for lesetrening for barn og ungdom.

[k566](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k567](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k568](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k569](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k570](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k571](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k572](#). Langs Mississippi ... Unionens Hænder] Slaget ved Island Number Ten foregikk våren 1862. øya var først holdt av Sørstatene, men den var viktig for Nordstatenes forsøk på å gå nedover Mississippi for å ta Sørstatene derfra. øya, som nå ikke eksisterer lenger, ble erobra av John Pope og hans styrker tidlig i april 1862.

[k573](#). General McClellan] Generalmajor George Brinton McClelland (1826–1885). Fram til mars i 1862 var han øverstkommanderende for Nordstatsstyrkene.

[k574](#). Monitor] USS Monitor, slutført av svensk-amerikaneren John Ericsson, berømt krigsskip for Nordstatene.

[k575](#). Merrimac] USS Merrimac, dampbåt først brukt av sørstatene i borgerkrigen, men seinere tatt over av nordstatene.

[k576](#). Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k577](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k578](#). Skolen ... Huus saalænge] Den institusjonen som ble til Luther College flytta til Decorah i august 1862. «Universitetet», som det ble kalt, begynte i Half Way

Creek, Wisconsin, i 1861. I 1862 begynte underdervisninga i Decorah, med Laur Larsen som rektor (Bunge 2011, 15–17).

[k579](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k580](#). Chiliast] en som tror på tusenårsriket

[k581](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k582](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k583](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k584](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k585](#). Fru Ottesen] Cathinka Tank Døderlein, gift med Jakob Aall Ottesen (1825–1904)

[k586](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k587](#). Gutta Percha] guttaperka, indonesisk plante, her tenkt brukt i klesrulle, omtrent som hard gummi

[k588](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen

[k589](#). Hjorths] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane

[k590](#). Ingeman] Bernard Severin Ingemann (1789–1862), dansk salmedikter og forfatter

[k591](#). et smukt Dikt af Munch over ham] Andreas Munch: «Ved B.S. Ingemanns død»

[k592](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k593](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k594](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k595](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k596](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k597](#). Trødske] en gjærsopp som lager et hvitt belegg i munnen under amming

[k598](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k599](#). Molly] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k600](#). Marie[s]] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k601](#). Pastor Frich] Johannes Bjerk Frich (1835–1908), utvandra i 1862, prest først i Halfway Creek og så i La Crosse, Wisconsin, seinere professor i kirkehistorie og

bestyrer for Luther Seminary (Norlie 1914, 108).

[k602](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k603](#). bægge Preuserne] Adolph C. Preus (1814–1878) og Herman Amberg Preus (1825–1894)

[k604](#). Brodal] Peter Marius Brodahl, (1822–1906), utvandra i 1856, prest i Black Earth, Wisconsin fra 1856 til 1868, da han reiste tilbake til Norge (Norlie 1914, 101).

[k605](#). Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k606](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k607](#). 7de Juli] stemoras fødselsdag

[k608](#). < Buch >] kanskje Iver W. Buch (1800–1884), lege i Larvik i mange år (Langeland II, 485)

[k609](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k610](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k611](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k612](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k613](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k614](#). Pastor Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.

[k615](#). Fjeld] John N. Fjeld (1818–1888), lekpredikant fra Valdres som utvandra i 1860. Han ble synodeprest i Mt. Horeb, Wisconsin, fra 1860 til han døde i 1888 (Norlie 1914, 105).

[k616](#). Amlund] Nils Amlund (1830–1902), prest i Glenwood, Iowa fra 1860 til 1883 (Norlie 1914, 105)

[k617](#). Pastor Clausens] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k618](#). Clausen i Minnesotah] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).

[k619](#). Ottesens] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k620](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k621](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k622](#). Præsten] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge først i 1872 (Norlie 1914, 97).

[k623](#). Det var Chicago vi skulde været!] A. C. Preus (1814–1878) var prest i Chicago fra 1860 til 1863, altså i den stillingen Koren først ble tilbudt.

[k624](#). Nils Korens] Niels Koren (1801–1862), sokneprest i Ullensvang (Johnson 1941, II, 65–73)

[k625](#). Merrimack] en kjent båt i borgerkrigen. Nordstatenes marine senka båten i 1861. Sørstatene tok den opp igjen og omforma den til sitt bruk.

[k626](#). Stins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k627](#). Molly] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k628](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k629](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k630](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k631](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k632](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k633](#). Pastor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k634](#). Kone] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)

[k635](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

- [k636](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k637](#). Frøknene Neuberg] Henriette og Karine Neuberg
- [k638](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k639](#). Kone] Johanne Cathrine Jensen, gift med presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k640](#). Søster] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k641](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k642](#). Post] her: papir
- [k643](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k644](#). Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafør Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k645](#). Frichs] Johannes Bjerk Frich (1835–1908), utvandra i 1862, prest først i Halfway Creek og så i La Crosse, Wisconsin, seinere professor i kirkehistorie og bestyrer for Luther Seminary (Norlie 1914, 108).
- [k646](#). Henriettes] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k647](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k648](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k649](#). Trøster] ei hekla eller sydd pute til hodestøtte i en stor stol eller sofa
- [k650](#). Valdemar og hans Mænd] Bernard Severin Ingemann: *Valdemar den store og hans Mænd* (episk dikt, 1824)
- [k651](#). Onkel Stiins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k652](#). Afternene paa Egelund] Hanna Winsnes: *Afterne paa Egelund* (barnebok, 1852)
- [k653](#). Rises Tydske Læsebog] J. Chr. Riise: *Tydske Læsebog for Begyndelsesclasserne*
- [k654](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k655](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k656](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k657](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k658](#). Fru Larsens] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k659](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k660](#). Herman Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k661](#). Stins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k662](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k663](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k664](#). Linas] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k665](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).

[k666](#). Fjeld] John N. Fjeld (1818–1888), lekpredikant fra Valdres som utvandra i 1860. Han ble synodeprest i Mt. Horeb, Wisconsin, fra 1860 til han døde i 1888 (Norlie 1914, 105).

[k667](#). Amlund] Nils Amlund (1830–1902), prest i Glenwood, Iowa fra 1860 til 1883 (Norlie 1914, 105)

[k668](#). Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k669](#). A. C. Preus] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge i 1872 (Norlie 1914, 97).

[k670](#). Clausens] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k671](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k672](#). Steen] Lauritz Steen, prest i Minnesota fra 1861 (Norlie 1914, 107)

[k673](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k674](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St.

Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102). Gift med Karen Randine Neuberg.

[k675](#). Schmidts] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17). Gift med Caroline Sophie Allwordt.

[k676](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k677](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k678](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k679](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k680](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k681](#). General Pope ... Rolighed] John Pope (1822–1892), general for nordstatsstyrkene. Pope ble flytta vestover for å gå mot sørstatshæren ved Mississippi-elva. Han ble leder for motstanden mot indianerne i Minnesota og The Dakota War i 1862, som endte med en tragedie for indianere i Midtvesten.

[k682](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k683](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k684](#). Stins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k685](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k686](#). Mallys] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k687](#). Fotograf] bilde

[k688](#). Xsand] Kristiansand

[k689](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k690](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k691](#). Linas] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k692](#). A.C. Preus] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge først i 1872 (Norlie 1914, 97).

[k693](#). Duus] Olaus Fredrik Duus (1824–1893), prest i Waupaca, Wisconsin 1854–1857

[k694](#). Dietrichson] Gustav Fredrik Dietrichson (1813–1886), prest i Luther Valley, Wisconsin 1851–1859

[k695](#). H.A. Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k696](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k697](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k698](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k699](#). På baksiden av brevet staar det: Herr Rector Hysing. Laurvig. [k700](#)

[k700](#). Laurvig] Larvik

[k701](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k702](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k703](#). nyt Overfald ... forsvarsløse Settlementer] Ei gruppe Siuox-indianere gjorde opprør høsten 1862. Noen norske innvandrere ble drept i området rundt Norway Lake. Som en straff for opprøret ble 38 Sioux indianere henretta ved henging i Mankato, Minnesota, i desember 1862 (Lovoll 1997, 106–108).

[k704](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k705](#). Frøken Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k706](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k707](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen

[k708](#). C.L. Clausens] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k709](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k710](#). Pastor Sven Brun] Sven Brun (1812–1894) var prest i Trefoldighetskirken fra 1858. Han var på tale som biskop flere ganger, men avslo, og ble værende som prest i Trefoldighetskirken i godt over tretti år. Han var kjent for sitt arbeid med reformer i datidas norske kirke. Han var barnebarn til biskop Johan Nordal Brun.

[k711](#). Preus's Hjemreise til Norge.] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862. Han dro hjem til Norge først i 1872 (Norlie 1914, 97).

- [k712](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k713](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k714](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k715](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k716](#). naar
- [k717](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen
- [k718](#). Augustana-synoden var en mellomting mellom Hauge-synoden og Den norske synoden. «The Scandinavian Augustana Synod» ble stifta i 1860 (Nelson og Fevold 1960, I:196).
- [k719](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k720](#). Karine Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k721](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k722](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k723](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k724](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k725](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k726](#). Ove Jakob Hjort (1827–1879).
- [k727](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k728](#). Munchs utgave af Snorre Sturleson] P.A. Munch: *Snorre Sturlesons norske Kongehistorie* (1833)
- [k729](#). S. Petersens Norges og Verdens Historie] Siegwart Petersen: *Norges Historie : Læse- og Lærebog for Almue- og Borgerskoler* (1858)
- [k730](#). Berlins Naturlære] Nils Johan Berlin: *Naturlære for Almuen : med 90 Træsnit* (1853), ei populær lærebok i naturkunnskap på midten av 1800-tallet
- [k731](#). Lassens Læsebog] Hartvig Marcus Lassen: *Poetisk Læsebog for Skolernes højere Klasser* (1860) eller *Læsebog i Modersmaalet for Skolernes højere Klasser* (1861)
- [k732](#). «Manden som skulde stelle hjemme»] kjent folkeeventyr

- [k733](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k734](#). maatte] fikk lov til å
- [k735](#). Erasmus Montanus] Ludvig Holberg: *Erasmus Montanus* (skuespill, 1723)
- [k736](#). Laurvig] Larvik
- [k737](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k738](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k739](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k740](#). Karine Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k741](#). Fru Linka Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkvslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k742](#). ham] Vilhelm
- [k743](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k744](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k745](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k746](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k747](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k748](#). Pastor Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.
- [k749](#). Frue] Oline Christine Pind, gift 1859 med Bernt Julius Muus (1832–1900). Ekteparet Muus ble senere skilt, se Bodil Stenseth: *Fru Muus' klage: Ekteskapskandalen som rystet det norske Amerika* (Oslo, 2019).
- [k750](#). Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).
- [k751](#). Fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k752](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)

- [k753](#). Præsten Jensens Søster] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k754](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k755](#). Waldemar og hans Mænd] Bernard Severin Ingemann: *Waldemar den Store og hans Mænd* (1824)
- [k756](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k757](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k758](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k759](#). Henriettes] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k760](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k761](#). Pastor Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k762](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k763](#). Burnside] Ambrose Burnside (1824–1881), general i nordstatshæren under borgerkrigen
- [k764](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k765](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k766](#). Frimærker] her trolig: pengesedler
- [k767](#). «Shinplasters»] vanlig navn for papirpenger med beløp i cent i USA på 1800-tallet, fram til 1863. De ble særlig brukt vestover, der det ikke var så mye mynt i omløp.
- [k768](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k769](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k770](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k771](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

- [k772](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k773](#). Laurvig] Larvik
- [k774](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k775](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k776](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k777](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k778](#). Onkel Peter] trolig Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), Ahlert Hysings bror, konservator på Bergens Museum (Johnson 1941, I, 49)
- [k779](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k780](#). lille Gutten min] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn, født 16. februar 1863
- [k781](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k782](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k783](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k784](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k785](#). Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).
- [k786](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k787](#). Præsten Magelsen] Claus Friman Magelssen (1830–1904), prest for tre menigheter i Wisconsin fra 1859 (Norlie 1914, 104)
- [k788](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k789](#). Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.
- [k790](#). Steen] trolig Lauritz Steen, som utvandret i 1861, og ble prest i Minnesota (Norlie 1914, 107)
- [k791](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k792](#). Onkel Schiertz] Frantz Wilhelm Schiertz (1813–1887), landskapsmaler og arkitekt, gift med Karen Sophie Reusch Koren (1832–1933), se Johnson, 1941, I, 69–71.

- [k793](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k794](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k795](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k796](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k797](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k798](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k799](#). lille Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k800](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k801](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k802](#). Anne] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k803](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k804](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k805](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k806](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k807](#). Fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k808](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark, jf. brev 2. desember 1862
- [k809](#). Fru Jensen] Johanne Cathrine Jensen, gift med presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k810](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k811](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k812](#). Brystdug] en slags vest

[k813](#). Vilhelms Cousine Karen Wulf i Bergen] trolig Mette Kathrine Leganger Wulf (1784–1875), se Johnson 1941, I, 41 og 190.

[k814](#). A. C. Preus ... Coon Prairie] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862 (Norlie 1914, 97).

[k815](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k816](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k817](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k818](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k819](#). Præsten Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k820](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k821](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen

[k822](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k823](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k824](#). Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k825](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k826](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k827](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k828](#). lille Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k829](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k830](#). Frøken Landmarks Ankomst] Henriette Landmark, jf. brev 2. desember 1862

[k831](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k832](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k833](#). Fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k834](#). Henriettes] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k835](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k836](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

- [k837](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k838](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k839](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k840](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen
- [k841](#). Ottesens] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99). Gift med Cathinka Tank Døderlein.
- [k842](#). malabarisk] uforståelig
- [k843](#). Fru Brandt] Diderikke Ottesen, gift med presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k844](#). Christiansfeldt] referanse til Brødremenighetens skole i Christiansfeld i Danmark, ansett som en god skole for døtre i norske prestefamilier (jf. Grindal 2016, 94–105)
- [k845](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k846](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k847](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k848](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k849](#). Præsten Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k850](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k851](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k852](#). Optøerne i New York] Arbeidere i New York protesterte 13.–16. juli 1863 mot verneplikt under borgerkrigen
- [k853](#). Professor Munch som er død] Historikeren Peter Andreas Munch døde 25. mai 1863.
- [k854](#). Sigurd Slembe] Bjørnstjerne Bjørnson: *Sigurd Slembe* (skuespill, 1862)
- [k855](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k856](#). Bjørnson ... Sangerfesten i Bergen] Bjørnsons dikt «Til Bergen» ble skrevet til den femte store Sangerfest i Bergen, 14.–17. juni 1863.
- [k857](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k858](#). C. L. Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k859](#). A. C. Preus] Adolph C. Preus (1814–1878), prest for norske immigranter i Koshkonong til 1860, så i Coon Valley. Leder for Den norske synoden fra 1853 til 1862 (Norlie 1914, 97).

[k860](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k861](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k862](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k863](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k864](#). Pastor Biørn er forlovet med Borelly Fleischer] Ludvig Marinus Bjørn (1835–1908), prest i Manitowoc, Wisconsin 1867–1879. Gifta seg med Borelly Fleischer i 1863.

[k865](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k866](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k867](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.

[k868](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k869](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k870](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k871](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k872](#). Hjorts] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane

[k873](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen

[k874](#). Schmiths] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) og kona Caroline Sophie

[k875](#). Frøken Neuberg] Karine Neuberg

[k876](#). Pastor Muus] Bernt Julius Muus (1832–1900), prest i Holden, sør for Northfield, Minnesota. Bestyrer for Holden Academy som senere ble til St. Olaf College.

[k877](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k878](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k879](#). Anne Ringstad] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

- [k880](#). Sellø] Selje, der Vilhelm Korens onkel, Wilhelm Frimann Koren (1801–1891), var prest (Johnson 1941, I, 64)
- [k881](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k882](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k883](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k884](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k885](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k886](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k887](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k888](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k889](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k890](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k891](#). Pastor Bjørns Bryllup med Borly Fleisher] Ludvig Marinus Bjørn (1835–1908), prest i Manitowoc, Wisconsin 1867–1879. Gifta seg med Borelly Fleischer i 1863.
- [k892](#). Candidat Siverts] Lyder Siewers var den tredje læreren som ble ansatt på Luther College. Han underviste der fra 1863 til 1877 (Nelson 1961, 105).
- [k893](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k894](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k895](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k896](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k897](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k898](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k899](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k900](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k901](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k902](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

- [k903](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k904](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k905](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k906](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k907](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k908](#). Rænetter] en eplesort
- [k909](#). engelske] her: amerikanske
- [k910](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k911](#). Vattersot] væskeopphoping i kroppen
- [k912](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k913](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k914](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k915](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k916](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k917](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k918](#). Johans] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k919](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k920](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k921](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k922](#). Laurvig] Larvik
- [k923](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k924](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k925](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k926](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k927](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k928](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

- [k929](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k930](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k931](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k932](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k933](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k934](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k935](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k936](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k937](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k938](#). Laurvig] Larvik
- [k939](#). Siewers] Lyder Siewers var den tredje læreren som ble ansatt på Luther College. Han underviste der fra 1863 til 1877 (Nelson 1961, 105).
- [k940](#). Arkitekt Griese] C.H. Griese, arkitekt for bygningen på Luther College
- [k941](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k942](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen
- [k943](#). Krigen er udbrudt i Danmark] Den dansk-tyske krig starta 15. november 1863.
- [k944](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k945](#). C. L. Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)
- [k946](#). Pastor H. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k947](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k948](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k949](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k950](#). Frøken Landmarks] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k951](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

- [k952](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k953](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Da Vilhelm og Elisabeth kom til Wisconsin i 1853, var han prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894.
- [k954](#). Fru Linka] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k955](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k956](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen
- [k957](#). Hjorts] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane
- [k958](#). Frøken Neuberg ... yngre Søster er i Huset] Henriette Neuberg bodde hos Linka og Herman Preus i Wisconsin. Hennes søster, Karine Neuberg, holdt til hos familien Hjort i Paint Creek, Iowa. Begge kom fra Bergen og var yngre søstre til Karen Larsen i Decorah (se Grindal 2016, 135–144).
- [k959](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k960](#). Pastor Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k961](#). Schmidts] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) og kona Caroline
- [k962](#). Griese] C.H. Griese, arkitekt for bygningen på Luther College
- [k963](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k964](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k965](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k966](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k967](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k968](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k969](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k970](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k971](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k972](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k973](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68). Johan og Marie bodde i Horten.

[k974](#). Marie] Elisabeths venninne, Marie Münster (1831–1884), i 1853 gift med Johan Koren (1828–1909), en av Vilhelm Korens brødre (Johnson 1941, I, 68)

[k975](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k976](#). Præsten Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k977](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k978](#). Professor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k979](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k980](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.

[k981](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k982](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k983](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)

[k984](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k985](#). «Tante»] trolig Henriette Landmark

[k986](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k987](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k988](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k989](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k990](#). Candidat Siewers] Lyder Siewers var den tredje læreren som ble ansatt på Luther College. Han underviste der fra 1863 til 1877 (Nelson 1961, 105).

- [k991](#). Julius Schnorr von Carolsfeld] Julius Schnorr von Carolsfeld (1794–1872), tysk maler og professor i München. Hans bibelillustrasjoner kom ut på tysk i 1860.
- [k992](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k993](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k994](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k995](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k996](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k997](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k998](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k999](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1000](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1001](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k1002](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1003](#). Laurvig] Larvik
- [k1004](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1005](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1006](#). Næser] avrunding av en sko eller, som her, en tøffel
- [k1007](#). ham] skomakeren som har klipt til lær for tøflene
- [k1008](#). hører jeg alltid mindre] Elisabeth hadde noen problemer med hørselen, se Nelson 1955, 11.
- [k1009](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1010](#). ved Lys] ved kunstig lys, etter mørkets frembrudd
- [k1011](#). Sigvart] Sigvart Irgens Reich Koren (1821–1885), sekretær i Hypothekbanken fram til 1866 (Johnson 1941, I, 191–192)
- [k1012](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1013](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1014](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k1015](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1016](#). Maries] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1017](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1018](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1019](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1020](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1021](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1022](#). Arkitekt Grieses] C.H. Griese, arkitekt for bygningen på Luther College

[k1023](#). Fru Cappelens] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)

[k1024](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane

[k1025](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k1026](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k1027](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1028](#). «Tante»] trolig Henriette Landmark

[k1029](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1030](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1031](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.

[k1032](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1033](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k1034](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1035](#). Johans] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)

[k1036](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1037](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1038](#). «Universitetssagen»] arbeidet med å få reist Luther College

[k1039](#). Præsten Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k1040](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1041](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1042](#). Den 30de Juni ... Menigheder] Se Bunge 2011, 27. Laur Larsen holdt en preken over Salme 126, «De som sår med tårer, skal høste med jubelrop».

[k1043](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k1044](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k1045](#). Professor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k1046](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k1047](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1048](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1049](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1050](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1051](#). Fru Ottesen] Cathinka Tank Døderlein, gift med Jakob Aall Ottesen (1825–1904)

[k1052](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1053](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1054](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1055](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1056](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1057](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1058](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.

[k1059](#). Sirts] vevd, fint bomullstøy

- [k1060](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k1061](#). Amtmanden] Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864), amtmann i Jarlsberg og Laurvig amt fra 1833. Stortingsmann fra Larvik og Sandefjord i 1845. Cappelen og Hysing var nære venner i Larvik.
- [k1062](#). Fru Cappelen] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)
- [k1063](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1064](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1065](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k1066](#). Marie] Elisabeths venninne, Marie Münster (1831–1884), i 1853 gift med Johan Koren (1828–1909), en av Vilhelm Korens brødre (Johnson 1941, I, 68)
- [k1067](#). Stins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1068](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1069](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1070](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k1071](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k1072](#). C. L. Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)
- [k1073](#). den lille Clausen fra Skien] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k1074](#). Bygningen] staselig tre etasjes bygg med klokketårn, innviet i 1865 og hadde rom for mer enn hundre studenter. Bygget brant i 1889 (Bunge 2011, 28 og 43–449).
- [k1075](#). Præsten Steen] Lauritz Steen, prest i Minnesota fra 1861 (Norlie 1914, 107)
- [k1076](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1077](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1078](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1079](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1080](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

- [k1081](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1082](#). Larsens] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915) og kona Karen
- [k1083](#). Hjorts] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane
- [k1084](#). Siewers] Lyder Siewers var den tredje læreren som ble ansatt på Luther College. Han underviste der fra 1863 til 1877 (Nelson 1961, 105).
- [k1085](#). Præsten] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k1086](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1087](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1088](#). Karine Neuberg] søster til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1089](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1090](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1091](#). Laurvig] Larvik
- [k1092](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k1093](#). Fru Preus, A. C. Preuses anden Kone] Martha Adland, gift 1861 med presten Adolph C. Preus (1814–1878)
- [k1094](#). H. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k1095](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k1096](#). Christianes] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1097](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1098](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k1099](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1100](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1101](#). Stins] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k1102](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1103](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1104](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1105](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k1106](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1107](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1108](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1109](#). Kong Zinclair] Edward Storm: *Sinklarvisa* (1781)
- [k1110](#). Esaias Tegnér: *Frithiofs Saga* (1820–1825)
- [k1111](#). Esaias Tegnér: «Kung Karl, den unge hjälte» (dikt, 1818)
- [k1112](#). Udskrivningen] Utskrivning av soldater til borgekrigen gjaldt menn mellom 18 og 35 år.
- [k1113](#). Claussen i Minnesotah] Fredrik Christian Claussen (1810–1870) hadde vært lærer i Skien før han kom til Spring Grove, Minnesota, som prest i 1857 (Norlie 1914, 102).
- [k1114](#). Laurvig] Larvik
- [k1115](#). Thomas] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1116](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1117](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1118](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1119](#). den lille «nye» Gutten] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn, født 24. november 1864
- [k1120](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1121](#). Frøken Landmark] Henriette Landmark bodde hos familien Koren fra 1863 og hjalp Elisabeth med barna.
- [k1122](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1123](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1124](#). Frøken Neuberg] en av søstrene til Karen Randine Neuberg som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1125](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1126](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1127](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

- [k1128](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1129](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1130](#). Herman Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k1131](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k1132](#). Maries] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1133](#). Amtmanden] Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864), amtmann i Jarlsberg og Laurvig amt fra 1833. Stortingsmann fra Larvik og Sandefjord i 1845. Cappelen og Hysing var nære venner i Larvik.
- [k1134](#). Fru Cappelen] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)
- [k1135](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1136](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1137](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1138](#). Fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k1139](#). lille Gutten] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn, født 24. november 1864
- [k1140](#). Anne Ringestad] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)
- [k1141](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1142](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1143](#). «Tantes»] trolig Henriette Landmark
- [k1144](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1145](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1146](#). Anne Ringestad] Anne Olsdatter Ringstad (1810–1994) hjalp Elisabeth i forbindelse med barnefødsler, søster til presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k1147](#). Anker] 1 anker = 38,6 liter

[k1148](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1149](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1150](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1151](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1152](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1153](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1154](#). den mindstelille Gutten] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn, født 24. november 1864

[k1155](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1156](#). Frøken Jensen] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandret i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1157](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1158](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1159](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1160](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1161](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1162](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1163](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1164](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1165](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1166](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1167](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1168](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1169](#). Tante Ingers] Inger Elisabeth Hysing (1797–1879), søster til Ahlert Hysing (Johnson 1941, I, 49)

[k1170](#). Fru Cappelen] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)

[k1171](#). Preus's] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)

[k1172](#). Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921) og kona Diderikke

[k1173](#). Ottosens] presten Jacob Aall Ottesen (1825–1904) og kona Cathinka

[k1174](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1175](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1176](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1177](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1178](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1179](#). bragte den fæle Nyhed med sig 2den Påskedagsaften] Korens store artikkel om Abraham Lincoln står i bind 4 av hans *Samlede Skrifter* (89–130). Her forteller han først at han var på vei heim til Washington Prairie da han hørte nyheten om at Lincoln var skutt: «Min Hustru mødte mig ved Haveporten. 'Hvad er paa færde?' sagde hun, da hun hilset mig. 'Paa færde?' gjentog jeg. 'Hvad mener du?' 'Er du syg?' blev hun ved. 'Du er saa forandret. Hvad er det? Jeg ser, der er noget – sig mig det!' Saa fik da ogsaa hun vide det, og vi gik ind» (89–90).

[k1180](#). vist] tydelig

[k1181](#). den nye Præsident ... Adferd Inaugurationsdagen] Andrew Johnson ble innsatt som USAs syttende president 15. april, 1865, i Kirkwood House i Washington DC. Elisabet viser her trolig til Johnsons opptreden på Lincolns andre innsettelse, i mars 1865, der det hadde vært tydelig at Johnson ikke var edru (Trefousse 1989, 189–190).

[k1182](#). store politiske Nyheder ... Klæder] Presidenten for utbryterstatene i sør, Jefferson Davis, ble tatt til fange i Georgia i april 1865. Han skal da ha hatt konas kappe på seg, noe som ble latterliggjort i avisene. De mente at Jefferson Davis var feig, og at han ville flykte i kvinneklær. Jefferson Davis satt to år i fengsel.

[k1183](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1184](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1185](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1186](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1187](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k1188](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1189](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1190](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k1191](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k1192](#). C. L. Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k1193](#). en Reisen] mye reising

[k1194](#). fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1195](#). Arkitekt Griese] C.H. Griese, arkitekt for bygningen på Luther College

[k1196](#). Universitetsfondet] et fond til støtte for Luther College som menighetene ga penger til

[k1197](#). Ottesen] Jacob Aall Ottesen (1825–1904) var prest i Manitowoc, Wisconsin fra 1852 til 1860.

[k1198](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafør Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k1199](#). Synoden] her: kirkemøte

[k1200](#). Jensen] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1201](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).

[k1202](#). Pastor Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k1203](#). lige nær] like langt

[k1204](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberger, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k1205](#). Professor Schmidt] Friedrich A. Schmidt (1837–1928) var den andre læreren som ble ansatt i fast stilling på Luther College. Schmidt var ansatt på Luther College i over ti år og underviste der i teologi, språk og matematikk (Norlie 1914, 107, se også Bunge 2011, 17).

[k1206](#). Sirvers] Lyder Siewers var den tredje læreren som ble ansatt på Luther College. Han underviste der fra 1863 til 1877 (Nelson 1961, 105).

[k1207](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1208](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k1209](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1210](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1211](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k1212](#). Ottosens] presten Jacob Aall Ottesen (1825–1904) og kona Cathinka
- [k1213](#). Brandt] prsten Nils Olsen Brandt (1824–1921) og kona Diderikke
- [k1214](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1215](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1216](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1217](#). Vilhelms] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1218](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1219](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1220](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1221](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1222](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)
- [k1223](#). Fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k1224](#). Voltigerindretning] leikestativ (*voltigeur*: (fr.) akrobat)
- [k1225](#). yter] yttertøy
- [k1226](#). «Op Sjæl, bryd Søvnens af»] referanse til Thomas Kingos salme «Op Sjæl, bryd Søvnens af, Og se til Jesu Grav»
- [k1227](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1228](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k1229](#). Arkitekt Griese] C.H. Griese, arkitekt for bygningen på Luther College
- [k1230](#). Laurvig] Larvik
- [k1231](#). Fru Cappelen] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)
- [k1232](#). Thomas] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1233](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)
- [k1234](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1235](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

- [k1236](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1237](#). fru Schmidt] Caroline Sophie Allwordt, gift med Friedrich A. Schmidt (1837–1928)
- [k1238](#). Hjorts] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879) og kona Christiane
- [k1239](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k1240](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99). Gift med Cathinka Tank Døderlein.
- [k1241](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k1242](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1243](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)
- [k1244](#). onkel Peder] trolig Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), en av Ahlert Hysings yngre brødre (Johnson 1941, I, 49).
- [k1245](#). mor] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1246](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1247](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1248](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1249](#). Fredriks] trolig Frederik W. Treschow (1814–1901)
- [k1250](#). Laurvig] Larvik
- [k1251](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1252](#). Jensens] presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k1253](#). Sterk Reqve] Styrk Sjursen Reqve (1836–1910). Født i Voss, utvandra i 1845. Prest i Wisconsin 1865–1871, i Spring Grove, Minnesota fra 1865 til 1910 (Norlie 1914, 111).
- [k1254](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1255](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1256](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

- [k1257](#). Thomas] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1258](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1259](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1260](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1261](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1262](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1263](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1264](#). Pallemand] kallenavn for Paul
- [k1265](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjettede barn
- [k1266](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k1267](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k1268](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1269](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1270](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1271](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1272](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1273](#). Ambrotyp] fotografi
- [k1274](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1275](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1276](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1277](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1278](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1279](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1280](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1281](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

- [k1282](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1283](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1284](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1285](#). byen] her: Decorah
- [k1286](#). Preus og Frue] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k1287](#). Lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1288](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1289](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1290](#). Pastor Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k1291](#). Frøken Jensen, Præstens Søster] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandra i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).
- [k1292](#). Tydskerne] tysk-amerikanske teologer som kom opp fra St. Louis for å være med på innvielsen av bygningen på Luther College
- [k1293](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).
- [k1294](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1295](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1296](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1297](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1298](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k1299](#). Henriette Neuberger] en av søstrene til Karen Randine Neuberger som var gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1300](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)
- [k1301](#). Stubs] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

- [k1302](#). Sina Preus] datter til Herman og Linka Preus (Grindal 2016, 20)
- [k1303](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1304](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1305](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1306](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1307](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1308](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1309](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn
- [k1310](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1311](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1312](#). Pauls] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1313](#). Vilhelms 39de Fødselsdag] 22. desember 1865
- [k1314](#). østprairien] Glenmore, øst for Decorah
- [k1315](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1316](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.
- [k1317](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1318](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1319](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1828–1909), Vilhelm Korens bror, gift 1853 med Elisabeths venninne Marie Münster (Johnson 1941, I, 68)
- [k1320](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1321](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1322](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1323](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1324](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1325](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1326](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1327](#). Thomas'] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1328](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1329](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1330](#). H. A. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k1331](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1332](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1333](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1334](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1335](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1336](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1337](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1338](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1339](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k1340](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1341](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1342](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1343](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1344](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1345](#). Chinaniin] kinin

[k1346](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1347](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1348](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1349](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k1350](#). fru Brandt] Diderikke Ottesen, gift med presten Nils Olsen Brandt (1824–1921)

[k1351](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1352](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1353](#). Stub] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k1354](#). Pastor Brodahls] Peter Marius Brodahl, (1822–1906), utvandra i 1856, prest i Black Earth, Wisconsin fra 1856 til 1868, da han reiste tilbake til Norge (Norlie

1914, 101).

[k1355](#). Pedels] *pedel*: portner; vaktmester

[k1356](#). «Lov og Tak og evig ære»] salme av Thomas Kingo

[k1357](#). «Idag er os en Frelser fød»] «Os er idag en Frelser fød», julesalme av Birgitte Boye

[k1358](#). «Nu titte til hinanden»] «Nu titte til hinanden de favre blomster små», dansk sangtekst (1937) av Bernard Severin Ingemann

[k1359](#). «Naar kommer Vaaren vel»] dansk sangtekst (1845) av Carl Bagger

[k1360](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1361](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k1362](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1363](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1364](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1365](#). Peder Paars] Ludvig Holberg: *Peder Paars* (episk dikt, 1719–1720)

[k1366](#). Kjærlighed uden Strømper] Johan Herman Wessel: *Kierlighed uden Strømper* (komedie, 1772)

[k1367](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1368](#). Sina Preus] datter til Herman og Linka Preus (Grindal 2016, 20)

[k1369](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1370](#). Der Schulmeister und sein Sohn] Karl Heinrich Caspari: *Der Schulmeister und sein Sohn* (roman, 1859)

[k1371](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k1372](#). Auerbachs *Dorfgeschichten*] Berthold Auerbach: *Schwarzwalders Dorfgeschichten* (1843)

[k1373](#). Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).

[k1374](#). Lina] Caroline Mathilde Hysing (1840–1923), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 189)

[k1375](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k1376](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1377](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

- [k1378](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1379](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1380](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1381](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).
- [k1382](#). Professor Larsen] Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915), først prest i Rush River, Wisconsin, fra 1859 til 1861 professor i teologi ved Concordia Seminary i St. Louis, Missouri. 1861 ble han den første rektor for Luther College i Decorah (Norlie 1914, 102).
- [k1383](#). Pastor Næss] Olaus Naess (1833–1897), misjonær blant samene i Finmark, utvandra 1864, utdannet i St. Louis fram til 1866, seinere prest i Wisconsin fram til han døde (Norli 1914, 113)
- [k1384](#). Bedstefader] Hans Augustinus Hysing
- [k1385](#). Candidat Magelsen] Kristian Magelssen (1839–1921) var prest i New York, en tid samtidig med Koren. Fra 1869 var han i mange år prest på Highland Prairie, Minnesota.
- [k1386](#). Fader] Hans Gynther Magelssen (1806–1886)
- [k1387](#). Broder] Jakob Wrigt Magelssen (1843–1931)
- [k1388](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1389](#). Estrem] Ole Olsen Estrem (1835–1910) (Norlie 1914, 106)
- [k1390](#). Jacobsen] Abraham Jacobson (1836–1910) (Norlie 1914, 107)
- [k1391](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1392](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)
- [k1393](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien
- [k1394](#). Christiane] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)
- [k1395](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1396](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k1397](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for

synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k1398](#). blive] bli i New York

[k1399](#). den unge Candidat Magelsen] Kristian Magelssen (1839–1921) var prest i New York, en tid samtidig med Koren. Fra 1869 var han i mange år prest på Highland Prairie, Minnesota.

[k1400](#). Præst Magelsen] Hans Gynther Magelssen (1806–1886)

[k1401](#). Jacob Magelsen] Jakob Wrigt Magelssen (1843–1931)

[k1402](#). Fru Larsens] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)

[k1403](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1404](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1405](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkvilinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k1406](#). Ottosen] Jacob Aall Ottesen (1825–1904) var prest i Manitowoc, Wisconsin fra 1852 til 1860.

[k1407](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1408](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1409](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1410](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1411](#). sidste Sommer vi bruge drive Præstelandet] siste sommer de sjøl skal stå for drifta

[k1412](#). Poughkæpisie] Poughkeepsie, New York

[k1413](#). Marie Horten] Elisabeths venninne, Marie Münster (1831–1884), i 1853 gift med Johan Koren (1828–1909), en av Vilhelm Korens brødre (Johnson 1941, I, 68). De var bosatt i Horten.

[k1414](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1415](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1416](#). Marie forlovet] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster, ble i juli 1866 gift med lege Johannes Mathias Hansteen i Larvik (Johnson 1941, I, 189)

[k1417](#). Laurvig] Larvik

[k1418](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1419](#). unge Magelsen] Kristian Magelssen (1839–1921) var prest i New York, en tid samtidig med Koren. Fra 1869 var han i mange år prest på Highland Prairie, Minnesota.

[k1420](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1421](#). Tom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k1422](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjetten barn

[k1423](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1424](#). Onkel Peder] trolig Peter Jakob Fasting Hysing (1804–1892), Ahlert Hysings bror, konservator på Bergens Museum (Johnson 1941 I, 49)

[k1425](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1426](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1427](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1428](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1429](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1430](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1431](#). Stubs] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891 prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k1432](#). Hjorts] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1433](#). Fru Hjort] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1434](#). Lulla] Louise Augusta (Lulla) Hjort, seinere gift Preus. Hun vokste opp i prestegården i Paint Creek (Grindal 2016, 129–135).

[k1435](#). Lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjetten barn

[k1436](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1437](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1438](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1439](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1440](#). Frøken Mylenphort] se Grindal 2016, 228

[k1441](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1442](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1443](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1444](#). Thomas's Examen] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror, ble kand. teol. 1866 (Johnson 1941, I, 189)

[k1445](#). Maries Bryllup] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster, ble i juli 1866 gift med lege Johannes Mathias Hansteen i Larvik (Johnson

1941, I, 189)

[k1446](#). Laurvig] Larvik

[k1447](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1448](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1449](#). Vestre Kirke] Madison kirke, vest for Decorah

[k1450](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k1451](#). Decorah College] Luther College i Decorah

[k1452](#). Pastor Juul] Ole Juul (1838–1903), fra Valdres, utdanna ved Concordia Seminar, St. Louis, prest etter Koren i New York, fra 1866 til 1876 (Norlie 1914, 110)

[k1453](#). Frich] Johannes Bjerk Frich (1835–1908), utvandra i 1862, prest først i Halfway Creek og så i La Crosse, Wisconsin, seinere professor i kirkehistorie og bestyrer for Luther Seminary (Norlie 1914, 108).

[k1454](#). Misjonscommissair Waldeland] Ole Waldeland (1829–1903) hadde vært lærer i Haa, utvandra i 1866, og ble samme år ordinert til prest i Blair, Wisconsin (Norlie 1914, 114)

[k1455](#). Fru Preus] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k1456](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k1457](#). Rasmussen] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).

[k1458](#). Salmesagen] En egen salmebok, på norsk, for Synoden ble utgitt på Synodens forlag i Decorah, Iowa i 1877.

[k1459](#). et skammelig Blad] *Dagslyset*

[k1460](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1461](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1462](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

- [k1463](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)
- [k1464](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1465](#). Rasmussene] Peter Andreas Rasmussen (1829–1908) var prest i Hauge Synode og bestyrer for denne synodens seminar i Lisbon, Illinois 1854–1855. Han gikk ut av den haugianske synoden i 1856, og var i Den norske Synoden fra 1862 til 1887 (Norlie 1914, 101).
- [k1466](#). Brandt] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.
- [k1467](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1468](#). Fru Preus (Linka Keyser)] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevvkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.
- [k1469](#). Fru Larsen] Karen Randine Neuberg, gift med Laur (Peter Laurentius) Larsen (1833–1915)
- [k1470](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn
- [k1471](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn
- [k1472](#). Kunstberidere] akrobater som rir på sirkushester
- [k1473](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1474](#). Tante] trolig Henriette Landmark
- [k1475](#). fru Hjorts] Christiane Elizabeth Ottesen, gift med presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)
- [k1476](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn
- [k1477](#). Sina Preus] datter til Herman og Linka Preus (Grindal 2016, 20)
- [k1478](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn
- [k1479](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)
- [k1480](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn
- [k1481](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann
- [k1482](#). H. A. Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Da Vilhelm og Elisabeth kom til Wisconsin i 1853, var han prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894.
- [k1483](#). til Norge] Herman A. Preus holdt sju foredrag i Norge om norsk-amerikanske kirkeforhold. Disse er utgitt i bokform i engelsk oversettelse i

Northfield,1990, oversatt med innledning av Todd W. Nichol med tittelen *Vivacious Daughter*.

[k1484](#). hans Kone] Linka Preus (1829–1880), gift med presten Herman Amberg Preus (1825–1894). Linka ble en av Elisabeths beste venninner, mye av brevkslinga mellom dem er arkivert ved Luther College.

[k1485](#). Horten] Vilhelm Korens bror (Bøycke) Johan (Rulffs) Koren (1828–1909), som var gift med Elisabeths venninne Marie Münster, bodde i Horten (Johnson 1941, I, 68)

[k1486](#). Laurvig] Larvik

[k1487](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1488](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1489](#). Ahlerts] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1490](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1491](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1492](#). C.L. Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k1493](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1494](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1495](#). ved Lys] med lys fra lampa

[k1496](#). Preuses] Herman Amberg Preus (1825–1894) og kona Linka (1829–1880)

[k1497](#). venter jeg igjen en Liden, sidst i Marts eller April] datteren Elisabeth, deres sjuende barn, ble født 30. mars 1867

[k1498](#). Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1499](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1500](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1501](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1502](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1503](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1504](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1505](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1506](#). Laurvig] Larvik

[k1507](#). Fru Cappelen] Anne Helene øvre Aagaard, gift 1831 med Ulrik Frederik Cappelen (1797–1864)

[k1508](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1509](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1510](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1511](#). Lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1512](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1513](#). Brandts] Nils Olsen Brandt (1824–1921), fra Valdres, var den første norske presten vestafor Mississippi. Han utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synode. Han ble seinere (fra 1865 til 1882) lærer ved Luther College i Decorah.

[k1514](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k1515](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1516](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1517](#). Preus's Menigheder] Herman Amberg Preus (1825–1894), prest i Spring Prairie

[k1518](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1519](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1520](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1521](#). Willie] kallenavn for sønnen Vilhelm

[k1522](#). Lange Liri] trolig kallenavn for Henriette

[k1523](#). Willie] kallenavn for sønnen Vilhelm

[k1524](#). Clausen] Claus Lauritz Clausen (1820–1892), prest i St. Ansgar, lenger vest i Iowa (Norlie 1914, 95)

[k1525](#). Laurvig] Larvik

[k1526](#). Thom] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k1527](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1528](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1529](#). Moder] stemora Elisabeth Frechland (1810–?). Mor til Elisabeth, Caroline Mathilde Koren (1801–1840), døde i 1840, da Elisabeth var åtte år.

[k1530](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1531](#). Christianes] Christiane Koren Hysing (1826–1880), Elisabeths eldste søster (Johnson 1941, I, 188)

[k1532](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1533](#). gode Efterretninger fra mig] Elisabeth venta sitt sjuende barn i mars

[k1534](#). Tante] trolig Henriette Landmark

[k1535](#). Stubs] Hans Andreas Stub (1822–1907) var prest i Coon Prairie fra 1855 til 1861. Han var en av de seks som stifta Den norske synode i 1853. Fra 1865 til 1891

prest i Big Canoe menighet i Iowa (Norlie 1914, 97).

[k1536](#). Frøken Jensen] Andrea Serene Jensen? Søster til presten Nils Edward Schancke Jensen (1824–1875). Han utvandret i 1859 og ble prest i Rushford, Minnesota, ikke langt fra Decorah (Norlie 1914, 104).

[k1537](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1538](#). Hansteen] legen Johannes Hansteen (1831–1906), gift med Elisabeths søster Marie juli 1866

[k1539](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1540](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1541](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1542](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1543](#). Johan] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1544](#). Willie] kallenavn for sønnen Vilhelm

[k1545](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1546](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1547](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1548](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

[k1549](#). Fader] Ahlert Hysing (1793–1879)

[k1550](#). anker] angrer

[k1551](#). Henriette] Henriette Koren (1854–1939), Elisabeths første barn

[k1552](#). lille Søsters Fødsel] Elisabeth Koren (1867–1914), Elisabeths sjuende barn, født 30. mars 1867

[k1553](#). Vilhelm] (Ulrik) Vilhelm Koren (1826–1910), Elisabeths ektemann

[k1554](#). Lina] Caroline Mathilde Koren, gift Naeseth, (1857–1945), Elisabeths andre barn

[k1555](#). Paul] Paul Koren (1863–1944), Elisabeths femte barn

[k1556](#). lille Vilhelm] Vilhelm Koren (1864–1937), Elisabeths sjette barn

[k1557](#). Thomas] Thomas Fasting Hysing (1838–1922), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 189)

[k1558](#). Marie] Christine Marie Cappelen Hysing (1836–1867), Elisabeths søster (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1559](#). Stin] Johan Augustinus Hysing (1834–1888), Elisabeths bror (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1560](#). Mally] Mariane Lassen (1834–1888), gift 1864 med Elisabeths bror Stin (Johnson 1941, I, 188–189)

[k1561](#). Hjort] presten Ove Jakob Hjorth (1827–1879)

[k1562](#). Ottesen] Jakob Aall Ottesen (1825–1904), prest i Koshkonong fra 1860 til 1891 (Norlie 1914, 99)

[k1563](#). Preus] Herman Amberg Preus (1825–1894), utvandra i 1851 og var en av de seks prestene som stifta Den norske synoden. Prest i Spring Prairie. Leder for synoden fra 1862 til han døde i 1894 (Norlie 1914, 98).

[k1564](#). Johans] Bøycke Johan Rulffs Koren (1861–1923), Elisabeths fjerde barn

[k1565](#). Ahlert] Ahlert Hysing Koren (1859–1901), Elisabeths tredje barn

[k1566](#). Leis] Elisabeths kallenavn i familien

Elisabeth Korens *Brev hjem 1859–1867* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no